1547

NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
36 I
27

HADRIANI
SEXTI PONTIFICIS MAXIMI,

Quæſtiones duodecim *Quodlibeticæ*.

His additæ ſunt aliæ item quinq; Quæſtiones Quodlibeticæ doctiſſimi uiri, atq; Theologi, Ioannis Briardi Athenſis, non minus doctæ, quàm argutæ.

Nunc demum ſublatis mendis, caſti-gatiſsimæ in lucem prodeunt.



BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVGDVNI,
APVD IACOBVM GIONTA.
M. D. XLVII.

Bibliothecæ Domus Romanæ Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum.

¶Rerum inſignium in quodlibeticis quæſtionibus.D.Hadriani Florentij de Traiecto index alphabeticus.

¶De litera A.

AAron an peccauerit conflando iudæis vitulum.f.58.fa.1.L.

Abimelech rex Geraræ non peccauit volendo ſibi ſaray vxorē Abrahæ,quam dixit ſororem ſuā eſſe.fo.78.fa.2.Q.

Actus malus dicitur ex cuiuſcunq; circunſtantiæ defectu fo.3.fa.1.H.

Acceptio perſonarum locum non habet in gratuitis.folio 104.fa.1.L.

Actus meritorius non differt ſpecie moris à quolibet non meritorio ibidem.N.

Actio quãuis nō concedatur niſi decepto vltra dimidiū iuſti precij,quiſq; tamen diuino iure tenetur refundere quantum habet vltra iuſtū precium,niſi tam modicum ſit ꝙ præſumitur alter ei cō donaſſe.fo.124.fa.1.E.

Actum ordinis exequens ſciēter in mortali,peccat mortaliter.fo.154.fa.2.ante B.

Actus ſpiritnales per comparationem ad ſpiritum creatum ſecundum probabiliorem opinionem vendi poſſunt.fo.184.fa.1.H.I.

Actus qui ordinātur ad op9 ſupnaturaliter aut miraculoſe ꝓducendū,nō licite vēditur alij aūt bn̄.fo.181.f.1.A.

Actus exterior culpā non auget niſi intenſiorem reddiderit voluntatis actum interiorem.fo.201.fa.2 BB.

Actus meritorij ſubſtantia vēdi vel locari pōt:ſed nō ipſa qualitas quæ eſt à ſpūſancto.fo.202.fa.1.verſu.13.

Act9 qdā tā ſunt ardui vt ꝓ terreni muneris cōpēſatiōe nullo mō licite fieri poſſint vt ſunt exponere vitā,ſubire mortem &c.f.207.f.1.OO.

Actui alterius cām dās interdū pœnā incurrit,quam nō incurreret ſi ipſū ꝑſonaliter exerceret.fo.208.fa.1.QQ.

Actum ſaluti neceſſarium faciens timore vel munere:minus peccat quam ſi omnino non faceret.fo.220.fa.1.k.

Ad actū non neceſſariū ſaluti inducere metu vel munere non eſt pctm̄ niſi ſpāliter act9 ille ſit priuilegiat9:vt eſt collatio beneficiorū,mutui præſtatio.ibidem.fa.2.M.

Ad actū aliquē pōt quis dupliciter induci.fo.221.f.1.OP.

Ad actũ ſaluti ſuæ neceſſariũ licitum eſt aliquem inducere quẽ alias noſcit nõ facturus.fo.204.fa.1.ll.& kk.
Adorantes hoſtiam non conſecratam quomodo excuſentur.fo.222.fa.1.A.
Affectus nimiũ terrenus tria operatur.fo.127.fa.2.A.
Affectus prauus vnde extingui deberet,incrementum ſumit.fo.128.fa.2.C.
Affectus an infectus ſit terrena cupiditate,quomodo cognoſcatur.fo.131.fa.1.D.
Agens id de quo dubitat an ſit peccatũ mortale, peccat mortaliter diſcrimini ſe exponens.fo.27.fa.2.A.
Agere contra ſcrupulũ licet, imò frequenter expedit.ibid.
Agnoſcere dei legẽ,& ipſam cognitam infirmitate tranſgredi,non ſemper eſt:deteſtabilius,quam ipſam nolle cognoſcere.fo.106.fa.1.A.
Amor doctrine ſeu legis ex tribus attendi ſolet,attẽtione, obſeruantia, & defenſione.fo.66.fa.1.C.
Amor finis naturaliter cauſatur,& non libere.f.131.fa.1.C.
Amando diuitias)ſecundum Aug.)tãtũ quiſq; peccauit quantum dolet eas amittendo,licet eas Chriſto non pponeret.fo.1·6.fa.2.A.
Amor primũ venialis tm̃ increſcere põt vt poſt ſit mortale pc̃tm̃.fo.137.fac.2.ver.vl.
Amor nunquã ſatis ſoluitur deo niſi plus ſingulis & pfecto corde amet̃.fo.139.fa.1.G.
Amor dei ad quẽ obligamur debet eſſe non ſolũ extenſiue ſuper omnia,ſed etiã intẽſiue.fo.145.fa.2.in vlti.verſ.
Amor id eſt in anima qd' põd9 ĩ corpore.f.146.f.2.poſt K.
Amor dei qui nobis eſt in pcepto,ſufficienter nos reponit in ſtatum ſalutis:nec vllum cõpatitur mortale peccatum.fo.147.fa.1.L.
Amor non ſolum capitur p interno affectu.ſed etiã qñq; p externo effectu.fo.148.fac.2.RS.
Amari cupit deus ſolum tantum quantũ pecuniã amamus:quõ intelligit̃.ibidẽ.S.
Amor quidã eſt complacentiæ,& quidã efficientiæ ſeu efficax.fo.223.fa.1.D.
Animal nõ ruminãs neq; findens vngulas qũo intelligitur eſſe immũdũ.fo.47.f.2.A.
Antecedens ex altera de ſcito & altera de opinato,ſolũ infert cõſequẽs de opinato.fo.147.fa.1.M.
Angeli adeo addicti ſunt ſup

ne veritatis:vt nihil velle ab ſolute queant qđ nō diuina voluntate didicerint implē dum.fo.295.fa.2.in prin.
Anima totiens ſpūaliter mori tur, quoties peccat mortali ter.fo.276.fa.1.S.
Appetere dignitatē vt proſit & eandē appetere vt pręſit, multū differūt.fol.22.fa.2.A.
Appetitus primatus minus principalis amorem arguit mercenarium.fo.23.fa.1.B.
Appetere primatū vt proſit laudabile eſt.ibi.fa.2.1.ver.
Apoſtatæ nō ſolū licet ſinere ſua auferre,vt Gratia placet ſed etiā alia bona monaſterij dare,ne monaſterio noceat. fo.59.fa.1.O.
Aquā à ſacerdote emere poſſunt parentes pueri baptizādi,ſed non ipſum baptiſma. fo.200.fa.2.Y.
Arborem bonā nō poſſe ma los fructus facere:quō intel ligatur.fo.4.fa.1.M.
Aſſenſus totalis diſcurſ9 practici ſaluari non poteſt niſi ſimul operetur ſi poſſit.fol. 79.fa.2.I.
Aſſenſus maioris diſcurſus practici ſyllogiſmi nō ſalua tur ſine efficaci volitione fi nis quem principiū dicit ꝓ ſequendum eſſe.fo.71.fa.2.N.
Aſſenſus adhibitūs pctō eſt peccatum.fo.93.fa.1.A.
Attentio an requiratur ex ꝓcepto in legendis horis cano nicis,miſſa,& ſimilibus.reci tantur tres opiniones.fo.176. fa.2.verſu.12.
Augmentū vel intenſio qñq eſt circūſtantia trahēs ī aliā ſpeciem.fo.103.fa.2.verſu.12.
Auarus quomodo dicatur ha bere aurum pro deo,& gulo ſus ventrem.fo.142.fa.2.G.

¶ De litera B.

BAptiſma tenet̄ qlibet ſibi & ſuo paruulo ꝓcurare quantum licite poteſt, imò & intercedēte pecunia quāuis non intentione ſimo niaca.fo.202.fa.1.CC.
Beneficiū tribus caſibus quis cogitur de ſuo facere,contra c.ꝑcarie.x.q.ij.fo.5.facie.1.A.
Beneficia gratiæ dominus ꝓ pter peccata ſubtrahit.fo.66. fa.2.verſu.11.
Beneficium conferens ꝓpter cōſanguinitatē,peccat mor taliter tribus de cauſis.f.195. fa.1.G.
Beneficium adeptus per pec catum,nō ꝓpter hoc cedere debet beneficio:niſi menta lis ſimonia interceſſerit cum opere ſubſecuto.ibid.fa.2.I.
Bonū triplex eſt,honeſtum

vtile,& delectabile.fo.70. fa.1.verſu.1.

¶ De litera.C.

CAuſa peccati poteſt qs eſſe dupliciter: directe & poſitiue: vel indirecte & priuatiue.fo.56.fa.1. E.

Calidi,frigidi,& tepidi, q dicant in lege dei.fo.66.fa.1.A.

Charitati habituali multa ſūt cōpoſſibilia: quæ nullatenꝰ actui ſunt compoſſibilia.folio.147.fa.1.T.

Charitatis multi ſunt actꝰ diuerſi:imò ſibi incompoſſibiles.Ibidem.

Charitatis motus nobis non ineſt ſi nō dolemus de proximi malo.fo.152.fa.2.F.

Canonicꝰ corporali pſentia eccleſiam decorans licet id faciat ob inanē gloriam,mereī pecuniā ſibi ob hoc promiſſam.fo.203 fa.2.verſ.23.

Cā occaſiōalis eſt q̄ ad opus p ſe nō inclinat, ſed alius ex hoc aſſumit ſibi animū faciēdi.fo.252.fa.1.verſu.1.

Cauſa priuatiua an teneat ad reparationem damni.fo.259. fa.2.B.& fo.ſeq.CD.

Cauſa poſitiua dāni quis ſit multipliciter: & qbus illorum modorum tenetur ad reparationem.fol.261.facie.1. FGHIk.

Cauſa poſitiua quare populus mixtim, partī ꝓ ꝓprijs peccatis, partī ꝓ alienis dānificatur,an teneat in ſolidū ad repationē damni. fol.265. fa.2.PQRS.

Cæci culpabiliter quo ad itellectū dicuntur qui cum poſſint nolunt cernere ea q̄ ſunt ſalutis,nolunt inquā effectu etſi non affectu.f.52.fa.1.F.

Certius nihil inuenitur eo qđ diſputationis dente teritur. fo.139.fa.2.A.

Claues ſacerdotij an ſe extendant ad culpæ remiſſionem, dubium eſt.fo 95.per totū.

Conformitas ad rectā rationem in rebus dupliciter ſumitur,vel in rōnē ſigni, vel regulati.fo.7.fa.1.verſu.28.

Correptio fraterna non eſt omittēda propter hoc q̄ correptus corripientē odio proſequetur,dum tamen ex hoc ſperatur corrigendus finaliter.fo.10.fa.1.verſu.5.

Contriti talis debet eſſe diſpoſitio q̄ plus diſpliceat ei culpa vt eſt offenſiua dei,q̄ vt eſt ſibi peccanti nociua.f.13 fa.1.A.

Contra conſcientiā non licet agere,nec iudici contra opinionem licet pronūciare. folio.40.fa.2.A.

Conſcientia multipliciter deponi poteſt.fo.41.fa.1.B.

Conſcientia vt licite cõtra eã agat, debet deponi ꝑ actũ contrariũ: ſiue ex probabili ſiue ex temeraria cauſa orta fuerit.ibi.B.

Corripere ꝓximũ, ac ĩtimare piculũ nõ tenemur qñ veriſimiliter nihil ꝓderit noſtra admonitio qđ ſe ponat ĩ ꝑte periculoſa ſed ſinere licet eũ ex ignorãtia agere: aũt ad aliquos remittere q oppoſitũ tenent ab eo qđ ſcimus verum eſſe.fo.42.fa.2.in fi.

Cooperari licet ꝓximo cũ veriſimiliter nr̃a coopatio nõ eſt ei allatura detrimentũ ſalutis.fo.36.fa.2 G.

Cooperari malo, in eo nõ eſt pctm̃ qui neminẽ tenetur ã caſu ſeruare, ſecus eſt de homine qui proximũ tenet̃ ſeruare.fo.57.fa.2.k.

Cooperatio ſemꝑ eſt illicita cũ tertio infertur aliqđ nocumẽtũ: aliàs nõ.f.58.fa.1.L.

Cooperatio ad diuinationem aut artẽ magicã exercendã etiam ab eo qui paratus eſt pctũ eſt ꝓpter ſpecialẽ ꝓhibitionẽ.ibi.f a.2.M.

Corruptio p eccaminoſa vñ attendatur .o.81.fa.1.I.

Corruptior ne ſit qui de indu-ſtria peccat: an q infirmitate: an q ex ignorãtia.ibi.k L.

Cõſules id qđ eſt contra legẽ diuinam, peccat.fo.92.fa.2.B

Cõſenſus eſt quadruplex.ibi & fo.132.fa.1.A.

Cõſentiẽs in actũ alteri ꝓhibitũ diuina lege peccat quãuis ẽt agẽs excuſet̃ ꝑ ignorãtiã.fo.95.fa.1.A.&.f.136.f.1.F.

Cõſiliũ malũ dans ex ignorãtia qui tamẽ ſe peritũ in illis iactat, vel ꝑ tali exhibet, tenetur etiã ſatiſfacere, & reſtituere de leuiſſi.culpa. fol.99. fa.1.verſu.14.

Cõtritio qualis act9 ſit: & an cadat ſub ꝑcepto.f.103.fa.1.I.

Condẽnatus iniuſte ſecundũ veritatẽ quãuis iuſte ſecũdũ allegata & probata, nõ tenetur in foro cõſcientiæ ſoluere.fo.109.fa.1.verſu.4.

Cõtract9 & ſi ſit nullus ob defectũ ſolẽnitatũ de iure adhibendarũ: poteſt tñ quis ſic adeptũ in foro cõſciẽtiæ licite ſeruare.fo.112.fa.1.k.

Cõtẽpt9 quadruplex ẽ, q̃rũ ſolus tertius modus inducit pctm̃ mortale.fo.117.fac.2.E.

Cõtrahentibus nõ licet ſe aio circũuenire: & ſi forte bene ꝓpter difficultatem faciẽdi verũ prętiũ: niſi ſit ĩ tã modico qꝑtes ſibi vident̃ cõ-

donaſſe.fo.126.fa.1.M.

Cōſenſus in veniale,eſt pc̄tm̄ veniale niſi illud fuerit veniale tm̄ ꝓpter ſurreptionē vel ignorātiam.tūc em̄ eſſet mortale.fo.132.fa.1.GH.

Cōſenſus duplex eſt:verus & interpretatiuus. ibidē.fo.2.L.

Conſenſus verus adhuc duplex eſt,cōditionalis & abſolutus,ibidem.K.

Conſiliū nullum eſt quod nō aliquādo ſit in præcepto.fo.151.fac.1.B.173.fa.2.A.

Cōtēptus tres ſunt ſpecies.fo.

Confuſio duplex eſt,adducēs peccatū,& adducens gratiā & gloriam.fo.175.fac.1.B.

Cōſentiēs poſt pecuniæ per aliū promiſſionē pro beneficio in ſolutionem aut redditionē, ſimoniacus efficitur ſed prouiſio non infirmatur. fo.192.fa.2.C.

Conſuetudo ligās inducitur in his quæ ſunt meræ facultatis dū ſubeſt cā,& fiat nō exactiōe miniſtrorū,ſed intētione obligādi.fo.200.fa.1.X.

Cōſulere licet alicui è duob9 malis,vbi alterum omnino facere velit,vt minus faciat fo.202.fac.2.EE.

Cogere infideles ad fidē ſolū malum eſt quia prohibitū fo.205.fa.1.verſu.10.

Conuentus quantūcunq; tenuiter fundatus ſi ꝓpter tēparalia recipit perſonā quā habita facultatum competētia non reciperet,ſimoniam committit.fo.210.fa.2.TT.

Conſenſus in actum præteritum contra rectitudinē virtutis perpetratum: etiam ſi tunc illo non peccabat, eſt peccaminoſus fo. 226.fa.1.L.

Conſenſus infamati de crimine falſe impoſito, quāuis liberet ab obligatione reparādi famā in vim reſtitutiōis, & ſimiliter de crimine occulto extra caſus conceſſos: nūq̄ tū liberat infamantē à pc̄tō.fo.249.co.1.MM.

Cōſilia intelligunt ſaluis p̄ceptis:et p̄cepta minora ſaluis maioribus.fo.246.fac.1.DD.

Cōpellere vt de crimine occulto ſe aliqs prodat,contra charitatē eſt.ibidē fac.2.FF.

Credere aliqd explicite tenet̄ qlibet rōne vtēs.f.50.fa.1.A.

Credere poteſt quis dupliciter ſe non poſſe à pc̄tis abſtinere.ibidem.fa.2.B.

Credere tenetur quilibet expreſſe ſe à peccatis abſtinere poſſe.fo.51.fac...G.

Crimē alterius occultum referēs ex auditu: ſi faciat aio ledēdi,nō bn̄ excuſat̄ à mor=

tali:ſed ſi ſolū recitet coram puſillis, videtur ſolū eſſe veniale.fo.237.fa.2.G.

Crimē ocultum eius qui diffamatus eſt de alio, detegi non poteſt, contra palude. fo.138.fa.2.verſu.13.

Crimen occultū alterius ob iuſtā neceſſitatem detegens nō peccat,nec obligaī ad reparationē fo.241.fa.1. O.et Q.

Crimē publicū eſt qđ ꝓbari pōt,ob vtilitatē:occultū vero ſolū ob neceſſitatem reuelari poteſt.fo.243.fa.1.V.

Crimē publicū referēdi ſex ponunī modi ſecūdū Gerſ.duo mali,reliq liciti ibidē.fa.2.X.

Crimen alterius referens ſine detrimento famæ, non peccat.fo.244.fa.1.AA.

Crimen occultum ſuum tenetur quis ꝓpalare in caſu: & tamen non cōſentit actu debito vt hoc per aliū fiat fol. 247.fa.2.in prin.

Culpa nō idem eſt apud iuriſtas quod pctm̄ apud theologos:& eius ſpecies ac deſinitiones vide fo.76.fa.2.L.

¶ De litera D.

DAmnū maius eſt ī amiſſione vnius animæ ꝙ̄ in iterfectiōe innumerabiliū corporū hominū in nocētium.f.7.fa.1.verſu.17.

Damna reparare in foro conſcientiæ teneī quis quæ ſuæ culpa etiā leuiſſima alteri data ſunt. fo.94.fac.1.& limitaī ibidem.fa.2.D.&. fo.99.fac.1. ante tertium principale.

Deceptio dī eis inductio ad errorē,ſiue ſit error itellectꝰ ſiue affectus:q & error morum nnncupatur.fo.2.fa.2.E.

Decimas nō poteſt quis licite petere in loco in quo nō cōſueuerunt ſoluere decimas. fo.9.fa.2.verſu.5.

Deum nullus offendere debet parū ne alius offendat multum.fo.13.fa.1.A.

Deludere caute hoſtē p æquiuocationē licet. fo. eodem. fa.2.B.

Detinere alienum nolēte dño actualiter ꝗ̄uis volēte actu debito,nullū peccatum arguit.fo.14.fa.1.C.

Debens aliquid certæ pſonæ tenetur illū quærere vt ſoluat:ſecus aūt eſt qn̄ tenetur vnicuiq indifferenter. tunc eīm ſufficit ſoluere occurrentibus.fo.21.fa.1.T.

Debitum ſubtrahere ſola publica auctoritate licet,ſed in debitū ſeu gratuitū indifferenter poteſt quilibet.fo.48. fa.1.B.

Deus neceſſario obſeruat quę

ſibi ſunt iuris naturæ.fol.58. fac.1.ante.L.
Decimas quo ad quotã pręſixam nõ eſſe nunc in obligatione probat.fo 87.fa.2. B.& ſoluuntur rationes in oppoſitum.fo.ſeq. CDEFG.
Decime qbus de cauſis à clericis recipunt.fo.90.fa.2.A.
Decimas clericis male viuẽtibus nõ erogãtibus pauperibus nõ magis negare poſſũt laici,q̃ debitũ creditori auaro non ꝓſoluere.fo.91.fa.1.B.
Decimæ nõ debent cũ effectu niſi petant.fo. eodem.fa.2.C.
Deliberatũ aliqd facere aliud eſt ab eoq; eſt ex deliberatione aliqd facere.fo.134.fa.1.N.
Deus ſiquando eſt debitor ſibi debitor eſt vt promiſſa cõpleat.fo.170.fa.2.L.
Decretum & volũtas dñi varia eſt de factis ſimiliter quo ad nos circũſtantionatis.ibidem.fa.eadem. M.
Debitũ an ſit reddendũ cũ iniuria aliquali creditoris:pulchre diſtinguit.fo.175.fa.1.C.
Delegatus papæ ſi tenuiter ei in beneficijs ꝓuiſum eſt,poteſt pro labore moderatum ſtipendium capere.ſi autem nullum laborẽ faciat,ſed vtitur aſſeſſore,nihil ei liceat capere; & extra hunc caſum nunq̃ poteſt. fo.218.fac.2.H. &.fo.220.fa.2.M.
Detractionis & contumeliæ differẽtia:& quid ſit vtrũq; fo.236.fa.1.D.
Debitũ iuſtitiæ aliud eſt à debito ſecundum condignitatem.fo.246.fa.2.EE.
Defectus natalium aut vitij corporis alicuius ſine cauſa referre non licet nec improbare abſq; vitio cõtumeliæ vel detractionis : & eidem ad reſtitutionẽ obligatur fo. 248.fa.2.KK.
Detractionis cauſam dans requirendo inueſtigando aut ſigna futuræ gratificationis exhibẽdo,grauiꝰ detrahente peccat : & ad famæ reparationẽ æquè vel pluſq̃ detrahens tenetur.fo.249.fa.2.A.
Detractionem audiens & nõ prohibens minus peccat cæteris paribus q̃ crimina referẽs,niſi detractioni cauſam dederit.fo.251.fa.2.E.
Deus nõ ſolũ bona fortunæ: ſed etiã bona corporis & vitam ipſam ſine iniuſtitia poteſt auferre.fo.255.fa.1.A.
Deus aliquando iuſtos ꝓpter commixtionẽ malorum in ſubſtantia aut corpore punit:imò & morte ipſa.folio eodem.BCD.

Deus dupliciter hominibus aufert q̃ ipſis cõtulit, puta p̃ ſubtractionẽ gratiæ & per viam iuſtitiæ commutãdo aut diſtribuendo.fo.266.fa.1.E.& fa.2.F.& fo.264.f.2.M.

Deus nõ infert iuſtis malum pœnæ,niſi inquantum cõducit eorũ ſpirituali vtilitati.folio.256.fac.2.F.

Deus nõ punit quẽquã iuſtũ pœna gehẽnali vel ſpirituali pro alio poſt noui teſtamenti cõfirmationẽ.fo.258.f.1.K.

Deus poſt hanc vitã nõ accipiet perſonã quãuis ita faciat in hac vita.fo.eod.fac.2.

Delicti grauitas ex grauitate pœnæ poſt hãc vitã infligẽdæ mẽſuratur.fo.eodem.

Diligere deũ cõuertitur cum eo quod eſt ſermonẽ dei ſeruare.fo.65.facie ſecũda ĩ pri.

Diſplicentia pctĩ nõ ſemp̃ de cõgruo meretẽ gratiã.fo.100.fac.2.C.

Diſpenſatio ſine cauſa nõ tutat in foro conſcientiæ.folio 119.fa.2.verſu.7.à fine.

Dilectio dei ſup oĩa quõ habetur in p̃cepto.fo.144.fac.1.A.& deinceps.BCDE.

Diligimus rem vnã plus alia quadrupliciter.fo.148.fa.1.Q.

Dilectio dei ſup oĩa,vt eſt cæteris opẽrib9 magis meritoria,ita omnibus eſt magis ſatiſfactoria.fol.160.fa.2.S.

Diſplicens deo multis modis mittitur ad intercedendũ folio.173.fa.2.A.

Dubitans an aliquid ſit mortale,ſi certus ſit quòd oppoſitum agendo nõ peccabit, non poteſt illud agere ſine mortali.fo.29.f.2.E.& fo.ſeq.fa.2.G.

Dubiũ de aliquo an ſit mortale:ſiue ſit ex p̃babili cauſa ſiue facili,dũ tñ ſit ſatis volũtariũ, æquè obligat ad non agendũ.fo.30.fa.1.verſu.25.

Dubium tale per actum contrarium deponi habet,non per diſparatum.ibidem.

Dubitãs de vtroq; contradictoriorum an ſint mortalia, vel venialia.debet inſeq minus graue.qđ ſi æquè grauia videñt,debet examinare rõnes vtriuſq; partis,& fortioribus adherere:in æqualitate aũt rationum locus eſt gratificationi.fo.34.fa.1.verſu.14.& fo.ſeq.fa.1.B.

Dubietas iuris non arguit periculum,ſed ſolum dubietas quo ad animum dubitãtis.ibidem.facie.2.D.

Dubitans de actu an ſit mortalis an non,non poteſt licite obedire præcipienti illum

actum.ibidem.
Soluunt̃ ratiões in oppoſitũ ibi.fo.36.fa.2.FG.
Dubitans de ſeruitute vxoris nõ tenet̃ illi peteti debitum reddere.fo.35.fa.2.D.
Dubitans ſequi debet qđ certius exiſtimat.fo.41.fa.2.C.
Dulcedo illa quã deuoti aliq ſentiũt:nõ eſt actus volũtatis elicitus,ſed paſſio quędã actui tributa.fo.146.fa.1.G.
Dubitare de parentũ conquiſitiõe iuſta an iniuſta ſit:nemo debet ſine cauſa fo.268.fa.1.paulo ante V.

De litera E.

ECcleſia in foro exteriori cogit dubitantẽ bonæ fidei cõiugi debitũ reddere & ecõtra. Sec9 aũt ĩ foro aĩę vbi dubitãs ex ſua ĩcredulitate ſibi p̃iudicat.f.38.f.1.I
Eccleſia ĩ qbus innititur pręſumptioni, fallit ſæpe & fallitur.fo.103.fa.1.verſu.7.
Eccleſia actum interiorẽ animę præcipere aut ꝓhibere poteſt.fo.157.fa.1.G.
Eccleſiaſticus aliquoties tenetur laicis reparare dãna quę ꝓ ſuis peccatis eis ĩſert de9.fo.260.fa.2.F.
Epiſcopũ ſimoniace ꝓmotũ ſed occulte ita vt ꝓbare nõ poſſim, aut nõ nominatim excõicatum vel ſuſpenſum in ſacramentorum miniſtratione vitare nõ teneor.fo.55.fa.2.C.& deinceps.
Equitas duplex eſt.folio.122.fa.1.A.
Equitati ſiue ſcriptæ ſiue nõ: modo ſit æquitas ad quã tenemur,nemo lege vel ſtatuto cõtrauenire licite poteſt.fo.123.fa.2.D.
Errorem doct. ſequens in ĳs quæ ſunt iuris poſitiui, non peccat fo.77.fa.2.N.
Errores ſunt vicini hæreſi dicere ꝙ omnis lex naturalis vel hũana obligat ad mortale, & ꝙ multa talis obligat ad mortale.fo.115.fac.2.A.& fo.ſeq.B.
Errorẽ de bono ſupererogationis vt ſciẽtiæ vel artis qs abĳcere & corrigere tenet̃. ſed non quo ad integritatẽ vitæ vel bonitatem:& ergo priorem errorẽ corrigẽs reſtituere nõ tenetur nec peccat,ſecundũ vero corrigens peccat & reſtituere tenet̃.fo.249.fa.1.MM.
Euchariſtiæ aut abſolutionis ſacramentũ an ſit impendendum ei quem nouimus pſiſtere in mortali, pulchre reſoluitur per diſtinctionem.fo.61.fa.1.verſu.2.

Euchariſtiæ ſacramentum tenet miniſtrare curatus peccatori quem veriſimiliter p̄ſcit iudiciario ordine cõuinci non poſſe. folio. 62. facie. 1.D.

Euchariſtia ſuſpectis de crimine æq̄ tradi põt,ſicut à ſuſpecto recipitur iuramentū quo ſe purgat.fo.63.fa.1.G.

Euchariſtia dū peccatori occulto in publico tradit̄, non datur cani.ibi.H.

Euchariſtia in caſu mitti poſſet in ſentinam corporalem. ibidem.fa.2.I.

Euchariſtię loco an poſſit hoſtia nō conſecrata dari, duæ recitant̄ opiniones.ibi.K.

Euchariſtiā nocēs occultus licite ſumit etiā à dante in ꝓbatione ſuper innocētia: dū tñ ipſe eo aio non ſuſcipiat, vel ſaltē ſolū vt innocens in publico.fo.247.fa.1.GG.

Excōmunicatū qui teneant̄ vitare,in quibus,& qualem excōmunicatum,vide fo.16. fa.2.K.

Excōmunicato non licet cōmunicare vbi de directo agitur ad cōicationē excōicati, vel per metū gladij,de indirecto tamē vt in neceſſitate famis bene licet.ibidem. L.

Excōicatio aut alia pœna ferri nō debet cū plus ꝑturbat aīoſos malos.fo.21.fa.1.X.

Excōmunicatum generaliter & ſi non ratione eccleſiaſticæ cēſurę,tñ lege charitatis ī miniſtratione ſacramētorū vitare debemus,imò & ī cōuerſatione corpali ſi ex hoc veriſimiliter ſit rediturus ad cor.fo.62.fa.1.E.

Excōmunicatus iniuſte in foro conſcientiæ non tenetur ſe pro excōicato habere niſi forte ꝓpter ſcandalū vitandum,aut aliquid extrinſecū. fo.110.fa.1.D.

¶ Excōicatus iniuſte defectu cauſæ nō priuatur participio ſuffragiorum eccleſię. ibidem.E.

Excōmunicato cōmunicans non peccat mortaliter, niſi ſex caſibus ſecundū Ioā.An. fo.116.fa.2.C.

Excōmunicato participās in indifferentibus ſolū minorē excōicationem incurrit.fo. 120.fa.2.K.

Excōmunicato nemo participare debet propter quēcūq; metum dum directe agitur ad hoc vt eccleſię præceptū transgrediatur.fo.121.fa.1.verſu.4.

Excōmunicatus abſolui pōt petendo abſolutionē ꝑ alio

vel ſi ſacerdos à q̃ vult poſt ea ſacramẽtaliter abſolui ꝓ iſto petat abſolutionem.fol. 247.fa.1.GG.
Exemplo alios efficacius corrumpimus quam doctrina vel conſilio.fo.269.fa.1.A.
Exẽplo alios inducens ad peccandum,obligatur ad reparationem damni animæ.fol. 270.fa.2.verſu.9.à fine.
Exemplo alium corrumpens tenetur in vim reſtitutionis illum inducere ad verã pœnitentiam,non ſolum vt ab illo pctõ ad quod eſt ĩductꝰ ceſſet.fo.272.fa.ſecunda.G.
Exemplo alios corrũpẽs ſatiſfacere non poteſt quacunꝙ æſtimatione pecuniaria: nec liberat corrũptorum remiſſione.fo.283.fa.ſecunda.k.
Exemplar quatenus iuuat & dirigit efficientem,comprehenditur ſub cauſa efficiẽte, ſicut doctrina vel conſiliũ. fo.275.fa.ſecunda.Q.
Exẽplo malo,vt verbis ſcurrilibus & obſcœnis aliorũ animos corrũpens,amoto etiã lapide offenſionis manet tñ in peccato quandiu reducti non fuerint qui ꝑ illũ ſic corrupti fuerũt & ſcandalizati. fo.273.fa.1..verſu.17.

¶ De litera F.

FAma quid ſit.folio.235.facie ſecunda.C.
Fama mala eſt læſæ dignitatis ſtatus &c.fol.235.facie.2.C.
Fama omnia bona excedit.f. 240.fa.2.N.
Famam auferre aliud eſt ab infamare,& famam attenuare. fo.236.fa.2.E.
Famam attenuare vel auferre multis modis cõtingit.ibid.
Famam propriam non licet homini ſine rationabili cauſa deſtruere:ſicut nec domum aut alia bona prodigere.fo. 240.fa.2.N.
Fides quid ſit.fo.29.fa.1.D.
Fides ſecum compatitur dubitationem de verificatione crediti,ſed non dubitationẽ de veritate crediti.ibidem.
Fide ſtare plus eſt ꝙ̃ mutari exiſtimatione.fo.29.fa.1.D.
Filios noſtros ſi induſtrij ſunt diuinis literis mancipare oportet.fo.151.fa.1.F.
Filium non puniri pctõ parentum,promiſſio eſt noui teſtamenti.nã ꝙ filius de delicto patris in veteri teſtamẽto teneretur,probatũr multis teſtimonijs.fol.257.facie prima.G.
Fortis fortitudine morali ꝗs dicatur.fo.217.facie.1.D.

Fortis decoris cauſa ſubit fortitudinis opera. folio.217.fa. 1.D.
Frequẽtia peccati venialis nõ facit ipſum mortale,ſed complacentia.fo.116.fa.2.D.
Fructus & obuentiones decimarum & beneficiorum locari poſſunt, dum ius percipiendi non alienetur. fol.181. facie ſecunda.B.
Furatus ob neceſſitatem ſibi ad pinguiorem fortunam venerit reſtituat, non peccat: ſecus ſi non reſtituat. fol. 6. facie ſecunda.G.
Furioſo repetenti gladium, dũ alias maiora ſibi vel alijs immineant diſcrimina, reddere licet. fo.59.fa.1.O.
Fundamenti ratio eſt ferre ſeu ſuſtinere totum pondus vel onus ædificij: adeò vt quo illud tractum fuerit, appendicia aut ſequantur aut neceſſario decidant. fo.137. facie ſecunda.B.
Furioſus ſicut peccat in lucido interuallo conſentiendo in homicidium quod fecit in furia, ita & deſiderans occidere in furia, vel virginem ſtuprare. fo.227.fa.1.N.
Furtum nõ eſt penitus occultũ qñ res furtiua dẽmõſtrari nõ poteſt non innoteſcendo furem. fol.247. facie.1.H.
Furtum non committur in rebus minimis niſi anim⁹ dãnificãdi aſſit. etiã detractio nõ cõmittit ſi in paruo lædat famã, vt veriſimiliter ꝑ nihilo habeat diffamatus. fo.248. fa. ſecunda.LL.

¶ De litera.G.

GIeſi ad reſtitutionem dãtorum à Naamã Syro multiplici iure tenebatur. fo.197. fa.1.N.
Grege de noſtro maſculum, non debile dño offerre debemus fo.150. fa.2.E.

¶ De litera.H.

HAbitus ſunt in aĩa quod põdus vel leuitas in corpore. fo.230. fa. prima.E.
Hæreſis eſt & cũ Manichęo dicere hominẽ peccatũ vitare nõ poſſe, & cũ Iouiniano aſſerere hominẽ peccare non poſſe. fol.50. fa.1. in prin.
Hæreſis ſtricte capta quãuis nunquã ſit ſine animi pertinacia, ſtat tñ in homine mortalis infidelitas cũ promptitudine corrigendi. ibidem poſt mediam paginam.
Helias quomodo excuſetur à peccato, & etiam reparatione dãnificationis, cũ impretretur vt non plueret ſuper

terrã annos tres & mẽſes ſex, & cũ ad eius inſtantiã.l. viri igni de cœlo cõſumpti ſunt. fo.265.fa.1.verſu.5.

Horas canonicas legẽs ac illis ex voluntate nõ attẽdẽs non plus ſatiſfacit q̃ ſi omitteret aut ſolũ attẽderet ſine vocali ꝓlatione: & mortaliter peccat.fo 158.fa.1.in prin.

Hominem vitioſum nihil bene facere, error eſt.fo.229.fa.2. circa prin.

De litera I,

IDolothytũ in extrema neceſſitate an ſit comedendũ cũ veriſimili ſcandalo ꝓximorum, recitantur duę opiniones.fo.19.fa.1.Q.R.

Ignorantes ſimplices ſubtilitates diuini iuris, ſi ſufficiẽter inquirãt à ſuis ꝓlatis de agẽdo, nõ peccãt ſe cõfirmando opinioni falſę fo.14.fa.2.E.

Ignorantiã inuincibilem cadere in iure diuino ꝓbat.fo.15. fa.1.G.& fo.75.fa.2.H.& deinceps. & ſoluũtur rationes in oppoſitum.

Ignorãtem aliquid facere, & ex ignorantia, quomodo differunt.fo.73.fa.2.A.

Ignorantia quædam eſt iuris, & quędã facti. iuris quædã diuini, quædã humani, quædam vincibilis, & quædam inuincibilis, & horũ deſcriptiones vide fo.73.fa.2.C.

Ignorantia inuincibilis iuris diuini excuſat: vincibilis autẽ non fo.74.fa.1.EF.

Ignorantia inuincibilis eſt vel quo ad diſſolutionem, vel euaſionem & diſſolutionem ſimul fo.76.fa.1.I.

Ignorantia iuris poſitiui non excuſat niſi ſit probabilis.f.77.fa.1.&.2.M.&.N.

Ignorantia facti triplex eſt, affectata, craſſa ſeu ſupina, & probabilis: & deſcribuntur membra.fo.77.fa.2.O.

Ignorantia facti qualiſcunq; an ſemper excuſet.f.78.fa.1.P.&.fo.ſeq.R.

Impulſus ab extrinſeco, cuius ſcilicet volũtas nõ eſt cauſa diminuit rationem peccati. fo.81.fa.2.EF.

Impetrare infallibiliter quis poteſt aliquibus conditionibus aſſiſtentibus: q̃ enumerantur.fo.168.fa.2.verſ.18.

Impoſſibilitas reſtituendi in bonis animę nõ commutat obligationem in temporalem aliquam recompenſam vt in bonis corporis: neq; deſcendit obligatio ad heredes ſed pure extinguitur. fo.274. fa.1.L.M.

Inuincibilis ignorantia nõ eſt

quã faciendo quod in ſe eſt vincere põt.fo.45.fa.2.C.

Intellectus nunquã culpabiliter errat ſine vitio volũtatis fo.51.fa.2.E.

Intelligentia dicti alicuius ex cauſſis eſt aſſumenda dicendi fo.64.fa.2.A.

Intellectus bene poteſt diſſentire primo pricipio propter inordinationem appetitus. fo.70.fa.2.H.

Infidelitas vt dicit puram negationem, non eſt peccatum ſed potius pœna: reniſus autem volũtatis aut negligẽtia facit ipſam eſſe peccatum.f. 134.fa.2.OP.

Inique quærẽdi cibũ duo ponuntur modi.fo.150.fa.1.A.& fa.2.E.

Iniuſte acqrere aliud eſt quã inique acquirere.f.194.fa.2.F. & inique auferre aliud ab eo quod eſt iniuſte auferre.fol. 242.fa.1.R.

Iniuſtitiam committit qui aliquid accipit ꝑ eo quod gratis facere tenetur:& tenetur reſtituere.fo.195.fa.1.GH.

Iniuriarũ actio quaqs agere põt intra vnum annum, & nõ poſt, expirat poſt annũ. ſed non ob hoc ſopitur reſtituẽdi obligatio ſi quid iniuſte abſtulerit.fo.239.fa.1.K.

Iniuriarum actio per diſſimulationem aboletur.fol.239.fa. 2.circa prin.

Iniuſtitia facti ſolum ligat ad reſtitutionem, & quantum iniuſtitia cõmutatiua violatur.fo.243.fa.2.Y.

Iniuriam nõ releuat veritas dicti.fo.244.fa.2.BB.

Iniurioſum dicẽs præſumitur animo cõtumeliæ dixiſſe,& ergo niſi contrarium probet condemnãdus eſt iniuriarũ. fo.245.fa.1.in prin.

Iniuriã facit,& tenetur ex cõmuni ad famę reparationem qui defert aliquem de crimine ſemel punito,vel cuius abolitionẽ obtinuit,aut de eo ſcelere quod non punit, vt eſt ſimplex &c.ibidem.

Iraſcuntur facile ægrotantes, pauperes,amantes, ſitientes &c.f.151.fa.2.primo verſu.

Iuſtũ honeſtũ & vtile ſemper coincidunt,ſed confuſa ſolum quadam cogitatione diſtinguuntur.fol.21.fa.2.A.

Iudici licere vt contra cõſcientiam pronunciet, hæreſis eſt. fo.43.fa.2.A.

Iudex punire poteſt aliquẽ ſine culpa:nõ tamen ſine cauſa.ibidem.

Iudex propter dicta teſtium non poteſt condemnare in-

nocentem.ibidem.B.
Iuramentum ab eo qui ſcitur peieraturus,à priuato exigi nõ põt,à iudice aũt ſic;imò & ĩ caſu à priuato exigi põt & expediri.fo.58.fa.2.N.
Ius naturæ,Quæcũq; vultis vt faciant vobis homines &c.intelligitur de velle & nolle ex debito,& conſideratis omnibus circunſtãtijs occurrentibus.folio.64.facie prima.O.
Iuſti precij ſecundum Scotũ triplex eſt gradus.fol.124.fa.1.E.
Iudex in ijs quæ damna rerũ concernunt,licite poteſt ſecundum allegata & probata iudicare contra veritatẽ, ſecus in damnis corporis.fo.125.fa.1.H.
Iure humano concedente qđ ſic poſſumus, iuſte poſſumus.fol.eodem.fa.2.k.& fol. ſeq.L.
Iudicis arbitrio ſunt q̃ paucisſima relinquenda ob tres cauſas.fo.126.fa.2.A.
Iuſtus quantus amicus ſit patriæ.fo.163.fa.i.B.
Iuſtitiam vt dicit rationẽ formalem virtutis,impoſſibile eſt vendi:nõ ſecus q̃ impoſſibile eſt hoiem gratis pro pecunia diligi.fo.217.fac.2.E.
Iudex vt pronũciet iuſtũm vel caueat ab iniuſto, nihil capere põt,ſicut nec teſtis vt verum dicat;licite tamẽ capit laboris moderatum ſtipẽdium,niſi hoc obligetur gratis facere.fo.218.fa.2.G.
Iudicem ſi parati animi non ſit aliquid accipere vt recte iudicet:ob temporalem vtilitatem non licet inducere: ſecus ob ſpiritualem.ſi vero parati eſt animi,licet malo eius vti ad noſtram vtilitatem.fo.219.fa.1.I.
Iudex pronunciare debet pro iure ſcripto & contra æquitatẽ nõ ſcriptam vbi diſcordant,niſi ſit princeps.fo.222.fa.2.B.
Iudex corrupti ẽ animi ſi gaudet q̃ iuſto errore contra iuſtitiam pronunciauerit,aut ſi decreuerit iudicare pro amico ſi habuerit doctorem aliquem vel glo.pro illa parte.fo.227.fa.1.O.
Iudicis in dubio pronunciantis pœna ponitur.Ibidem.fa.2.P.
Iudex inquirere nõ poteſt cõtra aliquem etiam infamatũ de vno crimine,de alio crimine ſine præſumptione.fo.238.fa.2.I.
Iuramentum de veritate dicẽ

da ſuper interrogandis non extendit ſe ad penitus occulta.fo.245.fa.2.CC.

Iure humano ad reparationẽ tenetur quicũq; ſeruum alienum peiorẽ vel malum fecerit ſiue dolo ſiue nõ:quanuis non ſemper teneatur edicto legis Aquiliæ.f.271.fa 2. E.&fo.ſeq.F.&I.

❡De litera L.

LAchrymæ nõ ſemper arguunt quantitatem doloris,ſed ſolum ſenſibilitatem:& quibus de cauſis frequenter minor dolor oſtẽditur in lachrymis,& nõ maior.fo.101.fa.1.D.

Lachrymæ quatuor ex fontibus laudabiliter poſſunt ꝓfluere.fo.192.fa.3.E.

Labor qui eſt ĩ miniſterio ſacramentorum,an locari vel vendi poſſit,recitantur duæ opiniones.fo.181.fa.2.BC.& fo.ſeq.fa.1.D.

Legibus ipſis lege opus eſt q̃ ipſas corrigat.&c.atq; hoc maxime de humanis legibꝰ intelligitur.fo.63.fa.2.F.

Lex iniqua ſiue præceptũm neminem obligat in foro cõſcientiæ.fo.108.fa.1.B.

Lex propter quas cauſas dicitur iniuſta.fo.107.fa.2.AB.

Lex iuſta ligat in foro cõſcientiæ, ſed ſolum ad metas rationis.fo.111.fa.2.GH.

Lex quomodo non eſt poſita iuſto.fo.112.fa.2.N.

Leges humanæ non ſemper obligant ad culpam,ſed aliquando ad pœnam.f.114.ſa. 1.in prin.

Legem humanam iuſtã prætergrediens,dei legẽ ex conſequenti tranſgreditur.ibidem.S.

Legis humanæ contemptus mortale inducit.ſine autem huiuſmodi contemptu aliquando tranſgreſſio eſt venialis, quãq; mortalis: quãq; ſine culpa.fo.116.fa.2.D.

Legi ſuperioris contrauenientem non peccare quando ſimul cõcurrit præceptũ diuinum,ꝓbatur.fo.118.fa.1.G.

Lex impoſita ſine cã,non obligat.fo.119.fa.1.H.& fa.ſeq.

Legẽ ſuperioris an poſſit quis cum cauſa prætergredi ſine ſuperioris auctoritate.folio 120.fa.1.I.

Lex omniũ peccata excludere non poteſt.fol.122.fac.2.B.

Lex quãuis multos prouocet ad peccandum:ſi tamen grauioribus peccatis obuiet:nõ ob hoc eſt iniuſta.f.123.f.1.C.

Lex quãdo cenſenda eſt fouere peccatum.fo.124.fa.2.F.

Lex ſeu cõſtitutio licet ĩterdũ iniuſtum decernat, tñ p̃ hoc nemini ſit iniuria propter receptionẽ & acceptionem illius legis. ibidem. G.
Lege contra aliũm vti nõ poſſumus, lege inquam fundata ſupra præſumptionẽ, modo conſtiterit veritatẽ præſumptioni minime eſſe conſenta neàm. fo. 119. fa. 2. verſu. 10.
Leſbiæ normę ędificatio quid denotet. fo. 127. fa. 1. B.
Legem aſſiſtere & legem non reſiſtere quid intereſt. fo. 239. fa. 1. L.
Loth quomodo excuſandus veniat à peccato in proſtitutione filiarum. fo. 18. fa. 2. P.
Loth ſi peccauit, vt prætendere videtur Auguſtinus, fuit ob hoc quòd filiabus attulit illa cooperatio vel nata erat afferre detrimentum ſalutis. fo. 58. fa. 1. L.

℄ De litera M.

MAtrimonio cõſummato teneť vterq; alteri debitum reddere, ſiue vterq; voto ſimplici ſit ligatus, ſiue exigens tãtum. fo. 31. fa. 2. verſu. 9. a fine.
Malus omnis ignorat, id eſt corruptus eſt circa principium practicum: non tamen neceſſario errat vel ignorat ſpeculatiuè bonitatem vel malitiam actus fo. 70. fa. 1. F.
Maledicus quis dicať. fol. 104. fa. 2. A.
Maritus vxori occultæ adulteræ nõ tenetur debitũ reddere etiam iudice mandante fo. 109. fa. 1. C.
Magnes ex ferro attracto nihil põderis ſumit, adeò vt aggregatũ ex magnete & ferro præciſe ſit æquè graue cum magnete. fo. 145. facie. 1. D.
Magiſter pro doctrina a pueris ſecũdum Alexan. de Hales nihil capere poteſt, ſed p̃ labore. fo. 183. fa. 2. G.
Magiſter doctor vel ſacerdos publice peccãs adiungit peccato circunſtantiam trahentem in aliam ſpeciem peccati. fo. 270. fa. 1. C.
Medicus ægrotum pauperẽ gratis tenetur curare: diuitẽ autem & nolentem aliquid medico cõtribuere teneť imenſis ſuis curare, ſed poſtea expenſas repetit. fol. 5. fa. 1. A. & fo. 135. facie. 1. L.
Meritorie quis eligit retardaria gloria propter proximũ fo. 13. fa. 1. A. & deinceps.
Medicus in caſu poteſt ægroto petenti ſibi fieri medicinã mortiferam, illam exhibere. fo. 64. fa. 1. M.

Mereri & impetrare quomodo differant.fo.158.fa.2.L.
Meritum condigni non excedit perſonam operantis.fol. 163.fa.1.A.
Mereri nemo alteri poteſt qn etiam ſibi:poteſt tamen ſatiſfacere pro altero non ſatiſfaciēdo pro ſe:ſoli tamē ꝓdeſſe poteſt in charitate exiſtēti.fo.164.fa.1.D.
Meritum vitæ æternæ non habetur propter relationem habitualem in deum:ſed requirit actualem vel virtualem.f. 231.fa.1.verſu.14.
Mortem corporalem vti tenemur nemini inferre,& ipſam excludere ſi poſſumus,ita & ſpiritualem.fo.5.fa.1.A.
Motus ſubitus infidelitatis ſolum eſt peccatum veniale.f. 29.fa.2.L.
Motus paſſionum & mēbrorum quandiu ſunt inuoluntarij,carent culpa vel peccato.fo.81.fa.1.G.
Mortale peccatum nō remittitur adulto:ſine magno dolore appetitus intellectiui p̄terquam in baptiſmo.fo.101.fa.1.D.
Modus præcepti quandoq; cadit ſub præcepto,quandoque non.fol.103.fac. ſecunda verſu.5.
Motus appetitiuus circulo agitur.fo.130.fa.2.A.
Motuum appetitus ordo traditur.ibidem.B.
Mutuum accipiens filiusfamilias non ob necem parētum aut aliud ſcelus, non poteſt in conſcientia imò nec in iudicio contra mutuantem ſe tueri exceptione Macedoniani.fo.112.fa.I.
Munus requirens aut oblatū recipiens pro eo quod obligatus eſt,peccat.fo.218.fac.1. verſu.3.a fine.

¶ De litera N.

Neceſſitas duplex eſt;conditionata & abſoluta: & prima neceſſitate neceſſe eſt vt eueniant ſcandala ex tribus conditionibus.fol. 3.fa.2.K.
Neceſſitas dicitur non ſolum cuius oppoſitum eſt impoſſibile,ſed etiam vbi eſt difficile.fo.4.fa.1.ante L.
Neceſſarium triplex a Bonauentura diſtinguitur,ſtabile, inuiolabile,& incommutabile.fo.225.fa.2.k.
Nolle peccare efficaciter impoſſibile eſt,niſi etiam nolit retinere vnde veriſimiliter ad peccatū pertrahetur.fol.225. fa.1.ante H.
Notoriū triplex diſtinguitur,

præſumptionis iuris, & facti.fo.135.fa.2.B.

¶De litera O.

OBligationem non poſſe eſſe ad peccatum probatur.fo.13.fa.2.verſu.3.

Obligatione manente quandoq; eius effectus ſuſpendit. fo.17.fa.2.N,

Obedientia licite denegat ſuperiori dum eſt contentus acto debito.fo.32.fa.1.k.

Obligatio omnis diſpoſitione veteris legis inducta, morte Christi extincta eſt, folio, 86.fa.2.A.in fi.

Obligatus ad celebrandũ miſſam pro defuncto aliquo nõ ſatiſfacit celebrando ꝑ multis, niſi aliunde illi tantum ſatiſfactionis applicet, vt valori miſſæ æquiualeat.fo.171. fa.2.in prin.

Obligatio reſtituẽdi in bonis animæ tollitur per quẽcũq; damnificatus reducatur ad pœnitentiam, ſiue per ſcandalizantem, ſiue per alium.fol. 274.fa.1.M.

Obſtinatio in peccatũ nõ arguit ſufficientem impoſſibilitatẽ, per quã ſcilicet deobligaretur qs à reductione illi9 ad ſalutem.fo.275.fa.1.P.

Occaſio duplex eſt, data, & acceptã: & occaſionis acceptæ pulchra ꝑ ſimile declaratio• fo.2.fa.2.G.

Occaſiones peccatorũ, & nõ ſola peccata oportet vitare. fo.138.fa.2.E.

Omiſſio operũ miſericordiæ eſt damnabilis.fo.5.fa.1.A.& deinceps.BC.&c.

Omnino occultum, pene occultum, & manifeſtum, deſcribuntur.fo.235.fac.1.verſu. 6.à fine,

Omittens prohibere detrahẽtem non quia aliàs deterius acturus erat, ſed ne ei indignetur detrahens, aut etiã ex odio diffamati, peccat, ſed reſtituere non tenetur.fo.251.f. 1.in prin.

Opus bonum qđ nullam mali ſpeciẽ habet: licet nunquã ſit ſcandalum actiuũ, eſt tñ nonnunq; ꝑpter aliorũ ſcãdalum paſſiuũ omittẽdum. q; ſi nõ omittatur, aliam rationẽ mali inducit.fo.3.fa.1.H,

Opinio quid eſt.fo.29.fa.2.D.

Opinionẽ alicuius doc. ſequẽs in agendis non omnino tutus eſt niſi etiam ad deũ confugiat.fo.46.fa.2.D.

Optare ſe ſic eſſe diſpoſitum vt omnia pro Chriſto relinquere quærat: longe differt ab eo quod eſt velle oĩa pro Chriſto relinquere.ſecundũ

enim eſt amoris dei ſuper omnia, non autem primum. f. 147. fa. 2. O.
Opus pœnale ſiue difficile ex charitate procedens eſt ſatiſfactorium. fo. 163. fa. 2. C.
Opinio Scoti de hoc. fol. 166. fa. 1. A.
Opus ex genere bonum pudore ſeu formidine pœnæ faciens, aut etiam ob honorem ſanitatē &c. eoipſo peccat. fo. 174. fa. 2. A. & folio. 216. fac. 2. C.
Opus moraliter bonum non poteſt quantūlibet paruam deordinationem continere. fo. 216 fa. 1. A.
Operantes iniquitatem male diuidunt, eo ꝙ deo forte aliquid ſui dant, ſibi autem ſeipſos. ibidem.
Opprobriū infamiam & confuſionem proximi tenemur prohibere cum poſſumus. f. 250. fa. 1. C.
Orationū quadruplex eſt genus. fo. 154. fa. 1. A.
Oratio multipliciter inficitur prauitate. ibidem. AB.
Oratio quæ dicitur deficiens bonitate. fo. 155. fa. 1. C.
Orō ex defectu attētionis ac feruoris deo frequēter redditur ingrata. ibidem.
Orationi vocali triplex attentio adhiberi pōt. fol. 156. fa. E.
Oratio laicorum quā ipſi nō intelligūt, eſt ſine fructu ſpeculationis de ſenſu verborū ſed non ſine fructu meriti. fo. 156. fa. 1. F.
Oratio iīegra & mortua quę ſit. fo. 158. fa. 1. verſu. 10.
Oratio ſana & viua deſcribitur. ibidem.
Orationis triplex eſt effectus ibidem. k.
Oratio infecta prauitate aut deficiens bonitate non eſt ſatiſfactoria nec meritoria, eſt tamen nonnunꝗ impetratoria. ibidem. fa. 2. M.
Oratio quantumlibet integra ſed mortua non eſt meritoria aut ſatiſfactoria, eſt tū ex ſe impetratoria. ibidē. N.
Oratio ſana & viua eſt meritoria ſatiſfactoria & impetratoria. ibidem. O.
Oratio mortua ſicut & alia opera mortua ex charitate facta, valet ad ſex. fo. 159. fac. 2. P. & fo. ſeq. fa. 1. Q.
Orans debite vel actu vel virtute implicare debet conditionē diuini beneplaciti. fol. 162. fa. 1. V.
Oratur fruſtra ꝓ illo qui meretur non accipere. fo. 165. fa. 2. F.
Oratio ſecūdū Prępoſitiuum

minus ꝓdeſt cuiq; multorũ. ꝙ ſi vni applicaret.fo.166.fa 1.A.

Oratio alteri proficere poteſt duobus modis,ſatiſfaciendi & merendi.fo.267.fac.1.B.

Oratio per viam meriti proſicere põt alteri dupliciter ibidem.fa.2.C.

Oratio per viã ſatiſfactionis non æquè prodeſt multis,ſicut vni ſoli proficeret.fo.169.fa.1.H.

Oratio quanto pro pluribus funditur,cæteris paribus tãto deo eſt acceptior.fo.169.f.1.G.

Oratio illa non ſemper eſt acceptior quæ facilius vel plura impetrat.ibidem.

Oratio priuata minorem requirit diſpoſitionem quàm publica,quæ ſcilicet fit tanquã à miniſtro eccleſiæ.fo.174.fa.1.verſu,3.à fine.

Oratio fuſa ꝓ pecunia ex quo vitio labefactatur ſimoniæ non prodeſt:intelligo quando ꝓ pecunia vt precio funditur.fo.205.fa.2.MM.

De litera P.

PAſcere fame morientem aut defendere iniuriam paſſum nõ tenemur pure gratis,imò licet proteſtari de mercede laboris,aut da ti repetitione ſi ad pinguiorẽ fortunam venerit.fol.6.fac.2.G.in fine.

Papæ ſentẽtiæ aut determinationi aut etiã expoſitiõi ſcripturæ ſacræ,ſecundum quoſdã magis ſtandũ eſt ꝙ expoſitioni quorũcũq; ſctõrum. fo.45.fa.1.A.circa finem.

Paulus cuſtodiendo veſtes lapidãtium Stephanum quomodo peccauerit cooperando.fo.58.fa.2.M.

Participia in dus.tripliciter accipiuntur.fo.69.fa.1.B.

Paſſio appetitus ſentiui vincere põt rationẽ tribus modis fo.72.fa.1.B.& fa.2.CD.

Paſſio ſcientiã vincere nõ põt propter ipſius certitudinẽ eamanẽte in vniuerſali & particulari,põt tñ eã extinguere ꝑ diſtractionem fo,73.fa.1.E.

Parati animi debet eſſe quilibet oĩa perdere pro Chriſto ſub pœna æternæ dãnationis fo.138.fa.1.verſu,26.

Participiũ ad merendum & participiũ ad ſatiſfaciẽdum dupliciter differunt.fo.168.f,1.DE.

Papa nõ ex eo ꝙ beneficium confert ꝓ pecunia,hoc ipſo cum acceptante diſpenſat vt beneficium ſeruare poſſit & pænos iuris euitare.fo.207.f.

2.paulo ante PP.

Papa vendens beneficium an committat ſimoniam.fo.210.fa.2.TT.

Paſſio omnis appetitus ſenſitiui ex amore vel odio naſcitur.fo.223.fa.1.C.

Pœna peccantibus eſt medicina:nihilq; infelicius felicitate peccãtium.fo.9.fa.2.A.&.fo.91.fa.1.A.

Pœnitere vere nemo põt,niſi omnes occaſiones facto vel propoſito abiecerit quæ veriſimiliter ipſum trahant in peccatum.fo.16.fa.1.I.

Perplexa eſt vxor credẽs viro dicenti ſe dolo cõtraxiſſe matrimoniũ,& vir poſtea id reuocat,atq; hoc mẽtitum aſſerit.quo nõ obſtante mulier adhuc credit primũ eſſe verũ:ſi tũc vir debitum petat.fo.37.fa.1.verſ.6.a fine.

Peccãdi venialiter in gñe nobis ineſt neceſſitas,non autẽ ad aliquod particulare:ſimiliter ſicut nec ad peccandum mortaliter.fo.51.fa.1.C.

Pœnam deus aliquotiens non vult remittere ob cuiuſcunque deprecationẽ,vt ibidem probatur:culpã tñ ſemper ꝓ peccatoris conuerſionem remittit.ibidem fa.2.D.

Pc̃m̃ accidere nõ poteſt niſi ex corruptione alicuius principiorum humanorũ actuũ intellectus videlicet:voluntatis:vel appetitus ſenſitiui.fo.67.fa.1.A.

Peccatũ quibus ex cauſis cõmitti poteſt,& quotupliciter.ibidem.

Peccare ex induſtria definĩt.f.67.fa.2.verſu.3.a fine.

Peccare ex ĩfirmitate quid ſit.fo.72.fa.1.A.

Peccare ex ignorãtia quid ſit.ibidem.

Peccati grauitas vñ attendatꝰ.fo.79.fa.1.A.& fa.2.B.&.f.82.fa.2.M.

Peccatũ ex infirmitate ignorantia & induſtria quõ comparantur ſibi in malitia.fol.79.fa.2.C.

Peccatũ vnũ quãdo diminuit aliud.fo.81.fa.1.H.

Peccatoribus facile veniã & ſecuritatem ꝓmittere,rephẽſibile eſt.fo.100.fa.1.ver.14.

Pœnitẽtia vera multa ĩcludit & requirit.fo.102.fa.2.F.

Pœnam nemo ſoluere tenetur niſi condemnetur.fo.112.f.2.L. & fo.239.fa.1.K.

Peccarent ꝑceptum aliqđ ſtatuentes dicentes ipſum eſſe mandatũ dei,ac ſic dei mãdata augentes.fo.121.fa.2.N.

Peccatũ mortale conſtituitur

ex multis gradib⁹ quorũ quali bet per ſe ſumpt⁹ eſſet veniale peccatum.fo.138.fa.2.F.
Peccans mortaliter ſecundũ aliquos ſemp fruitur aliqua creatura.fo.141.fa.1.B.
Peccare põt quis mortaliter ex bñuolentia ꝓpter aliũ:& tñ eundem infra ſe diligere fo.141.fa.2.C.& deinceps.
Pctm̃ non ſemp effectiue eſt ex peccato:ſed quãdoq; etiã ex bono.f.141.fa.1.I.
Pœnam aliquid minuit dupliciter,ereptiue,& præſeruatiue.fo.160.fa.1.R.
Permutãtes,cõuẽtionem aut pactionẽ facere nequeunt ſine ſimonia,ſecus ſi ſolũ ſua deſyderia,ſibi mutuo exponant,& oĩa ſuperioris arbitrio diſponenda relinquant. fo.188.fa.1.G.
Pecunia ſecundũ Altiſſiod.in caſu incitare poteſt vt detur præbenda.fo.190.fa.2.N.
Pœna duplex eſt,nocẽs & nõ conferens:alia conferens & non nocens.fo.257.fa.2.I.
Pctm̃ continuatur quãdiu reducti nõ fuerint quos homo corrupit,ſi eos reducere poteſt & negligit.fo.273.fa.2.k.
Prĕcepta iuris poſitiui ſufficit obſeruare ſecundũ intentionem præcipientis.fol.16.fa.2. L.& fo.42.fa.2.D.
Præcepta cõtraria ſi ſimul cõcurrant,illud ſequendum eſt quod plus ligat.fo.20.fa.1.S.
Prĕcepta omnia quĕ pertinẽt ad impendendum proximo aliquod beneficiũ,reducuntur ad præceptum de honore parentum.fo.21.fa.1.V.
Præceptum Exo.xxij.Maleficos non patieris viuere &c. ibidem.X.
Præſcriptio fieri poteſt interacurrente non ſolum dubitatione,ſed etiam mala fide.fo.31.fa.1.verſu.25.
Præceptũ ſuperioris non tenemur exequi cum eſt illicitũ ex parte actus.ſecus ſi ſolum ſit illicitum ex parte præcipientis.ibidem.HI.
Præceptũ ſuper falſa præſumptione fundatum non ligat in foro animæ,ꝗ̃ꝗ̃ de iure contra eam non admittatur probatio.fo.43.fa.2.H.
Prælatis aut prædicãtibus nõ eſt credendum niſi quatenus ſecundum dei legem docent.fo.45.fa.2.B.
Præceptũ quo ad literã obſeruari non debet quãdo proximo veriſimiliter non eſt pro futurum.fo.47.fa.2.A.
Præceptum implere non tenemur cum factum eſt nobis

impoſſibile nonſolum impoſſibilitate facti,ſed etiam iuris.fo.55.fa.1.B.

Proximum conſolatione doctrina aut coertione tenemur ad deum adducere,aut à pctō reuocare dū ꝓbabiliter ſcimus aut dubitamus ꝙ hoc poſſumus.fo.56.fa.2.F.

Prohibitorū quædam prohibentur quia mala,& quædā propter cauſam,& nō quia mala.ibidem.G.

Practicum principium ſemꝑ eſt conforme appetitui.fo.59.fa.1.ante E.

Præcipere nec prohibere poteſt quis id cuius tranſgreſſorem nō poteſt punire:quomodo hoc intelligitur.f.157.fa.1.H.

Precum fuſione manus regulariter interuenit:& ita preces ſimoniam inducunt.fol.189.fa.1.I k.

Preces ſi ſolum apud collatorem idoneitatē perſonæ exponāt,poteſt abſq; ſimonia propter eas conferre beneficiū aliàs non collaturus.fol.189.fa.2.L.& fo.193.fa.1.D.

Præbendā dare nō licet ꝑ ſeruitio etiam honeſto vt pro cauſa finali.fo.190.fa.1.M.

Præceptū aut opus ſupererogationis exequens ob mun9 vel metū tanq̄ diſpoſitionē ſubiecti aliàs tñ non factur9 non peccat.fo.205.fa.1.LL.

Prębenda vt annexa cōfraternitati non eſt mere temporalis,& ergo ſimonia ī emptione timenda eſt,quādo eo intuitu fit contractus.fo.211.f.1.XX.

Propoſitum firmū habens,& poſtea ex alia cauſa incipiēs id velle,qualiſcunq; ſit cauſa, volitio differt ad minus numero.fo.271.fa.2.E.

¶De litera Q.

QVilibet ad tantā legis diuinæ notitiā tenet, vt ſuos actus ꝑ qualitate & conditione perſonæ poſſit dirigere. folio. 65.fa.2.B.

¶De litera R.

REſtitutio cū cōſtare non poteſt de vero domino,cui debeat fieri & qualiter.fo.31.fa.1.B.

Recuperare licet homini propria auctoritate ſuā rem vel æquiualentem,dum ſine ſcādalo aut turbatione fieri poteſt.fo.113.fa.2.M.

Renūciare omnibus q̄d ſit & quid omnia relinquere pro Chriſto.fo.146.fac.2.in prin.

Receptis prius ad parcipiū omnium meritorum quæ

fiunt in aliquo ordine vel cõmunitate, per poſteriores admiſſos nullum fit præiudiciũ fo.171.fa.1.N.

Receptores dominorum qui ſoluere differunt quouſque munus acceperint, & principales debitores non ſoluẽtes antequam iure compellant, quàm ſit tuti. fo.195.fa.2.H.

Reſtituere tenetur quicunq; pro ſacramẽtis, ꝓ beneficiis, pro loco in monaſterio, proportione ad menſam ſancti ſpiritus, ꝓ receptione ad hoſpitale, pro diſtributione eleemoſynæ quam facit vt executor, munus acceperit. ibid.

Reſtituere tenetur qui animo nocendi alium à conſecutione alicui9 officij vel præbendæ impedit, nõ quidẽ æqualens illi dando, ſed ad arbitriũ boni viri deducto quãtũ intereſt inter ꝓpe eſſe, & habere. fo.242.fa.2.S.

Reſtituere non potens famam ꝓut tenetur, tenetur ei ad recõpẽſam in aliis ad arbitriũ boni viri: & deſcendit hac obligatio ad hæredes. fo.242. fa.2.S.

Reſtituere tenemur quando cauſa ſumus vt damnũ deus per homines aut dæmones iniuſte fieri ſinat. fo.264.f.1.L.

Reſtiuẽdi obligatio aliqñ paritur nulla cõmiſſa iniuſtitia imò nullo præcedente peccato. fo.267.fa.1.T.

Ruere ſinit deus quandoq; in peccatum aliquem ob alterius demerita. fol.152.fac.1. in princi.

De litera S.

Sacerdos ex cõfeſſiõe ſciẽs confitentem inuincibili ignorantia iuris diuini aut probabili iuris humani vel facti excuſari, an tenetur ei veritatẽ intimare, & innoteſcere malitiã facti. fo.95.fa. 2.E. & deinceps FGH.

Sacerdos ſciens inter aliquos affinitatem quã probare nõ poteſt, non tenetur eis conſcientiã de hoc facere immi nente ſcandalo. fo.98.fa.1.k.

Sacramentum pœnitentiæ de attrito facit contritum. folio 102.fa.2.H.

Sanguiſugæ duæ ſunt dicentes affer affer. ſ. auaritia, & luxuria. fo.128.fa.1.verſu.10.

Sacerdos miſſam celebraturus aliquid recipere poteſt imò quantumuis multum quando ei liberaliter offertur. fol. 200.fa.2.verſu.9.

Sacerdoti an liceat pecuniam dare ſi aliàs nolit paruulum baptizare. ibidem.Y.

Sacramētum ordinis per peccatum non licite ſibi procurat quiſpiam, eadem etiā intentione qua baptiſma ſibi aut paruulo licite procurat. fo.201.fa.1.DD.
Sacerdotem quō inducere licet pecunia vbi aliàs nollet baptizare. ibidem.
Sacramenta metu conferēs dupliciduci poteſt: intentione: & ſecundum hoc iudicandū an ſimoniam cōmittat, necne. fo.212.fa.1.cir.med.
Scandalum græce: offendiculū, ruina, vel pedis impactio latinæ dicitur. fo.1.fa.2.B.
Scandalum definitur. ibidem.
Scandalū quare potius definitur per minus rectum ꝙ̄ per malum aut peruerſum. fol.2. fa.1.C.
Scandalum paſſiuum quid ſit ibidem. fa.2.D.
Scandalum quare non ſit per peccatum cordis ſecundum ſe conſideratum. ibidem.F.
Scandalum quoddā eſt datū, & quoddā acceptū. ibidē.G.
Scandalū tam actiuū ꝙ̄ paſſiuum eſſe peccatū probatur. fo.3.fa.1.I.
Scandalū eſt nō ſolū qñ ſequitur alterius ruina, ſed etiā qñ quantū eſt de natura actus natus eſt aliis dare cauſam ruinæ. fo.4.fa.1.L.
Scandalū paſſiuū proximi ꝙ̄ ſit vitandū. ibidem. I L M N.
Scandalū cauſam antiquis cōſtitutionibus dedit quibus clericus ambulās in foro vel nūdinis non ob aliquod emēdum, mādatur degradari. fo. 8.fa.2.verſu.5.
Scandalum qñ oriri dicitur ex malitia. fo.9.fa.1.verſu.7.
Scandalū vbi oriretur ex infirmitate vel ignorantia, propter ipſum tenemur opera meritoria omittere vel ſaltē differre. fo.9.fa.1.verſu.11.
Scandalū quale oritur ex hoc ꝙ prælatus prædicat in ſtatu mortalis peccati: fol.17.fa. 2.in princ.
Scandalum obligationē voti non ſuſpendit, licet ſit iuſta cauſa diſpenſationis. fo.18.fa. 2.O.
Scrupulus quid ſit ſecundum Gerſon. fo.27.fa.2.A.
Scrupulus quid ſit ſecundum auctorem. fo.28.fa.1.B.
Scrupulus ſtat cū ſcientia vel fide de oppoſito. ibidem.
Scire non poteſt quis certitudinaliter ſe adimplere præceptum de diligendo deum, ſed ſolum probabili coniectura fo.147.fa.2.N.
Scire nihil prodeſt, niſi habea-

tur ſimul modꝰ ſciēdi.fo.250. fa.2.C & D.& dien.
Sciētia quanuis melior ſit mū dis īfinitis ſi eſſent.nihilominꝰ precio vili diſtrahi pōt ſicut ſeruus &c.fo.184.fa.2.k.
Scienti & conſentienti nō fit iniuria &c.fo.275.fa.1.O.
Sermo iuſtitię iuuenibus ſecū dū mores non affert fructū, ſed detrimentū: & id quidē tribus modis.f.282.fa.2.A. & B.& fo.ſequen.fa.2.C.
Seruitiū diuinum dupliciter capitur. fo.202.fa.2.FF,
Secretū cōmiſſum homini p confeſſionē nullo modo pōt reuelari: aliter vero cōmiſſa detegi poſſunt ob neceſſitatē multitudinis.tēporalē:vel ſpiritualem.f.241.P.
Serui cōſeſus nullus eſt: & habeī ſeruuas ꝑuito qñ eiꝰ cōſenſus eſt ꝑ ſuperiorē reprobatus.ſo.274.fa.2.N.
Simonia alio noīe Balaamia dicitur.fo.185.fa.2.A.
Simonia dupliciter capitur.f. 86.fa.1.B.& deinceps.C.
Simonia generaliter dicta p quinqꝫ munera cōmittitur: quorum ſufficientiam vide fo.186.fa.2.C.
Simonia deſcribitur. ibidē.D
Simonia illicita ē ob tres cauſas.fo.59.fa.3.E.
Simonia quadruplex eſt: q̄dā mentalis tm̄ ſine opere,quędā cū opere ſubſecuto, q̄dā cōuentionalis,& quaſi conuētionalis.fo.187.fa.2.F.
Simonia tam per metū quā per munus fieri probaē. fo. 190.fa.2.N.& fo.ſeq.O
Simonia an obliget ſemper ad reſtitutionem.pulchre diſtinguitur.f.191.f.1.A.& de in.B.
Simonia mentalis ſolum, an ad reſignationem beneficij obliget.f.193.f.2.E.verſus.ft.
Simoniacum mentaliter qñ diſpenſare poteſt epiſcopus fo.196.fa.2.L.
Simoniace acquiſita cui reſtituí debeant.fo. 197.fa.2.O.& fo.ſeq.fa.1.Q.
Signa gratificationis vel conſenſus ſi ſint cauſa dāni, tenetur homo ratione ſignorum ad reparationem damni. fo. 250.fa.1.C.in fine.
Signum nullum proſperitatis aut aduerſitatis ſufficienter & neceſſario arguit aliquē iuſtum eſſe aut impium. fo. 276.fa.2.verſ.6.a fine.
Socius tenetur iuuare ſocium etiam ſi nullam habeat iuriſdictionem.fo. 6 .fa.1.ante D. & fo.251.fa.1.circa med. & ſo luuntur arg. in oppoſitum. fo.6.fa.1.DEFG.

Sociũ non tenetur quis ab iniuria eripere cũ proprij corporis periculo.ibidem.
Spirituale multipliciter dicit̃ ad ſimilitudinem ſpũs creati vel increati.fo.181.fa.1.A.
Spũalia à dño vero emi poſſunt & vendi,ſed nõ à diſpẽſatoribus: qbus p̃ceptũ eſt gratis dare.fo.198.fa.2.R.
Spũalia vendi non poſſunt nõ qa ineſtimabilia,ſed propter præceptum de gratis miniſtrando.fo.202 fa.2.EF.
Stultus ĩ quo di fferat à fatuo fo.128.fa.1.B.
Suadere licet vbi ꝓximus abſolute peccaturus eſt, vt minus malũ agat.fo.43.fa.1. verſu.3.

¶ De litera T.

Tentare ſe an etiã oĩa paratus ſit ꝓ Chriſto derelinq̃re, aut martyriũ ſuſtinere:valde periculoſum eſt & difficile.fo.147.fa.2.P.
Teſtis q̃uo licite aliqd capit vel non capit.fo.182.fa.2.E.& fo.221.fa.2.Q.
Terminus periodi naturę ali9 eſt à termino quẽ iuxta qualitatem & merita nobis præfixit deus.fo.277.fa.2.
Timor poteſt ſe dupliciter habere quo ad eſſe cauſa alicuius actus.fo.84.fa.1.B.
Timorę pœnæ tanquã ꝓpter fine omittens ꝓhibitũ peccat: omittẽs aũt timore culpæ in nullo delinqnit. ibidẽ.
Trãſgreſſiones quatuor ponũtur a Gerſone, q̃ vix ad fundũ extergi poſſunt.fo.271.fa.1. verſu.17.
Turpia lucra à fiſco extorquẽtur.fo.197.fa.2.P.

¶ De litera V.

Veritas iuſtitię & doctrinę quid ſint. fo. 7.fac.1. poſt medium.
Veritas vitę qd ſit.fo.7.fa.2.H.
Veritatẽ vitę nemo p̃termittere debet ad vitandum ſcandalum.ibidem.I.
Vere vtile,id eſt vtile ad ſalutem, ſolum iuſtum honeſtũ ac æquum eſt:& econtra.fo. 21.fa.2.B.
Veritas ĩtellect9 ſpeculatiui ſumit̃ ex cõformitate ĩtellect9 ad rẽ,practic9 ℣o ex cõformitate ipſius ad appetitum.fo. 69.fa.2.C.
Verba ĩperatiui vel optatiui modi cũ culpã vel ruinã ſonãt,in ſacris literis exponuntur permiſſiue aut p̃nũciatiue.f.104.fa.2.℣ſu.vlt.& ſ.ſe.B.
Velle ſeu optare vt libido virtuti præferri poſſit, vt affectus vel libido ſit regula a-

gendorum,mortale peccatũ eſt.fo.225 fa.2.k.
Viri iniquitas melior eſt quã mulier bñfaciens:quomodo intelligatur.fo.80.fa.2.D.
Vita omnis cõplete inordinata aut eſt male vtens,aut male fruens:non autem verũ eſt de qualibet vita.f.142.fa.2.E.
Vltio quare à nobis tantopere expetitur ponuntur quatuor cauſæ.fo.151.fa.2.C.
Voluntas imperfecta,quæ & velleitas dicitur,eſt impoſſibilium,voluntas tamen efficax non.fo.52.fa.1.G.
Voluntas informata hac volitione,volo oẽ pc̃tm̃ vitare, ſtat cũ peccaminoſa opatione vel omiſſione,dũ ĩtellect9 errat.ſed ſine hmõi errore intellectus eſt impoſſibile.ibi.
Volens antecedens neceſſario vult conſequens &c.quomodo ſit maxima illa limitanda. fo.59.fac.1.P.& fo.223.fa.2.F. & fo.ſeq.C.
Voluntas inordinata quæ dicitur.fo.70.fa.2.A.
Voluntas inordinata qũo redditur.fo.67.fa.2.verſu.14.
Voluntas quomodo cõcurrit ad actum exteriorẽ.fo.70.fa.2.I.& fo.ſeq.kL.
Voluntas efficaciter volens finem; neceſſario vult omnia quæ ſcit ad finem illum eſſe neceſſaria.fo.71.fa.2.M.
Volũtas,duplex eſt,appetitus & eligentiæ.fo.131.fa.1.D.
Voluntas an reddať vitioſa ex eo q̃ finem reſpicit tpalem.f. 199.fa.1.S.& fac.2.T.& V.& fo.206.fa.2.NN.
Voluntas eundi ad eccleſiam cauſa recipiendi diſtributiones,tripliciter poteſt illud intendere.fo.203.fa.1.GG.
Vſurarius vſuras tenetur reſtituere: etiam ſi veriſimiliter ſciat filias ſuas præ paupertate nimia ſe proſtituturas.f. 14.fa.2.D.
Vſurarium nõ poſſe adiri extra caſum neceſſitatis,communis doct.opinio eſt,ſed falſa.f.56.f.2.A.& deinceps.B.C.
Vſurarium accedẽs,& ab eodem ad vſuram recipiens extra caſum neceſſitatis nõ peccat,dum tamen ei non placeat alterius peccatum.fo.57. fa.1.H.
Vulnerãs alium letaliter ſi tertius eũdem exanimauerit,primus non tenetur niſi hominis vulnerati.quo modo intelligatur.fo.276.facie.1.R.

Finis tabulæ.

Adriani Florentij de Traiecto, Pontificis maximi, omnibus modis ſummi, Quodlibetica quæſtio prima, anno a ſalute humana. Mcccclxxxiij. Louanij diſputata.

VTrum propter ſcã A
dalum vitandũ in ꝓximo: liceat alicui cõtrauenire voto vel iuramento á ſe prius rite facto: Cuius quæſtiõis ꝓfunditatẽ dum tacitus dimetior ac diſcutio, & quãta eũ oporteat ſapiẽtia eſſe præditũ, qui tam doctiſſimorũ virorũ expectationi etiã ad minimũ ſatiſſacere poſſit: vehemẽter exhorreo onus ſubire iam arduũ, viribus meis longe impar, vbi ſub faſce antea ruẽdũ mihi ſit ꝙ leuandũ. Temerariũ em̃ eſt velle docere quẽpiã, quæ mindũ plene didicerit. Iudicare de alijs ipſum ab oĩbus iudicandũ quo fieri ſolet vt magiſter fiat erroris, qui nõ plene diſcipulus fuerit veritatis. xxiiij. q. iij. quid aũt iniqu9. Quõ etiã ſermonẽ ſuũ ſale condire poterit in gratia: vt cuiqꝫ quẽadmodũ oportet loquat̃, (quod ad Coloſſenſes v!ti. monet Apoſtolus) qui ignorantiæ circũfuſus nebulis, nec ipſum ſal videre ſinitur, quo alia condire monetur: Quoties autem ſalis cõdimento neglecto in nõ oportuno tempore, aut non opportuno loco loquimur, aut non vt conuenit audientibus: ſermo malus, iuxta Hieronymi ſententiam, de ore noſtro procedit: de quo in extrmis ratio reddẽda erit. xxij. q. v. quoties. Et quis quæſo neſeiat huic tam præclaro ac digniſſimo cœtui nihil tam exquiſitum, tam elaboratum afferri poſſe,

quod nequeat iuſte culpari?Quid eñ adduci poterit qd
nō certū manifeſtūq; erit,aut occultū ac abditū?Si mani-
feſtū,& neminem latere p̄ſumatur:vt cibus cōis erit faſti-
dio.Si occultū ac abditum:dicens de eo,recte differere non
credet.Quid igit̄ mirum,Patres p̄celebres,ac viri eruditiſ-
ſimi:ſi rei huiuſcemodi immenſitatē p̄horreſcā,& degene-
rē animum meum(iuxta vulgatum p̄uerbium)timor ar-
guat?Ne tñ pijſſimæ matris meæ facultatis artiū onus ſem
per recuſare videar:(cuius honorē ſua gratia participo &
commodū)quantum potero q̄ſitum decidere conabor.Et
q̄a ſtultum eſt ante hiſtoriā effluere,in ipſa autem ſuccingi
(ſecūdi Maccab.ij.)ad materiā accedo:Primo oſtēſurus qd
ſit ſcandalum.Secūdo qd omitti aut fieri debeat ad vitādū
ſcandalum.Et tertio certas obiectiones vt breuius potero
B expediā.¶Pro primo igit̄ ſciendū eſt,vt dicit gloſſa Mat
thæi.xv.ſup verbo,Scis q̄a Phariſæi audito verbo hoc ſcā
dalizati ſunt.ſcandalon vel ſcandalū græce,nos offendicu-
lū,ruinā,vel impactionem pedis dicere poſſumus.vñ:Qui
ſcandalizauerit,id eſt occaſionē ruinæ dederit:&c.Et q̄a of
fendiculū,ruina & impactio p̄prie dicit̄ in corporalibus,
in ſpiritualibus aūt tranſſumptiue:oportet q; ſpirituale ſcā
dalum(de quo nunc ſermonē habeo)dicat̄ ad ſimilitudinē
corporalis impactionis:q̄ ſolum fit cum ambulanti obijci
tur aliqd in via,quod ei ſit occaſio cadendi.Nihil autē na
tū eſt facere caſum eius q ī via dei ambulat,niſi ſit aliquod
minus rectum.Si enim nullum rectitudinis defectū habeat:
potius muniet q̄ ad ruinam inclinet.¶Ex hoc ſumitur a
doctoribus hæc diffinitio ſcandali.Scandalū eſt dictū vel
factū minus rectū alteri p̄bens occaſionem ruinæ.q̄ diffini
tio effectualiter ponitur in Glo.Matth.xviij.ſup verbo,Si
manus vel pes tuus ſcādalizet te,abſcinde eū &c.Vñ dicit,
Scādalizat,qui verbo vel facto minus recto occaſionē dat
ruinæ.¶Cōtra hāc diffinitionē multipliciter inſtat̄.¶Pri
mo ſic:omne minus rectū eſt rectū,cū comparatiuus p̄ſup
ponat poſitiuū.ſed nullum ſcandalum eſt factum vel dictū
rectum,cū ſemper ſit peccatum.ergo &c.¶Secundò.Ali-

q̃od eſt ſcandalũ paſſiuũ,puta ſpiritualis ruina ꝓximi ex dicto vel facto alterius:& illi nõ competit deſcriptio.ergo &c.¶ Tertio.Nume.xxxi.ſup illud,Vlciſcere prius filios Iſrael de Madianitis:dicit gl.Scãdalũ eſt q̃n recte ambulãti deceptio ſubmittit̃ ad ruinã.Sed non ſemp ꝑ factũ vel dictũ minus rectũ decipimus eum quẽ ad peccandũ inducimus,cũ q̃nq; ſit ſciẽs & cõſentiens in peccatũ.ſcienti aũt & conſentienti non fit iniuria neq; dolus.de re.iu.lib.vi.ſcienti. ¶Quarto.Peccato cordis põt qs aliũ ſcãdalizare p̃bendo ei occaſionẽ ruinæ.ſed illi non cõuenit dicta deſcriptio.ergo &c.¶Quinto.Facto bono & recto põt qs aliũ ſcandalizare.ergo non eſt de ratione ſcãdali ꝙ ſit minus rectũ,ſiue habẽs defectum rectitudinis.Antecedens patet de illo verbo Chriſti:Niſi mãducaueritis carnẽ &c.quo multi etiã ex diſcipulis Chriſti ſcandalizabant̃,& abierunt retro.Et ꝙ ſcandalizauit eos,patet,q̃a legitur eis Chriſtus dixiſſe:Hoc vos ſcãdalizat.ſi ergo videritis filiũ hominis aſcẽdẽtẽ vbi erat prius &c.Pro illo etiã eſt illud Eſa.viij.vbi de Chriſto dicit̃:Erit in lapidẽ offenſionis,& petrã ſcandali.Nefas aũt eſt cogitare vel dicere ꝙ aliquod dictũ vel factum Chriſti fuit minus rectũ ꝑ defectum rectitudinis.ergo facto bono & recto põt qs ſcãdalizare.¶ Ad hæc reſpõdeo.Primo ad primũ,ꝙ minus rectũ in definitione ſcãdali non dicit̃ ꝑ cõparationẽ ꝓprie dictã,vt idẽ ſit quod rectũ quo eſt aliq̃d rectius:ſed abuſiue ꝑ priuationẽ rectitudinis:vt ſenſus ſit, minus rectum,id eſt deficiẽs a rectitudine.& hoc ſemp eſt malũ.Dicit̃ tñ potius in definitione minus rectũ,q̃ malum vel peruerſum,ad denotandũ ꝙ ſcandalum nõ ſolum reperitur in ijs quæ mala ſunt ex genere actus,ſed etiã in ijs quę ſecũdum ſe nõ ſunt mala,ſed habẽt mali ſpeciem.Talia eñi etiã ſunt per ſe inductiua ad peccatũ,& ſic ſunt ſcãdala:vt comedere idolothytũ,quia habet ſpeciẽ mali,cũ videatur fieri in veneratione idoli,ſcãdalizat infirmos qui putãt ipm nõ fieri niſi in venerationẽ idoli.Hinc.iiij.Ethi.dicit Philoſophus:Nihil differt an ſcd̃m veritatẽ ſint turpia,vel ſcd̃m opinionẽ.neutra eñi operãda ſunt,& ſic nec verecũdãdũ.& C

Apoſtolus.i.ad Theſ.vlt.Spiritū nolite extinguere:et ꝓphetias nolite ſpernere, oīa ꝓbate:qđ bonū eſt tenete,ab omni
D ſpecie mala abſtinete vos. ¶ Ad ſecundū dico ꝙ ſcandalū paſſiuū nō cadit ſub diffinito dictæ diffinitionis. diffinitur em̄ ſolū ſcandalū actiuū: paſſiuū vero ſcandalū nihil aliud eſt quā ruina ſpiritualis quā ex dicto vel facto qs incidit.
E ¶ Ad tertiū dico ꝙ omnis īductio ad errorē, eſt deceptio, ſiue quis ducatur in errorē intellectus:exiſtimādo verū qđ falſum eſt:ſiue in errorē affectus, qui dicitur error morum aut vitę.& ſic ſcādalizatus ſemper decipitur errore vitę ſeu morum:quanuis non ſemper errore intellectus. Et quanuis ſcandalizans non ſemper decipit ex intentione proponēdo aliū inducere ad errorem:ſemper tamē decipit re ipſa, puta facto vel verbo ſuo minus recto quod ex ſe eſt inductiuū
F ad errorē. ¶ Ad quartū dico ꝙ ſpiritualis obex qui ſcandalū actiuū dr̄:debet in via ambulāti obijci ad hoc vt ſcādaliſet qđ fit dū venit in eius notitiā.Pꝛīm autē cordis in notitiā alterius venire non poteſt niſi per ſigna aliqua exteriora quę in dicto vel facto cōſiſtūt.& ſic nō ſcādalizat niſi mediāte dicto vel facto minus recto:et hoc eſt actiuū ſcādalū.
G ¶ Ad quintū dico ꝙ ſcandalū ſumitur dupliciter. Vno modo generaliter pro facto vel dicto à quo per occaſionē ꝓcedit alterius ruina,ſiue occaſio ſit data ſiue accepta:& ſic bona dicta vel facta bene ſunt ſcandala. Alio modo pro dicto vel facto ex ſe dāte occaſionē ruendi. & ſic ſcādalū dicit de malis ex genere,vel habētibus ſpeciē mali. Diſtinctio occaſionis datę & acceptę innuitur ab Apoſtolo ad Rom.vii.cū dicit.Occaſiōe autē accepta peccatū p mādatū operatū eſt in me omnē cōcupiſcētiā.vbi Glo. Talis eſt noſtra carnalitas,vt ardētius deſideret ꝓhibita, qbus nō memoratis iaceret quaſi ſopita.innoteſcētia enim mādati magis eſt repreſſiua & refrenatiua cōcupiſcētię,quàm inflāmatiua.ſed per accidēs,ex noſtra ſtultitia & carnalitate quę mādato ſe cōfirmare nō nitit:fit vt magis peccemus mādato nobis manifeſtato:qa ſeruus ſciēs volūtatē dn̄i & nō faciēs,plagis vapulabit multis.Luce.xij.Et melius erat eis viā iuſtitię nō agno

ſcere,quã poſt agnitionẽ &c.quomodo Sap.xiiij.dr̃,ꝙ crea
turę dei factę ſunt in muſcipulã pedibus inſipiẽtiũ.Huius ſi
mi͂le dat̃ in corporalibus:vt ſi volẽti trãſire viã lutoſam,ſup
ponãtur lapides,vt fieri ſolet,mediãtibus qbus poſſit trãſi
re viã ſine defœdatiõe.Talis ſi nolit aduertere lapides,& am
bulãdo cœlũ aſpiciat:plus forte fœdabit̃ ꝙ̃ ſine lapidib9,vt
ſi p eos totaliter ruat in lutũ.ſed certe lapides nõ dãt ei occa
ſionẽ defœdãdi: ſed ipſe ſumit quo magis ſint ei p̃ſidio vt
poſſit ſe nõ fœdare ſi velit. ſic dico de Chriſto q eius dicta
facta ſcãdalizabãt primo modo,ſed nõ dabãt occaſionẽ ruĩ
di.& ſic loquũtur doctores de ſcãdalo actiuo.❡ Hic tamen H
aduertẽdũ eſt quòd licet factũ bonũ quod nullã ſpeciẽ mali
habet,nunꝙ̃ ſit actiuũ ſcãdalũ:bene tamẽ eſt peccatũ aliud
ſi fiat tẽpore quo illud omittere teneor ad vitãdũ paſſiuũ ſcã
dalũ proximorũ.Verbi gratia ſi ſit princeps terræ nõ habẽs
legitimũ hæredẽ:q ſi ingrediẽdo religionẽ deſerat terras ſuas
erit malis libertas aduertẽdi plurimos ex ſubditis ſuis a ve=
ra chriſtiana fide ad infidelitatis errorẽ.talis niſi omittat,vel
ſaltẽ differat ingredi religionẽ,peccat illo facto bono,ſed nõ
fit tũc hoc factũ bonũ bene, & ſic ſimpliciter eſt malũ ex tẽ
poris circunſtãtia. Vnde vt dicit Dionyſius quarto de di=
uinis nominibus: Bonũ eſt ex integra cauſa:malũ vero ex
ſingulis defectibus.Et Philoſophus.ij.Ethi.circa diffinitio=
nẽ virtutis:dicit ꝙ dirigere,id eſt bene agere,vnice cõtingit
id eſt tantũ vno modo:peccare vero multis modis.Ex qui=
bus clarũ eſt actũ dici malũ ex cuiuſcunꝙ circunſtãtię de
bitę defectu.❡ Ex iſtis infero correllarie ꝙ omne ſcãdalũ tã I
actiuũ ꝙ̃ paſſiuũ eſt peccatũ. De paſſiuo certũ eſt:quia ni
hil aliud eſt ſcãdalũ paſſiuum, quàm ſpiritualis ruina proxi
mi ex dicto vel facto alicuius.De actiuo probo, primo per
diffinitionẽ ſcandali actiui:quia eſt dictum vel factũ minus
rectũ &c.Secũdo quia vt dicit Gloſſa Nume.xxxi.grauius
peccatũ eſt dare peccati cauſam: quàm peccare.ſed ſcanda=
lizare eſt dare peccati cauſam:ergo. Tertio quia peius eſt
lœdere aliquẽ in bonis animæ: quàm fortunæ vel corporis,
vt patet.i x.quæſt.i.ex merito plebis.&. c. deteriores.ſed lœ=

dere aliũ in bonis fortunę vel corporis, ſine dubio eſt pctm̃ ergo etiã lœdere aliũ in bonis animæ, qđ fit p ſcandalũ actiuũ. Hinc dicit Hieronymus in Micheã: Qui de ſuis aſſeclis, id eſt ſeruitoribus, ordinant. vitã eorum in ſcãdalum populi exponentes: rei ſunt infidelitatis eorum q ſcandalizant. i. q̃ſt. i. hi quoſcunq; de aſſeclis. & ibidẽ. c. placuit Si q ꝑpter exactionẽ miniſtrorum à baptiſmate ſe ſubtraxerint (& idẽ iudiciũ eſt de alijs ſacramẽtis) neceſſe eſt vt ab his ꝑditio eorum reqrať, quorũ ſpolia ꝑtimeſcẽtes, à baptiſmi gratia ſe ſubtraxerũt. Quarto patet idẽ authoritate Chriſti Matt. xviij. Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis his: expedit vt ei ſuſpẽdať mola aſinaria ĩ collo eius, & demergať in ꝓfundũ maris. Glo. Quia melius eſt ꝓ culpa breuẽ ſuſcipere pœnã:

K q̃ æternis ſeruari cruciatibus. Hoc nõ ꝓcederet niſi ſcãdalum actiuum eſſet pctm̃. ¶ Cõtra iſtud corollariũ inſto tripliciter. Primo ſic. Nulla pctã eueniũt ex neceſſitate, ſed ſcãdala eueniũt ex neceſſitate, iuxta illud Saluatoris Mat. xviij. Neceſſe eſt vt veniãt ſcãdala. ergo. Maior patet: qa ſcđm beatũ Aug. Pctm̃ adeò voluntariũ malũ eſt, vt niſi ſit voluntariũ, nõ ſit pctm̃. Quæ ſnĩa adeò vera & manifeſta eſt, vt nulla huic doctorũ paucitas, nulla indoctorũ turba diſſentiat. xv. q. i. in principio. Et vaſis irę deus nõ inferret interitũ, niſi ſpontaneũ inueniret hõ habere pctm̃. xxiij. q̃ſt. iiij. Nabuchodonoſor. ergo nullũ pctm̃ euenit ex neceſſitate. Secundo ſic. Nullum pctm̃ ꝓcedit ex pietatis affectu. Nã vt dicit Matth. vij. Nõ põt arbor bona fructus malos facere. ſed aliquod ſcãdalum ꝓcedit ex pietatis affectu. ergo. Minor ꝓbať: qa ſup illud Saluatoris Matthæi. xvi. dicẽtis Petro: Scandalum mihi es: dicit Hieronymus: Error Apoſtoli de pietatis affectu veniẽs, nunq̃ mihi incentiuum vr̃ eſſe diaboli. Tertio ſic. Scandalum dicit impactionẽ. ſed nõ qcunq; impingit, cadit: ergo ſcandalum quod eſt ſpiritualis impactio, põt eſſe ſine pctõ ſine caſu ſpirituali. ¶ Ad hæc dico, Primo ad maiorem primæ obiectionis q̃ licet nullũ peccatum euenit ex neceſſitate abſoluta: bñ tñ ex neceſſitate conditionata ex tribus conditionibus, ſcilicet diuinæ ꝑ-

ſciẽtiæ:aũt p̄nunciationis:conditione noſtrę carnalitatis:& conditione vtilitatis inde ꝓuenictis:q̄uo dicit Apoſtolus primæ adCorinthios vndecimo,Neceſſe eſt hæreſes eſſe:vt q probati ſunt,manifeſti fiant.De prima neceſſitate dicit Chryſoſtomus ꝙ tale neceſſe non deſtruit ſpontaneum poteſtatis,neqꝫ libertatẽ electionis:qa p̄dictio eius ſcãdal a nõ inducit.Non em̃ qa p̄dixit futura ſunt:ſed qa futura ſunt p̄dixit.¶ De ſcd̃a.ſ.neceſſitate ex conditione noſtræ carnalitatis dat̃ ſimile.Sicut medicus vidẽs aliquos indebita diæta vtentes , dicit:Neceſſe eſt tales ęgritudinẽ incurrere:quod intelligit̃,niſi diætã mutauerint:ita ſimiliter de ſcãdalis neceſſe eſt ſcandala euenire,ſupple ſi hoĩes vitã ſuã carnalẽ cõtinuauerint.¶ Ad ſcd̃m r̃ndet btũs Thomas.xxxviij.diſt. L
iiij.&.ij.ij.q.xliij.articulo ſecundo,ꝙ ſcandalũ ſumitur ibi ꝓ quocunqꝫ impedimento p̄ſtito alicui in via quam ꝓſequi intẽdit.volebat enim Petrus quodã pietatis affectu motus ad Chriſtum,impedire ipſum ne pateret̃,intẽdens ꝙ dictũ Petri non erat ſcandalum ſecundum dictam definitionem: quod peccatum nominat.Hæc ſolutio multis non placet: tũ qa act9 Petri erat error:vt patet ex verbis Hieronymi allegatis:tũ quia actus bonus tam durã increpationẽ meruiſſet,vt ei diceretur,Vade retro me Sathana : adiecta cauſa, Scandalũ mihi es,quia non ſapis ea q̃ dei ſunt,ſed q̃ ſunt hominũ.vbi gloſſa interline.Aduerſarie meæ volũtatis,offendis me : volendo præire.ſequere potius ſententiam meam. Ideo admitto ꝙ dictum Petri erat peccatum.& ſcandalum actiuum,quantum in ſe fuit ſcandalizans:(vt vult Richardus de media villa in quarto)retrahendo Chriſtũ ab eo q̃d ex iniuncto patris & lege charitatis facere debuit.licet per ipſum Chriſtus non ſcandalizabatur:quia peccare non potuit.¶ Ad maiorem igitur rationẽ dico ꝙ ibi per arborẽ M
(vt vult gloſſa & etiã Lyra)intelligitur actus bonus interior,qui non facit fructum malum , id eſt actum exteriorem malum.ſic autem non erat de actu interiore Petri,licet proceſſerit ex pietatis affectu:ſicut mendacium obſtetricum ægyptiarum.Nec mirum ꝙ affectus naturales ſine

diſcretione & rectæ rationis moderamine inducant ad peccatũ:quia vt dicit Bernardus,zelus ſine diſcretione præcipitat.Et ſexto Ethicorũ dicit Philoſophus:Sicut corpori forti ſine viſione moto accidit falli fortius,qa vſum nõ habet.ita præditi virtutibus naturalib9 ſine prudẽtia,in via morũ longius aberrãt.Et ſeptimo Ethicorũ cũ ꝓbat incontinentiã iræ minus malã eſſe,cꝫ ſit incõtinẽtia cõcupiſcẽtiæ,dicit ꝙ ſicut veloces miniſtrorũ ante auditũ omne dictum,id eſt priuſquã audiant finẽ præcepti,excurrunt,& ita in actione peccãt:& canes audito ſonitũ ſtatim latrant,non ſcrutato an ſit amicus qui ſtrepitũ facit:ita ira audit quidẽ rationem, ſed præceptũ nõ exaudit,id eſt nõ totaliter audit:& properat ad vlciſcendũ.Ita ſimiliter zelũ habẽtes ſine ſcientia & diſcretiõe,peccant in actione:licet pietate moueant ad agẽdũ.Hinc ad Romanos.x.dicit Apoſtolus:Voluntas cordis mei & obſecratio fit pro illis in ſalutẽ.teſtimoniũ em̃ perhibeo illis ꝙ æmulationẽ quidẽ,id eſt zelum dei habẽt,ſed nõ ſecũdũ ſcientiã.℄ Nec obſtat quod Hieronym9 dicit actũ Petri de pietatis affectu ꝓcedentẽ nõ fuiſſe incentiuũ diaboli:quia vt dicit Auguſtinus,Sunt qui nõ ſolũ non vincunt: ſed vltro ſe peccato offerunt:nec expectant tentationẽ,ſed præueniunt voluptatẽ. diſtin.v.conſideret.Et in libro de eccleſiaſticis dogmatibus.Nõ omnes cogitationes noſtræ malæ a diabolo excitantur,ſed aliquoties ex noſtri arbitrij motu emergũt. Non oportet igitur omne peccatum procedere ex incentiuo diaboli,vt pulchre deduci Thomas prima ſecundæ quæſtio.lxxx.arti.vltimo. ℄ Ad terium dico ꝙ ſicut nullus impingit corporaliter niſi aliquo modo flectatur a rectitudine,ita nullus impingit ſpritualiter niſi aliquo modo recedat a rectitudine ſpirituali.& talis diſceſſus a ſpirituali rectitudine ſemper eſt culpa ad minus venialis.

Sequitur nunc ſecundus articulus,in quo quid omitti uel agi debeat ad uitandum ſcandalum, inquiritur.

SEcundo videre ſtatui quid omitti aut fieri debeat ad vitandũ ſcandalũ. Propter ſcandalũ vitandũ, ſcilicet ne ſcandalizet, tenetur homo potius omnia tormenta & damna ſubire, quã actiue ſcandalizet, melius eſt enim oĩa mala pati, quàm malo cõſentire. xxxiij q. Ita ne. Scandalizare autẽ: vt ex dictis patet: eſt peccare. ¶ Ad cognoſcẽdũ aũt quid hõ facere teneat vt præſeruet proximũ a ſcãdalo paſſiuo: pono hanc cõcluſionẽ. Sicut tenemur ꝓximo nõ inferre mortem corporalẽ, & eũ a morte corporali præſeruare ſi poſſumus: ita & de morte ſpirituali. Primã partẽ quò ad hoc quò tenemur proximo nõ inferre mortẽ corporalẽ, probo ex illo mandato decalogi, Nõ occides. Quod etiã tenemur ꝓximũ a morte corporali quãtum poſſumus præſeruare. probabo: primo ꝙ hoc tenemur per ſubuentionẽ in facultatibꝰ. Secũdo quòd tenemur ad hoc repellendo ab eo iniuriam, Primo probo ex verbo Ambroſij: Quiſquis paſcendo hoĩem ſeruare poteris: ſi nõ paueris, occidiſti. lxxxvi. diſtinctiõe, Paſce. Et ſi tẽpore pericli quo iuſtus ad mortẽ rapitur, plus apud te valeat pecunia tua quàm vita morituri, nõ eſt leue peccatũ. lxxxvi. diſt. non ſatis. Nõ ẽm grandis differẽtia eſt lethũ inferas: an admittas. mortẽ m̃ languentibus ꝓbatur infligere, qui hãc cũ poſſit nõ excludit. lxxxiij. diſt. ꝓuidendũ. vbi gloſa infert ꝙ medicus gratis tenetur curare infirmũ: quia plus debet valere apud eũ vita morituri, ꝙ̃ ꝓpria pecunia. lxxxvi. diſtinct. nõ ſatis. Et mota quæſtione ſi infirmus ſit diues, & nihil velit dare medico, an teneat ipſum gratis curare; cũ nemo cogatur de ſuo beneficiũ facere. x. q. ij. præcarie. & medicus licite recipit pecuniam. xiiij. quæſti. v. non ſane. Reſpõdet ꝙ tenetur eum ſuis impenſis curare: & ſi conualuerit, repetat: quia vtiliter geſſit eius negotium: allegat. ff. de nego. geſt. l. Pomponius. Ad argumentum vero ex capi. præcarie. ibi non reſpõdet: ſed in capitulo præcarie. ſuꝑ verbo cogi, ponit tres exceptiones ab illo, ſcilicet nemo cogitur de ſuo. &c. Primo fallit ſeptima quæſtiõe prima. omnis. vbi dicitur, Qui negant fugientibus & neceſſitatem patien

tibus faciendã eſſe miſericordiã,ipſum Chriſtum negãt: ꝗ eſt miſericordia & veritas.Scdo fallit vbi aliqs alij ꝓdeſt, & ſibi non nocet.allegat.ff.de aqua pluuia arcẽda.l.in ſumma.§.itẽ Varus.Tertio fallit.lxxxvi.di.paſce.& hoc ſeruit ꝓ poſito ꝓ excluſiõe argumẽti:ꝙ ſcilicet hic ſit ſpeciale.Etiã textus nõ dicit ꝙ nemo cogit̃ de ſuo bñficium facere,ſed ꝙ nemo contra rationẽ & vtilitatẽ cogit̃ &c.Hoc autẽ nõ eſt cõtra rationẽ.ſed ex rationis naturalis dictamine,& diuinę legis ꝑcepto:& ſic non obſtat illud cap.ꝑcarie.Et ꝓ hac opinione Gloſſa multum facere vr̃,ꝙ tenemur ꝓhibere ſi poſſumus eum ꝗ nititur necare ſeipſum.xxiij.q̃ſtio.iiij.nimiũ.

B ¶Idẽ,ꝙ ſcilicet teneamur ꝑ facultatum ſubminiſtrationẽ &c.ꝓbo auctoritate diuinę legis.nã vt legit̃ Matthæi.xxv. in finali iudicio dicet dñs dãnãdis:Diſcedite à me.&c.Eſuriui,& non dediſtis mihi manducare:ſitiui,& non dediſtis mihi bibere:hoſpes erã,& non collegiſtis me:nudus fui,& non cooperuiſtis me:infirmus,& in carcere,& non viſitaſtis me.interp̃tans ſibi hæc denegata qñ ꝓximis neceſſitatẽ patientibus non ſunt impenſa.Vbi manifeſte patet ꝙ ꝓ omiſſione operum miſericordiæ qbus ꝓximum in vita ſeruare poſſemus,eternaliter damnabimur.ergo tenemur.&c. Hinc Iaco.v.dicit̃:Agite nunc diuites:plorate vlulantes in miſerijs q̃ aduenient vobis.diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt: veſtimẽta veſtra à tineis comeſta ſunt.aurum & argẽtum veſtrum æruginauit,& ærugo eorum erit vobis in teſtimonium,& mãducabit carnes veſtras ſicut ignis.theſaurizatis vobis irã in nouiſſimis diebus.Et Ambroſius.Non minus eſt criminis:q̃ꝫ habẽti tollere,cum poſſis & abundãs ſis,indigẽtibus denegare.Eſurẽtium panis eſt quẽ tu detines.miſerorum indumẽtum quod tu recludis.redẽptio captiuorũ, pecunia quã in terram defodis.Tantorum te ergo inuadere ſcias bona,quantis poſſis præſtare quod velis.xlvij.diſtin. ſicut hi.Et Hieronymus:Aliena rapere conuincitur:ꝗ vltra

C neceſſaria ſibi retinere ꝓbatur.xlij.diſtinctione.c.i.¶Secundo probo ꝙ tenemur ad hanc præſeruationem a morte per iniuriæ repulſionẽ à proximo. Primo ex.c.fortitudo.xxiij.

queſt.iiĳ.vbi dicit̃ Fortitudo q̃ bello tuet̃ a barbaris patriã, vł domi ĩfirmos, aut à latronibus ſocios, plena iuſtitia eſt. Etiã q à ſocio nõ repellit iniuriã cũ põt, tã in vitio eſt quã ille q facit.eadẽ cau.&.q.nõ inferẽda.Et ibidẽ.c.finali dicit̃. Oſtẽdit ꝑpheta nec illos ĩmunes eſſe à ſcelere, q ꝑmiſerunt principib9 Chriſtũ crucifigere, cũ ꝓ multitudine timerent̃, & poſſent ſe à cõſenſu,& illos a ſcõ liberare.qui em̃ deſinit obuiare cũ põt,cõſẽtit.Vbi gl.Hic ſumit euidẽs argumẽtũ cõtra illos q dicũt q̀ ſocius nõ tenet̃ iuuare ſociũ niſi habe at aliq̃ iuriſditionẽ.Nec videt̃ valere glo.aliorũ ad ꝑdictos text9 dicẽdo q̀ põt,dicit ptãtẽ iuriſdictiõis,& nõ viriũ cor poraliũ,qa ſic textus nõ diceret q nõ repellit a ſocio &c. ſed q̃ nõ repellit a ſubdito &c.Itẽ nec exẽplũ de Moyſe ſeruiret ſic Amb.ad ſuũ ꝓpoſitũ,qa Moyſes cũ Aegyptiũ ĩferẽtem Hebreo ĩiuriã occideret,& abſcõderet ſub ſabulo,nullã erat iuriſditionẽ aſſequtus nec diuina ordinatiõe,nec humana ſo cietate:vt videt̃ ex textu Exodi.ĳ.Et ꝓ iſto facit.c.dilecto. de ſen.ex.lib.vi.vbi dicit̃.Licet vnicuiq̃ ſuo vicino vel ꝓxi mo pro repellẽda ĩiuria ſuũ ĩpartiri auxiliũ.Imo ſi põt & ne gligit:videt̃ ĩiuriãtẽ fouere:ac eſſe particeps eius culpe. vbi textus videt̃ ſolũ loqđ᷑ potẽtia corpali:& iuriſdictiõis nõ. Et qa ad ſcire veritatẽ oportet magis đ᷑ fonte q̃ de riuulis q̃rere.lxx.vi.diſ.ieiuniũ.recurram9 ad auctoritatẽ diuine le gis:vñ hi canones origiał᷑ ſumpti ſũt Prouerbiorũ.xxiiĳ. dicit̃:Erue eos q ducũt̃ ad mortẽ:& q trahũt̃ ad ĩteritũ.libe rare ne ceſſes.Si dixeris,vires nõ ſuppetũt:q ſcrutator ẽ oĩm ĩpẽ ĩtelligit & ſeruatorẽ aĩe tue nihil fallit reddetq̃ hoĩ iuxta opa ſua:vbi manifeſtũ ẽ ꝑphetã ſolũ loq đ᷑ potẽtia viriũ & corpalis fortitudinis.Itẽ prim.c.Ioã.iĳ.dicit̃.Qui viderit fra trẽ ſuũ neceſſitatẽ patiẽtẽ,& clauſerit viſcera ſua ab eo:quo mõ charitas dei manet in eo:nullo mõ.Sed q videt fratrem ſuũ ꝑ ĩiuriã perimi,cũ ei põt ſine periculo ꝓprĳ corpis ſuc currere:ſi ñ ſubuenit,claudit viſcera ſua ab eo:ergo charitas dei nõ manet ĩ eo & ſic peccat.Addo notãter cũ poteſt ſine periculo proprĳ corporis:quia ordinata charitate tenetur q̃ſque ꝑferre ꝓprĳ corporis ſalutẽ ſaluti corporali ꝓximi:

niſi proximus fuerit eccleſie dei valde neceſſarius ad ſalutē ſpiritualē multorū: quomō cōmendatur Priſca & Aquila, iō ꝙ ceruices ſuas ꝓ Paulo ſuppoſuerūt. ad Romanos vlt. Item ſi nō ꝑſeruauerimus ei vitā cum poſſumus ꝑ iniurie repulſionē, nō videmur ipſum opere & veritate diligere: vt monet Ioā. i. canonica ſua. iij c. ſed verbo & lingua. Et quid ſtultius eſt dicere quā ꝙ tenemur ꝓximo per facultatū ſub miniſtrationē ſubuenire, & modicā operā noſtrā, vbi aliā iniuſte perimeretur: & cuius aſinū ruētē ſub onere teneremur ſubleuare: iuxta illd' Exo. xxiij. Si videris aſinū odientis te: iacentē ſub onere: nō pertrāſibis, ſed ſub leuabis cū eo non ipſum a violēta morte teneremur eripere. Et ſciāt iſti ſe nō habituros de allegatiōis nitore ſubſidium vbi iudicabitur eo teſte quo iudice. ix. q. iij. aliorū. Etiā huius opiniōis repe- rio fuiſſe illum antiquū gloſſatorem Iuris canonici Ioannē: vt patet ex gloſſa ꝑallegata: & glo. ca. quāte ꝑſumptionis: de ſen. excōmuni. Nec videtur valere argumentū quod alij

G pro ſe adducūt: licitū eſt ꝓ defenſione pecuniā accipere: nec repetit ſi data fuerit. ꝓ quo allegāt. ff. d' do. ſi pater. §. primū. ergo nō tenetur qs ad hoc. ꝓ quo allegāt. ff. de cōdi. ob tur. cau. l. vl. Quia lex illa loquitur de illo ad qd' qs abſolute & pure gratis tenet. loquitur em̄ de cōmodatario qui repoſcē- ti cōmodatū cū vult gratis cōmodatum reſtituere: & ſimi- libus. Iā certū eſt ꝙ qſꝗ pure gratis tenetur cōmodatū re- ſtituere, ſecus eſt de iſtis operibus miſericordie in defenden do vel paſcendo morientē. Quod probo ex. c. ſi qs. de furt. vbi dicitur: ſi qs per neceſſitatē fame aut nuditatis furatus fuerit cibaria vl' veſtē aut pecus pœniteat hebdomadas tres & ſi reddiderit: non cogatur ieiunare. vbi ſecundum vnam lecturam doctorum & videtur maximē ęquitatis quamuis neceſſitas fuit maxima, ſi poſtea pinguiorem fortunam ſor- titus non reſtituerit, peccat. Si verò neceſſitate ceſſante ſta- tim reſtituit: in nullo deliquit: & nō cogit pœnitere vel ie- iunare. Ex quo concludo ad propoſitum: ꝙ non teneor pu re gratis paſcere fame morientem, vel defendere eum qui ac- cipiēdo iniuriam perimeretur: ſed poſſum proteſtari de mer

cede mei laboris vel operæ:aut dati repetitiõe ſi ad pinguio rem fortunã venerit.etiam ꝯ patiẽte neceſſitatẽ famis, licite capio pecuniã pro cibo meo quo eũ paſco. & tamen nihilo minus tenerer eũ ſine pecuniæ acceptione paſcere ſi pecuniã nõ haberet.ergo nullo modo valet argumẽtum: licite ſumo pro defenſione pecuniã:ergo ad hoc non teneor. ¶Secundã partẽ concluſionis, ꝙ ſcilicet ad idẽ tenemur quo ad mortẽ ſpiritualẽ,probo: quia tenemur proximũ præſeruare à morte corporali cũ poſſumus:ergo etiã à ſpirituali.Conſequentia tenet à minori.Vnde ſic argumẽtatur Auguſtinus.Quid igitur de opere miſericordiæ quod pro vita æterna adipiſcẽda,& pœna ęterna vitãda hominibus debemus impendere, iudicãdum eſt:ſi pro ſalute iſta nõ ſolũ tẽporali,ſed etiã breui,ſic nos ſubuenire hominibus ratio vera et benigna cõpellit:xxiij.quęſt.quarta,ipſa pietas. Itẽ quia plus tenemur diligere animã ꝓximi,quam eius corpus, cum maius dãnum ſit in amiſſione vnius animę,quàm in interfectione innumerabiliũ corporũ hominũ etiã innocẽtiũ.xxiij.quęſt.iij. ſi habes.¶Ex qua cõcluſione ſic fundata infero hoc corollariũ. Omne quod fieri poteſt agẽdo vel omitendo ſalua veritate vitę:faciẽdũ eſt ad vitandũ ſcãdalũ paſſiuum proximi, ſed nihil cõtra veritatẽ vitę. Pro intellectu huius corollarij aduertendũ eſt quòd veritas vt in rebus reperitur:dicit cõformitatẽ ſeu adęquationẽ rei ad intellectũ. & ergo omne illud quod intellectui recto ſeu rationi rectę cõforme eſt & adæquatũ,dicitẽ verũ . Poteſt autẽ rationi rectę aliqd dupliciter eſſe cõforme:in ratione ſigni, & in ratione regulati:vt dicit beatus Thomas diſtinctione.xlvi.iiij. in fine primę quęſtionis.In ratione ſigni actiones noſtrę ſunt cõmẽſuratę ad mẽtẽ,dũ quis talẽ ſe exhibet in dictis & factis exterius : qualis eſt interius.Et talis appellatur à Philoſopho. iiij. Ethicorũ Authekaſtos,id eſt verax ſermõe & vita,cõfitẽs circa ipſũ exiſtẽtia,& nõ maiora vt iactator: neq; minora vt iron ſiue ironicus.In ratiõe regulati aliquid eſt adęquatũ intellectui, quando eſt tale quale recta ratio dictat ipſum debere eſſe: Ipſa enim ratio eſt ſignũ ad quod oportet agentem aſpicere

vt poſſit recte agere,ac medium attingere:ſupabundantiā & defectum declinando,vt dicit in principio ſexti Ethicorum.Et iſtud regulatum aut eſt opatio,vel opus pcedēs à tali opatione.Et qa opatio pcedens ab anima,eſt qdā vita ſecunda:ideo rectitudo talis opationis dicit veritas vitæ. Rectitudo aūt opis regulati ſi cōſiſtat in pecunia diſtributa ſcd̄m meritum & dignitatē pſonarum accipientium,vel data commutatiue p aliquo appreciabili,dicit veritas iuſtitię.Ex iſtis cōcludo ad ppoſitum,q ōis rectitudo actuū
H noſtrorum eſt veritas vitæ:cum veritas vitæ nihil aliud ſit q̄ conformitas ſeu adæquatio opationis vt regulari ad rectā rationē ad ſuam regulā.Ex quo patet q non ſaluat veritas vitæ ſine veritate doctrinæ vel iuſtitię.ſi em̄ falſum doceat,vel iniuſtum fiat,opatio noſtra non eſt recta,cū nō ſit rationi rectæ conſentanea.Et ergo etiā ad veritatē vitæ ptinet vt qd̄ exterius gerit,interiorē mētis habitum & diſpoſi
I tionē repſentet.de verb.ſigni.Clemēt.exiui.¶Hoc pmiſſo pbo primo ſecundā partē corollarij,videlicet q nullus debet aliqd facere cōtra veritatē vitæ ad vitandū in pximo ſcandalum paſſiuum.Primo qa indecēs eſt ſuū crimē alienis commodis impēdere.xlvi.diſt.ſicut non ſuo.Nec vult deus tali lucro tale damnum compenſare.xxxiij.q̄ſt.v.ſi dicat vir.Hic autē impēderet crimen ſuum alieno commodo, ergo.Idē vult regula iuris,qui ſcandalizauerit.ſi de veritate ſcandalum orit:vtilius naſci pmittit,q̄ veritas relinquat. Præterea ordinata charitate qſq; tenetur ppriā ſalutē pſerre ſaluti pximi.ergo nullus debet aliqd committere contra
K veritatē vitæ p ſalute ſpirituali pximi. Primam partē eiuſdem corollarij,q ſcilicet omne quod fieri pōt.&c.,pbo primo p gloſſam Marci.ix.ſup verbo:Quiſqs ſcādalizauerit.
L q̄ dicit:Notādum q in bono opere noſtro aliqn̄ cauēdum eſt ſcandalum pximi:aliqn̄ p nullo habendum.Inquātum ſine pctō poſſumus,vitare pximi ſcandalum debemus.Si vero de veritate ſcandalum oritur,vtilius naſci pmittitur. &c.Idē ſentit Hieronymus in ſua regula.Omne illud faciendum eſt ad vitandum ſcandalum pximi,quod fieri pōt ſal

ua veritate vitæ:iuſtitiæ:& doctrinæ.ſed oēs tres illæ verita
tes ſaluātur(vt oſtēſum eſt)cum ſaluatur veritas vitę:ergo
oē quod fieri pōt agendo &c.¶Secundo.Qu icunq; ordi= M
nem diligendi peruertit,plus diligendo quod minus diligē
dum eſt,aut econtrario:eius charitas eſt inordinata:vt pa=
tet p Ambroſium exponentem illud Canticorum ſecundo
Introduxit me Rex in cellam vinariā:ordinauit in me cha
ritatem.& per Magiſtrum diſtinctione.xxix.ſecundi Sēten
tiarum in principio.Sed qui ꝓpter ſcandalum vitandum in
ꝓximo,non facit quicquid poteſt ſalua veritate vitæ,per=
uertit ordinem diligendi,plus diligendo quod minus debet
diligi.ergo.Minor patet:quia tenemur ſuper omnia alia p̄=
ter deum & ꝓpriam ſalutem diligere ſalutem & animā ꝓ=
ximi.Aliàs enim nō diligimus proximū ſicut nos ipſos.Sed
ſi quis aliquod eorū q̄ omitti vel fieri poſſunt ſalua verita=
te vitæ,non vult omittere aut facere vt p̄ſeruet ꝓximum à
morte ſpirituali,plus diligit illud q̄ꝫ ꝓximi ſalutē:cū nemo
ambigat eum plus diligere illud quod vult ſaluare cu alte=
rius detrimēto vel deperditione.ergo plus diligit minus di
ligendum.¶Et confirmo:quia ſicut nos,ꝓximos noſtros N
diligimus,qn̄ ad mores bonos & ad vitam æternam conſe
quendam ſicut nobis eorum ſaluti conſulimus:qn̄ nos in
eorum peccatis & periculis cogitamus:& ſicut nobis ſub=
ueniri optaremus,ita eis ſubuenimus.de pœnitentia diſt.ij.
ca.charitas.ij.Et Auguſtinus;Debet homo diligere proxi=
mum ſuum ſicut ſeipſum:vt quem potuerit hominem be=
neficentiæ conſolatione,doctrinæ informatione,aut diſcipli
næ coerctione adducat ad colendum deum xxiij.quęſtione
quarta:debet homo.ſed pro propria ſalute tenemur facere
quicquid poſſumus ſalua veritate vitæ:ergo & pro ſalute
proximi.Ex his patere exiſtimo quanto ſtudio & prouidē
tia cauere debeamus ne ex dictis vel factis noſtris aliquis
ſumat occaſionem ſpiritualis ruinæ:non conſiderantes quę
noſtra ſunt:ſed quæ ſunt aliorum.Ad Philippenſes ſecun=
do.Et debent firmiores imbecillitates infirmiorum ſuſ=
tinere,& non ſibi placere;ſed proximo in bonum & ædi

ficationē:ſicut nec Chriſtus ſibi placuit.ad Roma.xv. Niſi ēm alter alterius onera portauerimus,nō implebimus legē Chriſti:vt innuit Apo.ad Gala.vi.cū dicit,Alter alteri9 onera portate:& ſic īplebitis legē Chriſti.Quaſi dicat,aliter nō īplebitis.Hinc emanaſſe credo illa ſanctorū patrū cōſtituta. quib9 cleric9 nō ꝓ emendo aliquid in nūdinis vel foro deambulās,ab officio ſuo mādaī degradari.xci. diſt. clericus. Et cleric9 qui inter epulas cātat,accerime obiurgari:& ſi in vitio perſtiterit,excōmunicari.xxiij.q.i.clericū.Et ꝙ exiens de auditorio ſacerdote verbū faciente in eccleſia,debeat excōicari.de cōſecra.diſt i.ſacerdote,ꝗ ſi iam ſeruarent, pauci noſtri(timeo) euaderēt pœnasquia iam proh dolor omnes declinauimus,ſimul inutiles.&c. Et hæc de ſecūdo articulo.

Tertius articulus.

¶Reſtat nūc tertio vt veritas magis eluceſcat,qd in particularibus caſibus agendū ſit,argumētatiue tāgere:qa in his quæ circa operationes ſunt ſermones vniuerſales quidē ſiāt inaniores,particulares aūt veriores.ſecūo Ethicorum.¶Et primo inſto cōtra primā partē corollarij dupliciter.¶Primo ſic.Cōſilia poſſunt ꝑtermitti ſalua veritate vitæ:& tñ nō tenemur ea præmittere ad vitandū in ꝓximo paſſiuum ſcandalū:ergo.Prima pars antecedētis patet,quia qd' pręcipitur,eſt neceſſitatis:cōſilium vero voluntatis.Vnde pręcepto dñi non obedire.peccatū eſt.conſilio aūt ſi quis vti noluerit,minus boni adiſpiſcetur,nō mali aliquid ꝑpetrabit. xliij.q.i.quiſquis.Et ſecūda pars ꝓbatur per illud Hieronymi ad Thelıodorū.Licet paruul9 in collo pēdeat nepos,licet ſparſo crine ſciſſis veſtibus oſtendat vbera mater,licet in limine pater iaceat:percalcato patre ſiccis oculis ad vexillum crucis euola,ſummum genus pietatis eſt in hac re eſſe crudelem.Et loquitur de ingreſſu religionis,qui eſt conſilij,&

A non præcepti.ergo &c.¶Secundo ſic,Res tēporales non ſunt dimittendæ propter ſcandalum:ergo non omne &c. Antecedens patet:quia beatus Thomas Cantuarienſis repetijt res eccleſiæ cum ſcandalo regis & principum Anglię.

¶Ad pri.

¶Ad primũ dico ꝙ Hieronymus loquit̃(vt exponũt doctores) vbi ſcandalũ oritur ex malitia:& hoc contẽnendũ eſt,exẽplo Chriſti:cui cũ diceretur,Scis ꝙ Phariſæi ſcãdalizati ſunt audito hoc verbo?ait:Omnis plãtatio quam non plantauit pater meus cœleſtis,eradicabitur. Sinite eos:cæci ſunt,& duces cæcorũ &c. Et dicitur oriri ſcandalũ ex malitia,dũ quis nõ ꝓpter naturæ infirmitatẽ,nec quia ignorat quod agit eſſe malũ:ſed tanquã filius tenebrarũ odiens opera lucis cõcitatur,vel potius ſeipſum concitat ex hoc ꝙ videt bona fieri,ad faciendũ mala. Sed ſi ſcandalũ paſſiuũ oriretur ex infirmitate vel ignorantia:opus conſilij ꝓpter ipm vitandũ deberet prætermitti,vel ad minus differri. Iſtud patet primo vbi ſcãdalũ oritur ex infirmitate:vt ponamus aliquẽ bonũ prælatũ,qui ſubditos ſuos verbo doctrinæ,& cõuerſatione vitæ vt pane cœleſti ſuſtentat in via dei:qui ſi gregẽ deſerat,veriſimile eſt ꝙ ſtatim ſubuertẽtur,& more alio ſũ incipiẽt vitijs carnis deſeruire. Iſte nõ poterit ſtãte lege charitatis ſuũ gregẽ deſerere aſſumẽdo vitã religionis:cum (iuxta ſentẽtiã Gregorij)ꝙ valet & renuit omnipotẽtis dei oues paſcere:oſtendit ſe paſtorẽ ſummũ nõ amare. Nec põt quis licite ibi ſecretũ ſuũ vtilitati ꝓximorũ pręponere. viij. quæſtione prima. in ſcripturis. & xvi. quæſt. i. vos autem. Quòd idẽ oporteat vbi ſcandalũ oritur ex ignorãtia,patet ꝑ illud Leuitici. xix. Nõ maledices ſurdo:nec corã cæco pones offendiculũ:ſed timebis dñm deũ tuum. Vbi gloſſa:Surdo maledicere eſt abſenti & nõ audienti derogare. Corã cæco ponere offendiculũ eſt diſcretã quidẽ rem agere,ſed ei qui lumẽ diſcretionis nõ habet,ſcandali occaſionẽ præbere. Ergo vbi ruina in peccatũ oriretur ex infirmitate vel ignorantia,tenemur bona opera noſtra omittere,vel ſaltẽ intermittere vt proximos a morte ſpirituali præſeruemus. ¶Quo ad ſecundum argumentum videtur dicere beatus Tho. ij. ij. quæſt. xliij. arti. viij. in corpore quæſtionis,ꝙ repetitio taliũ bonorum ſicut & depoſitorum eſt in prælato de neceſſitate ſalutis. & ergo non poteſt prætermittere propter quodcunqꝫ ſcandalum ſalua veritate vitæ. Et ſic argumetum non B

p̃ſenti ex noſtra repetitiõe multa ſcandala incurret,dũ tamẽ iſtud finaliter ꝓficiat eius ſaluti:quia nõ tenemur proximũ à ſcandalo paſſiuo p̃ſeruare,vbi nõ proficit eius ſaluti quomõ dicit beatus Thomas.xix.diſtin.iiij.Quamuis ſciamus fratrẽ ex noſtra correptiõe pro preſenti cõcitandũ ad odiũ, dũ ex hoc ſperat̃ finalis correctio fratris:nõ eſt deſiſtẽdum a correptiõe.Et ſic credo fuiſſe in ſcõ beati Thome Cãtuarienſis.Aut forte oriebat̃ ſcãdalũ ex materia.& hoc(vt ĩ priori ſolutiõe dixi)cõtẽnendũ eſt.Quomõ autẽ liceat ſua repetere in caſu vbi ſcãdalũ oriet̃ ex īfirmitate,& nõ ex malitia, patebit in argumẽto de reſtitutiõe.¶Cõtra ſecundã ꝑtem concluſiõis ꝙ ſcilicet aliqd ſit faciendũ contra veritatẽ vite ad vitãdũ ſcandalum in ꝓximo,arguit̃.Primo ſic.Vitiatio cuiuſlibet peccati ꝑtinet ad veritatẽ vitę,ſed ad vitandum ſcãdalũ proximi debet hõ veniale cõmittere:ergo .Minorẽ ꝓbo tripliciter. ¶Prio ſic qa plus d'bet hõ cauere eternũ dãnum proximi qđ incurreret per mortale peccatũ ꝙ̃ teporale dãnum propriũ qđ incurreret per peccatũ veniale. ¶Secundo:quia vt probatur de noui operis nunciatione. cum ex iniuncto.ab his operibus quę ſine peccato mortali cõmitti poſſunt pariter & dimitti,pro ſcandalo ceſſandũ eſt,aut pro ſcandalo vitando inſiſtẽdum.Vbi autem canon non diſtinguit,nec nos diſtinguere debemus.xv.q.iij.ſane. xxxi.q.i.ꝙ ſi dormierit.cum ſuis ſimilibus.ergo veniale cũ poſſit ſine mortali &c. ¶Tertio,quia mẽdacium quod ad minus eſt peccatum veniale,licitẽ fit pro vita corporali ſeruãda,ergo a minori etiam licite ſit pro ſalute ſpirituali ꝓximi conſeruandã.Antecedens patet exemplo Abrahe:qui vt legitur Gene.xij.dixit Sarai vxori ſue:Noui ꝙ pulchra ſis mulier,& cũ te viderint Aegyptij,dicturi ſunt,Vxor illius eſt & interficient me ſeruantes te ſibi.dic ergo obſecro ꝙ ſoror mea ſis:vt bene ſit mihi ob gratiam tui.& ea occaſione (vt in fine capituli dicitur)dixit Sarai ſororem ſuam eſſe:& idem dixit Abimelech regi:vt patet Geneſis .xx. Quod autem in hoc laudabiliter fecit,patet quia hoc facere d'buit in tutelam corporis ſui,ne tentaret deum.xxij.queſtio.ij.que-

ritur. Sic etiã in immollatione Iſaac videtur mẽtitus, Geneſis. xxij. dicẽs ſeruulis ſuis, Expectate hic cum aſino: ego & puer illuc vſq; properãtes cũ adorauerimus reuertemur ad vos. Super quo dicit Ambroſius: Prophetauit quod ignorabat. Ipſe ſolus diſponebat redire immolato filio: captioſe autẽ loquebat̃ cũ ſeruulo: ne cognito negocio impediretẽ ũ, aut gemitu obſtreperet aut fletu. xxij. queſt. ij. ſi quelibet culpa. Et ſi forte in aliquo iſtorũ excuſari poſſit à mẽdacio, nõ videtur excuſari poſſe quin deceperit: & hoc æquè videtur cõtra veritatẽ vite. dicitur enim Leuitic. xix. Nõ mẽtiemini neq; decipiat vnuſquiſq; proximũ ſuũ. ¶ Secundo probo idẽ ſic: Reſtituere alienũ eſt de veritate vitæ, imò de iure nature. Sed iſtud debet homo prætermittere ad vitandũ ſcandalum proximi qđ probo: quia damnum ad quod per ſcandalum deueniretur, maius eſt ꝙ damnũ conſurgens ex non reſtitutiõe. iã è duobus malis minus malũ eſt eligendũ. xiij. diſtin. nerui. Vnde dicit Panor. in. c. officij. poſt innocentiũ

E & alios extra de pœni. & remiſ. de illa q̃ marito ignorãte ſupposuit ſibi partũ alienũ, & ſic defraudauit veros heredes, ꝙ ſi veriſimiliter ei crederetur, & nullũ ſit periculũ in reuelando: peccat niſi reuelet: & non eſt ſibi pœnitentia fructuoſa durante fraude. Aut non crederetur ei, nec habet probationes prõptas: cũ tunc fruſtra fieret, nõ tenet̃: argu. c. pleruñq;. ij. q̃ſt. vij. Aut habet probationes prõptas, & veriſimiliter credetur ei, ſed ſubeſt periculũ mortis in reuelando: tũc debet potius tacere: quia in nõ reuelando eſt periculũ rerũ: in reuelando autẽ periculũ animarũ & corporũ: inter que duo mala debet minus eligere. allegat. c. nerua. xiij. diſ. Et ad obiectionẽ de regula iuris que dicit Scandalũ vtilius naſci. &c. reſpondet poſt Innocentiũ ꝙ regula illa procedit in iudice vel teſte q habet iudicare vel dicere veritatẽ, quã nõ debet propter ſcãdalũ relinquere: ſed ſic nõ eſt de muliere: adijciẽs in fine ꝙ ſatis eſt mulier pœnitere ſi non habet vñ ſatiſfaciat ijs qui marito abinteſtato ſucceſſiſſent. Et cõfirmo: depoſitarius debet retinere gladiũ deponẽtis contra eius voluntatem, vbi ex eius reſtitutione imineret periculũ mortis eius

cũi reſtitueretur,vel etiã aliorũ.xxij.q. ij. ne quis arbitretur. Sic etiã licet detinere hominẽ ne ſe præcipitet,vel aliũ feriat: vt pulchre deducit beatus Tho.ſecunda ſecũdæ. q.lxv.art. iij. ¶Tertio ſic.Non fornicari eſt de veritate vitę:& tamen faciẽdum eſt ad vitandũ ſcandalũ:ergo.Secundã partẽ probo auctoritate Magiſtri ſentẽtiarũ diſt.xxxviij.Quarti,vbi in fine dicit ꝙ is qui cupit ad primã & verã vxorẽ reuerti, dum cogitur eccleſiaſtica diſciplina ſtare cũ ſecũda,incipit excuſari per obediẽtiam & timorẽ de hoc ꝙ in pręſenti poſtẽti mulieri debitũ reddit,ã qua tamẽ nunquam exigere debet.ergo iuxta Magiſtri ſentẽtiam ob ſcandalum vitandũ emerſurũ ex non obediẽdo eccleſię,licite fornicatur. Idẽ ſentit Hugo de ſancto Victore(qui inter doctores eccleſię inſignis habetur, lib.ij.de Sacramẽtis parte xi.cap.vi.vbi ex intentione determinat ꝙ is qui clãdeſtine cõtraxit cũ vna, & poſtea in facie eccleſię cũ alia:propter ſcandalum quod ex eius inobediẽtia oriretur,debet obediẽdo eccleſię manere cũ ſecũda.Et reſolutorie ibi dicit:In ijs ergo occultis in qbus tẽporalis inſtitutionis nõ naturalis præceptionis pręuaricatio eſt:mihi videẽ ea quę latẽt,manifeſtis,& maxime ijs quę ſine graui ſcãdalo mutari nõ poſſunt,pręiudicare nõ debere ſed magis expedire vt in manifeſtis ſcãdalũ caueatur, & de occultis ad gratiã & miſericordiã dei fugiatur. Et(vt vult) cũ homo ſua malitia vrgente in neceſſitatẽ peccãdi venit, vt non poſſit portare legẽ niſi maleditionẽ pręuaricationis incurrat: cõmutat illi deus per miſericordiã legẽ, & donat pœnitenti vt ſaluus eſſe poſſit:qui vtiq; non ſaluaretur,ſi ꝑ iuſtitiã & rigorẽ legis ſine miſericordia iudicaretur.Addit, Fortaſſe nõ tibi &c.¶Si forte quis dixerit plures doctores poſteriores tenere oppoſitũ, & illis propter multitudinem eſſe aſſentiendũ:videtur authoritas iſtorũ,aliorũ multitudini ꝑponderare,aut ad minus ęquiparari. Vnde vbi ſcripturę aliquę recipiũtur ã paucioribus maioris authoritatis,alię ã pluribus ęqualis authoritatis habẽdę ſunt.xix. diſtinctio. in canonicis ſcripturis.et ſic ad minus opiniõi huic adhęrẽs eſſet tutus:& habeẽ intãtum,ꝙ talis licite fornicabitur &c.

F

G

H

¶Si dixeris per ecclſiā determinatū oppoſitū, & hūic eſſe ſtandum:de ſen.excō.c.inquiſitioni.vbi dicitur ꝙ ſciēs pro certo impedimentū propter quod alteri coniugū cōmiſceri non poſſet ſine mortali peccato, debet potius humiliter excōmunicationis ſententiā ſuſtinere,ꝗ̄ per carnale cōmercíū peccatū operari mortale:videt̄ nō ſufficiēter excludere argumētū:tū qa nullū videt̄ eſſe tale impedimētū,niſi ſit de lege naturę impediēs, propter qđ nō poſſit ad mādatū eccleſię(vt vitet ſcādalū)cōmiſceri nō ſuę vxori. Tū qa nulli dubiū eſt qn ꝓpter mādatū nunꝗ̄ debeat peccatū operari. Sed an actus q aliās eſſet mortalis,excuſet̄ a peccato ꝓpter eccleſię mādatū,& ſcādalū,ſicut ꝓpter ignorātiā:vt.xxxiiij. q.i.in lectū.iā textus allegatus ſolū dicit,ſi ſciat tale impedimētū ꝓpter quod ſine mortali &c.tūc potius debet humiliter &c.Nec facit mētionē de ſcādalo an tollat effectū obligationis impedimēti quo impedit̄ matrimoniū per legē mere poſitiuā,an nō.Et ꝙ illud nō deciderit,videt̄ ex.c.literas. de reſtitu.ſpo.quod eſt eiuſdē Innocētij.iij.vbi de tertia opinione quę dicit aliqñdo reſtitutionē eſſe faciēdā, & aliquādo nō,dicit illi nō incōgrue adaptari:vt in gradib⁹ diuina lege ꝓhibitis,reſtitutiōi aditus ꝑcludat̄:ſed in cōſtitutiōe inter dictis humana,locū habeat reſtitutio cū effectu.Vnde non peccat q in hoc articulo ad mādatū eccleſię debitū reddit cōiugale.Et ſtati ad ꝓpoſitū ſubdit̄.Nos,nullā de ꝑdictis ſentētijs reꝓbam⁹,nec cuiquā earū aliquod prȩiudiciū ex noſtra reſpōſiōe volumus generari Ergo videt̄ indeciſū reliqſſe an in gradu cōſanguinitatis ſola humana lege interdicto liceat ad mādatū eccleſię &c,Pro iſto facit ꝙ ibidē ſolū decidit reſtitutionē nō eſſe faciēdā cū offerunt̄ ꝓbatiōes patę de gradu diuina lege ꝓhibito,& nō de alijs, fundās ſe i hoc ꝙ tūc nō poſſit illi ſine mortali cōmiſceri.Per quod a cōtrario innuere videt̄ꝙ in gradib⁹humana lege ꝓhibitis poſſit. Pro iſto etiā facit opinio gl.et Hoſt.in.c.ꝓpoſuit.de cōiu.ſeruo. dicētiū ꝙ tēpore litiſpēdētię poteſt qs cōmiſceri ei cui mouet quęſtionē ſtatus,ad mādatū eccleſię:ſine hoc ꝙ in eā de nouo cōſentiat vt in vxorē.Et idē videtur poſſe deduci cō

k

tra beatũ Tho.xxxvi.diſt.iiij.& Panor.dicentes ꝙ nõ teneatur talẽ ꝑpter mãdatũ eccleſiæ in vxorẽ ducere,vbi ꝓbabiliter dubitat,vel vehemẽter p̃ſumit,aut ꝓ certo cognoſcit. Nã vt patet ex.c.inquiſitioni,de ſen.exc.& ca.qd culpatur. xxiij.q.i.in dubio teneť ei debitũ reddere:ſed nõ teneť ſecundũ iſtos,ſicut nec ſecũdũ alios,maritali & nouo cõſenſu in eã cõſentire.ergo põt eã cognoſcere tãquã talẽ cui quęſtio ſtatus moueť.Hoc tñ certũ eſt ꝙ quicũq; in his caſibus facit cõtra conſcientiã,ædificat ad Gehennã.xxviij.q.i.oẽs.§. ex his.¶Quarto ſic.Mutilare ſeipſum in aliquo mẽbro,eſt cõtra veritatem vitæ:vt patet ꝑ illud Apoſtoli ad Galatas. iiij.Teſtimonium perhibeo vobis qm̃ ſi fieri poſſet,oculos veſtros eruiſſetis,& dediſſetis mihi.vt gloſſa marginalis(& eſt Auguſti.)Fieri poterat per potentiã,ſed nõ ꝑer iuſtitiã. ergo ſieri nõ põt poſſe iuris.Quòd tñ iſtud faciendũ ſit ad vitandũ ſcãdalũ,patet per illud Matthæi.v.Si oculus tuus dexter ſcãdalizat te,erue eũ,& proijce abs te.expedit ènim tibi vt pereat vnũ membrorũ tuorũ,quã totũ corpus tuũ mittatur in Gehennã.& idem dicit Matthei.xviij.¶Quinto ſic.Vitare excõmunicatũ eſt de veritate vitæ.ſed hoc debet prætermitti ad vitandũ ſcandalũ,vt patet ex.c.Julian9. xi.q.iij.& glo ibidẽ.Cõmunicabãt enim ibi Chriſtiani milites Juliano apoſtatæ & hæretico, ne ſuſcitaret ſcandalũ eccleſiæ.Et confirmať:qa Machabæi,pro euitãda morte corporali bellauerũt in ſabbato:vt patet.i.Machabæo. ij.quod erat cõtra veritatẽ vitæ.Ergo à minori ad vitandũ mortem ſpiritualẽ ꝓximi debet homo cõmunicare excõmunicato. ¶Sexto ſic:Docere ſubditũ,in prælato eſt de veritate vitę. Nã de manu eius requiret dñs ſanguinẽ ſubditi pereuntis, vt dicitur Ezechielis.iij.Nec põt paſtoris eſſe excuſatio ſi lupus oues comedit & ipſe neſcit.de regulis iuris,quamuis cauſæ . Sed hoc debet prætermittere propter ſcandalum, ex quo peccaret docendo : prout clare deducit Thomas. xix.diſtinctione Quarti in materia de corruptione fraterna.Jam ad peccatum nulla eſt obligatio . ij.quæſtione.i.ſi peccatum.¶Septimo ſic. Obſeruantia voti eſt de verita-

placuerit,dũmodo viris iſtis nihil faciatis mali. Qđ aũt in hoc imitãdus ſit,videť:qa cõmẽdat eũ Ambroſius,eo ꝙ domus ſuæ verecũdiæ,ptæferebat hoſpitalẽ gratiã.xxxij.q.vij. offerebat ſctũs Loth. ❡ Nono ſic. Sumere cibũ ꝓ refectione corporalis indigentiæ,eſt de veritate vitæ,cum ſit de iure naturæ ſtricte ſumpto,qđ natura oĩa animalia docuit. & tñ eſt prætermittendũ ad vitandũ ſcandalũ.ergo.Secũdam partẽ antecedentis probo per illud Apoſtoli ad Rom.xiiij. Noli tuo cibo illũ pdere pro quo Chriſtus mortuus eſt.Et illud.i.ad Corin.viii.Si eſca ſcãdalizet fratrẽ meũ,nõ mãducabo carnẽ in æternũ,ne fratrẽ meũ ſcandalizarẽ.Et iterum, Satius eſt fame mori,ꝙ̃ idolothyto veſci.qđ intelligiť,cum ſcãdalo aliorũ.xxxij.q.iiij.ſicut ſanctius. ❡ Ad hæc rñdeo, A primo ad primã ꝓbationem minoris primæ rationis,ꝙ ad vitandũ pctm̃ nõ inclinamur principaliter ex dãno ꝓprio: qa vt dicit Tho.hoc eſſet a pctõ deſiſtere timore pœnæ.& hoc eſt peccare.ſi quis em̃ furtũ nõ facit quia timet ne iudicetur,intus in corde fecit,& reus furti teneť.de pœnitẽ.diſt. prima.ſi ꝓpterea.Quid em̃ timore facit p̃ceptũ.nõ facit.de re.iud.qui ex timore.Sed inclinamur ad hoc,ne deũ offendamus:cuius offenſa etiã eſt pctm̃ venialæ,quãuis nõ ita magna vt mortale,Nullus aũt debet deũ parum offendere,ne alius offendat multum:cum debeat deum in infinitum plus ꝙ̃ proximum diligere.Et ergo pulchre dicit Tho.diſt.xvij. Quarti in materia de contritione,& talis debet eſſe contriti diſpoſitio,ꝙ plus diſpliceat ei culpa vt eſt offenſa Dei,& ei indigna,ꝙ̃ vt eſt ſibi peccanti nociua:ſic ꝙ potius vellet ſuſtinere æternã pœnam,ſeparata tamẽ ab ea ratione offenſæ: ꝙ̃ committere offenſam etiam ſi poſſet impune.Hinc Gen.iij.dicit gloſſa Gregorij:Superbit qui peccatũ non deſerit etſi liceat impune.Dicit tamen Tho.ꝙ de hoc non eſt tentandus:quia non facile poteſt homo menſurare affectus ſuos imo quod minus diſplicet,interdum magis diſplicere videtur.Dico igitur ꝙ nullus debet veniale committere vt alius vitet mortale:cum ſecũdum Aug.nullus ſit ad æternã ſalutem perducendus opitulans emẽdacio.xxij.q ij.primũ.

imò implicat ꝙ aliquod pc̃tm̃ debeat fieri.eoipſo em̃ ꝙ pec catũ eſt,debet nõ fieri.Nec põt ad pc̃tm̃ aliqua eſſe obligatio.xxij.q.i.ſi peccatũ.Alías enim obligaret ad cõtradictoria,& ſic ad impoſſibile,cõtra regulam iuris:Nemo põt ad impoſſibile obligari.lib.vi.Hic tñ dico ꝙ meritorie poſſet eligere retardari à gloria ꝑpter proximũ:quõ dicit Apoſtolus ad philipeñ.i.Coartor è duobus,deſideriũ habens diſſolui,& ſic cũ Chriſto multo magis melius permanere aũt in carne,neceſſariũ ꝑpter vos.& hoc cõfidens ſcio, quia manebo & permanebo cũ oĩbus vobis ad ꝓfectũ.Et ad Rom̃. ix.Optabã ego anathema eẽ à Chriſto ꝓ fratrib⁹ meis &c. Vbi Chryſo.dicit.Optabat ꝑ gloriæ priuationẽ:nõ ꝑ culpæ cõmiſſionẽ.Sic videt̃ Moyſes oraſſe Exo.xxxij.Obſecro dñe:peccauit popul⁹ iſte pc̃tm̃ maximũ:fecerũtq; ſibi deos aureos.Aut dimitte eis hãc noxã:aut ſi nõ facis,dele me de libro quẽ ſcripſiſti.Innocens ſe præoptare noxã fratribus dimitti cũ gloriæ ꝓpriæ priuatione,q̃ ſine eis ad gloriã perduci.

B ¶ Ad ſecundã probationẽ dico ꝙ exceptio illa ſatis habetur ex canone præallegato,ſi pc̃tm̃.xxij.q.i.Si enim ad peccatũ nulla põt eſſe obligatio,nunq̃ peccãdũ eſt etiã venialiter ad vitandum in alio mortale. ¶ Ad tertiã probationem de Abraham,dico q; Abraham ibi non eſt mẽtitus:ſed caute per æquiuocationẽ veritatem celauit.Nam filia fratris in ſcriptura etiã dicitur ſoror:vt patet Gen̄. xx.ſic.enim Loth qui eodẽ gradu attinebat Abrahæ:dictus eſt frater Abrahę Gene.xiij.Et ex hoc facto Abrahæ ſumit glo.doctrinam ꝙ licet hoſtem caute per æquiuocationem deludere,dicẽdo de eo qui quærit̃ ad iniuſte occidendum,nõ eſt hic,pro nõ co medit hic.xxij.q.ij.quæritur.& ibidem.ne quis arbitretur. ¶ Ad illud autem de deceptione,dico ibĩ ꝓhiberi deceptionem malignitatis,& non pietatis quæ fit ad vtilitatem ꝓximi.Sic domini iuriſtæ diſtinguũt duplicem dolum:bonũ: & malum.xliij.diſtin.in mandatis.&.xxvij. diſtin.quod interrogaſti.&.xxij.quæſtio.ij.vtilem.Nec videtur mihi contrauenire illi mandato de non decipiendo, dicens latrones non eſſe vbi ſunt:cum præſcit interrogantem ſibi non cre

ditur͞u: vt ſic pericul͞u euadat. de quo Auguſtinus in libro de mendacio, quãuis interrogãtem vtiliter decipiat: in hoc quòd ſcit eum putatur͞u quòd per hoc nitat̃ ducere ipſum in laque͞u latron͞u. Melius videtur exemplificand͞u ſi abducat eum à recto itinere eo ignorãte, ne in manus latron͞u incidat: vbi ſi ſciret, vellet per rectum iter incedere, nec crederet ibi eſſe latrones. ¶ De illo quod dixit ſeruulis ſuis Geneſis. xxij. Manete &c. videtur quòd quadã pietate motus m͞etitus ſit, quemadmod͞u obſtetrices Aegyptię: et ſic ſeruit propoſito Gratiani. xxij. quęſt. ij. ſi quælibet culpa. vbi illa duo videtur in hoc æquiparare. Nec in hoc imitãdus: quia ſacra ſcriptura prohibet pro alterius vita mentiri. de vſur. ſuper eo. Et vt allegaui, nullus duc͞edus eſt ad ęternã ſalut͞e opitulante mendacio. Mendaci͞u enim eſt per ſe prauum & fugi͞edum: vt dicit̃. iiij. Ethicorum. Nec videtur valere opinio abbatis Ioſeph collatione. xvij. ij. libri Collation͞u patrum, ꝙ mendacio tanquã helleboro vtend͞u ſit ad cuſtodiã virtutum, vel ſalutem proximi: quia nõ ſunt facienda mala vt inde veniãt bona. ad Romanos. iij. ¶ Ad ſecund͞u principale dico quòd detinere alien͞u domino vol͞ete, nõ eſt cõtra veritat͞e vitę. In propoſito aut͞e vbi quis ſolum ad horã & breue tempus detinet alien͞u: cum imminet ſcandalum ex reſtitutiõe: dominus eſt vol͞es vel actu licito, vel debito: & hoc ſufficit: vt dicit Scotus diſt. xv. Quarti. Debet enim potius velle ad modic͞u temporis carere re ſua, quam ſibi cum ſcandalo aliorum importune reſtitui. Et ſic nihil facit cõtra veritatem vitę. Nec regula iuris patitur in hoc caſu inſtantiã, quę dicit: Vtilius ſcãdal͞u &c. plus quàm in iudice vel teſte. Loquitur enim de veritate vitæ: quę in nullo caſu licite prętermittitur. Non tamen videtur verum ꝙ mulier eſſet tuta perpetuo nõ faciendo r͞e reſtitui ꝓpter pericul͞u ſui corporis: t͞u quia poterit ſibi ſufficienter de tutela corporis prouidere. Tum qa nõ videt̃ hoc ſcãdal͞u homicidij oriri ex infirmitate vel ignorãtia, ſed ex malitia, ſi ꝓ ſeruatiõe cõſcientię ſuę ipſa r͞e alienã reſtitu͞ete, alius ex indignatione velit eã occidere. & tale ſcandalum eſt contemnendum: imò (quod C

D plus eſt) vſurariū, occultus tenetur vſuras reſtituere, etſi verisimiliter ſciat filias ſuas penuria & paupertate deuictas ſe proſtituturas: ſicut ſi falſum teſtimoniū dixit in innocētem occidēdum, tenet hoc retractando ſentētiam mortis ſubire: quāuis veriſimiliter præſciat multos de familia ſua quibus proprijs manibus ſolitus eſt lucrari panē, & ſua exhortatione in bono retinere: auertēdos à bono. Nec licet furari intentione donādi pauperibus, ne penuria deuicti vitę veritatē relinquere cogātur: argu. ca. nō eſt putāda. i. q. i. & ca. forte aliquis. xiiij. q. v. Nec tenet dominus velle rē ſuam perpetuo detineri vt vitentur ſcādala iſtorū, etiā vbi ex infirmitate &c. tum quia neſcit an plus illaqueabit eos proſperitas q̄ aduerſitas. Tum qa poteſt rē velle ſeruare ad vſum magis piū, puta ꝓ ſuſtētatione doctorū, qui multos cōuertunt ab iniquitate ad bonū: in quo maius lucrū cōſiſtit, q̄ ſi iſti nō ſcādalizentur. Tum qa poteſt ſibi & ſuæ poſteritati timere de lapſu ex penuria. Et hæc eſt ratio quare reus furti tenetur, qui furti cōſcius, quęrēte poſſeſſore nō indicat. de furt. q cū fure quāuis ex ſua indicatione ſciat furē plura peccata incur

E ſurū. ℭ Pro ſolutione tertij præmitto ꝙ ſimplices ſubtilitates diuini iuris ignorātes, ſi ſufficiēter inqrant à ſuis pręlatis de agēdo, nō peccāt agēdo cōformiter opinioni falſę. Patet primo per illud Iob. i. Boues arabāt, & aſinę paſcebant iuxta eos. p quod (iuxta Gregoriū) myſtice intelligit ꝙ ſimplices (qui intelligunt per aſinos) paſci debeāt in fide & cognitione pręlatorū, q intelligunt per boues. Secūdo ꝑ illud Saluatoris Mat. xxiij. Super cathedrā Moyſi ſederūt ſcribæ & Phariſęi. Oia ergo quęcūq; dixerint vobis, facite: ſecūdū

F opera autē eorū nolite facere. Niſi iſtud dicat, quomodo excuſabūtur à peccato qui prius cōtracto matrimonio ꝑ verba de prę ſenti, poſtea cū alia cōtraxerunt, & matrimonio ſecundo carnaliter conſummato iuxta iudicium ſedis apoſtolicæ adhęſerant ſecundæ? Quòd eni in hoc ſummus pōtifex errorē pro iure dixerit, tenent communiter omnes Theologi: qui etiam negant eum in hoc poſſe diſpēſare. Et videtur patere primo ex. c. licet. de ſpon. duo. vbi papa conſultationi

reſpõdens dicit primũ matrimoniũ eſſe ſeruandum, quãuis à quibuſdã prędeceſſoribus ſuis aliqñ fuerit aliter iudicatũ. Iam cũ papa reſpõdet conſultationi:non nouũ ius inducit, ſed reſpõdet prout de iure:vt vult glo.in.c.conſultationi.de tẽpo.ordi.ergo.deciſio prædeceſſorũ non fuit ius,ſed error. Vnde dominus Acto. notat ibi vltimo ꝙ iniuſta ſententia papę,maximè à ſucceſſoribus nõ eſt pro iure ſuſcipiẽda. Et dominus Franciſcus de Zabarellis ibi quinto notat ꝙ ſentẽtia papę nõ ſemper facit ius.antequã tamẽ reprobaretur,ei ſtandũ erat. Allegat de regu.iu.in cauſis.&.c.fi.eo. titu.recitat Gaſparinũ tenere ꝙ nec papa poſſet cõſuetudinẽ talẽ approbare,qualis deſuper erat in Mutinẽſi eccleſia. Et qcquid de iſto ſit:hoc ſaltẽ certũ videt ꝙ matrimoniũ cõſummatũ nõ diſſoluit,etiãſi alter cõiugũ labatur in hęreſim:vt patet. i.ad Corin.vij.& ex poſitione omniũ ſanctorũ. Huius tamẽ contrarium deciderat Celeſtinus tertius,ponens idem iuris inter fideles quorũ alter labit ad infidelitatis errorẽ, et duos infideles quorũ alter ad fidẽ cõuertit. Et hoc dictũ Celeſtini olim habuimus in.c.laudabilẽ.de cõuer. infi. vt vult glo. in.c.quãto.de diuor. Et ibidẽ Hoſtieñ. cõmemorãs ſub.vij. §.dicẽs in dicto.c.quãto.ſuper v̄bo licet quidã prędeceſſor. ſ.Celeſtinus:qui dicit ꝙ ſi vxor in fide relicta cõtraheret,nõ redderet primo reuertẽti ad fidẽ,& recõciliato : vt extra de conuer.infi.laudabilẽ.§.idẽ ſiquidẽ. Pro iſto etiã facit quod dicit.c.quod propoſuiſti.xxxij.q.vij.de eo cuius vxor in infirmitate debitũ reddere nõ valet quod ibi dicit Gratianus cõtrariũ euãgelio.dicit eñ ibi:Si nõ poterit cõtinere: nubat ſed opem ſubſidij nõ ſubtrahat &c. Hæc dico nõ vt more Chã pudẽda patris mei detegã:quod in filio eius Chanaan grauiter punitum eſt:vt patet Geñ.ix.ſed temeritatẽ eorum reprehendã qui dicunt nullum per inuincibilem ignorãtiã iuris diuini excuſari à peccato: quia dicunt talem ignorantiã,ſcilicet inuincibilẽ,nõ poſſe cadere in ius diuinũ:ꝓ quo facere videtur illud.i.Ioan.ij.c.Et non neceſſe habetis vt aliquis doceat vos:ſed ſicut vnctio docet vos,& verum eſt de omnibus.vbi videtur ꝙ faciens diligẽtiam ſibi poſſibilem, G

nunq̃ laborabit ignorantia iuris diuini in agendis. Et illud Apoſt.i.ad Corin.xiiij. Si qs ignorauerit, ignorabit. Quòd hæc nõ cõuincãt, poſtea deducã. Et cõtra eos præter prius allegata eſt expreſſa ſentẽtia glo.Mat.xviij.dicẽtis. Parũ diſtat in vitio, fallere, aut falli: ſcãdalizare, vel ſcãdalizari: ſi ex negligẽtia. Sed ex inuincibili ignorãtia diſtat: quia tũc falli peccato nõ imputatur: imò tali ignorãtia videtur excuſari a ſuiipſius nece & interfectione Maccabæi: qui propter religionẽ & obſeruãtiã Sabbati crediderũt nõ licere manu auxiliũ ſibi ferre, vt nec lapidẽ mitterẽt in aduerſarios, nec ora ſpelũcarũ oppilarent: vt patet.i.Maccabę.ij.&.ij.Maccabę.vi. Quòd non cõuincãt auctoritates pro eis allegatę, patet. Nam auctoritas Ioãnis loquit̃ de ijs quæ tenẽtur ſcire: vt ꝙ Ieſus ſit Chriſtus, id eſt Meſſias & vnct9 in lege promiſſus de quo ibi prius loquit̃. Iã nõ quilibet tenet̃ omnia iuris diuini præcepta ſcire, vt certũ eſt. ſed in ijs quę tenetur ſcire, ſi ſufficienter inquirat, ſemp̃ à deo mediate aut immediate doctrinã recipiet. Nec obſtat etiã illud Apoſtoli, Si quis ignorauerit &c. qa prę mittit ibi, Si quis inter vos videt̃ propheta eſſe aut ſpiritualis, cognoſcat hęc, quia domini ſunt mãdata. Si quis autẽ ignorauerit: ignorabit̃. vbi glo. ſuper verbo cognoſcat, innuit difficilia eſſe ỽba epiſtolarũ: cũ à propheta vel ſpirituali iubet cognoſci: per quod videt̃ ſolũ loq̃ de ſpiritualibus & prophetis: quibus ſcilicet ex officio incũbit alios docere. Verũ eſt tamẽ ꝙ ignorãtia iuris naturalis quo ad prima principia legis naturę, & alia qs pro officio vel ſtatu ſcire tenet̃, vbicũq; eſt dãnabilis. Et ſic credo limitãdum illud. Ignorãtia iuris naturalis omnibus adultis &c. i.q.iiij.tenebat̃.§.notãdum. Et iſtud ſentit Tho.i.ij.q.lxxvi. ar.ij.in corpore quęſtionis. Et ibidẽ art.iij.dicit ꝙ ignorãtia quę eſt omnino inuolũtaria, ſiue quia eſt inuincibilis, ſiue quia eſt eius quod quis ſcire non tenetur: omnino excuſat à

H peccato. ¶ Ex his credo probabiliter dicẽdum quòd ſyncero affectu ſalutem animę ſuę quęrens, ſi conſilio Magiſtri vel egregij illius doctoris Hugonis de ſancto victore, propter ſcandalum vitandum non verę vxori debitum reddi

derit:excuſatur a peccato:etiam ſi eorum opinio ſit erronea. Vbi autē opinio Magiſtri & Hugonis de ſancto Victore ꝑ ecclīā reprobata ſit,(ſi reprobata eſt)maioribus meis diſcutiēdū relinquo. Mihi ſatis eſt ſi dubitādo īueſtigādi occaſionem dederim:vt ſub menſa dominorū(ſi deus largiri dignetur(micas edere poſſim. Nec videt̄ ſufficiēter reprobata ex ſimili de gradibus diuina lege ꝓhibitis,quia ad hoc nūquā ꝓpter ſcādalū potuit obligari.hic vero potuit aliqn̄ obligari ꝓpter ſcandalū emergens ad eā ducendū & debitū reddēdum.Et circa hoc fortaſſe ſimile dabit̄.ſicut licet vere vxori ꝓpter ſcandalū vitandū debitum denegare, aut ſeipſum morti exponere vbi neutrū ſine ſcandalo poſſet,ſed fieret cōtra veritatē vite:ita ſimiliter hoc caſu licite ꝑmiſcet̄ nō ſue vxori ad vitādū īobediētie ſcandalū. Dico ſyncero affectu: qa niſi fecerit qđ in ſe eſt,nō excuſabit:ſ; locū habebit illđ Saluatoris:Si cecus ceco ducatū p̄ſtet &c. Mat.xv. ¶ Ad quartum dico cum glo.ibidē ꝙ tunc eruit̄ oculus,cū frāgitur malus vſus. Proijcit̄:cum ex toto anihilat̄,nec ītrare ꝑmittit̄. Ad literā vero nullū mēbrum p̄ſcindi aut erui p̄cipitur. Sic Iob ſibi videt̄ eruiſſe oculū,cum diceret:Pepigi fœdus cum oculis meis vt nec cogitarē quidē de virgine. Job. xxxi.vbi glo. Pepigit fœdus cū oculis ne prius īcaute aſpiceret.quod poſtmodum inuitus amaret. Huius omiſſionem lamentatur propheta Threno.iij. Oculus meus deprædatus eſt animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ. Exponitur etam paſſus ille a doctoribus miſtice, intelligendo per oculum,manum,et pedem:omnia extrinſeca quę nobis poſſunt eſſe occaſio cadendi. Ex quo ſumitur hæc communis maxima:quod nullus verè pœnitere poteſt niſi abiecerit facto vel propoſito omnem occaſionem que veriſimiliter eum pertrahat ad peccatum. De quo de pœniten. diſt.v.ca. falſas pœnitentias.& ca. negocium. ¶ Si forſan obiecerit aliquis:Salus anime preferenda eſt ſaluti corporis:ſed licet alicui ſe mutilare realiter præcidendo membrum ob ſalutem corporis:ergo idem licet propter ſalutem anime conſeruandam. ¶ Dico cum Thoma.ij.ij.queſt.lxv.articu.i,Saluti ſpi

rituali pōt aliter ſubueniri:cum pctm̄ ſubiaceat voluntati. Nō ſic de corporali. Et vt dicit Chryſoſtom9 Mat.xix.ſup verbo,Sunt eunuchi qui ſe caſtrauerūt:ꝗ cōcupiſcētia non fit ita(ſcilicet p realē præciſionē)manſuetior,ſed moleſtior. Aliunde em̄ habet fomitis ſperma qd' in nobis eſt:et præcipue à ꝓpoſito incontinenti,& mēte negligenti.Nec ita ab-

K ſciſſio mēbri cōprimit tentationes.vt cogitationis frenum. ¶Ad quintū de vitatione excōicatorū,hoc certū eſt,ꝙ nō tenemur iam aliquē excōmunicatū vitare in ſacramētorum adminiſtratione vel receptione,niſi ſnīa fuerit cōtra eū lata ſpecialiter & expreſſe,aut adeò notorie cōſtiterit eū i eandē ſententiā incidiſſe,ꝙ nulla tergiuerſatione celari poſſit,aut aliquo iuris ſuffragio excuſari:vt dicit quædā cōſtitutio cōcilij Conſtantieñ.in Baſilieñ.confirmata. Verū nō licet eis miniſtrare ſacramenta qñ ꝓbari pōt eos eſſe in pctō.argumento.c.ſi ſacerdos.de officio iudicis ordinarij.Et an licite poſſint ſpecialiter excōicato participare oēs de quibus loquitur.c.qm̄ multos.xi.q.iij.vellē audire à peritis:vbi dicit: Apoſtolica authoritate ab anathematis vinculo hos ſubtrahim9,videlicet vxorē,filios,ſeruos,ancillas ſeu mācipia, necnon ruſticos & ſeruiētes.addit,Necnō & oēs alios q nō adeò curiales ſunt,vt eorū cōſilio ſcelera perpetrētur.Quòd aūt loquat̄ de ſubtractiōe ab excōmunicatione minori,videtur ex ca.inter alia.de ſen.excōmu.¶Sed ꝓ ꝓpoſito meo videre habeo an ꝓ ſcādalo vitando liceat cōmunicare excōmunicato cui alias ceſſante ſcandalo non liceret cōicare. Et dico ꝙ ſic:quia vt dicit beatus Tho.xvij.diſt.iiij.pręcepta iuris poſitiui non ſe extendunt vltra intentionem præcipientis,quæ eſt finis præcepti.& hæc eſt charitas,ſecundū Apoſtolum.i.ad Timo.i.Sed contra charitatem eſſet ſi pro inutili viſitatiōe excommunicati graue ſcādalum proximorum quis generet.Vnde(vt dicit Aug.) conſilia ſeparationis inania ſunt & pernicioſa,atq; ſacrilega,impia & ſuperba.cū cōtagio peccandi multitudinē inuaſerit:& plus perturbant infirmos bonos,ꝗ corrigāt animoſos malos.xxiij.q.iiij.nō

L poteſt.¶Quòd aūt ſatis ſit præcepta iuris poſitiui ſeruare ad intentionem

ad interuentionē præcipiētis,& nō ſecundū corticē literæ:pa
tet.xi.q iij.qđ' prædeceſſor.vbi declarat Bonifacius martyr
nō deliquiſſe corā deo in eo ꝙ exigente eccleſiarū neceſſita-
te cōmunicauerat malis ſacerdotibus nō cōſentiēdo eorum
iniquitati:de qbus iurauerat Gregorio ꝙ eorū cōſortia de-
clinaret,aut corrigeret.vbi glo.Sufficit ergo mētaliter aliqd
adimpleri,& nō corporaliter.xxiij.q.iiij.recedite.& ꝓ illo fa
ciūt notata doctorū in.c.pleriꝗ.de imunitate eccleſiarū de
agēdis in foro cōſciētiæ.Nec obſtat cap.ſacris, de ijs quę vi
metus ve cau.ſi.vbi dicit̄:Licet metus culpā attenuet,quia
tñ eā nō prorſus excludit,cū ꝓ nullo metu debeat quis pec-
catū operari mortale excōmunicatiōis labe credimus īqui-
nari:ſcilicet eū qui propter metū excōmunicato cōmuicat.
Nā vt dicit Tho.diſt.xviij.Quarti,& Ockan.pria ꝑte De-
calogi.q.xvi.c.illud.loquit̄ de ꝑticipatiōe in diuinis,& mul
ti alij exponūt textū de cōmunicatiōe in crimine:qa fundat
ſe ſuper cōmiſſiōe peccati mortalis.Aliter tamē ſoluo textū,
ꝙ loquit̄ vbi directe per metū agit̄ ad hoc vt quis cōmuni-
cet excōmunicato:vt vult Pano.poſt multa aſſignās hanc
differentiā,quare ꝑ metū gladij nō licet cōmunicare excō
municato,& bene propter metū famis.xi.q.iij quoniā mul-
tos,quia metu gladij agitur directe ad iniquitatem : non ſic
in neſſitate famis. Maleficij autem propoſito ac volunta-
te diſtinguntur.de ſenten.excommunicati. cum volūtate.er-
go vbi per metum non agitur ad hoc vt communicē excō-
mūnicato.ſed tertius nititur me inuadere inermem : ſi ope
excommunicati poſſim iniuriam repellere,& à me morte
defendere, non pecco ſi hoc facio.Et ne dedignentur domi-
ni mei quod ſic audeam textum iuris poſitiui limitare:pro-
bo hoc ex iure diuino de machabeis:qui vbi directe ageba-
tur ad tranſgreſſionem legis per eſum carnis porcinæ:poti-
us mortem elegerunt:ꝙ̃ patrias dei leges tranſgredi:vt' pa-
tet.ij.Machabe.vij.Vbi autē ſabbato ab īimicis oppugnati
ſunt tanꝙ̃ inermes,quibus nō liceret bellare ſabbato, lauda
biliter ſabbati obſeruationem omiſerūt.In propoſito autē
per ſcandalū non agitur directe ad hoc vt &c. ¶ Ad ſextū M

dico ꝙ prelatus nec licite docet populũ,cũ ſuo pctõ ſcandalizaret:nec licite omittit,propter neceſſitatẽ ſui officiſ: non tñ eſt perplexus:quia(vt dicit beatus Tho.xix.diſt. Quarti) põt offm̃ ſuum reſignãdo euadere peccati laqueũ.Et ſi petatur quale ſcandalum generaret in populo ex hoc ꝙ prelatus eps̃ in pctõ publico doceret populũ(nõ eñ põt dici ꝙ hoc ſit qa populus tunc exiſtimat eũ peccare mortaliter:qa hoc licite opinatur:cum ſit manifeſtũ peccatũ,ſi hoc ſit peccare, in peccato publico docere.& nõ videt̃ quomõ aliter ſcandalizatur(dico ꝙ ſcandalum illud interdũ eſt quia ſubditi ex contrarietate vite ad doctrinã,ſepe mouentur ad credendũ falſa eſſe quæ docet:& ſic in peccata ruũt.Nã vt dicitur in principio decimi Ethi.ſermones de moribus qñ diſcordãt ab ijs quæ ſecũdũ ſenſum vident̃,ſpreti atꝙ reiecti habentur,& veritatem interimũt:cũ ſermones minorẽ habeãt fidẽ,ꝙ̃ opera:ſed ſermones cõſentanei operibus, fidẽ habẽt: & ꝓuocant intelligẽtes viuere ſecundũ ipſos.Idẽ videt̃ velle Gregorius cũ dicit:Cuius vita deſpicitur:conſequens eſt vt eius predicatio contẽnatur. Etiã in exemplũ vehemẽter culpa extẽditur,qñ pro reuerẽtia ordinis peccator honorat̃ lxxxiiĳ.diſtin.nemo. Et capite langueſcente facilius reliqua corporis mẽbra inficiũt̃.vſ.q.ſ.ſunt plurimi.Idem prætendere,Apoſtolus ad Rom.ĳ.Qui in lege gloriaris:per preuaricationẽ legis deũ ihonoras.Nomẽ eñ dei blaſphemat̃ per vos inter gentes:ſicut ſcriptum eſt.Et licet non ſemper tale vel ſimile ſcandalum paſſiuũ ſequatur,actus tamẽ de ſe eſt ad tale ſcandalum inductiuus,& ſic ſemper eſt ſcandalum actiuum,licet interdum ſine paſſiuo.¶Pro ſolutione ſeptimi premitto ꝙ ſepe obligatione manente, eius effectus ſuſpenditur,quomodo dicunt iuriſte actionem non tolli, ſed exceptione elidi.Patet illud in obligatione iuramenti in vaſallo ad dominum:que ſuſpenditur per excommunicationẽ domini:vt vult glo.in.c.Iulianus.xſ.q.iĳ.Pro illo eſt tit.xv. q.vĳ.nos ſanctorum.& cap.iuratos.Vnde domino abſoluto ſtatim obligatur iterum cum effectu.Similiter vult Tho. qđ votũ filĳfamilias ante annos pubertatis irritatiõe parẽ

tum ſuſpēditur vſq; ad annos pubertatis:& tunc tenet votum implere.Idē tenet Palude poſt eū diſtin.xxxviij.Quarti,& Innocen.in.c.ſcripturæ.de voto,& vo.redemp.Hoc tamen nō videtur verū,propter ea quæ dicuntur in ca.placet &.c.quidā intrauit.de conuer.coniug. vbi poſt irritationē voti ſolēnis eius qui ſine cōſenſu cōiugis monaſterium ingreſſus eſt:declaratur cōiuge mortuo nō debere ingredi monaſteriū ratione voti.Et propter hoc tenet Panor. cōtrariū in dicto.c.quidā intrauit.&.c.ſcripturæ.Concedo tamen ꝙ etiam ante annos pubertatis,ſi ſit doli capax, quo ad deum obligatꝰ ex voto.vt patet Nume.xxx.vbi dicitur de exiſtente in ætate puellari,ſi aliquid vouerit: niſi pater irritauerit, voti rea erit.ſi aūt ſtatī vt audierit pater, cōtradixerit,vota & iuramēta eius irrita erūt:nec obnoxia tenebitꝰ ſpōſiōi,eo ꝙ contradixerit pater.Quidā tamē ſenſerunt oppoſitū,arg. c.poſtulaſti.de regu.& tranſ.ad religi. Nam vt ibi patet ex glo.olim habebatꝰ in illa decretali ꝙ ingreſſus tenuit ſi malitia ſupplebat ætatē.Et licet ſubtractio illius clauſulæ hodie aliquid operetꝰ quo ad forū iudicialē,ita ꝙ nō debeant iudicialiter cogi ad voti obſeruantiā: nihil tamē videtꝰ operari quo ad obligationē in foro cōſciētiæ. Nec ex textu omiſſa illa clauſula plus habetꝰ. Itē qui de cōſenſu vxoris religionē profitetꝰ ea remanēte in ſeculo,nec perpetuā continētiā vouente:debet per epiſcopū reuocari ad thorū vxoris: vt dicitur.c.ſ.de conuer.coniuga. & ſic tenetꝰ debitū reddere verus monachus exiſtēs.Nam ſi ea mortua iterū contrahat,nō tenet matrimonium:vt dicitur eo titu.ca.ex parte.ſ.Et idē expreſſe dicit Thomas.diſtin.xxvij.Quarti.Et idē videtur de ſeruo retracto per dominū de monaſterio . Sic in propoſito dico ꝙ in caſibus vbi aliquid eſt faciēdū cōtra verba voti, obligatio voti ſuſpēditꝰ: & ſic nō fit aliquid cōtra veritatē vitę,nec cōtra votū niſi verbaliter.Et ſic credo ꝓcedere qđ in argu.tactū eſt de neceſſitate parentū:quā opinionem fouet Henricus de Gādauo Quodlibe.xij.Imò per ingreſſum religionis nō plus videtur liberatus a pręcepto ſubueniēdi neceſſitati parentum,ꝙ̄ à pręcepto leuandi extra puteū mi-

ſerum aliquẽ ad quẽ niſi prelato inuito cucurrerit extra diſtrictũ monaſterij, ſuffocabitur in aqua. Nec per votũ liberatus eſt á precepto dandi eleemoſynã extremam neceſſitatẽ patiẽti, etiã ſine licentia prælati: vt tenet Tho. diſ. xv. Quarti in art. in quo oſtendit an liceat monacho eleemoſinã facere. quod etiã dicit gloſſ. xij. q. i. nõ dicatis.
O ¶ Nõ admitto tamen ꝙ propter ſcandalũ obligatio voti ſuſpẽdatur: quia ad vitãdum ſcandala proximi, ſolum tenetur lege charitatis ad ꝓximos. Et ergo vbi é diuerſo emergunt diuerſa ſcãdala, ꝓuidendũ eſt pluribus & grauioribus: ſed ex non obſeruatione voti veriſimiliter emerſura ſunt in poſterũ plura ſcãdala ꝙ̃ poſſunt in preſenti ex eius obſeruatiõe emergere: ideo nõ tenemur talia ſcãdala vitare. Vnde in ſcãdalis nõ eſt ſolũ habenda ratio ꝓ̃ſentis temporis, ſed etiã futuri: & ratio huius quid plus ꝑ ſe inducit ſcãdala, & alia plura: quæ magis docet prudẽtia quã ars. Dicat itaqꝫ talis cũ Apoſtolo: Chriſti bonus odor ſumus &c. ij. ad Corin. ij. Credo tamen ſcãdala que de preſenti emergerẽt, eſſe iuſtã cauſam diſpẽſationis in voto. ſed tũc nõ occurũt ſcãdala ex aduerſo, & cõtraria parte. Et per hoc poſſet ſaluari glo. xvi. q. i. de monachis. que dicit ꝙ monachus aſſumptꝰ ad clericatũ põt veſci carnibꝰ ne ſit alijs ſcãdalo. Cũ ergo aſſumit in arg. Per votũ nõ eſt deobligatus á precepto vitãdi ſcãdalũ in omiſſione huius actus: dico ꝙ verũ eſt de directo, ſed nõ de indirecto: qa propter votũ magis ꝑ ſe eſſent ex omiſſiõe actus emerſura alia ſcandala. iam ad hoc nunc non tenetur, vbi aliàs ſine voto ad hoc tenetur.
P ¶ Ad octauum de facto Loth, videtur dicere Auguſt. in libro Quæſtionum Gene. ꝙ aſſcribendũ ſit eius ꝑturbatiõi: qa cõpenſatio in vitijs vericuloſiſſime admittit: & ſic nõ eſt aſſumẽdũ in exẽplũ noſtre actionis. xiiij. diſt. quod ait. In libro autẽ cõtra mẽdaciũ, dicit Loth ſic voluiſſe proſtituere filias, tãqꝫ ſi ĩprobis dominus ſeruos ſuos cedẽdos offerret, ne hoſpites eius paterent cedis iniuriã. Sed in neutro paſſiuũ aſſertiue loquit. Et videt probabiliter dici poſſe ꝙ in hoc cõtra veritatẽ vite nõ egerit, ſed ſolum cõditionaliter ſuaſit minus malum, ſi a peccato nollent deſiſte

re.quod licitũ videtur. dicit enim Aug. Si facturus eſt quod non licet, iam faciat adulteriũ: non faciat homicidiũ. xxxiij. q.ij. ſi quod verius. Imò videt ex charitate procedere: ſi volẽti rapinã facere, ſuadeã vt potius à diuite q̃ à paupere et parum habente rapiat. Nec videt voluiſſe ꝓſtituere filias cõtra mãdatum domini allegatũ: cum ꝓſtituere ſit inducere vt volẽs fornicet. Loth vero ſolũ voluit vt Sodomitæ potius per vim corrũperẽt ſuas filias, q̃ maius nefas tolleraret in hoſpites: ſciens eas non ꝑdituras pudicitiã ſi in apprehẽſa vel oppreſſa ſua carne expleat libido nõ ſua. xxxij. q. v. ita ne. Nec poteſt corpus corrũpi, niſi prius corruptus fuerit animus. ea. cau. & q. non poteſt. ¶ Ad nonũ. Quo ad materiã huius ſentit beatus Tho. xxxvij. diſt. iiij. ꝙ nõ licet homini (vt verbis eius vtar) ſe dimittere mori fame potius q̃ idolothytũ comedat: quia ſic ſibi ipſi manus inijceret: & ſic malo pœnę iungeret malũ culpæ. Idem ſentit dominus Altiſ. q. xvi. Quarti, addens ꝙ tamẽ debet facere quãtum in ſe eſt ne ſcandalizet: proteſtãdo in publico ꝙ niſi comedat, moriet fame: & tũc nõ ſcandalizat: licet forte alij ſcandalizent. Contrariæ opinionis fuit Cancellarius Pariſieñ. in tractatu de abſtinẽtia Carthuſieñ. à carnibus, dicẽs ꝙ licet eis in neceſſitate etiã extrema nõ veſci carnibus ad vitandũ ſcãdalũ: ne ab alijs trahat in exemplũ, & rigor ordinis ex toto diſſoluatur & depereat. Vnde dicit: Exiſtimo planè neminẽ ſanè intelligentiũ dubitaturũ quin hoc poſſit: et plures ſpero dicturos fore ꝙ ad hoc pro ſcãdali vitatiõe obliget. ſiquidẽ plus eſt anima proximi, quã corpus propriũ aut eſca. Allegat ꝓ ſe: Si eſca ſcandalizat fratrẽ meũ &c. i. ad Corin. viij. Ex quo ibidẽ concludit ꝙ qui nullo veſci ꝑmittit niſi idolothyto: ſi ex hoc veriſimile ſeu probabile ſcãdalũ immineat fratribus, debet ab eſca abſtinere. Hic fortaſſe facilè reſpondebitur. Sũptio cibi eſt de veritate vitæ: & ideo non eſt propter quodcunq; ſcandalum prętermittenda. Adduco igitur rationem aliam: quam (& ſi niſus ſum) ſoluere non potui. ij. Maccab. vi. de Eleazaro, qui (vt ibi dicitur) vnus erat de primoribus id eſt excellentioribus ſcribarũ: vir ætate prouectus, & vul Q R

veriſimili ſcandalo proximi: debet potius mori, q̃ cū ſcan dalo vitam ſibi ſeruare. Quòd aūt hoc liceat, ꝓbo ex ſimili: q̄a exiſtēs in acie belli etſi poſſit ſibi vitā ſaluare fugiēdo, licite tñ prælegit ꝓprijs periculis vniuerſorū tranquillitatē ſeruare. ergo ſimiliter &c. Et ſi liceat, tenet̃: iuxta primā partem corollarij. Iſtud ſub ambiguo tetigit Thom. ij. ij. q. lxix. arti. iiij. vbi dicit. Iniuſte cōdēnatus, licite pōt per violentiā malis principibus reſiſtere: niſi forte ꝓpter ſcandalū vitandū, cū ex hoc aliqua grauis turbatio timeret̃. Cū igitur infertur ī ratiōe, qđ ergo aliq̄d faciēdū eſt cōtra veritatē vitę &c. nego conſequētiā: & ratio eſt: quia hoc caſu ꝓpter ſcādalū emergēs tollit̃ effectus obligationis p̄cepti neceſſitatē corporalem reficiendi. Pro quo noto hanc regulam quam effectualiter à quodā p̄ceptore quondā accepi. Quādocūq; duo p̄cepta cōtraria circa idem factū cōcurrunt: illud ſequē dum eſt, quod plus ligat. tūc eñi obligatio alterius ſuſpenditur quo ad illud factū, ꝓpter æquitatē maiorē alterius. Patet hoc de p̄cepto reddendi depoſitū, & p̄cepto præſeruandi aliū à morte cū poſſumus: quæ cōcurrunt dum quis repoſcit gladiū depoſitū ad interficiendū ſeipſum vel aliū: q̄a quod eſt minoris æquitatis, puta reddendi depoſitum, cedit alteri. xxij. q ij. ne quis arbitretur. Item ſit ſeruus qui contra voluntatē dñi cōtraxerit: à quo dñs petat ſibi impendi ſeruitiū, & ſimul vxor petit ſibi reddi debitū: ſi ſit periculū fornicationis. debet prius vxori debitū reddere. vt dicit gloſ. in. c. ſ. de coniug. ſer. & ibidē docto. Idem videt̃ ſentire Tho. diſt. xxxvj. Quarti, dicēs q̃ regulariter talis ſeruus debet potius obedire dño. Sed tamen in his multa particularia conſiderari debent: ſicut in omnibus humanis actibus. ſ. periculū caſtitatis imminēs vxori: & impedimentum qđ ex redditiōe debiti ſeruitio imperato generaret̃: & alia hmōi. quibus oībus rite penſatis, iudicare poterit cui potius obedire teneat̃, dño, an vxori. Et iterū ſi domino in tali caſu immineret periculum mortis niſi ſine redditione debiti ſeruus domino ſubueniat, tenetur domino &c. Idem videtur ſentire concilium Toletanum dicens, Si periculū neceſſitas vnū ex ma S

Jis pepetrare cōpulerit,illud debemus reſoluere quod minori nexu noſcitur obligare.Quid aūt leuius,quidve grauius ſit:puræ rationis acumíne inueſtigemus.xiiij.diſt.duo mala. Nec videtur valere expoſitio glo.ꝙ procedit quo ad ſtultā opinionē,qa ſic potius dixiſſet neutrū faiciendū,& errorem eſſe deponēdū,Nec eſſet recurſus habendus ad acumen rationis vt diſceneretur quid leuius,quidve grauius ſed videtur loqui vbi duo præcepta vocaliter cōtraria,circa idem factum concurrunt.Iſtud declaro exēplo.Sit aliquis q poſt conſecrationē in miſſa,recolit ſe ſimoniacū.Iſte conteritur, trepidat an debeat corpus domini ſumere,vt vitet ſcandalum aſtantiū:an ſumere ꝓpter ſuſpenſionē,& præceptū eccleſiæ.Iſte(vt dicit Altiſin.iiij.q.xvi.)non peccat ſumēs tūc cū cōtritione corpus dñi vbi ſine concurſu taliū contrariorū præceptorū dānabiliter ſumeret.Nec oportet admittere ꝙ talis de merito peccati p̄cedentis ſit factus perplexus,ita ꝙ quicquid fecerit peccat:tum qa ſic obligaret̄ in caſu ad impoſſibile;tum qa Geneſis.iiij.de Caim exiſtēte in mortali pctō dicit̄:Nōne ſi bene egeris,recipies:ſin aūt male,ſtatim pctm̄ tuū in foribus aderit?Sed ſub te erit appetit9 ei9, & tu dominaberis illius,ſcilicet pcti.Præterea nullus agēdo qd recta ratio dictat ſibi agēdum,ꝑ tunc peccat:ergo &c. ¶Et hæc ſunt venerāde dñe Quodlibetarie,quæ ꝑ ingenij mei tenuitate de quæſtiōe ꝓpoſita intelligere valui,offerēs ea veſtræ reuerētiæ humillime impugnando. ¶Arguitur cōtra concluſionē.Si teneremur ex debito ꝓximū præſeruare à morte corporali,ſequeret̄ ꝙ teneretur homo quærere eum quē poſſet à morte præſeruare:quod falſum videtur,& inconueniens;cum monachi deberent de ſuis clauſtris egredi ad præſeruandum &c.Sequela probatur;quia ſi quis debet alteri debitum aliquod corporale,puta pecuniam vel huiuſmodi;debet eū quærere cui debet,vt debitū ſoluat.Et cōfirmo:quia omnia præcepta diuina ad quæ obligamur,reducuntur ad aliqd præceptum Decalogi,ſed nullo p̄cepto Decalogi præcipitur &c.ergo.¶Cōtra ſecundam partem corollarij ſic Auguſti.in libro contra epiſtolam Permenia

ni,docet vbi ſchiſmata periculũ timetũr,à punitione peccatorũ eſſe ceſſandũſed ipſa punitio peccatorũ eſt de veritate vitæ:ergo aliquid omittendũ eſt contra veritatẽ vitæ ad vitandũ ſcandalũ.¶ Ad primũ dico ꝙ aliquid debet certæ & T
determinatæ perſonæ ſiue ſit bonũ corporale,ſiue ſpirituale,& ad illud ſoluendũ oportet debitã ſolicitudinẽ adhibere vt inquiramus eũ cui debet:& nõ eſt ſpectãdũ donec occurrat.Alia ſunt beneficia quæ vnicuiq; indifferẽter debentur,& nõ certæ & determinatæ pſonæ:& quo ad illa ſufficit ꝙ impẽdam9 his quæ nobis occurrũt:& occurſus eorũ quaſi pro quadã ſorte habẽdus eſt:vt dicit Auguſti.de doctrina chriſtian.¶ Ad confirmationẽ dico ꝙ omnia præce- V
pta quæ pertinẽt ad impendendũ proximo aliquod beneficiũ,reducunt ad mãdatũ decalogi de honore parentũ:vt cõcorditer dicunt doctores omnes.¶ Ad ſecundũ reſpondeo ꝙ punitio malorũ eſt de veritate,vt eſt act9 vitę virtutis,et medicena quædã ad cohibendũ pctã.& ergo intantũ habet rationẽ boni & iuſtitiæ,inquantũ per eã pctã cohibentur. Vnde plectendo & ignoſcendo hoc ſolũ bene agitur,vt vita hominũ corrigat.xxiij.q.,pdeſt.Si aũt manifeſtũ ſit ꝑ inflictionẽ pœnarum plura & maiora pctã ſequi,punitio vel pœnarũ inflictio nõ cõtinebitur ſub iuſtitia,nec erit actus virtutis ad quẽ obligamur.Vnde dicit Augu.Cũ contagio X
peccandi multitudinẽ inuaſerit;cõſilia ſeparationis.i.excõmunicationis inania ſunt & ꝑnicioſa,atq; ſacrilega:& plus perturbãt infirmos bonos,quã corrigũt animoſos malos. xxiij.q.iiij.non poteſt.¶ Contra Præcepti negatiui eſt punire maleficos;iuxta illud Exo.xxij.Non patieris maleficos viuere,ſed præcepta negatiua ligãt ſemp,& ad ſemper:ergo pro ſemper obligamur &c.¶ Reſpondeo.Licet hoc præceptum Exodi ſit vocaliter negatiuũ,virtualiter tñ eſt affirmatiuum:ſicut & iſtud:Non permites proximum fame interire.quod ſolum ligat aliquando,& non ad ſemper.

¶ Prima quæſtio ſine argumentis.

¶ Propter quid dicit Apoſtolus,Omnia mihi licẽt,ſed nõ omnia expediunt:cum nihil licere videatur quin bonum ſit

A & expediens? ¶ Pro huius ſolutione videndū eſt an aliqd ſit iuſtū,æquū ac licitū,qd' nō ſit vtile ad ſalutē: vt prima facie p̄tendere videnť verba Apoſtoli:& idē inſinuari videtur in.c.magnæ deuotionis.de vo.& vo.redēp. vbi colligiť in omni agēdo tria eſſe attendēda:qd liceat ſecundū æquitatem:qd deceat ſecundū honeſtatē:& quid expediat ſecundū vtilitatē:quaſi aliquod æquū ac honeſtū poſſit eſſe inutile. de quo.ij.lib.Officiorū Tullius diſceptans dicit in hoc verbo vtile,cōſuetudinē deflexiſſe de via,& ſenſim eo deductā, vt ab honeſto vtile ſecerneret:& cōſtitueret honeſtū aliqd' qd' nō eſſet vtile,& vtile qd' nō honeſtū:qua nulla pernicies maior vitæ hominū potuit afferri.Addens hæc tria,iuſtum,honeſtū,& vtile,re ſemper coincidere,& iuxta grauē philoſophorū auctoritatē,cōfuſa ſolū cogitatiōe diſtingui. Idem effectualiter dicit Ambroſius.ij.lib. Officiorū,diſtinguēs de illo aliā vtilitatē corporalē & pecūniariā lucri,& aliā vtilitatē pietatis:iuxta verbū Apoſtoli:Corporalis quidem exercitationi ad modicū vtilis eſt:pietas aūt ad omnia vtilis eſt,promiſſionē habens vitæ & quæ nūc eſt, & futuræ.i.ad Timotheum.iiij.Et ſubdens de vtilitate pietatis,ait Eſt igitur non ſolū familiare cōtuberniū vtilitatis & honeſtatis,ſed eadē vtilitas quę honeſtas.Et ſecūdū Philoſophū, vij.Ethicorū,bona corporalia non ſunt bona,niſi vt commenſurata ſunt menſura virtutis.Et ergo qui plus vel min9
B appetit in bonis corporis quā decet,vituperatur . Ex quibus infero hoc ſolū vere vtile eſſe,id eſt vtile ad ſalutē , qd' honeſtum,iuſtum ac æquum eſt:& nihil eſſe iuſtum ac honeſtum,quod nō ſit vere vtile.Primam partem probo : qa ſola virtus valet ad fructum vitæ beatæ.Et ſecūda pars patet quia omnis actus virtutis vtilis eſt ad finem virtutis: qui eſt felicitas,ſeu æterna beatitudo.Ad videndum autem in propoſito quomodo aliquid poſſit licere ſiue æquum eſſe quod non ſit vtile ad ſalutem;dico quòd aliquid eſt licitum ac æquum ex genere,cum ſcilicet actus non eſt ſimpliciter prohibitus:quod tamen ex certa circunſtantia loci vel temporis fit illicitum,iniuſtū & malum.verbi gratia ædi-

ficare,& alia mechanica exercere,ſunt licita ex genere actus & tamen ex circunſtantia temporis redduntur illicita,puta in ſabbato.Iam dico quòd omnia de quibus loquitur Apoſtolus,licebant ei quãtum erat ex genere actuũ: ſcilicet ſua repetere,idolothyta comedere,& ſumptus ab his qbus prędicabat accipere:ſed non licebãt ei propter circũſtãtiã loci aut tẽporis,propter imminens ſcãlum fratrũ:& ſic nõ expediebant.Quòd hoc intendat,patet ex decurſu textus.ſ.ad Corinthios.x.vbi poſtquã dixit Non poteſtis calicem domini bibere,& dæmoniorum:Non poteſtis menſæ domini participes eſſe,& dæmoniorũ:addit: An æmulamur dominum? Nunquid fortiores ſumus illo? Omnia mihi licent:ſed nõ omnia expediunt.Omnia mihi licent: ſed nõ omnia ædificant.Vbi aperte videtur velle ꝙ idolothytũ comedere ſibi licebat,ſed nõ expediebat:quia fratres nõ ædificaſſet, ſed in ruinã præcipitaſſet.Vnde gloſſa ſuper ṽbo An æmulamur &c.Aemulari videntur & inuidere domino,cuius regnum diminuũt,qui cũ ſcandalo fratrum comedũt.vnde male cedet eis:quia nõ fortiores ſunt illo.Vnde ſubiungit ibi Apoſtolus:Si quis vocatus ad menſam infideliũ velit ire: omne quod apponitᷣ comedatᷣ nihil interrogãdo propter conſciẽtiã.Si vero ei indicatũ fuerit quòd immolatũ ſit idolis, abſtineat propter cõſciẽtiam fratris.qui ſcilicet facto illo ſcandalizaretur.Idẽ ſentit dominus Altiſſiodorẽ.quęſtione. xvj. Quarti,dicens quòd licitũ in dicta auctoritate Apoſtoli reſpicit materiã ſiue genus rei,expediẽs vero actũ ſiue caſum: vt ſenſus ſit:Omnia mihi licent in ſe:ſed nõ omnia expediũt in caſu:ſcilicet cũ ſcandalo fratris.Idẽ dicit beatus Auguſtinus exponens illud.ſ.ad Corinthios.vij.Si quis frater vxorẽ habet infidelem &c.dicẽs quòd licitũ tunc nõ expedit,quãdo per iuſtitiam quæ coram deo eſt, non prohibetur:ſed vſus ipſius poteſtatis alijs affert impedimentum ſalutis: vt eſt dimiſſio coniugis infidelis volentis cohabitare: quæ dimiſſa pernicioſiſſime ſcandalizatur, offenſa, & in adulteria ruens,cum alium ducere non poſſit, propter matrimonium non eſſe ſolutum. Et ergo inſert: quod licet & non C

expedit,nō poteſt dici bonū: ſicut de bono minori & maiori: vt tradere nuptui,& non tradere: quorū vtrunq́ expedit: ſed alterū magis,& alterū minus.xxviij.q.i.ſic eṁ. Cum igitur nullus actus deliberate factus ſecundū indiuiduū poſſit eſſe indifferens,vt bene deducit Tho.i.ij.q xix.articulo.ix.ſequitur ꝙ talis actus licitus ex genere cū nō expedit eſt malus:& hoc ex circunſtantia,propter ſcandalum:& habetur intentum.¶ Ex quibus omnibus concludo ſępe homini nō licere quod ius habet faciendi:puta cum vſus illius poteſtatis ſiue iuris alijs afferret impedimentum ſalutis.tunc enim iure ſuo vtens,pręferret vſum ſui iuris ſpirituali ſaluti proximi:& ſic ordinem diligendi interuertens, cōtra charitatē delinqueret:iuxta illud ad Roma.xiiij.Si enim propter cibū frater tuus cōtriſtatur:iā non ſecūdum charitatē ambulas.

¶ Quæſtio ſecunda ſine argumentis.

¶ Propter quid dicit Chryſo. Qui primatū deſiderauerit in terris,cōfuſionē inueniet ĭ cœlis: quū puſillanimitatis ſit ſi quis magnis dignus exiſtēs,his ſeipſum nō dignificet: vt

D dicitur.iiij.Ethico.¶ Hic dico ꝙ aliud eſt primatū appetere vt quis pręſit:aliud vt proſit.Primū videt̄ dānabile:ſecūdum autem bonum meritorium & laudabile.De primo dicit Chryſoſtomus:Qui primatū deſiderat &c.nec inter ſeruos Chriſti cōputabitur,qui de primatu tractauerit.xl. diſtin.multi ſacerdotes.hoc Saluator Matthęi.xxiij.in Phariſeis reprehēdit cū ait: Amāt primos recubitus in cœnis: & primas cathedras in ſynagogis: & ſalutatiōes in foro & vocari ab hominibus Rabbi.Vnde appetere primatū vt præſit:eſt ſuū quęrere,nō quę Ieſu Chriſti:de quo ad Philippēſes.ij.querit Apoſtolus dicēs,Omnes quę ſua ſunt quęrūt, nō quę Ieſu Chriſti.qd' Hieronymus exponēs ait.Quid eſt, quę ſua ſunt quærētes?Reſpōdet: Nō Chriſtū gratis diligētes:deū non propter deū quærētes: tēporalia cōmoda ſequētes:lucris inhiantes:honorē ab hominibus appetentes. Hæc quando amātur à præpoſito, & propter hæc ſeruitur deo: quiſquis talis eſt,mercenarius eſt:inter ſeruos dei ſe non cōputet.viij.q.i.ſunt in eccleſia.Hinc per prophetas ait domi=

nus.Quis eſt in vobis qui claudat oſtia mea,aut incēdat altare meū gratuito? Nō eſt mihi volūtas in vobis, dicit dñs exercituum.malachie.i.Qd' vero talis mercatorio amore & nō amore amicitie deum diligat:patet ex verbo Philoſo.ix. Ethicorū:vbi tractās bñuolentia ait:Qui vult aliquā ꝓſperitatē habere ſpe alicuiꝰ cōmodi ab illo cōſequēdi nō videt erga illū eē bñuolꝰ : ſed magis erga ſeipm & iubdēs ad ꝓpoſitū ait.Quemadmodū nec amicus ſi illū obſeruet propter quādā vtilitatē.ſed ſeruiēs Chriſto vt pſit,obſeruat ipſum ob quandā vtilitatē:nec arat in ſpe fructus pcipiendi,quō arare debet qui arat.i.ad Corinth.ix.vbi glo.interlinearis,In ſpe,non pro ſpe .Nec paralogizemus noſmetipſos,licitum reputantes appetere primatū quandocūqꝫ minus principaliter appetimus,nō finē principalē in eo ſtatuētes,quaſi hoc amorē amicitie nō excludat,& ſic nō arguat etiā amorem eſſe mercenariū:quia ſi primatū ſtatuimus finē diuini ſeruitij ſine quo nō puta nollemus deo ſeruire niſi ob primatum quē ab eo ſperamus:abſqꝫ dubio mercenario amore deū diligimus. Propriū eñi eſt amicitie quę habet vtilitatis gratia, ſimul cum vtilitate mutari.viij.Ethicorum.Cuius ſimile eſt ꝙ preces pro ordinando effuſę,carnales dicantur, & ſimoniam inducunt,quæ nō ſpirituali ſed carnali, porrecte ſunt affectu:cum alias pro dignitate perſone non effunderētur non occurrente ſanguinis ratione.i.q.i.ca.filium. Conſimiliter qui non admitterent aliquem in canonicum niſi eſſent tēporalia emolumenta(quamuis ſine pacto) recepturi, apud diſtrictum iudicem culpabiles iudicātur.c.tua nos.de ſimo. Ergo mercenario & carnali affectu ſeruit deo qui eius animi eſt ꝙ ſolum pro ipſo primatu vult deo ſeruire, & non alias.Non enim tam deo ꝗ̄ primatui ſubmittit affectum: quod eſt carnaliter ſapere.Sapientia autem carnis inimica eſt deo.legi enim dei nō eſt ſubiecta:nec enim poteſt.ad Romanos.viij.Et hoc caſu ſiniſtra principaliter operari videtur:nec ſolum commiſcetur dextrę in diuino opere ſeu ſeruitio : quia terreni lucri cupiditas in tantum dominatur ꝙ nolit ſine illo pficere ſpirituale opus.Sed ſi quis primatum

appetit ſolū vt proſit,nō offendit:nec tunc ſiniſtra in opera tione miſcet dextræ:quia mercedē temporalē nō propter ſe meditat̃,ſed propter regnū dei:vt ſit lęua ſub capite,& dextra in amplexu:vt vult Magiſter diſtinctione.xxxviij.Secū di ſentētiarū.Quòd autem licitū ſit hoc modo appetere pri matū,bonū,charitatiuū,& laudabile:patet ex verbo Apoſtoli.Qui epiſcopatum deſiderat,bonū opus deſiderat.Hoc enim eſt ſolū quærere aliorū ſalutē ex noſtra cura,ſolicitu dine & labore:quod ſine dubio laudabile eſt, & magni me riti apud deū.Hinc dominus ait Petro.Ioā.vlti. Petre amas me?paſce oues meas . Ex quo ſecundū Gregoriū colligitur ꝙ ſi is qui valet,omnipotentis dei oues renuit paſcere:oſtē dit ſe paſtorē ſummū non amare.Si enim vnigenitus patris pro explenda vtilitate omniū , de ſecreto patris ad publicū noſtrum egreſſus eſt:nos quid dicturi ſumus ꝗ ſecretū noſtrum præponimus vtilitati proximorū? viij. quæſtione.j. in ſcripturis.Et Auguſt . Qui electus ab eccleſia,miniſteriū euāgelizandi & baptizādi renuit:merito digneꝗ ab eccleſia cōtemnitur.Qui enim ſibi prodeſt,& eccleſię:bene intel ligit vtroꝗ pede calciatus.Qui vero lucrādorū curam refu git aliorū:diſcalciati illius nō figuratū ſignificabit , ſed impletū in ſe portabit opprobriū. e. cau.&.q.olim. Et loquit̃ de eo qui nolens ſuſcitare ſemē fratri ſuo præmortuo,iuxta
D veteris legis mortē,vno pede diſcalciatus in faciē cōſpui ſo lebat.Vnde iſtud eſt talētū à domino cōmiſſum abſcōdere & nō vt oportet nūmularijs cōmittere,vt poſſit dominus capitale ſuū recipere cum vſura.Matthęi.xxv.qui(vt ibi di citur)vt ſeruus inutilis mittitur in tenebras exteriores , vbi erit fletus & ſtridor dentiū.Omni enim habēti dabit̃:& ei qui non habet,auferet̃ ab eo quod habet.Quod intelligitur habēti talentū ſuū multiplicatū,dabitur gloria æterna:& ei qui nō habet talentū ſuū multiplicatū, auferetur ab eo qđ habet,ſcilicet talentū à deo ſibi cōmiſſum:cum habebit ad pœnā:quod eſt inutiliter habere,& ſic non habere: quomo do dicit̃ auaro deeſſe tā quod habet,quàm quod nō habet. Et dabit̃ alteri habenti;quia cedet ad gloriam beatorū pu-

nitio malorū ꝑ omiſſione operū mīæ iuxta mēſurā talēti à dño ſibi cōmiſſi: iuxta illud, Letabit̃ iuſt9 cū viderit vindictā: man9 ſuas lauabit in ſanguine pctōrs. ¶ Hic tñ aduertendū eſt qꝫ is q ſacerdotij aut aliū dignitatis gradū, nō ad elatiōis pōpā, ſed ad vtilitatē adipiſci deſiderat: prius vires ſuas cū eoꝝ qꝫ ſubitur9 ē onere metiri debet: vt ſi eſt īpar, abſtineat: & ad id cū metu etiā cui ſe ſufficere exiſtimat accedat. ſ. q. ſ. nō eſt putāda. ne forte dū loco delectat̃ gloriæ: ſubditis fiat auctor ruinæ. xlix. d. ī pri. ¶ Hęc ſub correctiōe & benigna īterp̄tatiōe oīm dicta ſint. Nec tædeat dños meos ex iuuene audiſſe puerilia: cū à pede nunquā opa expetēda ſint oculi, ſed ab vnoquoq; mēbro ꝓpriū op9. ſ. ad Corinth. xij. E

Dicta anno Dñi, M, cccclxxxviij. ſub magiſtro Ioanne Bryart de Ath.

Quodlibetica quæſtio Secunda eiuſdē, anno à ſalute humana. M. ccccxcj. in ſcholis artiū eiuſdē ſtudij ab ipſo diſputata.

PEr uenerabilē uirum dominū Quodlibetica rium ſunt mihi nuper tres quæſtiones ꝓpoſitæ: vna cū argumētis: reliquæ ſine argumētis. Quæſtio cū argumētis eſt, Vtrū tenemur ad mādatū ſuperioris contra propriā ſnīam agere, dū ſcim9 ꝓpoſitū apud maiores verti in dubium. ¶ De hac qōne cū tāta tāque ꝑplexa ſit ei9 difficultas, vt q dubietatis ſuæ anſam ſoluere tētauerit, nodū nō īmerito iudicabit̃ ligaſſe: & vno perplexitatis capite præciſo, ſeptem videātur exoriri ꝓ vno: mallē proculdubio peritorum in hac ma

teria diſertus audire ſententias,ꝙ̃ tam doctiſſimorũ virorũ
iudicio(quibꝰ ego & iudicor & longe ſum impar) iuuenile
ſentimentũ librãdũ cõmittere:apud quos nõnunꝙ̃(vt ſub
venia dixerim)iniqua ſtatera eſt,& iniuſta ſunt põdera:vt
dum ꝓpria magis placet ſnĩa,aut qđ conſueuerat audiri,al
teri partiũ librandarũ iniuſti ponderis non parũ adijcit af=
fectio:cũqꝫ tractu ſuo animã vel vehemẽter applicat,alteriꝰ
examen debitũ non admittit:& queadmodum nigrũ inter=
poſitũ facit albũ videri rubrũ:ſic nos miſeros deludit affe=
ctio:vt & ſi euidentiſſima adducaẽ pro nõ placente demõ=
ſtratio,quã ſoluere nec præſumimus nec valemus,vix ſophi
ſtica iudiceẽ a nobis ratio:qa tñ magiſtrorũ prçces(quorũ
ego factura ſum & indignus diſcipulus)rñdere me cogũt,q̃
beneuolo armatæ fauorę recuſantẽ ferirẽt ingratitudinis ia=
culo,ac proborũ gratia euidentiſſimè iudicarẽt indignum:
conſultius iudicaui vt rñdendo ardua tentem de regimine
cõſcientiæ.Siquidẽ vt nuſquã erratur periculoſius,cũ abdu
cat à fine primo & optimo:ſic nec fructuoſius eruitur in q̃=
cunqꝫ materia de palea errorum veritas.Vt igitur materiæ
noſtræ veritas vndecũqꝫ in lucẽ ꝓdeat:omne qđ mente te=
neo,in mediũ libere ꝓducã:vt ſi ſanũ eſt,doceã:aut de erra
to correptus(quod gratiſſimũ foret) veritatẽ ex alio diſcã
ſubmittens omnia correctiõi ſacroſanctæ Romanæ eccleſię
& omnium quorum intereſt deuiantes ad viam veritatis re
ducere.¶Et ſunt pro deciſione quæſtionis tria inquirẽda.
Primũ,cum apud doctores vertitur in dubiũ an prælati au
ctoritas ſe extendat ad certum actum præcipiendum qui in
dubitanter eſt licitus:an in tali dubio tenemur obedire.Se=
cundum,an etiam in probabili dubio an actus qui præcipi
tur eſt peccatum mortale &c.Tertio an contra propriam
opinionem liceat obedire.Et primo circa quodlibet addu=
cam contraria motiua:vt ex eis iuxta ſe poſitis,magis cla
A reſcat deciſa veritas.Et rñdebo obiectis.¶Quo ad primũ
ad partem negatiuam arguo ſic primo.Præcipiens in ꝓba=
bili dubio an ius habeat vt hoc ꝓpter ipſum fieri debeat,vł
nõ,peccat in eo ꝙ tale præcipit,ergo in hoc licite negamus
ei obedientiam

ei obediētiā. Cōſequētia tenet qa ſicut nō teneo rē ą̄ me poſſeſſam donare ei qui ex dubia cā eā petit tāquā ſuā: vnde dicit glo. c. fi. de p̄ſcriptio. Si quis ex rō nabili cā dubitet an res ſit ſua, adhuc manet bonę fidei poſſeſſor, nec habet conſcientiā leſam. ergo preſcribit. ſed debet inquirere ab alijs vt perueniat ad notitiam veritatis. arg. xxxvij. diſ. §. vlti. xxiij. quæſt. vlti. occidit. quod cōtra dominū Anto. Panor. dicit apertiſſime probari in. c. ſi virgo. xxxiiij. quæſt. ij. vbi dicit: Bone ſidei poſſeſſor rectiſſime quiſq̧ dicitur q̄diu poſſidere ſe ignorat alienū Cū vero ſciuerit, nec ab aliena poſſeſſiōe receſſerit: tunc malę fidei perhibetur: & tunc iuſte iniuſtus vocabitur. Et antecedēs patet: quia ſicut dubius de matrimonio exigēdo debitū coniugale peccat, iuxta. c. dn̄s. de ſecūdis nuptijs. ſic qui dubitat eſſe ſuū quod petit: cū actū coniugalē & poſſeſſionem æquiparet Auguſt. in dicto. c. ſi virgo. Ex quo ſequi videtur, ſi cōiunx ſciat exigētē dubiū de mr̄imonio, quāquā ſciat cām ex qua dubitat, nō impedire: verbi gratia, qa viſa eſt ſola cū conſanguineo mariti loco & hora ſuſpectis: nō tenetur marito debitū reddere: quēadmodū nec ſi ſciat eū votum ſimplex emiſiſſe: quod dicit Tho. xxvij. diſtinctiōe Quarti. Nullus enim videtur teneri obedire quando alius tenetur non pręcipere, & pręceptum non exequi. ſecus forte vbi pręcipere eſſet ei peccatum, ſed non exequi: vt quidā opinantur ex fine. xxx. c. Nume. vbi de viro qui prius audito voto abſtinentię vxoris tacuit: & poſtquam reſciuit, cōtradixit: dicitur q̧ portabit iniquitatem eius. ex quo videtur Auguſt. concludere virū peccare in prohibendo quod prius conceſſit: mulierem tamen debere obedire. xxxiij. q. v. manifeſtum. Quod tamen textus (ſi bene inſpiciatur) non pretendit. Dicit enim q̧ ſi vir audiens tale votum vxoris tacuerit & in diem alterum diſtulerit ſententiam: quicquid vouerat atq̧ p̄miſerat, reddat: qa ſtatī vt audiuit tacuit. Si aūt cōtradixit poſtquā reſciuit, portabit ipſe iniquitatē ei9. Non enim minus licet marito in diem alterum differre ſententiam, quam parentibus reſpectu voti ſue prolis: quibus hoc licet ad annū. xxix. q. ij. puella. Quod autē dicit portabit

iniquitatē eius,intelligendū eſt ereptiue vel potius preſerua tiue:quomō diſpenſans dicitur portare iniquitatē diſpēſati ne contraueniēdo ei ad qđ prius tenebať peccet.Hoc gene re locutiōis ſacerdos dicit portare iniquitatē populi Leuiti. x.& hircus emiſſarius oēs iniquitates populi Iſraelitici. Le uitici.xix.& Eſa.liij.de Chriſto dr̄ ꝙ dn̄s poſuit in eo iniqui tates oīm noſtrū.Quod ergo dicit Auguſt.nā cum ad pctm̄ viri pertinere voluerit lex ſi prius permiſit,ꝙ poſt ꝓhibue rit,intelligendū eſt nō de culpa viri,ſed de pctō portando ꝑ virū ex permiſſiōe taciturnitatis qa nihil aliud intēdit text9. Similiter exponūt doctores illđ verbū Augu.ſi abnuat qđ prius conceſſit:de conſenſu diſſimulationis.Vn̄ dicit Tho. xxxij.arti.diſt.Quarti ſi exp̄ſſe cōſenſiſſet,nō poſſet votū re uocare.Vel potius ītelligitur de cōſenſu ad tempus vt in.c. chariſſimus.de conuer.coniu.Et iterū aliud eſt irritare,aliud precipere.Non em̄ debet aut pōt fieri preceptū de cōtrario prius quā votū irritū fuerit.Et ſimiliter in diſpenſatiōe.Ar gumentū aūt procedit de diſpenſatione.¶Secundo ſic.Si in dubio tenemur obedire:cū certū eſt licere quod precipitur nullū pōt eē ꝓbabile dubiū an in tali tenemur obedire.qđ falſum eſt.falſitas patet de iſto.cognita per violētiā à ꝓprio marito vt reddat debitū,& non ingrediať religionem : tenet Palude ꝙ non tenetur:ne plus habeat luxuria ꝙ̄ caſtitas,& opp̄ſſio ꝙ̄ innocentia.iiij.ſen.d.xxvij.q.iij.Idē tenet Bartho lomeus Brixien̄.in conditiōibus:vt refert Ioā.Andree in re gula Qui cōtra.dn̄s Altiſſiodoren̄.tenet contrariū ꝓpter ge nerale verbum Saluatoris:Quos deus coniunxit homo non ſeparet.quia quod dominus in euangelio dicit,Viro non li cet vxorem dimittere niſi ob fornicationem.hoc intelligitur de conſummato.extra de conuer.coniuga.ex publico. & aſ ſerit hoc etiam de illa que poſt votum ſimplex con trahens, poſt negligens in non ingrediendo religionem &c .pro ipſo facit cap.ſi.Jv.diſtinctione.Item ducta ſub conditione caſti tatis ſeruande,ſine nouo conſenſu cognita an exacta tenea tur reddere:de quo inter Palude & Thom.eſt diſſentio, & plures alios.Item de corrupta cum qua contractum eſt ſub

conditione ſi inueniatur virgo:de qua inter Hoſtič.& alios. Sequela patet:qa ſequiť apud aduerſariū:dubiū eſt an hoc cadat ſub obediētia:ergo certū eſt ipſum cadere ſub obediētia:cū pro certo habeat quod in dubio tenemur obedire. & ſic affirmatione dubij ſequitur eiuſdē negatio:ad quod euidentiſſimè ſequerentur duo contradictoria eſſe ſimul vera, ſi ponatur de aliquo tali dubiū eſſe an cadit ſub obediētia, de qualicūq; dubio aduerſarius loquatur. ¶ Tertio ſic:Qui dubitat de ſeruitute vxoris,non tenetur ei in dubio &c.ad mandatū ecclię debitū reddere:ergo non teneť in dubio obedire etiā cum certū eſt &c.Antecedens probatur: quia vel teneretur eā cognoſcere ad mandatū ecclie maritali affectu & ſic preiudicaret ſibiipſi:ex quo propter nouū cōſenſum non obſtante ſeruitute iam fieret matrimoniū.Aut fornicatio:& hoc non:quia nemo pōt obligari ad peccatū .xxij.q.ſ. ſi peccatū etiā ſic obligaretur ad impoſſibile,cōtra regulam. Nemo pōt ad impoſſibile &c.Ligatur enim nō peccare,& hic ligaretur peccare.Hinc Tho.xxxvj.diſtinctione Quarti in fine dicit.Si ex cauſa ꝓbabili dubitet,vel vehemēter preſumat,vel certe cognoſcat:nō debet ei debitū reddere ecclia pręcipiente: quia vel ſibi pręiudicium faceret ſi eam vxorio affectu cognoſceret: aut alias fornicaretur.Idem dicit Ricardus eadem diſtinctione.& ergo eccleſia rationabiliter ſtatuit pręſumendum eſſe pro matrimonio,ſi poſtquam audiuit eam ancillam eſſe,carnaliter cognouit. & idem eſt ſiue cum audierit,credidit.vel dubitauerit:quanquam gloſſa irrationabiliter limitet ad caſum cū etiam crediderit:quia ſi dubitet & cognoſcat, vel cognoſcendo peccaret mortaliter:vt patet ex ca.dominus.de ſecundis nuptijs. & maxima doctorum eſt:Qui amat periculum peribit in illo.Aut maritali affectu conſentiret in eam: qualiſcunque ſit. Nec poteſt dici ꝙ in dubio poteſt ei debitum reddere maximè ad mandatum eccleſię,tanquam illi cui mouetur queſt. ſtatus: vt dicit glo,fi.in.c.propoſuit.de coniu.ſer.& hoc ſolum quaſi ex primo conſenſu.& Hoſtienſis in ſumma amplexatur opinionē dicentē ꝙ hoc ſibi licet lite pendente etiā cū cert⁹

eſt de ſeruitute vxoris, ar.c.laudabilē, vt lite pendēte nihil innouet.&c.c.inquiſitioni.de ſententia excōicationis. Tum quia cū certus eſt,hoc eſſet fornicari.Non etiā in dubio:qa vt dicit cōis omniū doctorū maxima,ſubmittens ſe diſcrimini peccati mortalis,peccat mortaliter.Iſte eſſet huiuſmodi:qa in eius poteſtate eſt amouere periculū.& ita ꝓ cōmodo ſuo cenſeret ſe exponere &c.Secus forte vbi impedimentū amouere non poſſet;vt in capi.inquiſitiōi.Ergo oportet dicere ꝙ dubitans de ſeruitute vxoris,teneat eam ducere:& nō pōt ab ea iuridice abſolui muliere tempore medio exigere volente debitū:qđ eſt contra omniū doctorū opinionē. vel ꝙ in dubio nō teneretur reddere, & hoc eſt propoſitū. Idē currit in aliȷ̈s vbi dubitatur an matrimonium etiā tenet contractū inter ꝑſonas legitimas ſub conditione caſtitatis ſeruandæ,aut contra cōſuetudinē(quę ſcandalum generat) nondū approbatā per papā:de quo per Panor.de cog. ſpiri. c.ſup eo.ſi forte ponas vxorē nō velle de nouo cōſentire:ſed ſolū debitū quaſi ex primo cōſenſu requirere. & ſic nō pōt maritus īpedimentū amouere.De hoc idē iudiciū qđ de dubio impedimenti ꝑpter qđ ſi ſit in re:impedit̄ matrimoniū.

¶ Ad oppoſitū arguo primo ſic.Aeger tenet̄ medico corporis obedire in his q̄ medici iudicio neceſſaria ſunt ad ſanitatē conſequendā,vt etiā in his quę apud doctores ſub dubio cadūt an ſunt neceſſaria,dū tamen cōſtet ea nō poſſe nocere.ergo ſimiliter obediendum eſt ſuperiori non ſolum in his quæ ſcimus neceſſaria ad regimen ciuile politicum vel ſpirituale communitatis:ſed etiam in dubiȷ̈s.Conſequentia tenet:quia non magis tenetur ęger obſeruare debitum regimen ſanitatis,quàm quicunq; aliùs debitum regimen politiæ ciuilis vel ſpiritualis.Antecedens patet,quia iure naturę tenetur velle efficaciter ſanitatem ſibi procurare,aut vitam conſeruare:quod quidem efficax velle non ſtat ſine amplexu omnium quæ ſcit aut dubitat eſſe neceſſaria.Ille enim non vult efficaciter intra quatuor horas perambulare viam a Louanio ad Mechliniam,qui cum poteſt fortius ambulare,tam lente procedit,vt probabiliter dubitet an poſſet an•

q̄uatuor horis viam pficere. Scd̄o ſic, Subuenire neceſſitati ꝓximi, ſimiliter ſeruare legē vitationis quo ad excōicatū, nō ſolū cadūt ſub obligatione cū certū eſt ꝓximū neceſſitatem pati, vel aliquem excōicatum eſſe, ſed etiam dū cadūt ſub dubio. ergo ſimiliter in alijs p̄ceptis dū dubiū eſt an actus cadat ſub p̄cepto de facto, ratione dubij eſt in obligatione. Antecedēs primo patet quo ad primū: qa ſi obligaremur ſolum ad eleemoſynam qñ ſciremus eam ꝓximo eſſe neceſſariam, rariſſime vel nūquam obligaremur ad eleemoſynam. Idem autem eſt ſi ſit corporalis aut ſpiritualis: vt in correptione fraterna. De ſecundo, puta de vitando excōicatum, patet primo quo ad ſeipſum. nam dubitans ſe excōicatum, tenetur alios vitare, & ſe diuinis non ingerere: vt in ca. illud dominus. de clerico excōicato miniſtrāte. Quo ad aliū ſi dubitetur excōicatus, patet etiam ꝙ in dubio debet vitari ſi conſtet eum ſemel fuiſſe excōicatum: quia (vt dicitur de ſententia excōicationis, capit, ſicut nobis) talis debet vitari donec per literas aut aliās docuerit legitime ſeſe eſſe abſolutū. Ergo etiam in dubio ꝙ etiam antequam conſtet eū aliquando fuiſſe excommunicatum, in dubio ſit vitandus, videtur ex hoc, quia ſi publica fama eſt aliquem clericum verberaſſe: nec epiſcopus nec alius debet ſibi communicare donec ad arbitrium epiſcopi ſe purgauerit, aut ad cautelam abſolutus fuerit. de ſententia excommunicat. cū deſideres. vbi Panormitanus determinat ꝙ incontinenti eſt vitādus conformiter ad verba textus. Iam certum eſt quòd fama nō facit plenam probationem. Et ita in dubio tenemur excommunicatū vitare, quod intelligo ſine eius p̄iudicio. Vbi autem excommunicato fieret ex vitatione præiudicium, non tenemur ipſum vitare: & in hoc caſu procedit opinio Innocentij, quòd fama tali exiſtente nō tenemur ipſum vitare niſi in mora purgandi fuerit, aut in purgando defecerit. pro quo facit cap. nonne. viij. quæſtione. iiij. & capitu. multi. ij. quæſtione j. Et licet ius antiquum allegatū hodie nihil probet quo ad excommunicatū à iure vel homine generaliter propter ſtatutum concilij Conſtantienſis, nihilo-

minus currit de fama nunciāte aliquē ſpecialiter excōmuni catū ab homine denunciatū. Tertio ſic: Quicunq; exponit ſe diſcrimini ſeu probabili dubio peccati mortalis, peccat mortaliter: vt eſt communis ſententia omnium doctorum. Hinc concorditer aſſerunt: qui dubitat de peccato ſuo an ſit mortale vel veniale, tenetur ipſum confiteri ꝓpter dubium an cadat ſub lege confeſſionis, quæ tamē ſolū reſpicit mortalia, ſecundū Tho. xxj. diſtinctione Quarti, Palude. Bonauenturā, Bernardū &c. Et fundatur in illo Eccleſiaſtici tertio: Qui amat periculū, peribit in illo. Ille aūt amat periculū, qui cum poſſit ſecūre agere, elegit illud de quo dubium eſt an &c. Sed in propoſito cum dubitatur probabiliter de aliquo an in illo teneamur obedire, & certū eſt licere vt in illo obediatur: qs obediendo eſt ſecurus, & nō obediēdo exponit ſe dubio peccati: ergo peccat: & per conſequens in ta
A li dubio tenetur obedire: quod eſt propoſitū. ¶ Pro deciſione præmittēdū eſt qđ aliud eſt dubitare, & aliud eſt moueri ſcrupulo. Vnde regula magiſtralis eſt. Quicūq; agit id de quo dubitat an ſit mortale, peccat mortaliter, diſcrimini ſe exponens. Sed contra ſcrupulos nō ſolū licet, imò exponit (iuxta doctorum ſententiam) frequenter contra agere, vt in via dei fiat homo robuſtus, ſolidus, & tranquillus, nō trepidās timore vbi non eſt timor: ne forte timore inani cadat, vbi alias ambula re ſecurus. Sed magna difficultas videt̃, & doctorum varia ſententia, quid ſcrupulus cenſerit debeat contra quē agere liceat timorato. Gerſon timoratū cōſolator, Cancellarius Pariſienſis, & ſacræ Theologiæ profeſſor eximius ſentit omnē hęſitationē, formidinē ſeu dubitationē, eſſe ſcrupulum, cuius oppoſitum magis creditur aut exiſtimatur à dubitante. Vnde in tractatu de pœnitentia inquirēt quæ dubia peccati mortalis homo teneatur confiteri, diſtinguit triplicia dubia, hoc modo. Aut quis credit magis quòd peccauerit mortaliter in hoc facto, & ſic tenetur confiteri, vel conſcientiā deponere. Aut dubitat ex æquo, & etiam tenetur. Aut credit magis quòd non peccauerit, cum dubio tamen de oppoſito; & hoc dicitur ſcrupulus: & pro

pter hoc dubium non tenet, niſi aliunde teneatur. Qñq; tñ expedit dicere, ſed ſæpius contemnere, & contra agere, pſertim habito conſilio peritorum. Et tractatu de præparatione ad miſſam, cõſideratione tertia, dicit: Certitudo moralis ſufficiens ad celebrandũ, compatitur ſecum vacillationem quandam, aut hæſitationẽ aut ſuſpicionẽ, ſeu ſcrupulos ꝙ homo ad hoc non ſit ſufficienter diſpoſitus, aut aliquo impedimento ligatus ſit. Et ſi quis oppoſuerit, Dubitas de aliquo an ſit licitum, & ſtante dubio id agens, peccat: qa ſe diſcrimini ſcienter obijcit: Rñdeo (inquit) cum domino Guillelmo Altiſſiodorenſi, regulam hanc magiſtralẽ intelligendam eſſe de tali dubio quod eſt vehemẽs, & magis vel ſaltẽ æquè inducit mentem credere ꝙ eſt mortaliter illicitum, ſicut ꝙ eſt licitum. Secus vbi mens inclinatur plus & iudicat ꝙ eſt licitum, ꝙ̃ illicitum: quanquã non habeat vſquequaque certitudinem euidentem aut fixam: qa nec hoc reqrit. Ex quibus euidẽter patet apud hunc ſcrupulum dici quãcunque hæſitationẽ aut dubitationem q̃ ſtat in aliquo magis exiſtimante vel opinante ꝙ oppoſitũ ſit verum. ¶ Oppoſitum ſentit beatus Thomas. Quodlibeto. viij. q̃õne. xiij. B
cuius ſententia tanto credibilior videtur quo pro reſpõſione Quodlibetica ad quam omnes confluunt, veritati exarãdæ attentius inuigilaſſe creditur. Vñ tractans ibidẽ vtrum habens plures pbendas peccat eo ipſo ꝙ opiniones magiſtrorum ſunt in cõtrarium: inter cætera dicit. Si illa opinio non eſt vera, ſed magis contraria quam ipſe ſequitur: tunc diſtinguendum eſt: quia vel habet conſcientiam de cõtrario: & peccat contra conſcientiam, quamuis non contra legẽ. Aut non habet conſcientiam de contrario, ſed certitudinem, & tamen in quandam dubitationem inducitur ex cõtrarietate opinionum: & ſic ſi manente tali dubitatione plures pbendas habeat, picu lo ſe committit: & ſic pculdubio peccat magis amans bñficium tpale quã ppriam ſalutem. Si vero ex opinionibus contrarijs in nullam dubitationem inducit, ſic non committit ſe diſcrimini, nec peccat. Ex quo manifeſtè videtur ꝙ iuxta beati Tho. ſententiam, quamuis

magis credat vel exiſtimet partē quam ſequitur eſſe veram ſi nihilominus ꝑpter contrariā opinionē aliqua dubitatione moueatᷓ,nō licet ei ꝑpter diſcrimē hoc opari,ſuppoſito etiā ꝙ nullū ibi ſit diſcrimen ex parte rei,ſed veritas.❡Cōfirmo hoc.Ponamus gratia exempli,medicus magis exiſtimat patienti ſuo vinum mortē inferre nō poſſe,de quo tñ ꝑpter aliorum cōtrariā opinionē dubitat:nihilominus vt experiatur,cōcedit ęgro vinum,& interficit.nullus dubitat apud diſtrictum iudicem hunc reū teneri,& nō alia de cauſa ꝙ̄ ꝙ ęgrum piculo mortis expoſuit.Etſi enim mors ſecuta nō fuiſſet,ipſe nihilominus æque reus fuiſſet.ergo non licet agere partē dubiam q̄ magis exiſtimatur vera.Quòd ſi hoc piculū minus veriſimile reprobamus in medico quo ad mortē corporis,longe magis repudiandum eſt conſimile periculum mortis animæ.Quòd ſi alicui videatur medicum non deliquiſſe,& tñ talis medici manibus nollet ſuā ſanitatem committere:nihil aliud vr̄ ꝙ̄ ꝓbare circa alium quod damnaret erga ſeipſum.Itē q ſcit aut ſcire debuit ex ſuo facto iniuriam aut iacturam veriſimiliter poſſe euenire,cenſetur culpa ſua damnum dediſſe.de iniuri.& dam.dat. cap.fi..ſed huic medico p caſum veriſimile erat mortē eſſe ſecuturam,licet minus veriſimile ꝙ̄ oppoſitum:cum in ꝓbabilibus dubijs q̄libet pars ſit veriſimilis,ſicut & ꝓbabilis:licet altera pars ſit ꝓbabilior & veriſimilior.ergo nō debet dici ſcrupulus contra quē liceat agere,omnis formido vel hæſitatio qua hō minus mouetur ad credendum,vt voluiſſe vr̄ Gerſon.Sed eſt ſcrupulꝰ cōtra quē licet agere,apparentia vel potius cauſa apparētiæ ex qua ſcilicet apparēt q̄ ſæpe timorē pariter & pauorem incutiunt:q̄ ſtat cū credulitate,vel fide aut ſcientia oppoſiti:q̄ tamē fides vel ſcientia excludit omnē dubitationē & formidinē oppoſiti.Exēplū. Credo mathematicis aſſerentibus demōſtratū eſſe ꝙ triangulus habet tres angulos &c.contra quod etſi adduceretur ratio quam ſoluere non poſſem,nō ꝑpterea hoc minus crederem.

C ❡Sic in propoſito ſi credo doctoribus aſſerentibus mihi aliquia licere,etſi emergat in me ratio ꝓbans non lice

re,quam ſoluere neſcio:ſi dictis eorũ cõtra ratione͂ fidẽha= beo,ſic ite ago cõtra illã apparentiam vt cõtra ſcrupulũ.Et hoc exiſtimo principaliter inte͂diſſe Gerſon:quanq̃ ſcd̃m verba exte͂ſius locutus eſt.Sed ſi ve͂ro taliũ appare͂tiarũ cœ perimus dubitare,incipiemus ꝓculdubio cõtra age͂do cũ Petro demergi:q vt habet Mat.xiiii.iuſſu dñi ambulãs ſup aquas vt vidit ventũ validũ veniente͂,timuit.& cœpit mer gi.cui dñs cãm cur mergeret explanans,ait:Modicæ fidei, quare dubitaſti: quaſi diceret,Dubitatio tua eſt cauſa defi ciendi in opere.Sic patimur multas appare͂tias cõtra fidei articulos nobis ſæpe iſolubiles:ex qbus tñ nequaq̃ reuoca mus in dubiũ q̃ credimus.Dubius enim in fide,infidelis eſt. de hæreti.c.i.Si ergo ꝓpter appare͂tiã dubitaremus,nõ eſſe= mus in actu fideles.¶ Dices fortaſſe,Multi ꝓpter appare͂= tias dubitant in fide ſine pc͂tõ.dicit em̃ doctor ſubtilis diſt. xxiij.Tertij ſnĩarum,Fides non excludit oe͂m dubitatione͂, ſed dubitatione͂ vincentem & trahente͂ in oppoſitum credi bilis.Et p idem dicit diſt.xxiiij.ibidem notitiã ꝓphetarũm certiore͂ fuiſſe fide:quia fides admittit aliquã dubitationem nõ illa.Ide͂ videt ſentire Ioan.And.& poſt ipſum Panor.c.i. de hæreti.limitando illud ad dubitationem q̃ habet in ſe fir mitate͂,& ad ꝑtinaciam.Ex quo ſeq̃tur,ſi dubitatio ſtat cũ actuali fide:multo magis bona oꝑatio,& dubitatio aliqua an ipſa ſit licita,ſtabũt ſimul.¶ Dico breuiter,indubitãter D verũ eſtq̧ fides actualis,ſeu ipſum credere,nõ admittit ſecũ formidinem vel dubitatione͂ aliquã de oppoſito:alioqui ni hil aliud foret fides noſtra q̃ opinio.Eſt enim opinio conce ptio alterius partis cũ formidine de oppoſito:vt dicit Lin= conieñ.in fine primi Poſteriorum,& Auicenna ſexto Natu ralium.Hinc Hugo de ſancto Victore libro primo de Sa= cramentis,parte.x.q.ij oſtendit fidem eſſe certitudinem ani= mi de rebus abſentibus,ſupra opinione͂,& infra ſcientiã cõ ſtitutã.Certitudo eſt:quoniã vbi adhuc dubitatio,ibi fides nõ eſt.Et ibide͂:Plus eſt fide ſtare,q̃ mutari exiſtimatione, Et Aug.viij.de Tri.capi.v.vult q̧ in ijs quæ ſunt fidei,non licet dicere forte:quia dubitatione͂ importat.Vnde ait.Sal=

na fide licet dicere, Forte virgo Maria talem faciē habebat. Forte autē de virgine Maria natus eſt Chriſtus, nemo ſalua fide chriſtiana dixerit. ¶ De dictis Scoti ſæpe miratus ſui, cū talē dubitationē etiā excludat opinio. Tandē ex cauſis ſuis dicēdi intelligentiam dicti reperi, ꝙ ſcilicet fides nō excludit dubitationē de modo verificationis crediti, ꝓ quo ſcilicet fiat verificatio: vt patet de multis creditis q̄ nō intelligimus, & de quorū itellectu doctores fideles cōtrarie opinant: cuiuſmodi ſunt multi paſſus ſcripturæ, q ꝓprijſſime ſunt de fide. ſicut dicit Ambro. illud Mariæ ad angelū. Qūo fiet iſtud? non fuiſſe verbum dubitātis, ſed modū ingrentis eius quod credidit. Sed reuelatio intellectualis ſcripturæ nō admiſit in ꝓphetis talē dubitationē ſignificationis, in qua ſcilicet verba capiēda eſſent. & hoc vult Scotus. Dubitatio aūt de veritate dicti ſiue magis ſiue min9 appareat verū q̄ȝ nō verū, excludit credere reſpectu eiuſdē. Et ſic apud ipm dubitantē cenſet vincēs, & trahere in oppoſitū credibilis, ſupple actū. ¶ Pro intētione Ioan. And. & Panor. ſufficit ꝙ ſubitus motus dubitationis circa articulū fidei quē explicite tenemur credere, ſicut & ſubit9 mot9 infidelitatis, ſolū eſt pctm̄ veniale: & ita ſtat cū fide habitu: repugnat nihilo
E min9 actuali credere. & de illo eſt ad ꝓpoſitū. ¶ Hac differētia ſcrupuli & dubitatiōis p̄miſſa, ꝓ ſolutiōe q̄ſiti pono hanc concluſionem. Nulli licet agere de quo dubitat an ſit mortale pctm̄, ſi certus ſit ꝙ oppoſitū agēdo non peccabit. Quòd addo, qa ſi dubitet de vtroqȝ cōtradictoriorū an liceat, iam currit caſus articuli ſequētis. Et extēdo hic agere ad omiſſionē, q̄ etiā actus peccati dicit̄. Hāc cōcluſionē ꝓbo primo ſic: Qui adhuc exiſtimat ſibi dubitandum de vita prioris coniugis, nullatenus pōt exigere debitū: vt dicit̄ in cap. dn̄s. de ſecun. nup. ſed hoc ſolū eſt qa adhuc dubitat an hoc exigere ſibi liceat: ergo &c. Scd̄o ſic. Nulli licet magis velle ſeruare amorem creaturę, q̄ȝ dei: vt patet ex p̄cepto diligendi deum ſuper omnia. Sed qui ꝓpter amicū agit illud de quo dubitat an ſit mortale, vult magis ſeruare amorem illius q̄ȝ dei, ex quo exponit ſe p̄iculo diſplicendi mor-

taliter deo vt amico placeat,aut ſibiipſi:quod exemplariter deduci poteſt:Si quis velit operari vt cōplaceat Petro, de quo dubitat an diſplicebit Ioanni:cū ceſſando ab operatione poſſet in vtriuſq; gratia ꝑmanere:indubie diligit Petrum ſupra Ioannē.Confirmat̄.Si medicus ꝓpter delectationem velit ſumere cibum de quo dubitet an ſibi mortē inferet,indubie peccat,p̄ferens delectationē ſanitati ꝓpriæ. ergo ſimiliter in ꝓpoſito cū exponit charitatē dei diſcrimini interitus agendo de quo dubitat an deū cōſtituet ſibi inimicū. Vnde Aug. Amor meus,pondus meū:eo feror quocunq; feror. Ergo cenſebit̄ amor creaturæ dn̄ari,vbi fortius impellit q̄ȝ amor dei. ¶ Obijcies fortaſſe:dubitās ex cauſa leui & temeraria,pōt licite contrà agere:cum vnicuiq; liceat ſuæ temeritati reſiſtere,ne magis inualeſcēs ipſum abſorbeat:iuxta illud Pſal.cxxxvj.Btūs qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad petrā.Ergo male dicit̄ indiſtincte ꝙ dubitans an factum ſit mortale,nō pōt hoc agere.Confirmat̄ tum primo:qa de ſenten.excom.ca.inqſitioni.dicit̄ ꝙ conſciētia temerariȩ credulitatis exploſa pōt qs reddere & etiā exigere debitū coniugale.ſed illa expellit̄ dū qs incipit dubitare:ergo &c. Tū ſecundo:quia dictū eſt prius ꝙ licet agere cōtra fortes apparentias homini inſolubiles:ergo à minori etiā licet cōtra dubitationē non ꝓbabilem. ¶ Rn̄deo. Nihil intereſt ad effectum mortis ſp̄ualis inferēdæ, ex qua cauſa qs dubitet,temeraria vel diſcreta:ſed qualiter dubitet:ſicut nec ex qua cauſa qs ſit agere ſi incurabiliter æger ſit:ſicut nec ex qua cauſa iraſcitur,ſed qualiter. Vt em̄(iuxta ſententiam philoſophi primo de anima)ex facili cauſa qs grauiſſimè iraſcitur vno t̄pe,qui tempore alio ex magis ardua nequaquam moueretur aut deijceretur à manſuetudine:ſic nonnūquam ex leuiſſima & maxime temeraria cauſa qs grauiſſimè dubitat aut ſuſpicatur:ſed ad effectum remedij conſequendi plurimum refert.facilius nanq; ſoluitur cæteris paribus temeraria dubitatio per contrariam fidem, quàm probabilis & diſcreta. Cum igitur dicit̄ in argumento,vnicuiq; licet ſuȩ temeritati obſiſtere & reniti &c. vt: q;

verū eſt,ſed prudēter,nō temere.hic aūt cōtra agēdo,temere re nititur:quēadmodum ſi agat cōtra temerariā cōſcientiam.Laborandum eſt igit̄ ad temeræ dubitationi vel conſcientiæ depoſitionē ꝓpria inueſtigatione,aut aliorū cōſilio.Et ꝓ ijs ꝙ ſacras literas non nouerūt,ſaluberrimum cōſilium eſt vt facilè credant peritorū cōſilio,maxime quorū vita doctrinam nō reprobat,ne eis merito improperetur illud Eſa.v.Ve ꝙ ſapiētes eſtis ī oculis veſtris,& corā vobiſmetipſis prudētes.An aūt poſſit eſſe tā exilis & remiſſa dubitatio de aliquo an ſit mortale,ꝙ deliberate liceret contra agere,& an in hoc ſit differētia aliqua dubitationis à cōſciētia,an hæc pari paſſu ambulāt,inqrat ſtudioſus:ꝓ quo ſeruit ꝙ vſus rōnis pōt eſſe tam debilis,ꝙ cōſenſus in mortale nō eſt mortalis:vt in imꝑfecta vigilia cōtingit.¶ Ad primam cōfirmationē ex.c.inqſitioni,dico intelligēdū eſſe de depoſitione ꝑ actū cōtrarium,non ꝑ diſparatum,cuiuſmodi eſt actus dubitandi.aliàs ſe exponeret exiſtimato ꝑiculo,ſeu ꝑiculo quo ad animū agētis.¶ Ad ſcd̄am dico ꝙ non arguit̄ à minori,ſed potius à maiori affirmatiue:qa ex apparētia occurrēte etiā quā qs neſcit ſoluere,nō habet̄ ꝑiculū rei,cū illa ex noſtra opinione nō mutetur,nec ꝑiculū exiſtimatum,ſeu ad animū agētis,vt ſit in dubitatione,ſiue ſit

G temeraria,ſiue ꝓbabilis & diſcreta.Ex hac cōcluſione infero ꝓ reſponſione hoc corollariū.In dubio cū certū eſt liceare quod p̄cipit̄.tenemur obedire . quod intelligo de dubio apud animū illius cui aliqd p̄cipitur:non qa doctores alij de illo dubitāt.ſi em̄ habeat exiſtimationē rectā ſeu veram,& nō mouetur ex cōtraria doctorum opinione ad dubitandum:non obligatur quouis modo obedire.& in hoc ſenſu credo corollarium ſatis probatum eſſe ex cōcluſione.¶ Ad rationes ante oppoſitū.Primo ad primam:cuius vis ſtat in hoc,ſi p̄latus peccat p̄cipiendo & exequendo in caſu ꝓbabilis dubij,alius nō tenetur obedire.Nego aſſumptū:qa etſi ſciam Principem indicere bellum ſola libidine vlciſcēdi ſe,aut dominandi,aut diuitias augēdi:ſi aliàs iuſta cauſa ſubſit bellum gerēdi,q̄ eū nō mouet,teneor obedire:vt ſentire

videtur Aug.libro cõtra Manichæos.Si humana cupidita te bellũ geritur,nõ nocet ſanctis,in quos nõ habet qſq̃ po teſtatẽ,niſi deſup datã.xxxij.q.j.qd culpatur.Fallor ſi non ita pcipit Apoſtolus:Serui ſubditi eſtote in omni timore dñis:nõ tm̃ bonis & modeſtis,ſed etiã dyſcolis.j.Pet.ij.Nec hoc dyſcolũ fouere,aut in caſu illicito furioſo gladiũ redde re,aut cõſenſu cooperationis in pctm̃ cõſentire:ſed actũde bitũ(ne pximũ deterius illaqueet) libẽter exſoluere: ſicut ſi qs legitima debita ſoluat ei quem ſcit pecuniam mẽſæ fœ nebri applicaturum,aut cũ ſcortis conſumpturũ: imò(vt bndicit Tho.xxxij.diſt.Quarti)liceret furioſo reddere gla dium qñ maius piculum timeretur non reddẽdo.& in hoc forte fundatur.c.debitores.de iureiur.Et ad pbationem cũ primo ponit p ſimile de dubio rei poſſeſſe,dico primo q ta lis nõ eſt in bona fide:qa nõ credit rẽ ſuam eſſe:ſed ex iuſta cauſa(vt ponitur)dubitat:nec pbat oppoſitum ca.ſi vir go.quia loquitur de ignorantia prauæ diſpoſitionis,q̃ eſt error quo creditur eſſe verum quod falſum eſt.Qui aũt de iure dubitat,nõ errat hoc modo.Quòd ſic loquitur,patet p illud quod ibi parificat ignorantiã poſſeſſoris,& virgi nis nubẽtis alieno viro:quod virgini nequaq̃ licet quum dubitat:vt patet ex ſæpe dicto cap.dominus.Credo tñ nõ ſolum dubitationem,ſed etiam malã fidẽ tpe medio ſimul ſtare cum pſcriptione,etiã de iure canonico,& in terris etiã eccleſiæ ſubiectis:puta ſi tpe quo ſcit aut dubitat rẽ ſuã nõ eſſe,eſt animi reſtituendi cõſti to qs ſit verus dñs rei,& inte rim ſubito impeditus negocijs celerrimis bellorũ aut alijs nõ reſtituit,& poſt credit ſuam eſſe.ibi enim non eſt pctm̃ mortale.Et ca.qm̃ omne,non derogat legibus aut cõſuetu dinibus locorũ,niſi quatenꝰ abſq̃ mortali pctõ ſeruari nõ poſſunt:vt patet ex textu.& idẽ eſt ſiue ſit fides ſubita& nõ permanens rei alienæ:ſiue dubitatio,de qua glo.¶Secũdo H dico q in tali dubio licite poteſt retinere rem poſſeſſam do nec conſtare poterit quis ſit verus dominus:cũ idem liceat ſi habeat certam fidem vel ſcientiã q res ſit aliena,& igno ret cuius ſit propter diſcrimen præiudicandi vero domino,

quod imminet ex cœleri reſtitutiõe:puta ſi alius cõſumet bona,aut ſi aliter nõ eſt ſoluẽdo ſi nihilominus cõſtare nõ poſſit cuius ſit,teneť ſe exonerare,erogãdo pauperibus vľ eccľie cũ proteſtatiõe,ſi inueniatur verus dominus,ꝙ illi teneanť tantundẽ reſtituere.Sed in caſu noſtro de obedientia,vt nũc ipm tractamus,nullius alterius præiudiciũ imminet:& ita nõ licet ibi obediẽtiã differre aut denegare.Et cũ vlteriꝰ aſſumitur:Q̃ñcunqꝫ ipſum precipere eſt alicui pctm̃,ita ꝙ nõ licet ei pręcipere aut pręceptũ exequi,non tenemur obedire. Pro quo adducit illď Tho.de voto ſimplici vnius cõiugis cui alter nõ tenetur debitũ reddere: Dico ꝙ veritatẽ habet cum ratio illiciti prouenit ex parte actꝰ:puta quia ille in ſe iniuſtus eſt.& hoc caſu procedit gloſſa Auguſti.ad Roma. xiij.Qui poteſtati reſiſtit &c.ſi iubet quod non licet.& allegatur.xj.queſtione.iij.non ſemper.& capitu.ſi dominus .Sed ſi ratio illiciti proueniat ſolum ex conditione agentis, puta quia contra conſcientiam ſuam,dubitationem vel votum, aut iuramentũ,hoc non oportet:vt ſolet fundari in.c.manifeſtum.xxxiiiq.v.Quod autem dicit Tho.non teneri reddere poſtq̃ alius votũ ſimplex emiſit,exiſtimo magis ꝙ hoc dixerit aliorũ opinionẽ referẽdo,q̃ iuxta ꝓpriã ſniam determinãdo:ſicut qď in eadẽ ſolutione dicit de ꝓfeſſione añ finẽ anni ꝓbationis in ordine mendicãtiũ:qa ſic contracto mr̃imonio & cõſummato ꝑ eos quorũ vterqꝫ voto ſimplici ligať,neuter poſſet licite debitũ reddere:qa teneñť etiam cõtracto mr̃imonio quãtũ licite poſſunt votum ſeruare.Si ergo neuter alteri teneť,ſeqtur ꝙ nullus eorũ licite poterit alteri debitũ reddere.Dico igiť ꝙ mr̃imonio conſummato vterqꝫ teneť alteri debitum reddere:ſiue vterqꝫ fuerit voto ſimplici ligatus,ſiue alter,puta exigẽs tãtũ.Quã opinionẽ ſuſtinere vr̃ gl.xxvij.q.j.ſi qs.& hoc niſi votũ vnius ꝓceſſerit de cõſenſu alterius:qa tũc nõ ſolũ illicitũ exigeret,verũ reqreret nõ debitũ.Hoc ꝓbo expſſa intentione Aug.in epiſtola ad Ediciã,& ponitur.xxxiij.q.v.quod deo.vbi hortať eã vt inſtantiſſim ꝑſeueret in voto quod vnà cũ marito iam lapſu emiſit;addẽs,Ad qď te non exhortarer,niſi quia

tibi ad hoc ipſe conſenſerit.nã ſi nunꝗ̃ tenuiſſes eius aſſen
ſum,nullus te defenderet numerus annorũ.Ergo nõ obſtã-
te voto mariti,ſi ipſum ſine ipſius cõſenſu vouiſſet, nõ poſ
ſit licite denegare debitũ.Et quo ad hoc idẽ iuris eſt de vtro
ꝗ,viro.ſ.reſpectu fœminę,& ecõtra:cũ ſint in ptãte corpo-
rum pares:vt dicit Gra.eo.cap.& ca.manifeſtũ.& gl.Nũc. I
xxx.q̃ ſumpta eſt ex Aug.❡Ex hoc videri põt, habita iuſta
cã debellandi,ſi Princeps deo vouerit nunꝗ̃ de hoc ſumere
vindictã:niſi alr̃ quo ad hoc populũ ſuũ abſoluerit ab obe
dientia:an ſubditus poſſit & teneaẽ ſibi opẽ ferre in bello.
❡Ad ſecundum cũ dicĩ ſic,Nullũ eſſet ꝓbabile dubium
an certo pręcepto teneamur obedire:nego ſeq̃uelã.Et ad ꝓ-
bationẽ reſpõdeo ꝙ nõ eſt certũ quẽlibet in tali dubio de-
bere obedire,ratiõe dubietatis:ſed ſolũ dubitantẽ.& ergo ſi
quis nõ dubitet,& agit partẽ licitã quã credit licere,nõ pec
cat.ſecus ſi ſit in errore:qa tũc poniẽ agere cõtra legẽ:& pec
cabit,niſi ignorãtia eũ excuſet.ſi negans obediẽtiã,cũ recte
exiſtimat ſibi licere,audiat doctos aſſerere ꝙ teneatur,tales
inquã q̃bus meritò deberet credere, vel ad minus de facto
ſuo dubitare:nõ poterit ſine magna temeritate in ſua fide et
exiſtimatiõe remanere.oportet eñ boues arare,et aſinas iux
ta eos pabulũ quęrere non ſeorſum & ſegregatim à bobus. K
❡Ad tertiũ dico,ſicut detẽtio alieni eſt licita dño volente
actu elicito vł debito,vt pulchre dicit Scotus diſ.xv.Quar
ti:ita in propoſito denegatio obedientiæ quã alteri teneẽ q̃s
pſtare in dubio,ſit licita ſi ſuperiori placeat vel placere de-
beat vt nõ obediatur.Cũ ergo in dubio ſeruitutis ex obediẽ
tia tantũ pręiudiciũ ĩmineat ei cui præceptũ ſit,vt puta for
nicandi,vel eã perpetuo ꝓ vxore tenẽdi,vt ſuperior debeat
ſtare contentus ſi nõ obediaẽ:dico cũ beato Tho.& aliĳs ꝙ
nõ teneẽ obedire.Idẽ eſt de eo qui cõtraxit ſub cõditione ca-
ſtitatis ſeruãdę poſtꝗ̃ incepit dubitare an cõſenſus talis ef-
ficeret matrimoniũ,& alr̃ nõ vult remanere cũ illa.Q̃d aũt
ſuperior ſit cõtentus actu debito,patet:qa alias non pateret
tali via recedẽdi iuridice ſine peccato medio ab vxore,vt ꝓ
bat argm̃:& hoc vxore ſibi volẽte adhęrere, & debitũ exi-

gere.⁋Secūdum punctum. An actus q dubitatur ꝓbabiliter eſſe pct̄m mortale, cadit ſub obedictia vel obligatione? ⁋Et arguo ad partē affirmatiuam. Primo auctoritate Aug. lib. contra Manichæos: vbi dicit: Iuſtus ſi forte etiam ſub rege homine ſacrilego militet, recte pōt illo iubēte bellare, ſi vice pacis ordinē ſeruans quod ſibi iudetur, vel non eſſe contra dei p̄ceptum certum eſt, vel vtrū ſit certum nō eſt. xxiij. q. j. qd culpat. Ergo in ꝓbabili dubio pct̄i mortalis licet obedire. Quod ſi licet, indubie tenemur: cū tota cauſa releuās nos ab obligatione obediendi, eſſet dubium vtrum talis actus ſit mortalis vel nō. Tenet cōſequentia: qa cum dubitat̄, certū non eſt eſſe contra dei p̄ceptum. Iam iuxta allegata verba Auguſtini tunc licite obedit, cū quod p̄cipit̄ &c. ⁋Scd̄o ſic: Coniunx dubitās de mr̄imonio an teneat vel nō, ꝑpter dubiū de vita prioris coniugis: tenet̄ debitū reddere. ergo in dubio pct̄i mortalis tenet̄ qs obedire. Cōſequētia tenet: qa nō teneretur ad hoc cōiunx ad exactionem coniugis, ſi nō etiā ſubditus ad p̄ceptū ſupioris. Antecedēs ꝓbatur expſſa determinatione eccleſiæ de ſecūdis nuptijs. c. dn̄s. vbi dicitur: Qui de morte prioris coniugis adhuc ſibi exiſtimat dubitādum: ei q̄ ſibi nupſit, debitū nō deneget poſtulāti: qd̄ a ſe tn̄ nouerit nullatenus exigēdū. ⁋Tertio ſic: Quædā videtur apud doctores dubia neutra de cōtradictorijs ad quod ipſorum ſumus obligati, ſeu quod liceat. ergo ſaltē ſi accedat ibi p̄ceptū ꝑ altera parte, neceſſe erit in tali dubio obedire. Conſequētia tenet: qa ibi priuſq̄ p̄cipere tur, pars illa erat æquè dubia. ergo poſtq̄ p̄cepta fuerit: niſi quis obediat, exponit ſe piculis pluribus: puta piculo peccati ex dubio de contradictorijs quod eorū liceat: & periculo inobedientiæ. Antecedens ꝓbatur exemplariter de coſenſu metu mortis extorto, an ſufficit ad matrimoniū: vt patet per doctores. xxix. diſt. Quarti. Et licet cōmunior ſit opinio partis negatiue: alia tamen non videtur minus probabilis: & defenſatur per doctores iuris canonici in. c. cum locum. de ſpon. in ca. inter cætera. xxij. q. iiij. Si igitur poſt hoc con trahat cum alia in facie eccleſiæ, quam cognoſcat, dubiū eſt

an ſecundum

an ſecundũ teneat. Si ergo ibi accedat præceptũ, videt obli-gari adhærere ſecundæ. Item ꝓblema neutrũ videtur in ma-trimoniũ contractũ contra conſuetudinẽ loci (quæ ſcanda-lum generat) nondũ approbatã à papa. tenet vel nõ. de quo per Panor. & alios in.c. ſup eo. de cogna. ſpirituali. ¶ Ad op poſitũ arguo. Primo ſic: Votũ aut iuramentũ non ligat ad actum in probabili dubio peccati mortalis: ergo nec quod-cunq; ſuperioris præceptũ. Tenet cõſequentia: quia fortius & efficacius obligãt illa ꝗ̃ p̃ceptum ſuperioris. Antecedẽs patet. ſi qs iuret ꝓ bono patriæ (ne maneat ſine certo ſucceſ ſore) q̃libet mẽſe ſemel exigere debitũ cõiugale donec vxor impræegnata fuerit: ſi tali ægritudine laboret, ꝙ ſine ꝓbabi-li diſcrimine vitæ hoc nõ poſſit, nõ teneret iuramentũ ſer-uare. Itẽ ſi interea oriatur ꝓbabile dubiũ de impedimẽto af-finitatis aut cõſanguinitatis inter ipſum & vxorẽ. certũ eſt ꝙ nõ tenet cognoſcere, aut ſaltẽ exigere: qđ tamẽ iurauit: qa ad hoc nõ potuit iuramento obligari. Et ſi cõſtante dubio voueat, aut iuret: iuramentũ eſt temerariũ, & periuriũ ca-rens iuſtitia. Iam qđ præſens impediret votũ aut iuramen-tum: hoc in voto vel iuramẽto prius facto intelligit exce-ptum. ¶ Secũdo ſic. Ad cuius præceptũ nõ licet ſe ſcienter morti exponere, ad eiuſdẽ p̃ceptũ nõ licet ſe ꝓbabili dubio ſeu periculo mortis exponere. Ergo ad nullius p̃ceptũ licet ſe periculo ſeu dubio mortalis pc̃ti exponere. Cõſequentia tenet: quia ad nullius præceptũ poſſet ſe ſcienter pc̃tõ mor-tali ſeu morti animæ exponere. & pari paſſu currunt certa mors, & periculũ ſeu dubiũ ꝓbabile mortis animæ: ſicut in morte corporis aſſumit argumentũ. Antecedẽs probat: qa illa eſt cauſa quare vxor nõ tenet furioſo debitũ reddere cũ corporis periculo. ſecus ſi ſine eo: vt dicit Richar. xxxv. diſt. Quarti. arti. iiij. Item tradit doctor ſubtilis pro regula. xxxij. diſt. Quarti. vbi eſt probabile periculum de extinctione fœ-tus, vel ꝙ fiat abortus, aut naſcatur proles leproſa: cum alia ter poſſet ſuſcitari ſana, non tenetur vxor debitum reddere. quod euidẽter fundatur in illo Leuitici. xx. Qui coierit cum muliere in fluxu mẽſtruo, & reuelauerit turpitudinem eius:

ipſaq̃ aperuerit fontem ſanguinis ſui:interſcientũr ambo in medio populi ſui. Idem antecedẽs videtur fundari.ij. Regũ. xxxiij.vbi Dauid qui prius aquã cõcupierat,allatã cũ periculo corporis reſpuit,ita inquiens:Nũ ſanguinẽ hominum illorũ bibam,qui ꝓfecti ſunt:& animarũ periculũ bibãt:libans eã dño.quaſi diceret,Nõ licuiſſet mihi hoc caſu periculum corporis ſicut nec mortẽ præcipere.ideo ne temeritatẽ tanq̃ virtutẽ ꝓbẽ:recuſo bibere.Irrationabile autẽ videtur ꝙ ad exactionẽ teneaẽ cõiugale debitũ ſoluere.cũ ꝓbabiliter dubiteẽ an actus ipſe cõiugalis erit fornicatio:& nõ teneret cũ ꝓbabiliter dubitaẽ an actus ipſe erit iurijpſi9 aut fœtus extinctio:cũ ibi ſit etiã ſolũ dubiũ impedimẽti,& nõ certa ſcientia.❡ Tertio:ſi illud p̃cipiat operari ꝓpheta qđ eius p̃cepto nõ interueniente eſſet peccatũ mortale:nõ tenemur ei obedire donec certiſſime oſtendat ſe miſſum à deo, & eſſe dñi ꝓphetã:& non in dubio ꝓbabili.ergo ſimiliter nõ tenemur ad exactionẽ coniugis de qua ꝓbabiliter dubitamus an cõiunx ſit,actum exercere qui ſine eius exactione eſſet nobis mortalis,ꝓpter dubiũ fornicationis.& idẽ iuris videẽ reſpectu ſuperioris ĩ ſubdito.Antecedẽs patet ꝑ illud iij.Regũ.xiij.vbi Gad ꝓpheta q̃a cito credidit pſeudo ꝓphetæ fingenti ſe à dño mãdatũ habere quaten9 Gad reductũ paſceret in Bethel,& ſic expiraſſe p̃ceptũ prius Gad de cõtrario factũ:à leone percuſſus ĩterijt:vt ĩterprãdẽ diũ idẽ ꝓpheta qui eũ reduxerat,ſibi p̃nũciauit in ſermone dñi. Hic dñs Altiſ.tractans illud.iij.Reg.xx.cum dixit Micheas in ſermone dñi.Percute me:& nolenti pœnã prænũciauit. Quia(inquit)noluiſti audire vocem dñi,ecce recedes à me,& percutiet te leo:dicit generaliter verũ ꝙ in ijs quæ ſunt cõtra dei mãdata,debeat expectari donec habeatur certũ ſignum de ꝓphetia vel diſcretione ſpirituũ.ſ.Io.iiij.Probate ſpiritus ſi ex deo ſint:qñ multi pſeudo ꝓphetæ exierunt in mundum. & ideo dicunt docto. Abrahã nequaq̃ tentaſſet immolare filiũ ſuum,ſi nõ certiſſimus fuiſſet de dei reuelatione. Altiſ. ibi & Tho.ij.ij.q.xvij.ar.v.Idẽ patet ex verbo Salua.Io.xv. Si opera nõ feciſſem in eis quæ nemo alius fecit,peccatũ nõ

haberet.ita q̃ ſola certitudo atteſtationis miraculorũ & nõ pbabilis dubietas arguit iudæos infidelitatis.ergo ſimiliter de ppheta quocũq̃ alio. Tũ etiã qa niſi ſic, neceſſe eſſet obedire diabolo pcipienti immolationẽ filij, aut deprecationẽ iniuſti hoĩs, qñ ſubtilib9 ſignis appareret vt pbabiliter dubitaret eſſe Chriſt9, aut tũc ipm adorare, cũ pbabiliter dubitat an ſit ille cui latria debet.qđ nõ licet, etiã ſi portẽtũ pdixerit, & euenerit: vt fundat Aug.ĩ illo Deut.xiij.Si ſurrexerit ĩ medio tui ppheta &c.vt patet.xxvj.q.v.c.nec mirum. Ergo ſimiliter cũ pbabiliter dubitat aliqs eſſe maritus aut plat9, nõ debet ſibi actus q ſoli vero marito aut plato rõne cõiugij aut plationis debet, ppter dubiũ pbabile de actu. ℂ Pro ſolutione primo videndũ eſt qd liceat hoĩ agere p ſe, aut ad pceptũ plati cũ pbabile dubiũ eſt de contradictorijs quod eorũ liceat. Scđo qd ad pceptũ plati cũ alterũ tm̃ añ pceptionẽ eſt dubiũ an liceat, & oppoſitũ certũ eſt licere. Quo ad primũ dico q̃ iuſta ſtatera librãdæ ſunt rõnes vtriuſq̃ partis: vt q̃ puræ rõnis acumine cõpertę fuerint validiores, cæteris paribus vincant etiã affectũ, vt eis obediat. Addo notãter cęteris paribus: qa ſi alterũ efficaci9 pbet veniale, & cõtradictorium minus efficaciter mortale: exiſtimo q̃ licet ſubire veriſimilius piculũ minoris pcti, vt vitet min9 veriſimile piculũ grauioris.cui9 ſimile eſt ĩ piculis amittẽdi facultates aut mẽbra min9 aut mai9. Aſſignare aũt ĩ ſingulis q̃ gradu grauitas pcti ppõderare debeat veriſimiliori piculo minoris pcti, aut ecõtra, non cadit ſub arte: ſed de his docet prudẽtię cõſiliũ, & vnctio: quo doct. dicũt de honeſto neceſſario & debito attẽdendis ĩ eleemoſynis faciẽdis, vel exhibẽdis bñficiis, qñ vnum alteri debet pferri: quod ſumptũ videt ex philoſopho.iiij.Ethi. Principale pbatur: qa ſtãte æqualitate peccati vtriuſq̃, ſi p altera fuerint efficaciores rationes, ibi eſt maius periculũ: & ita partẽ illã agendo ſubmitteret ſe maiori periculo. verbi gratia maior.xiiij.annis intra annum probationis profeſſus ordinem mendicãtium, & ſtatim poſt exiens, cõtrahit matrimoniũ & cõſũmat.hic pœnitẽs facti dubitat an poſſit vxori poſtu

lanti debitum reddere.conſulit bm̄ Tho.quē reperit q̄quar to ſentē.diſt.xxvij.in ſolu.ad vlt.dicentē ꝙ talis ꝓfeſſio nō ſoluit matrimoniū non conſummatum,quemadmodū nec votum ſimplex(vt dicit)habetur ꝓ nulla,iuxta decretalem nouam.Ex quo euidēter ſequit̄ eam etiam nō poſſe dirimere matrimoniū poſt contractum:quod reperit de facto cōſuluiſſe doctores Bononień.vt refert.d.Antoni.c.rurſus.q cle.vel vo.quos etiam ſequitur dn̄s Angelus in ſumma.q̄ vulgo Angelica nominatur.& ita horum opinio eſt ꝙ licite pōt debitū reddere.Pro oppoſito reperit dn̄m Petrum de Palu.diſ.xviij.Quarti dicētem,ꝙ ꝓfeſſio tenuit,& obligatur religioni in genere:ita ꝙ ſit monachus.Exquirit fundamenta vtriuſq; opinionis,& tandem reperit fundamentū primę eſſe q̄a talis ꝓfeſſio nō obligat religioni cui primo facta eſt.ſit gratia exempli ordinis minorum.iam votū nō dirimit matrimoniū poſt contractum,niſi ſit ſolennizatum ꝑ ſacri ordinis ſuſceptionem,vel ꝓmiſſionē tacitā vel expſ ſam factam alicui de religionibus approbatis:vt dicitur.c. vnico de vo.lib.vj.& ſic nō videtur eſſe in ꝓpoſito,cū nō ligetur alicui certæ religioni:quod fundamētum vr̄ nō eſſe efficax.Non enim ſequitur Ex ꝓfeſſione facta non ligat̄ religioni quam ꝓfeſſus eſt:ergo nō fecit ꝓfeſſionē alicui de religionibus approbatis etiam ſolennizando ſufficiēter votum ad effectum dirimendi matrimonium poſt contractū. Nam qui in religione non mendicantiū intra annū ſuſcipit habitum ꝓfeſſorum,tacite ꝓfeſſus eſt:vt in.c.conſtitutionē.de regularibus,libro ſexto.ex qua tamen(vt ibi dicitur) nō obligatur illi religioni,ſed religioni in genere.de quo tamen dicit Ioan.And.ſi contrahat,nihil facit:& poſt ipſum Panor.in.c.conſulti.extra de regularibus.quāquā reprobet ibi(& forte male)communem opinionem Innocentij,Hoſtienſis,Ioannis Andreæ,& generaliter omnium p̄ter Dn̄m Cardinalem quem in hoc ſequitur.De eo q abſolute vult mutare vitam,& ſumit habitum nouitiorum:exiſtimo ꝙ talis ſecure non obſtāte ſua dubitatione poſſet negare debitum,ſequēdo opinionem Palude:quod poſſet exemplifica

ri teſtator diſpoſuit in teſtamēto vt ſatiſfactis omnibus le gitimis debitis, remanens diſtribuatur pauperibus. Cōſtat legitime executori ꝙ non de omnibus ſoluerit decimas. ibi propter dubium de decimis &c. ¶ Itē epiſcopus pręcepit detegi pſonam quę deliquit: quę dū cōfiteret, nō pœnituit. Dubitat ſacerdos an teneať ꝓpter opinionē Iuriſtarū in c. omnis vtriuſqꝫ ſexus. de pœni. & remiſ. & aliorū contrariam. ¶ Si vero poſt debitū examē ratōe, appareant ęque efficaces, reſpiciendū eſt ad grauitatē vtriuſq; partis, vt quod eſſet grauius peccatum declinemus, minori nos ſubdendo: vt vult cōciliū. Toletanū. xiij. diſtin. duo mala. & Grego. eadem diſtin. c. nerui. Si vero ratiōes fuerint pares, & peccatorum ęqua grauitas: in omnino paribus locus videť gratiſicationi. Si tñ ex affectu ſe ſentiat ad alterū magis inclinatū tutius videť vt illi ſe ſubmittat ad qđ minus inclinať. eoꝙ affectio ſemp facit plus apparere quę pro ſe faciunt: & ita rectum iudiciū impedit. Hoc vltimo caſu obediendū eſt indiferēter in ea parte quę pręcipiť. Si rationes pro vna parte ſint efficatiores in æqualibus peccatis, aut pares in æqualibus, eiuſdē tamen generis, puta mortalis vel venialis: ſi præcipiatur pars periculoſior, ideſt grauior in qualitate peccati, aut minus probabilis: non teneť obedire: quia cōtra legem naturæ præcipit qua iubemur in periculis peccatorū ſemp minima ſumere, niſi ſuperior talis fuerit, vt eius præceptio vim autoritatis habeat, faciens alterā partē plus vel æque apparere: vt poteſt eſſe ratione doctrinę & ſanctitatis in ſimul concurrentiū: vel ratione indefectibilitatis: vt tenetur de cōcilio generali. nec quis iſto mō agens dubium, amať periculū. quia nō cēſetur amare niſi cū liberū eſſet ei tale piculū euitare ſine incurſu alterius maioris vel æqualis. ¶ Quoad ſcđm. videlcet cū alterū cōtradictoriorū tm̄ cadit ſub dubio an licet, & hoc pręcipiť, vel tanꝙ debitū exigitur: aliqñ credidi diſtinguendū: puta vel eſt dubiū licere ꝓpter dubietatē circunſtantiarū quę labefaciūt vel iuſtiſicant actūvt in actu debellādi: qa dubitať an ſubſit iuſta cauſa vł in mrīonio. qa dubitať an ſubſit ipedimentū: et ꝙ B

in illis tenemur obedire,iuxta Aug.ſniam in dicto.c.qd culpatur.& determinationẽ eccleſię in dicto.c.dñs.pro quo ẽt allegari ſolet.c.inquiſitioni.de ſen.excom.Aut eſt dubiũ iuris cognitis rei natura & omnibus circunſtantijs, vt in problematibus doctorũ eſt de hoc an aliquid liceat, an non:& ꝙ in tali dubio licet negare obedientiã,tanꝗ̃ in illicito non cadente ſub obedientia.¶Sed diligẽtius examinãs nõ reperi in hoc eſſe differentiã:quia dubietas iuris nõ arguit periculũ rei,ſed ſolũ quo ad animũ dubitantis.Nã ſi rationes alterius opinionis non inducant eũ in aliquã dubitationẽ & vacillationẽ mẽtis,nõ peccat rõne dubij Exẽplũ de ſolutione integrę decimę prędialis & pſonalis de qua cõiter iuriſtę &c.vide Panor.in.c.in aliqbus.de decimis.ſicut ſi cã ꝓbabilis ex qua videt̃ impedimentũ matrimonij fuiſſe,nõ moueat maritũ ad dubitandũ:puta qa cõfidit ꝓbitati vxoris:quãuis iã ſciat vxorẽ fuiſſe illã quã ante matrimoniũ vidit cum conſanguineo ſolã cũ ſolo,nudã cũ nudo:nõ peccat ratiõe dubij etiã exigendo debitũ:licet poſſet vtrobiq; accidere ꝙ peccet cõtra legẽ,ignorãtia ipſum nõ excuſante, vt cũ talis eſt qui tenet̃ ex illis cauſis credere vel ad minus probabiliter dubitare:ſicut ſi opinio medicorũ nõ faciat ægrũ imperitũ medicinę dubitare ꝙ hoc ſit ei mortiferũ qđ maxime appetit,nõ propter hoc excuſat̃ à ſuſpſius nece & interfectione ſi contra præceptũ eorũ comedat.¶Dico igitur nõ faciendo aliquã differentiã dubij iuris à dubio ꝓpter circũſtãtiarũ dubietatẽ,pro cõcluſione reſponſiua,ꝙ nullus dubitãs de actu an ſit mortalis an nõ,licite obedit ipo ſic dubitãte.Probo ſic:quia nullũ ſuperioris ꝑceptũ liberat ſeu eximit hominẽ ab obſeruatione iuris diuini vel naturalis.Sed agere contra dubitationẽ peccati mortalis,eſt iure naturę ꝓhibitũ,ſicut agere contra cõſcientiã peccati mortalis:ergo nulli licet ſic obedire.Minor patet qa circũſcripta oi lege poſitiua dei & hoim,adhuc qđlibet taliũ eſſet mortale peccatũ. Conſequẽtia tenet:qa hoc eſſet obedire cõtra ꝑceptũ negatiuũ iuris naturæ:& ꝑcepta negatiua obligãt ſemp.& ad ſemper. Pręterea q ꝓbabil'r dubitat de ſeruitute vxoris: nõ tenet̃ ei

etiā mandāte eccleſia reddere debitū: vt dicit Tho.ſimiliter Ricar.diſt.xxxvj.Quarti.& eſt meo iudicio neceſſario ſic dicendū:vt patet ex allegatis in iij.ar.ſ.argu.ergo à minori non tenet cū ꝓbabiliter dubitat an actus erit fornicatio. Conſequētia tenet:qa ad prmū ſecundū doc.non tenet:qa ſic vel fornicaret,vel ſibi p̄iudicaret quo ad tēporalē obligationē ſi eā maritali affectu cognoſceret.Cū ergo ꝓpter periculū aīæ tenet multo maiora p̄iudicia ſubire,vt.ſ.periculū animę euadat,ſequitur ꝓpter periculū ipſum nō teneri,iuxta regulā:Si vinco vincentē te,multo fortius vinco te.l.de acceſſionibus.ff.de diuer.& tēporali.p̄ſcrip.Et quid ſtulti⁹ ꝙ̄ in dubio ſeruitutis ſi vxor velit vxorio affectu ipſum cognoſcere,et nō ſolū quaſi ex primo cōſenſu:ꝙ tūc reddere nō teneatur,& tenet vxore volēte & petēte debitū quaſi ex primo cōſenſu ſolū,ex quo ſic nō ſolū eſſet periculū fornicatiōis.& nō p̄iudicij tēporalis?Et ne ſolus exiſtimer hoc calle nō trito incedere,& rationibus nouiter emergētibus doctorū ſententiā ꝓ meo affectu trahere repugnātē:allego ꝓbatiſſimū E illū theologū dn̄m Guillelmū Altiſſido.q tertia parte ſummæ ſuæ agēs de ꝑplexitate operationū,quærit qd ſi dubitet an ſit ſua.ea petēte dibitū ſi reddat,peccat mortaliter:qa dubitat eā eſſe ſuā:& ſi nō reddat,ſimiliter.R n̄detur,recurrendū eſt ad ep̄m.dū tn̄ dubitauerit,reddere nō debet.Hæc ille.

¶ Obijcies fortaſſe:Etſi forte poſſes negare ꝙ eccl'ia determinauit in dubio pc̄ti mortalis eſſe obediēdū:nequaꝙ̄ tn̄ inficiari poteris ꝓbabilē doct.opinionē hoc tenere.Vn̄ btūs Tho.xxxviij.diſt.Quarti ī fine dicit ꝙ ſi cauſa facit certitudinē de vita prioris viri.nec debet reddere: nec exigere.Si ꝓbabilē dubitationē,debet reddere:ſed nō exigere.Si aūt ſit leuis ſuſpicio,pōt vtrūq; licite facere:qa debet illā cauſam poti⁹ obijcere,ꝙ̄ ſcd'm hoc cōſciētiā formare.Idē vult dn̄s Petrus de tarētaſia eadē diſt.Palude diſt.xxxvj:dicit ſic præceptū eſſe per papam in.c.inquiſitioni.de ſen.excō.& circūſcripto præcepto papæ nihilominus ſic eſſe agendum & dicendum:quia de non reddendo neutra pars eſt certa.Si enim eſt matrimonium,reddere eſt iuſtitia.Si non,eſt luxuria:ſed

quia præſumptio eſt pro matrimonio, nō eſt æqūalē dubiū hincinde. imò ſi æquale eſſet dubiū, puta vna ſententia lata eſt pro matrimonio, alia cōtra, & neutra tranſiuit in rē iudicatā: adhuc qa nullus eſt ſpoliādus poſſeſſione. &c. Et idē cōcorditer vidētur dicere oēs doctores, & gloſſa iuris cano. in ca. domin9. de ſecundis nuptijs. & in. c. inquiſitioni. de ſen ten. excom. Sed in dubijs pars minus periculoſa eſt eligenda. ergo licet obedire, vel debitū reddere in dubio pc̄ti mortalis. ❡ Et videtur efficacius confirmari ex hoc: quia ſicut occidere hominē legitimæ ſeu publicæ auctoritatis poteſtate, nō eſt cōtra prohibitionē homicidij: ſed occidere hoīem talis poteſtatis auctoritate nō īteruenīete: ita ſimiliter videt̄ ꝙ agere dubiū peccati mortalis ad mandatū ſuperioris, aut alterius exactionē qui ꝓbabiliter dubitat̄ ius habere: nō videtur cadere ſub ꝓhibitione iuris naturæ quo ꝓhibemur dubiū tale agere: ſed ſolū ꝓpria ſponte ſeu libere tale quid agere. Aſſerere igitur ꝙ in tali dubio obedire nō licet, videt̄ dare pedē inobedientiæ. & declinare corda ſimpliciū in verba malitiæ ad excuſandas excuſatiōes in pc̄tis: vt effrenate audeāt negare obedientiā ꝓpter dubium peccati affirmantes ſibi hoc licere ex ꝑcepto iuris naturæ.

F ❡ Rn̄deo ad primū, quo ad hoc doctores vidētur loqui ſecundū metas fori exterioris, ad quod ſcilicet ibi quis cogēdus ſit. & qa aliud prætendētes contradicūt ſibiipſis ex illo qđ dicūt aut dicere habēt de dubio ſeruitutis, non credo ex dictis eorū in ea parte poſſe argui ꝓbabile dubiū.

G ❡ Ad ſecundū dico ꝙ ſicut a lege naturæ nō agendi cōtra cōſcientiā mali nō excipitur quis mādato ſuperioris, vel exactione eius qui dubitatur ius habere: ita nec a lege nō agēdi qđ dubitamus eſſe mortale. Propter quorū paritatē videtur Hoſtienſis in illū errorē incidiſſe, vt tandē in ſumma amplexaret̄ opinionē ꝙ cū certitudine ſeruitutis vxoris tēpore litis pendētis poſſet ad mandatū eccleſiæ vxori petenti debitū reddere, tanq̄ illi cui moueret quæſtio ſtatus, quaſi ex primo cōſenſu, & ſine nouo: cū tn̄ ſciat tūc ibi nō eſſe mr̄imoniū, ad qđ ſequitur actū eſſe fornicariū. Ergo ſi hoc exciperet̄, maxīe foret ideo

qa ſuperueniēte i dubio p̄cepto ſup̄ioris,tenemur obedire: Vt etiā volūt aduerſarij:cuius cōtrariū euidēter deduci pōt ex his q̄ dixi de redditiōe debiti cū dubitat de ſeruitute vxoris:ex quo ſic nō pateret viro via recedēdi licite & ſine peccato medio ab vxore quā dubitat ſeruam eſſe:vt ſupra patuit.Nec eſt ſimile de occidēdo hoīem legitimæ poteſtatis auctoritate interueniēte,cū hoc manifeſte doceat excipiendū a ꝓhibitione occidēdi ſcriptura ſacra & ratio.ſecus hic, ſed ſimile foret ſi ad mādatū publicæ poteſtatis liceret occidere eū qui nondū cōuictus eſt maleficus,ſed probabiliter dubitat̄ ꝙ certū eſt nō licere.Propter qđ in lege p̄ceptum erat nemin̄e debere mori vno tm̄ cōtra eū dicente teſtimoniū:vt patet Deuter.xix.vbi expreſſe ꝓhibet̄ ante debitam veritatis inquiſitionē in quēquā dānationis ſnīam ꝓferri. & idem ſi cōſtet principē ex dubia cauſa velle mouere bellum,maxime de quo dubiū eſt an ſit verus princeps.Quare enim in dubio obligabimur ei quē dubitamus principē eſſe,obedire:& non ꝓphetæ aut alicui apparenti in effigie Chriſti qui ꝓbabiliter dubitatur eſſe Chriſtꝰ: ¶ Cū addit̄ ꝙ do pedē inobedientæ,rn̄deo ꝙ multo ſyncerius eā ſeruandā cōmēdo,cū poſt apoſtolos doceo: Obedire oportet deo magis quā hoībus.Actuū quinto.Nec eget obediētia meo mēdacio,vt loquar ꝓ ea dolū.Non tn̄ dico omnē dubitantem liberū ab obedientia.Quidā em̄ irrationabiliter dubitant,aut ſine ratione crudelitatē ſeu conſciētiā ſibi formāt: quos ſua dubitatio aut etiā cōſcientia nequaquā a lege obedientiæ liberat,ſed merito peccatorū ſuorum tale quid incidunt,vt in eis cōpleatur illud Apoc.xxij.Qui nocet,noceat adhuc,& qui in ſordibus eſt,ſordeſcat adhuc.Vnde (quod magis eſt) dicit Richardus.iiij.ſententiarum, & poſt eum Aſtenſis & plures alij:Si vxor credat marito aſſerenti ſe dolo cōtraxiſſe matrimoniū,puta mentitum fuiſſe contrahendo: (quod tamen credere non tenetur,iuxta capi.per tuas. de probatio.) ſi poſt aſſerenti viro ꝙ tunc mentitus ſit,& primo vere contraxit:ſi adhuc credat primum,eſt perplexa ipſo petente debitum. Siue enim reddat, ſiue non reddat,

peccat reddendo contra cõſcientiã,& non reddendo contra legẽ coniugij:quia licet primo ſibi præiudicauerit, tamen per reuocationẽ(credo)expirat hoc præiudiciũ,qa concordat verbis qbus in cõtractu expreſſit ſuũ cõſenſum de præſenti.Et doctor ſubtilis diſt.xxx.Quarti,admittit illã perplexitatem ſtante credulitate,quod limitandum credo qñ tales circunſtantiæ occurrunt in viro vt merito ſit ei credendũ cũ ſe dicit dolo mentitum fuiſſe:ꝙ mulier poſſet credere,ſed ex animi pertinacia aut conſimili cauſa iniqua non vult:aliàs (exiſtimo)durat ꝑiudiciũ viri:quãadmodũ ſi vxori ægritudinẽ ĩtulerit ꝑpter quã debitũ reddere nõ valet,quãdiu illa ægritudo durat ſine culpa mulieris.ſecus vbi vellet taliter ægrotare,vt vindictã ſumat de viro, eidem debitũ non reddẽdo.
H Ad rationes ante oppoſitũ.Ad primũ dico primo:qa verba conſequentis non poſſunt extẽdi ad ſenſum cuius oppoſitũ nõ repugnat antecedenti,cũ hoc impediat bonitatẽ conſequẽtiæ:& Augu.ex iſto antecedente præmiſſo, Ordo ille naturalis mortaliũ paci accommodatus hoc poſcit,vt ſuſcipiendi belli auctoritas atꝗ conſiliũ penes principes ſit. ſed ſi humana cupiditate bellũ geritur:non nocet ſanctis,in quos nõ habet quiſquã poteſtatẽ niſi deſuper datã(nõ enim eſt poteſtas niſi a deo ſiue iubente ſiue ſinente)infert immediate hoc conſequẽs:ergo vir iuſtus ſi forte etiã ſub rege homine ſacrilego militet,recte põt illo iubẽte bellare ſi vice pacis ordinẽ ſeruans quod ſibi iubetur,vel eſſe cõtra dei praeceptũ certũ eſt,vel vtrũ ſit certũ nõ eſt.Hoc antecedẽs loquiť ſolum de eo quod eſt contra dei præceptũ ex animo indicentis mouentis bellum.puta ſi ex cupiditate:de quo alijs conſtare nõ poteſt:cũ affectus animi ſoli deo pateant.ergo conſeqũẽs nõ põt extendi ad dubiũ eſſendi contra dei præceptũ quo ad rem ipſam iuſſam ſeu præceptam:vt eſt quum probabiliter dubitatur an iuſta cauſa ſubſit quæ allegatur:vel an cauſa q̃ ſubeſt,ſit ſufficiens & legitima ad indicendum bellum.Imo ego in hoc caſu amplius dico quòd etſi conſtaret & certum eſſet præcipientem contra dei preceptum agere in mouendo bellum,& præcipiendo ſubtilis inuaſio-

nē:ſi aliàs ſubſit iuſta cauſa bellandi, nō ſolū recte poſſunt, ſed & tenentur obedire, vt patenter pōt apparere ex his q̄ dixi in ſolutione primi argumenti in primo articulo. Sed qa forte diceret, Auguſtinus nō infert ex illa parte, Sed ſi humana cupiditate &c. ſed ex illa, Ordo ille naturalis mortaliū paci &c. ideo aliter reſpōdeo dictū Auguſt. cōplendū ſeu ſupplendū: ſi qđ ſibi iubetur, nō eſſe cōtra dei pręceptū certum eſt, vel vtrū ſit certum non eſt: ſupple, dum tamē ab eo credatur actu vel virtute nō eſſe contra dei pręceptū. Et ꝙ ſic intelligendum eſt, probo ex verbo Apoſtoli ad Romanos, xiiij. Omne qđ non eſt ex fide, peccatū eſt. Quod licet communiter exponatur, nō ex fide, id eſt contra fidē ſeu cōſcientiam: videtur tamen ꝙ Apoſtolus amplius voluerit dicere, cū vigilanter dixerit non ex fide, & non contra fidem: quod æque facile dixiſſet: aperte inſinuans omne qđ agimus, peccatū eſſe niſi credamus nobis licere, & hoc vel actu, vel virtute. Virtute inquam vel virtualiter, vt ſi de hoc cogitaret, exiſtimaret ſibi licere. Itaque verbo Apoſtoli non ſolū declaratur agere contra dictamen conſcientiæ, peccatum eſſe, ſed etiam contra dubitationem. Et per hoc vt omnes excipe rent, niſi credat cōtra dei pręceptū eſſe: quāuis certus nō eſt. Et præter hoc etiam excipio, vel ſi nō dubitet. Nec propter hoc omne dubium vel ſcientia eum excuſat vt licite non obediat, ſed ſolum illa in quam ſcilicet dubietatem vel conſciētiā rationabiliter ductus eſt: vt dixi prius &c. Nec oportet omnia dicta ſanctorum vniuerſaliter intelligere, quaſi forent verba legis: cum pluries de induſtria ſermonem temperent indefinite loquentes, ne ex vniuerſalitate in errorem incidant. ℂ Ad ſecundum de capitu. dominus. de ſecundis nuptijs, dico quòd loquitur ſecundum metas fori exterioris: I vbi præſumitur pro matrimonio donec & quouſque oppoſitum probetur: vbi non ſolum cogeretur dubitans coniugi exiſtenti bonæ fidei debitum reddere, verum etiam econtra bonæ fidei ei quæ ſe proponit dubitare: argumētum capitulo laudabilem. vt lite pendente nihil innouetur. Secus in foro animæ: vbi ex credulitate ſua vel dubio

ſibi p̄iudicat vt nō teneat alter ſibi debitū reddere. Simile eſt de eo qui dolo ſe cōtraxiſſe dicit:cui in foro anime non tenet debitū reddere vxor. in foro aūt exteriori illo nō obſtā te debitū ei cogeret reddere:ex quo hoc ſibi preiudicare ibi non poſſit. Vel extendēdo ad forum pœnitentiale, dico ad vtrūq; ſimul ꝙ limitāda ſunt ad dubiū quod amoueri pōt ex preſuppoſitione habita pro pręcipiēte vel exigēte. Niſi ſic:cogeremur dicere ꝙ ſi ſciā principem ex cā dubia bellū mouere,& totū eiuſdē cōſiliū: tenebor obedire ſubmittēdo me probabili periculo occidēdi innocētes. Nec hoc valet ſi dicas,certū eſt ibi eſſe cōtra dei preceptū:cū cōſtet eos peccare & indicēdo bellū:& exequēdo:quia licet ſit certū eo caſu illos peccare:hoc tñ non releuat ſciētes cām eſſe ſufficientem(quāquā ipſi dubitēt) quin teneant obedire, aut ad minus poſſint obedire. ergo textus nō loquit de eſſe cōtra dei pręceptū ipſi iubēti ſeu quo ad iubentē, ſed quo ad obedientiā:ſi debeat cū præciſſiōe intelligi: vt ſcilicet tūc ſolum,& alias non licet obedire:& de hoc magis patuit in prioribus. Pro dicta reſtrictione ca. qđ culpat,& ca. dominus, multū facit ca. paſtoralis. de ſi. inſtru. ❡ Tertiū punctū. An in ꝓbabili dubio doctorū licet obedire cōtra ꝓpriam ſententiā ſeu opinionē? Et arguo primo ꝙ ſic:qa hoc efficaciſſime ꝓbari videt ex determinatiōe eccleſię de ſen. excō. ca. inquiſitiōi. dicētis:verum cū cōſciētia pulſat animū ex cauſa ꝓbabili & diſcreta,q̄uis nō euidēti & manifeſta:debitū quidē reddere pōt, ſed poſtulare nō debet. Vbi manifeſte haberi vr̄ ꝙ licet debitū reddere cōtra cōſcientiam ex ꝓbabili & diſcreta cā ortā:qđ eſt intentū. Nec valet dicere ꝙ debet intelligi cōſciētia depoſita(vt ibi p̄mittit de cōſciētia leuis & temerarię credulitatis ꝙ ea ad paſtoris conſiliū exploſa pōt debitū cōiugale reddere et exigere) qa depoſita cōſciētia nō ageret cōtra cōſcientiā debitū exigēdo. Iā textus cām dicti aſſignās ſubdit. Ne in alterultro vl̄ cōtra legē cōiugij: vel cōtra iudiciū cōſciētię cōmittat offenſam. ❡ Secūdo ſic. ī ꝓbabili dubio licet iudici habēti ſpālē opinionē de iuſtitia negocij, iuxta doctorū & pluriū opinionē cōtra

ꝓpriū ſentimentū ꝓnunciare.ergo licet ad mandatū ſupe-
rioris &c.Probatur antecedēs tum primo qa qui in dubijs
ſequitur quod ꝓbabilius & veriſimilius eſt,nō peccat.Na
turaliſſimum enim vr̄,& innatæ prudētiæ.vt in incertis ſe-
quamur qđ certitudini vr̄ ꝓximius.Hinc de ſpō.cap.iuue-
nis.dicitur:In his q̄ dubia ſunt,quod certius exiſtimamus,
ſequi debemus,ſed veriſimilius & ꝓbabilius eſt iudicē vnū
falli in opinione ꝙ̄ plures,maxime doctiores eo,& maioris
induſtriæ.Dicit̄ enim.iij.Politi.ꝙ turba melius iudicet,ꝙ̄
vnus hō:qđ facit ꝑ pluralitate.Et.vj.Ethicorū.Nō minus
inhiandū eſt expertorum & ſeniorū ſentētijs ſine d.mōſtra-
tione,quā demonſtrationibus ipſis.Veluti enim ꝑ experiē
tiā viſum habentes principia diſcernunt.quod facit ꝑ do-
ctioribus & magis expertis.Tum ſecundo:quia nō poſſet
rex tpalis rectum ordinem bellandi inſtituere,niſi cæteris p̄-
ceptis ſupra ordinet vt in dubio apud capitaneos ſeu duces
exercitus p̄ualeat opinio plurimorum & magis exptorū.
Alioqui ſi quiſq; aut inuadendo aut defendēdo teneret̄ iuxa
ta propriam opinionē agere,ſtatim exercitus diuiſus,& in-
ter ſe cōtrarius ad nihilum decidet,& deuincetur.Sed quod
apud hominem eſt ꝓbitatis & neceſſariæ ꝓudentiæ:nō vi
det̄ a rege cœleſti(cuius ſapiētiæ & bonitatis non eſt nume
rus)quouis modo p̄termiſſum.ergo ſaltem in definiēdo cō
municata manu & cōſilio licet contra ꝓpriam opinionem
cum alijs ſententiare,& ſententiata exeq.Tum tertio:qa ni-
ſi ſic,qſq; teneret̄ inniti ꝓpriæ prudētiæ:qđ eſt cōtra illud
Prouerbiorū.iij.Nō innitaris prudētiæ tuæ.Ibi Hieronym9
Prudētiæ ſuæ innititur:q quod ſibi dicendum vel agendū
videtur, patrum decretis anteponit.intelligens per patres
non ſolum Romanos pōtifices,aut alios poteſtatem habē-
tes legis condendæ,ſed generaliter omnes ſeniores q expe-
rientia & ratione præeminent.Ergo ſi quiſq; deberet iuxta
propriam opinionem pronunciare, ſemper deberet inniti
propriæ prudentiæ.Huius etiam contrarium videntur ſen-
tire omnes doctores iuris canonici:notantes ꝙ in iudicio
ſeu iudicando ſequenda eſt communis opinio,niſi euidēter

falſa fuerit, vel conuinci poſſit probabilibus rationibus: q̃ iudex acutiſſimi ingenij arbitrabitur. Vide per Ioan. And. in.c.ſ.de conſtitutionibus.& Panor.in.c.ſ.de ſentẽ.& re iudi. ¶ Tertio ſic. Quis licite poteſt alteri conſulere vt agat q̃d ſecundũ ſuam opinionẽ eſt illicitũ. Ergo propter aliorũ opinionẽ poteſt contra propriam agere opinionẽ. Conſequentia tenet: quia conſiliũ eſt cauſa eorũ quę fiũt ꝑpter ipſum. Iam nulli licet in alio efficere q̃d nõ in ſeipſo: iuxta illud ad Romanos.i. Non ſolũ qui faciunt: ſed & qui cõſentiũt &c. Antecedens probaẽ: quia hoc videẽ ſummæ humilitatis, de ſe parua ſentire, iuxta illud Philippeñ.ij. Nihil per contẽtionẽ vel inanem gloriam: ſed in humilitate ſuperiores ſe inuicẽ arbitrantes. Attendens igitur propriam fragilitatẽ, & q̃ incertæ ſint ſuæ prudentiæ: non audet contra maiorum opinionem alteri forte laqueũ inijcere. Et ideo refert ei opinio. beati Tho.& Bonauenturę & aliorũ de his q̃ per ſimoniam mentalem tantũ acquiſita ſunt, petens vt ſecure quod ipſi ſentiunt agat. Et certe niſi hoc liceret, non poſſet bona conſciencia conſulentem ad doctiores remittere, quos ſcit contrariam ſententiam fouere. ¶ Dices fortaſſe, Scit etiam alios (vt ſeipſum) poſſe falli. ergo lege charitatis teneẽ proximo ſuadere vt incertum dimittat, & proſequatur quod certum eſt. Sed contra hoc nihil releuat in dubijs vtriuſq; partis cõtradictionis. quia ibi quancunq; partem egerit, ſemper dubium proſequitur: vt patet ex dictis. ergo ſaltem ibi licebit ei contra propriam opinionem ſuadere. Exemplũ: qui ſponſam cognouerat ſine conſenſu de præſenti, ſuperduxit aliã: & tandem cogitur per eccleſiam ad primam redire. Hic cõſultus tenet ſecundum opinionem Hoſtienſis, quòd ſcilicet ſecundum matrimonium ſit nullum, iuxta capitũ. is qui. de ſponſa. An ne poſſet ſuadere conſulenti ſe, vt in hoc caſu eccleſiæ non obediat, nec teneatur: vt dicit communis theologorum & iuriſtarum opinio? Item profeſſus de nudo conſenſu vxoris, reuocatur per diœceſanum ad thorum ſuæ vxoris, iuxta capitũ. primo de conuerſa. coniuga Opinatur ipſe nullo modo licere monacho alteri carnaliter commiſce

ri;& cap.illud intelligendũ eſſe de licẽtia extorta,iuxta quorundã opinionẽ,an ne ad præceptũ eccleſiæ licite poſſit ei debitũ reddere. ¶ Quarto,quia niſi ſic,nõ liceret canonico fouere cauſam capituli quã ipſe exiſtimat iniuſtã eſſe:& ſcit ab omnibus alijs etiã doctioribus opinari æquã,iuſtam & bonã:ſed deberet oĩa potius mala pati,quã malo conſentire.xxxij.quæſt.v.ita ne Similiter concluſionẽ de bello mouẽdo captã à pluralitate,nõ liceret exequi ei cõtra cuius deliberationẽ & opinionẽ de iniuſtitia belli mouendi,concluſio capta eſt.Item nec medicus vnã cum alijs practicans poſſet cõcluſionem phlebotomiæ cũ alijs exequi,quam ipſe ſentit ægro mortiferam. Et quòd hoc liceat medico,patet:quia ſi ipſemet ægrotaret,poſſet ꝓ tutiore aliorũ cõſiliũ ſeq;quos reputat magis expertos & doctiores ſe,ac vidi pluries proficere ægris vbi ipſe opinabatur ægro mortem inferendam. ¶ Quinto ſic.iudex licite dãnat eũ quẽ ſcit eſſe innocentem, propter dicta teſtiũ in contrariũ:vt vult beatus Tho.ſecunda ſecũdæ quæſtione.lxvij.arti.ij.& ibidẽ.lxiiij.q̃ſtione arti. ix.vbi dicit de miniſtro ꝙ ſi etiã liceat,niſi ſententia contineat intolerabilẽ errorem,ad excludendũ carnifices martyrũ. Idem tenet Alexander de Hales,& dñs Altiſſiodoren.iij.parte ſummæ tractans quibus ſit obediendũ:vbi latius examinat iſtum artic.Hoſtien.dñs Cardinalis & plures alij:vt videre poteris per Panor.in.c.paſtoralis.de offi.deleg.Ergo licet ꝓpter opinionẽ aliorũ cõtra propriã agere. ¶ Ad oppoſitũ arguo ſic.Nulli vnquã licet agere contra cõſcientiam: ergo non licet alicui agere contra propriã ſententiã ad mãdatum ſuperioris quamuis ſciat probabile dubium eſſe an liceat quod præcipitur. Antecedens patet primo auctoritate iuris humani.Omne quod ſit contra conſcientiam,ædificat ad gehennam.xxviij.quæſt.i.omnes.item cap.per tuas. ij.de ſimo.vbi textus loquitur de erronea conſcientia : de qua tamen minus videtur quòd non licet contra eam agere.Secũdo auctoritate iuris fontalis,puta diuini.ad Roma. xiiij.Qui autem diſcernit, ſi manducauerit, damnatus eſt: quia non ex fide &c.Omne autẽ quod nõ eſt ex fide, pecca-

tum eſt. Vbi manifeſtiſſime eſt de intentiõe Apoſtoli quod diſcernẽs aliquos eſſe cibos immundos, id eſt illicitos ad veſcẽdũ: ſi mãducauerit, dãnatus eſt, id eſt mortaliter peccat: tñ illa eſt cõſcientia erronea. Et iſtud videt̃ indiſpẽſabile iuris naturalis p̃ceptũ, adeò ꝙ nec de9 ipẽ cõtra ipm poſſit indulgere. Implicat eñ illũ bñ agere q id agit deliberate, qđ
A credit vel exiſtimat malum eſſe. ⸿ Ideo ꝓ rñſione breuiter pono hanc cõcluſionẽ. Nulli vnquã licet contra propriã ſententiã ſeu opinionẽ agere, nec iudici contra opinionẽ pronũciare. Probatur primo per illud Exodi. xxiij. iuxta hebraicã veritatẽ: Non declinabis poſt Rabbim ad malũ: & nõ rñdebis in iudicio poſt Rabbim ad peccatum. In cuius prima parte Rabbim ſignificat multitudinẽ: in ſcđa magiſtros ſiue doctores: vt dicũt Lyra & oẽs Hebræi: qđ cõfirmat noſtra tranſlatio, q̃ vltimæ partis loco habet̃ Et in iudicio nõ acquieſces plurimorum ſententiæ vt à vero deuies. Propter qđ lex erat apud Hebræos, in deliberationibus ꝓ ſententiãdo vel definiendo, ab his debere incipi, qui ſunt minoris auctoritatis: ne forte formidarent recederẽ à ſententia maiorũ. Et idem (vt dicit Lyra) obſeruãt Theologi Pariſius. ſed agẽdo cõtra propriã ſententiã vel opinionẽ, recedit à vero, vt ipſe exiſtimat: ergo contrauenit mãdato legis, & illi verbo. Eccleſiaſti. iiij. Pro aĩa tua nõ cõfundaris dicere verũ. Et ibidem: Nõ cõtradicas verbo veritatis vllo modo: & de mẽdacio ineruditiõis tuæ cõfundere. Ratione ſic. Nullus põt licite agere id de quo nõ põt iudicare dum agit, ꝙ ipſum licet. ſed impoſſibile eſt aliquẽ iudicare ꝙ ſibi licet agere contra ſuã opinionẽ vel ſententiã de bono vel malo: ergo &c. Minor patet: quia ſic ſimul haberet cõtraria iudicia: verbi gratia, iudicaret ꝙ operari à, ſit malũ: & ꝙ operari a, nõ ſit malum, ex quo ponitur iudicare quòd ſibi licet. Item ſi iudex habens opinionem ꝙ de iure pronunciandum eſt pro a, ſimul iudicet propter opinionem aliorum pronunciandum eſſe de iure cõtra: a habet contraria iudicia, puta, Pronunciandum eſt de iure pro a, & de iure non eſt pronunciandũ pro a. ⸿ Confirmo hoc ſic. Qui efficaciter vult non mẽtiri

in certa

in certa materia contradictionis,puta vtrũ hãc rem fecerit vel nõ:ſi ipſe opinatur ſe feciſſe,aliјs multis ꝑ certo aſſerentibus ꝙ non fecerit:nõ ſtat ꝙ ille nolit mẽtiri,& tñ dicat cõformiter alijs,niſi opinionẽ mutet,credendo alijs:quod nõ ſtat cum ſua opinione priori.ergo ſimiliter non ſtat in iudice ꝙ nolit iniuſte ꝓnunciare,& tñ ꝓpter aliorũ opinionẽ ꝓnunciet eo mõ quo ipſe exiſtimat illicitũ ꝓnunciare.Et gñaliter impoſſibile eſt aliquẽ agere rem quã putat ſeu opinat̃ illicitã,& efficaciter nolle agere illicitũ:ſicut de ꝓnunciare iniuſte ſeu cõtra ius.¶ Ad rõnes añ oppoſitũ.Ad primũ de ca.inqſitioni.dico ꝙ conſciẽtia depoſita põt reddere & aliàs nõ.Et cũ obijcit̃ ꝙ ſic ea depoſita exigẽdo nõ cõmitteret contra iudiciũ conſciẽtiæ offenſam:Pro ſolutione ꝑmitto ꝙ conſciẽtia põt deponi tripliciter.Primo modo ꝑ volũtariã auerſionẽ intellectus à ꝓpoſiti vel cauſæ conſiderationem:vt eſt in volẽtibus actu ignorare ꝑ nõ cõſideratione:de qbus Iob.xxi.Dixerũt deo,Recede à nobis:ſcientiam viarũ tuarũ nolumus.Et Eſaiæ.ij.Qui dicũt aſpiciẽtibus, Nolite aſpicere ĩ nobis ea q̃ ſunt recta:loqmini nobis placẽtia.Et q ſic deponit,adhuc cenſet agere contra iudiciũ conſciẽtiæ:quod etſi non actu,virtute tñ adhuc exiſtit.& ergo nõ tã dr̃ cõſciẽtiæ depoſitio,ꝙ̃ cõſciẽtiæ cõtẽpt9:& ſupba pſumptio.Alio mõ põt deponi ꝑ nõ voluntariã diſtractione vel obliuionẽ:qũo cõfitẽtib9 accidere ſolet vt pri9 apud ſe recollectis ſingulis pctis dũ cõfitent̃,iterdũ tertiæ partis obliti ſunt.& talis depoſitio cõſciẽtiæ erroneæ ſimpliciter liberat à pctõ cõtrauenïẽdi:imò & ſæpe depoſitio verę ſeu rectæ conſcientiæ:vt ſi prius ex cauſa ꝓbabili exiſtimabat nõ eſſe mr̃imoniũ,& poſtea bona fide cognoſcat:vbi tñ in veritate nõ eſt matrimoniũ.Tertio poteſt deponi ꝑ rõnes inducẽtes ſeu motiua inducẽtia ad cõtrariũ:& hoc dupliciter.Primo ſi ꝑ cõtraria motiua,vel attendẽdo inſufficiẽtiã cauſarũ ex quibus credidit,incipiat dubitare,& neutrũ iudicet nec primũ nec cõtradictoriũ.Secundo modo cũ inducit̃ in cõtrarium iudicium ſiue aſſenſum:& cum ſic depoſita fuerit cõſcientia circa nullitatẽ matrimonij,põt reddere &

exigere:dũ tamen ex rõnabilibus motiuis & nõ leuibus aut temerarijs ad hoc inducat.Iã dico ad ĩprobationẽ ꝙ textus loquit̃ in caſu in quo cõiũx habens conſciẽtiam,ſoiũ põt eã per cõtrariũ actũ deponere ex preſumptiõe bonitatis quã habet de altero.firmiter ſcilicet tenẽs ꝙ nollet peccare mortaliter.Et ergo ſi exigat cũ pſumit eũ nõ exacturũ niſi cert9 eſſet cãs ex qbus hec cõſciẽtiã format falſas eſſe: iã credit eẽ mr̃imoniũ.Hic ſi priũs exigeret anquã ab ea exigeret, certũ eſt ꝙ ageret cõtra cõſciẽtiã vľ actu vľ virtute.Et dũ exact9 vel exacta reddit:nõ ideo tũc reddere põt & debet,ne peccet in legẽ cõiugi:ſed exigere nõ debet,ſupple nõ ante:qa ſic ageret cõtra iudiciũ cõſciẽtie.Et põt hoc exẽplariter declarari,ſi credat non eſſe mr̃imoniũ:qa iam recolit ſe maritũ vidiſſe cũ cõſanguinea i loco & tpe ſuſpectis,nudũ cũ nuda ſolũ cũ ſola.ſed poſtꝙ hoc mõ cõſciẽtiã depoſuerit,põt libere exigere:ſicut & reddere, Nõ em̃ vult negare textus qn cõſcientia ex pbabili cã adgenita,ſi poſt per pbabiles cãs vľ rõnes depoſita fuerit,liceat contrariũ agere eius quod dicta tum eſt. Alias quæ credidiſſet ſubeſſe impedimentũ, qa vidit conſanguineã &c.& poſt teſtimonio fide dignorum intelligat ipſum ante hoc fuiſſe caſtratũ:nõ poſſe debitũ licite exigere.Quod autẽ in diſpoſitione conſcientię ex pbabili cauſa non ſufficiat depoſitio:niſi per ſubtractionẽ actus,ſiue poſitione contrarij:patet:quia hoc requiritur in depoſitione conſcientię temerariẽ ad hoc vt licitẽ cõtrariũ agatur ergo multofortius in cõſcientia ex cauſa probabili & diſcreta. Antecedens patet:quia ſic maneret dubius: & in dubio non poteſt contra agere:vt patet ex his quę dicta ſunt in ſecundo articulo.❡ Ad ſecundum. Ad primam probationẽ antecedentis dico ꝙ in dubio quiſꝗ ſequi debet quod certius exiſtimat,& magis credit eſſe verum iam in propoſito ſuum opinatũ videtur ſibi magis verũ,& ſi forte aliud ſciat cõmunitati hominum eſſe probabilius & veriſimilius.Nec ſtant ſimul ꝙ in opinione ſua adhuc maneat,& magis ſibi appareat ꝙ ipſe decipiatur ꝙ̃ omnes alij contrariũ opinantes:quia nullus opinatur niſi qď ſibi appareat verũ ſiue

magis probabile.alioquin neutraliter dubitans,ꝑpter appa
rentiā rationū ad contraria, poſſet dici opinari. Si ergo vr̄
ſibi magis alios verū ſentire:auctoritate aliorū deuictus nō
exiſtimaret contrariū magis eſſe verū:& ita hoc nō opinare
tur. ¶ Si forte dicas,Pōt credere ſe in ſua opinione decipi,
& ꝑpterea velle ſeq̄ opinionē aliorū:R̄ndeo: īplicat aliquē
in ꝑticulari credere ſe decipi in hoc qđ demōſtrarū opinat:
q̄a ſi crederet ſe in hoc decipi,crederet hoc eē falſum,& ſi-
mul opinaret illud eſſe verū qđ tūc exiſtimat eē falſum.Sed
hæc bñ ſimul cōcurrūt,ꝙ ex cauſis ſibi apparētibus opina
ret aliqđ eſſe verū,qđ ꝑpter aliorū exiſtimationē cōtrariā
habet ꝑ falſo:ſicut cū video aliqđ à remotis,& ex colore &
figura q̄ mihi apparēt,iudicarē eſſe Ioannē:ſed q̄a video ali
os eī ꝓpinquiores & melius vidētes q̄ ego exiſtimare vel ſci
re nō eſſe Ioannē,credo eis:ſed tūc nō habeo actualē opinio
nē contrariā. ¶ Ad ſecundā ꝓbationē eiuſdē antecedētis di
co primo ꝙ illo ſimili probaret licere hoī ꝑpter aliorū opi-
nionē agere qđ ſciret indubitanter illicitū.Nō eī̄ poſſet rex D
tēporalis militibus debita p̄cepta bellandi inſtituere,niſi ſu
praordinet vt pluriū & magis exꝑtorū opinio præualeat:
etiā ſi alij nō dubitant eſſe cōtrariū alicui ex regis mādatis.
nā alias vnanimitatē & cōcordiā nō ſeruabit:ſine qua eua-
neſcit ſtatim & perit omne robur exercitus.Et hoc iō expe-
dit regi tꝑali ſupraordinare,q̄a p̄cepta bellādi tradit ad finē
cōmoda cōſequēdi,& dāna euitandi:cuius oppoſitū indu-
ceret obſeruatio certi mandati cū plurimorū opinio eſt in
cōtrariū.Cœleſtis aūt regis mādata,q̄ oīa ſunt eq̄uitas(Pſal.
cxviij.)& ad finē quē deus intendit,maxime accōmoda:nū
quā abducere poſſunt à fine quē deus intēdit, cum ab ipſo
dependeat cuius voluntatē nihil impedire poteſt: vnde nul
lus excuſatur ab obſeruatiōe omniū quæ ſcit eſſe dei māda
ta.Et quāuis fortaſſe alij oppoſitū opinantes, per errorē in-
uincibilem aut alias forte non culpabilem, cum fuerit eius
quod ſcire nō tenenē,excuſarentur a peccato:ipſe nihilomi-
nus eos ſequens cōtra ſententiam aut contra ꝓpriā opinio-
nem,proculdubio ſe labefaceret iniquitate ſeu peccato. Et

ideo cœleſtis regis p̃ceptū habemus: vt nō ſequamur turbā ad faciendū malū,aut in iudicio acquieſcamus plurimorū ſententię vt deuiemus à vero.Exodi.xxiij. Etiā argumentū procedit cū dux aut miles ,ppter aliorū contrariā opinionē ſcit regē nolle ꝙ aſtringat̃ alio mādato:& ita nō habet opinionē ꝙ hoc ſibi tūc nō liceat. Propoſitū aūt noſtrū eſt cū quis opinatur ſibi aliquid illicitū,ꝙ tūc ſtante ſua opiniōe, pręcipienti cōtrariū obedire nō poteſt.❡Ad tertiā probationē dico ꝙ etſi nullus debeat inniti proprię prudentię:nō tamen propterea licet agere cōtra propriā opinionē vel cōſcientiā.Vnde ille ,pprię prudētię innitit̃,qui cū lactis ſit p̃ticeps,& expers ſermonis iuſtitiæ:non ſtat auctoritati maiorum,ſed ex his quę ſibi apparent,concludit ita fore, quēadmodum proprio ſenſui inniterer,ſi qui viſu ſum debilior cęteris,cum magis diſto,magis teneo hominē viſum à remotis eſſe Ioannem,q̃ iuxta aliorum iudicium qui ſitu ,ppinquiores fuerint,credam eum eſſe Petrum. ſuppoſito tamen ꝙ temerè aliorum doctrinæ nō aſſentiam,non propter hoc licet contra propriā opinionem agere:quia ſcio alios oppoſitū ſentire:& ita niſi apparentia ſeu probabilitas auctoritatis in eo vincat motiua alia,non eſt tutus. ❡Ad tertium dico,ſi quis exiſtimat veriſimile periculū mortis imminere ,pximo niſi ei medicinā corporalem dederit:tenetur ſine dubio medicinam illam ſibi exhibere. Nā mortē languētibus probatur infligere:qui hanc(cū poſſit)non excludit. lxxxiij. diſt.prouidendū,& ibidem ad longū p glo.& lxxxvj. di.paſce.Quanto magis tenemur ad medicinā verbi dei proximo exhibendā:cū ſine ea exiſtimamus ei veriſimile periculū imminere.Hic Actuū.xx.dixit Epheſijs Apoſtolus: Cōteſtor vos hodierna die q̃m mūdus ſum à ſanguine oīm veſtrū.nō em̄ p̃terfugi quo minus annunciarē omne cōſiliū dei vobis. pro certo nos inſtruēs(vt vult Greg.)ꝙ ſi nō annūciamus proximo medicinā verbi celeſtis:mundi à ſanguine mortis ſp̄ualis nō erimus.xliij.diſt.Epheſijs.Sed ſi p̃ſciamus veriſimilr p admonitionē periculi hoīes nō retrahēdos à p̃te periculoſa quo minus hoc operentur quod ex alijs actibus eorū

coniecturare poſſumus: vtiliter poſſumus eis periculum nõ intimare, ſed ad alios remittere quos neſcimus oppoſitũ tenere: vt dũ peccaturi ſint cõtra legẽ, minus ſaltẽ offendant, ignoranter agẽdo contra legẽ: & ex aliorũ opinione videantur ſibi in aĩo tuti. Nec hoc eſt errorẽ peccati fouere, ſed potius dolorẽ vulneris mitigare: vt qđ mortẽ illaturũ eſt, inferat minus acerbã: & ita licet: niſi periculũ fidei, aut prælationis officiũ aut ſimile reqrat expreſſam veritatis eloquutionẽ. Sed nũquã poſſumus licitẽ eos abſolute hortari cõtra ꝓpriã opinionẽ vel dubitationẽ ꝓbabilẽ vt agãt iuxta aliorũ ſententiã, propter dubiũ & veriſimilẽ ꝑiculũ peccati: ſicut nec medicus poſſet hortari ęgrũ vt ſumat iuxta aliorũ ſententiã illa quæ credit ęgro fore mortifera, aut ad minus dubitat. Dico notãter abſolute: qa ſi hoc omittẽdo eſſent actu ri deterius, liceret ſuadere vt ſaltẽ maius vitent. xxxiij. q. ij. ſi qđ verius. Tales ſunt multi, quos veritas ſcãdalizat: qui dũ minora audiũt ſibi nõ licere, de ſalute deſperantes ſine ſpe venię maiora cõmittũt. ¶ Ad quartũ principale dico primo de canonico ꝙ eſt aliud ſpõte fouere cãm iniquã: aliud coactũ auctoritate publica ꝑmittere ſua auferri, vel etiã dare, ne maius rerũ ſuarũ diſpendiũ patiatur alteri nõ ꝓficiendo. Non eñ neceſſe eſt vt pro fratre dãna ſubeamus, cũ ſcimus nõ profuturũ finaliter, niſi ad inuidiã, lites & rancores ſuſcitandos: iuxta illud Hiero. Fruſtra niti, & nihil aliud laborãdo quã odiũ quęrere: extremę demẽtiæ eſt. Pro illo facit qđ dicit Gratianus. xvij. q. vlt. in fi. de eunte in apoſtaſiã, Ne eccleſia ſcandalũ patiatur: ne diſcedẽs in deteriora ꝑcipitet: ne in perniciẽ monachorũ aut monaſterij incendiũ inardeſcat: laudabilius ſibi ſua nõ dico reddunt, ſed auferri ſinunt: quã ab illo iſta inferant. quod intelligendũ puto de ſpõte reddere. Si enim metu iſtorũ reddãt: potius cenſentur ablationem ſinere, quã ipſi reddere: quomõ dicũt docto. de parere iniuſtę ſententię. & idẽ eſt de milite. De medico ẽt dico ꝙ niſi ꝓpter aliorum opinionẽ ſibi ipſi diſcredat ꝙ nõ ſtat cũ actu opinandi hoc fore ægro mortiferũ: nõ poterit cõmunicata manu hoc ęgro ſuadere: qa nõ ſtat in medico cũ velle efficaF

citer ſanare,ſed ſolũ eũ velle experiri an etiã illo ſumpto po
A terit morti euadere. ¶ Ad quintũ dico:quãuis Hoſtieñ. & dñs Cardi.metu illius arg.inducti fuerint dicere ꝙ licet iudi ci agere cõtra conſcientiã:& iura dicentia, Qui agit contra cõſcientiã,ædificat ad gehennã:ꝓcedere in priuato,nõ in iu dice,qui fungit̃ publico officio:qđ videt̃ hęreſis tãto nocẽ tior,quo pręter errorẽ inducit etiã in aliud opus malũ,eo ꝙ ſit cõtra cõſcientiã. Argumentũ hoc nõ cõuincit:qa vel iu dex opinat̃ ſibi licere vt ſic iudicet:& ſic certũ eſt ꝙ nõ agit contra cõſcientiã,ſed ſecũdũ eã,licet forte agat cõtra dei le gẽ,ſi opinio illa falſa ſit ꝗ dicit hoc licere.ſi vera:tũc in nullo delinquit:quẽadmodũ nec ſi ex cã puniat innocentẽ,ſine ta men illius culpa.ꝓ quo eſt regula iuris,Sine culpa, niſi ſub ſit cã,nõ eſt aliquis puniendus.& ca.ſi quis cum militibus vſ.q.ſ. Aut credit ſibi nõ licere : & ſic indubie peccat contra cõſcientiã,quãuis non contra legem,ſuppoſita veritate opi nionis ꝙ licet condemnare innocentem propter dicta te ſtium in contrarium.Nec releuat ꝙ fungitur officio publi co:quia grauiora facit vitia peccatorum,ſublimitas peccan tium.xxv.q.ſ.nulli fas ſit. Si verò ponatur nec credere ꝙ li ceret,neqꝫ ꝙ non liceret:iam ponitur circa hoc agendum non formare conſcientiam:contra quam ageret, vel ſecũdũ quã &c. ¶ Pro materia tamen argumenti dico ꝙ propter dicta
B teſtium nõ liceret condemnare innocentem:quemadmodũ nec propter dicta quorũcunqꝫ teſtium,ſentẽtiam & præce ptum iudicis, liceret alicui cognoſcere eam inter quam & ſeipſum ſcit eſſe impedimentũ conſanguinitatis,de cuius cõ trario teſtes deponunt:quia iudex proficiat &c.vt clare ha betur ex cap.inquiſitioni.de ſenten.excõica.Et videtur iſtud aperte haberi Exodi.xxiij.Inſontẽ & iuſtũ nõ occides. vbi per inſontem intelligitur vere innocẽs. per iuſtũ verò ille ꝗ teſtimonio hominum nõ poteſt probari nocens: qualis fal ſo tẽ publice nõ poteſt interfici propter ſcãdalũ. Nec obſtat ſi ius pręcipit omnẽ conuictũ cõdẽnandũ:qa p̃ceptũ tale (vt certũ eſt) fundatur ſuper pręſumptione veritatis depõſite ꝑ teſtes de falſitate incõuincibiles.Iã p̃cepto ſuꝑ falſa pręſum

ptionē fundato, quāquā etiā de iure cōtra eā nō am ittat ꝓbatio non ligat in foro aīæ. Itē nō videt casus dabilis quin per ſubſtitutionē, remiſſionē ad ſuperiorē, reſignatiōnē offi- cij, vel cōſimilē modū poſſet ſe ab hoc onere liberare. Sed de his exactior cōſideratio facienda eſt cū principaliter tractat an iudex licite poſſit ſecundū allegata & probata iudicare.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PRopter quid dn̄s præcepit ſer- uare & facere quæcunq; dixerint ſedētes in ca- thedra Moyſi: cū alio in loco aperte teſtet eos duces cœcos fuiſſe: quos populus ſequēs, in pec cati foueam ductus eſt. ❡ Præceptum de quo in quæſtio- ne fit mentio: ponit Matthæi. xxiij. vbi dn̄s turbi Iudæorū & diſcipulis ſuis ſic loquitur, Supra cathedrā Moyſi ſede- runt Scribæ & Phariſæi: omnia quæcunq; dixerint vobis, facite & ſeruate: ſecūdum verò opera eorū &c. Secūda pars habetur Mar. vij. vbi interrogantibus Scribis & Phariſæis quare diſcipuli eius nō ambularēt iuxta traditionē ſeniorū, ſed cōmunibus manibus manducabāt panē: clauū clauo re tundens ait: Bene ꝓphetauit de vobis hypocritis Eſaias ꝓ- pheta: Populus hic labijs me honorat: cor autē eorū longe eſt à me: in vanū autē colūt me: docentes doctrinas & præ- cepta hominū, derelinquentes mandata dei. Quod eis dedu c ēs in honore debito parentibus ex dei mādato: vbi in ver bo honor, includitur neceſſariorū adminiſtratio: quomodo etiā ſumitur ab Apoſto. I. ad Timotheū quinto: Qui bene præſunt preſbyteri, duplici honore digni habeant, dixit eis: Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut matri, corbā, quod eſt donum quodcunq; ex me tibi proderit: & vltra nō dimittitis eum quicquam facere patri ſuo aut matri, reſcin dentes verbū dei ꝓpter traditionem quam vos tradidiſtis, In quo (vt dicit glo.) impietatem ſub nomine pietatis indu cūt, docētes ꝙ oblatio domini qui ver9 eſt pater, obſequijs

parentū pſeratur:ita ꝙ iuxta doctrinā eorū liceret vouere deo qb9 parētū neceſſitates erāt releuādæ.Cōtrariū vult dn̄s. parificās oblationē & votū tale illi quæ fit de rapina,quā vt
D inuſtā & illicitā abominat̄ dn̄s.Sed difficultas videt̄,ſi votūm emiſit prius quā parentes neceſſitatem paterent̄,an ne votū ſit ſeruādū parentū penuria nō obſtāte.Lyra Matthęi xv.dicit,ſi filius deo bona ſua vouiſſet,vel deo cōſecraſſet pri9 quā parētes in neceſſitate eſſent,nō licere de ipſis parētibus ꝓuidere.Mouet̄ ex hoc,qa votū factū de immolatitio, nō poterāt immutare.votū aūt factum de nō immolatitio, poterāt immutare,ſcilicet per redēptionē:vt patet Leuitici vltimo.Sed meo iudicio,ſicut votū cū parētes neceſſitatem patiunt̄,nō ligat vouētē vt teneat̄ offerre ſi ſit immolatitiū, vel redimere ſi ſit non immolatitiū,vt manifeſtè vult ſaluator:ita prius votū poſt factū ad hunc caſum ſe nō extendit: cū ea nō veniāt in obligationē voti vel iuramēti,quæ ſi occurrerint,neceſſario exciperentur.c.ad noſtrā.ij.&.c.Quinta uallis.de iureiur.Hinc ꝓ maxima dicit beatus Tho.xxxviij. diſt.iiij.Quicqd votū fiendū impediret ſi præſens eſſet,hoc voto facto ſuperueniens,obligationē aufert.Propter quod dn̄s Henricus de Gandauo tenet profeſſum,contra volūtatem ſuperioris teneri egredi monaſteriū vt parentibus ꝓuideat de neceſſarijs.in hoc iure poli ſeu diuino videtur Aug. fundaſſe quod dicit,ſi quis donet eccleſiæ omnia bona ſua, retento ſibi vſufructu,cui poſt donationem præter ſpem generantur filij,in poteſtate habet epiſcopus non reddere quæ donauerat,ſed iure fori,non poli.xvij.quæſtione vlti.cap.ſi na.Et ita verior videtur opinio dicentiū quòd ibi epiſcop9 alienum reddidit,non eccleſiæ bona alienauit:quāquā archidiaconus hoc reprobet.Alias præter & contra rationem limitanda eſſet particula illa,non iure poli,illo quo omnia ſunt communia:quomodo ibidē limitat Archidiaco.& ſic non plus potuiſſet Aug.dicere quòd non habuiſſet illo iure in poteſtate non reddere,quàm cuicunque alteri non dimittere vel donare:cum illud non diſponat ſuper diuiſiōe & proprietatibus rerum.Etiam in effectu admittitur Aug.ne

gaſſ. ſuperius, vt debuiſſet negaſſe vnicū eius īferiꝰs. ſi eñ lex humana quā retinere potuit, ſit iuſta: tūc iure poli retinere licuit. ſed quicquid ſit de hoc, nihil ad præſens: cū apertiſſimè cōſtet decreta Scribarū & phariſæorum cōtraria fuiſſe diuino mandato. ¶ Dico igitur ad quæſitū cū præcipit dñs facere & ſeruare quæcūq; dixerint &c. intelligit hoc de ijs quæ ad cathedrā pertinēt: vt dicit glo. interlinearis: cuiuſmodi ſunt ea quæ ſecundū legē docēt, nō errores quos de capite ſuo confingunt, aut ꝓ legibus inſtituunt, contra illud Eſa. x. Ve qui condūt leges iniquas, & ſcribentes iniuſtitias ſcripſerūt: vt in iudicio opprimerēt pauperes, & vim facerent cauſæ humiliū populi mei. In quibus et ſimilibus dicit dñs eos fuiſſe duces cæcos, ducētes alios in foueā peccati ꝗ legibus illis vtebantur & ſequebant̄. ¶ Dices fortaſſe: ſimplices tenebant̄ ſeruare decreta & leges maiorū in quibuſcunq; cauſis, ergo ſeruando eorū decreta aut mādata nō peccabāt. conſequētia tenet: qa vt dicit Aug. Qui peccat legis auctoritate, nō peccat. xxiij. q. iiij. qui peccat. Antecedēs patet Deute. xvij. vbi dicit̄: Si difficile & ambiguū apud te iudiciū eſſe perſpexeris inter ſanguinē & ſanguinē, cauſam & cauſam, leprā & nō leprā: & iudicū inter portas tuas videris verba variari: ſurge & aſcende ad locū quē elegerit dñs deus tuus: venieſq; ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicē qui fuerit illo tēpore: quæreſq; ab eis. qui indicabunt tibi iudicij veritatē: & facies quæcūq; dixerint qui præſunt loco quē elegerit dñs. & docuerint te iuxta legē eiꝰ: ſequeriſq; ſententiā eorū: nō declinabis ad dexterā neq; ad ſiniſtrā. & ſubditur pœna mortis qua puniendus eſt ſuperbus qui noluerit obedire ſacerdotis imperio. in quo ſe fundat apoſtolicꝰ ca. ꝑ venerabilē. qui filij ſunt legiti. Ex quo quidā canoniſtæ demōſtratū putāt ꝙ in dubijs definiēdis magis ſtandū eſt ſnīæ papæ, quā quorūcunq; ſanctorū, etiā quo ad expoſitionē ſcripturæ ſacræ, ex quo pontificibus nō ſanctis data eſt poteſtas iudicādi & interpretādi in ꝟbis allegatis Deute. xvij. de hoc Panor. in. c. aliqbꝰ. de decimis. & ca. ne innitaris. de pręſcrip. cuius cōtrariū determinauit Gratianus. xx. diſt.

in principio. Præterea ignorãtia ĩuincibilis excuſat à pec-cato: alias teneremur ad impoſſibile, cõtra illud Hieroñ. in explanatione fidei: Execramus eorũ blaſphemiã qui dicunt aliqđ impoſſibile à deo hoĩ eſſe pceptũ, & mãdata dei non à ſingulis, ſed oĩbus in cõi poſſe ſeruari. Sed qui in dubijs ſe quiẽt decreta & ſentẽtias maiorũ, videtur ĩuincibilis errare, cũ nõ poſſit p virtutẽ deprehẽdere ex lege quã non noſcit, aut certe nõ intelligit. ergo. Et ita rõnabilis videtur opinio Landulphi .x. diſt. Quarti, ſi quis ſit illius animi & ꝓpoſiti, ꝙ nullo modo vellet operari cõtra legẽ dei ſi ſciret, et ſequa tur in dubio cõtractuũ opinionẽ alicuius doctoris: cato qđ illud qđ facit in malũ, & contrariũ bonũ, crediẽ ꝙ nõ pec-
B cat. ¶ Dico ad primũ ꝙ textus ſoluit ſeipſum: qa dicit, Et facies &c. addiẽ. Et docuerint te iuxta legẽ eius. Error nõ do cetur iuxta legẽ dei, ſed contra vel pter. vñ gloſ. Nõ dicitur tibi vt obedias niſi iuxta legẽ docuerint. Nec obſtat quod diciẽ, Nõ declinabis ad dexterã &c. quaſi ad veritatẽ ambu lare cõtra eorũ decretũ nõ liceret: qa loquitur dextro & ſini ſtro extra viam rectam: ſicut cum idem præcepit de præce-ptis dei non declinare ab eis &c. Deute. v. & pluribus alijs
C locis. Et hoc notat verbũ declinare, quod eſt in via morum à bono & recto recedere. ¶ Ad ſecundum dicitur ꝙ nullus errat inuincibiliter, niſi faciat quod in ſe eſt vt miniſterio ho minum vel interna dei inſpiratione doceatur de veritate. Nõ eñ eſt error inuincibilis quẽ faciẽdo quod in ſe eſt, po-teſt quis vincere. Qui ergo in dubijs inquirit veritatatẽ ab homine etiam docto, non eſt tutus, niſi ſimul talem ſe exhi-beat orationibus & lachrymis, qui meritò à deo inſtrui de-beat de agẽdis, vbi defuerit humanum miniſterium: qđ fit dum ſufficienter ſe diſponit ad charitatem. i. Ioan. ij. Non neceſſe habetis vt al qs doceat vos, ſed ſicut vnctio docet vos, & verum eſt de omnibus, & non eſt mendacium. non enim ſinit charitas hebetudinem pati in ijs quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, ſed vel humano miniſterio vel diuino in-ſtruitur de agendis. Quòd ſi forte charitatem habens, ne-gligat in ijs quæ dubia ſunt, à doctoribus inquirere, repu

tans ſibi ſatis eſſe vt per orationem a deo requirat de verita te edoceri:ſine dubio charitate ſe priuat deū tentans,vbi humanitus patet ei via actionē ſuā dirigendi. Tenemur em̄ ꝓ ſalute tam corporis quā animę primū facere quicquid humanitus poſſumus,deinde orationibus & gemitibus nos deo cōmittere.Ipſe em̄ dat metuentibus ſe ſignificationē vt fugiant à facie arcus.Pſal.lix.dum tamen nihil prætermiſerint eorū quæ humanitus agenda ſunt:quomodo etiā intelligendū eſt illud Ioan.Nō neceſſe habetis &c.Et ne leuiter deo relicto cōmittamus nos doctrinis hominū, audiamus Eſaiā. xxix.c.Eo ꝙ appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me:cor aūt eius longe eſt a me: & timuerunt me mādato hominū & doctrinis:admirationē faciā populo huic miraculo grandi & ſtupendo:Peribit ſapientia à ſapientibus,& intellectus prudentiū abſcondet.Et ibidē paulo ante:Miſcuit vobis dūs ſpiritum ſoporis:claudet oculos veſtros:principes:& prophetas qui vidēt viſiones,operiet. Vnde qđ nobis miſeris horribiliſſimū eſt,mittit ſæpe dominus malos doctores malis ex ira,vt viciſſim per ſe(ſicut iuſtū eſt)pereant:vt dicit glo.ad Roma.x.Qđ expreſſe fundari videt Ezechielis xiiij.vbi de pſeuerante in malitia dū interrogat prophetam,& recipit ꝓpheriā falſam, dicit dñs: Ego decepi prophetam illū: & portabūt,ſupple vterque,iniquitatē ſuam.iuxta iniquitatē interrogātis:iniquitas ꝓphetæ erit .Ex quibus facilè ꝑpendere poſſumus ꝙ tuti ſumus dum ſequimur errorē doctoris,nō recurrendo aio contrito & humiliato ad dominū vt vias noſtras dirigere dignetur. Hic beatus Tho.qđlibeto.iij.ar.x.In ijs q̄ pertinēt ad fidē & bonos mores,nullus excuſaī ſi ſequaē opinionē erroneā alicuius magiſtri.In talibus em̄ ignorātia nō excuſat.qđ intelligo de ijs quæ tali neceſſaria ſunt ad ſalutem. Alias nunquam error etiam inuincibilis excuſaret,quem tamen patiūtur multi exiſtentes in charitate . Nec ſemper edocemur à ſpiritu ſancto in talibus:quo caſu intelligendum exiſtimo illud Ioan.ix.Si cæci eſſetis , non haberetis peccatum . nunc autem dicitis quia videmus &c.Ex quo patet quòd adhæ- D

non habere fundamentũ,cũ textus non dicat(vt Aug.allegat)Si quis frater nominaẽ fornicator &c.ſed ſic habet.Si is qui frater nominaẽ inter vos,eſt fornicator aut auarus &c. ꝑ hoc enim ꝙ ibi addit nominatur frater,intẽdit Apoſtolꝰ excludere infideles quos ex regeneratiõe baptiſmatis fratres nõ habemus :vt aperte vult Chriſoſto.ſup epiſtolã ad Hebreos:& euidenter demonſtrari videtur ex verbis Apoſtoli. Cũ eñ præmiſiſſet,Scribſi vobis in epiſtola ne commiſceamini fornicarĳs(quã epiſtolã in canone nõ habemus)addit: Nõ vtiꝗ fornicarĳs huius mundi:alioq debueratis de hoc mũdo iã exiſſe.glo.interli.Si precepiſſem nõ cõmiſceri gẽtibus,neceſſe eſſet de mũdana cõuerſatiõe vos exire:cũ vbiꝗ tales ſint.Addit.Nũc aũt ſcripſi vobis nõ cõmiſceri ſi is qui frater noĩatur inter vos,eſt fornicator &c.ſubdẽs ꝓ cã:Quid enim mihi de ĳs quę foris ſunt iudicare? Ac ſi dicat:Nõ eſt meũ iudicare vel ꝓuidere de infidelibꝰ,ſed tãtũ de fratribꝰ: vt ẽt in epiſtola ad theſ.vigilãter expreſſit.Tũ & ſi loqueretur ibi Apoſtolꝰ de nominatiõe iudiciali:nõ tñ poſſet rationabiliter reſtringi ad excõmunicatoriale,ſed ad declaratiuã, ꝙ frater ſit fornicator aut auarus &c. Et qđ talis ſententia plus opabitur ad vitationẽ vt ipm vitare tenemur ꝙ̃ facti euidẽtia?& maximè nihil plus opabit ad vitãdũ fratrẽ in cibo cõi ſumẽdo.Cõſimile p̃ceptum videtur dediſſe Petrus in ordinatione Clementis,dicens populo,vt primum ſentirent Clementẽ alicui pro ſuis prauis actibus aduerſum:Nolite expectare donec ille vobis dicat,Cũ illo nolite eſſe amici:ſed ſtatim ſine eius commonitione auertãt ſe a tali,& non loquantur quibus ipſe non loquitur.adiũgens,Si quis vero voluerit amicus eſſe quibus ipſe non loquitur:vnus eſt ex illis qui exterminare eccleſiam dei volunt: qui dum corpore videatur eſſe nobiſcum,mente tamen & animo contra nos eſt licet Gratianus cap.ad menſam.xſ.d.iĳ.contra rationem id intelligat de notatis per ſententiam,ne cõtrarium ſit Vaſſi conſilio in.c.ſi tantũ epiſcopus,& ca.placuit.vſ.q.ĳ. Ratio,quia illa ca.loquũtur vbi epiſcopus ꝓbare nõ poteſt:& in ſubtractiõe pręiudiciali ꝓxima.Petrus vero vbi ꝓbare H

poteſt,vel ſi probare nequeat: tũc intelligit de ſubtractiõe cõionis alias gratuitę.Idẽ videtur euidenter ꝓbari.ij.Paral. xix.vbi p prophetã loquit̃ dñs Ioſaphat:Impio prębes auxiliũ:& ijs qui oderunt deũ,amicitia iũgeris: & idcirco irã quidem dñi mereberis:ſed bona opera inuẽta ſunt in te &c. Ipſe aũt Ioſaphat ſolũ pbuerat ĩpio & inimico dñi Achaz auxiliũ in cã iuſta,recuperãdi ſcilicet ptẽ terræ ꝓmiſſionis A ab infidelibus occupatã.Intelligendo igitur pręceptũ Apoſtoli de peccatoribus etiã ante ſententiã iudicis,pro ſolutione quęſtionis p̃mitto ꝙ in lege veteri animal nõ ruminans aut non findens vngulã erat immundũ:per qd̃ ſpiritualiter datur intelligi ꝙ homo nõ ruminans mandata q̃ a deo accepit,imundus eſt,iuxta illud Eccl'i.iij. Quæ tibi p̃cepit deus, illa cogita ſemp.Et iuxta ſnĩam Aug.Nõ minus reus erit q verbũ dei negligẽter audit,ꝙ̃ qui corpus Chriſti ſua negligẽtia cadere in terrã permiſit.ſ.q.ſ.interrogo vos fratres. Aut ſi nõ findit vngulã,id eſt ſi nõ diſcernit ſpiritũ à litera,imũdus eſt. Litera eñ occidit,ſpiritus aũt eſt qui viuificat.ij.ad Corinth iij.Nec in verborũ folijs, ſed in radice rationis eſt euangeliũ.ſ.q.ſ. Marchion.In hoc manifeſtè redarguit Phariſæos dominus Mat.xij.dicens eis:Si ſciretis quid eſt,Miſericordiã volo,& nõ ſacrificiũ:nunꝙ̃ condẽnaſſetis innocẽtes,ſcilicet apoſtolos vellentes ſpicas ſabbato:qd̃ Phariſæi credebãt illicitũ propter literale mandatũ obſeruationis ſabbati.Secernẽdo igitur ſpiritũ à litera,dico ꝙ pręcepta qbus mandamur extrĩſecus aliquid exhibere ꝓximo,vel ſibi ſubtrahere,ſeu non exhibere:dantur ad finem proficiendi proximo. Cum igitur præſcimus, vt humana fragilitas futura prænoſſe permittit, literalem obſeruantiam talis mandati proximo non profuturam,non obligamur pro tunc ad pręcepti illius obſeruantiam.Exemplum:tenemur fratrem peccantem corripere,& vt conuertatur, efficacius admonere: quod cum probabiliter præſciuerimus ei nõ profuturum, non tenemur. Vnde Auguſtinus: Si tibi ſcirem non prodeſſe,non te admonerem,non te terrerem de pœnitentia diſtin. vij.capitulo ſi quis.ij. Similiter prohibemur furioſo redde

re gladium, ne ſe vel alium interimat: quod tamẽ licet dum maius periculũ imminet ex nõ reddẽdo. vt dicit Tho. xxxiij. diſtin. iiij. In propoſito præceptũ apoſtolorũ Petri & Pauli de vitando peccatores fratres, datur vt cõſulio eos ab errore reuocet: vt clare patet. ij. ad Theſſalõn. iij. Quod ſi quis nõ obedierit verbo noſtro per epiſtolã: hunc notate. gloſſa, id eſt reprehendite, vel nobis ſignificate. ſequitur: Et nõ cõmiſceamini cũ illo, vt cõfundatur. & nolite quaſi inimicum exiſtimare. ſed corripite eũ vt fratrem. Ex quo manifeſtẽ patet quòd hæc ſubtractio eſt correptio facti: quæ nõ minus neceſſaria eſt quam correptio verbi: quũ magis inducat ad erubeſcentiam, & ſic efficacius retrahat ſeu reuocet ab errore Pſal. lxxxij. Imple facies eorũ ignominia: & quærent nomẽ tuũ domine &c. Sed vbi iam hæc integritas? Non ſolũ (quod lamentatur Chryſoſtomus) nõ fugimus ebrioſos, ſed imus ad eos, & participamus cũ illis. xi. quæſt. iij. ad menſam. ſed quod deterius eſt, pupillos conſuimus ſub vtroque cubito manus, vt in ſordibus peccartorũ mollius requieſcant, dũ iuſtificamus impium pro muneribus, & iuſtitiã iuſti auferimus ab eo. Eſaiæ. v. Et per dulces ſermones & benedictiões ſeducimus corda innocentium. ad Romañ. vltimo. Et quid vos moror domini? Non eſt nobis pars in ſorte ſanctorum, quibus dominus in monte ſancto ſuo requiem præſtabit: quãdiu in conſpectu noſtro non eſt ad nihilum deductus malignus, vt glorificemus ſolum timentes dominum. Pſal. xiiij. Et quomodo ſine iniquitate eſt, qui nõ perfecto odio odit inimicos domini, qui ſummum bonum eſt, quem & ſupra nos tenemur diligere? pro æuo facit Pſal. c. Nõ adhæſit mihi cor prauum: declinantẽ à me malignum non cognoſcebam. &c. ac ſi aperte dicatur, Alias cor deprauatũ haberẽ. ¶ Dices fortaſſe, ſic docebis vxorem vt virum corrigat, ab eo diſcedere: & ſeruũ a domino: cõtra illud de diuortijs, quæſiuit. & dabis quaſi velamen malitiæ, euangelicã libertatẽ. ¶ Reſpõdeo. Aliud eſt ſubtrahere debitũ, aliud non exhibere gratuitum, ſeu indebitum. Primum ſola publica auctoritate licet cuius eſt in delicti pœnam alicui ſua auferre. Vnde B

nōn ꝓpterea licet priuato homini pecuniā debitā non ſol-
uere,qa creditor cumſcortis cōſumpturus eſt:ſed indebitā
C teneretur vtiq̧ tali non dare.¶ Finaliter ad oppoſitū tactū in qōne,& ſnīa Auguſtini cōfirmatū,dico qd' diſtinguēdo tēpora cōcordabit ſcriptura.ij.q.j.ſi peccauerit.cū ex cōione nr̄a potius ſperat̄ correctio,cōicabimus,& crudeliter vitaremus:imò peruerſe vitando(vt vult Aug.) vinceremus eos ad gehēnā.ſed cū ex ſubtractione noſtræ cōionis ꝓbabiliter ſperat̄ fratris emēdatio:& nihilominus formidātes iudiciū vulgi,qa.ſ.dicet nos hypocritas,aut ſepulcra dealbata intus fœtentia,& foris cōpoſita,aut qa timemus carnis cruciatū,aut etiā interemptionē,ꝑtermittimus hoc modo fratrē corrigere,exclamat cōtra nos Chriſtus:Quæ vtilitas in ſanguine meo,cū deſcēdero in corruptionē?Et abſq̧ dubio ſanguinē fratris de manu noſtra reqret:quē dū nō colligimus,in diſtricto iudicio cēſebimur ſpargēdo occidiſſe.Mat. xij.Qui nō eſt mecū,cōtra me eſt:& q nō colligit mecum, diſpergit.A quo nos præſeruare dignetur qui in ſecula viuit benedictus.Amen.

Quodlibetica Quæſtio tertia eiuſdem, anno à ſalute humana.mccccxcij.in ſcholis artiū eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata.

Per uenerabilē dominū Quodlibetariū ſunt mihi nuper tres quæſtiones ꝓpoſitæ: vna cū argumētis reliq̄ duæ ſine argumentis.

Quæſtio cum argumentis.

¶ Vtrum licet miniſtrare Euchariſtiā,aut abſolutionis bñficiū īpendere ei q ſe

aſſerit

aſſerit à criminibus abſtinere nō poſſe. ¶ Ad hāc q̄ſtionē reſponſurus: q̄a tāgit doctrinā fidei ſubmitto oīa q̄ dicā determinatiōi ſctē Romanæ eccl'ie, & oīm quorū intereſt deuiātē in via veritatis dirigere. Et erūt ꝓ deciſiōe q̄ſiti tria videnda. Primū, an huiuſmodi aſſertio de nō poſſe a criminibꝰ abſtinere, ponat aliqd' pc̄tm̄ quo hō idignus reddit̄ pceptione ſacramentorū. Et q̄a (ſuppoſito ꝙ ſic) cōferre tali ſacramētū videret̄ quoddā cooperari ad peccatū. Secūdo iquiretur an ſemper illicitū ſit ꝓximo cooperari ad actū peccati. Tertio an vnq̄ꝫ liceat Euchariſtiā aut aliquod ſacramentū ſciēter idigno tradere. Et ne affectu potiꝰ q̄ꝫ rōne iudicare videar adducā prīo ꝓ cuiuſlibet articuli oppoſiti à ptibus argumēta que potiorē in materia difficultatē afferre vident̄: vt ſic diſputatiōis dēte trita veritas nos cōmodius reficiat. Si quidē Hieronymo teſte nihil certius deprehēdit̄ eo quod diſputationis dēte teritur. Adduco igitur ad partem negatiuam prīo tria argumēta. Primū. Nemo peccat in eo qd' vitare non poteſt. ſed hōi impoſſibile eſt vitare huiuſmodi errorē. ergo &c. maior eſt Aug. in lib. de libero arbitrio, & lib. de vera religione: vbi ſic ait, Vſq̄ꝫ adeò peccatū voluntariū malū eſt, vt niſi ſit voluntariū, nullo mō eſt peccatū. Et hoc quidē adeò manifeſtū eſt, vt nulla huic doctorum paucitas, nulla indoctorū turba, diſcentiat. Hinc ibidem definiēs peccatū ait: Peccatū eſt volūtas conſequēdi vel retinēdi quod iuſtitia vetat. vnde liberum eſt abſtinere. & eſt regula iuris, ꝙ nemo poterit ad impoſſibile obligari. Minor ꝓbatur dupliciter. primo quia huiuſmodi error eſt aſſenſus intellectus & omnes actus itellectus, naturali neceſſitate producuntur, quēadmodū & calefactio ab igne. Preterea ſecundum Auguſtinū lib. de prędeſtinatiōe ſanctorum, poſſe habere fidem ſicut poſſe habere charitatem, nature eſt hominum. habere autem fidem, quemadmodum & habere charitatē, gratiæ eſt fidelium. Quod clare fundatur in verbo Apoſtoli ad Ephe ij. Gratia ſaluati eſtis per fidem: & hoc non ex vobis Donum enim dei eſt, non ex operibus, ne quis glorietur. Sed errorem in ijs quæ fidei ſunt, vitare non poſſumus ſi-

ſingulis ſed ab omnibus in cõi poſſe ſeruari. Et tam illos errare dicimus, qui cum Manichæo dicunt hoĩem vitare nõ poſſe, ꝙ̃ illos qui cum Iouiniano aſſerunt hoĩem non poſſe peccare. ¶ Scđo ad idem vr̄ determinatio expſſa eccleſię in ca. quod quidam, de pœnitẽtia & remiſſio. vbi dicitur ꝙ talium aſſerentium, ſcilicet ſe à pctõ abſtinere non poſſe, quãuis non ſit vera pœnitẽtia, admittenda tñ eſt eorũ cõfeſſio &c. Sed non vr̄ error ille poſſe impedire veritatem pœnitẽtiæ, niſi ponatur eſſe peccatum mortale: ergo &c. ¶ Pro ſolutione pręmitto ꝙ quilibet ratione vtens obligatur aliqua explicite credere, iuxta illud Apoſtoli ad Hebræos vndecimo: Sine fide impoſſibile eſt placere deo. Cuius cauſam ſubdit: Accedentem enim ad deum, oportet credere quia eſt, & ꝙ inquirentibus ſe remunerator ſit. Et quanuis ad plura explicite credenda teneanť maiores eccleſiæ ꝙ̃ ſimplices, ꝓut vult Gregorius exponens illud Iob. ſ. Boues arabant, & aſinæ paſcebanť iuxta illos (ꝑ boues intelligens maiores, quorum eſt triturare fidei frumentum. ꝑ aſinas ſimplices, q paſci habent in fide maiorum) omnes tamen obligantur explicite credere vel ſcire oẽs fidei articulos in ſymbolo contentos, & antecedẽtia ad illos, cuiuſmodi ſunt deum eſſe, & deũ iuſte & miſericorditer ſeu pie mundũ gubernare. cui manifeſte repugnat deputare homini ad culpã quod vitare non poſſet. Ex quo ſequitur ꝙ licet ad hæreſim ſtricte ſumptã, q̃ afficitur pœnis iuris, requiratur animi pertinacia, vt deduci ſolet ex. c. dãnamus. de ſumma trinitate, & fide catholica. vbi non damnatur Abbas Ioachim ex ſuo errore cõtra vnitatem eſſentiæ in diuinis, eo ꝙ ſine animi pertinacia omnia ſubmiſerat determinationi Romanæ eccleſiæ. Idem ſolet ꝓbari ex verbis Aug. xxiiij. q. iij. dixit Apl's. Et. c. qui in eccleſia. Stat tamẽ in homine frequẽter mortalis infidelitas cum promptitudine corrigendi errorẽ poſtꝙ̃ ſibi ſufficienter doctum erit quomodo catholicę fidei aduerſetur. Patet hoc, quia quiſꝙ tenetur multos articulus explicite credere. Si ergo pro tempore quo ad hoc obligatur non credat, aut per deſidiam ſuam incidat in contrariũ errorem, puta cre-

dat Chriſtũ verũ corpus nõ habuiſſe,phantaſtice paſſum, aut humanũ genus nõ redemiſſe:talis nõ obſtãte prõptitu dine corrigẽdi &c.ſine dubio mortaliter peccat:licet ꝓpter imꝑfectionẽ actus cõtingat hmõi motus infidelitatis excu ſari à mortali:vt tradit Tho.i.ij.q.lxxxviij.arti.ij.& Gerſon in libello concluſionum.Iam dico ad qõnẽ:Quis dupliciter

B põt credere ſe à pc̃tis abſtinere non poſſe.Primo ꝙ nõ poſ ſit hoc ſine ſpeciali dei gratia & adiutorio:& ſic non errat. Vnde conciliũ Mileuitanũ cui interfuerũt Auguſtinus & Anſelmus:Qui dixerit nos ꝑ liberũ arbitriũ ſine gratia iu= ſtificationis poſſe implere diuina mãdata,quãuis facilius poſſemus ꝑ gratiã,anathema ſit.de cõſecr.diſt.iiij.c.fi. Alio modo abſolute credendo non poſſe ſe abſtinere à pc̃tõ,aut nõ poſſe ad vitandum pc̃tã à deo ſufficiẽs auxiliũ impetra= re,etiam ſi fecerit quod in ſe eſt.Et hic error eſt ſpecies infi= delitatis,oppoſita fidei ad quã obligat credendo deũ iuſte pie & miſericorditer mũdũ gubernare.Illi enim manifeſtiſ ſime repugnat,apud vnumquenq; ſanæ mẽtis,deũ hoĩ im= putare ad culpã,ad quod vitandũ nec dedit nec dare para= tus eſt ſufficiẽtẽ facultatẽ,hoĩ inquã facienti totũ quod in ſe eſt.Qui error etiã apte cõtrarius eſt ſacræ ſcripturæ Gene= ſis.iiij.Nõne ſi bñ egeris,recipies:ſin aũt male,ſtatim pc̃m̃ tuũ in foribus aderit?Sed ſub te erit appetitus eius,ſcilicet pc̃ti:& tu dominaberis illius.Quod eſt verbũ domini ad Caim actu deformatũ pc̃tõ.Et.i.ad Corin.x.dicit Apoſtolꝰ Fidelis deus q nõ patiet vos tẽtari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet cum tẽtatione ꝓuentũ:vt poſſitis ſuſtinere.Et de hoc ſc̃do modo aſſerẽdi ſe à pc̃tõ abſtinere nõ poſſe,loqtur verbũ Hieronymi allegatum:Execramus eorũ blaſphemiã &c.& decretalis,qđ qdã.de pœni.& remiſ.Nec rõnabile eſt eã exponere de nõ poſſe abſtinere ex contrario affectu,qa ſcilicet vult non abſtinere:prout effectualiter eam canoni= ſtæ intelligunt:qa aliud eſt nolle abſtinere,de quo in textu nulla fit mẽtio:& aliud non poſſe abſtinere.Patet ergo qũo blaſphemũ impium & infidele eſt aſſerere &c.¶ Obijcies fortaſſe illud Aug.in lib.Retractationũ,Sũt qdã neceſſitate

facta merito improbāda,vbi hō vult recte facere,& nō poteſt:vt eſt illud Apoſtoli,Non quod volo bonū hoc ago, ſed quod odi malū id facio.ad Rom.vij.Et caro cōcupiſcit aduerſus ſpm̄,& ſpūs aduerſus carnē.Hæc enim ſibi inuicē aduerſant̄,vt nō q̄cunq; vultis illa faciatis.ad Gal.v.Idē confirmari videt̄ verbo Hugonis lib.j.de ſacramētis, parte vij.ca.xxvij.vbi ſic dicit:Non pōt excuſare vlla neceſſitas quā opata eſt prior voluntas.Culpa enim volūtaria pœnā meruit.pœna opata eſt infirmitatē.infirmitas adduxit neceſſitatē.Et idcirco qa neceſſitatē opata eſt voluntas,ipām voluntatem nō pōt excuſare neceſſitas.Et Anſelmus.i.lib. Cur deus homo.c.xxv.Non excuſat impotētia quin teneat̄ hō deo honorē reddere.quē ſibi abſtulit:qa in hanc impotētiam ſponte ſe deiecit.declarans hoc ꝑ ſimile de ſeruo ꝗ ſuſcepto domini mandato proijcit ſe in lutū,vnde impoſſibilitatur iniunctū explere:quem tū illa impotentia nō releuat.ergo nō videtur blaſphemum impium & infidele aſſerere &c.¶ Reſpondeo poſt Bonauēturam in.iiij.di.ij.ꝙ licet in nobis ſit neceſſitas peccandi venialiter in gn̄e,& ad nullū determinate,vt exēplificari ſolet de exiſtēte in naui in varijs partibus perforata,cuius quodlibet foramen poſſet nauta obſtruere,ſed non oīa:nulla tamen ineſt homini neceſſitas peccandi mortaliter:vt patet per Magiſtrum diſt. xxxvj.ij.Vnde quanuis homo ſine gratia nequeat vitare omnia peccata mortalia:quia tamē poteſt ad deum ꝓ gratia confugere,& deus confugientem ad ſe ſuſcipiet,cū prope ſit dominus omnibus inuocantibus eum,omnibus inuocātibus eū in veritate:Pſal.cxliiij.adeò vt Aug.affirmet:Si confugientē ad ſe non reciperet,eſſet in deo iniquitas.Forraſſe dicetis.j.Reg.iij.dicit̄:Iuraui domui Hely ꝙ nō expietur iniqtas domus eius victimis & muneribus vſq; in ſempiternū.Et Greg.Cum ſuperna indignatio ſeſe(vt ita dixerim)medullitus mouet,hāc opinio vel oppoſitio humana nō remouet:nec ſe cuiuſq; vtiliter deprecatio obijcit,cū ſemel deus aliqd ab ītimis iraſcēdo diſponit.xxiij.q.iiij.c.Nabuchodanoſor.ergo nō eſt paratus deus recipere confugiē- C

D tem ad ſe. ¶ Rñdeo ꝙ aliud eſt de abolitione pœnæ: & aliud de remiſſione culpæ. Argumēta ꝓcedunt de pœna quā deus ſtatuit pctõribus infligendā: ſed culpā ſemꝑ paratus eſt remittere, & gratiam iuſtificationis conferre: iuxta illud Apoſtoli ad Rom. x. Idem eſt dñs oĩm diues in oẽs qui inuocant illum. Oĩs enim quicūq; inuocauerit nomē dñi: ſaluus erit. Et Eccli. ij. Quis inuocauit eum, & deſpexit illum? qm̃ pius eſt & miſericors, & remittet in die tribulationis peccata. Et Ezech. xviij. Pœnitentiā agite ab oĩbus iniqtatibus veſtris & non erit vobis ĩ ruinā iniquitas. Subdit: Nolo mortē morietis: reuertimini potius, & viuite &c. ergo impiū & blaſ-
E phemum eſt &c. ¶ Ad rõnes ante oppoſitum. Ad primam ꝓbationem minoris dico ꝙ nunq̃ intellectus culpabiliter errat ſine vitio volūtatis. Vnde Aug. iij. de libero arbit. Nõ tibi imputaṫ ad culpā ſi inuitus ignores, ſed ſi ſcire nõ ſtudueris, ſi dignā ad recte faciendū opam nõ dederis. Vñ volūtas quia domina eſt in regno animæ, poteſt mouere intellectū vt diſcat vel aduertat quācunq; veritatē ad cuius notitiam vel fidē obligaṫ. Et ſic quãuis illi aſſenſus intellectus naturaliter cauſentur tam veri q̃ erronei ex oĩbus ſuis cauſis poſitis, includēdo ſub ly cauſis diſponēs requiſitas: añcedenter tñ ſunt in poteſtate voluntatis: & ſic poſſunt imputari ad culpam, qa. ſ. põt remouere diſpoſitiones impedientes aſſenſum, & cõgruas aſſumere: retrahere à cõſideratione aliorum, & mouere ad ſtudiū neceſſariorum. Quòd aũt affectiones voluntatis nõ ſolū diſtrahāt intellectū, ſed etiā eius iudiciū ꝑuertant, patet ꝑ illud. ij. Rhetoricorū: Non eadem videnṫ amantibus & odientibus, iratis & manſuete ſe habētibus: ſed oĩa diuerſa vel ſaltē magnitudine. & Ioan. v. Q̃uo poteſtis credere, qui gloriā abinuicē accipitis, & eā q̃ à ſolo deo eſt, nõ q̃ritis? Det dñs vt non eadē cauſa (qua plerunq; inficimur) aberremus & excidamus à recta fide. ¶ Ad ſecūdā ꝓbationē minoris rñdet btūs Tho. ij. ij. q. ij. art. v. ad primum. Si in ptãte hoĩs dicaṫ eſſe ſolū illud quod põt excluſo auxilio gratiæ: ſic ad multa teneṫ hõ q̃ nõ põt ſine gratia reparante: vt ad diligendum deum & ꝓximum, ſimiliter ad

credēdum articulos fidei:ſed tñ hoc pōt hō cū auxilio gra=
tiæ dei,quod diuinitus miſericorditer qbuſdā datur,alijs iu
ſte nō datur in pœnam pcedentis pcti ſaltem originalis:vt
dicit Aug.in lib.de correctione & gratia.¶ Ad ſcdm prin F
cipale reſpondeo,Cæcitas q̄ excuſat à pctō,eſt impotentia
videndi intellectualiter,vt in fatuis,dormiētibus,aut aliter
ab vſu rōnis impeditis.Apoſto.aūt loquit de cæcitate nō
q̄ dicit impotentiā videndi,ſed impotētiam recte vidēdi ex
impedimento malitiæ:de quo Sap.ij.Excæcauit eos malitia
eorū.& talis non excuſat à pctō.In ꝓpoſito tñ Saluatoris
videtur cæcum accipi prout idem eſt ꝙ ſcientiā ſupbe ſibi
non arrogare.Præmiſit em.In iudicium veni in hunc mun
dū,vt q cæci ſunt,videant:& q vidēt &c.Et cū dicit Ioan.
xij.Propterea non poterant credere &c.dico poſt gloſ.ibi-
dem,ꝙ non poterant, non quia neceſſitate non poſſent,&
ita nulla culpa eſſet in eis:ſed quia nolebant:quā voluntatē
eorū præſciuit,& pmiſſurus pnunciauit.Nolebāt inquam
ſemper effectu,etſi nō affectu,vt exponitur illud Pſal.Qui
diligit iniquitatē,odit animā ſuam.¶ Ad tertium dico pri G
mo ꝙ etſi voluntas incompleta(quam mult i velleitatē no=
minant)ſit impoſſibilium:voluntas tamen cōpleta,q̄ effi=
caciter mouet ad eligēdū,& ad exterioris operis exercitiū,
ſolum eſt poſſibilium:quemadmodum & electio.Suppoſi
to tamen ꝙ voluntas efficax vitādi omne peccatum ſtaret
cum dicto errore,prout argumentū aſſumit de velle vitare
quandiu poſſet:non arguit voluntatē vitio non ſubiacere.
Exēplum in illo qui vult fornicari ne puella ſe interimat,cre
dēs ſe ad hoc teneri,ne incurrat culpam homicidij.Item hæ=
reticus qui volēs omne peccatū vitare,tradit ſe incēdio ꝓ
hæreſi,quam fidei veritatē autumat,indubie peccat:nō ob
ſtante ꝙ animi ſui pertinaciā putet eſſe ꝓ veritatis fidei de-
fenſione cōſtātiam & debitā fortitudinem.vnde Apoſt.ad
Rom.x.Teſtificor illis qm̄ zelum quidē dei habent:ſed nō
ſcdm ſciētiā.Et Ioan.xvi.dicit,Venit hora vt oīs qui inter
ficit vos,arbitretur ſe obſequiū pſtare deo.Et.j.ad Timo.j.
Qui prius fui blaſphemus & pſecutor & contumelioſus:

ſed miam conſecutus ſum,qa ignorans feci in incredulitate mea.q̃ indubitatum eſt in Paulo grauia pctã fuiſſe.Volun tate ergo volẽte omne pctm̃ vitare,ſtat iam actu per aliud velle peccare,vel etiã p omiſſionẽ intellectu ſimul laborãte culpabili ignorantia,errore,vel inaduertentia:quãuis ſit im poſſibile voluntatẽ peccare,& ſimul velle oẽ pctm̃ vitare, nullo ſtante in intellectu errore vel ignorantia agẽdorũ:cũ nullus poſſit efficaciter velle finẽ,qn ſimul velit oĩa media

H q̃ ſcit vel credit ad illum finẽ neceſſaria.¶Ad ſcd̃am pba tionẽ eiuſdẽ minoris dico q nullus error mortaliter culpa= bilis,cuiuſmodi eſt ille ad cuius oppõſitã fidẽ explicitã qs tenet:ſtat cum vera pœnitentia:& ita eſt de errore quo cre dit ſe a criminibus abſtinere nõ poſſe &c.vt patuit.Et ita cum errore tali non ſtat contritio ſpũs,q̃ auertit hoĩem ab omni pctõ mortali:quemadmodum nec in hæretico,q vo lens vitare pctm̃ exponit ſe p errore quẽ veritatẽ putat,in= cẽdio.Nec obſtat illud de Cornelio Cẽturione:qa aliud eſt de neſcientia agendorum q̃ ſunt poſitiui iuris diuini aut hu mani,ad q̃ non obligatur homo priuſquam ſufficienter p præconem cui fides adhibẽda eſt,fuerint pmulgata:vt erat de baptiſmate ſuſcipiendo,de credulitate paſſionis Chriſti dei & hominis,quæ per Petrum ſibi erant annuncianda:& aliud de errore infidelitatis.cuius oppoſitum quiſq rationis capax tenet credere,cum talis error ſit in prohibitione quæ ligat ſemper & ad ſemper.Et hæc de primo articulo.

SEcundo inquirendum eſt an ſemp illicitum ſit pxĩmo cooperari ad actum peccati.Et vr̃ pri mo q non.Primo ſic:Nõ reqritur in homine maior pfectio,q̃ ſit in deo,iuxta illud Lucæ. vj.Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrũ:ſed pfe ctus omnis erit ſi ſit ſicut magiſter eius.ſed deus vnicuiq cooperat ad ſuũ actum pcti,cum in oĩm effectum plus in= fluat cauſa prima q̃ ſecũda.ergo hoc licet & nobis.¶Cõ firmo hoc ſic:ſi illicitũ eſſet nobis &c.foret ideo,qa coope rari ad actũ peccati.inferret conſentire in pctm̃,qui conſen ſus in pctm̃ ſemp eſt peccaminoſus.ſed hoc non,ex quo ſic

deus inferrent conſentire in pctm̄ ex eius cooperatione: qđ nephas eſt cogitare aut dicere. Deo em̄ ſimiliter ſunt odio impius & impietas eius Sap.xiiij. Nullus aūt cōſentit in id quod odit. Nec valet euaſio ſi dicat: Deus vt princeps ſolu tus eſt legibus, qbus hō arctat & ſtringit: ideo & ſi de deo &c. qa etſi nullis legibus poſitiuis aſtringi poſſit: neceſſario tm̄ obſeruat q̄ ſunt legis naturæ. Non enim poſſet odire eū q ſummo ipſi amore obſeqtur, & in nullo eius mandatum p̄tergreditur. Iam ſi iſtud cooperari ſit nobis in ꝓhibitione illud eſt iuris naturæ &c. ¶ Scđo ſic. In ſanctorū vita ꝑſpi cimus quid in ſacra ſcriptura intelligere debemus: vt dicit Greg. ſuꝑ Ezechie. Sed ſancti nō ſolum cooperati ſunt alijs ad actum peccati, imò videtur eoſdem induxiſſe. ergo licet nobis. Minor patet de Loth Geneſ.xix. q Sodomitis clamā tibus, Educ viros q introierunt ad te nocte, vt cognoſca mus eos. q egreſſus ait: Nolite quæſo fratres mei, nolite ma lum hoc facere. habeo duas filias, q̄ necdum cognouerūt vi ros. educam eas ad vos: abutimini eis ſicut vobis placuerit, dummodo viris iſtis nihil faciatis mali. Quod Ambroſius vt ſummę charitatis efferre videt, cum ait: Offerebat ſan ctus Loth filiarum pudorē: qa minus erat ſcđm naturam coire, q̄ꝫ aduerſus naturā delinquere. xxxij.q.vij. offerebat. Secundo de Helia. iij. Reg. xviij. q ſacerdotes Baal induxiſſe videtur ad ſacrificium idolorum cū eis inquit, Ponētes bo uem ſuper ſtruem lignorum, ignem non ſupponite, & inuo cate nomina deorum veſtrorum &c. Deus qui exaūdierit per ignem, ipſe ſit deus: id eſt habeatur & colatūr pro deo. Tertio de Simone & Iuda qui coegerunt demones ꝑ idola dare reſponſa: quos vtiqꝫ p̄ſciebant falſa dicturos, vt con uincerentur eſſe mendaces. Quarto de Helizeo, qui hoc vi detur declaraſſe licitum. iiij. Regum. v. ca. qui petenti. Naa man Syro, Hoc ſolum eſt de quo depreceris dominum pro ſeruo tuo quādo ingredietur dominus meus templum Rē mon vt adoret: & illo innitēte ſupra manum meam, ſi ado rauero in templo Remmon adorante eo in eodem loco, vt ignoſcat mihi dominus ſeruo tuo pro hac re. Cui Helizeus:

Vade in pace. ꝑ quod declaraſſe videt̃ ꝙ licite poterat ſuſtētare manus regis in actu idololatriæ, q̃uo etiā ibidē Lyra dicit licitū eſſe puellæ Chriſtianæ vt portet caudā dominæ ſuæ infidelis eūtis ad phanū. Nec releuare poterit ſi hæc aut horū aliqua facta dicantur ad vitandum maiora mala, q̃a nec illo fine licet mala facere. vnde Apoſtolus ad Rom̃. iij. Et non ſicut blaſphemamur, & aiunt nos q̃dā dicere, Faciamus mala vt eueniāt bona: quorum damnatio iuſta eſt. ℂ Tertio: quia ſi ſic, ſequūtur multa incōuenientia in agēdis. Primum, non licebit vſuras ſoluere, cum ſit alteri pct̃m recipere. nec ligabit iuramentum ſuꝑ ſolutione earū p̄ſtitū, contra cap. debitores. de iureiurando. cū iuramētū nequeat eſſe iniquitatis vinculū xxij. q. iiij. inter cætera. & eadē. q. ſ. ſi pct̃m. vbi habet̃ ꝙ nullus poſſet obligari ad pct̃m. iam cooꝑatio talis eſt &c. Scd̃m, nō ligaret iuramētū metu extortum de donādo, cōtra ca. ſi vero. de iureiurando. &. c. ad audientiā. de his q̃ vi metuſve cauſa fiunt. imò nec licebit ſeruare: cum acceptio illa ſit extorquenti pct̃m: & ita cooperatio danti, niſi &c. Tertiū, nō licebit cogere ad obſeruantiā mandati eum q̃ p̄noſcitur pœnæ timore principaliter obeditūrus. talis enim peccabit, iuxta regulā, Qui ex timore. & plenius ꝑ Gratianum. xxiij. q. vſ. ca. fi. Quartum, nō licebit debitum reddere coniugi q̃ noſcitur votum ſimplex emiſiſſe, aut ob voluptatē damnabilē coniugale debitū expoſcere. Quintum, non licebit ſoluere ei qui cum ſcortis noſcitur pecuniā conſumpturus: aut mercari cum eo qui ſcitur ob ſolam auaritiā mercantijs intendere. Sextum, nec iuramentum requirere ab eo qui ꝑ idola noſcitur iuraturus: contra Aug. ad Publicolam. xxij. q. ſ. Mouet te &c. ℂ Oppoſitum, ſcilicet ꝙ ſemꝑ ſit illicitum, videt̃ non minus prægnātibus medijs deduci poſſe. Primum, iure naturæ ꝓhibemur in alterius peccatū conſentire. ergo eodem iure illicitū eſt alteri ad actū pcti cooperari &c. Antecedens patet ꝑ illud Apoſtoli ad Rom. ſ. Qui cum iuſtitiam dei cognouiſſent, nō intellexerunt: quoniam q̃ talia agunt, digni ſunt morte, nō ſolum q̃ faciūt ea, ſed etiā qui conſentiunt facientibus. Vbi lo

quit Apoſtolus de gentibus ſolis p̄ceptis iuris naturę aſtri ctis.& conſequentia tenet:quia coopari eſt quoddā cōſentire.Vnde de officio delegati.c.i.diſtinguit glo.quadruplicē conſenſum:videlicet negligētiæ, conſilij,cooperationis,& auctoritatis:dicēs oīa iura quibus cauet facičtes & conſentiētes pari pœna puniēdos eſſe,debere intelligi de conſenſu cooperatiōis,nā auctoritatis magis punit,negligētiæ & cōſilij regulariter minus.Scd̄o ꝓbo idē,deducēdo ad inconueniēs. Primum,quia liceret iuramētum requirere ab eo quē nouimus falſum iuraturum:contra Aug.vt patet.xxij.q.v. qui exigit.& cap.ille qui prouocat.Scd̄m,quia ſic liceret furioſo gladiū reddere.Quòd enim hoc ſit illicitū,videt ſolū propter cooperationem ad actum peccati.& videtur Gratianus ſenſiſſe oēm cooperationem ad actum pc̄ti,eſſe illicitam.xvij.q.vi.c.ſi.vbi de eunte in apoſtaſiā ait:Sed ne eccleſia ſcandalū patiatur:ne diſcedens in deteriora p̄cipitet:ne in perniciem monachorum,aut incendiū monaſterij,occaſione ſuorum inardeſcat:laudabilius ſibi ſua non dico reddantur,ſed auferri ſinuntur,q̄ ab illo iſta inferantur.Vbi hoc dicēs ſenſiſſe videtur ꝙ illicite ſibi redderentur ꝓpter cooperationem ad actum pc̄ti.Tertio efficacius videt ſic ꝓbari.Nulli licet velle ꝙ proximus peccet mortaliter:ergo non licet cooperari ſibi ad actum mortalis culpæ.Antecedens patet,quia hoc eſt contra charitatē quam deo debemus & ꝓximo:quoniam in ꝓximi pc̄tō dehonorat deus, & q̄ grauiſſime læditur proximus.Et cōſequentiam probo:quia ſequitur,Iſte cooperatur Ioanni ad actum peccati:ergo Ioannes peccat.ſed nullus poteſt velle antecedēs,niſi ſimul velit & conſequēs,quod tamen aduertit neceſſario ſequi.alias enim poſſet efficaciter velle ire ad eccleſiam ſancti Petri,& tamē nolle hinc abire.Et generaliter poſſet velle finem nolendo media quæ ſcit aut putat ad illum finem neceſſaria:vt in tempeſtate ſaluare vitam,& nolle merces eijcere,quod videt ad ſaluandum vitam neceſſarium:quod abſurdiſſimum eſt,& manifeſte falſum.¶ Dicetis fortaſſe quempiam poſſe velle antecedens nolendo conſequens cō

ſeqnentiæ quam ſcit vel credit neceſſariã,ſi nolit aut nõ velit conſequentiam eſſe neceſſariam:vt appetere epatum,& nolle ſacerdotiũ.ire ad Angliã,& nolle trãſire mare.Quod vr̃ deducere doctor ſubtilis.vſ.diſt.ij.qa põt qs ſcire antecedẽs ignorando conſequẽs,dũ neſciat conſequẽtiã eſſe vel tenere.ergo ſimiliter velle añcedens non volẽdo conſequẽs, ſi non velit cõſequentiã eſſe bonã.¶Dico,etſi veritatẽ habeat de velle ſimplicis complacẽtiæ aut velle conditionato neqnaquã tñ ſtare põt de velle efficaci,qđ nõ ſtat ſine executione in eo q põt & non impeditur:aliàs(vt prius dixi) poſſet quis efficaciter velle ſaluare vitam,& nolle merces &c.quod nemo ſanæ mentis iudicabit fieri poſſe.Rñdeo ad qõnem:Etſi qõnem in ꝓprijs terminis à doctoribus tractatã non inuenerim,inuenio tamen eos in varijs caſibus particularibus coopandi ad actũ pc̃ti,nõ ſolum alijs cõtraria ſenſiſſe,verũ & ſibiipſis plurimum aduerſari.Vnde in facto

A receptionis ad vſurã,quod eſt quoddam cooperari ad actũ pc̃ti,cõiter ſentiunt ꝙ in neceſſitate licet à parato fœnus exercere ad vſurã recipere,ſed non extra neceſſitatem.Vnde btũs Tho.ij.ij.q.lxxviij.arti.vlt.dicit,Nullo mõ licet inducere:ſed ab eo q paratus eſt dare ad vſurã,licet accipere ꝓpter aliquod bonum:vt eſt ſubuentio ſuæ neceſſitatis, vel alienæ:ſicut incidenti in latrones licet manifeſtare ſua bona,ne occidat̃,q tamen latrones diripiẽdo peccãt:exemplo decem virorũ q ad Hiſmael dixerunt:Nolite occidere nos: qa habemus theſaurũ in agro.Hieremiæ.xlj.Idem expſſius ponit Aſteñ.li.iij.ti.xj.ar.iij.addens poſt Richar.ꝙ non debeat intelligi de ſola neceſſitate extrema,ſed qua hõ notabiliter damnificaretur,aut in notabilẽ penuriam incideret. Scd̃m Monaldum verò ꝓ quanta neceſſitate licet,non determinat ars vel ſciẽtia,ſed charitatis intentio.Et Ant.poſt dominum Petrũ de Palude parte.ij.tit.j.ca.ix.§.vlti.dat rõnẽ quare p̃ter neceſſitatẽ capiẽs ad vſurã peccat:qa(inqt) non ſolum peccat q alteri dat occaſionẽ peccandi,ſed etiã q ſcienter abſqꝫ iuſta cauſa & neceſſitate ꝓponit alteri materiam vñ ſumat occaſionẽ peccãdi:maxime dũ credit ipm

diſpoſitũ ad taliter peccandum:vt ſi mulier credẽs alium di ſpoſitũ ad concupiſcendum eã,abſq; iuſta cauſa & neceſſi tate p̃ſentat ſe ei,peccat.Allegat ad hoc,qa vnicuiq; mãda uit deus de ꝓximo ſuo.Non ſatis aũt diſplicet alicui dãna tio ꝓximi ſui,ſi ſciẽter ꝓponit ei materiam vnde ſumat oc caſionem peccandi.& ſic eſt in ꝓpoſito &c.ergo &c.addẽs ꝙ ſi petat ex iuſta cauſa vel neceſſitate:ſi abſolutè petat mu tuum,licet.Sed ſi petat ſub excreſcẽtia vſuræ:peccat:qa nul lus põt ab alio petere quod ſcit eum abſque pc̃tõ facere nõ poſſe.Excuſat tamen ſimplices q ignoranter ſic petunt,& alios qui ſimiliter tenent ꝙ aliàs nollet mutuare.Item btũs Bernardinus in libro quem edidit de contractibus,dicit ꝙ in duobus caſibus recipiẽs ad vſurã peccat mortaliter.Pri mo ſi abſq; rõnabili neceſſitate:qa tunc malo alterius male vtitur.Secundo ſi qñ vellet mutuare ꝓpter dei timorẽ, ipſum inducit ad mutuandum ſub vſura.¶ Sed hæc ſnĩa du ra vr̃,& multos inuoluere.Plures enim humano pudore negligunt vel nolunt ab amico mutuum petere,accedentes potius cum ſua iactura ad menſam fœnebrem.Item nec ve ra videtur:quod ſic deduco:qa vel ponimus ꝙ petitio no ſtra afferret occaſionaliter proximo ſpũale detrimentum animæ.& ꝙ tunc neceſſitas noſtra nõ releuat vt liceat pete re,patet,qa pro ſpũali ſalute proximi procuranda aut ſer uãda tenemur non ſolũ facultates noſtras,ſed & animas no ſtras id eſt vitam corporalẽ pro tali ſalute exponere.Præte rea nõ excuſamur ab impletione diuini mãdati niſi ꝑ impo tentiã,cũ ſcilicet implere non poſſumus.Sed cum ex facto noſtro ad quod alias obligamur ex dei mãdato,veriſimili ter p̃noſcitur proximus ſumpturus occaſionem peccandi, excuſamur ab impletione diuini mandati,de confitendo ſa cerdoti pc̃tã:ergo reddimur per hoc impotentes facere: & non impotentia facti,ergo impotẽtia iuris:qua ſcilicet ne quimus hoc licitè facere.ergo non licet propter neceſſitatẽ noſtram temporalem proximo ꝓponere vnde veriſimile eſt eum ruiturum eſſe in peccatum,etiam occaſione acce pta,non data.Conſequentia vltima tenet:quia vbi non ex B

cōſat neceſſitas ꝑcepti diuini,minus excuſare poterit tpa≈lium facultatū neceſſitas.Et minor principalis patet ꝑ ipm met btm̄ Tho.diſt.xvij.iiij.ſnīarum.vbi dicit ꝙ ſi confeſſurus ſciat ſuum ſacerdotem fragilē,pronum ſcilicet ad pctm̄ quod ei confitet̃,aut ſi pctm̄ ſcit contra ipſum cōmiſſum: in omnibus caſibus in quibus timet ꝓbabiliter ſibi piculū aut confeſſori,debet recurrere ad ſupiorem,vel ab eodē li≈centiā petere alteri cōfitendi.ꝙ ſi illam obtinere nō poſſit: idem iudicium eſt de ipſo,quod de eo q̄ copiam non habet

C ſacerdotis.Idem ſentit Altiſſiodo.iiij.parte ſummæ de cir≈cunſtantijs pcti confitendis.ſed ibi ſacerdos ſolū ſumeret oc caſionem,cum confitendo pctm̄ magis videt̃ qs aliū ꝑmu nire ne conſimiliter peccet,ꝙ̄ eundem ad pctm̄ inducere.er go.Vel ponitur ꝙ petitio noſtra nullnm alteri afferet detri mentum ſalutis:& tunc ſiue neceſſitatem patiamur ſiue nō nihil ꝓhibere vr̃ qn ꝓ commoditate noſtra liceat accede≈re.Et ſic neceſſitas corporalis,ſeu imminēs damnū faculta≈tum nihil facit ad rationem liciti vel illiciti in hmōi coope≈ratione In alio facto cōionis ſeu cooperationis ad actum pcti,inuenio regulariter doctores ſentire ꝙ nulla neceſſitas efficere poſſet vt liceat ad actum pcti cooperari:puta in ca ſu quo alicui conſtat ſuū epiſcopum eſſe ſimoniace ꝓmo≈tum ad ordinem,quantūcunqꝫ occultum fuerit,dicunt nul la via mundi licere,quacūque pœna eum afficiat,vt epō in traditione ordinum cōicet,ordinem videlicet ab eo ſuſcipiē do.Vnde btūs Tho.ij.ij.qō.c.artic.ij.in ſolutione ad ſcdm: Quidā dicūt,ſi non pōt ꝓbare ipſum eſſe ſimoniace ꝓmo tum,debet obedire ordinē ſuſcipiēdo,ſed nō exequi ſine diſpēſatione.Quod reprobans addit,Hoc abſqꝫ rōne dicitur: qa nullus debet obedire ad cōicandum alteri in facto ſibi illicito.Ille aūt q̄ eſt ipſo iure ſuſpēſus quo ad ſe & alios.il≈licite confert ordinem:vn̄ nullus debet ſibi obedire recipiē do ab eo ordinē quacūqꝫ ex cauſa.Ita ꝙ hic vult nullā neceſſitatem excuſare,quam tamen ponit excuſare in receptione ad vſuram.q̄ ſi inuicem non aduerſentur,neſcio qd ſit con≈trarietas:cum vtrobiqꝫ æqualiter habeatur rō cooperatio≈

nis ad actum pcti. Eandem opinionem Tho. in hoc caſu tenet reſolutorie gl. ſ. qō. ſ, ſi qui à ſimoniacis. vnde dicit quē potius debere ferre excommunicationem, quantūcunque occultum ſit crimen epi vt probari non poſſit. Idem tenet gl. in cap. per tuas. de ſimonia. & ibi regulariter canoniſtæ. Sed meo iudicio oppoſitum verū eſt etiā de iure antiquo, etſi nulla deſuper haberet prouiſio ex concilio Conſtātieñ. D
aut Baſilieñ. q̄a licite conferret ordines etiā nominatim excommunicato, ſi ſciat excommunicationem eius omnes latere, forte q̄a acta iam combuſta ſunt, & omnes teſtes mortui: vt patet per cap. cum non ab homine. de ſenten. excommunica. & cap. ſi ſacerdos. de officio ordinarij. & cap. placuit. vj. quæſt. ij. Ergo pari ratione nō tenetur ſubditus etiā in receptione ordinum, euchariſtiæ, aut alterius ſacramenti, vitare ſuum epiſcopum: cum minus licere videatur ſubdito vt vitet ſuum prælatū, q̄ȝ contra. Nec obſtat cap. inquiſitioni. de ſenten. excommunica. quod dicit potius ferendā eſſe excommunicationem &c. quia loquitur vbi per cenſuram comminatam q̄s cogitur ad hoc quod ſe ſcit ſine mortali peccato facere non poſſe: vt patet ibi ex verbis textus. Secus autem eſt in propoſito, vt patet ex allegatis: ſicut nec iam illicite ſumerem euchariſtiam vel ordinem ab eo quē ſcio & probare poſſem excommunicationis ſententiam incurriſſe, dum nominatim excommunicatus non ſit aut denunciatus iuxta decretalem cōcilij Conſtantieñ. ¶ Pro re- E
ſponſione igitur ad quæſitum, præmitto primo q̄ dupliciter poſſumus alteri eſſe cauſa peccati. Primo directe & poſitiue, dum ſcilicet alium prece, precio aut conſilio inducimus ad peccādum, vel aliàs ei proponimus vnde prænouimus ipſum veriſimiliter ruiturum in peccatum. Secūdo indirecte & priuatiue, dum ſcilicet aliquid faciendo vel omittendo præſcimus aut præſcire deberemus aut probabiliter dubitare nos prohibituros proximi peccatum, vel reuocaturos eundem à peccato, & tamen hoc non facimus, aut nō omittimus: ſicut nauta dicitur cauſa ſubmerſionis nauis quando debuit & potuit ſubmerſionem nauis ꝓhibere, &

non ꝓhibuit ſeu impediuit. Dico notanter & debuit: qa ex tra caſum debiti non dicitᷣ cauſa ſubmerſionis, quãuis po tuiſſet pluriũ nauium ſubmerſionẽ impedire. Patet ꝙ tũc ſumus cauſa priuatiua pc̃ti vel obſtinationis ꝓximi, quia morte languẽtibus ꝓbatᷣ infligere, q hanc cum poſſit non excludit. lxxxiij. diſt. ꝓuidedum. Et p illud Ambr. Paſce fa me morientẽ. ſi nõ paueris, occidiſti. lxxxvj. di. paſce. Quod ſi locum habet in morte corporali, longe verius eſt de mor te ſpũali animæ. Hinc Au. ait: Illud fidentiſſime dixerim: q confugientem ad ſe quantum honeſte põt ad reddendũ nõ compellit ſocium eſſe fraudis & criminis. xiiij. q. vj. ſi res. & ſimiliter eſt de alijs pc̃tis: ergo. & ad hoc ſeruiunt q̃ adducũ tur à doctoribus ad ꝓbandum fraternã correptionẽ omni bus eſſe in p̃cepeo. ¶ Forte dicetis. Qñ poſſemus oratione vel omiſſione ꝓximum a pc̃tõ reuocare, vel à ppetrãdo ꝓ hibere: & ꝓ tpe quo ad hoc tenemur, non facimus vel omit timus: verum eſt, cẽſemur cauſa pc̃ti eius: ſicut ſupra dixi ſti de nauta: ſed hoc nõ arguit nos ſemꝑ ad hoc obligari, qñ veriſimiliter, p̃ſcimus aut ꝓbabiliter dubitamus &c. ſicut nec nauta dicitᷣ cauſa ſubmerſionis nauium quas gubernã das nõ ſuſcepit, quãuis p̃ſciat naues ſine ſua directione ſub

F mergendas. ¶ Rñdeo. Q̃ncunq̃ poſſumus, tenemur. Vni cuiq̃ enim mandauit deus de ꝓximo ſuo. Eccli. xvij. Lege enim charitatis tenemur ꝓximum vt nos diligere: & ergo pc̃m̃ eius impedire, vel ipſum à pc̃tõ reuocare cum poſſu mus. Hinc Augu. ait. Debet homo diligere proximum ſuũ ſicut ſeipſum: vt quem poteſt, beneficij cõſolatione, doctri næ exhortatione, aut pœnæ coerctione adducat ad colẽdũ deum. xxiij. q. iiij. debet homo. quod intelligo limitandum dum cõſtat nobis ꝙ hoc poſſumus, vel probabiliter dubi tamus, aut hoc ſcire vel dubitare ex occurrẽtibus facti cir

G cunſtantijs obligamur. ¶ Secundo præmitto ꝙ ꝓhibitio nibus interdum ꝓhibetur aliquid non quia in ſe malũ, ſed ex cauſa: & illæ non ligant vbi ratio vel cauſa non habet lo cum: vt patet de prohibitione iuriſiurãdi, & vinum ſumen di, in. c. & ſi Chriſtus. de iureiuran. ¶ His præmiſſis dico ad quæſitum

quæſitū q̄ cū prænoſcimus cooperationē noſtram veriſſimi liter proximo non allatūram detrimentum ſalutis,licet ſibi cooperari ad actū peccati:quia tunc ceſſat ratio quare ꝓhibemur ꝓximo cooperari ad actū peccati.Itē niſi ſic,volenti occidere vxorē,vt poſſet ducere aliā, non liceret cōſulere vt potius cōmittat adulteriū vxore manente in vita:quod tamē licitū eſſe patet ex verbis Aug.xxxiij.q.ij.ſi quod verius.& ſi recte hoc cōſulo,indubitatū eſt quin preces liceat adiungere vt exequatur quod ſibi conſultū vel perſuaſum eſt:ſicut nolentē mutuare pauperi extremā neceſſitatē patiēti,licite precibus induco vt potius ſub vſura ſibi panē vel aliud mutuet vnde poſſit viuere,quò vtiq; minus delinqt, quā ſi eū fame perire ſinat.Hinc etiā beatus Tho.xix.d.iiij. dicit: Licet ſciamus fratrem ex correptione noſtra concitādum ad odiū,dū ſperamus q̄ odiū paulatim tepeſcet: & ſequetur correctio,nō eſt abſtinendū à correptione.Ergo licet cooperari fratri ad actū quo ipſe peccat,dūmodo hoc operari vel cooperari noſtrū nō eſt ſibi allaturū detrimētū ſalutis,Sed vbi operatio vel cooperatio noſtra afferret ſalutis detrimentū ꝓximo,puta prouocabiē ex hoc ad peccandū,aut obſtinabitur in pctō,vbi nobis nō operātibus vel cooperantibus reuerteretē ad cor,& pœniteret de peccato: tunc nō licet operari hoc vel cooperari:quia hoc eſſet percutere conſcientiā infirmā,& ſic peccare in Chriſtū.j.ad Corinthios,viij.Et eſſem9 vtrobiq; cauſa priuatiua vel poſitiua pcti vel obſtinationis ꝓximi.Ab hoc tū excipiendū eſt ſi actu noſtro quò læderetē vel obſtinaretē vnus,plures eſſent lucrandi.Tūc enim ſalus multorū præferri debet: & habet locū illud Apoſto.Chriſti bonus odor ſumus in his qui pereūt,& ī his q ſalui fiūt.alijs odor vitæ ī vitā,alijs odor mortis in mortem.ij.ad Corinthios.ij.Et hoc concludunt facta ſanctorum allegata ſecundo argu.ante oppoſitū.Ex his inſero quòd à parato dare mutuum ſub fœnore,licet etiam extra caſum neceſſitatis ad vſuram accipere,dum tamen non placeat nobis alterius peccatum. Primum patet : quia tunc non afferet proximo detrimentum ſalutis.Et ſecundum,ſci H

licet quod nō licet habere complacentiā in peccato:qa hoc ſt diabolice obſtinatiōis:ſi placeat in rōne peccat:quo ple ique illud Auguſtini intelligendū putāt:Nullū pctm̄ adeò veniale eſt,quin fiat mortale dū placet.& ponit i gl.ſ.ad Corinthios.xj.&.xxv.diſtinctiōe.c.vnū.§.criminis. Aut etiā ſi placet vt actus delectabilis vel vtilis ad finē deſideratū,non eſt ſine mortali peccato,dū actus ipſe ex genere fuerit mortalis.& cōplacētia ſit actus libere volūtatis,vt eſt dū volo deſidero,vel appeto per aliū peccatū fieri.ſecus de cōplacētia quæ in modū paſſionis etiā in iuſtis hominibus volūtate renitente vt libera eſt inſurgit,Et quia ratiōes vtriuſque ptis falſum adducūt,primæ quod ſemp liceat cooperari, & aliæ quòd nunquā:omnes ſoluēdæ ſunt. Ad primā,quāuis ſentētia Duran. & pluriū aliorū certū teneat quod deus ſubſtantiā actus mali non cauſat(quā opinionē vltimo tradit Magiſter.xxxv.vij.diſtinctiōe ſecundi.iudiciū relinquēs, prudentis lectoris examini)quia tamē nō oportet omnia in dubium reuocare,cum ſuppoſitis dictis cōmunibus poterit oppoſitū ſaluari admiſſo concurſu generalis influentiæ dei ad actum malum,dico quod in homine non requiritur maior perfectio quā in deo:cum dei perfectio ſit infinitas,& ſic incomprehēſibilis, ſed multa requiruntur ad perfectionem ſeu virtutem hominis,quę non oportet obſeruare deum.Generaliter enim tenetur homo reuocare à peccato quos poteſt,deus autem neminem,cui tamen tam facile eſſet malas hominum voluntates ad bonum conuertere,vt eſt ſibi facile hoc velle:ſecundum Auguſti.in Enchiridio.Et ergo non oportet ſi cooperatur vbi ſcit ſine ſua cooperatione hominem non caſurum,vel forte redditutum ad cor & pœnitentiam.quod ſimiliter idem licebit nobis.

K ¶Ex hoc reſpondeo ad confirmationem,quod cooperari ad peccatum vel peccati actum,non infert abſolute conſentire in peccatum, ſed ſub certis modificationibus ſeu circunſtantijs,videlicet dū veriſimiliter praenoſcitur aut pręnoſci deberet, quod afferret detrimentum ſalutis. Afferret inquam occaſione data, vel etiam accepta;vt de hoc prius dixi.Et hoc in certo ſuba

ſecto,puta illo quod tenet quãtũ põt alterius ſalutem ꝓcu
rare,& ꝑ curatã vel exiſtẽtem conſeruare quod nequaquã
locum habet in deo.Et ergo gl.ad Romanos.1.q̃ dicit ꝙ cõ
ſentire eſt tacere cũ poſſit arguere,vel errorẽ fouere,intelli=
genda eſt vbi & qñ qs tenet.alias deſcriptio cõpeteret deo
& etiam homini iuſto pro tpe quo ad arguendũ non tene=
tur.Cum ſubiungitur:Deus neceſſario obſeruat q̃ ſunt iu=
ris naturæ:vtiq; verum eſt de his q̃ ſibi ſunt iuris naturæ,
ſed non de his quæ hominibus cadunt ſub p̃cepto iuris na=
turæ:vt patet de reuocare hoĩem a p̃ctõ &c.¶ Ad ſcd̃m L
principale primo de facto Loth videt inter Aug.& Amb.
contrarietas an virtutis fuerit an vitij. Auguſti.enim aſſcri
bit hoc perturbationi mentis in Loth,& eum in hoc nõ fo
re imitandum,vt patet.xiiij.diſtincti.ca.quod ait zodomi=
tis Loth.quod vtiq; verum videtur,ſi veriſimile erat aut
dubium ꝓbabile filias ſuas pc̃tõ aſſenſum fuiſſe p̃ſtituras:
cum magis tenebatur filiabus prouidere,& eaſdem tueri cõ
tra veriſimiles occaſiones peccati, q̃ꝫ extraneos hoſpites:
iuxta illud.ſ.ad Timo.v.Si quis ſuorum & maxime dome=
ſticorum curam nõ habet,fidẽ negauit,& infideli deterior
eſt &c.Ambroſi.idem factum Loth virtuti aſſcribere vi=
deĩ,ꝑ ſuppoſito habẽs ꝙ tantã putauerit in filiabus animi
conſtãntiam,ꝙ etſi violarent̃ corpore,mente tñ manerent
incorruptæ.Non inquinatur autem corpus niſi de cõſen=
ſu mẽtis.xxxij.q.v.ꝑ totũ.Quod horũ verius ſit,nõ cõſtat
ex ſcriptura:ꝓpoſito noſtro ſufficit ſi ei9 cooperatio fuerit
illicita,fuit ideo quia attuliſſet filiabus detrimentũ ſalutis.
¶ Per idẽ reſpondendum eſſet de facto Aaron, q Iudæis
petẽtibus conflauit vitulum paratis vtiq; ꝑ tunc idolola=
trare:vt patet Exodi.xxxij.ꝓpter quod dñs vehemẽter ira=
tus aduerſus Aaron voluit ipm̃ conterere:vt patet Deut.
ix.qa opus illud natũ erat alios ſimplices quantũ ex ſe erat
inducere ad ſimiliter alijs idololatrandũ.Vnde ꝓ regula di=
co,Nõ licet cooperari proximo ad actum peccati ꝑ quem
alius læditur.& ad eum caſum limitari debet quod dicunt
doct.(ſi etiã indigenas cõplecti debeat) Nõ licet locare do=

mũ volenti fœnerari: nec licet paratõ furari demõſtrare quo loco ſitũ eſt alienũ, vt ipſum poſſit auferre: niſi in caſu quo dñs actu elicito vel debito eſſet volens: puta ſi pnoſceret fur aliàs dñm rei occiſurus, vel maius dãnũ eidẽ ꝓ certo illaturus. ¶ De facto Heliæ dico ꝙ ibi genti Iudæorũ ꝓfuit, eandẽ ab idololatria reuocando, nec alijs nocuit qui parati erãt & firmi ꝓpoſiti amodo in idololatria pſiſtere. Declaratio aũt Heliſei intelligenda eſt cũ ꝑ hoc non afferẽt alteri ſalutis detrimentũ. ¶ Ad tertiũ principale. Omnia illa licent ſub limitatione prędicta, dum ſcilicet veriſimile ſit ꝙ nõ afferent ſalutis detrimentum quibus cooperamur: aut ſi noſcantur afferre, omiſſio noſtra alios deterius ſcandalizaret: vt de nõ

M obſeruando iuramentũ metu extortũ. ¶ Ad rationes alterius partis. Ad primã patet ex dictis circa ſolutionẽ primæ rationis ante oppoſitum, quando cooperatio ad actũ peccati cenſetur conſenſus in peccatum. Et ſi iuxta hoc petas quare Paulus cuſtodiendo veſtes lapidantium Stephanum, dicitur Act.vij. neci eius conſenſiſſe, cum ſolum veſtes cuſtodierit eorum qui nihilominus ſine eius cooperatione erãt Stephanum occiſuri: & quare nõ licebit à phitoniſſa reſpõſa expetere, ſi cooperatio ſolum ſit conſenſus in peccatum, cum affert detrimentum ſalutis poſitiue vel priuatiue modo præexpoſito: dico ꝙ cooperatio ratiõe ſui ſolum eſt peccatum & conſenſus in peccatum ſub modo dicto. ſi tamen ſimul concurrat complacentia actus peccaminoſi, aut abſolutum velle ꝙ per alium fiat, adiungitur ei aliud peccatum conſenſus. & ſic erat de Paulo: etiam per hoc lædebatur ꝓximus, puta beatus Stephanus. & ſic iuxta regulam datam talis cooperatio fuit illicita: ſicut nõ licet mihi furem iuuare in aſportãdo rem furtiuam, licet ſine opera mea aut auxilio eſſet idem ablaturus. De requirere reſponſa phitoniſſæ habemus ſpecialẽ prohibitionẽ Leuitici.xix. Nõ declinetis ad magos, neqꝫ ab hariolis aliquid ſciſcitemini. iõ nõ licet &c.

N ¶ Ad ſcdm dico ꝙ nõ licet iuramentũ requirere ab eo quẽ nouimus falſum iuraturũ, dũ ꝑ hoc induceretẽ peccare mortalr, aliàs nõ peccaturus. Et hoc intẽdit Aug. vt patet ex ſua

probatione,qua dicit exactorē talē occidere duas animas: ſuā ſcilicet,& ipſius iurātis.Secus ſi noſcatur paratus peiera re:& niſi iuramentū requiratur,liberius & effrenē in alijs ēt decepturus proximū:vt ſepe cōtingit in abominantibus p̄iuriū,qui alia peccata furti & fraudis & ſimilia pro nihilo reputant.Et iſtud credo procedere in parte,puta priuata p̄ſona,quæ iuramentū exigeret:nō autē in iudice cuius eſt cō muni vtilitati hominū proſpicere.Vnde(vt vult Tho.ij.ij. q.xcviij.arti.iiij.& glo.xv.q.v.c.prẹſbyteri.)Et ſi iudex ſciat falſum iuramentū eū a quo iuramentū exigendū eſt, poteſt nihilominus iuramentū īducere & requirere. Beatus Tho. adiungit,q̄a nō tā iudex quā alius ad cuius inſtantiā fit,cen ſetur exigere.Verā rationē credo,q̄a maiora diſcrimina im minerēt reipublicę deceptionū & fraudis ſi iudex neceſſita te officij talia iuramēta nō exigeret.Hoc credo mouiſſe ſan ctum Bonauen.vt diceret ꝙ pro vtilitate cōmuni liceret re quirere iuramentū ab idololatra q noſcitur per idola iura:u rus.diſtinc.xxxix.iij.ſententiarū.¶ Ad aliud de furioſo dico O
quod vtiꝙ liceret furioſo gladiū reddere dūm alias maiora īminerēt diſcrimina ſibi vel alijs:vt vult beatus Tho.xxxij. diſtinctiōe.iiij.tractans materiā an licet reddere debitū men ſtruatæ.Sic etiā in propoſito de cooperatione ad actū pec cati non licet vbi nobis non cooperantibus nō peccaret,vt furioſus ſine redditiōe gladij ſeruaretur in vita,niſi ſalus alio rum(vt prius dixi)hoc requireret.¶De verbo Gratia. di co quod non ſolum licet ſinere vt apoſtata ſua auferat, ſed etiam alia bona mobilia monaſterij tradere,ne ipſum mo naſterium incendat:quanquam Grati.placuerit quò ad hoc temperare ſermonem. ¶Ad tertium dico quod maxima P
illa,Qui vult antecedens,neceſſario vult conſequens quod ſcit vel credit ad ipſum ſequi:veritatem habet cum hoc con ſequens eſt medium neceſſario prẹcauſandum ab eo qui volitione cauſaturus eſt antecedens:quia niſi ſic, efficaciter poſſet velle finem nolendo media quæ ſcit aut credit &c.vt ſaluare vitam,& nolle merces eijcere cum hoc ſcit aut cre dit eſſe ad vitam neceſſarium. Secus dum conſequens non

eſt mediū quod p̄cauſari debet ab eo qui vult ſua volitione cauſare antecedens.patet.nā deus vult cooperari Ioanni ad volitionem deliberatam adulterij,ad quod ꝑ neceſſariā conſequētiam ſcit ſequi Ioannem peccaturum mortaliter: & tamen non vult hoc conſequens.Sic ſæpe quis vult vſq; in finem permanere in peccato,ad quod credit ſequi ſe ęternaliter puniendum,quod tamen omnino non vult.Et ergo Q docto.illud pſal. Qui diligit iniquitatem,odit animā ſuā: exponunt.odit effectu, non affectu.Iam in propoſito nos cooperari ad actum peccati alterius,non infert ipſum peccare tanquam effectum medium neceſſario pręcauſandum ab eo qui vult ſua volitione cauſare antecedens.

TErtio videndum eſt an vnquam licet euchariſtiam vel aliud ſacramentum ſcienter indigno tradere.Et videt̄ ꝙ ſic.Primo.Omnis Chriſti actio,noſtra eſt inſtructio.ſed ipſe in cœna tradidit corpus ſuum Iudæ,quem nouit actu peccatum habere.Vnde Aug.Chriſtus tanta patientia traditorem ſuum pertulit,vt ei primam euchariſtiam confectam manibus ſuis in ore commendatam,ſicut cæteris apoſtolis traderet.i.quæ.i.Chriſtus.Idem dicit Diony.iij.cap.eccleſi. hierarchiæ.Et Matthæi.xxvj dicitur ſine exceptione:Accipite & bibite ex hoc omnes &c.¶Secundo ſic.De officio ordinarij.ca.ſi ſacerdos.dicitur.Niſi quis iudiciario ordine probare poterit:non licet alium arguere nominatim,nec à communione remouere,quamuis ſciat ipſum ꝑ confeſſionē aut aliàs impœnitentem permanere in pc̄tō.Ex quo videt̄ ꝙ indiſtincte tradi debeat occulto pc̄tōri,ſiue in occulto pec̄at ſiue in publico.¶Et confirmatur per illud Aug.Nō prohibeat māducare diſpenſator pingues terræ:ſed moneat exactorem.de conſe.diſt.ij.nō prohibeat.de quibus pinguibus propheta ait:Incraſſatus eſt dilectus,& recalcitrauit: incraſſatus,impinguatus.dilatatus dereliquit deum factorem ſuum.Deute.xxxij.¶Tertio ſic:Iuxta decretum cōcilij Conſtantien̄.non tenemur in ſacramentorū adminiſtratione vel receptione quemcunq; generaliter excōicatū ſu-

ſpenſum vel interdictum à iure vel ab homine vitare.ſed ta lis petẽdo & ſuſcipiẽdo manifeſte & publice,eſt manifeſtus & publicus peccator:ergo licet ſcienter &c.Minor patet: q̃a vt dicit Syno.Baſilien.ꝑ illam conſtitutionẽ non intẽdit eccleſia vel cõciliũ hmõi excõicatos interdictos vel ꝓhibitos in aliquo releuare,vel eis quolibet ſuffragari.Iam ſi petendo vel ſuſcipiendo in excõicatione ſacramenta nõ peccarẽt,maximũ eſſet eis releuamẽ exhibitũ.ergo &c.Confirmo ſic:ſuſpectis de crimine datur euchariſtia ad ꝓbationẽ:vt patet.ij.q.iiij.ſæpe contingit.ergo. Similiter licet tradere publicis pc̃tõribus:aliàs ꝑiculoſum eſſet dare ſuſpectis de crimine.❡Ad oppoſitum videt̃ primo illud Matthęi.vij.Nolite ſanctũ dare canibus:neq; mittatis margaritas ante porcos.quo p̃cepto ꝓhibemur ſacramenta miniſtrare pc̃tõribus qui vel vt canes oblatrãt,vel vt porci in cœno vitiorũ volutant̃.Nec releuat ſi ſcandalũ imminet:q̃a vt ait Greg. Vtilius ſcãdalũ naſci permittitur,q̃ veritas relinquatur.de regulis iuris.qui ſcandalizauerit.Confirmo hoc dupliciter. Primo ſic:quia nulla occaſione ſcandali imminẽtis liceret euchariſtiam mittere in ſentinam corporalẽ.ergo minus in ſentinam vitiorum,quã multo amplius abominat̃ dñs,cuiuſmodi eſt hõ pc̃tõr.Sc̃do,quia ſcandalũ imminens nõ excuſat cum patet alia via obuiandi ſcandalo ſimul obſeruãdo p̃ceptum.ſed ita vr̃ in ꝓpoſito,cũ poſſet ſacerdos tradere pc̃tõri hoſtiam non conſecratam.ergo &c.❡Sc̃do ſic:ſi medicus corporalis daret ægroto medicinam mortiferam, non obſtante petitione ægroti peccaret mortaliter.ergo fortius medicus ſpiritualis ſi porrigat toxicum animæ,peccabit mortaliter:imò ſi ſecundum Auguſtinũ non licet furioſo reddere gladium,minus licebit furioſo ſpiritualiter non dico reddere,ſed donare quo ſe interimat &c.❡Tertio efficacius videtur idem ſic probari,Iure naturæ prohibemur alteri facere quod nollemus nobis fieri:vt patet.i.diſtinctione in decre.Et Matthæi.vij.dicitur:Omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines &c.Hæc eſt enim lex & prophetæ.quod intelligendũ eſt de velle & nolle debitis,nõ de

his quæ facto habent homines, vt vult magiſter. iiij. ſentētiarum diſtin. xxxvij. & gloſ. decre. in paſſu allegato. Sed quiſq; indignus teneť velle vt ſibi indigno ad condēnationem aīæ ſuæ nō detur euchariſtia. ergo tenemur & nos alteri nolle dare. Fortaſſis dicet aliquis poſt dn̄m Altiſ. qđ licet indignus teneť nō velle ſibi dari, cū hoc ſit ſibi nociuū teneť tn̄ cū hoc nolle ſibi dari. ex q̄ hoc foret nociuū, ꝓximo quē negādo in publico ſcandaliſizaret. Ex quo infertur: licet nō dare ſibi eſſet vtile, quia tn̄ proximo foret nociuū, nō teneť hoc velle: & regula iuris naturæ. Qđ prohibemur &c. ſolū habet qđ nolumus nobis fieri. Magna aūt differētia eſt inter nolle, & non velle: cū nolle dicat actū poſitiuū voluntatis: nō autem non velle. Sed hæc ſolutio videtur ſeipſam interimere. fatetur enim donationē illā ſibi eſſe ſpiritualiter nociuā. Cū ergo quiſq; teneať nolle ſuū ſpirituale detrimentū proueniens ex pctō, videtur teneri vt nolit ſibi dari. Præterea lege charitatis teneť velle quòd ꝓximus nō peccet. ergo ſi ꝓximus peccaret nō miniſtrādo ſibi indigno in publico petenti, tenetur & ad minus licitè poterit velle quòd ꝓximus ſibi petenti nō deneget, ſed miniſtret. & ita nō teneť illud nō velle, vt aſſerit ſolutio. Cōfirmo principale ſic, ſi aliquid excuſaret ſacerdotē miniſtrantē indigno ſacramenta, hoc eſſet debitum miniſtrandi. ſed ſacerdos non obligatur indigno petenti ad miniſterium ſacramentorum. ergo. Minor patet: quia ipſe indignus tenetur non petere: alias petendo & recipiendo non peccaret: cum illud tantum peccatum ſit, ad cuius oppoſitū obligamur. iam vbi nulla eſt petitio, ibi nulla eſt mora. Et vt tradit doctor ſubtilis. d. xv. iiij. nō tenetur quis alienū reſtituere quandocūq; dominus eſt cōtent9, & volēs actu elicito vel debito, ita ſcilicet ꝙ ſaltē teneť & obligať velle Iā (vt deduxi) eſt volēs actu debito: imò ſufficeret ꝙ ex debito nō ſit inuit9 ſeu nolēs.

A ¶ Pro reſpōſione dico primo ꝙ nullo mō licet inducere aliquē vt ſumat ſacramenta quē nouimus (quātū humana fragilitas futura noſſe permittit) ꝙ in mortali peccato ꝑcipiet. nō enim poſſet hoc fieri ſine dānabili irreuerētia ad ſacramenta, quæ dominus

in ſuffragiū noſtræ infirmitatis inſtituit. Sed ſi petat diſtinguunt doctores quia vel pctm̄ petētis eſt occultū, ita ꝙ ꝓbari non poſſit: vel publicū. Si primū. ſubdiſtinguendū eſt, ꝗ vel petit in occulto: & debet ſibi denegari, & moneri ne quouis modo petat in publico. Aut petit in manifeſto, & debet ei dari. Primo, ꝗ (vt dicit beatus Tho. in. iiij.) ꝓpctō occulto publicā pœnā inferens, reuelator eſt confeſſionis, aut ꝓditor criminis. Secūdo, ꝗ quilibet chriſtianus habet ius percipiendi Euchariſtiā & alia ſacramēta, niſi illud perdat ꝑ pctm̄ mortale. Cū ergo in facie eccleſiæ nō cōſtat peccatorē occultū illud ius amiſiſſe, non pōt ei denegari: alias eſſet ſacerdotibus facultas ꝙ̄ maxima pœna pro libito afficere quos vellent. Tertio, quia ſcandalizaret eū, ei denegando. Hoc tamen limitandū credo ſi petat à ſacerdote qui ei obligāt ad miniſteriū ſacramentorū pro tēpore quo ad hoc tenet̄. Vñ ſi ſit curatus eius, & petēs nō ſit æger, nec eſt dies paſchalis, debet ei Euchariſtiā denegare. Cuiꝰ rationē aſſignat dñs Petrus de Palude: quia debet à mortali pctō ipſum impedire quantū pōt. ſed hic pōt, cū nō teneat̄ ſibi pro tūc dare. ergo & ſi ꝑ ſolā confeſſionē ſibi cōſtet, pōt ei denegare: nō ꝙ ex cōfeſſiōe ius illud acquiſierit, ſed ante habuit, eo ipſo ꝙ aliꝰ pro tūc non habuit ius petendi. allegat ad hoc de tempo. ordi. ca. ad aures. vbi negantur ordines monachis petentibus ꝓmoueri prælatis eorū contradicentibus. vbi pro ratiōe dicitur: Quia eſſe poteſt ꝙ prælati eorū ſecreta commiſſa nouerint, ex quibus eis conſtat ꝙ ſalua conſcientia nequeant ſublimari. Ita in ꝓpoſito mihi verius videtur, & ſi denegando nō poſſet peccatū eorū impedire: quia fortaſſe de manu eius rapiēt, aut aliàs actu interiori intenſius volēt, & ita grauius peccabūt: ꝙ ratio quare eis denegare tenet̄, eſt quia nō licet ſanctū dare canibus. Si verò Petrus ſit peccator publicus ſeu manifeſtus, omnino & in occulto & in manifeſto negāda eſt ei cōmunio, iuxta illud Cypriani: Puto nec maieſtati diuinæ nec euāgelicæ diſciplinæ congruere vt pudor B
& honor eccleſiæ tā turpi & infami contagione fœdetur, vt ſcilicet tradat̄ cōmunio hiſtrionibus & magis in ſuis ſcele-

bus ꝑſiſtentibus de conſe.di.ij.c.ꝓ dilectione. Et in cõſilio Bracarẽſi ꝓhibetur commemoratio fieri eorũ q ꝓ ſuis ſceleribus moriuntur impœnitẽtes.xxiij.q v.placuit.ergo multo magis eſt eis regãda ſacroſctã cõio. Et hoc manifeſte ꝓbat verbũ Saluatoris allegatũ, Nolite ſctm̃ dare canibꝰ &c. vt deduxi de Euchariſtia,ſimiliter dicendũ eſt de abſolutione ſacramentali impẽdẽda, & alijs ſacramentis. Et q̃a rõnes vtriuſq; partis falſum cõcludũt,primæ ꝙ ſemꝑ liceat pctõribus ſacramenta miniſtrare:aliæ vero ꝙ nunquã opportunũ eſt oẽs ꝑtractare. Prima ſolum concludit ꝙ licet pctõri occulto tradere i publico,& hoc vbi imminet ex denegatione ſcãdalum,vel etiam ꝑderetur pctm̃ occultum vt fuiſſe arbitror in facto Chriſti cũ Iudæ cõicauit cũ cæteris Nõ enim habemus ꝙ ipſe obligatus erat eis tunc Euchariſtiam miniſtrare. Dico notãter ſi &c.ꝓpter motiua Hilarij Mat. xxvj.quia cõicatis dixit dominus. Donec bibã illud vobiſcũ nouũ &c. Et in cõſecratione ſanguinis:Qui ꝓ vobis & ꝓ multis effundet in remiſſionẽ &c.vbi in ſecunda particula aliquos hoĩes vr̃ excepiſſe,non in prima. Et accideret de facto ꝓditio criminis occulti,ſi ſacerdos oĩbus alienę parochiæ cõicaret de conſenſu ſuperioris,vni ſoli hoc in publico negando. Et iuxta hoc limitãda ſunt q̃ in corpore q̃onis dixi de ſacerdote non ꝓprio,ſeu non obligato ꝓ tũc mini-

C ſtrare. ¶ Circa hoc tamen eſt aduertendũ ꝙ Chriſtus q ſecretorum eſt cognitor,noſcẽs ꝓ certo quid cuiq; congruat ad ſalutem,potuiſſet vtiq; ſeipſum ſine rep̃henſionis nota publico pctõri tradere:quemadmodum & pctõribus publicis ſub magna humilitate ſe tangẽdum præbuit,aut non ſubtraxit:quod nobis(qbꝰ ad ip̃m reuerẽtia eſt in p̃cepto) nequaq; liceret. Circa hoc etiam aduerte ꝙ cum Augu.& alij doctores dicunt pctm̃ Iudę fuiſſe occultum,intelligitur vel quia humanitus probare nõ potuiſſet Chriſtus p̃ſcius: quemadmodum factioſi Iudæi ſi requiſiti fuiſſent ꝓhibere teſtimonium veritati,negaſſent,ne fraudarentur intento. Et eo caſu liceret curato miniſtrare ei quem veriſimiliter p̃ſciret iudiciario ordine conuinci non poſſe propter &c. Vel

qa occultum erat eum iam eſſe in ꝓpoſito tradēdi:qui forte poſt conuentionē de tradendo cum Iudæis habitā,pœnituerat ante cœnam dñi.¶Ad ſecundū de ca.ſi ſacerdos.dico ꝙ limitandum eſt ſi pctat ab eo qui ſibi tenetur ad miniſteriū ſacramētorum,& pro tpe quo ad hoc tenetur,vt ꝓbare videtur cap.ad aures.de tempo.ordi.niſi(vt in ſolutione primi dixi)immineat ex denegatione ſcandalum,aut occulti criminis proditio,aut aliud ſi quid conſimile ſit quod magis vitare tenemur ꝙ̄ ſacramēta indigno tradere.¶Ad confirmationem dico ꝙ Auguſtinus ibi loquitur de pctōribus occultis,quorum ſcilicet pctm̄ diſpenſator probare nō poteſt.Et hoc manifeſte ponit ca.ſi ſacerdos.allegatum ꝑ illam exceptionem,niſi iudiciario ordine &c.ꝓbari poſſit.non obſtat verbum Auguſtini in homelia de pœnitētia, ſcilicet:Nos quemquam à cōione prohibere nō poſſumus (quanuis hæc prohibitio non ſit mortalis,ſed medicinalis) niſi aut ſponte confeſſum,aut in aliquo ſeculari vel eccleſiaſtico iudicio nominatū aut conuictum.ij.quæſt.prima, multi.Quod nō loquitur de cōione altaris,ſed de cōione in conuerſatione humana,quam nulli interdicere pōt niſi ſpōte confeſſo.Etiam licet talem non poſſet à communione altaris prohibere,non tamen haberetur ex hoc ꝙ non poſſet aut non deberet ei Euchariſtiam aut aliud ſacramentū non dare:cum aliud ſit prohibere,aliud non dare.¶Ad tertium reſpondeo ꝙ licet tales excommunicatos non tenemur vitare in miniſterio ſacramentorum ꝑtextu cenſuræ eccleſiaſticæ,ſuſpēſionis vel ꝓhibitionis generaliter ꝓmulgatæ,vt dicit cōſtitutio concilij Conſtantieñ.vtiꝗ tñ tenemur rōne peccati ex lege diuina talib⁹ ſacramenta nō miniſtrare: quēadmodum relaxatione concilij nō obſtāte,ſi ſubtractione noſtræ cōuerſationis veriſimile ſit tales generaliter excōmunicatos reuocādos eſſe ad cor,puta à peccato ad pœnitētiā,tenemur lege charitatis cōmunionē noſtræ conuerſationis eis ſubtrahere,iuxta illud ꝑceptū Apoſtoli.ij.ad Theſſ. iij.Denūciam⁹ vobis fratres in nomine Ieſu Chriſti vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate &c.imò

niſi iſtis eſſent ſacramenta deneganda, oporteret eoſdē petē do nō peccare, et ſacramēta licite ſumere: qđ ſancta ſynodus Baſilieñ. aperte reclamat, cū inquit: Per hoc tamē huiuſmodi excōicatos ſuſpenſos vel interdictos nō intendit ſancta ſynodus ī aliquo releuare. aut eis qūolibet ſuffragari. Quis autē nō videat maximū eis releuamē exhibitū, ſi licite poſſent ſacramenta petere & ſumere? aut oporteret licitum dicere vt publicis peccatoribus actu peccantibus licite tradantur ſacramenta: quod nephas eſt ſentire aut dicere. ¶ Forſitaſſe dicetis, Ergo fruſtra additur in decreto, cōcilij adminiſtratiōe: cū ſic teneamur eis ſemꝑ ſacramēta nō miniſtrare: imò ſequit̃ decretū manifeſtā falſitatē continere, niſi ad hoc cōfugiatur, ꝙ licet iure diuino ratiōe peccati teneamur tales vitare, nō tñ prętextu cenſurę eccleſiaſticę. & hoc addit

F cōciliū. ¶ Reſpōdeo: Multis cōicamus in ſacramētorū adminiſtratione, quibus tñ ſacramenta nō miniſtramus: puta quos in loco miniſterij admittimus, cū qbus oramus, aut reſponſum tanꝙ à cuſtode accipimus. & talē cōionē nō tenemur huiuſmodi excōicatis ſubtrahere. Et ita nō ſequitur, Non tenemur eos vitare in ſacramētorū adminiſtratiōe: ergo poſſumus eis ſacramēta miniſtrare (vt dixi) multis cōicemus in ſacramētorū adminiſtrationibus, quibus ipſa ſacramēta nō miniſtramus. Et ita illa clauſula nec fruſtra nec falſe additur. Nec mirū ſi cōſtitutionē cōcilij generalis ſic limitare oporteat, cū id ſolū relaxauerit qđ eſt poſitiui iuris humani, cui ſupra ius diuinū nulla eſt poteſtas ipſum relaxādi aut deſtituendi. xxv. q. i. ſunt quidā dicentes. Qui autē corticí literæ inbærentes auſi fuerint aſſerere ꝙ licet talibus ſacramēta miniſtrare, meminerint illius Androculi, Legibus ipſis lege opus eſt, quę eas corrigat: quemadmodum & marini piſces falſo mari educati, adhuc ſale egēt quo ſapidi fiāt aut à corruptione præſeruentur. Quod maximè verum eſt de legibus & ſtatutis humanis: quas vtiꝗ neceſſe eſt ad normam diuinæ legis corrigere: ne tandem locum in nobis obtineat quod Phariſæis īproperauit Chriſtus: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me: ſine cau-

ſa autē colunt me,docentes mandata & doctrinas hominū. ſubaudi,nō ad meā doctrinā vel legē correctas & moderatas. Mat.xv. Etiā niſi ſic correctę fuerint & moderatę, nihil humanarū traditionū lex eſſe poterit:neq; certe lex dici meretur. Quæ enim ſcripta eſt lex nō eſt niſi faciat opus regis: ad quē ſpectat iuſtū virū ab adulterato ſecernere: vt dicit Philoſophus.i.Rhetoricorum.¶ Ad cōfirmationē de ſuſpectis de crimine reſpondet beatus Tho.ix.diſt.iiij.dupliciter. Primo q decretū illud eſt abrogatū:quia facere tales ꝓbatiões eſt tentare deū. Vel ſecundo q intentio decreti nō eſt vt talis purgatio fiat,ſed vt ꝓpter timorē talis purgationis abſtineatur a peccato. Sed qa prima ſolutio effectualiter dicit cōciliū erraſſe aliquid ſtatuens in quo tentaret deus:& ſecūda nō videt ad mentē concilij,qa de furto incerto dicit oēs fratres cōicandos:& hæc verba, Corpus dñi ſit tibi hodie in probationem. Item ibidem.c.fin.quod videtur eiuſdem cōcilij,dicitur: Si ſacerdos vel epiſcopus infamatus de maleficio noluerit celebrando innocentem ſe oſtendere: quinquennio arcendus eſt à liminibus eccleſiæ. Et ita videt hoc ſtatutū vt effectualiter fiat velle: qđ ſatis eſt pro argumento. Itē nec plus videtur tentare deū ſi ſuſpectus ſe purget cōione Euchariſtiæ,q̄ ſi ſe purgaret iuramēto,quo deū inuocat teſtem. Ideo aliter reſpondeo negando cōſequentiā,& declaro eam nō valere: vt non ſequitur, A ſuſpectis de crimine licet iuramentum pro purgatione exigere:ergo etiā dum conſtat eos crimen commiſiſſe,de quo per iuramentū ſe purgarent. Et loquor de conſtare vt conuertitur cū eo quod eſt ordine iudiciario poſſe probari. Et eſt ratio: qa iuramentū purgationis ſolum requiritur ad tollendam ſuſpicionē mali, quia ſcilicet creditur non velle peierare. & ſimilr eſt de miniſtratione Euchariſtiæ vel ſumptione ad ꝓbationē. ¶ Ad rationes poſt oppoſitū quibus infertur nunq̄ eſſe licitū vt ſacramēta miniſtrent indigno: Ad primā dico q illa prohibitio dñi loquitur de canibus & porcis, q poſſunt repelli. iā repelli nō poſſunt in publico,ſi deficiēte ꝓbatiōe ex repulſiōe imminet ſcādalū,aut ꝓditio occulti peccati: vt dictū ē. ¶ Ad

primã confirmationẽ dico ꝙ aliud eſt de ſentina corporali, & aliud de ſentina vitiorũ in quã mittiť de volũtate domi-
I ni,dum occultũ eſt eã eſſe ſentinã vitiorũ in caſibus ꝑmiſ-ſis,puta dum imminet &c.Non v ideo etiã quin in caſu li-ceret ipſum mittere in ſentinã corporalẽ,puta ſi aliàs rape-reť ab hæreticis & infidelibus,q irreuerẽter in ſaacramentũ impingerẽt:intelligo,dum alia via non patet occultandi ſa-
K cramentũ.❡ Ad ſcđam confirmationẽ de hoſtia non conſe crata,rñdet btũs Tho.& poſt eũ Petrus de Palude.ix.diſt. Quarti,ꝙ hoc non licet:qa daret ſacerdos occaſionẽ idolo-latrandi,ex quo cibus ille adorandus eſt priuſꝗ ſumiť.Sed iſtud nõ vr̃ ꝓbabile,cũ in adoratione Euchariſtię ſemꝑ ſit tacita conditio,ſi cõſecratio rite ſit celebrata,ꝓut deciſum fuit in cõcilio Conſtantieñ.aliàs nõ excuſarent ab idololatria adorãtes hoſtiã dũ ſacerdos ſe fingit celebrare,& nõ ce lebrat:aut certe fingit ſe celebrare,& nõ eſt ſacerdos:vt ſępe accidit.Nec obſtat.c.de hoĩe.de celebratione miſſa.qa nõ dicitur ibi ꝙ ſimulans ſe celebrare,ppl'm idololatrare faciat: ſed ſolũ ꝙ ppl'm grauiter decipit:quod ideo eſt qa priuãtur ſuffragio illius oblationis hoſtiæ,q̃ multũ valet chriſtifide libus ex ope opato.& Bonauẽtura rñdet ꝙ illo caſu æquè peccaret ſumẽs,& ipſe ſacerdos ſimulãdo:niſi fortaſſe ipſe pc̃tõr talẽ hoſtiã peteret ad vitandã infamiã,& in dñici cor poris reuerentiã.Altiſſio.dat caſum in quo(vt dicit)liceret & oporteret ſacerdotẽ ſimulare,puta ſi non habeat hoſtiam conſecratã,& æger petat corpus dñi:tunc vtiliter ſimulat petẽte ægroto,etiã ſi credat ibi eſſe corp⁹ domini.nec eſt ibi pc̃m̃:qa fit vt vitet ſcandalũ infirmi.❡ Doctoribus cõiter
L placet vt in ſacramentis veritatis nil fiat ſimulationis.Et qd de hoc ſit,an habens hoſtiã non cõſecratam licite tradat ꝓ conſecrata,ſicut ſacerdos impœnitẽti manũ imponit ſimu lans ſe abſolutionẽ ſacramentalẽ tradere:ꝓ nunc trãſeo.Mi hi ſatis eſt ꝙ non ſemper ſic poſſet obuiare ſcãdalo,puta ſi nullã nõ conſecratam habeat ad manũ.Et ſi habeat,ꝙ forte hoc modo non tenetur illud ſcandalum vitare:qa põt Eu-chariſtiam tradere pc̃tõri cuius pc̃m̃ adeò occultũ eſt,ꝙ

ꝓbari nõ põt:exẽploChriſti,qui iuxta cõmunem doctorũ ſniam verum corpus ſuũ tradidit Iudæ,q tamen potuiſſet ſcãdalum & pc̃ti proditionẽ vitaſſe ſimulãdo.℄ Ad ſcd̃m M de medico dico ꝙ aliud eſt de medicina quã medicus ꝓba re poteſt ægro fore aut eſſe nociuam:& aliud de hac medicina ſpũali,quã nõ põt ſacerdos ꝓbare occulto pc̃tõri eſſe nociuam.Si tñ ponat̃ æger petens toxicũ ſiue medicinã ſibi mortiferã,ſummus & expꝫtiſſimus medicus,& illæſæ famę apud hoĩes,q ſcãdalizabunt̃ grauiter ſi alius nolit ei medicinã quã petit efficere,nec ei pateat via oſtendendi alijs ſpe ciem morbi,& contrarietatẽ medicinæ:non nego quin poſ ſit ei licite hmõi medicinam conficere,quemadmodum & furioſo gladiũ reddere cum alijs deterius ſe & alios perime ret:vt prius dixi poſt Tho.xxxvi.diſt.Quarti.℄ Ad tertiũ N dico ꝙ licet pc̃tõr occultus abſolute teneat̃ velle Euchariſtiã ſibi non miniſtrari,& etiã non petere:non tamen tenet̃ velle ꝙ ſibi indigno petenti non miniſtretur.Iam regula iu ris naturæ allegata,intelligenda eſt de ijs quæ volumus aut nolumus ex debito ſub oĩbus facti circunſtantijs occurẽtibus.Per hoc patet ad cõſirmationem vltimo adductam ꝙ de facto ad extremum recte iudicare non poſſumus,niſi oẽs rei circũſtantias loci & tẽporis &c.perſpexerimus:vt patet xxiij.q.viij.occidit Phinees.&.xxx q.vlti.iudicantẽ.Iam in ꝓpoſito licet hic petens teneatur eſſe cõtentus & volẽs vt ſibi nõ detur abſolute,non ſuppoſita ſua petitione in publi co:tamen licite eſt nolens vt ſibi indigno ſic petenti nõ detur:cum recte dictet per intellectum ſibi(vt præmittitur) petenti dandum eſſe:& iuſtiſſime velit per voluntatem vt fiat prout debitum eſt,& recta ratio fieri debere præcipit.

Argumentnm Quodlibetarij.

℄ Arguit Quodlibetarius:Is q credit ſe à criminibus abſtinere non poſſe,poteſt dolere de peccatis:& ſimul de hoc ꝙ à criminibus abſtinere non poteſt.ergo eſt ſufficiẽter attritus vt abſolutio ſacramentalis vi: tute operis operati eidem conferre poſſit gratiã ſacramentalem:& ꝑ conſequẽs

abſolutio talis eſt eidẽ omnimodo impertienda. ¶ Pro reſponſione pmitto illud Aug. libro de penitẽ. Recte pœnitẽs quicquid ſordis poſt purificationẽ contraxit, oportet vt abluat ſaltẽ lachrymis mẽtis. ſed ſatis durꝰ eſt cuiꝰ mẽtis dolorẽ oculi non declarãt: & ſciat ſe culpabiliter durũ, qui defleret damna tẽporis, vel mortẽ amici, & dolorẽ pcti non oſtendit in lachrymis. de pœni. diſt. iij. ſunt plures. Ergo ad verã pœnitẽtiã non requiritur ſolũ ꝓpoſitũ abſtinendi ab omni peccato mortali in futurũ, vt clare colligit ex vltima particula definitionis pœnitentiꝫ quã tradit magiſter ex verbis Ambro. ſcilicet, & plangenda vltra cõmittere nolumus (nolle eñ dicit poſitiuũ actũ) ſed etiã (vt certiſſimũ eſt) ꝙ actu nõ ſit in omiſſione vel cõmiſſione mortaliter culpabili, cũ oẽm labẽ pcti teneamur lachrymis mẽtis iam tergere: vt dicit Augu. in verbis pallegatis. Iam in ꝓpoſito meo, qui ſic credit ſe a criminibꝰ nõ poſſe abſtinere, actu delinqt p fidelitatis errorẽ, quãtũis neſciẽs: quẽadmodũ (vt prius dixi) aliq̃ hæreſi infecti, qui vt peccata omnino vitent, ſe tradũt incendio.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PRopter quid Matt. xiij. dicitur: Qui habet, dabit ei: & abũdabit. q aũt non habet, auferet ab eo & qd habet: cũ apertiſſimũ
A ſit eũ q nõ habet, nihil poſſe pderer ¶ Pro huiꝰ ſolutiõe, cũ (Hilario teſte) intelligẽtia dictorũ, ex cauſis ſit aſſumẽda dicẽdi: ex quo nõ ſermoni res, ſed rei ſermo ſubiectꝰ eſt: attẽdendũ eſt qua ex cauſa dñs ṽba illa ꝓtulerit. Vñ pdicante dño parabolã ſeminãtis, cuius ſemẽ alterũ cecidit ſecꝰ viã &c. accedentes diſcipuli interrogauerũt cur in parabolis loqueret turbis. Reſpõdens dñs ait, Quia vobis datũ eſt noſſe myſteriũ regni cœleſtis &c. Qui eñ habet, dabitur ei &c. Adiungens. Ideo in parabolis loquor eis, quia vidẽtes non vident. & audientes nõ audiunt neq̃ intelligunt, vt adimpleatur in eis prophetia Eſaiæ, Auditu audietis. & nõ intelligetis; videntes videbitis, & nõ videbitis. Incraſſatũ eſt

enim

enim cor populi huius:& auribꝰ grauiter audierũt:& ocu los ſuos clauſerũt,neq̃ videant oculis,& auribus audiant, & corde intelligãt,& conuertãt,& ſanẽ eos. Vbi manifeſtũ eſt dñm eis ideo in parabolis locutũ eſſe,& myſteria nõ do cuiſſe,qa corde incraſſato affectu carnaliũ oculos ſuos clau ſerũt,intuitũ mẽtis in amoroſam verbi dei cognitionẽ nõ di rigẽtes.Quod ſi habuiſſent,donaſſet ẽt eis dñs noſſe myſte ria.Senſus ergo verbi allegati eſt. Qui habet, ſupple verbi dei amorẽ,vt illuc mẽtis intuitũ dirigat:dabiẽ ei,ſupple ſen ſus intelligẽdi.Et qui nõ habet verbi dei amorem, auferetur ab eo)& qđ habet,puta naturalis capacitas intelligendi a ſtutia deducẽdi,& ſic de alijs naturę & dei donis,Quæ tunc meritò cẽſenẽ auferri,cũ ĩcipiũt ĩutiliter haberi, & detrimẽ tum offenſe & pœne ex non recto vſu afferre:vt vulgariter dicimus eũ pdidiſſe manũ,qui eã ĩutiliter magno dolore & incurabili affectã habet.Hãc perditionẽ deplãgens ꝓpheta ait:Percuſſus ſum vt fœnũ,& aruit cor meũ &c. Pſal.cj.Per cuſſus ſum inq̃ ardore cõcupiſcẽtiæ:& aruit cor meũ.ſteri litate bonorũ operũ:qa oblitꝰ ſum comedere panẽ meũ in quã panẽ non vtiq̃ corpalẽ,quẽ nõ ſinit obliuiſci q̃tidiana eſuries:ſed ſpiritualẽ,puta vbũ dei:qđ animã charitatis am plitudine impĩgat,& tẽporalium amorẽ ſuperfluũ omnino repellit & reſecat.Et apoſtolus ad Rom j.Et quia non pro bauerunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in re probũ ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniunt, repletos omni ĩiquitate &c.Tradidit(inquam)non malitiam imper tiendo ſeu ad malum inclinando,ſed ſuo iudicio eos deſeren do: quibus gratiam non apponit qua à malo reſipiſcerent, & mererentur iuſtificari.Et Eſa.v.Propterea captiuus du ctus eſt populus meus:quia nõ habuit ſciẽtiam dei,id eſt nõ curauit habere,& nobiles eiꝰ interierũt fame, & multitudo eius ſiti exaruit.propterea dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſq̃ vllo termino:vt ſcilicet eos recipi at,& hoc non ſine manifeſta & apertiſſima iuſtitia. Qui eñ deũ non diligit,cõſequens eſt vt ſit cõtra deũ. Mat.xij. Qui non eſt mecũ,contra me eſt:& qui non colligit mecũ,ſpar

rint ne apud diſtrictū iudicē cēſeant oculos ſuos à ꝓpoſito ſeu ſtatuto declinare in terrā, dū ꝓ tēporaliū cōquæſtu, honoris, glorię, vel facultatū (neglectis diuinis) hūanis legibus aut ſtatutis ardētius inuigilāt. Ex quo doctori cuidā viſum eſt maiorē partē hominū expertē eſſe charitatis, ob nō obſeruantiā pmi & maximi mandati. ſ. Diliges dñm deū tuum &c. in hoc ꝙ hoīm ſtatuta diuinis verbis ſeu legibus multo fortius amant. Amor ſiquidē doctrinę ſeu legis ex tribus ꝑpēdi ſolet, videlicet ex eius attētione, obſeruātia, & defenſione. Qui ergo remiſſius attēdit, rarius obſeruat, aut minus libere defendit diuinas leges: conuincit̄ deū nō ex toto corde (vt debitū & iuſtū eſt) diligere ſeu amare: qđ de obſeruātia & defenſiōe ꝓculdubio indiſtincte verū eſt. De attentione vero quo ad ea legis diuinę q̄ ꝓ cōditiōe ſtatus & pſonæ qs ſcire tenet̄, ſi minus attēdit: et indubitatū eſt. Quo ad alia vero q̄ ſcire nō tenet̄, ſi nō victus neceſſitate, fauore reipublicę aut qa ibi plus valet ingeniū, vel alia cā cōſimili hūanas leges attēdēdo p̄tulerit, ſed qm̄ eaſdē plus amat legib9 diuinis (q̄ ſunt aīæ pabulū, ad docendū & arguēdū corripiēdū & erudiendū in iuſtitia diuinitus inſpiratę: vt dr̄. ij. ad Tim. iij.) nō video quō deū eiuſdē ſalutiferę doctrinę auctorem poſſit ſup oīa amare. Hoc itaq; reſtat patres doctiſſimi, vt oēs apprehēdamus diſciplinā dei: nequando (vt ꝓpheta cōminatur) iraſcatur dñs, & pereamus de via iuſta. Pſal. ij. C

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PROPTER qd dicit dñs Apocal. iij. Vtinā calidus eſſes, aut frigid9: ſed qa tepid9 es, incipiā te euomere de ore meo: cū deū cōſtet naturę eſſe incorporeę, q nihil cōtinere pōt, ore, aut emittere. ¶ Pro huius reſpōſiōe p̄mittēdū eſt qs in ꝓpoſito calidus, quis frigidus, & qs tepidus dicat̄. Calidus dicit̄ q charitate feruēs, nihil omittit eorū q̄ à deo præcepta ſunt. Frigidus vero q nō dei amore, ſed pœnę formidine cogit̄ p̄cepta ſeruare q̄ ad ſubſtantiā operū. Tepidus vero q nec amore trahit̄, nec pœnę formidīe ad diuinę legis obſer A

Quodlibetica Quæſtio quarta eiuſdem, anno à ſalute humana.m.cccc.xciij.i ſcholis artiū eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata.

PER VENERABILē virum dn̄m Quodlibetariū ſunt mihi nup̱ tres quæſtiones ꝓpoſitæ: vna cū argumentis: reliquæ duę ſine argumentis.

Quæſtio cū argumentis eſt.

¶ Vtrum curabilior ſit, & minus deū offendat, q̄ peccat ex ignorantia vel infirmitate, an is qui peccat de induſtria? ¶ Pro cuius q̄ſtionis deciſione primo dicā Quid eſt cuiuſlibet illorū triū, ſcilicet peccare ex ignorātia, infirmitate, & induſtria: dubitando ſimul de Si eſt ipſorū. Et ſecūdo qđ illorū ſit grauius, et magis corrupti hominis, ſeu minus curabilis, in quorū deductiōe ſi vel lapſu linguę, aut ignorātia aliquid dixero qđ ſit piarū auriū offenſiuū, aut cōtra doctrinā ſanctæ matris eccleſiæ, ex nūc reuoco, & pro non dicto haberi peto, ſubmittēs omnia correctioni ſacroſanctę ſedis apoſtolicę, ac oīm quorū intereſt errantē in viā veritatis reducer. ¶ Qua ꝓteſtatiōe p̄miſſa, procedo ad primi expeditionē, primo tractaturus de peccato ex induſtria. Secūdo de peccato ex infirmitate. Et vltimo de peccato ex ignorantia.

¶ Ad ſciendū quid ſit peccare ex induſtria, p̄mitto: Cū volūtas ſeu appetitus intellectiuus de ſua natura inclinet i bonū: nō pōt peccatū accidere niſi ex corruptiōe ſeu inordinatione alicuius principiorū à quibus ꝓcedūt humani actus: q̄ ſunt intellectus, volūtas, & ſenſitiuus appetitus. Qn̄ autē in actibus humanis peccatū accidit ex defectu ītellect9, ſit ex ignorātia. qn̄ ex inordinatiōe ſenſitiui appetit9, dr̄ fieri ex A

infirmitate.ſed qñ fit ex inordinatione ſeu corrũptiõe volũtatis, dicitur peccatũ de induſtria ſeu ex malitia.Et eſt volũtas inordinata:cũ minus bonũ magis amat.Qđ enim in corporib9 eſt põdus,hoc in animo eſt amor.Vñ Aug.lib.Confeſſionũ.Amor meus,põdus meũ.eo feror quocũq; feror.Et qa ad magis amare aliquid,cõſequens eſt electio patiẽdi detrimẽtũ in minus amato,vt qs potiat̃ eo quod magis amat, quẽadmodũ eligimus mẽbri abſciſſionẽ vt vitã ſaluemus: hoc modo volũtas plus amãs diuitias aut voluptates ꝙ ordinẽ rationis ſecundũ diuinã legẽ,ſequit̃ vt velit diſpẽdium pati in ſpirituali bono vt voluptate potiat̃,vel alio tẽporali bono quod magis amet & ſic ſcienter vult malũ ſpirituale. Et accidit hæc iordinatio volũtatis ex duplici cã.Prima eſt cõſuetudo mala agẽdi iã quaſi verſa in naturã,quæ facit homini aliqd eſſe conueniens ſeu placens ſecundũ affectũ, qđ ſimpliciter malũ eſt:qũo aſſuetis veſci veneno:tandẽ eſt cõnaturale & conueniens vt(tradit Cõmentator in principio iij.Phyſico.)quod nature recte diſpoſitę foret toxicũ. Secũda cã eſt remotio ꝓhibẽtis.Poſtꝙ enim natura humana in prio parente ſpoliata eſt gratuitis:& vulnerata ĩ naturalib9 verificatũ eſt illud Gene.viij.Senſ9 & cogitatio humani cordis in malũ ꝓna ſunt ab adoleſcẽtia ſua.Et deflectit̃ ſemper appetitus noſter magis in amorem præſentium voluptatum & ſenſibiliũ,ꝙ ĩ honeſtatis amorẽ:niſi aliqd ꝓhibeat, erigẽs nos in ſũperna,& cœleſtiũ amorẽ,cuiuſmodi ſunt metus pœnarũ,& ſpes æterni p̃mij:quib9 ſublatis effrenẽ amat volũtas noſtra tẽporalem voluptatẽ,aut aliud expertũ bonum.Hinc Eccleſiaſtici.xxvij.dicit̃:Si non inſtanter tenueris te in timore domini,cito ſubuertetur dom9 tua.Et.ij. Macabeorum.vj.Multo tempore nõ ſinere peccatoribus ex ſententia agere,ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficij eſt indicium:quia videlicet per hoc timor incutitur,qui hominem cohibet à peccato.¶Hoc præmiſſo dico ꝙ peccare de induſtria,eſt aliquid facere vł omittere cuius intellectus notitiam habet quod ſit malum. Vnde dicitur de induſtria. quaſi de ſcientia ſeu notitia mali.Et dicitur ex malitia, quia

videlicet tunc ꝓcedit ex inordinatione voluntatis. Sed quia multis dubiū videtur an cōtingat hoīem eligere qđ actu nouit eſſe malum, ꝓbo hoc expreſſius paſſibus ſcripturæ ſacræ. & experimēto. Nā Iob. xxxiiij. dicit: Quaſi impios per cuſſit eos in loco videntiū, qui quaſi de induſtria receſſerūt à deo, & omnes vias eius intelligere noluerūt. Itē ad Rom. xiiij. dicit Apoſtolus: Beatus homo qui nō iudicat ſeipſum in eo quod probat. Qui aūt diſcernit, ſupple cibos aliquos eſſe immūdos, & vetitos ad manducandū: ſi mādu cauerit, dānatus eſt, id eſt dānatione ſe dignū facit: qa nō ex fide: oē aūt quod nō eſt ex fide, pctm̄ eſt. Et ſup illud Pſal. Forte viuos deglutiſſent nos: dicit Auguſtinus: Viui abſorbētur, q ſciunt malū eſſe, & cōſentiunt. Similiter illud Pſal. Fiat mēſa eorū corā ipſis in laqueū. qđ eſt ſcientes vltimo conſentire. Ecce nouerūt muſcipulā, & mittūt pedē. Experimēto ꝓbo idem ſic. Multi peccant cū ꝓpoſito pœnitēdi de hoc qđ agunt, & placandi deū ante mortē: quod nō eſſet niſi ſcirent malū eſſe quod faciunt. Vnde dicit Magiſter. xxij. diſtin. ij. ſententiarū, & poſt beatū Auguſtinū, ꝙ Adam non victus carnali cōcupiſcentia peccauit, ſed amicabili quadā beneuolentia, qua plerunq; fit vt offendatur deus, ne offendat amicus: ſed putauit vtrunq; fieri poſſe, vt & vxori morem gereret, & per pœnitentiam veniam haberet. ergo Adam ſciens malum fecit. ¶ Sed cōtra iſtud videntur quædam prægnantiſſimæ rationes. Prima. Voluntas non poteſt ſcienter malū eligere: ergo non contingit modo prędicto ex malitia ſeu de induſtria peccare. Antecedēs patet per illud. j. Ethicorum. Omnis ars & omnis doctrina ſimiliter actus et electio bonū quoddam appetere videntur. & per illud. v. Ethico. Nullus vult, ne incōtinēs quidē, quod nō exiſtimat eſſe ſtudioſum. & per illud. j. Rhetori. Eſt aūt voluntas cū ratione appetitus. Nullus eñi vult qđ niſi putauerit eſſe bonum. Etiā dicit Diony. iiij. de diuinis noībus: Nemo operaē ad malum aſpiciens. ¶ Secūda, qa ſic nō oporteret errare aut ignorare facientē mala, contra illud. iij. Ethico. Ignorat quidam omnis malus quæ oportet operari, & à quibus fugiēdum. Et illud

Prouer.xiiij.Errant oēs qui operant̄ malū. ¶ Tertia quia voluntas poſſet eligere cōtra dictamē rationis in vniuerſali & particulari.cuius falſitas patet primo p̄ illud Philoſophi.vij.Ethicorū.Si vna fiat ex vniuerſali & particulari ratiocinatio,neceſſe eſt concluſum hic quidē dicere animā:in factiuis aūt operari confeſtim:puta ſi omne dulce guſtare oportet:hoc aūt dulce vt vinū:neceſſariū eſt eū qui pōt & nō prohibet̄,ſimul & hoc agere.cōcludēs ex hoc apud incontinentē nō poſſe ſaluari vtrūq; principiū ſcientifice & in actu:quod nō oporteret ſi poſſet cōtra ſcientiā in vniuerſali et particulari agere.Secūda,qa ſic cōtraria iudicia eſſent in eodē.patet:quia nihil humane fit ab homine,hoc eſt deliberate,ſine intellectu practico,& appetitu:vt patet ex.iij.de anima.Ponamus ergo ꝙ contra iſtud iudiciū in vniuerſali & particulari operetur,ſcilicet,Nulla fornicatio eſt facienda.Omnis concubitus cū iſta,eſt fornicatio:ergo &c.Contra illud dictamen nō poterit deliberate agere,niſi iudicet aliquē cōcubitū cū illa faciendū:& ita habebit cōtraria iudicia ſimul:cū opiniones cōtrariorū vel cōtradictoriorū ſint cōtrariæ.iiii.Meta.&.ij.Priorū.Tertio,quia ſic principium practicū poſſet ſaluari in viro nō bono,cōtra Philoſophū.vj.Ethicorū.Principiū diſcurſus rerū agēdarū eſt,ꝙ tale qd ſit extremū & optimū.Hoc aūt niſi viro bono nō apparet: quia prauitas obliquat,& falſo errore labefacit circa practicalia principia.ex quo infert ꝙ impoſſibile ſit prudētē eſſe quēpiā niſi ſit bonus. ¶ Quarta ratio eſt.Intellectus nō pōt dictare malū eſſe agendū:ergo nec volūtas ſciēter malū velle & facere.Cōſequētia tenet ex prius aſſumpto,qa nihil deliberate fit ſine intellectu practico p̄uio. Et antecedēs ꝓbat̄: qa ſic poſſet intellect9 diſſentire primo principio agendorū intellectis terminis:qđ eſt contra Philoſophū.j.Poſteriorū. Etiā malū in eo ꝙ malū,intelligit̄ debere nō fieri:qđ quiſq; vel mediocris intellect9 aduertit vtiq; cōtradictionē includere. ¶ Pro horū ſolutiōe dicūt quidā:Et ſi volūtas poſſit agere cōtra iudiciū rationis in vniuerſali & particulari:nō tn̄ cōtra p̄ceptū:qđ quidē præcipere eſt ordinare quoddā

ad opus, non per nudā intimationē, quæ exprimitur verbo indicatiui modi: puta, Hoc eſt tibi faciendū. ſed vnà cū intimatione mouendo ad opus, qđ fieri non pōt niſi in virtute primi mouētis inter vires animæ, qđ eſt volūtas: qualis intimatio (vt dicunt) exprimit verbo imperatiui modi: ita ꝙ imperare ſit actus rationis præſuppoſito actu volūtatis: vt tradit Tho. ſ. ij. quæſtio. xvij. arti. ſ. Et videt̄ fulciri hæc ſolutio verbo Philoſophi. vſ. Ethico. dicētis propriū actū prudētiæ eſſe pcipere. ebuliæ aūt eſt recte cōſulere: & ſyneſis, id eſt ſagacitatis, recte iudicare: à qua differt gnome: quia innititur æquitati, ſeu epijciæ, ſyneſis vero legib⁹ cōibus. Sed hęc quātūcunq; magna clauis huius materiæ & difficultatū dicat à Capræolo, parū & pauca admodū videt̄ aperire: tū quia frequenter humane agimus aliquid, hoc eſt deliberate, vtēdo ſolū in mēte verbis indicatiui modi: imò & Philoſophus talibus ſolū vtitur cū intellectū neceſſario aſſentire cōcluſo, & in actiuis neceſſariū confeſtim operari eū qui pōt & nō phibetur. vij. Ethicorū. ſimiliter in libro de motu animaliū. Solutio vero data admittit volūtatē cōtra talē diſcurſum practicū poſſe operari. Præterea ſic nulla erit ratio quare apud incontinentē nō poſſit ſaluari vtraq; præmiſſa diſcurſus practici, cōtra ſolutionē & mētē Philoſophi ad motiuum Socratis. Iterū ſaluat etiā & principiū diſcurſus practici non poſſit apparere homini malo, vel ei qui ob voluptatem vel dolorē corruptus eſt, cōtra Philoſophum. vſ. & vij. Ethicorum. ¶ Ideo pro rationum vera ſolutione præmitto ꝙ huiuſmodi verba, volendū, eligendū, operandum, proſequendū &c. tripliciter capiūtur, vt ſufficit propoſito. Primo vt dicunt nudā futuritionē actus quē ſignant: quomodo dicimus blaſphemiā prædicandā ab Antichriſto, & aliquem indignum eligendum eſſe in epiſcopum. Secundo modo vt dicunt debitū neceſſitatis vel congruentiæ ad eſſe virtutis ſeu actus ſtudioſi: quomodo dicimus ieiunādum eſſe quibuſdā voto ad hoc aſtrictis, id eſt debitū eſſe vt ieiunēt: ꝙ̄cūq; ſciamus neminē eorum ieiunaturum. Tertio vt dicunt abſolute aliquid debere vel oportere fieri pro homine B

mũ,triplex eſt bonũ,ſcilicet honeſtum,vtile,& delectabile. Volũtas autẽ licet ſemper ferat̃ in aliqđ tale bonũ verũ vel apparens,poteſt tñ vtiq; ferri ſcienter in aliqđ inhoneſtum, dum feratur in ipſum ſub ratione vtilis vel delectabilis vere vel apparenter:& ſic nõ aſpiciens pure ad malũ operat̃, qa fert̃ in ipſum ſub ſpecie & ratiõe boni. ¶ Ad ſecũdũ reſpondet beatus Tho.in.ij.q.lxxviij.arti.j.in ſolu.ad primũ,ꝙ ignorantia qñq; excludit ſcientiã qua homo ſcit hoc nunc eſſe malum:ſicut cum ex paſſione peccatur,quãdoq; excludit ſcientiam qua aliquis ſcit hoc malũ non ſuſtinendũ eſſe propter conſecutionẽ illius boni:ſcit tamen ſimpliciter hoc eſſe malũ:& ſic dicitur ignorare,qui ex malitia peccat. Sed non videtur hæc ſolutio ſatiſſacere,quia ſicut ſcit hoc malũ eſſe,ita ſcire poteſt hoc debere non fieri, & non ſuſtineri ꝓpter conſecutionẽ illius boni quod proſequitur, Ideo aliter reſpondetur ꝙ licet omnis malus ignorat & errat circa practica principia,quia ſcilicet habet corruptũ & falſum principium practicum:non tamen oportet quòd erret circa honeſtatem vel inhoneſtatem,bonitatem vel malitiam actus: quia poteſt ſcienter bonũ vtile aut delectabile verũ vel apparens honeſtati pręferre. Et loquor de malo ſecundum intentionem Philoſophi,vt dicit malitiam diſtinctam cõtra incontinentiam & mollitiem. Auctoritas vero Prouer. potius loquitur de errore morum,quàm intelligentiæ:quõ dicimus errare incedentẽ per deuiũ,quanquã per intellectũ nihil falſi iudicet:& dicitur error affectus, vt ille error pedũ. ¶ Ad tertium reſpondeo. Ad primam probationem falſitatis dico ꝙ Philoſophus intelligit maiorẽ ſui diſcurſus vt eſt practica,guſtandum ſcilicet accepto tertio modo prius dicto. Cum hoc tamen ſtat voluntatem contra rationẽ rectam in vniuerſali & particulari circa honeſtatẽ ſeu bonitatem,ſeu circa hoc an licet vel non licet actus,oppoſitũ velle, aut non conformiter velle. Nec ſufficit dicere poſt Buridanũ.iij.Ethicorũ ꝙ ſolum oportet operari quantũ eſt ex pte intellectus,vel poſt Adã x.diſt.j.ſenten.ꝙ veritatẽ habet cũ voluntas cõformiter maiori & minori vult,& aliàs nõ: qa F

(vt prius oſtenſum eſt) non poteſt illa maior practica ſtare in intellectu ſine conformitate affectus. Ad ſecundā ꝓbatio nē falſitatis dico ꝙ iudicia illa nō ſunt cōtraria, qa faciendū æquiuoce ſumit̄ in negatiua & affirmatiua. In negatiua ſecūdo mō, prout ſcilicet dicit debitū virtutis. Et in affirmatiua tertio mō, prout ſcilicet dicit abſolute aliqđ debere vel oportere fieri, quō ſumi debet ī praxi. Et ꝑ idē reſpōdeo ad tertiā improbationē, ꝙ diſcurſus practicus prudentialis nō pōt ſaluari in hoīe nō bono: vt ibi dicit Philoſophꝰ. Sed certe diſcurſus quō iudicat̄ oē malū debere nō fieri, ſeu nō licere, bene ſaluat̄ in homine malo: imò eo deterior eſt quo melius nouit non licere q̄ vult proſequi.

H ¶ Ad quartū dico ꝙ nō eſt inconueniēs intellectū diſſentire alicui primo principio practico ꝓpter inordinatā affectionem volūtatis, imò ipſa diſpoſitio & affectio volūtatis facit aſſentire cōtrario, quēadmodū indiſpoſitio linguę fallit iudiciū ſenſus cōis de ſapore. Philoſophus aūt .ſ. Poſteriorū, loquit̄ de principijs ſpeculatiuis & cōſimilibus circa q̄ natura ipſa recte ſentire facit intellectis terminis. Secūda ꝓbatio ibi adducta ſolū ꝓbat ꝙ nullus ſanę mentis iudicat malū faciendū aut ꝓſequēdū eſſe, capiendo faciendum aut proſequendū ſecundo modo. ſecus ſi capiantur tertio modo, quomodo ſumi habent vt ſunt prædicata principiorū practicorū.

I ¶ Ex his infero ꝙ impoſſibile eſt in hoīe ſaluari aſſenſum totalis diſcurſus practici, qn ſimiliter operet̄ ſi poſſit. Pro cuius ꝓbatiōe duo ſuppono. Primum, Etſi voluntas ſit cauſa libera, nihilominus actus voluntatis, puta volitio, mere naturaliter agit & ex neceſſitate, ſicut ignis, ſol, & ſimilia. patet: quia ſi ipſa volitio eſſet cauſa libera, ſtaret efficax volitio ad ambulandū in homine potente & non prohibito per ſubtractionem neceſſarij, vel oppoſitionem impedimenti: qui tamen non ambularet. quod manifeſte experimur eſſe falſum. Tunc fit ſubtractio neceſſarij, cū prima cauſa deſinit cooperari, vel non adeſt cognitio requiſitorū ad proſecutionem finis: qa ſine cognitione mediorum quæ verè aut apparenter ſunt media, non cauſat volitio ſeu appetitus finis opus ad extra

Fortaſſe dices, Aliquis effectus nouus pōt cauſari à volun tate antiqua, ſine eius mutatione, aut ĩpedimenti amotiōe. Qđ patet primo: qa ſi veli ex nũc ambulare ad pulſum cā-panę, cāpana pulſante ꝑ illā volūtatē ambulo. Secūdo patet hoc, ſi rex iā velit aliquē ꝓ hora ſexta fieri liberū: adueniēte hora. vſ. ſtatī fiet liber, regis volūtate in nullo mutata: quod eſſe nō poſſet ſi actus voluntatis naturali neceſſitate ageret. Nec releuat ſi dicať poſt Auerroim. viij. Phyſicorū: Dū af-fuerit pſentia tēporis pro quo voluit, fiet in hoīe noua con-cupiſcētia, q̄ erit cā effectus: qa nihil aliud cauſabit illā con cupiſcentiā, niſi volitio ꝓcedens: cū oīa alia ponātur ſimilr ſe habere, ꝓter tēpus: qđ vtiq; nō erit illius cōcupiſcētię cā.

¶ Pro ſolutiōe pmitto verbū Cōmētatoris. viij. Phyſico. K Qđ dicūt (inquit) noſtrę legis hoīes volūtatē dependere de actione entis noui in aliqua hora, ita ꝙ illud ens fiat ad præ ſentiam illius horę, abſq; eo ꝙ fiat illic tranſmutatio, eſt ſer-mo nō intelligibilis. Voluntas em̄ cū fuerit ad inueniendū aliquod ens in aliqua hora, neceſſe eſt vt in volente tūc fiat concupiſcentia in mente quæ non fuit ante: & illa eſt cauſa ꝓpinqua ad agendū in illa hora. Et cā illius concupiſcentię eſt pręſentia illius temporis q̄ nō erat ante. nec pōt homo ſa nus fugere hanc fidem exiſtimatione præſentiæ. Reprehen-dens ibi doctos ſuæ legis, eo ꝙ poſuerunt principium æter-num mouere de nouo per voluntatem poſſibilem. Idem ad longum deducit tractando opinionem Empedoclis & Ana xagorę, dicens actionem nouam non poſſe dependere à vo luntate antiqua, niſi per accidens: quia ſcilicet agit per me-dium quod non fuit poſitum. idipſum etiam ſentit Ariſto-te. viij. Phyſi. cum dicit voluntatem non poſſe de nouo in-choare motum ſine ſui mutatione, aut impedimēti amotio-ne. Quāquā hæc duo lumina naturæ errauerint circa volun tatē increatam, quæ volitioni ſuæ idētificať, ſeu eadē eſt: ne-quaquam tamen credibile videtur eos deceptos fuiſſe circa propriæ voluntatis experientiam, præcipuę cum facile ſit iu dicare an voluntas completa poſſit præcedere effectū dum non impediatur. nō videtur tam præclara ac laborioſiſſima

L ingenia latere potuiſſe. ℂ Hoc p̄miſſo dico ad primū ꝙ volitio illa pręcedēs nō eſt tota cā nouę cōcupiſcentiæ, ſed ipſa potentia volūtatis ad minus eſt partialis, & forte totalis cā eius, ita ꝙ prior volitio p̄cedit in aduētu tēporis, & hęc ſuccedit. Nullū autē incōueniēs eſt partialē cām naturalē p̄cędere effectū, quāuis nō ſit impedita. Sed īpoſſibile eſſet hoc de cā totali & naturali. & p idē ſoluet̄ cauillatio q̄ ibi tangitur. Ad ſecundū dico ꝙ volitio regis nō eſt ibi proxima cā libertatis, ſi ponat̄ libertas res diſtincta a re denominata: qa ſiue ipſa maneat, ſiue trāſeat, puta rege dormiente, aſſequet̄ libertatē in tēpore p̄fixo, iā nihil eſt cā qū nō eſt. Ex his patet ꝙ volūtas nō cōcurrit libere ſaltē vt cā partialis īmediate ad actū exteriorē: quia ſic ſtante volitiōe efficaci in potente & nō prohibito ad ambulādū, poſſet nō ſubſequi ambulatio. ℂ Secūdo p̄mitto ꝙ volūtas efficaciter volēs finē, ne-
M ceſſario vult omnia quæ ſcit ad finem illum eſſe neceſſaria. Dico notanter efficaciter, ad excludendum volitionem conditionatam, & ſimplicis complacentiæ: qualis bene reperitur in deſperante de ſalute vel ſanitate aſſequenda ſeu recuperanda. Probo ſic: quia ſicut aſſenſus antecedentis naturaliter cauſat aſſenſum conſequentis, dum noſcitur aut creditur ad ipſum ſequi: ita volitio efficax finis neceſſario cauſat volitionem omnium quæ quis ſcit aut credit neceſſaria ad talem finem conſequendū. Patet idem exemplariter: ſi quis in tēpeſtate maris videat merciū eiectionem neceſſariam ad ſaluandam vitam, nullus ſanæ mentis dicet eū velle vitam ſaluare niſi etiam velit merces eijcere. Quis etiam tam hebes eſt qui neſciat eum non velle efficaciter ambulare, quē videt nolle arripere baculum, quem talis ſibi nouit ad ambulandum eſſe neceſſarium? Vnde Philoſophus .iij. Ethicorum: Si præſtituto fine inueniant impoſſibile eſſe quo finē
N oportet attingi, diſcedunt, id eſt deſinunt velle finem. ℂ Ex his deduco principale corollarium quòd maior diſcurſus practici non ſoluatur ſine efficaci volitione finis quē principium ipſum dicit proſequendam eſſe, & illa naturali neceſſitate cauſat volitionem omnium quæ ſciuntur neceſſa-

tia ad talē finē. Cū ergo minor adiūncta ponat id ſine quo finis haberi non poteſt, oportet voluntatē efficaciter velle hoc medium, & ita operari niſi prohibeatur, iuxta primum præſuppoſitum. verbi gratia ſit iſte diſcurſus, in hoc bello eſt per me fortiter agendū pro ſalute populi Chriſtiani, & fidei orthodoxæ defenſione. ſed nō poſſum ī ipſo fortiter agere, niſi hoſtes inuadendo ſubeā pro nunc mortis periculum ergo hoc eſt nunc faciendū. Volens efficaciter finē præſtitutū per maiorē, neceſſario vult mediū propoſitū per minorē, tanquam ad finē illū neceſſariū: & ita vult cū mortis diſcrimine hoſtes inuadere. Pōt tñ vtiq; volitio efficax finis ſtare ſine volitione mediorū quæ ſunt ad finem illum neceſſaria, cū non ſciuntur vel creduntur eſſe neceſſaria, ſed tūc prima volitio impeditur per defectū partialis cauſę aut ſaltē conditiōis ſine q̄ nō, puta talis cognitiōis q̄ illa ſint media, vel q̄ ſunt ad finem illū neceſſaria. ¶ Peccare ex infirmitate, eſt actū vel omiſſionē culpabilē facere nō ex deliberatione propter paſſionis impetū. Vnde ſicut corpus infirmū eſt quando humores & membra non ſubduntur eius virtuti regitiuæ, ſic metephorice animi infirmitas dicitur cū affectiōes ſenſitiuæ non ſubdūtur virtuti regitiuæ animale, puta rationi, ſed eam deducūt ad conſenſum vetiti, vel omiſſionem præcepti. Vnde dicit Philoſophus.j. Ethicorum: Tam incōtinentis quā continentis ratio recte & ad optima prouocat ſed aliud quiddā eſt præter rationē innatum quod repugnat reſiſtitq; rationi. Vt enim reſolutæ corporis partes, ſi ad dexterā mouere velis, in ſiniſtram feruntur: ſic & in animo in contrariū feruntur incontinentium appetitus. Et Apoſto. ad Roma. vij. Video. aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Et ad Gala. v. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis illa faciatis. ¶ Et poteſt paſſio ſenſitiui appetitus præualere aduerſus rationem ſeu eam vincere tribus modis, ſcilicet per diſtractionem, per contrarietatem, & per ligationem

A

B

per diſtractionē, quia dū vehemēter animæ intentionē applicat ad ſui obiecti cōſiderationem, diſtrahit: ne poſſit alijs cōſiderandis intendere: vt qui fiſtulis delectant, nō poſſunt mentē adhibere ſermonibus ſi fiſtularū ſonum exaudiant, magis gaudētes ſono quā præſenti operatione. Voluntas ergo ſoni corrūpit operationes circa ſermones: vt dicit. x. Ethicorū. Et vniuerſaliter, quælibet extranea voluntas diſtrahit corrūpendo operationē ſicut ꝓpria auget, magis ſingula diſcernere faciens, exactiuſq; cōprehēdere. Pſal. lvij. Supcecidit ignis & nō viderūt ſolē, Ignis inquā cōcupiſcentiæ ſeu
C libidinis: & nō viderūt ſolē id eſt notiſſima pricipia practica agendorū. ¶ Secūdò per contrarietatē. Frequenter enim paſſio inclinat ad cōtrariū eius qd' ratio præcipit: quæ dū non cohibetur, parua ſcintilla creſcit in flammā, tandēq; rationē trahit in ſententiā inclinationi ſuæ cōformē. Non enī eadē videntur amantibus & odientibus iratis & māſuete ſe habentibus: ſed omnia diuerſa vel ſaltem magnitudine: vt amanti videt̄ ꝙ reus nullā vel paruā iniuriā fecerit: odienti verò omnino contrariū: vt dicitur. ij. Rhetoricorū. Quemadmodū enim guſtus de ſaporibus iudicat ſecundū diſpoſitionem linguæ & ſui organi, vt patet in febricitantibus: ita intellectus ſecundū diſpoſitionē appetitus, dum affectiones vehemētes fuerint. ꝓpter quod primo Rhetori. dicit Philoſophus minimā poteſtatē tribuendam iudicibus: vt non ex arbitrio, ſed ſecundū leges iudicent: quoniā cū vel amēt vel oderint: ſua quoq; vtilitas connexa ſit, nō ſatis queunt verū perſpicere, ſed propria vel voluptas vel dolor iudicia abūbrat. Beatus igitur qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad petram. Pſal. cxxvj. Paruulos inquā id eſt exiles motus paſſionū, ad petram rationis, ne videlicet ſuccreſcentes vim capiant deducendi ad malum.
D ¶ Tertio per ligationē intellectus: quia paſſiones corporalem tranſmutationem faciunt corporalis verò ꝑturbatio ligat ſenſum, vel perturbat phātaſmata: propter quod intellectus impeditur a ꝓprio actu, ſcilicet ab vſu rationis: & ita per paſſionem ligatur. ¶ Ex dictis patet ꝙ ille dicitur ſolum ex infirmitate peccare, qui

per paſſionem

per paſſionē impedit conſiderare malitiā ſuę actionis vel omiſſionis. Si enim paſſio adeò exilis fuerit & modica, vt rationis iudiciū quo ad hoc nō obumbret, quāq; trahat quodammō & inclinet: nō eſt infirmitatis peccatū: ſed principalius malitię: qa omne pctm̄ à volūtate ſcienter pcedens, eſt peccatū de induſtria, ſeu peccatū malitie: vt patet V. Ethico. ¶ Et ſi dicatur, Scientia propter ſui certitudinē eſt fortior paſſione: ergo non poteſt paſſio quātūcunq; int̄ſa rationis iudiciū peruertere, ſaltē cū fuerit ſciētię aut firme adheſiō ſ. vnde recte videtur dixiſſe Socrates: Difficile eſt ſi ſciētia adſit, aliud quicquā pualere, ac veluti mancipiū in ſeruitutem trahere. cōcludens neminē intelligentē facere cōtra id quod optimū ſcit, ſed eos q faciūt p ignorātiā facere. Nec videt ſufficere ſolutio quā dat Philoſophus. vij. Ethi. q incōtinēs cū in perturbatione eſt non habet ſcientiā in pticulari & in actu, ſed in vniuerſali vel habitu tantū: quoniā videmus tales de boni & mali diſtantia optime differere: qd̄ vtiq; fieri nō pōt niſi de particulari caſu: ſiuē ſcietitia in pticulari & in actu, Preterea bonū hominis eſt ſecūdū rōnem eſſe, cū ergo paſſio hoc ſolū operet, vt aliqd fiat ſecundū rōnem, quā ad ſententiā ſuę inclinationi conformē deducit: videt q motus volūtatis ex paſſione ſeu infirmitate, ſemp ſit bonus & rectus. ¶ Reſpondeo, Licet paſſio nō poſſit vincere ſcientiā aut fidē practicā eā manēte in vniuerſali & particulari, puta mouēdo volūtatē ad aliquid volendū vel nolendū cōtra practicū iudiciū: vtiq; tñ poteſt ſcientiam illam per diſtractionem ligationem vel contrarietatem extinguere ſeu corrumpere, quomodo linguę indiſpoſitio ſuperueniens corrupit rectum iudicium de ſapore: & ita non trahitur ſciētia velut mancipium in ſeruitutem, ſed à paſſione preualente corrumpitur, ¶ Ad confirmationē reſpōdeo q vtiq; poſſunt cognoſcere quid morales philoſophi, & quid ſcriptura ſacra de bono & malo tradant. & mentales propoſitiones formare: ſed nunquā poſſunt vtiq; propoſitioni diſcurſus practici de bono contrario inclinationi paſſionis cui cedunt aſſenſum pbere. & ergo bū dicit Philoſophus q eos dicere ſer E

mones ſeu verba ſciētię nullū eſt ſignū. Nā qui prio diſcunt illa cōplectūtur, ſed nōdū intelligunt. Opus eſt enim vt cognata natura fiat. Quare exiſtimandū eſt incontinētes talia dicere quēadmodū eos qui in ſcena, id eſt theatrali ludo recitant. ¶ Ad ſecundū dico ꝙ bonū hominis conſiſtit in eſſe

A ſecundū rōnē rectā, non autē recurruam: qualis eſt rō incōtinentiū dū actu ſunt in perturbatione. ¶ Ad videndū quid ſit peccare ex ignorātia pręmitto ꝙ aliud eſt ignorātē aliqd facere, & aliud eſt id ipſum facere ex ignorantia. Nam ſicut abſentia nautę eſt cauſa ſubmerſionis nauis, ita ignorantia eſt cauſa facti ſeu operis humani. Sicut ergo ab ſētia nautę nō eſt cā ſubmerſionis nauis niſi cū preſentia eius prohiberet ſubmerſionē: vbi nāq; ęque peritura eſſet nauis nauta pſente ſicut ipſo abſente, nō cenſeret abſentia eius cauſa ſubmerſionis, quia iā nō remouet prohibēs, & illa ſola ratione dicitur cā priuatiua ſubmerſionis cōſimiliter ignorantia dicitur ſolū cā operis ſeu facti, quādo preſentia ſcientię factū ipm ꝓhiberet: vt mutuās ſpe lucri cōſequēdi, ſi ignoret hoc eſſe pctm̄, puta vſuram mētalē, nihilominus idem factur9 ſi hoc ſciret, talis quāuis peccat ignorās, non tamē ex ignorā

B tia. ¶ Ex hoc dico ꝙ peccare ex ignorantia eſt actū culpabilē facere propter carentiā ſcientię ſeu notitię. Et fit tūc propter carentiā ſcientię quādo ſciētia ſi preſens eſſet, ꝓhiberet actū iuxta notabile pmiſſum. Et dico notanter actū culpabilem quia ſi ignorantia excuſet actū à culpa, non eſt ibi peccare ex ignorantia, ſed propter ignorantiā actum licitum facere: quia ſcientię factum, eſſet penitus illicitū. Et ſumo in deſcriptione ly actum generaliter, vt ſe extendit ad omiſſionem: & ſic competit deſcriptio omni peccare ex ignorātia,

C ſiue fuerit omiſſio, ſiue commiſſio. ¶ Ad ſciēdum autem ꝗ ignorantia excuſat, & quæ non, pręmitto ꝙ alia eſt ignorātia iuris, alia facti. Ignorantia iuris eſt duplex, ſcilicet iuris diuini, & humani. Ignorātia iuris diuini iterum ſubdiuiditur, quia quedam eſt inuincibilis, quedā vero vincibilis. Inuincibilis eſt ꝗꝫ hō faciēs qđ in ſe eſt vt miniſterio hominū vł dei auxilio inſtruatur, vincere nō poteſt. Et iſta totaliter ex-

cuſat à peccato. patet: quia niſi ſic, facienti quod in ſe eſt, nõ eſſet deus paratus ſuccurrere in neceſſarijs ad ſalutẽ: contra illud Aug. Deus ſemp paratus eſt bene facere, ſed malitia ho minũ prohibet. xvſ. q ſ. decimę. Et cõtra illud Pſalmo. cxliij. Prope eſt dñs omnibus inuocãtibus eũ, omnibus inuocãti bus eũ in veritate. deprecationẽ eorũ exaudiet &c. adeo vt gl. aſſerat ad Roma. v. Si cõfugientẽ ad ſe deus nõ reciperet, eſſet in eo iniquitas. Cũ igiẽ blaſphemũ & ipiũ ſit deo quã cũq; iniquitatis maculã aſcribere: oportet ignorãtiã faciẽ tis qđ in ſe eſt, totaliter excludere peccatũ, cũ ſit inuicibilis. ¶ Ex oppoſito ignorãtia vincibilis iuris diuini eſt quã ho mo faciẽdo qđ in ſe eſt vt miniſterio hominũ vel à deo in ſtruaẽ de agendis, vincere põt. & iſta culpã extenuat, ſed nõ excuſat totaliter à peccato. Secunda pars patet, qa vel talis nõ faciens qđ in ſe eſt &c. omittit requirere miniſteriũ hoĩm peritorũ, cõmittens ſe ſoli deo & eius gratiæ, & ſic de nouo peccat tentãdo deũ. Quicũq; eñ rationabili cõſilio habens quid faciat humanitus, ſalutẽ ſuam ſpiritualẽ vel corporalẽ ſoli deo cõmittit omiſſo ſeu neglecto humano ſubſidio: ten tat deũ: vt vult Aug. aſſignando cauſam quare Abrahã de buit Sarai dicere ſororẽ ſuã, ſubticẽdo eã vxorẽ ſuã eſſe. xxij. q. ij. q̃rit. Vnde ſicut incorporali ęgritudine cõſtitutus ſi cõ fiſus de diuino adiutorio nolit requirere medicorũ iuuamẽ aut conſiliũ, peccaret tentando deũ: ita qui mẽtis infirmita te laborat, puta ignorantia: ſi nolit &c. Vel ſecundo quãuis accuratiſſime requirit hoĩm quãtũlibet doctorũ cõſiliũ & miniſteriũ: non tamen ſe talem exhibet apud deũ, qui ab eo mereatur in viam ſalutis dirigi, puta quia ſe nõ diſponit ad charitatem cõtinuando actum, aliquod peccatum vel prio ra non diluendo per pœnitentiã. ¶ Et q̃ nullo horum triũ modorũ ignorantia totaliter excuſet à peccalo, probo. Nul lus ratione vtens excuſatur à peccato per pœnam quã iuſto iudicio deus ei infert, aut in ipſo cõtinuat ꝓ peccati deme rito. Sed ſic eſt de ignorantia eius qui perſeuerat in peccato. ergo. Maior patet: quia in voluntarijs nõ põt excuſare illa neceſſitas quã operata eſt prior volũtas: vt dicit Hu. de ſan D

cto Victore lib.j. de ſacramentis, parte.vij.c.xxlij.ſicut non excuſat neceſſitas denuo peccādi mortaliter in eo q priora peccata p pœnitētiā nō diluit.Et minor probat, primo qa in pœnā peccati interdū abſcondit veritatē ab his quos pſeuerantes in peccato cōſulūt,adeo vt ſi velint omnino rñdere,neceſſe eſt vt falſa reſpōdeant.Ezechielis.xiij. Qui poſuerit īmūditias in corde ſuo,& venerit ad pphetā vt interroget per eū me:ego dñs rñdebo ei in multitudine immūditiarū ſuarū.& infra.Propheta vero cū errauerit, & locutus fuerit verbū:ego dominus decipiā illum; & portabūt (ſuple vterq;) iniquitatē ſuā.iuxta iniquitatē interrogantis,iniquitas pphetę erit.Hinc ait gl.ad Roma.x.Mittit ſæpe deus malos doctores malis ex ira,vt viciſſim p ſe(ſicut iuſtū eſt) pereant:vt ſcilicet qui in peccatis eſt,peccet adhuc : & qui in ſordibus eſt,ſordeſcat adhuc.Apoca.xxij.Et.ij.ad Theſſalo.ij.aperte dicit Apoſto.Quia nō receperūt veritatē charitatis vt ſalui fierent:ideo mittet illis deus operationē erroris, vt credant mēdacio:vt iudicent omnes qui cōſenſerūt iniqtati.Et quid eſt hoc patres optimi, niſi offendiculū ponere? vt qui pœnitendo reuerti ad deū negligit, deſerens eū iuſto ſuo iudicio ponat ei deus vbi grauius impingat: vt p propheta ait:Si cōuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fecerit iniquitatē: ponā offendiculū corā eo. Ezechielis.iij. Aliquando tamen conſultus errare nō permittit falſa docendo,ſed tñ veritatis ſermonē eis ſubtrahit ppter interrogantis indignitatē:ſicut electo pphetę ſuo prenūciat.Linguā tuā adhęrere faciā palato tuo,& eris mutus,non quaſi vir obiurgans, qa domus exaſperans eſt.Vbi vide glo.ſuper verbo, & linguam.Secūdo patet eadē minor:quia in pœnā peccati ſæpe nō permittit deus indignos recte reſponſa intelligere,iuxta illud Eſaiæ xxix.Et erit vobis viſio omniū pphetarū ſicut verba libri ſignati,quem neſciens neq; ignorans literas legere poterit. Et expreſſius Eſaiæ.vi.c. Audite audientes, & nolite intelligere. Excęca cor populi huius, & aures eius aggraua,& oculos eius claude:ne forte videat oculis, & auribus ſuis audiat,& corde intelligat,& conuertatur,& ſanem eos.Quod

oculos claudere apud deũ eſt mētē non illuſtrare eidē in pœ nam peccati: ad intelligendũ nõ cooperari, ſeu iuuamē non pſtare. Fruſtra aũt palpitat lingua prędicãtis, ſi intus nõ do F
ceat gratia & virtus ſpiritusſancti ſeu dei. ¶ Ex hoc patet quãtę temeritatis ſit de ꝓprio capite qd liceat, qd iniuſtũ iuſtumve ſit: pſumere, & ſcripturę ſacrę regulã a peritis nõ re quirere. preter iuſtã neceſſitatē ſoli deo cõmittẽdo: vel certe de miſterio hominum confidere, & corde contrito ſimul ad deũ nõ recurrere. Nullũ em̃ ã peccato excuſat diuini iuris ignorãtia, niſi ad deũ toto corde cõuerſus dirigi petat & ſuffragiũ hominũ reqrere nõ omittat. ¶ Fortaſſe obijciet aliqs: In his quę ſunt iuris diuini, nulla cadit ignorãtia inuincibilis. ergo male dicit̃ illa ex toto excuſare ã peccato. Antecedens patet rõne Guillel. Pariſienſis: qa vel facit quis qd̃ in ſe eſt ad vitandũ pc̃m̃: & vtiq̧ diriget̃ ã deo miniſterio hominũ: vel interna inſpiratiõe. vel nõ facit qd̃ in ſe eſt: & tunc nõ errat iuincibiliter. ex quo cõcludit in his quæ ſunt iuris diuini: nõ cadere ignorantiã facti iuincibilē; quanto minus iuris. Et Ger. doctor eximius quarta lectiõe de ſpirituali vita animę dicit: Quicquid ſit de ignorãtia facti aut iuris humani, cõcors eſt ſentẽtia nullã in his quę legis diuinę ſunt cadere ignorantiã inuincibilē, quin facienti quod in ſe eſt, deꝰ ſemꝑ aſſiſtit, paratus illuſtrare mentē inquantũ oportebit ad ſalutē, & erroris euitationē. Similiter dñs Altiſſiodo. tertia ꝑte ſum. dicit vetulã & ſi audiat pręlatũ pdicantē ꝙ pater in diuinis ſit maior filio, quia filius quicquid habet &c. non excuſari per ignorantiam inuincibilem, quia poteſt ab alio veritatem diſcere, puta ã deo ſi ei aperiat oſtium cordis ſui per deuotam dei glorificationem. Pro quo facit Hugo de ſancto Victore lib. ij. parte. ix. capitu. v. dicens neminem excuſari per ignorantã ã pręcepto baptiſmatis ſuſcipiendi: qa niſi culpa ſua obſtiterit, audire & ſcire poterit ac debebit: vt exēplariter deduci ſolet ã doc. de Cornelio Cẽturiõe Actu. x. ¶ Et continuo per illud. j. Ioan. ij. capi. Et non neceſſe habetis vt aliquis doceat vos: ſed ſicut vnctio docet vos de omnibus: & verum eſt, & non eſt mendatiũ. ergo faciens

mis allegat. ergo in his q̃ ſunt iuris diu'ni, pōt cadere ignorantia inuincibilis. Nō obſtat verbū Hugo. allegatum: quia ꝓcedit de illo ad cuius notitiā deus voluit oīs eſſe obligatos, ſaltē notabiliter durantes in vita poſt acceptū rationis vſum ¶ Ad confirmationē ex verbo Ioannis apoſtoli dico quòd vnctio nō ſinit aliquem charū deo habitudinē pati in his quæ ei ſunt neceſſaria ad ſalutē: cuiuſmodi eſt illud de quo ibi Apoſtolus meminit, Chriſtū meſſiam in lege promiſſum iam veniſſe: qđ vnicuiqꝫ eſt neceſſariū ſcire: ſed in ſimilibus erudit ſemper charitatē habentes, vel interna inſpiratione, vel miniſterio hominum. ſecus in alijs, vt deduxi de Machabæis & alijs. ¶ Circa dicta eſt aduertendū quòd ignorantia aliquando eſt inuincibilis quo ad diſſolutionē, & vincibilis q̃ ad euaſionē: & illa non excuſat ex toto a culpa: vt dicit dominus Guillel. Altiſſiodoren. tertia parte ſummæ. quæſt. vtrum aliquis per ignorantiam ſine peccato pōt exhibere latriam creaturæ cuius exēplū eſt de eo cui appareret diabolus ſub ſpecie Chriſti præcipiens vt adoretur. quā quam eñ homo nō poſſet ignorantiā illam vincere per diſſolutionem, deueniendo ſcilicet ad cognitionē veritatis, eā diſcernendo a falſitate oppoſita apparente: quia tamē ei patet ſine diſſolutione euaſio peccati, adorando ſub conditione ſi ſit Chriſtus: ideo illa inuincibilis ignorantia non excuſaret à peccato ſi abſolute & ſimpliciter adoraret. An tamē ibi per implicitam conditionem poſſet excuſari a peccato, ſi cut in conſecratione hoſtiæ non tranſubſtantiatæ, ſecundū deciſonem concilij Conſtantien. non curo ad præſens ſatis eſt ī ꝓpoſito quòd in ſimpliciter abſoluta adoratiōe nō excuſaretur. ſed ignorantia inuincibilis quo ad diſſolutionē & euaſionem ſimul excuſat totaliter à peccato: vt ſi dæmon ſic tranſfiguratus preciperet ſibi filium immolari: quia ibi non poſſet ignorantia inuincibilis permanere quo ad diſſolutionem, niſi ſimul eſſet inuincibilis quo ad euaſionē, impoſſibile eſſet cū illa inuincibili ignorantia laborare, & tñ peccare: quinimò deus in hoc caſu facientē qđ in ſe eſt, neceſſario inſtrueret interna inſpiratione, aut certe cum

eo diſpenſaret in lege nõ occidẽdi inſontẽ. Et huius ſententiæ fuit Gratianus. xiiij. diſt. cũ dicit aduerſus ius naturale nullã diſpenſationẽ fieri, niſi duo mala ita ſe vrgeãt &c. qđ falſum eſſet ſi ignorãtia inuincibilis quo ad diſſolutionẽ tantũ excuſaret à pctõ. Sed dices fortaſſe, hęc ſententia ferè totũ mundũ iuoluit: cũ ſic mercãtes cõtractu iure naturæ illicito, quã tũcunq; ſequerent doctorũ ſententias, nõ excuſarent à peccato, cũ ibi ignorãtia ſit vincibilis quo ad euaſionẽ, abſtinẽdo à cõtractu, & ſimiliter in multis aliis, vt contrahẽdo cũ alio poſtq̃ maritus lapſus fuerit in hæreſim, qđ olim declarauerat Celeſtinus papa eſſe licitũ &c. Rñdeo: Nõ totũ mũdũ inuoluit: qm̃ in ſimilibus verè confugientes ad ſe nõ ſinit deus pcti labe inquinari: ſed dat metuentibus ſe ſignificationẽ vt fugiãt à facie arc9, & liberent electi ſui. Pſalmo. lix. Quẽadmodum Helia exclamente q; ſolus relictus eſſet veri dei cultor, accepit diuinum reſponſum, Seruaui mihi ſeptem milia virorũ qui non curuauerunt genua ante Baal. iij.
K Regum. xix. & refert Apoſtolus ad Romanos. xi. ℂ Reſtat inquirere de ignorantia iuris humani & poſitiui, an & quando excuſat a peccato. Et videtur quòd ipſa ignorantia in eo qui facilè ius noſſe poſſet, ſemper ſit peccatum, & ita à peccato non poteſt ſaltem totaliter excuſare: quia eſt in illo læta culpa, iuxta. l. latæ culpæ. ff. de verborum ſignificatione. & l. regula. ff. de iuris & fac. ignoran quia omnes tenentur iura ſcire. C, de legibus. l. ij. & de conſtitutioni, cap. primo. demptis perſonis quo ad hoc priuilegiatis, videlicet militibus, & minoribus. xxv. annis, mulieribus, & ruſticis. de quo plenius vide gloſ. quæſtione. iiij. cap. turbatur. §. notandũ. ℂ Pro rñſione præmitto qđ nõ eſt idẽ culpa apud iuriſtas, & pctm̃ apud ſacrã ſcripturam. Culpa in iure eſt deuiatio ab eo qđ bonũ eſt, quod per hoĩs diligentiã potuit ꝓuideri: cuius ſunt quinq; ſpecies: ſcilicet latiſſima culpa, latior, lata, leuis, & leuiſſima. pro quarũ deſcriptionibus remitto ad Bartolũ in. l. quod nerua. ff. depo. Vt deuiatio a bono vtili eſt culpa. Et q; ſine pctõ ſæpe fiat, patet: ſi hæres ex ignorãtia legis falcidiæ tantũ in legatis ſoluat, q; nõ remanet quar

ta para hæreditatis:hæc eſt lata culpa.& ſtultus appellatur qui iuris illius ignorãtia laborat,in.l.regula.ff.de iu. & fac. igno.vbi dicit̃ de talibus,Sciãt ignorantiã facti nõ iuris ꝓdeſſe:nec ſtultis ſolere ſuccurri,ſed errantibus.Itẽ fideiuſſor ignorãs ſe inutiliter obligatũ ꝓpter iuris ignorantiã:eſt in lata culpa,& ei ſubtrahit̃ actio mandati,Similiter ſi poſtq̃ ſoluerit:nõ certiorauit principalẽ de pecunia per eũ numerata,& ille ſecũdo ſoluit:vt.l.ſi fideiuſſor.ff. mãdati. Similiter ſi quis patronũ ſine venia in iure cõueniat,ignorantia in eo eſt lata culpa,& cadit in pœnã.l.aureorũ:vt.l.ij C.de in ius vocã.quæ oĩa ſunt ſine pctõ.Sed certe ſunt negligentiæ circa bonũ vtile reipublicæ, & pticulare ius:q̃s iuſte leges ſeu iura puniunt vel ceſſatione lucri,aut certe dãni affectione. ℭ Rñdeo igitur ꝙ etſi iuris ignorãtia in eo q vel ꝓpria prudẽtia inſtructus,aut iuriſperitorũ copiã habẽs,ius facilè noſſe poſſet,ſit lata culpa:hoc tñ nõ arguit illã ignorantiã eſſe pctm̃,etiã cũ ignorantia non eſt ꝓbabilis vt patet ex ſtatim pmiſſo.Sed vbi iura aliquid pcipiunt aut ꝓhibent,dũ ſufficienter innitunt̃ diuinæ legis auctoritati(extra quã vt regulam ab omnibus ꝓfeſſatã vel profeſſandã nihil poſſunt pcipere,vt nec abbas aliquid extra regulam ꝓfeſſatam à monacho teſte Gerſon)ignorãtia iuris non excuſat à peccato, niſi fuerit probabilis apud eum qui ex iuris ignorantia præceptum vel prohibitionem illam trãſgreditur. ℭ Dicet forſitan aliquis,ignorantia iuris diuini non excuſat à peccato, M niſi ſit inuincibilis,ſed vt plurimũ iuris humani diſpoſitio facit aliqđ eſſe cõtra dei legẽ,quod aliàs contra eam non foret:vt omnis diſpoſitio circa alienum impediens in aliquẽ cadere rei dominiũ.ſimiliter quæ impedit inter aliquos eſſe matrimonium ergo ſaltem talis iuris ignorãtia non excuſat à peccato,niſi fuerit inuincibilis.Cõſequentia tenet:quia da oppoſitũ conſequentis,& habebitur ꝙ ignorantia diuini iuris probabilis & non inuincibilis excuſabit à peccato.Verbi gratia quis accipit in coniugem quam ſcit in.iiij.gradu ſibi coniunctam,putans per iuris ignorãtiam hoc ſibi licere. iſte cõmiſcẽdo ſe illi fornicatur.Si ergo probabilis ignoran

tia illius cõſtitutionis eccleſiæ excuſet eũ à pctõ,ignorãtia iuris diuini de nõ fornicando excuſabit &c.quãuis ſolũ ſit pbabilis.¶Reſpõdeo ad probationẽ cõſequẽtiæ, negando aſſumptũ:quia aliud eſt talẽ ignorare q̃ fornicatio ſit prohibita,qđ eſt ignorãtia iuris diuini.aliud verò q̃ cõcũbere cũ illa poſt conſenſum matrimonij præſtitũ ſit fornicari,quod eſt iuris poſitiui.Et ſic ſecũda ignorantia pbabilis,tanq̃ poſitiui iuris,bene excuſat:iuxta.c.pposuiſti.lxxxij.diſt.& notata doct.ibidẽ:quãuis prima excuſare nõ poſſet,niſi eſſet inuincibilis.Patet iſtud per ſimile:lege naturæ tenemur non occidere,& vitã nobis ſeruare alimẽto & tegumẽto quãtũ poſſumus:nec ignorantia illius niſi inuincibilis excuſaret à pctõ.ſed certe ignorãtia probabilis q̃ tali cibo nos occidamus quẽ in ægritudine appetimus,vel tali medicamine,excuſat totaliter à pctõ:alias oporteret quẽlibet medicinã diſcere,et illud ſtudiũ cõuertere.Cũ ergo nõ minus licet ignorare pceptũ nõ occidẽdi,q̃ pceptũ aliena nõ occupãdi inuito dño:oportet ignorantiã probabilem iuris poſitiui humani excuſare &c.q̃uis facit actũ ipſum cadere ſub phibitiõe legis diuinæ.nec eſt ibi ignorantia legis diuinæ,ſed eſt ignorãtia alicu9 ppter qđ ignoratũ neſcit act9 cadere ſub phibitiõe &c.¶Ex hoc patet q̃ ſequẽs errorẽ alicui9 doctoris aut viri docti in ijs q̃ ſunt iuris poſitiui, excuſatur à pctõ:ſicut ſequẽdo errorẽ medici p ægritudine depellenda, vbi interdũ ſeipſum interficit.ſecus de errore iuris diuini. Et ſic oportet limitare dictũ Lãdulphi.xv.diſt.Quarti,q̃ videlicet ſequẽs errorẽ doctoris dũ eius mẽtis fuerit q̃ nullo mõ hoc faceret ſi ſciret eſſe pctm̃,excuſatur. ¶Ignorantia facti eſt triplex.ſ.affectata,craſſa ſeu ſupina,& probabilis.Affectata dicit̃ dũ vt maiori libidine propoſitũ exequamur ſine remorſu,vel ob aliũ finẽ nolum9 circũſtantias facti aduertere:vt eſt illud Pſal.xxxv.Verba oris iniquitas & dolus:noluit intelligere vt bñ ageret.Craſſa ſeu ſupina eſt dũ nolum9 laborẽ circunſpectionis ſubire,vel certe volumus alijs intẽdere,per quod a circũſpectione facti retrahimur:q̃uo Mat.xiij.dicitur,Solicitudo ſeculi & fallacia diuitiarum ſuffocãt

verbũ.Et dicitur craſſa metaphorice:quia pingũes regulari ter ſunt ſomnolenti & deſides:vnde prohibent a diligẽti cõſideratiõe.Nã vẽter pinguis(teſte Hieronymo) craſſum ſen ſum generat,xiiij.diſt.in fine.Et ſupina,qa tales quaſi ſupini iacent,ratione nõ eleuantes ad facti cõſideratione.Probabilis ignorãtia circũſtantiæ dicit dũ quis debito moderamine circũſpicit,& circũſtantiã illã nõ aduertit.Et vt dicat ꝓbabilis,nõ requirit ꝙ homo ſit nimiũ curioſus in inueſtigã do:ſed ꝙ nõ ſit nimiũ negligẽs remiſſus aut diſſolutus ĩ inquirẽdo,ff.de iu.& fac.igno.l.fi.℄ Prima ignorãtia peccatũ potius auget ꝙ̃ extenuat.Qui enim ſcire nõ vult, nõ de ignorãtia iudicabit,ſed de contẽptu:vt ait Ber.Scd̃a ſcilicet craſſa culpã alleuiat:ſed nõ excuſat a peccato: vt ſolet exẽplificari de Lamech,qui præ ſenio cęcutiens ſeu caligãs oculis dicẽte iuuene feram adeſſe,ſagittã emiſit,ac interfecit Caim: de quo in glo.Gene.iiij.&.xv.q.j.§.itaq;.& nõ excuſat a peccato occiſionis,qa nõ ſuffecit ꝓ exercitio illius facti diligẽtia illa per aliũ.Tertia videlicet ꝓbabilis à toto excuſat: vt exẽplificari ſolet de facto Iacob Gẽ.xxxix. cui pro Rachel ſuppoſita fuit Lya.Et niſi ſic,nõ liceret cõuolare ad ſecũda vota recepto certo nũcio de morte mariti,ex quo adhuc falli poſſet,contra.c.in p̃ſentia.de ſpon.&.c.dñs.de ſecun.nupt. Pręterea dicit Auguſt.lib.de fide & operibus: Non peccat virgo q̃ neſciens nubit alieno viro:nec erit adultera ex hoc, quandiu neſcit.qd̃ verũ eſt dum ꝓbabiliter ignorat.Et intelligo prædicta de ignorantia circũſtãtiæ q̃ ſola facit actũ malũ.Nã ſi ex ignorãtia circũſtãtiæ ſolũ aggrauãtis factũ, vel impertinẽtis ad ratione peccati aliqd fiat;ſiue illa fuerit ꝓbabilis ſiue inuincibilis,nõ excuſat a peccato: vt ſi eũ ꝓpter leuẽ iniuriã occidã, quẽ ignoro eſſe patrẽ,vel ignorẽ in ipſo actu me ſimul occidendũ ſi tẽtauero aliũ occidere: ꝙ̃ꝙ̃ ex & propter illã ignorãtiã fecero,nõ excuſor à pctõ.Similiter eſt de ſciente aliqd eſſe peccatũ: ſed quia ignorat ipſum eſſe mortale,vult illud agere.Cõtra iſtud adduco p̃gnãtiſſimũ mediũ de Abimelech rege Gerarę q in ſimplicitate cordis et mũditia manuũ ſuarũ voluit Sarai vxorẽ Abrahę ſibi P

ſumere vxorem poſtq̃ Abrahã dixerat eã ſororẽ ſuam eſſe. Cui dixit dñs.Geñ.xx.Ego ſcio ꝙ in ſimplicitate cordis feceris:.& ideo cuſtodiui te ne peccares in me,& nõ dimiſi vt tangeres eam.glo.interli.i.Nõ peruenires ad flagitiũ. Et Auguſt.ibidẽ notat ꝙ in deũ peccatur cũ talia cõmittunt quæ putant hoĩes vel non eſſe peccata,vel leuia haberi tanq̃ in carne peccata.Ergo peccaſſet in deũ Abimelech ſi cũ Sarai carnale cõmerciũ habuiſſet:& tñ ꝓbabiliꝰ ignoraſſe videt̃ Sarai eſſe alterius viri vxorẽ,q̃ Iacob nõ eſſe Rachel q̃ ſibi ſupponebat̃,qđ incenſo modico lumine facilè ꝑſpicere potuiſſet.Et cõ firmat̃ auctoritate cõcilij Triburiceñ.Qui abſente vxore cũ ſorore illius dormierit,quã ipſe vxorẽ putat: ſi ꝑ ſecuritatẽ probauerit ꝙ inſcius fecerit hoc ſcelus, debebit pœnitentiã indictã perficere,ſed ꝑmittitur ipſe nõ illa cõiugium legitimũ habere.xxiiij.q.ij.in lectũ. Vbi poſt ignorantiã probabilẽ dicit̃ ſcelus ꝑpetraſſe cognoſcendo ſororẽ ſuæ vxoris:& pœnitentia ei iniungitur.ergo ignorãtia facti probabilis nõ excuſat à peccato.¶ Reſpondeo. Dicit Lyra in allegato ca.ꝙ nõ ſufficienter inquiſiuit ſi eſſet alligata viro,vel non:& ideo peccauit eam accipiendo.Etiã videri põt ideo peccaſſe,quia habuit vxorẽ aliam:vt patet ex fine.c.& volendo iſtã ſuperducere peccauit.Sed neutra reſpõſionũ videtur bona,ex quo textus dicit recitando ṽba dñi ꝙ ſimplici corde fecerit.pro quo vident̃ verba Abimelech,Nũ gentẽ ignorantem & iuſtam interficies? Et ſubſequenter reſpõſio dñi.vbi Ambro.loco verbi ſimplici habet puro. ſed nullus ſimplici corde vel puro vult factũ malũ vel vitioſum: imò ſi opus exterius volitũ eſt malũ:volitio ipſa eſt mala, & ita nõ eſt ſimplex cor ſeu purum.Si igit̃ ducere eã vel cognoſcere fuiſſet Abimelech peccatũ,non cenſeretur à deo ſimplici corde & in mũditia manuũ ſuarũ &c. Dico igitur aliter ꝙ peccare in verbo allegato,videlicet ne peccares in me &c.nõ ſumit̃ prout dicit actũ culpabilẽ ſeu demeritoriũ, cũ ſimplici corde & iuſte voluerit &c.ſed ſumit̃ peccare ꝑ facere aliquid ſimile peccato ſecundũ exteriorẽ ſpeciẽ facti.Et ſimiliter ſumit̃ ſcelus in dicto concilij Triburiceñ.vt vult ibi gl.

& imponiť pœnitentia non pro culpa, ſed ad cautelã. Dices fortaſſe cõtra dicta de craſſa ignorantia: dicit Philoſophus. v. Ethico. quibuſdã inuolũtarijs veniã dandã eſſe, puta omnibus q̃ nõ ignorãtes ſolũ, ſed p ignorãtiã facimus: nõ alijs q̃ ignorantes facimus, nõ p ignorantiã, ſed ꝓpter animi perturbationẽ nõ naturalẽ neq; humanã. ¶ Reſpõſio. Philoſophus loquiť de ignorãtia inuolũtaria, cuius ſcilicet volũtas nõ eſt poſitiua cã p nolle ſcire, nec priuatiua p incuriã & ſegnitiẽ: debitã diligentiã ſciendi non adhibendo. Tũc em̃ per ignorantiã cõmiſſa puniunť ſi ipſe cõmittens cauſa ignorãtiæ videať fuiſſe: vt deducit Philoſophus. iij. Ethicorum de ebrijs: quibus duplices debenť increpatiões, cũ in eorũ poteſtate fuerit ne ebrij fierent: qđ cauſa eſt eorũ ignorãtiꝫ. Et gñaliter dicit ignorantes aliquid eorum quæ legibus continentur, & ſcire oportet, nec difficilia ſunt: eodemq; modo in alijs quæ per negligentiam ignorantur, quoniam in ipſis eſt ne ignorẽt peccare. Poterant enim diligentiam adhibere. R

QVO ad ſecundum principale primo inquirã quid eorum ſit grauius. Secundo ex hoc qs aliquo illorũ peccatorũ peccantiũ ſit magis corruptus, et minus curabilis. ¶ Pro primo pono hãc concluſionẽ. Cęteris paribus illud peccatũ eſt grauius, quod plus habet de volũtario: & inter ęquè voluntaria, quod ſit maiori conatu: inter oĩa verò grauiſſimũ in quo reperitur maior contẽptus. Prima pars patet, quia ratio peccati conſiſtit in eſſe voluntariũ. cp ſi non ſit voluntarium omnino, nõ eſt peccatum: quod adeò manifeſtũ eſt Auguſt. teſte, vt nulla huic doctorum paucitas, nulla indoctorũ turba diſſentiat. Ergo quod plus participat de voluntario, magis habet de ratione peccati. Secunda pars patet, quia ſicut in merito conatus voluntatis auget meritũ: ita in culpa maior conatus voluntatis arguit plus inordinationis & demeriti. Tertia pars patet per illud. i. Regum. xv. Quaſi peccatum hariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatrie, nolle acquieſcere. quod ibi improperatur Saul ꝓ tranſgreſſione poſitiui mãdati dei, qđ metu populi (vt ibi patet) A

tranſgreſſus erat,propter contemptū, quē adeò aſpernatur deus etiā in mere poſitiuis.Quid igitur in ijs q̄ ſunt iuris naturæ?Quòd autē cōtēptus ſit extremus gradus malitiæ, patet Prouerb.xviij.Impius cū in ꝓfundū vitiorū venerit,contēnit.Et Auguſtinus dicit ciuitatē diaboli ꝑfici ex amore ſui vſq; ad contēptū dei.Hinc rectè dicit dn̄s Altiſſiodo. Si diabolo duobus apparente in ſpecie Chriſti, vterq; credat eū eſſe Chriſtū,& facto mādato vt eū adorent,vnus adoret,alter vero cōtēnat adorare:grauius peccat qui adorare cōtēnit,quā is qui idololatrat,propter hoc, quia cōtēptus directe obuiat charitati:idololatria vero magis obuiat fidei.Hic patet puerſitas erroris quē ſeminare in hac vniuerſitate qui dā nō ſunt veriti,ꝙ contra conſcientiā erroneā qua iudicat fornicandū eſſe,licet nolle fornicari: cū ibi manifeſtus ſit diuinę legis cōtēptus:quēadmodū ſi quis eū qui miles eſt,credat regē,& eidē nolit regiū honorē impendere:cēſet nō militē,ſed regē contemnere.Nec eſt ſolū error dicta aſſertio,ſed hęreſis,contra orthodoxę fidei veritatem, iuxta illud Apoſtoli ad Roma.xiiij. Omne quod non eſt ex fide, peccatum

B eſt:vt latius deduxi in alijs.¶Ex dictis infero,Quāto quis maiori virtute aut gratia eſt ꝓditus, tanto peccat grauius: & quanto fortius metu aut concupiſcentia quis ad peccandum impellitur,leuius delinquit.Primū patet ex verbo Auguſt.lib.de pœnitētia:In hoc quiſq; peccator fit culpabilior, quo eſt deo acceptior.Ideo enim Adam plus peccauit,quia omni bono abundauit.de pœni.diſt.v.conſideret.Et grego. de diabolo ait:Idcirco peccās ſine venia damnatus eſt, quia magnus ſine cōparatione creatus eſt.de pœni.diſt. ij.principium.Et ſecundū patet,quia minus eſt de voluntario,vbi eſt maior impulſus ab extrīſeco.iō Aug.ſuadet cōfiteri.qua tētatione quove impulſu quis ceciderit.an vltra ſe peccato obtulerit,nō expectans tentationē,ſed pręueniens voluptatem.dicto.c.cōſideret.¶Ex his dico ꝙ inter dicta tria genera

C ra peccatorum, peccatum ex ignorantia eſt minus graue, deinde peccatum ex infirmitate: tertium vero, puta peccatum ex induſtria, extremum gradum tenet malitiæ. Iſtud

expreſſe aſſerit Greg. Peccatū (inquit) tribus modis admittit, ignorātia, infirmitate, & ſtudio. Et grauius qdē infirmitate, q̄ ignorātia, ſed multo grauius ſtudio q̄ infirmitate peccatur. de pœni. diſ. ij. ſciēdū. Itē q̄ pctm̄ ex ignorātia ſit minus graue, & eſt pctm̄ ex induſtria, patet ex v̄bo Saluatoris Lucæ. xij. Qui nō cognouit, ſupple volūtatē dñi, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. ſubiungit cauſa, qa hoī cui multū datū eſt, mu. tū quæret ab eo. in quo fundata eſt regula Auguſt. q̄ minora ſunt pctā ignorantiū q̄ ſcientiū. ex qua concludit auarū fidelē qui ſcienter ab auaritia nō receſſerit, vincere ſcelere eū q neſciēs hæreſim īcurrerit: ni i forte in hæreſi ſceleris magnitudo faciat qd' in auaritia facit ſcientis admiſſio: vt hæreticus neſciens auaro ſcienti coæquet. vſ. quæro. quod veritatē habet de ignorātia craſſa vel ſupina, ſed non de affectata. Vnde Ambro. ſup verbo Lucæ allegato. Sed cū poſſent ſcire, ſi vellēt ſtudiū adhibere: nō neſciētes ſed cōtēptores iudicant. Qd' etiā ſit minus graue q̄ pctm̄ ex infirmitate, patet, qa eſt minus voluntariū: cū volūtas nō ferat nec ferri poſſit in incognitū. In pctō vero infirmitatis volūtate deducitur in conſenſum eius quod ſub circūſtatijs illis quæ cognoſcuntur, eſt illicitū: ergo in peccato ex ignorātia eſt minus de volūtario. & ita minus de cōtēptu. Quòd etiam peccatum ex induſtria ſit vtroq̄ grauius, patet. quia ipſo eſt maximus contēptus diuinæ legis. magis em̄ contemnit qui ſcienter cōtrauenit, q̄ is qui ex ignorātia. ❡ Cōtra iſta videtur q̄ peccatum ex malitia nō ſit grauius alijs. Primo, qa eccleſiaſti. xlij. dicitur: Melior eſt iniquitas viri q̄ mulier benefaciens. Sed per virū tropologice videtur intelligi ſciēs ſeu noſcens diſtantiā boni & mali. ergo. Et confirmatur, qa fortius īpellitur quis ab habitu q̄ a paſſ ōe. ſed vbi eſt maior īpulſus, eſt minus peccatū. ergo. Præterea vbi eſt maior ignorantia: eſt minor cotēptus, & minus de voluntario. ſed maiori ignorantia laborat peccās ex malitia q̄ peccans ex infirmitate, ergo. Minor patet: quia habet ignorātiā finis: imo malam æſtimationem de fine, qui eſt principium in operatiuis: vt patet ex. iij. vſ. vij, Ethicorum. ergo. ❡ Item videtur

peccatũ ex infirmitate minus graue q̃ ſit peccatũ ex ignorã-tia. Primo, quia dicitur. Sap. iiij. Inconſtantia cõcupiſcẽtiæ trãſuertit ſenſum ſine malitia. ergo oĩo excluditur culpa per ſuperuenientẽ concupiſcẽtiã ſeu paſſionẽ. ¶ Et cõfirmatur: quia malũ quod fit cõtra voluntatẽ, caret inordinatione culpæ. ſed paſſio facit operari malũ cõtra voluntatẽ, iuxtà illud apl'i ad Ro. vij. Qđ odi malũ illud facio. Vbi etiã dicit legẽ mẽbrorũ ſe captiuũ ducere ĩ legẽ pc̃ti. Et hoc ipſum experimentaliter patet in ijs qui cõttanitentes vehemẽtia doloris aut voluptatis ſuperãt: quẽadmodũ riſum tenere conati, accumulatũ emittũt: quibus dicit Philoſophus. vij. Ethico. veniã dãdã eſſe. Præterea ignorãtia eſt pc̃m̃ diſtinctũ, in

D firmitas vero nõ eſt pc̃m̃, licet ad pc̃m̃ inclinet. ergo ignorãtia potius aggrauat culpã q̃ alleuiat. ¶ Rñdeo ad primũ vir ibi ad literã ſumit̃ ꝓ hoĩe maſculini ſexus: & dicit̃ iniq̃tas eius melior eſſe alijs, eo genere loquẽdi quo minus malũ dicit̃ melius, ꝓ tã: o ſcilicet q̃a minus periculoſus eſt vir iniquus cohabitãs q̃ mulier benefaciẽs. vñ pr̃mittit̃ ibi in medio mulierũ noli cõmorari. de veſtimentis em̃ ꝓcedit tinea: & à muliere iniquitas viri. Nec dicit̃ ibi abſolute q̃ mulier benefaciẽs, ſed additur, & cõfundens in opprobriũ. Tropologice põt vir ibi dici diſcretus aliq̃s et ſtrenuus, qui ex caſu occaſionaliter fortius agit: vt vbi abũdauit delictũ, ſupabũdet gratia. Mulier vero indiſcreta, qui ex benefacto ſumit

E occaſionem peccati, puta ſuperbiæ &c. ¶ Ad cõfirmationẽ dico: vbi eſt maior impulſus ab extrinſeco, cuius ſcilicet voluntas non eſt cauſa, peccatum eſt minus. inclinatio aũt habitus ꝓcedit à voluntate. Vnde quemadmodum paſſio cõcitata volunrarie, vel præter intentum cõcomitans, non alleuiat peccatum, ſed ſolum paſſio antecedẽs: ita habitus quia non minuit rationem vo untarij, nõ minuit peccatum. Vel vt dicunt quidã, habitus non inclinat poſitiue impellendo, ſed ſolum operationem magis delectabilem & quaſi connaturalem reddendo.

F ¶ Ad ſecundum dico q̃ illa ignorantia qua laborat malus ſeu peccans ex induſtria, eſt ignorantia electionis: vt dicitur. iij. Ethico. & illa non minuit peccatũ.

ſed ſolum

ſed ſolũ quæ ſe habet antecedẽter vt inductiuũ ad electionẽ. Etiã licet malus ignorat & errat errore practico iudicando aliquid faciendũ vel nõ faciendũ tertio modo prius poſito in prima particula: vtiq; tñ eſt ſciens inhoneſtatẽ ſeu culpã. G & detrimentũ facti: & ſic ignorãtia eũ nõ releuat. ¶ Ad primum quo ꝓbatur pctm̃ ex infirmitate minus eſſe ꝙ̃ ex ignorantia, rñdeo ꝙ malitia nõ capitũr ibi vt idẽ ſit ꝙ pctm̃ ſeu culpa mortalis: ſed ſpecialiter vt dicit habitũ vel actũ pcti electionis ſeu de induſtria: & ſine illa malitia bene trãſuertit ſenſus ꝑ concupiſcentiã, vt vult autoritas. Et ad confirmationẽ dico, apoſtolus ibi loquit̃ de malo pœnę, nõ culpe. vnde dicit ibidẽ: Iam nõ ego operor illud, ſed qđ habitat in me pctm̃, puta concupiſcentia inflicta naturæ ex originali pctõ. Imo generalis regula docto. eſt ꝙ motus paſſionũ & membrorũ quãdiu ſunt inuolũtarij, carẽt culpa ſeu pctõ. Et per idẽ dico ad Philoſophũ. vij. Ethic. ꝙ ille motus exterior inuolũtarius caret inordinatione pcti ſeu mortalis culpe. Quidam vero exponũt apoſtolũ referendo odiũ & operationẽ ad diuerſa: vt ſit ſenſus. Quod odi prius victus concupiſcẽtia, poſtea operor. Sed primũ videt̃ magis de intentione apoſtoli ꝓpter ea quę ſubiungit, Iam nõ ego operor illud. &c. ¶ Ad ſcdm̃ dico ꝙ ignorantia ſolũ habet rõnẽ pcti rõne H omiſſiõis qua quis omittit debitã diligentiã ad ſciendũ adhibere, & licet ratione illius omiſſionis minuat peccatũ ipſa tamen ignorantia in ſe quia minuit de voluntario, etiã minuit de ratione peccati. Nec eſt etiã inconueniens ꝙ vnum pctm̃ minuat aliud: vt voluntaria euagatio in dicendis horis minuit peccatũ omittendi aliqua quę ſunt de ordinario, ex q̃ eſt minor cõtẽptus ꝙ̃ ſi ſciẽter omitteret. Imo ipſa ignorãtia etiã in narratione peccati, & actus q ex ea fit, nõ æquiparantur in malitia peccati quod fit de induſtria.

AD diuidendũ quod eorũ arguat in homine magis corruptũ eſſe, & min9 ſanabile: pono hãc ꝓpoſitionẽ: In eo eſt maior corruptio qui ſine impellente eligit malum, ꝙ̃ in

patiēte impulſum.Et inter ipulſos apud illū eſt maior corrū ptio,q pluribꝰ ꝑſidijs vallaē ad reſiſtendū vel vincendum.

B ℭPrima pars patet:quia qui ſine onere curue ambulat,qd oneris ſalce preſſus? & q ſine ira pcutit qd nā facere iratus? ergo deteſtabiliꝰ eſt & magis corrupti hominis ſine ipulſu peccare.Secūda pars patet:qa talis faciliꝰ poſſet vincere ſeu reſiſtere.Ex quo ſequit ꝙ peccans ex malitia,eſt magis corruptus:qa ſine pturbatiōe & ipulſu paſſiōis appetit malū Et talis habet errorē cōtrariū principio practico:quo iudicat finē malū proſequēdū eſſe:qđ nō cōtingit in peccāte ex īfirmitate vel ignorātia.Licet em̄ in illis qñqꝫ itereueniat principiū practicū agēdi etiā vniuerſale:nō tñ habēt cōtrarium errorē ſicut malus.Et ſic patet quare intēperatꝰ peior eſt ꝙ ſit incōtinēs.Vnde intēperatū cōparat hydropico vel phthiſico,cōtinua ſcilicet ægritudine laborāti:icōtinētē vero epileptico:qui ſolū certis tēporibus patiē.ℭEx ſecunda parte patet ꝙ incōtinens per temeritatē ſeu prȩuolationē (cuiuſmodi ſunt melancolici,aut cholerici:q ipetu paſſiōis ducūtur,vt nec cōſultent de agendo,ſed phātaſiā ſequūtur)minꝰ corruptus eſt ꝙ incōtinens ꝑ infirmitatē,q ſcilicet titilatus paſſione ab initio nō vehemēti,cōſultat de agendo,ſed concluſo per cōſultationē nō imanet,quia paſſioni inualeſcenti (quā nō reprimēdo cenſet auxiſſe) tādē cedit:quia ille plura ꝑſidia habet vincēdi & reſiſtēdi,& eſt quaſi ciuitas opportunas & optimas leges habēs:ſed legibus nō vtiē.Et hic difficilius curatur:quia maximū principiū reducendi à malo, eſt ratio:cui ipſe nō imanet.Vnde Heſiodꝰ:Optimꝰ ille quidem qui per ſeſe omnia noſcens,Præceptor ſuus ipſe ſibi meliora peregit.Ille bonus rurſum monitus qui recta ſequatur.

L Qui autem nec ipſe intelligit,nec alium audiens in animo ponit,hic nulla in parte vtilis eſt. Quanto igitur magis inutilis qui per ſe ſufficiēter inſtructꝰ,cōſultato nō inhæret? Nec tamē ſequitur,ſi diſcedere à ratiōe ſit malū,ꝙ ergo ſemper immanere ſit bonum:cum reperiantur quidam durȩ ceruicis,agreſtes,& indiſciplinati,qui ſuas opiniones ſemper ſequuntur,& ab alijs ſe perſuaderi non ſinunt;quia aliud eſt

immanere opinioni ꝓpter vim & efficaciã rõnis:(qđ vtiq̨ laudabile eſt)aliud vero immanere ꝓpterea qa ſibi nimiũ placẽs vehemẽter diligit ꝓpria,& gaudet ſuã opinionẽ poſſe ꝓualere,doletq̨ ſi irritetᷣ aut ſpernatᷣ ab alijs.Nã ibi non amor veri aut boni dñatur in ope,ſed ꝓpria voluptas aut dolor:& ita talis incõtinẽti magis eſt ſimilis,q̃ cõtinenti. Vñ Seneca ad Luciliũ in epiſtola:Maximũ pſtat nobis ad virtutẽ impedimẽtum,ꝙ cito nobis placemus.Seqtur etiã ꝙ magis corruptus eſt & deteſtabilior q dolori cedit,q̃ is q voluptate ſuperatᷣ.Cuius rõnẽ dat Philoſophus:qa facilius eſt reſiſtere,quod in dolore requiritᷣ:q̃ vincere,quod in cõcupiſcẽtia opprimit.Etiã dolor palã aggreditᷣ,voluptas vero latenter inſidiatᷣ.Nec ſolũ quantũ ex eis eſt ſunt minꝰ curabiles q potioribus bonis ꝑditi non ꝑcauent pctm̃,verum auxiliũ gratiæ diuinæ magis à ſe elongant.Eſa.v.dicit dñs de vinea quã ſtudioſe enutrierat,ſepem circũdando,& turrim ponẽdo in medio,nihil omittens eorum q̃ facere debuit:q̃ dũ ꝓ vuis faceret lãbruſcas,inqt:Auferam ab ea ſepem:id eſt munimen gratiæ que retrahi debuit à pctõ.Vñ & ſæpe aufert ꝓpter pctã populi correptionem à ꝑdicatore.Ezechielis.iij.Sed & linguam tuam faciam adhærere palato tuo,& eris nõ quaſi vir obiurgans &c.Et Apoca.iij. Vtinã calidus eſſes,aut frigidus,id eſt amore ſeruares ꝑcepta,vel ſaltẽ timor te cohiberet à pctõ.Sed quia tepidus es: id eſt neutro modo reuocaris à malo,incipiã te euomere de ore meo:id eſt excludere à cuſtodia ſingularis protectionis meæ.Patet ergo ꝙ inter prædicta peccatum malitiæ eſt corruptiſſimi hominis,& minus curabilis:deinde infirmitatis; & infirmum gradum tenet peccatum ex ignorantia.

Argumentum Quodlibetarij.

¶ Arguit dñs Quodlibetarius ſic.Illud peccatũ eſt grauiꝰ qđ à deo ꝑunitᷣ acerbius.ſed peccatũ quod fit maiori libidine,punitur acerbius à deo:ergo eſt grauius.Et vltra:Peccatum ex ignorãtia fit maiori libidine:ergo eſt grauius ꝙ peccatũ ex iduſtria.Maior primi diſcurſus patet:quia vt dicit

Hierony. Abſq; dubio ſceleratius eſt cõmiſſum qđ à deo cõſtat grauius eſſe vindicatũ.xxiiij.q.ſ.nõ afferam9. Et minor patet p illud Apoca.xviij. Quantũ glorificauit ſe,& in delicijs fuit,tm̃ date ei de tormẽto. Et antecedens ſecundi diſcurſus patet:quia in pctõ ex induſtria eſt remorſus rõnis. Vnde dicit Philoſophus.ix.Ethicorũ: Pœnitudine replenẽ mali,eo q hoc qdem huc trahat &c. Ex ignorantia vero fit ſine oĩ remorſu:ergo maiori libidine.ergo eſt grauis. ℂ Rñdeo ad ꝓbationẽ minoris, Verũ eſt cęteris paribus q pctm̃
M quod fit maiori libidine,acerbius punitur:qa eſt magis voluntariũ:ſed(vt dixi)grauitas pcti attenditur penes tria ex ordine,ſcilicet voluntario,conatu,& contemptu. Nam exceſſus ſecundi plus grauat q̃ exceſſus primi:& ſuper omnia maxime grauat maioritas ſeu exceſſus contemptus. Quia ergo in peccato de induſtria eſt maior contemptus, non obſtante q in pctõ infirmitatis vel ignorantiæ fuerit maior libido:peccatũ malitiæ ſeu de induſtria eſt grauius.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PRopter qđ dicit Apoſtolus:Oĩs q lactis eſt particeps,expers eſt ſermonis iuſtitiæ:cũ plu-
A res lacte veſcanẽ,ad iuſtitiã tñ diſcernẽdã acutiſſimi: ℂ Pro huius ſolutione,vt intelligẽtia dictorũ ex cauſis pateat dicẽdi:cõmemorãda eſt ratio quã ſubiũgit,ſcilicet,Paruulus em̃ eſt,paruul9 inquã,id eſt iuuenis moribus. Nihil em̃ refert,ætate qs,an moribus iuuenis ſit:qm̃(vt dicit primo Ethicorũ) nõ à tpe defectus eſt,ſed in viuendo & ꝓſequẽda ſingula ſecundũ animi pturbationem : ſicut centenarius puer dicit Eſaiæ.lxv. Puer enim centũ annorũ morieẽ:& maledictus erit. Econtrario ꝓbitas morũ computatur pro ſenio. Sapiẽ.iiij. Senectus venerabilis eſt nõ diuturna,neq; annorũ numero computata:ſed ætas ſenectutis eſt vita immaculata. Paruulus ergo,id eſt iuuenis moribus,expers eſt ſermonis iuſtitiæ:qa indebitum eſt vt tali ſermo iuſtitię quo bonũ à malo diſcernitur,miniſtreẽ. Carnalibus em̃(vt vult Apoſtolus)nõ poſ

ſunt ſecretiora dei mãdata vulgari.ſ.ad Corinth.iiȷ.Nõ po
tui vobis loq̃ tanq̃ ſpũalibus,ſed tãq̃ paruulis in Chriſto
lac vobis potum dedi,nõ eſcã.nondũ em̃ poteratis:ſed nec
adhuc qdẽ poteſtis.adhuc em̃ carnales eſtis.Hoc ꝓbãs ſub
dit,Cũ enim ſit inter vos zelus & cõtẽtio:nonne carnales
eſtis,& ſcd̃m hoĩem ambulatis?Vbi poſſe ſe negat:q̃d vti-
q̃ poterat ꝑ potentiã:ſed q̃a non poterat ꝑ iuſtitiã,iure nõ
potuit:& ita ſe poſſe negat.Hinc Amos.v.dicit:Hoſtes iu-
ſti,accipiẽtes munera,& pauperẽ ĩ porta opprimẽtes.ideo
prudẽs in tp̃e illo tacebit:q̃a tp̃s malum eſt.Ex quo ſumptũ
videt̃ illud Hiero.Cum in tantũ doctorũ rabies ꝓceſſerit,
vt accipiant p̃cium in iudicio,& oĩa ꝓ muneribus faciãt:
taceat vir eccleſiaſticus q̃ prudens,ne det ſctm̃ canibus,q̃
conuerſi &c.Imitetur Hieremiã dicentẽ,Solus ſedebã:quia
amaritudine plenus eram.xſ.q.iiȷ.qñ ergo.Prauis enim & B
peruerſis hominibus ſermo iuſtitiæ non vtilitatẽ affert,ſed
detrimentum.Vel enim paſſione aut malitia excæcati,neq̃-
bunt contra ſuas affectiones aſſentire veritatti:q̃uo.ſ.ad Co
rin.iȷ.dicitur,Animalis homo nõ ꝑcipit ea q̃ ſunt ſpũs.ſtul
titia eſt em̃ illi,& non põt intelligere,q̃a ſpũaliter examina-
tur.Et Ioan.v.Quomodo poteſtis credere,qui gloriam ab
inuicem accipitis:& eam quæ à ſolo deo eſt,non quæritis?
Vt enim videnti per vitrum rubeum,apparent ſingula ru-
bea:ita fortiter affecto ſolum ea videntur quæ ſunt appeti-
tui ſuo conformia.Vel ſecundo non adeò cæcati ſunt quin
veritatem intelligant:& propter indolem bonam cum gau
dio ſuſcipiunt:ſed quia tẽporales ſunt,orto ſole tribulatio-
nis veritas in eis vel deperit,vel certe deterius ſciẽtes impin
gũt q̃ ſi ignorarẽt.Ipſi em̃ ſunt petra ſupra quã ſemẽ iactũ
radicem capere non poteſt:& ideo ardore ſolis facillime are
ſcit.Mat.xiiȷ.& Lucæ.viiȷ.Ad tempus credũt,& in hora tẽ
tationis recedunt.Vel tertio veritatem intelligunt,ſed veri-
tas eos offendit,& in mœrore eã percipiũt.Quẽadmodum
nanq̃ oculis ægris odioſa eſt lux,ita malis hoĩbus plurimũ
diſplicet veritas,& ꝓuocamur ſæpe agere deteriora.Sap̃.iȷ.
Circũueniamus iuſtum,qm̃ inutilis eſt nobis,& contrariꝰ

operibus noſtris.improperat nobis pctã legis,& infamat ĩ nos pctã diſciplinæ noſtræ.grauis eſt nobis etiam ad vidẽ- dum:qm̃ diſſimilis eſt alijs vita illius.Quolibet aũt horũ trium modorum ſermo iuſtitiæ eis miniſtratus culpã gra- uat,& cumulat pœnam.Culpam grauat,qa ſciẽti bonũ & nõ facienti,pctm̃ eſt illi.Iacob.iiij.Non ſcientes aũt ꝓpter cordis prauitatẽ,quo ad hoc ſciẽtibus æquãtur:cũ hoc ſit oculos claudere ne videant:qđ vtiq̃ deteſtabile eſt,& nõ releuat à pctõ:de quo Eſaiæ.vj.& Mat.xiij.Cumulat etiam pœnã,qa grauior erit dãnatio quanto pluribus p̃uenti fue rint de bñficijs.Mat.x.Qui nõ receperint ſermones veſtros (gl.i.eis non obedierint) exeuntes de domo vel ciuitate illa, excutite puluerẽ de pedibus veſtris ĩ teſtimoniũ illis.Amẽ dico vobis,tolerabilius erit terrę Sodomorũ & Gomorrę o rum q̃ ciuitati illi.Qñ igiť aqua fauces exſiccat,qd adhuc oportet bibere?vť diciť.vij.Ethic.qñ ſcientia culpã auget, & à malo non reuocat:quid tales oportet de bono & iuſto
C inſtituere?¶Ois ergo q lactis eſt particeps,expers eſt ſer- monis iuſtitiæ:qm̃ ei vtiliter non miniſtratur quãdiu vi- tio laborat.Poterit tñ tandem ei vtilis fieri,ſi vel pœnarũ metu,aut formidine dedecoris perductus fuerit in verè ho- neſtatis amorẽ.Vt enim agrum colere oportet qui ſit ſemi- na nutriturus:ita animum noſtrũ oportet moribus & con ſuetudine bonorum inſtituere,vt demum illa agat virtutis amore:quod perfectorum eſt:quorum dicit apoſtolus ſoli dum eſſe cibum:qa pro conſuetudine exercitatos habẽt ſen ſus ad diſcretionem boni ac mali pro conſuetudine inquã non audiẽdi tantum,quod paruulis cõmune eſt:ſed facien- di,quod eſt agri iam culti,& in virtutis amore inſtituti.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PRopter quid ꝓpheta orat timore cõfigi car- nes ſuas:cũ omne op9 timore factũ,puerſum cenſeatur,& dignũ vituperio?¶Hæc qõ ꝓ-
A pterea difficultatẽ habere vr̃,quia dicit Aug. Qui ex timore facit p̃ceptũ,aliter q̃ debet fa-

ac ꝑpterea non facit.& poniť inter regulas iuris in anti.Et exēplariter hoc docet in eo q omittit furari ne indiceť,quē dicit in corde reū furti teneri.de pœni.diſt.ſ.ſi ꝑpterea.Etiā Philoſophus.iij.Ethi.inter qnqꝫ modos apparentis fortitu dinis,q̄ nō eſt vera virtus,ponit hos primos,dū ciues ſubeunt picula ꝑpter infamiā & honorē,puta honoris gratia, &ob fugiēdam vituperationē:vel ſecūdo dū pœnarū metu aliqui picula ſubeunt.Militum enim conſuetudo eſt retrocedentes ad aciē cogere:quos ideo dicit deteriores primis, ꝙ non pudore,ſed metu adducti id agant:nec dedecus fugiunt,ſed pœnā.vbi aptiſſime dicit eum actum q ꝑpter timorē fit inordinatum eſſe & malū ⸿Contra vr̄ eſſe verbū apoſtoli ad Philip.ij.Cum metu & timore opamini veſtrā ſalutē.& Pſal.ij.Seruite dn̄o in timore,& exultate ei cū tremore.vbi tremor magnitudinem timoris indicat.Similiter Gregorius tractās illud Deute.xxiiij.Nō accipies loco pignoris inferiorē & ſuperiorē molā:dicit,Superior & inferior mola ſunt ſpes & timor.Spes ad alta ſubuehit: timor aūt cor inferius p̄mit.Vna mola ſine altera inutiliter habeť qa incaſſum nīam ſperat,ſi iuſtitiā nō timeat.Et incaſſum metuit,qui nō confidit.Ergo licitū vr̄ ꝑpter pœnam ex dei iuſtitia infligendā actus p̄ceptorum facere.⸿Pro ſolutione dico ꝙ timor pōt in aliquo eſſe cauſa actus dupliciter: Vno modo ratione ſui,& quo ad ꝑpriam ſubſtantiam,excitās quodammodo hoiem ad ſolicitudinē operādi quod ſine timore non faceret:q̄uo hilarior factus ex vino aliqua donat q̄ aliās nullo modo donaret.Et ſic timore pœnæ facere actū p̄cepti,nihil inordinatiōis arguit.Similiter exponit glo.illud appſtoli.ſ.ad Corinth.ix.Debet in ſpe qui arat arare:& qui triturat,in ſpe fructus percipiendi.glo.In ſpe,non pro ſpe.Alio modo ratione obiecti timoris vitandi:vt ſcilicet vitatio mali quod metuitur,ſumatur pro fine operis.Et ſic quicquid fit ex timore mali pœnæ,eſt peccatum.Nam ſicut honor,diuitiæ,voluptas, & ſimilia non ſunt apti vel decentes fines actuum virtutis:ita nec vitatio pœnæ: ſed vitatio culpæ ſeu diuinæ offenſæ,eſt rectus finis operū B

virtutis:& ita ex illo timore etiã ꝑpter culpæ vitationẽ vt finẽ,licet diuina mãdata pficere. Ex iſta patet ꝙ ſcrupuloſis via rectificãdi ſuã intentionẽ,& euadẽdi anxietatẽ an ſatiſfecerint pcepto,cũ ſe ſentiũt timore motos vt facerẽt:qa vt in libertate volũtatis eſt ipſum velle,ita pſtituto cuiuſcũq; finis actu apphenſi ſeu cogniti.Quanq; ergo vehemẽter timeãt,ſi velint ſolũ actum pcepti facere eo modo quo deo placet,& nõ cupiãt pœnæ vitationẽ pro fine opis,vtiq; ſecuri ſunt.Et p idẽ agnoſcere poſſunt ſi in pteritis exceſſerint,an nõ.Ea vero q̃ ex Augu.adducta ſunt ꝑ oppoſitũ, procedũt cũ propter timorẽ vitatio mali quod metuit,pſigit finis opis.Propheta verò orat carnes ſuas diuino timore configi primo modo:vt videlicet carnalibus deſiderijs repreſſis ſeu ſemotis,deo valeat ſyncera mente famulari.

Quodlibetica quæſtio quinta eiuſdẽ, anno à ſalute humana.mcccxcv.in ſcholis artiũ eiuſdẽ ſtudij ab ipſo diſputata.

INter cæteras ꝑpoſuit mihi dñs Quodlibetarius hanc qõnẽ principalẽ: Vtrũ ſacerdos cõſulens de artificio ac iuſto labore decimas ſolui non oportere, poſſit ſine graui dolore pcti indulgẽtiã ꝑmereri. ¶ Hęc qõ duo ſupponit,& tertiũ quærit. Primũ ſuppoſitum eſt ꝙ non ſoluens decimas perſonales,decimã videlicet partẽ prouẽtuũ de ſuo labore vel induſtria,peccat. Scd̃m,ꝙ idipſum conſulens,etiã peccat. Tertium verò quod in dubiũ reuocat,eſt,An de mortali pctõ poſſit quis ſine graui dolore pcti veniam ꝑmereri. ¶ In quorũ deciſione qa fides tãgit & materia morũ,nihil intendo pertinaciter aſſerere.qcquid dicturus ſum,ſub-

mitto correctioni ſacroſanctæ ſedis apoſtolicæ,ac omniũ qui errantem poterunt veritatis ſemitam edocere.❡Quo ad primũ,vt euidẽtius veritas eluceat,quanta breuitate po tero motiua perſtringam dominorum canoniſtarũ quibus inducti ſunt dicere veras decimas p̃diales & perſonales à quocunqꝫ deberi.Et ſunt tria q̃bus videlicet probant deci mas tam p̃diales q̃ꝫ pſonales diuino iure deberi:& ergo ne= minem p ignorantiam excuſari:iuxta illud Apoſtoli,Igno rans ignorabitur.j.ad Corint.xiiij.item.xxxviij.diſt.p totũ. &.j.q.iiij.turbatur.§.notandum.& eadem rõne neqꝫ in toto neqꝫ in parte poſſe p̃ſcribi. Primum p textus ſcripturæ ſa cræ.Nam Gẽ.xiiij.legitur Abraham dediſſe decimas oĩm ſacerdoti dei excelſi,ſcilicet Melchiſedech regi Salẽ:vt etiã commemorat Apoſtolus ad Hebræos.vij.Item Gene.xx= viij.Vouit Iacob deo,ſi pſperè reuerſus fuero in domũ pa= tris mei,cunctorum q̃ dederis mihi,decimas offeram tibi. Item Leuiti.vl.Omnes decimæ terræ ſiue de frugibus ſiue de pomis arborum,domini ſunt,& illi ſanctificantur.Item Nume.xviij.Filijs Leui dedi oẽs decimas Iſraẽlis in poſſeſ= ſionem pro miniſterio quo ſeruiũt mihi in tabernaculo fœ deris. Item Exo.xxij.Decimas & primitias tuas non tarda bis offerre:primogenitũ filiorũ tuorũ dabis mihi.de bobus quoqꝫ & ouib9 ſimiliter facies.Et ex eius obſeruatione mul tiplicat deus fructus terræ.ij.Paralip.xxxhj.Poſtq̃ꝫ ad p̃ce= ptum regis Ezechiæ dediſſent partes ſacerdotibus,& obtu liſſent oĩm q̃ gignit humus decimas & primitias,ſuperant plurima,eo qꝫ benedixiſſet dñs populo ſuo.Item Eccleſia= ſtici.xxxv.Bono animo gloriam redde deo:& non minuas primitias manuum tuarũ.in omni dato hilarem fac vultũ: & in exultatione ſanctifica decimas tuas.da altiſſimo ſecũ= dum donatum eius.Item Malachiæ.iij.In penuria vos male dicti eſtis:& cõfigitis me tota gens.inferte omnem decimã in horreũ meum:vt ſit cibus in domo mea:& probate me ſuper hoc,dicit dominus,ſi non aperuero vobis cataractas cœli,& effudero vobis benedictionem vſqꝫ ad abundantiã & increpabo p vobis deuorantem:& non corrumpet fru=

ctus terræ veſtrę:neq; erit ſterilis vinea in agro,dicit dñs exercituum.Item Matthæi.xxiij.Ve vobis Phariſæi hypocritæ,qui decimatis mentã cyminum &c.& reliquiſtis q̃ grauiora ſunt legis, iudicium,miam,& fidem:hæc oportuit facere,& illa non omittere.duces cæci &c.& Lucæ.xj.cũ idẽ repetitur,dicit gl interlinearis aliam literã habere oportet. Item Lucæ.xviij.Do decimas oĩm q̃ poſſideo.Item Matt. xxij.Reddite q̃ ſunt Cæſaris Cæſari,& quæ ſunt dei deo.Et Matt.v.Niſi abũdauerit iuſtitia veſtra pluſquã &c.Sed eorũ iuſtitia erat de oĩbus decimas dare.ergo &c.Ex quibus manifeſte concludi videtur q̧ integræ decimæ tam pſonales q̃ p̃diales debentur iure diuino.Vnde miratur Inno.ſup rubrica de decimis,q̧ quidam vt inſani & hæretici:audent dicere pſonales non eſſe in obligatione iuris diuini,cum expreſſe habeatur contra Nume.x.in fine,& Deuteron.xij.in principio.Et maior eſt ratio q̧ quis det deo tributum ex illo quod ꝓducit manus,q̃ quod ꝓducit humus.❡Scd̃m, qa doctores ſancti diuino iuri ſolũmodo innitentes dicunt decimas etiã pſonales quo ad veram quotam decimæ eſſe in obligatione.ergo &c.Antecedens patet primo de Hiero. cũ exponit illud Malachię.iij.Reuertimini.Qñ fames(inqt) penuria & egeſtas oĩm rerum mundum opprimit,ſciamus hoc ex ira dei deſcendere:qui in pauperibus ſi non accipiat eleemoſynam,ſe fraudari loqtur.& ſuas poſſeſſiones poſſumus decimas & primitias interpretari.xvj.q j.reuertimini. ❡De Aug.Si tardius(inqt)decimam dare eſt pct̃m,quãto magis non dediſſe.De militia,de negocio,de artificio redde decimas.cũ enim decimas dãdo,& celeſtia & terrena p̃mia poſſis ꝓmereri:ꝓ auaritia duplici benedictione fraudaris. Hæc enim dei iuſtiſſima conſuetudo eſt,vt ſi tu illi decimã non dederis:tu ad decimam reuoceris.dabis impio militi, quod non vis dare ſacerdoti.Et infra.Decimæ ex debito requirũtur,qui eas dare noluerit,res alienas inuadit:& quanti pauperes in locis ſuis vbi ipſe habitat,illo decimas nõ dante mortui fuerint:tantorũ homicidiorũ reus ante æterni iudicis tribunal apparebit:quia rem à deo pauperibus delega

tam,ſuis vſibus reſeruauit.xvſ.q̃ſt.ſ.decimæ.Et ꝓpterea di
cit maiores noſtros copijs omnium rerum abundaſſe,quia
deo decimas dabãt,& cæſari cenſum reddebant.Modo qa
ceſſat deuotio dei,acceſſit indictio fiſci.Nolumus cum deo
partiri decimas:modo tollitur totũ,hoc tollit fiſcus,qđ nõ
accepit Chriſtus.xvſ.q̃ſt.vij.maiores.❡ De Ambroſio pa
tet.Qui fideliter(inqt)decimas non dederit:mõ emẽdet qđ
minus fecit.Fideliter dare eſt nec minus nec peius aliqñ of-
ferre de vino,de grano,de fructib9 arborũ,aut peccoribus,
de orto,negocio,de ipſa venatione tua,eadem cauſa & quõ-
ne,q̃cunqꝫ.❡ De Gregorio.Iubemur(inqt)oĩpotẽti deo o-
mnium bonorum noſtrorũ decimas dare.de conſecra.diſt.
v.quadrageſima.Quæ omnia indiſtincte declarãt integras
decimas tam pſonales q̃ꝫ p̃diales eſſe in obligatione.Hinc
glo.diſt.c.quicunque.dicit neqꝫ perſonales neqꝫ p̃diales de-
cimas p̃ſcribi poſſe in toto,vel etiã in parte:quia iure diui-
no ſunt debitæ.Et gl.de decimis ca.ſ.lib.vſ.repulſa opinio-
ne Hoſt.(qui ſecutus Hugo.dicit p̃diales iure diuino eſſe de
bitas,pſonales vero iure humano,iuxta ca.ĩ aliqbus de de-
ci.vbi dicit:Illæ qppe decimæ neceſſario ſunt ſoluẽdæ,q̃ de
bentur ex lege diuina,vel loci conſuetudine approbata)ad
hæret illic gl.opinioni Innocentij,qui hoc execratur,tãquã
tutiori:& pro eo dicit illam tenẽdam eſſe,de pœni.diſt.vij,
nullus.ij.Idem ad longum proſequitur Ioan.An.in regula,
qui prior eſt.Dominus Ant.in cap.parochianos.& Panor.
in cap.in aliquibus.de deci.❡ Tertium,quia ſummi põtifi
ces & concilia vniuerſalia dicunt decimas iure diuino debe
ri.ergo contra oẽs Theologos etiam doctores ſanctos illi
eſt ſtandum,per ca.de libellis.xx.diſtinct.& capi.per vene-
rabilem.qui filij ſint legitimi.Propter quod Panormitanus
quãquam ſibi vehementer placeret opinio Theologorum,
ne tanta multitudo damnetur,ab illa nihilominus finaliter
recedit.d.c.in aliquibus.Et dominus Anto.dic.ca.parochia
nos.dicit ſe multos conſuluiſſe periſſimos Theologos,ſed
nullus ſibi de hoc formauit conſcientiam.Sed melius dicit
credẽdũ eſſe quatuor doctoribus,&.c.tua nobis.Vnde ne-

ſcio(inquit) qd dicam, niſi q̄ oẽs damnamur non ſoluẽdo. Et antecedẽs inducunt: quia ca. parochianos. eo. tit. dicitur: Cū decimæ non ab hoīe, ſed ab ipſo deo ſint inſtitutæ: quaſi debitū exigi poſſunt, vbi gl. notat ly quaſi, exp̄ſſiuum eſſe veritatis, nõ notam ſimilitudinis: ſicut nos dicimus, quaſi vnigeniti à patre &c. Itẽ ca. non eſt. dicit, Sancti patres in ſuis ſcripturis tradiderunt, De vino & grano, fructibus arborū, pecoribus, ortis, negociatione, de ipſa malitia, venatione, & oībus, decimę ſoluẽde ſunt miniſtris eccleſiæ: vt q̄ de his eas ſoluere neglexerit, eccleſiaſtica diſtrictiõe debeat p̄celli. Itẽ. c. tua nobis. dicit dominus in ſignū vniuerſalis dominij p̄cepiſſe decimas ſibi offerri. q̄ q̄ intãtum ſit deo debita ſolutio decimarū, vt ad eas clericis exhibendas p̄ ſuo cultu cõceſſit, laici ſi moniti non reddiderint, eccleſiaſtica ſint diſtrictione cogẽdi. Et ibidẽ q̄ de cunctis oīno p̄uẽtib9 decimę &c. Itẽ cap. cū non ſit in hoīe. dicit: Quia in ſignū vniuerſalis dominij dominus ſibi decimas reſeruauit: generale conciliū eccleſiarū diſp̄ẽdijs conſulere volens, & p̄iculis occurrere aīarū, ſtatuit vt ante cenſus vel tribūti deductionem decimæ p̄ſoluantur, vel illi ad quos cenſus hmõi vel tributa indecimata p̄uenerint, cogant̄ &c. Quo tex. Hoſtië. in ſumma titulo de decimis. §. vtrū p̄ſcribi poſſunt. putat euidẽter cõſtare q̄ ſint iuris diuini: & mirat̄ ſi aliq̄s magiſtrorū audebit diffinitioni vniuerſalis cõcilij cõtraire: cū ſint vt quatuor ſctã euãgelia venerãda. xv. di. ſicut ſcti euãgelij. C. de ſum. tri. l. ſi. Et quãuis iura de iſto concilio generali nõ loquant̄, eadẽ tamẽ vniuerſalis eccleſia, q̄ errare nõ põt, iſtud cū alijs fecit: & ita quod de vno dictū fuerit, de a

A lio intelligit̄, iuxta. c. trãſlato. de cõſtitutionibus. ¶ Pro huius ſolutione, vt depulſis nebulis clarius veritatem intueamur, duo inquirã. Primo an ius diuinū quo de ſolutione decimarū cauet̄, hodie ſit in obligatione, an amiſerit vim ſua obligandi. Tertiū, q̄a decimæ p̄ſonales & p̄diales iure humano ſunt debitæ, an peccat q̄ eas cū integritate non ſoluerit. Quo ad primum ſit hęc concluſio. Oīs obligatio diſpoſitione veteris legis inducta, morte Chriſti eſt extincta. Di

co notāter legis veteris diſpoſitione inducta,q̄a multa ibi memorant̄ pure moralia, quorū obligatio ſicut in lege nō incepit, ita nec abolita lege eſt extincta. Vnde apoſtolus ad Romanos.vij. Pctm̄ ante legē mortuū erat:& concupiſcē-tiā neſciebā.gl.ſupple eſſe pctm̄, niſi lex diceret, Non cōcu-piſces. Cōcluſionē ꝓbo: primo ꝑ magiſtrū ſniarū.iij.diſtin. quarti. Itē ꝑ Apoſtolum ad Romanos.vij.ad literā. Lex in-quit in homine dominatur quanto tpe viuit, id eſt quādiu ſtatū habet lex ipſa:& non vltra: prout ꝑ ſimile de muliere, q̄ mortuo viro ſoluta eſt à lege viri.inferēs: Itaq; & vos fratres mei mortificati eſtis legi ꝑ corpus Chriſti:q ex mor-tuis reſurrexit, vt fructificetis deo mortificati. Gl. interlinearis nihil debetis legi, q̄ data eſt vſq; ad Chriſtū.& gl. marginalis. Hactenus de vi gratiæ: nunc ꝙ lex vltra non tenenda. Et agit de fine legis, & prioris eius inutilitate. Ne ergo mi-rent̄ Romani q̄a dicit, Nō eſtis ſub lege, ſed ſub gratia: ſu-pra dicebat̄ nō iuſtificare, hic dicit̄ ceſſare: q̄a data vſq; ad Chriſtū. Et poſt in textu: Nūc ſoluti ſumus à lege mortis, in qua detinebamur. Hæc eſt intentio apoſto. ad Galatas. iiij. inducētis hoc ꝑ ſimile de paruulo q ſub tutoribus & actoribus eſt vſq; ad ꝑ̄finitū tp̄s à patre. ita & nos ſub lege quaſi ſub pædagogo & tutore vſq; ad redemptionē Chri-ſti.& iterū, Dicite (inq̄t) mihi q eſſe vultis ſub lege: in lege nonne legiſtis q̄a Abraham duos filios habuit, & dictū eſt ei, Eijce ancillam & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ? quod ꝑ allegoriam intelligit legē eijciendam eſſe in aduentu noui teſtamenti. Et eodem cap. de ſolennitatibus in memoriā beneficiorum quæ à deo ſuſ-ceperant, inquit: Obſeruatis dies & menſes & tempora. ti-meo ne ſine cauſa laborauerim in vobis. Similiter. v. c. eiuſ-dem, A gratia excidiſtis, qui in lege iuſtificamini. Item ad Hebræos. vij. Tranſlato ſacerdotio neceſſe eſt vt legis tranſ-latio fiat.& x. cap. Aufert primum, ſcilicet vetus teſtamen-tum, vt ſequēs ſtatuat. Patet ergo manifeſtum eſſe ꝙ nulla obligatio legis diſpoſitiōe inducta, adhuc duret: neq; diſtat multū ab hæreſi Cherinthi & Ebionis, de qua. xxiiij. quęſt.

iiij.c.ſi.Ex hoc patet error Hoſt.q vt ſaluaret decimarũ obli gationẽ veteris legis diſpoſitione inductam,adhuc durare dixit legẽ veterẽ ſic cum ſacerdotio tranſlatam,ꝙ extincta non eſſet:contra id quod ſtatim ſubdit eodẽ ca.apoſtolus: Reprobatio fit prioris mandati propter eius infirmitatẽ & inutilitatẽ.Et.c.ſequenti,videlicet.viij.ex verbis Hieremiæ. xxxj.ca.concludit apoſtolus prius teſtamentũ veteraſſe,eo ꝙ ꝓpheta nouũ teſtamentũ inducit.Quod autẽ veteraſcit & ſeneſcit,inquit,prope interitũ eſt.Ex qbus manifeſte pa tet apl'm voluiſſe ſacerdotiũ cum lege trãſlatum eſſe ꝑ ex tinctionẽ cũ ſucceſſu melioris & legis & ſacerdotij.Alioq
B ad oĩa iudicialia legis obligaremur.¶Ex his īfero ꝙ vera quota decimæ danda ſacerdotibus nõ eſt hodie in obliga tione iuris diuini.Probo:qa obligatio decimarũ quo ad ve rã quotã inducta erat diſpoſitione veteris legis:ergo iuxta p̄determinata extincta eſt morte Chriſti,& non eſt ꝑ Chri ſtũ renouata.ergo &c.Antecedẽs patet,qa añ lẽgẽ nõ obli gabanẽ hoĩes ad verã quotã decimæ ſacerdotibus &c.ꝓut deducit Hugo de ſctõ Victore lib.i.de ſacramentis, parte. xj.ca.xxx.Nũquam ante legẽ(inqt)dixiſſe deũ legimus:Qui decimas non dederit,q ſacrificia nõ obtulerit,ſicut,Maſcu lus cuius p̄putij caro circuncifa nõ fuerit &c.Et Iacob di xit:Si dñs fuerit mecũ ĩ via &c.de vniuerſis q̃ dederit mihi &c.Quod ergo voto ſe facturũ ſpopõdit,qa hoc ex neceſſi tate mandati non deberet,patenter oſtendit.Et ibidẽ.iiij.ca. determinat exp̄ſſe ante legẽ decimas fuiſſe ſub conſilio,ſub lege in p̄cepto.Iam vero(inquit)in libertate ſpũs ambulare ꝑmittimur.Et Auguſtinus in quodã ſermone:Sabbata ob ſeruare,decimas dare,circuncifionẽ facere,& hmõi,imper fecta erãt,tranſierũtqꝫ omnia.vt allegatũ reperies in Anto nino parte.ij.ti.iiij.c.iij.§.vlt.poſt Ioannem de Neapoli.Itẽ p̄ceptum decimarũ non eſt iuris naturæ:ergo eſt poſitiuũ: & non legis noue,neqꝫ ante legẽ datum:ergo ſolum veteris legis diſpoſitione inductum,& ꝑ conſequens &c.Prima pars patet:quia ea q̃ ſunt legis naturæ,inſcripta ſunt mẽti bus hoĩm:iuxta illud Apoſtoli ad Romanos.ij.Cum enim

gentes q̃ legem non habēt, ea naturaliter q̃ legis ſunt faciūt: ipſi ſibi ſunt lex, q oſtendunt opus legis ſcriptū in cordibus eorū &c. Et loquitur de moralibus, q̃ ſunt legis naturæ. p̄ceptum vero decimarum quo ad veram quotam decimę miniſtris eccleſiæ dandū, non eſt inſcriptum cordibus hoim: ergo. Quòd etiā non ſit legis nouæ p̄ceptum: patebit latius ex dicendis. ¶ Ad rõnes canoniſtarū. Ad primam de Abraham & Iacob, Voto & deuotione obtulerunt, non obligatione alia aſtricti: cum oēs quos mihi videre cõtigit, admittant ante legem decimas nõ fuiſſe in p̄cepto: neq; leguntur Moyſes & Aaron vel in Aegypto vel in deſerto decimas à populo accepiſſe, cui vtique ſpūalia miniſtrabāt. Aliæ oēs auctoritates ex Pentatheuco & Ezechiele & Eccleſiaſtico, ſolum probant obligationem veteris legis diſpoſitione fuiſſe inductam: ſed (vt probaui) morte Chriſti eſt extincta & abolita. Et illud Eccleſiaſtici videtur potius conſilij q̃ p̄cepti. Quod aūt dicitur Matthæi. xxiij. & Lucæ. xſ. Hæc oportuit vel oportet facere &c. refert ſe Saluator ad ſtatū veteris legis, q̃ vſq; ad mortem Chriſti curſum habebat & obligabat. Quod ne capitaneum videatur, Chryſoſtomum audiamus hoc tractantem. Vbi, inquit, ſermo Iudaicæ mūdationis agebatur, totaliter p̄teriuit. Sed quia decima, eleemoſyna quædam eſt: & nondū erat tēpus expreſſe interimendi legalia, propter hoc dicit: Hæc oportuit facere &c. In paſſione autē Chriſti lex vetus reuocata eſt, extincta, & abolita: vt patuit. ergo &c. Quod autē Lucæ. xviij. dicitur, Decimas do omniū q̃ poſſideo: verbū eſt Phariſæi, qui ad hoc lege erat obligatus. Itē quod Matthæi. xxij. dicit, Reddite q̃ ſunt. &c. non probat decimas deo eſſe debitas, ſed ſolum reddenda eſſe deo quæ ſunt dei. Quod vero Matthæi. v. dicitur: Niſi abūdauerit &c. locum habet ſeu procedit in moralibus, quæ ibi per totum capitulum Saluator inducit: nõ autem in cerimonialibus aut iudicialibus, quę morte Chriſti terminanda erant. Non obſtant etiam quæ adducit Innocentius: tum quia ſolum probant pro ſtatu legis decimas fuiſſe debitas: neque certe hoc modo pro ſtatu ſcilicet C

legis probant perſonales decimas fuiſſe in obligatione.Nã
D Num.x.in fine nulla eſt mẽtio de decimis,ſed pollicet Moy
ſex Obab filio Raguel(quẽ poſt Rabbi Salomonem Lyra
autumat fuiſſe Iethro cognatũ Moyſi,ſacerdotẽ Madian)
ſi filios Iſrael duceret ꝑ deſertũ,darẽt ei filij Iſrael qcqd o-
ptimũ eſſet inter opes quas eis traditurus erat dñs.Certum
etiam eſt ꝙ nõ obligabant filij Iſrael decimas dare ſacerdo
ti gentiũ & alienigenæ,qualis erat Iethro.Et Deuter.xij.in
principio non inducit nouum ꝑceptum decimarũ,ſed repe
tit quod prius in Leuitico & Numeris datum erat:& hoc
ſolũ cõphẽdebat decimas ꝑdiales:quod ex eo probat,qa
Deute.xiiij.idem repetitur:& expſſe iniungit limitatio de
fructibus terræ,ſiue pomis arborũ &c.Etiã Nume.xviij.cũ
decimarũ decimas iubẽtur Leuitæ offerre ſummo ſacerdo-
ti:ſolum fit mentio de ꝑdialibus.Nullus aũt dubitat quin
oĩm decimarũ à populo oblatarũ tenebantur decimas ſum
mo ſacerdoti offerre:ergo ſolũ ꝑcipiebant ꝑdiales.¶Neq;
E etiã obſtat motiuum dñi Alexãdri de Hales ex cap.Exodi.
xxij.qa abſolute dicit Decimas & primitias tuas nõ tarda-
bis offerre.qa veritas Hebraica(vt poſt rabbi Salomonem
Lyra refert,neq; reprehenditur in hoc à Paulo Burgeñ.)ſic
habet:Plenitudinem & lachrymam tuam non tardabis red
dere.Vbi per plenitudinẽ hebræi intelligũt primitias in ari
dis,vt puta in tritico,hordeo &c.Per lachrymam vero pri
mitias in liquidis:vt patet in vino,oleo &c.Et ſubſequitur
ꝑceptũ de primogenitis animalium.Etiam nihil poſſet cõ-
cludere de vera quota decimæ,niſi ꝑ ſtatu legis veteris,q̃
iam reuocata eſt & interijt.Et certe vbi ceſſaret reuocatio,
prout ſupponit Hoſtieñ.quia nunquam gẽtibus à deo fuit
impoſita,ſed duntaxat filijs Iſrael:non ſuffragarentur ad-
huc canoniſtis veteris teſtamenti auctoritates ad inducen-
dum ſeu probandum nos qui ex gentibus deſcendimus,ad
veras decimas eſſe obligatos.Si enim aliquid veteris legis
gentibus vnquam fuit impoſitum,totum Actuum.xv.cõ-
prehenſum eſt:Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis nihil &c.
& hoc ſolum ad tempus,vt gentium & Iudæorum cõuer-
ſatio

ſatio coaleſceret.Multi etiã præclariſſimi docto. Theologi
dicũt ſola moralia ibi fuiſſe præcepta,vt ibi videre poteris
in glo.& per docto.in.iiij.ſententiarũ de ceſſatiõe legalium.
¶ Ad ſecundũ ex dictis ſanctorum rñdeo,Mos fuit ſanctis F
hoc attribuere diuino ꝑcepto,quod in genere & illimitate
eſt iuris naturæ,limitatio verò & ſpecificatio eſt humani iu
ris.Verbi gratia,iure diuino,imò iure naturæ tenemur ieiu
nare,quantũ cõcupiſcentiæ refrenandæ,aut fini hmõi fuerit
neceſſariũ.Eccleſia vero induxit quadrageſimale ieiunium
& præcepit in cõi ab hominibus cõuenientis ætatis & ro-
boris cuſtodiri,qui tñ quadrageſimalis ieiunij vnũ diẽ vio-
lauerit,iuxta Ambroſij ſentẽtiã,dñi præceptũ reſcindit.Vñ
ſermone.xxxiiij.Quiſquis Chriſtianus cõſecratã ieiunando
nõ impleuerit quadrageſimã,præuaricatiõis & cõtumaciæ
reus erit:ꝙ legẽ diuinitus ꝓ ſalute ſua datã prandendo ipſe
reſcindit.Et infra:Interrogo vos qui in quadrageſima prãn
detis,ſi nõ in conſcientijs veſtris rei eſtis ꝙ abſtinente toto
pplõ vos ſoli cõtra præceptum dñi deuoratis?Et ſermone
xxxvj.Sacrarũ literarũ exempla protulimus quibus appro-
bauimus hunc quadragenariũ numerũ non ab hominibus
eſſe cõſtitutũ,ſed diuinitus cõſecratũ:nec terrena cogitatio
ne inuentũ,ſed cœleſti maieſtatis præceptũ. Et infra.Hęc nõ
tam ſacerdotis,quã dei præcepta ſunt:atq; ideo qui ſpernit,
non ſacerdotẽ ſpernit,ſed Chriſtũ,qui in ſuo loquitur ſacer
dote.Similiter ſermone.xxxviij.dicitur Chriſti præceptum
eſſe.In propoſito autem noſtro miniſtrare victum his qui
præſunt, maxime in diuinis,eſt iuris diuini.limitatio ve-
ro ad decimas illis offerẽdas,poſitiui iuris eccleſiæ.ideo indi
ſtincte ſancti attribuũt diuino iuri:queadmodũ deduxi ſu
pra in quadrageſimali ieiunio.Aliud ſimile eſt ſi dicamus iu
re diuino nos obligari ad diei dñicæ & feſtorũ celebrationẽ.
Quòd etiã ſancti hoc modo dixerint integras decimas diui-
no iure deberi,ex hoc põt ꝑſuaderi:qa æque dicũt perſona-
les decimas iure diuino eſſe debitas,ſicut prædiales:& tamẽ
(vt ſupra probaui)nuſquam præcepit dominus perſonales
decimas dari oportere:Grego.etiam in homelia quam alle-

gat Gratianus dicto ca.quadrageſima.de conſecra.d.v.non dicit nos obligari nūc ad decimas omniū bonorū,ſed dicit: Sicut in lege iubemur dare decimas rerū:ita ei cōtendite offerre decimas dierū.Quorū aūt bonorum in lege præcepta fuerit decimatio,& quando facultas ſeu vis legis ceſſauerit ad obligandū,ſupra expoſui.Et Hierony.nō voluit decimas iure diuino quo ad verā quotā deberi pro ſtatu nouæ legis, ſed interpretatus textū prophetæ increpantis populū ex lege ad decimas obligatū,dicit decimas & primitias dei poſſeſſiones poſſe intelligi,& populum dei obligatū iudæos in hoc imitari,vt pauperibus ſaltē aliquā partē dent,ſacerdotibus & viduis debitū honorē deferāt:qm ſi hoc nō fecerint, dñm ſupplantare conuincunt:ꝓut hæc latius allegantur in

C glo.ſuper verbo ꝓphetæ,Reuertimini. ¶ Ad tertium nego antecedēs.¶ Et ad ꝓbationē.d.c.parochianos.dico ꝙ vtiqꝫ ſunt à dño inſtitutæ in lege veteri,& nō ab hoīe:ſed obligatio iam ceſſaret,niſi & ab hoīe præceptū ipſum eſſet renouatum.Vel dico,ſunt inſtitutæ à deo,& non ab hoīe, quo ad ſubuentionē in genere miniſtris altaris impertiendā.Sed ſpecificatio quotæ,eſt iuris humani poſitiui:quēadmodū dixi in ſimili de ieiunio quadrageſimali,& obſeruationæ dñicæ diei.Ad ca.nō eſt.patuit quomodo ſancti dicunt decimas deberi.Ad ca.tua nobis.dico ꝙ decimas reſeruauit in ſignū vniuerſalis dñij,ſed pro ſtatu legis veteris quo ad verā decimæ quotā.quantū vero ad ſubuentionē miniſtris debitam, etiā ꝓ ſtatu noui teſtamēti.Et ſimiliter dico ad ca.cū nō ſit. Animarū autē periculū non ſolū verſatur in tranſgreſſione eorū quæ diuini ſunt iuris, ſed etiam in tranſgreſſione iuris humani.Et ita nō valet argu.Hoſtiē.Conciliū generale vult obuiare periculis animarū,& eccleſiarū diſpēdijs cōſuleret: ergo eſt iuris diuini.Etiā decimarū obligatio nō eſt pure iuris humani:vt ex dictis patet.Verſatur ergo & agitur ibi de periculis animarū quo ad diuini & naturalis iuris tranſgreſſionem:quomodo & confiteri ꝓprio ſacerdoti ſemel in anno,eſt partim diuini,partim humani iuris.Quo ad ſpecificationem enim ſeu limitationem,ab homine habet vigorem

SECVNDO videndũ eſt, cũ iure humano tã pdiales quã perſonales decimę ſunt debite: qd excuſet nõ ſoluentes à peccato. Et dixerũt qui .iã hoc eẽ qa apud clerũ ceſſat cã quare eis decimę ſunt ſoluẽdæ. Ceſſante autẽ cã, ceſſare debet effectus. de appellatiõibus. cũ ceſſante. xvj. q̃ſt. j. gñaliter. vbi imunitas à tutela & cura pupillorũ ſacerdotibus & clericis cõceſſa, illis tantũmodo declarai cõpetere, qui ad eccleſias vel monaſteria permanẽt, nõ diuagantes, neq; circa diuina miniſteria deſides: cũ propter hoc eis beneficiũ indulgeẽ, vt aliȷs oĩbus derelictis, dei omnipotentis inhæreãt miniſterȷs. Primã partẽ probant: quia ſacerdotibus & clericis cõceſſæ ſunt decimę ob tres cauſas. Prima, vt ſit cibus in domo dñi. Malachię. iȷ. Inferte omnẽ decimã in horreũ meum: vt ſit cibus in domo mea. & Numer. xviȷ. Nihil aliud poſſidebũt, decimarũ oblatiõe cõtenti: quas in vſus & eorũ neceſſaria ſeparaui. Secunda eſt, vt portent apud deũ peccata populi. vnde eodẽ cap. Nume. dicit: Filȷs Leui dedi omnes decimas pro miniſterio quo ſeruiũt mihi in tabernaculo fœderis, vt non accedant vltra filȷ Iſrael ad tabernaculum ſolis filȷ Leui mihi in tabernaculo ſeruientibus, & portantibus peccata populi. Tertia vero vt poſſent vacare legi dei. ȷ. Paralipome. xxxj. cap. & gloſ. Ioſuæ. xiȷ. Lex dei ſacerdotibus cõmiſſa eſt & Leuitis: vt huic ſoli operam tribuant, & verbo dei abſq; vlla ſolicitudine vacent, laicorum miniſterȷs ſuſtentati. Sed iam aliunde eſt cibus in domo dei, & non portant clerici peccata populi, ſed potius populum grauant, iuxta verbum Grego. iȷ. quæſtione. vȷ. in grauibus. Et. xlix. diſtinctione, in principio. Cum is qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. & Iob. xxxv. Clamabũt ibi, & non exaudiet, propter ſuperbiam malorum. Gloſſ. Clamabunt ibi, ſcilicet in tribulatione, & non &c. Ac ſi diceret quòd reatus opprimentium, audiri prohibet voces oppreſſorum: nec eripiuntur viſibiliter iuſti, quia inuiſibiliter ſaluari non merentur iniuſti. Quo vnico cõſtare poteſt quantum mali ſacerdotes qui perditis

moribus deum pungunt & ſtimulant, iugũ dei in humeris populi grauant. Et tertio nõ vacant legi dei, ſed plus quã laici ſecularibus intenti ſunt: ergo &c. Et confirmat, Nullus in hoc peccat qa materiã rapinę alteri negat, ſeu exhibendo nõ miniſtrat. ſed ſecundũ Hierony. tractantẽ illud Eſaiæ. iij. Populemeus q te beatũ dicũt, ipſi te decipiũt. Raptores ſunt, q metunt carnalia, & nõ ſeminãt ſpiritualia. ergo licet illis decimas nõ offerre. Qđ etiã ex ſimili declarat. Regi de publico cõſtituta ſunt ſtipẽdia, vt populũ tueatur, & patriam à malis purget hominibus. xxiij. q. v. regũ officiũ. & c. rex debet furta &c. Vbi autẽ hęc nõ fecerit, licite fraudatur ſtipendijs ad hoc cõſtitutis. ergo ſimiliter in propoſito de ſacerdotibus. Sed hic error facilè confutatur. Primo auctoritate canonis in ca. tua nobis. de decimis. vbi dicit, Prętextu vero nequitię clericorũ nequeũt eas niſi quibus ex mãdato diuino dari iubentur, pro ſuo arbitrio erogare: cũ nulli ſit licitũ aliena cuiquã concedere pter domini voluntatẽ. Et inter articulos Ioã. Vvijclef per Conſtantieñ. conciliũ condẽnatos, decimus octauus eſt, Decimę ſunt purę eleemoſynę: & parochiani poſſunt ,ppter peccata ſuorũ pręlatorũ ad libitũ ſuũ eas auferre. Prętereã decimę nõ dant ,p ſolo vſu ſacerdotũ, ſed ẽt pauperum: vt patet ex dicto. c. reuertimini. Et Aug. dicit decimas tributa eſſe animarum egentium, & ideo tantorũ homicidiorum &c. d. c. decimę. xvi. q. j. Non poterit ergo quis vſui ſuo eas ſeruare ,ppter nequitiã ſacerdotũ: imò nec ſi debitum ſeruitium omittat. quo caſu debet ſuperiori cõſignare decimas ipſas, vt retardatum ſeruitiũ reſumetur: & qđ excreuerit, in pios vſus conuertatur: quemadmodum dicũt doctores de miniſtro ſuſpenſo à iure vel ab homine ipſo facto: vt Hoſt. & Ioan. And. de notorio fornicatore.

A ¶ Ex his reſpondeo primo ad principalem rationem. Illæ ſunt cauſæ propter quas clero licet vſui non ſuo eas applicare. Si vero populi peccata non portent, nec diuinę legi operam impendant, ſatius ventrem ſiliquis implerent, quam per abuſum ex decimis iudicium ſibi manducent & bibant. Sed certe alia eſt cauſa propter quàm eis debentur vt procuratoribus:

puta egeſtas,& pauperū penuria:imo & ſacerdotes qui bñ prẽſunt,q̃cquid ſupſuerit deductis victu mediocri & ẽt rõnabili veſtitu,tenẽtur pauperibus erogare:quorum tributa ſunt decimẽ.Ex quo cõcludit Alexan.de Hales tertia parte quæſtione.v.mẽbro.vj.articu.iij.q̃ habens vnde aliás poſſit ſubſtentari ſufficiẽter ſecundū ſtatū perſonẽ,poteſt decimas recipere vt procurator,in neceſſitates pauperū,& eccleſiẽ vtilitatem expendendas,ſed non in vſus proprios: quia ſi in proprios committit ſacrilegium prout vniuerſalius de ſtipendijs eccleſiẽ dixit Hieronyums. vt.xxxvj. q̃.j.q̃m quicq̃d.& Aug.xij.q.j.ſi priuatim. Beatus Proſper eadẽ cã & quæſtione illi.&.ſ.q.ij.paſtor.c.ſi quis.&.c.ſacerdos.vbi verbū Apoſt.Quis militat ſuis ſtipẽdijs vnquã.&c. de his ſolū qui indigent,dicitur veritatẽ habere,Ex quo facile perdẽdi poteſt an ſuperueniẽs ordinatio vl'diſpoſitio eccleſiẽ de bonis eccleſiẽ quorū non parua pars ſunt decimẽ, efficere potuerit vt iam liceat ſufficiens habẽti patrimoniū de eccleſiẽ bonis viuere:vt voluit Pano.in ca.epiſcopus.de prẽben.Fortaſſe dices,nulla habetur apud clericos pauperū rõ totū ſibi ſeruãt:lauta cõuiuia inſtruunt: ſcorta & proles põpoſe enutriūt,qui vero iuſticiã ſectatur,apud eos prẽde patet.ergo iuxta rõnẽ factã licitū nunc erit eis decimas ſubtrahere,& pauperibus miniſtrare.Reſpondeo,Cū Helias pͥpheta iterpellaret dnm̃ p̃ iſrael:dñe pͥphetas tuos occiderũt altaria tua ſuffoderunt, & derelictus ſum ego ſolus,& ecce q̃runt animã &c,legimus illi diuinitus reſponſum: Seruaui mihi ſeptẽ milia virorū q nõ curuauerũt genua ſua ante Baal.Ita nimirū falleris tu in hoc ſi omnes clericos iudices,quia paucos fortaſſe quos noſcis,tales reperies,Et vt de oculo tuo eiecta trabe,noſcas feſtucam de oculo fratris educere: quicquid tu vltra neceſſaria tibi ſeruaueris, ſanctorum ſententia rapere conuinceris.pluſquam ſufficiat ſumptui, inquit Ambroſius,violenter obtentum eſt.xlvij. diſtinctione ſicut hi qui per inſaniam, Et Hieronymus. Aliena rapere. conuincitur,qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur.xlij. diſtinctione in principio.& Auguſt.in ſermone.cc.xix,de tẽ B

pore,vnde ſumptū eſt allegatū ca.decimæ. tributa ſunt &c. in fine dicit:Quicquid excepto victu mediocri, & veſtitu rationali,ſupfuerit:nō luxurię reſeruet,ſed in theſauro celeſti p eleemoſynā pauperū reponat.Quicqd eñ nobis deus plus quā opus eſt dederit: nō nobis ſpecialiter dedit, ſed per nos alijs erogandū trāſmiſit.qđ ſi nō dederimus,res alienas inuaſimus.Et tamen cū tibi diuiti, & tua auare ſeruanti,vel aliquid ſubtraxero,aut debitū non ſoluero, vt pauperibus eleemoſynas erogē:ſtatim iudicabis inique me agere: iuxta Auguſt.ſententiam.ca.forte dicit aliquis.xiiij.q́ſt.v.& Grego.c.nō eſt putanda.ſ.queſt.ſ.Quo ergo ſimiliter nō vides tibi illicitū decimas clero vel auferre vel nō dare vt pauperibus quibus debentur,modo conſimili eroges', quo ego tuā eis abundantiā volebā miniſtrare? In huiuſmodi eñ oportet ordinate agere,iuſtitię ordinē nō turbare,& publica cōſtituta intemerata ſeruare:quæ tñ extremæ neceſſitatis articulū minime cōſtringunt.¶ Ad confirmationē reſpondeo ꝙ licet clericis nō miniſtrātibus ſeu ſeminātibus ſpiritualia,
G ceſſat ratio quare vſui ſuo decimę debeāt applicari, vt notat Apoſtolus.i.ad Timo.v.Qui bene pręſunt pręſbyteri,duplici honore digni habeantur,maxime qui laborant in verbo & doctrina &c.nō tamen ceſſat cauſa pauperū, quorū procuratores exiſtunt clerici. & ita claudicat ſimile de rege ad ſacerdotes vel clericos.Do igitur aliā cauſam quare à peccato excuſant nō ſoluentes decimas,hanc,qa decimę nō debent cum effectu niſi petantur,ita quòd omittens ſit tranſgreſſor præcepti.Hoc probo auctoritate Apoſtoli.i. ad Corinthios.ix.deducto enim quòd euangelium annuncians,facultatem habeat ſeu ius viuendi de euāgelio, dicit ſe illo nō vſum,neq; propterea ſcribere vt in ſe fiat. Bonum eſt (inqt) mihi mori,quàm vt gloriam meam quis euacuet.& paucis interpoſitis,Sine ſumptu poſui euangelium, vt non abuterer poteſtate gloſſ.Quod faceret ſi caperet, quia non libere argueret. ſed Apoſtolus non omiſit hominibus annūciare quicquid neceſſarium eis erat ad ſalutem.vnde Epheſijs conteſtatus eſt:Mundus ego ſum à ſanguine omnium

veſtrũ.non enim ſubterfugi quo minus annunciarẽ omne conſiliũ dei vobis. Actuũ.xx.& Grego. Mundus a ſangui- ne erorũ nõ eſſet ſi eis dei conſiliũ annunciare nõ voluiſſet. xliij.diſtinct. Epheſijs. Cũ igitur Apoſtolus neq; partẽ ſuã expreſſe eis remiſit, neq; ad decimas dandas eos teneri do- cuit: ſequiẽ quòd decimæ etiã quo ad ſuſtentationẽ miniſtri (quod morale eſt) licite poſſunt nõ ſolui ſi nõ petanẽ. Et cer te magnũ argumentũ eſt quòd Græcorũ eccleſia ab Apo- ſtolis ordinata, decimas non ſoluit: quãquã vilipendere vi- deatur Hoſtiẽſis, quia ſchiſmatica eſt, imitat tamẽ hoc bea tus Thomas ſecũda ſecundæ. quæſtio.lxxxvi.arti j.in ſolu- tione ad tertiũ, niſi ꝓpter obſtinationẽ animi, ſi videlicet ita in animo obfirmati fuerint, vt etiã petentibus denegarent. Huius ſimile dat Alexander de Hales. Tenemur parẽtibus honorẽ ſubuentionis nõ ſolũ reuerentiæ impẽdere: & tamẽ non petierint, non tenentur filij cuiuſcunq; culpæ obnoxij, ſaltem cum non indigent. Do aliud ſimile de pœnis iuris, ad quas ſaluandas cũ affectu, ita ſcilicet quòd nõ ſoluendo pec cauimus, nõ tenemur priuſquã per iudicẽ declarati fuerim9 in huiuſmodi pœnas icidiſſe: iuxta cap. fraternitas. & gl. ſin gularem.xij.quæſt.ij.quã ſequuntur omnes doctores. ¶ Sed D quia fortaſſe reſpuerent hæc dñi canoniſtæ, & turbã docto- rum ſuorum mihi obijcerent, adduco ego quam reputo nõ minoris põderis.xxv.deciſionem Rotæ in antiquis, quæ ha bet: Si decimæ ab aliquo petuntur qui tempore elapſo ceſ- ſauit à ſolutione: niſi oſtendatur quòd decimæ fuerint peti- tæ, debitor non tenetur niſi à tempore petitionis. Iungit cau ſam: Quia ad decimas prædiales quis non tenetur, niſi petã- tur: vt notat Archi.cap.j.de decimis.lib.vj. Ergo debitor nõ condemnabitur niſi à tempore petitionis: licet videatur fa- cere contra &c. ¶ Ex hoc credo capitu.cum homines. de dec mis. Imitandum ad retardata peti ſeu ſubtracta: & ſic nihil ſuffragatur propoſitio Hoſtienſis & aliorum. ¶ For- E taſſe mirabitur quiſpiam quo pacto audeam hæc publi- ce docere: cum cle. cupientes. de pœnis. excommunicet oẽs ipſo facto qui in ſermonibus ſuis vel alibi aliqua profer-

re præſumunt & audientes à decimarũ eccleſijs debitarũ ſolutione retrahãt. Timeãt literales, ego pœnã illã nõ formido: tũ quia ſolũ cõcernit religioſos, & nõ arctat clericos ſeculares: vt notat gloſa. Tũ qa nõ prohibẽtur ibi religioſi ꝓ conſcientiarũ quiete docere veritatẽ, ſed eo fine, vt hoies retrahãt à ſolutione &c. ſuggere falſitatẽ. Vnde manifeſte videtur textus totus ſe aſtringere ad loca in quibus decimæ petuntur: & ad intentionẽ ſeu finem impediendi decimarũ ſolutionẽ medijs ſeu machinationibus indebitis. nõ ergo cõtingit eis qui ex ſynceritate veritatẽ annunciant.

SECVNDO inquirendum ſtatui an quis eo ipſo peccet, qđ alteri qđ contra legẽ eſt ſuadet aut cõſulit: ¶ Et videtur ex tribus qđ non. Primo, licet ſæpe conſiliũ præſtanti ius ignorare diuinũ vel humanũ de quo conſulitur. Ergo vbi ad reqnæſtã alterius & pro bono eius ſententiã ſuã quãuis erroneã intulerit, nõ videt̃ peccare. Conſequentia tenet: qa parati eſſe debemus ad ſatiſfactionẽ omni poſcenti nos de ea quæ in nobis eſt fide & ſpe. i. Petri. iij. ergo potius crudeliter agere videret̃, ſi qđ ſentit reticeret. Et antecedens patet: quia nõ quiſq; tenet̃ totã legẽ dei noſſe, ſed ſufficit eorũ expertem nõ eſſe, quæ ad directionẽ eorũ que ſibi pro gradu & perſonæ conditione agenda incumbunt, ſunt neceſſaria. Quid eñ mercatori vel laico de his quæ ſacerdotes ſoli agere habent: & ſic de cõſimilibus. ¶ Secũdo, quia frequenter is qui errorem ſequitur cõſulẽtis, immunis eſt à culpa: ergo ſaltem tunc non peccat conſulens. Conſequentia tenet: quia conſulens pro eo ſolum peccare videtur errorem docendo, quia conſentit peccato conſilium petentis. Vbi ergo ille &c. Et antecedẽs patet ex capitu. ſi virgo. & cap. in lectũ. xxxiiij. q. ij. quo ad iguorantiam facti. Quo ad ignorantiam vero iuris patet de his qui iuxta conſilium Celeſtini papę ex Chriſtianis altero coniugum in hæreſim labente, nupſerunt alteri, & ad priorem coniugem redeũtem ad fidem redire noluerũt: de quo olim in antiqua compilatiõe habebatur in c. laudabilem. de conuer. infide. in fine. ſub. §. idem ſequendum.

Pre eodē ſimiliter de errore iam correcto per.c.licet.deſponſa duorū.Et de Machabeis,q ob religioīē ſabbati neq; ſpeluncarū ora audebāt oppillare,neq; aduerſariorū vim repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ.ſ.Machab.ij. ¶ Tertio,quia ex conſilio nemo obligatur niſi fraudulent9 fuerit, vt habet regula,nullus ex cōſilio.de reg.iu.lib.vſ.& regula, conſilij.ff.eodē.Ergo qui bona fide conatur pro viribus ſalutis viā hoībus ſuadere ſeu demōſtrare,nō peccat ſi errorē forte ꝓ veritate dixerit.Et cōfirmaē ꝑ legē.ſ.ff.ſi menſor falſum modū dixerit.vbi aperte aſtruitur:Si agri menſor imperite verſeē,ſibi imputare debet qui eū adhibuit. Sed & ſi negligēter,mēſor æquè ſecurus erit,ſed pſtabit de dolo et de lata culpa,quæ ibi dolo cōparaē.Rationem videē aſſignare tex.qa operā beneficij loco pbet:id vero qđ ei datur,ad remunerandū datur:& ꝓpterea honorariū appellaē:neq; interuenit locatio & conductio.Et ergo infert ibi glo.magis hoc ꝓcedere in aduocato,cū multò ſit dignius eius officiū. Ergo ad ꝓpoſitū noſtrū cū conſulens beneficij loco ſuam operā impendat,maximè cū mercedē ſeu remunerationem nullā expectat,videtur neq; teneri de imperitia,neq; de leui vel leuiſſima culpa.¶ Pro huius ſolutione ſit hæc cōcluſio. Oīs aſſenſus adhibit9 pctō,ē culpabilis.et pcīm̄ patet ꝑ illđ Apoſto.ad Rom.i.Qui cū iuſtitiā dei cognouiſſent,nō itellexerunt:qm̄ qui talia agunt,digni ſunt morte,nō ſolū qui faciūt ea,ſed & qui cōſentiunt facientibus.Itē.Leui.ij. Si ppl's terrę neglexerit occidere eum qui de ſemine ſuo obtulerit idolo Moloch,ponam faciem meam(inquit dominus) ſup hominē illum,& cognationē eius:ſuccidamq; ipſum & oēs qui conſenſerint ei vt fornicaretur cū Moloch,de medio populi mei.Ergo cōſentire peccato eſt peccare.& iura oīa clamant agentes & conſentientes pari pœna conſtringi.ij.q.ſ. notum,de officio delegati.c.ſ.cum ſimilibus.Et ꝓpterea de ſententia excōmunicationis.c.quantæ.declarantur excōmunicati qui cum poſſunt deſinunt iniectioni manuū in clericum obuiare.quod an locum habeat ſolum de ijs qui in poteſtate conſtituti ſunt,& tenētur ex officio obuiare,vel etiā

de aliꝭ:remitto ad doctores ibi.Et.c.dilectio.de ſentē. excō-
mu.lib.vſ.vbi dicit:Et quidē cum liceat cuilibet ſuo vicino
vel ꝓximo ꝓ repellenda ipſius iniuria impertiri auxilium:
imò ſi pōt & negligit,videat iniuriātē fouere,ac eſſe parti-
B ceps eius culpæ.¶Ex hoc infero:Cōſulēs id quod eſt cōtra
diuinā legē,peccat Probat primò:qa cōſulere eſt operi cō-
ſentire.Cōſentire aūt in opus diuina lege ꝓhibitū,eſt pecca
re.ergo.Maior patet:qa vt dicit glo.de offi.delega.c.ſ.Qua-
druplex eſt cōſenſus,ſcilicet negligētiæ,cōſilij,cooperatiōis,
& auctoritatis ſeu defenſionis.Et ad ꝓpoſitū de cōſenſu cō
ſilij.lxxxvſ.diſt.ca.tanta.excōicantur ad duos mēſes quorū
cōſilio ſacerdos dñico die rurale opus exercuerat.Præterea
qcūꝗ actu libero eſt cauſa ꝑ ſe actus vetiti ſeu ꝓhibiti,con
ſentit pctō,& peccat.ſed cōſulens per ſuū conſiliū eſt cauſa
per ſe eorū quæ facit conſiliū exequens:vt patet.ij.Phyſico
rum.ergo.Maior patet ad ꝓpoſitū de cōſilio per illud Pſal.
Filij hominū dentes eorū arma & ſagittæ,& lingua eorum
machera acuta,id eſt gladius acutus.Pſalm.lvſ.Quo verbo
probat Aug.fratris occiſorē eſſe,quicūꝗ ei malū perſuaſe-
rit.de pœni.diſt.ſ.noli.Et cōcordando de hora crucifixionis
dñi Marcū & Ioannē,A Marco(inquit)ꝓpterea dictū eſt,
Erat aūt hora tertia,& crucifixerunt eū:vt oſtēderet magis
crucifixiſſe dūm quorū conſilio & clamore affixus eſt cru-
ci,ꝗ̃ eos qui iuxta officiū ſuū Principi miniſteriū exhibue-
runt:veriſſime iudicās magis fuiſſe dñi necatricem linguam
iudæorum,ꝗ̃ militum manus.Et ne exiſtimemus hoc ꝓce-
dere ſolum dum quis de induſtria malum ſuadet vel conſu-
lit,Hieronymum audiamus: Pœna(inquit) Arrij nondum
eſt determinata:quia incertum eſt quot ſuo errore ſint deci-
piendi.Nullus autem hæreticus ſciēter ſeu de induſtria mit-
tit alios in errorem:quāuꝭ nitatur aliꝭ perſuadere qd' ſen-
tit.Eo ipſo quo hæreticus eſt errat,falſum habens pro vero.
Et ſi hoc leue videatur teſtimonium, dominum audiamus
Leuiti.xix.præcipientē:Non maledices ſurdo:& corā cæco
non pones offendiculū.Quod Aug. tractans, Diſcite ergo
legem(inquit) ſacerdotes,ne ſurdo maledicatis. Tunc ſurdo

maledicitis,qñ conſiliũ ꝓpter ignorantiã dare neſcitis.Tũc cęco offendiculũ ponitis,qñ falſa ꝓ veris oſtenditis.Nolite ergo pigreſcere,ſed legite ſcripturã,diſcite eã, & ſæpe legite eã.hęc eñ eſt labrũ Exo.xxxviij.ſeu peluis quã in tabernaculo Moyſes poſuit de ſpeculis mulierum,vt lauarent in eo Aaron & filij eius, atq; conſpectas maculas abluerent atq; purgarent.Hæc ille ad fratres in eremo ſermone. xxxviij. Et Saluator ait:Sinite eos:cæci ſunt,& duces cæcorum &c.Cęcos minime appellaret niſi errãtes,& ꝑ imperitiã alios mittentes in errorẽ.¶ Ad ratiões ꝓ oppoſito. Ad primã nego C
conſequẽtiã.Nã licitũ eſt mihi ignorare ꝑcepta medicinæ. nõ ſequitur, ergo licet mihi alteri per ĩperitiã medicamine incognito mortẽ inferre.Ius etiã humanũ cauet medico imputandũ eſſe q̃tum per imperitiã nocumenti intulerit. ff.de offi.pręſi.l.illicitas.§.ſicuti medico.Et idẽ dicit ibi gl.in quo libet alio artifice p.§.Celſus.l.ſi quis fundũ. &c. §. ſi gẽma.l. itẽ quęrit.ff.locati.Excipit tamẽ menſorẽ:qa ei ſpãliter ſubuentũ eſt de iure:qđ procedit ſaltẽ quo ad actionẽ ciuilẽ.& certe æquiſſimũ eſt eius imperitiã culpę annumerari,qui facto peritũ ſe exhibet ſeu oſtendit,cũ nullus affectare debeat in quo intelligit vel intelligere debet imperitiã ſuã alteri piculoſam futurã:vt in ſimili dicit lex de infirmitate muliõis. ff.ad legẽ Aquiliã.l.idẽ iuris.§.idẽ dicetur.Et eadẽ.l.ſi per imperitiam mularũ impetũ nõ retinẽs aliũ obtriuerit, vulgo dicit culpę noĩe teneri.&.l.ſequenti de obſtetrice dicit,Si ꝓpriis manibus vñ mulier perijt ſuppoſuit,occidit.ſi vero dedit vt mulier ſibi offerret, cãm mortis ꝑſtitit,& actione in factum tenetur.Etiã de iniurijs.c.ſi.dicit.Nec ignorantia te excuſat ſi ſcire debuiſti ex facto tuo iniuriã veriſimiliter poſſe cõtingere vel iacturã.Et in eodẽ.c.ſi dãnũ datũ eſt imperitia tua ſiue negligẽtia,iure ſuꝑ his ſatiſfacere te oportet.Ex quo concludũt doctores contra Innocentiũ,in foro cõſcientiæ teneri hominẽ ad dãna reſarcienda q̃ ſua culpa etiã leuiſſima alteri data ſunt.Et p.c.cõſuluiſti.ij.q.iiij.vbi dicit cõteſtãdos eſſe parentes vt tenellos ſecũ in vno lecto nõ ponãt, ne negligentia qualibet proueniente ſuffocentur vel oppri-

mantur:vnde ipſi homicidij rei inueniant.¶Ex quibus pa tet aduocatũ clientulo teneri ad ęſtimationẽ dãni qđ ſua im peritia accidit:prout tenet Panor.in ca.ſi de iniurijs.Hoſtiẽ. in ſumma de pœni.& remiſ.Ioãnes.Fabri Inſtitu. q & ex q. bus cauſis manumitti nõ poſſunt.Et Ioã.And. in additioni bus ad ſpecu.in tit.de aduocato.ad finẽ.Pro hoc facit textus l.fin.ff.de varijs & extraordinarijs cognitionibus,de iudice videlicet qui per imperitiã ſeu imprudentiã male ꝓnunciauit,qui ibi dicit̃ teneri quaſi ex maleficio actione in factum. Et ſi aſſeſſoris imprudẽtia ius aliter dictũ ſit ꝙ oportuerit, ſibi oberit.ff.qđ qſq; iuris &c.l.hoc edicto.& par ratio eſt de quolibet exhibẽte ſe in actu aliquo tanq̃ peritũ: vt notant doctores,ſignanter Panor.in.c.quia iudicãte.de p̃ſcrip. Et Bar.in dicta.l.fi.de varijs &extraordinarijs &c.Eſt eñ in culpa im̃iſcens ſe rei ad eũ nõ pertinenti,iuxta regulã,nõ eſt ſine culpa.de regulis iuris lib.vj.Obijcies forſan:Qui ob ſolã vtilitatẽ alterius aliquid p̃ſtat,vel operas ĩpendit,ſolũ tenetur de dolo vel lata culpa. Cõmodans enim alteri vas vitioſum,ſi ignarus fecit.nõ tenetur.ff.cõmodati.l. in rebus.§. item qui ſciens.&.l.penul.eo.ti.Secus in locato & depoſito, vbi vtilitas verſatur locãtis vel deponẽtis.Ignorantia nãq; locantis dolia vitioſa,non eſt excuſata:ſed tenetur ad intereſſe &c.ff.locati.ſed addas.§.ſi quis dolia vitioſa ignarus locauerit:ergo videtur conſulens non peccare ſi ob ſolam alterius vtilitatem ex imperitia malũ ſeu cõtra legẽ conſuluerit. Et ꝓ illo facit qđ notãt doct.eos qui inter partes adhibent ad diſcordiã ſedãdã,nõ teneri de leui culpa vel ĩpitia,ſed de dolo vł lata culpa,ſicut agrimẽſor:de q̃ Bar.in.l.fi. de varijs & extraordinarijs cognitionibus.et Panor.in.c.qa iudicãte. de p̃ſcrip.¶Rñdeo. Aliud eſt de cõmodo & detrimẽto in

D bonis fortunę:quorũ hoĩes ſunt dñi,& poſſunt fortunę fortiũ cõmittere,aut quãtũlibet ĩpiti hoĩs dictamini.Aliud de vita aĩę vel corporis:quorũ liberã diſpõnẽ nõ habẽt,neq; licet omittere qcqd diligẽtiſſimus eiuſdẽ cõditiõis & ꝓfeſſionis facturus erat,vt eorũdẽ aĩę videlicet & corporis cõſulat ſaluti.Et qs eũ nõ culparet qui medices imperitus piclitãti

de morte auderet medicamẽ adhibere? Quanto igitur acrius arguendus venit, qui diuinæ legis expers, cõſiliũ inferre de animæ morte ambiguo pſumpſerit: contra illud Eccli.v. Si eſt tibi intellectus, reſpõde ꝓximo. ſin autẽ, ſit manus tua ſuper os tuũ, ne capiaris in verbo indiſciplinato, & cõfundaris. Et Apoſto. periculo huiuſmodi obuiã ire cupiẽs, Dico inqt p gratiã q̃ data eſt mihi, oĩbus q inter vos ſunt, nõ plus ſapere quã oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatẽ: & vnicuiq; ſicut deus diuiſit menſurã fidei. cãm adiungens: Q̃m nõ oĩa mẽbra eundẽ actũ habẽt &c. Nec certe ſine graui diſcrimine eſſe põt ſi manus officiũ vſurpare velit ipſius oculi. Hinc prẹceptũ legimus, Nolite plures magiſtri fieri: ſciẽtes quia maius iudiciũ ſumitis. Iac. iij. & Aug. coarctatus ad regimen eccleſiæ, inducias petijt à Valerio, vt diuinis prius vacãs oraculis diſcere poſſet qd epiſcopũ vel ſacerdotẽ oportet docere. Patet ergo nõ valere cõſequentiã, in ſolã alterius vtilitatẽ prẹſtat conſiliũ: ergo cõtra legẽ conſulens nõ peccat. Magnã enim cautelam adhibere neceſſe eſt vbi tã graue verſatur animæ diſcrimen & periculum. Qui igitur cæcus eſt, ducẽ ſe alteri axhibere nõ præſumat. ſinat aliũ potius incedere ambigue, quã ſeipſum temere conſulẽdo primũ prẹcipitet. Et iuxta hoc aduertere potes per temeritatẽ aliquando mortaliter peccare hominẽ qui ad legẽ dei conformiter præbet conſiliũ, puta dũ ſe nouit aut aduertere deberet in lege dei imperitũ, & nihilominus de via ſalutis ambiguo p̃bere audet ducatum cõſilij: perſimile de illo qui mortaliter ægro medices imperitus medicamẽ adhibet, quo fortuite recte ſanat. ¶ Ad ſecundũ nego conſequentiã: et ad probatio E nem dico ꝙ omnis ille conſentit in peccatũ qui in actũ conſentit diuina lege prohibitũ: quãuis actum principaliter faciens excuſet̃ à peccato: vt patet in eo qui ꝓcurat aliquos cõiungi quos ipſe ſolus nouit inuicem affines vel cõſanguineos infra quartũ gradũ. Et vt clarius caſum habeas, pone ꝙ ſit mr̃ vtriuſq;, & vnũ infantẽ expoſuit: vt cæteris oĩbus ſit incognitum cuius eſt proles. Si petas an ergo procurans fatuam fatuo commiſceri, qui ob defectum cõſenſus matri

moniũ contrahere nõ valent,peccat:Re põdeo,Prohibitio & pręceptũ ligat ſolũ ratione vtentes.ita cõſentiens in actũ illorũ:nõ conſentit in actũ illis diuina lege ꝓhibitũ,nõ plus quã ſi brutorũ cõmixtioni aſſenſum pſtet.ſecus de ignorantiũ actu qui ratione vtunt,ꝗꝗ p ignorantiã vel inuincibilẽ diuini iuris vel ꝓbabilẽ humani aut eorũ q̃ ſunt facti vacent à culpa.etiã ignorantia ſæpe excuſat ſimplices, q̃ culpa eſt in ſacerdotibus cõſulẽtibus. Viliſſimus nãq; reputãdus eſt niſi ſcientia & ſanctitate pcellat q eſt honore pſtantior.ſ. q.ſ.viliſſimus.Pręterea ignorãtia iuris diuini nõ excuſat in actu ꝓhibito niſi ſit inuincibilis nõ ſolũ quo ad diſſolutionẽ,ſed etiã quo ad euaſionẽ:vt vult Altiſſio. & Gratianus: prout aliàs deduxi latius:ita ꝙ ſtante ignorantia neceſſe ſit vnũ facere qđ ſit cõtra legẽ.Cõſulens autẽ põt euitare peccatũ ſeu actũ lege prohibitũ nõ cõſulendo ſaltẽ quoadusq; certior factus ſit p alios peritiores,vel adhibito ſtudio diuinæ legis,& ĩplorato diuino auxilio orationibus & lachrymis quid dominus de caſu ꝓpoſito iubet.Quãta etiã requirat diligẽtia vt quis inuĩcibiliter iã erret,dixi in quarto qđlibeto articu.ij.❡Sed circa hæc dicta occurrit pulcherrimũ dubiũ.Sacerdos in confeſſione audit eos qui vel inuincibili ignorãtia diuini iuris,vel ꝓbabili ignorãtia facti vel humani iuris excuſant à peccato.an tenetur eis innoteſcere veritatẽ,& de actu prohibito cõſcientiã formare ꝓ futuro?Et apparet ꝙ ſic.Primo,quia tenet recte pœnitens quo ad animi pparationẽ oĩa velle mãdata ĩplere: imò paratus debet eſſe in animo omnia conſilia implere quantũ aliorum ſaluti viderit eſſe neceſſarium.xxiij.q.ſ.paratus. Hinc hæretici quibus liceret ſæpe in ſubtilioribus errare:quia parati non ſunt corrigi,peccant per animi pertinaciã crimine hęreſis. xxiiij. q.iij.dixit Apoſtolus.eadem cauſa & quęſtione,qui morbidum.Ergo apparet ꝙ ſacerdos tenetur de veritate cõfitentem informare.Et cõfirmatur.Qui alios ab errore dũm põt non reuocat,ſeipſum errare demonſtrat.de hęreticis.ca. qui alios.ergo tenetur ſacerdos &c.Neq; obſtat ſi veritatẽ edoctus ſcandalizabitur,vel deterius aget:quia iuxta Greg.ſen-

tentiã vtilius ſcãdalũ naſci permittitur, ꝙ veritas relinqua tur. de regulis iuris. qui ſcãdalizauerit. Pro eodẽ facit a cõtra rio ſenſu. c. cũ ex iniuncto. de noui operis nunciatione. quo ca. cõuictus eſt Panor. dicere ꝙ papa male faceret reſcriben do ꝙ ſup certo caſu aliàs ꝓhibito eſſet diſſimulandũ, niſi ſi mul diſpenſaret de conſanguinitate & affinitate. ca. qa circa. Pro oppoſito videt qa nemini debemus laqueũ inijcere peccati. xxvij. q. ſ. de viduis. ij. etiã in his: cu ad illa quæ alias obligat: vt ibi de viduis quæ voto aſtrictæ ſunt ad caſtita tem. itẽ. c. clericos. de cohabitatione clericorũ & mulierũ, ꝓ hibet ne cogantur clerici abiurare ſuas cõcubinas, propter periculũ periurij. ſed in caſu noſtro inijceret ſacerdos cõfitẽ ti laqueũ dũ veriſimiliter timeret veritatis ſtimulo recalci traturus, vbi iam ꝓpter ignorantiã immunis habet a culpa ergo. Et cõfirmatur, qa in. c. quia circa. de conſangui. & affi. cõſultus Romanus põtifex qd de nobili quodã agẽdũ eſſet qui falſo ſuggeſto diſpenſationẽ obtinuerat cũ illa cõtrahen di q̃ ſibi cõiuncta erat quinto conſanguinitatis gradu: rñ det ꝙ diſſimulare poſſet eps vt remaneat in copula cõtra cta, cum ex ſeparatione videatur graue ſcandalum immine re. Certum eſt autem ꝙ diſpenſatione obtenta falſi ſugge ſtione, aut veri ſuppreſſione, nullius momenti eſt, & pe nitus inualida, iuxta. c. ſecũdũ. de filijs pſbyterorũ. lib. vj. er go licuit ibi diſſimulãdo ꝑterire, & veritatẽ eis nõ innote ſcere. Neq̃ eſt vera theorica dñi Antoni & Panor. quã colli gũt ex alia ex illo textu, ꝙ tolerãtia principis ſpecialiter de aliq̃ caſu tolerãdo ſcribẽtis, habet vim diſpẽſatiõis. ſecus cũ ſpecialiter nõ ſcribit; qũo ſecundum eos ꝓcedit. c. cũ tã du dũ. de pbẽdis. Primo papa in caſu. c. quẽ tolerandũ dicit & diſſimulãdũ, nõ habilitat vt de nouo cõtrahãt, neq̃ epo ha bilitãdi facultatẽ cõmittit, ſed diſſimulandũ dicit vt rema neãt in copula ſic cõtracta, nõ aũt vt de nouo cõtrahã. Etiã ſic nõ cõtineret ius cõe, ſed caſus particularis diſpẽſationẽ: cũ in ſimilibus caſibus non eſſet propter hoc (vt omnes fa tentur) diſpenſatum. Et ita de nullo ſeruiret iuri communi, niſi ꝙ papa potuerit ſuper, quinto gradu conſanguinitatis

(cum in prohibitione erat) diſpenſare. Item ca. qui ſyncera. xlv. diſ. Greg. ſpecialiter ſcribit Iudæorũ tolerãdos ritus: imò licentiã (inquit) habeãt liberã, oẽs feſtiuitates & ferias ſuas celebrandi. Et tñ certũ eſt ꝙ ſuper illo diſpenſare nõ potuit neq; voluit. et. c. deniq;. iiij. di. Cũ venia ĩgenio ſuo relinquẽdi ſunt, ne forte peiores exiſtant ſi à cõſuetudine tali ꝓhibeant̃. glo. cũ venia pœnæ & culpæ ꝓpter ſchiſmatis vel ſcandali piculũ. allegat ca. nõ põt. xxiij. q. iiij. & c. vt cõſtitueret. l. diſ. minus ergo in propoſito noſtro, vbi ꝑ iuris ignoratiã excuſati, bona fide cõmanãt inuicẽ, ſicut & cõtraxerunt, ſine peccato. et certe vbi culpabiliter inuicẽ adhærẽt: adhuc minora mala tolerãda eſſent vt grauiora euitent̃. Et ita nõ eſſet ſtultũ papam reſcribere vt in adulterio tolerentur ꝓpter graue ſcandalum imminens ex eorũ ſeparatione. ¶ Ex quibus cõcludo cõtra Hoſtiẽſem, Innocentiũ, Cardinalẽ, & alios pro intelligẽtia Goffredi, ꝙ nuda erat ibi diſſimulatio, ſine effectu diſpenſationis. Verũ ſi iuris ignorãtia cognitũ fuit eos nõ excuſari tolerari debebãt, ſed ad ſacrorũ pticipiũ nõ admitti, ꝑcipiẽte dño: Nolite ſanctũ dare canib9 &c. Mat. vij.

¶ Ad quæſtionẽ reſpondeo diſtinguendo de ignorantia. Vel em̃ eſt iuris diuini, vel iuris humani, aut facti. Si primo modo, tenet̃ ſacerdos intimare cõfitenti diuinæ legis veritatem, non obſtãte ꝙ forte timeat confitentẽ veriſimiliter minime pariturũ: quia de tranſgreſſione diuini iuris ſola excuſat ignorãtia inuincibilis, & quãdiu manet inuincibilis, puta dũ facit qcqd in ſe eſt vt omnẽ diuini iuris ignorãtiã vincat. Intelligo de iure diuino ſuos actus ſeu ꝑ eũ agẽda cõcernente. Altera in parte ſacerdos cõſtituit̃ diuinæ legis ſpeculator: vt ſi vidẽs gladiũ venientẽ buccina non cecinerit, requirat dñs de manu eius &c. Ezech. xxxiij. Vnde Apoſto. Actuũ. xx. Mũdus ego ſum à ſanguine omniũ veſtrum. non enim ſubterfugi quo minus annunciarẽ omne conſiliũ dei vobis. Grego. Mundus ergo à ſanguine eorũ non eſſet, ſi nõ omne conſilium dei eis annunciare voluiſſet. xliij. diſt. Epheſijs, & Ambro. ſermone lxxiiij. Ego interdũ parcens vobis tacere vellẽ: ſed malo vos contumaciæ cauſas reddere, ꝙ̃ me negligentie

negligentiæ ſuſtinere iudiciū. Quia ergo de inuincibilitate ignorantiæ non facilè præſumi pōt: & vbi cōſtat et ſacerdoti, nihilominus officiū ſpeculatoris explere debet viſo gladio dei, id eſt verbo ſeu iure aut mandato dei, quo nō auiſatus eū nō iam, poſt feriri poſſet, tenet ſacerdos cōfitentem ſup diuino iure facere certiorē. Si petas, reuelato ſacerdoti à deo quòd ſi cōfitenti veritatē edoceat, peccabit ſcienter dei legē tranſgrediens: vbi autē diſſimulando præterierit, manebit inuincibili ignorātia excuſatus, & ſaluabit: an ſacerdos iuſte tūc poterit ſilere? ❡ Rn̄deo: Quia ignorātia nō maneret ei inuincibilis ſi ſacerdos vellet annūciare diuinę legis veritatē: ad qd' tenet omni poſcenti, prout cōfitens expoſcere obligatur, vt digne poſſit abſolui: nō excuſat ſacerdos, qui pot9 ſinere debeat perire aliū, q̄ ipſe culpabiliter diſpēſare omittat verbi diuini obligationē & veritatē: vt cū Apoſt. vere dicat: Chriſti bonus odor ſumus: alijs odor vitæ in vitā &c. ij. ad Corin. ij. Ex hoc patet qd dicēdū ſit poſito q̄ ſacerdos ex cōfitentis circūſtantijs & cōditionibus veriſimiliter deprehēdat eū inuincibiliter errare: & tn̄ periturū minime ſi edoctus fuerit de veritate: maxime qa præſumendū eſt talē non ſemp inuincibiliter erraturū & ita per ignorantiā illā, cū vincibilis erit, & ſegnitie nō facientis iam qcqd in ſe fuerit ad veritatē agnoſcendā, veriſimiliter perditū iri in æternū. Huius ſimile datur, Poſſideo aliena: quæ ſi reſtituero, ſcio veriſimiliter q̄ ꝓles meæ egenæ q̄ pauperes multipliciter deū offendēt, quæ aliàs ꝑ ignorātiā excuſatæ de alieni occupatiōe, bene agent, & vitā recte ducent. Et vt vtriq; caſui ſeruiat: ponatis mihi nō ſolū ex veriſimilibus hoc cōſtare cōiecturis, ſed à deo eſſe reuelatū. non deobligabit me hoc à p̄cepto reſtituendi. Ita in ꝓpoſito ſimiliter neq; licet mihi furari vt aliȷs peccandi occaſionē adimā eorū penuria releuata. ❡ Non credo etiā via humana ſacerdotem de hoc certiorari poſſe certitudine probabilis coniecturæ, q̄ ſimul quis inuincibiliter in aliquo erret, totū quod poteſt faciēs vt mereatur veritatē edoceri: & nihilominus nolíturū parere cum primū edoctus fuerit veritatē. Etiā dicerēt multi, &

eſt ꝓbabilis,ſi ſacerdos per diuinã reuelationẽ certioret̃ ꝙ ſcilicet edoctus de veritate dãnabitur,vbi alias inuincibiliter errans ſi veritatẽ eũ nõ docuerit,ſaluabitur:iã ipſo facto deobligatus eſt ab onere officij ſui, putã ſpeculatoris ad veritatẽ innoteſcendã in foro pnĩæ:qñ ſolum reuelãda eſt in vtilitatẽ cõfitẽtis.Secus in publico,vbi ꝓ vnius ſalute facere liceret vnde mille obſtinarent̃ magis in pctõ. Prima autẽ ſolutio ꝓcedit cũ ſimul ei expreſſum fuerit deũ nolle ipſum per reuelationem deobligari,vel celatio veritatis cederet in aliorũ præiudiciũ.Nec eſt ſimile de obligatiõe nõ capiendi vel detinẽdi aliena,quæ nõ ſoluit̃ cõſtito etiã per reuelationẽ ꝙ niſi capiã vel detineã aliena,quidam alias ſaluãdi ruẽt in pctm̃:qa ex hoc certus nõ ſum ꝙ non idem periculũ ſpectet ad dñm rei capiẽdæ,vel per me detinẽdæ,aut alios qbus ipſe forſitã largiret̃.Vel certe ꝙ illo nõ enutrient̃ doctores, aut alij deo deuoti,qui pluriũ animabus cõſultũ ibunt,ꝙ̃ ꝓ me foret ꝓſpectũ.Et ſic de alijs multis q̃ poſſent occurrere. In foro autẽ cõſciẽtiæ quo ad caſum poſitũ intelligo cũ ex

I hoc nulli alteri affertur præiudiciũ.Et ergo ſi ponat̃ doctor vel curatus cõfitens qui edoctus per me,pluriũ cõſulet ſaluti qui veritatis inſcij in periculo ſunt dãnationis:etiã reuelatio iuxta caſus poſitos me nõ abſolueret à ꝑcepto veritatẽ innoteſcẽdi. ſi vero fuerit ignorãtia facti aut humani iuris, & ſit ꝓbabilis,qđ perpẽdere põt ſacerdos ex pſonæ qualitate q̃ cõfitet̃,(quibuſdã em̃ licitũ eſt iura ignorare,vt militibus,minoribus,ruſticis,& fœminis:de quo eſt glo.notabilis.j.q.iiij.§.notandũ)vel ſi de hoc priuilegiata nõ ſit,doctos ſeu peritos iuris cõſuluit,vel ſine ſiniſtra machinatione tres reportauerit ſnĩas:& ſic de alijs.& ſubdiſtinguo,vel ignorãtia illa alijs affert præiudiciũ:vt in detẽtione alieni: vel alij ſcandalizantur,ꝙ̃ꝙ cõfitens probabiliter ignoret:& tunc tenetur cõfitentem de veritate inſtruere,alioqui furti vel ſcãdali reus erit:quẽadmodum qui furti conſcius quærente ꝓfeſſore non indicat.c.qui cum fure.de furtis.& qui videt aſinum odientis ſe iacentem ſub onere niſi cũ eo ſubleuauerit reus conſtituitur.Exodi.xxiij.Vel de nullius agitur præiu-

dicio,ſed ſolum eſt occulta humani iuris tráſgreſſio ex ignorantia probabili vel iuris vel facti,& tũc ſi timet agnita veritate veriſimiliter deterius acturus,vt de hominis fragilitate ex retroactis operibus eiuſdẽ vel aliorum qui earundẽ ſunt conditionũ & morũ,penſare põt:debet ſacerdos ſilere etiam vbi dilucidè docere poſſet cõtra ius eſſe qđ cõfitens agit,& ſibi abſolutionis beneficium impertiri .& pro illo eſt caſus.c.q circa.de cõſan.& affini.vbi verſat̃ ignorãtia iuris:& ſimilr̃ eſt vbi aliquid eſt cõtra diuinũ vel humanum ius,ꝑpter factũ ignoratũ. Probabili inquã ignorãtia hoĩs, ſcilicet neq; nimiũ remiſſi,neq; nimiũ ſcrupuloſi in inquirẽdo:vt ſi ſacerdos nouit eos primo affinitatis vel cõſanguinitatis gradu attinere inuicẽ,& ſe multũ diligere:vt veriſimile ſit in vetitũ eos magis inflãmandos: & hoc maximè ſi iudicialiter ꝓbari nõ poſſit:quãuis ſciat cõfitentẽ verbis ſuis ſidẽ habiturũ:Et idẽ ſi ꝓbari põt,dũ ex ſua taciturnitate aliis ſcandalũ nõ imineat,vel ſi iminet,graue ſcandalũ iminet vel æquale piculũ ex eorũ ſepatione. De his vero pticularibus magis inſtruit vnctio ꝙ ars vel ſciẽtia. Obijcies fortaſſe ca. tua nobis.de cognatiõe ſpirituali:vbi dicit̃: Qui contractũ tale matrimoniũ ſciuerint,tenent̃ illud eccleſiæ nũciare.&loquit̃ de mr̃imonio inter filios duorũ cõpatrũ,ꝑ quorũ alterũ deuẽtũ eſt ad cõpaternitatẽ.ergo à fortiori tenet̃ ſacerdos cõfitẽti indicare.¶ Rñdeo primo, textus ille loquit̃ de eo q ꝓbare põt impedimentũ:qa ſi ꝓbare nõ põt,nõ tenet̃ eccleſiæ denũciare:quãuis cõmanẽtes inuicẽ peccẽt ſic cõiũcti, nõ ignorantes.ſ.ipedimentũ:vt clare ꝓbat̃ ex.c. ſi ſacerdos. de offi.ordi.&.c.plerũq;.ij.q.vij.& ꝑ eodẽ eſt gl.dẽ pæni.diſ. vj.c.ſi ſacerdos.& vbi ꝓbare põt,nõ tenet̃ nũciare cũ ex nũciatione ſcandalũ imminet,iuxta dictũ.c. qa circa.niſi forte grauius imineret ex eorũ cõiũctiõe.Iã (vt dixi)ſacerdos tũc ſilere debet cũ videt confitentem probabili ignorãtia excuſatũ:& veritate manifeſtata paſſiue veriſimiliter ſcãdalizandum,& nullum imminere ſcandalũ aliorũ vel pĩudiciũ. Aliter etiã reſpondeo ꝙ aliud eſt de iure quod cõiter publicari debet in eccleſia;prout loquitur dictum.c.tua nobis. quia il K

lud nemo p̄ſumit probabiliter ignorare:& ſi cōſtare:ipſum ex certis & legitimis cauſis ꝓbabiliter adhuc ignorare,nihilominus iudicandū eſt,q̄a nō poterit ſemꝑ ꝓbabiliter ignorare,ſi ipſe & ſacerdos debitū ſuū faciant.ſacerdos videlicet publicando huiuſmodi in eccleſia,& alius eccleſiā horis debitis miſſarū & ſermonū viſitando ſecus de iure alio vel facto ꝓbabiliter ignorato:& ex cuius ignorātia nulli īmineat
L qđcunqꝫ p̄iudiciū aut ſcādalū.¶ Ad ratiōes.Ad primā dico ꝙ bona volūtas nō eſt hereditas:vt patet Mat.xiij. de ſemine verbi dei iacto ſuꝑ petroſa vel inter ſpinas:ꝓpter qđ orta tribulatione,cōtinuo ſcandalizat̄ tēporalis homo: aut ſpinę,ſolicitudinū ſcilicet aculei ſuffocāt verbū. Quācūꝗ igit̄ paratū ſe offerat pœnitens facere quicq̄d eccleſia iubet,poſſumus nihilominus ꝓbabiliter fragilitati ſuæ timere:& vnde veriſimiliter caſurus eſſet,nō indicare.verū hoc cū ꝓbabili ignorantia laborat, & ſine animi ꝑtinacia. ſi eñ ita ăio obſirmatus eſſet,vt nollet etiā ſibi detecta veritate eccleſiæ mandatis parere,abſolui nō pōt:& veritatē ei cōuenit detegi,quatenus ſtatus ſui periculo cōſpecto vel tandē ad cor redeat,& à dño veniā precet̄.¶ Ad cōfirmationē reſpōdeo. Cap.qui alios.loquit̄ de errore ꝑnicioſo & culpabili,cuiuſmodi eſt hereſis,nō de errore iuſto & ꝓbabili.& vnde nulli paratur qđcūqꝫ preiudiciū.Ad verbū Greg.ꝓcedit cū vtiliter veritas denūciari pōt.Fruſtra aūt niti,& nihil aliud laborando q̄ odiū querere:extremę dementię eſt:vt inq̄t Hieronymus.Et ad propoſitum noſtrum de veritate tacenda ꝓpheta ait,Hoſtes iuſti,capientes munera,& pauperē in porta deprimentes:propterea tacebit vir prudens in tempore illo:quoniam dies mali ſunt.Amos.v.Et idem ſentit Hiero. vt allegatur.xſ.q.iij. quando ergo vir eccleſiaſticus &c. In propoſito autem noſtro inutiliter veritas ipſa doceretur:vt patet.ergo &c.¶ Ad tertium autem principale de regulis iuris reſpondet Richar.de media villa.xv.diſt. Quarti ſententiarum conſilium malum datum ex ignorantia,ſi homo debitam diligentiam non adhibuit ad ſciendum,ſub fraudulęro comprehendi, quia craſſa negligentia prope dolum eſt,

Ego reſpõdeo ꝙ regula loquiť ſolũ de obligatiõe ciuili q̃ naſcitur homini:dicta vero dubitatiõis reſolutio de naturali, qa homo peccans fit reus & obligatus deo.Etiã ſi mandem vel conſulã alicui rẽ turpẽ,nulla oritur ciuilis obligatio ipſi mandatario.ff.mandati.l.ſi remunerãdi.§.rei turpis.& tñ naturaliter & in foro dei reparare obligor ei quãtũ nocumenti intuli malũ perſuadendo. Etiã volunt doctores multi regulã procedere quando aliquis ſine cõſilio facturus erat:qa vt diciť.ff.mandati.l.ſi remunerandi.§.plane. quis ex mãdato obligať in ſolã alterius vtilitatẽ p̃ſtito, dũ alias minime facturus erat:qđ tñ proprie mandatũ nõ eſt, ſed cõſiliũ:vt patet eodẽ tit.l.ij.ad fi.Et iterũ ſpeciale eſt de ijs qui ſe vt peritos exhibent & magiſtros:vt patet in ijs qui ſe vt medicos exhibent:& nullo modo excuſanť qui ſe ad conſulendũ vel determinandũ offerent.Vt eñ de oĩ culpa teneť qui depoſito ſe obtulerit,vel aliquid pro cuſtodia receperit. de depoſito.ca.ij.vbi alias dolũ tãtũ p̃ſtaret,vel latã culpã: nõ minus qui vt omniſcij habeanť,vel peritiores appareant,moto dubio ad diſſoluẽdũ ſe ſtatim ingerũt,& de capite ſuo diuinis libris nõ cõſultis determinare pręſumunt:apud diſtrictũ iudicem de omni culpa etiam leuiſſima rei ſunt.

TERTIVM principale eſt an ſine graui dolore poſſumus peccati veniã ꝓmereri. ¶Et videtur ꝙ ſic.Primo Ezechielis.xviij. Quacunq; hora ingemuerit peccator,omnium iniquitatũ eius non recordabor.Item Zachariæ.i.Conuertimini ad me:& ego conuertar ad vos.Item Apoca.iij.Ego ſto ad oſtium, & pulſo:ſi quis aperuerit mihi ianuam &c. Et Iacob.iiij.Appropinquate deo: & appropinquabit vobis.Ex quibus Anſelmus concluſiſſe videtur noſtra ex parte cauſam eſſe ſi gratiam dei non ſuſceperimus,quoniã deus eam ſemper offert. Dat ſimile de offerente pomũ alteri non volenti accipere.Etiam Aug.tractãs illud Apoſt.ad Rom. v.Iuſtificati igitur ex fide &c.Si deus inquit confugientẽ ad ſe non ſuſciperet,eſſet in eo iniquitas.Sed remiſſo dolore interdum homo ingemiſcit,conuertit ſe ad deũ,aperit oſtium

minima contritio delet oẽ mortale pc̃tm̃. ¶ Et confirmatur. Modus implendi preceptũ nõ cadit ſub precepto: ergo qcũque dolet de peccato, ſiue intenſe ſiue remiſſe, ſatiſfacit precepto quo iubemur culpam dolore abſtergere, ſeu de peccato dolere. Antecedẽs ꝓbatur: quia reddẽs depoſitũ ſine intenſo ſiue remiſſo effectu, æquè ſatiſfacit ꝓcepto. Similiter dans eleemoſinã neceſſitatẽ patienti, vel honorans parentes: & ſic de alijs. ergo &c. ¶ Ad oppoſitũ eſt deſcriptio cõtritiõis quã Iſidorus tradit. ij. lib. de de ſummo bono. ca. xij. Contritio eſt cõpunctio & humilitas mentis cũ lachrimis. veniens de recordatione peccati, & timore iudicij. Sed peccatũ non delet abſq; cõtritione: ergo ad peccati deletionem requiritur magnus dolor. ¶ Pro huius ſolutione tria premitã, Primũ, Reprehenſibile eſt valde peccatoribus veniã & ſecuritatem de pcti remiſſiõe facile polliceri. Vnde Iſido. li. allegato. c. xiij. Sunt q pœnitẽtibus ſecuritatẽ cito pollicẽtur: qbus per ꝓphetã dicitur Hieremye. vj. Curabãt contritionẽ filie populi mei cũ ignominia, dicentes, Pax: & nõ erat pax, Cũ ignominia igitur curat contritionẽ qui peccanti & non legitime pœnitẽti promittit ſecuritatẽ. Vñ ſequitur: Cõfuſi ſunt qui abominationẽ fecerunt. i. cõfuſi ſunt nõ pœnitentes, ſed pœnas luendo. & paucis ĩterpoſitis: Quãuis ꝑ pœnitentiã ꝓpitiatio peccatorũ fit, ſine metu tñ homo eſſe nõ debet: qa pœnitẽtis ſatiſfactio diuino tm̃ pẽſat iudicio, nõ humano. Proinde qa miſeratio dei occulta eſt, ſine ĩtermiſſiõe flere neceſſe eſt. Hæc ille Item. l. diſt. c. ſi qs diaconus. dicit. Cũ ante tribunal ꝓ ſuis pctĩs dãnãdi aduenerit, q nõ acta digna pœnitẽtia credũt ſibi dimiſiſſe deum. qũo ſacerdotes indulſiſſe vident: cõtra nos cauſam dicturi ſunt, qđ dum durã aſperitatẽ linguę eorũ expauim⁹, aut falſa blãdimẽta & periculoſas adulatiões eorũ libẽter accipimus, in peccatis eos ꝑmanere inũtiliter indulſim⁹, Neq; obſtat verbũ Chriſoſtomi, Non debet diſpẽſator eſſe tenax vbi pr̃familiãs eſt liberalis. xxvj. q. vij. c. allegant. quia loquitur de pœna iniungenda verè pœnitẽtibus. Vnde dicit. Quemadmodũ ſi faſcem ſuper humeros adoleſcentis imponas, quem baiulare non poſſit, neceſſe

habet aut faſcẽ deponat, aut ſuccũbẽs cõfringatur: ſic & homo cui põdus graue pœnitẽtiæ imponis, aut ipſum reijciet, aut ſuſcipiẽs dũ ferre non põt, ſcandalizatus amplius peccabit. Deinde & ſi erramus modicã pniam iniũgẽdo, nõne melius eſt ꝓpter mĩam rationẽ reddere, q̃ ꝓpter crudelita-
B tem: vbi etiã paterfamilias &c. ¶ Seũdũ, ꝙ difficultas magna eſt inter doctores an claues ſacerdotij ſe extendant ad culpæ remiſſionẽ. & certe probatiſſimi theologi ſenſerũt ꝙ nõ. Magiſter ſentẽ. xviij. diſt. Quarti dicit, Sacerdotibus nõ cõceſſit deus poteſtatẽ culpã dimittendi ſeu ligandi &c. ſed oſtendẽdi hoĩes ligatos & ſolutos. In culpis igit̃ retinẽdis & ſoluendis ſacerdos operatur eccleſiaſticus, qđ in leproſis olim legalis. Et ſunt illa originaliter verba Hieronymi tractãtis illud Matthæi. xvj. Quodcunq; ligaueris &c. Itẽ doctor irrefragabilis quarta pte. q. lxxx. Sacerdotis poteſtas ſe extẽdit ad culpã delendã per modum deprecantis, ſed ꝑ modum impertientis vel imperantis nequaq̃. Vnde dicit, Sacerdos nunq̃ tẽtare abſoluere eũ de quo nõ præſumeret ꝙ eſſet abſolutus à deo. cõcludẽs poteſtatẽ clauiũ ad culpã delẽdã ſe nõ extẽdere. Illud ṽo Ioãnis. xx. Quorũ remiſeritis &c. dicit itelligẽdũ quo ad pœnæ verã dimiſſionẽ, vel alligationẽ vel quãtũ ad culpã q̊ ad oſtenſionẽ. cui alludere videt̃ glo. interline. ibidẽ dicens, id eſt quos dignos remiſſione iudicaueritis, duabus clauibus, videlicet poteſtatis & diſcretionis. Eiuſdẽ ſententiæ videtur Bonauentura. xviij. diſt in, Quarti: & certe probabile videt̃, quia eadẽ eſt ſacerdotibus data facultas culpam retinendi & dimittendi. Manifeſtum eſt autem ꝙ culpam retinere non poſſunt vere pœnitentis. Quomodo ergo ſoluere poterunt culpam minus digne pœnitentis? Attamen quia doctores alij probabiliter oppoſitũ ſuſtinent, ꝙ pœnitentia ſcilicet ſacramẽtalis, vt ſecunda poſt naufragiũ tabula, prima interdũ cõfert gratiã ex opere opera-
C to: hoc indiſcuſſum tanq̃ probabile dubiũ pretereo. ¶ Tertium, ꝙ nõ quælibet diſplicentia de peccato propter deum, meretur de congruo gratiam & culpæ remiſſionem, probo, Deute. iiij. dicit: Cũq; quæſieris ibi dñm deum tuum, inue

nies eū:ſi tamen toto corde quæſieris eū,& tota tribulatio-ne animæ tuæ:poſtquā &c.Vbi aperte innuitur non inuenturos eſſe deum,niſi toto corde & tota animi tribulatione quæſierit &c.Itē diſplicentia talis de omni etiā peccato ꝓpter deū,ſtat ſine tremore ad ſermones dñi.& ꝙ tunc nō reſpiciat dñs,aperte ꝓbat illud Eſaiæ vltimo:Ad quē autem aſpiciam niſi ad pauperculū & cōtritū ſpiritu,& trementem ſermones meos? Tremor autē eſt magnus & manifeſtus timor:vt d'cit glo.tractās illud Apoſtoli ad Philip.ij. Cū timore & tremore operamini veſtrā ſalutē &c. Præterea qui pœnitentiam morientibus abnegauerit,reus erit animarum: quia dominus dicit:Quacunque hora conuerſus fuerit peccator,vita viuet,xxvj.q.vj.ſi quis pſbyter.& ibidē ca.agnouimus.Salutem hominum adimit quiſquis mortis tempore pœnitentiā ſibi denegat.Ergo motus diſplicentiæ de peccato propter deum,cum propoſito ſuſcipiendi ſacramentum, imò cū requiſitione ſacramenti,non reponit ſtatim hominē extra culpam ad ſtatum gratiæ,ſed ſtat cum mortali peccato.Idem videtur ſenſiſſe Auguſti.cum dicit hominem non tam cito ſoluendū à peccato ex deſiderio ſacerdotis, ſicut ſi per ſacerdotem abſolueretur.de pœniten.d.vj.qui vult pœnitere.Et de pœni.d.j.quem pœnitet. Ergo non quilibet remiſſus gradus diſplicentiæ ſufficit expurgare culpam hominis.Et idem videtur velle Scotus,qui cæteris tamem mitius eſt locutus.xiiij.diſtinctione.iiij.quæſtione.iiij.

HIS PRAEMISSIS pono hāc cōcluſionē reſponſiuā.Mortale peccatum non remittitur adulto ſine magno dolore intellectui appetitꝰ: puta voluntatis:excepta ſaltem gratia baptiſmatis. ¶ Probo per illud Aug.lib.de pœnitē. Recte pœnitens quicquid ſordium poſt purificationem contraxit.oportet vt abluat ſaltem lachrymis mentis.Sed ſatis durus eſt cuius mentis dolorē oculi carnis nequeunt declarare.Sed ſciat ſe culpabiliter durum,qui deflet dāna temporis,vel mortem amici:& dolorem peccati non oſtēdit in lachrymis.Non eſt itaq; vt quis ſe excuſet non habere fon- D

tem lachrymarũ qui vnq̃ oſtenderit lachrymis dolorẽ temporaliũ. Allegatur de pœnitent. diſt. iij. ſunt plures. Qđ tractans beatus Tho. xv. diſt. iiij. dicit verũ eſſe cũ defectus lachrymarũ prouenit ex defectu doloris: vt quia homo min9 dolet de peccato, quã de dãno temporali. ſecus ſi abundãtia doloris lachrymas exſiccet ꝑpter cõcitatũ dolorẽ, vel ſi homo ſe continuerit vt corã ſolo deo doleat. vel ex duritia cõplexionis: vt puta dolor de tẽporalibus eſt magis ſenſibilis: & ideo magis vicinus ad reſoluendũ corp9 in lachrymas. & Augu. lib. allegato tractans illud ꝓphetiæ. Quacunq̃ hora ingemuerit &c. Adiecit inquit ꝓpheta, Et cõuerſus fuerit dixit cõuerſum nõ verſum vita viuere. Verſum quidẽ puto qui dolet de crimine: cõuerſum qui dolet de omni ei9 quam expoſuimus varietate. Vertiť à peccato, qui iã vult dimittere peccatũ. Cõuertitur, qui iã totus, & omnino vertiť, qui iam pœnas non timet, ſed ad bonũ deũ tendere feſtinat. quæ cõuerſio ſi contingat in extremis agenti, vita viuet. ſed qm̃ vix vel raro eſt tam iuſta cõuerſio, timendũ eſt pœnitẽti ſero. Hæc ille. Et certe põt huius dari ratio: qa eodẽ. c. Ezechielis ſ. diciť: Si iuſtus auerterit ſe à iuſtitia, oĩm &c. qđ ſolum veritatẽ habet de perfecta auerſione. Exilis nãq̃ vel admodum remiſſa auerſio vel ſurreptitia nõ ſtatim in obliuionẽ adducit oẽm iuſtitiã hominis, Qua igitur ratione poſſet cõuerſum de qualibet etiã tenui conuerſione intelligi: Et Gratianus exponẽs allegatũ verbũ ꝓphetæ, Cõuerti inquit dicitur qui oĩno iam vertitur cui9 vox & cogitatio ita mortificationi deſudat peccati, ſicut prius ſeruierat iniquitati. de pœni. diſt. ſ. quis aliquãdo. & hoc voluiſſe videť ꝓpheta cũ ait: Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu & in planctu, dicit dominus, Scindite corda vr̃a &c. Ioãnis. ij. Itẽ Ambro. lib. ij. de pœni. Facilius inuenitur q innocentiam ſeruauerit, quàm qui congrue egerit pœnitentiam. Et probans quemadmodum oportet pœnitentem valde dolere, & abnegare ſemetipſum, adducit verbum Chriſti: Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuã, & ſequatur me. Matthæi. xvj. Debet inquit

pœnitens imitari adoleſcentem quē fabulę ferunt poſt amores meretricios peregre ꝓfectū,& abolito amore regreſſum poſtea veteri occurriſſe dilectę:q̄ vbi nō interpellata putauerit ſe nō recognitā,rurſus occurrens dixerit. Ego ſum:reſponderit ille,Sed ego nō ſum ego,vt iā videlicet omnē peccati occaſionē efficaciter vitet,& pœnitētiæ lamenta nō deſerat.Quòd etiā requirat magnus dolor in ſuſcipiente ſacramentū pœnitentię,videt idē Amb.aſſerere in adhortatione ad pœnitentiā,cū dicit,Agentē in extremis,& pœnitētiā capientē,aſſecurare nō audeo,ne decipiā.et tū ſanā pniam petētē ſecurū dicit. Idē apertius aſtruit Augu.ſermone.xſ.ad fratres in eremo. Grauia(inquit) peccata grauiſſimis lamentis indigent.O monache punge oculū mētis,vt lachryma prodeat cōpunctionis.O cōpunctio ꝗ ſancta & mirabilis prędicatis.tu ſpirituale lauacrū,tu flagellū dei es,ꝑ qđ deus mutat.tu ſtimulus per quē deus ad hoīes inclinat.tu ligamen ꝑ qđ deus fortiter aſtringitur.O cōpunctio ſancta & imaculata ſine qua adultis nō valet baptiſmus:ſine qua ad iudiciū dn̄i corpus ſuſcipit:ſine qua infructuoſa eſt oīs cōfeſſio:ſine qua oīs ſatiſfactio inanis.O cōpunctio lachymoſa,o lachryma mentē purgans,intentionē fœcūdans,cōfeſſionē irrigās, animā ſanctificans,propter qđ etiā felicē tabulā,& vitalem poſtea eā appellat nauiculā. Et ad eoſdē ſermone.vij.Compunctio eſt humilitas mentis cū lachrymis ex recordatione peccatorum,& timore iudicij. Ex gemino fonte compunctionis ſolent profluere lachrymæ,vno dum mens operum ſuorum mala conſiderat, altero dum deſiderio æternæ vitæ ſuſpirat. ¶ Quatuor ſunt quibus cogitatio iuſti tędio ſalubri compungitur,memoria præteritorum facinorum, recordatio futurarum pœnarum, conſideratio peregrinationis de vitæ huius miſeria,& deſiderium ſupernæ patrię:quatenus quātocyus illuc valeat peruenire.Quando ergo iſta in corde hominis fiunt,ſignum eſt tunc deum per gratiam eſſe præſentem.pſalm.lv.Deus vitam meam annunciaui tibi: poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo: ſicut in promiſſione tua,& Ber.c.ſ.libro de modo viuendi, ad ſororem ſuā: E

Cõpunctio lachrimarũ remiſſio eſt peccatorũ: quia tũc peccata dimittunt, quãdo cum lachrimis ad memoriã reducũtur. Cõpunctio ſpiritum ſanctũ reducit ad ſe: quia quũ ſpiritu ſancto mẽs viſitatur, ſtatim hõ peccata ſua plorat. & ibidem plura alia idem confirmãtia. & ca. xxvij. Nihil peius eſt quam culpam cognoſcere, nec deflere, & allegat Iſidorum: Quia miſeratio dei occulta eſt: ſine intermiſſione flere
F neceſſe eſt. Et quod hæc velit requiri etiam in confeſſione, patet ex fi. capituli. ¶ Ex quibus omnibus concludo ad recte pœnitendũ requiri diſplicentiã de peccatis pteritis, ꝓpoſitũ firmũ cauẽdi in futurũ, & tertiò propoſitũ cõfitendi loco & tẽpore oportunis ſeu debitis. Addo ad prædicta rationẽ, Peccati deletio in adulto reqrit diſplicentiã diuinę offenſę non præteritę tantũ. ſed abſolute. Diſplicentia rõnalis affectus ſeu volũtatis eſt triſtitia: quæ ab Aug. xiiij. de ciuitate dei. c. xv. deſcribitur diſſentio animi ab his rebus quæ nobis nolẽtibus acciderũt. ergo oportet nolle dei offenſam, qđ dñs ſatis innuiſſe videtur cũ remittens peccata diceret. Vade, & iam amplius noli peccare. & certe ꝙ non ſufficiat propoſitum non peccandi cum voluntate ſuſcipiendi aſcramentum, aperte affirmat Auguſtinus. Omnis (inquiens) qui ſuę voluntatis iam arbiter conſtitutus eſt: ſi veniat ad ſacramẽtum fidelium: nõ poteſt inchoare vitam nouam, ſi nõ eũ pœniteat vitę veteris: à qua pœnitentia ſoli paruuli ſunt immunes. multo erg ofortius ſi venit ad ſacramẽtũ pœnitẽtię. ẽt dummõ poterit cõtritus dici ſi nõ ſimpliciter ad deũ cõuerſus, amõ nolit ipm̃ offendere? Ad eũ nãq; ſolũ reſpicit deus, q pauperculus eſt ſpiritũ, contritus corde, & tremẽs ſermo-
G nes domini. Eſaie vlt. ¶ Ad rationes ante oppoſitũ. Ad primam rñdeo, oĩa ibi adducta ſolũ probãt ꝙ ſi totũ quod in ſe eſt fecerit hõ cõfugiendo ad dominũ oſtiũ cordis ei appeariendo &c. deus illũ neceſſario recipit: non autẽ ſi ſegniter remiſſe & negligenter hoc fecerit, attentius vtique operam daturus pro corporis ſanitate, aut re vili bonorũ fortunę re-
H cuperanda. ¶ Ad ſecundam, ſi ſacramentum pœnitentiæ ex opere operato cõfert primam gratiam, auget in homine do-

lorẽ peccati, vt qui prius ꝓpter īſpectionẽ attritio ſolũ erat, auctus virtute ſacramenti iã ſit cõtritio. Nec mirũ ꝙ poſſit augere, ſeu actũ intendere, cũ ponat ab oĩbus ſic habitũ gratiæ ſeu charitatis poſſe ꝑficere. Q̃uo etiã repellenda ſit opinio Scoti ibi recitata, patet ex dictis in corpe q̃ſtiõis. ¶ Ad cõfirmationẽ de textibus iuris r̃ndeo, Eccleſia dũ opinionẽ ſequitur, vel pręſumptioni innitit̃, fallit ſępe & fallit. de ſen. ten. excõmu. ca. nobis. In capitulis aũt allegatis innitit̃ p̄ſum ptiõi ꝙ talis ſalutis ſuę memor obicẽ alterius peccati nõ poſuerit, & quicquid in ſe fuerit ad ſalutẽ cõſequẽdã facere nõ omiſerit. Sola autẽ expreſſa in capitulis illis certũ eſt nõ ſufficere homini ad ſalutẽ. Quòd etiã remiſſus motus cũ deſiderio ſacramẽti peccatũ delere nõ poſſit, efficaciter deduxi ſupra in corpore q̃ſtionis. Et quãuis in dicto capitulo dudũ. ſit allegatio partis ꝙ animę fuerint dãnabiliter deceptæ: & ita parũ vel nihil probans: in cap. tñ ſi quis preſbyter. & capit. agnouimus. xxvſ. quæſt. vſ. reus animarum dicitur qui morienti pœnitentiam denegat. ſupponens ſolum ſacramenti deſiderium ſalutem non dare, ſaltem in quolibet gradu. & eſt in parte deciſa, nõ allegatio partis. Quod additur de onere & iugo Chriſti, fateor cum gloſa ibidem graue eſſe detrectantibus, ſed non dilato iam corde viam domini currentibus. & ibidem concordans verbum allegatum cũ illo Matthei. vij. Anguſta eſt via quæ ducit ad vitam &c. dicit, Anguſta eſt, quia non niſi anguſto initio incipitur: proceſſu vero temporis ineffabili dilectiõis dulcedine dilatatur. ¶ Ad tertium reſpondeo ꝙ vtiq; minima contritio ſufficit: ſed nõ minimus motus diſplicentię: qui poteſt eſſe tam exiguus, ꝙ de congruo non mereatur charitate formari, & ita deficit a ratione contritionis. ¶ Et ad confirmationẽ dico. Aliud eſt præcepto ſatiſfacere, aliud vero exercitio actus pręcepti gratiam & gloriam promereri. Contritio autem dicit motum meritorium gloriæ, & culpę delendę: & ita quanuis per minutam diſplicentiam ſatiſfaceret forte præcepto quo iubemur de peccato dolere, non tamen ex hoc habetur quemlibet motum eſſe contritionem, & delere culpas. Etiam mo-

dus extraneus illi qđ pręcipiť,ſeu materię q̃ poniť ſub p̃ce pto,eſt circũſtantia ad quã pręcepto tali nõ obligamur:vt magnitudo affectus cõparatiõe ad p̃ceptũ q̃ iubemur credi toribus ſua dare, vel depoſitũ reddere. ſed aliq̃n modus eſt pars eius qđ ponitur ſub pręcepto,& ad illũ modũ certum eſt ꝙ obligat ipſum p̃ceptũ:vt patet de modo ex toto cor de ſeu ſup oĩa diligendi in p̃cepto quo iubemur deũ dilige re:& ſic in ꝓpoſito eſt de p̃cepto quo dñs mãdat vt peccata noſtra lauemus & deleamus pœnitẽtia.Hiere.iiij.Laua à ma litia cor tuũ.&c.❡Effectualiter materiæ deciſio cõſiſtit in tribus propoſitionibus.Prima:Obligatio decimarũ quo ad verã quotã decimę inducta eſt legis veteris diſpoſitione,& morte Chriſti extincta:quã denuo innouauit vniuerſalis ec cleſia:ſed nõ debenť cũ effectu niſi petanť.Secunda:Cõſulẽs aliqd cõtra legẽ dei temere,peccat:quãuis cõſiliũ inſequens excuſari interdũ poſſit à peccato.Tertia, Nõ oĩs diſplicẽtia peccati reponit hominẽ ad ſtatũ gratiæ,ſed q̃ humili ex cor de procedẽs,hominẽ nõ attritũ ſolũ,ſed cõtritũ conſtituit.

Argumentum quodlibetarij.

ARGVIT Quodlibetarius contra tertiã con cluſionẽ ſic.Quibuſdã paruam diſplicentiam de peccatis habentibus deus cõfert gratiã. ergo & omnibus:& per cõſequens quęlibet diſplicẽtia &c.Antecedẽs patet:quia quibuſdã ĩfert deus ſuã gratiã quaſi coactis:vt dicit gloſ.ad Roma.x.Multo er go fortius his quibus peccatũ aliqualiter diſplicet. Et cõſe quentia tenet,qa ſi ęqualiter diſpoſitorũ deus vni cõferret gratiã,& nõ alteri,excepta via ſacramentorũ q̃ applicatio ni paſſionis Chriſti innititur:videretur acceptor perſonarũ. Et confirmatur:Intentio ſeu augmentum eſt circunſtantia actus non trahens in aliã ſpeciẽ, vt manifeſtũ eſt. Nulla au tem circunſtantia quæ ſpeciẽ non mutat, poteſt actus cõdi tionẽ in infinitũ meliorẽ vel deteriorẽ facere.ergo ſi diſplicẽ tia magna promeretur peccati deletionẽ & gratiã:idem erit de quãtũlibet parua diſplicẽtia:& ita quęlibet videť repo

nere ad ſtatũ gratiæ. ℂ Rñdeo. Ad primã poſt Augu.lib.ſ. L
ſeu epiſtola ad Simplicianũ. In gratuitis non eſt pſonarum
acceptio. Si eñ debitũ originalis pcti de9 alicui remittat, eſt
gratiæ. ſi vero exigat, eſt iuſtitiæ, ſed in his q̃ ex iuſtitia debẽ
tur, ſi vni paris cõditionis fiat cõpenſatio meriti, & alter pꝫ
termittat: hic eſt acceptio pſonarũ: vt ſi æquè meritis apud
rẽpublicã vni tribuat ſtipẽdiũ laborũ, & alteri neget labo-
ris cõpẽſatio. In ꝓpoſito nr̃o cũ deus quaſi coactus ĩfert gra
tiã, aut ad pces aliorũ, totũ eſt gratiæ: & ita iuſtè põt ſine ac
ceptionis vitio vni cõferre, altero pariũ cõditionũ penitus M
ꝑtermiſſo. ℂ Ad cõfirmationẽ dico: Licet circũſtãtia ma-
gnitudinis ſeu quãtitatis in actu, nõ mutat ſpeciẽ naturæ,
bñ tñ ſpeciẽ moris: vt ĩ ſimili auferre vnicũ granũ eſt eiuſdẽ
ſpeciei et naturæ, cũ auferre mille milia: & tñ ſcd'm pellitcha
ritatẽ, & eſt furtũ: nõ aũt primũ. Similiter diuturnitas act9
ad tẽpus quo homo deliberare poſſet, nõ mutat ſpeciẽ natu
ræ, certũ eſt: tñ ſurreptitiũ odiũ fratris, ſolũ ẽ veniale: vbi ve
rò tẽpus ceſſerit quo deliberare potuiſſet, redditur mortale
pctm̃: & eſt iã actus alius ſecũdũ ſpeciẽ moris: puta delibe-
ratus, & human9 interptatiue. Similiter ex circũſtãtia tẽpo
ris: puta mercari in die feſto: eſte mortale: qd' alio tpe oĩno N
eſt licitũ. Aliter rñdeo (nõ intrando difficultatẽ vtrũ actus
meritorius ꝓpriè dici poſſit ſpecie moris differre à quolibet
non meritorio. probabile enim eſt velle ſubuenire pauperi
propter deum, ſiue ex charitate fiat ſiue non, cæteris omni-
no paribus idẽ eſſe in ſpecie moris) ꝙ minor eſt falſa cũ cir-
cunſtantia illa facit impleri vel tranſgredi præceptũ quod
aliàs vel nõ impleretur vel certe nõ præteriretur ſeu viola-
retur. verbi gratia neceſſitas fidei vel parentũ interdũ re-
quirit feruentẽ & laborioſam ſubuentionẽ: quo caſu ſi quis
fidei vel parẽtum neceſſitati remiſſe & tepide ſuccurreret,
non ſatiſfaceret præcepto, ſed peccaret omiſſione zeli quem
adhibere tenetur: vbi ſcilicet fidei vel parentũ neceſſitas nõ
ſufficienter releuaretur. & ſimiliter eſt ſi ponat hominẽ iam
totum facere quod in ſe eſt, vbi aliter vel remiſſius agens
non totum faceret. In propoſito circũſtantia magnitudinis

ponit hoīem in ſtatu faciēdū totū qđ in ſe eſt:et ita facit de cōgruo mereri &c.Etiā in caſu ꝑ remiſſū dolorē,vbi mortis periculū īſtat,vel tp̄s neceſſitatis ad ſacrorū ſuſceptionē, non ſatiſfit p̄cepto diſponendi ſe ſufficienter ad gratiam.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PROPTER qđ ꝓpheta ait Pſal.lxviij.Obſcurentur oculi eorum ne videant:& dorſum eorum ſemꝑ incurua:cum dicat Apoſto.ſ.ad Corinthios.vſ.Maledici regnū dei non poſſidebūt

A ℂPro huius ſolutiōe p̄mitto.Maledicus dicitur qui alteri malū imprecatur,finem iuſtum nō prætendēs ob quē videlicet alteri liceat malū illud imprecari: quāquā nō inferre.tūc em̄ in malo nō ſiſtit,ſed ꝑ malū in bonū precantis affectus prætenditur.vnde Gregorius tractans illud Iob.xxxij.Si gauiſus ſum ad ruinam eius qui me oderat,& exultaui ꝙ inueniſſet eū malū.nō em̄ dedi ad peccandū guttur meū:vt expeterē maledicēs animā eius.ſic īquit:Plerūq; euenire ſolet vt nō amiſſa charitate & inimici nos ruina lætificet,& rurſum eius gloria ſine inuidiæ culpa cōtriſtet: cū & ruente eo quoſdā bene erigi credimus: & proficiēte illo pleroſq; iniuſte opprimi formidamus:quoniā ſi de inimici morte omnino gaudendum nō eſſet,ꝓpheta nō diceret,Lætabitur iuſtus cū viderit vindictam:manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.Eadem autē ratione licet ei optare malum qua & gaudere cum acciderit.vnde & alibi propheta imprecando ait:Imple facies eorum ignominia:& quærent nomen tuum domine.Erubeſcant & conturbentur in ſeculum ſeculi:& confundantur & pereant.Pſal.lxxxij.Sed cum nulla iuſta poſſit eſſe ratio aut finis debitus alteri culpā imprecandi,vel occaſionem proximum impingendi ad peccatum,ſed tenemur lege charitatis affectu & opere proximos ſubleuare ne ruant in culpam:ac vbi caſuri fuerint,minus deum offendant:mirum videtur quo pacto recte precetur ſanctus propheta,Obſcurentur oculi eorū &c. Sed in ſcripturis ſacris cum talia legimus quæ ruinam ſonāt,vel occa

ſionem

ſionē proximā ad offenſam;non precātis voto,ſed p̄nūtian tis affectu intelligēda fore nos docēt ſancti ;quēadmodū il- lud domini ad ſpiritū malignū poſteaq̄ ſe obtulit deceptu rūAchaz:& fore ſpiritū mēdacij in ore omniū ꝓphetarū: Decipiens:& preualebis:egredere,& fac ita.iij.Regum vlt. Non deceptionē mēdacij iuſſit dominus,ſed egreſium p̄nū- ciauit,&futurū euentū,ꝑut ſpiritus malign9 obtulerat & illud domini ad Iudā.Ioānis.xiij.Quod facis,fac citius.p̄nū- ciatiue exponit,& permiſſiue,non imperanter vel optati- ue.& illud angeli ad Ioā.Apo.vlt.Ne ſignaueris,id eſt occul taueris verba prophetię libri huius.tempus enim ꝓpe eſt q nocet:noceat adhuc:& q in ſordib9 eſt ſordeſcat adhuc. ſic exponit illud eiuſdē Pſal.Appone iniqtatē ſup iniquita- tem eorum,& nō intrēt in iuſtitiā tuā.In propoſi o autem recte prędixit quēadmodū oculis obſcuratis conſequens ſit dorſum ſemp icuruari ad culpā.Cum enim cæci p̄eūt: neceſ ſe eſt præcipites ruant qui ſequūtur.Nihil enim tā eſt ad p̄- cipitandū de via morū efficax,nihil ad aducendum in culpę foueā tā opportunū.& validū,nihil ad ſuffodiendū & ener- ua ndū aptius.quā ignorātię cęcitas.hæc eſt fex calicis domi ni de vino mero,quā perditis & iam deſperatis peccatorib9 propinat.pſal.lxxiiij.Verumtamenfex eius non eſt exinani- ta:bibent omnes peccatores terrę.Et rectę inquam fex eſt, quoniam alijs ad inebriandum plus vigoris habet,& ſolo fumo rationis lumen obducens,omne bonum extinguitur. Hinc Sophiæ primo contra eos qui in fecibus ſuis demon- rant,dicit dominus;Tribulabo eos,& ambulabūt vt cæci: quia domino peccauerunt:& effundetur ſanguis eorum ſi- cut humus,& corpora eorum ſicut ſtercora .& Eſaie .xxix. dicit dominus.Eo φ appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me,cor autem eius longe eſt a me,& timuerūt me mādato hominū & doctrinis,ideo ecce addā vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & ſtupendo:peribit ſapientia a ſapiētib9,& intellectus pruden tium abſcondet.Quam pœnam cæcitatis vniuerſa tandem mala comitari idem propheta.v.ca.ſuo teſtis eſt:Propterea

o

(inqt)captiuus ductus eſt populus meus,quia non habuit ſcientiã:& nobiles eius interierunt fame:& multitudo eius ſiti exaruit.ppterea dilatauit infernus aĩam ſuã,& aperuit os ſuum abſq; vllo termino:& deſcendẽt fortes eius & populus & ſublimes glorioſiq; eius ad eũ:& incuruabitur ho
C mo,& humiliabitur vir:& oculi ſublimium deprimentur. Hinc non ab re hoc ſumme curauit eccleſia,ne duces populi ſacerdotes à diuinæ legis intentione auocarẽtur quarumlibet ſecularium rerũ ſolicitudine,adeo vt apud altare in ſacerdotum pce eum nominari vetuerit,qui ſacerdotem ab altaris miniſterijs & ſtudio legis auocando tutorem vel curatorem nominauerit.lxxxviij.diſtinctione neq; apud altare.&.xvj. q̃ſtio.iij.Cyprianus.Hinc tot iura à ſecularibus negocijs clericos & monachos arcent,vt theologiæ ſeu diuinæ ſciẽtiæ inſiſtant.excõicantur quotquot monachi aut ſacerdotes ad phyſicam aut leges audiendas conuolauerint niſi intra duorum menſium ſpatium ab incepto deſtiterint ne clerici vel monachi &c.c.ſup ſpecula.Sed prohdolor iã impletur prophetæ verbum:Caupones tui miſcent aquã vino.Qui p̃ſumus eccleſijs.& vt doctrinæ Chriſti vacemus pauperum ſuſtentamur eleemoſynis:non totos damus nos vino diuini verbi quo ſimplices potare habemus,ſed ſanctis rebus & feruidis aquam miſcemus tpalis cupidinis.Ac vtinam pro doctrina ſana non inferremus exempli perniciem.Sed hæc miſſa facio:ſatis eſt ſoluta q̃ſtio,ſi oſtẽderim nihil conſequentius q̃ quòd cæcitatem paſtorum qui ſunt oculi,comitetur(vt propheta pronunciat)incuruatio dorſi:error videlicet & culpabilis impactio ſubditorum.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PRopter quid ad ſcripturæ ſacræ lectionẽ alios cohortantur theologi,cũ melius ſit veritatis viam non agnoſcere,q̃ poſt agnitam retrorſum conuerti à ſancto mandato? ¶Quia ſecundam quæſtionis partẽ apo.Petrus affirmauit ſecundæ canonicæ cap.ij.ſimiliter Iacob.ij.Scienti bonũ &

non facienti pctm̄ eſt illi.& Lucæ.xij.Seruus ſciens volũta tem domini,& non faciẽs,plagis vapulabit multis:q autẽ non cognouit,& facit digna plagis,vapulabit paucis:cau‑ ſa ſubditur:Qm̄ multũ q̃retur ab eo cui multũ eſt commen datũ.ꝓpterea ſatius videretur hoibus veritatis notitiã non inferre,& ad ſacræ lectionis ſtudiũ eos minime cohortari. Qñ em̄ aqua fauces exſiccat,qd adhuc oportet bibere:vt dr̄.vij.Ethi.Qñ notitia veritatis deteriorẽ facit,& culpã ag grauat,qd oportet diſcedere?Sed aliud lõge eſt ſimplex ve‑ ritatis neſcientia:aliud diſcendæ veritatis contẽptus.Vnde Ambr.tractans verbum Lucæ allegatum,Multi(inqt)exi‑ ſtimãtes ſe minus vapulaturos ſi neſciãt qd opari debeant, auertunt ſe ne audiãt veritatẽ.Sed cũ poſſent ſcire ſi vellent ſtudiũ adhibere:nõ neſcientes,ſed contẽptores iudicant.Et ſapiẽs,Qui obturat aurẽ ſuã ne audiat legẽ,oratio eius erit execrabilis.Prouerb.xxviij.Qua enim fronte petit vt deus eum exaudiat,quem in tãtum deſpicit vt eius p̄cepta legea re diſſimulet?Et certe ſi grauitas pctõrum contẽptus ma‑ gnitudine penſanda ſit,(vt concors eſt doctorũ ſnĩa)& gra uius contẽnat qui regis p̄ceptũ aduertere nõ curat,q̄ ſi co‑ gnitũ fragilitate quadã p̄tereat regis mandatũ: manifeſtũ eſt grauius peccare eũ qui non tam magnifacit dñi legẽ vt diſcere curet,q̄ ſi ex dei reuerentia incorporatã pro huma‑ na fragilitate interdũ ſciẽs p̄tereat.Quid de ſe(inquit Aug.) cogitant ſerui,qui ita præſumũt domini præcepta contẽne re,vt nec ipſas inuitatorias literas quibus ad regni beatitu dinem eos inuitat,dignentur relegere?Adiciens,Si aliquis noſtrum procurotori ſuo in remotis agẽti literas dirigeret, & ille non ſolum non impleret quod præcipitur,ſed etiam ipſa iuſſoria legere dedignaretur &c. ſermone.lvj.ad fra‑ tres in eremo.Hinc Matthæi & Lucæ. x. a. legitur ,Qui vos non receperit,neque audierit ſermones veſtros:exeun‑ tes foras de domo vel ciuitate illa , excutite puluerem de pedibus veſtris.Amen dico vobis , tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die iudicij,quãm ciui tati illi.Multum ergo culpæ conditionem grauat,noluiſſe

dei verbum diſcere. Et quid ſtultius atq; magis pͦpoſterũ? Hoiem exteriorem de limo terræ formatum, multa ſolicitudine pficimus: interiorem verò hominem ad dei imaginem factum, vt vile mancipium verbi dei fame & ſiti cruciari pmittimus. Hoc (ni fallor) ꝓpheta deplangit cum inqt: Percuſſus ſum vt fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus ſum comedere panem meum. Pſal. c. Non enim corporis panẽ oblitum fuiſſe credibile eſt, quem corporis defectus tantũ eſurire facit: ſed panem ſpiritus, verbum ſcilicet dei: quo niſi reficiatur, facile increſcit concupiſcentiæ ardor, q hoiem
B percutit vt fœnum, ac totum humorem depellit. i. quicquid virtutis eſt & gratiæ. ¶ Quòd etiã ſe exponat diſcriminibus q̃ multis, & validis ſe obijciat pctõrum procellis, qui defixos in terram ſeruans oculos, mandata Chriſti minime curat agnoſcere: hinc ppendere licet: Si quis in acie poſitus bellorum, aut cum duello inuaditur, nolit vel oculos leuare vt impetum ictus deflectat, neq; attẽdat quemadmodum iacula pͥuiſa minus feriant: aut ſi in tempeſtate nolit nauta reſpicere quam ad partem nauẽ dirigens poſſit ſaluus euadere. In via autem morum non eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarũ harum, contra ſpiritualia nequitiæ in celeſtibus. ad Epheſi. vj. Incomparabiliter ergo maius diſcrimen ſubit qui diuinæ legi nõ intẽdẽs, mare peregrinationis noſtræ tranſire pͥſumpſerit. Opportune ergo & vtiliter admodum ad ſacræ ſcripturæ lectionem alios cohortantur theologi, ne quando iraſcatur dominus, & pereãt de via iuſta ſi diſciplinam nõ apprehenderint, & præuaricationis omniũ dei mandatorum rei ſint, quorum ſe temerandorum per cæcitatem ignorãtiæ expoſuerint diſcrimini: cum non ab euẽtu culpa aut eius grauitas iudicanda ſit: ſed ab eo quod per ſe aut vt frequenter ſequi natum eſt. Et hæc ſub benigna omnium interpretatione de propoſitarum quæſtionum deciſione dicta ſint, Finis.

Dicta anno dñi. M. CCCC. XC. V.

Eiuſdem ſexta quæſtio quodlibetica.

REſpõſurꝰ ad Queſtionē propoſitã,an tranſgreſſio humani p̃cepti iuris vel hoīs inducat mortale pc̃m̃:cũ ſit ſtultũ añ hiſtoriã effluere,& in ipſa hiſtoria ſuccingi.ij. Maccab.ij.p̃tereo excuſationē meæ inſufficientiæ,ac ſub correctione ſanctę ſedis apoſtolicę atq; oīm quorũ intereſt deuiantes ad tramitem veritatis reducere,q̃ʒ breuiſſime tria inquiram.Primũ,an lex ſtatutum vel p̃ceptum humanũ obligat in foro conſcientiæ.Scd̃m,ſuppoſito ꝙ ſic,an eius trangreſſio inducit mortale pc̃m̃.Tertiũ,an cuiquam licet in ſuis defenſionibus & impetitionibus indifferēter qualibet iuſta lege vti.❡Et primo inducam media quibus probari videt̃ pars negatiua primi.Primo dicit Apoſtolus.j.ad Timo.j. Iuſto non eſt lex poſita,ſed non iuſtis & nõ ſubditis impĳs & pc̃oribus.Et ad Gala.v.dicit̃:Si ſpũ ducimini:nõ eſtis ſub lege.Tertio Vrbanus papa:Qui lege priuata ducit̃,nulla ratio exigit vt publica lege conſtringat̃.xix.q.ij.duę ſunt leges.Lex aũt priuata(vt ibi dicit̃)eſt q̃ inſtinctu ſpũſſc̃ti ſcribitur in corde hoīs.Quarto Aug.ſermone de charitate, Reſpice(inq̇t)ad munera eccleſiæ,& vniuerſis excellentius charitatis munus cognoſces:q̃(vt oleũ)non põt premi in imo,ſed ſemp̱ ſuperebullit.dilige, & fac quod vis.Quinto Matthæi.xvij.dicit̃:Liberi ſunt filĳ regni à p̃ſtatione tributi.ſed habens charitatem, eſt filius dei.ad Roma.viij.Quicunque ſpiritu dei aguntur,hi ſunt filĳ dei.Non enim accepiſtis ſpiritũ ſeruitutis &c.Ergo habens charitatem,eſt liber à præſtatione tributi:& per conſequens etiam ab a-

iĳs legis & ſtatutorũ obligationibus. Sexto, Anſelmus pri mo Cur deus homo, cap. v. ait: Per ſe redimere voluit deus hominem, vt in priſtinã redigeret libertatem: & ſibi homo ſubiectus eſſet, non homini. ergo. Septimo, quia Actuum. xv. dicitur: Quid tentatis deum, imponere iugum cervicibus diſcipulorum, quod neq; nos neq; patres noſtri portare po tuimus? Sed grauius multo eſt humanis præſumptionibus ſubiacere, q̃ diuinis ordinationibus, quas ſolas complexũ eſt vetus teſtamentum: vt vult Auguſtinus ad inquiſitio- nes Ianuarĳ. xĳ. diſtinctione, omnia. Etiã cum in veteri lege ſolum fuerint. 611. pcepta, vt poſt Hebræos refert Lyra psal mo. xviĳ. ſup eo verbo: Delicta quis intelligit præcepta hu mana innumera ſunt, & ferè infinita. ergo &c. Octauo. Trãſ greſſio eius quod quis debet & facere tenetur in foro con- ſciẽtiæ, inducit peccatum. Sed peccatum deſcribitur ab Au guſtino libro de duabus animabus, quod eſt dictum vel fa ctum vel concupitum contra legem æternam dei. Cũ igi- tur præceptum humanum vel lex humana non ſit lex æter na dei: ſequitur q̃ eius preteritio ſeu tranſgreſſio non ſit pec

A catum: & per conſequens &c. ¶ Materiam huius articuli complectar duabus concluſionibus. Prima eſt, Lex iniqua ſiue præceptum iniuſtum neminem obligat in foro cõſciẽ tiæ. Contingit autem legem eſſe iniuſtam, vel qa cõtra deũ eſt, puta ſi prohibet quod deus præcipit, aut certe iubet aut concedit quod deus vetat. Exemplum. Iuſtinianus cõceſſit cauſa religionis conſummata coniugia debere diſſolui, vt patet. xxvĳ quæſtione, ĳ. ſunt qui dicunt. & per gl. x. diſtin- ctione cap. lege imperatorum. contra apertam dei prohibi tionem Matthæi. xix. Quos deus coniunxit, homo nõ ſepa ret. Et ergo textus in dicto cap. lege imperatorum. dicit im- periali lege non in omnibus controuerſĳs vtendum, ea de cauſa, q̃ inuenitur euangelicæ & apoſtolicæ doctrinæ nõ- nunquam contraria. Item Celeſtinus papa olim deciderat idem iuris eſſe ſi alter fidelium labatur in hæreſim, & ſi al- ter infidelium conuertatur ad fidem: vt videlicet vtrobiq; ſi fidelis contraxerit, teneat ſecundum matrimoniũ in alte-

ro trium caſuum de quibus cap.quanto.de diuortijs, puta ſi infidelis nolit cohabitare,vel non ſine contumelia creatoris,vel vt fidelem pertrahat in mortale peccatũ.qui error aperte contrarius eſt Apoſtolo.j.ad Corinth.vij.Olim tamẽ inſertus erat cap.laudabilem.de conuerſione infidelium.in antiqua compilatione:vt dicto ca.quanto,refert Hoſtieñ. in verbo licet quidam p̃deceſſor.Item plures Romani pontifices iudicauerunt aliq̃n inter matrimonia ꝑ verba de p̃ſenti cum duabus contracta,quod conſummatum erat carnali copula,alteri quanuis priori p̃iudicare:vt patet in cap. licet.de ſpõ.duorum.& ꝙ error fuerit,ex hoc patet,qa Alexander tertius cõſultationi reſpondendo dicit ſemꝑ primũ per verba de præſenti contractum tenere,licet quidã p̃deceſſores aliter aliq̃n iudicauerunt.Quando autem conſultationi reſpõdet,nihil noui iuris inducit,ſed quod prius erat declarat:vt notat glo.in cap.conſultationi.de tempo.ordinatio.Neq; obſtat ca.fi.de ſpon.duorum.eo ꝙ mãdat papa epiſcopo Mutinẽſi vt in matrimonijs decætero contrahẽdis obſeruet Romanæ eccleſiæ traditionem.ex quo à cõtrario ſequi videtur ꝙ in prius contractis ſeruari non debuit. Tum quia vt communis omniũ doctrina habet,argumẽtum à contrario non tenet cum ſequeretur abſonus intellectus.Et quid certe æbſurdius,ꝗ̃ vt cõſuetudine induci potuerit ꝙ poſterius matrimonium ꝓpter copulæ acceſſum primum rumperet,contra naturalis & diuini iuris diſpoſitionem:& cõſuetudo nulla inducere poſſit aut potuerit vt matrimoniũ in tertio aut quarto gradu conſanguinitatis contractum,validum eſſet & teneret:quod tamen concorditer volũt canoniſtæ:& eſt cap.quod ſuper his.de conſanguinitate & affinitate.Tum ſecũdo,qa contrariũ quod inferri debet,non repũgnat p̃determinatis:puta ſi ẽps non tenebat hoc ſeruare cum effectu in prius cõtractis,vt ea ſepararet:quia propter ſcandalum(vt deduxi quodlibeto anni præcedentis)licet matrimonia quæ omnino nulla ſunt,ſuſtinere,per ca.quia circa.de conſangui.& affinita.de quo etiã per gloſ.& doctores in.c.ſuper eo.de cognatione ſpirituali.

Itē ſic: Gratianus dicit illud Greg. qđ ꝓpoſuiſti. xxxij. q̄ſt. vij. fuiſſe euāgelicę & apoſtolicæ doctrinæ cōtrariū, de muliere q̄ infirmitate correpta reddere neqt coniugale debitū, & maritus cum alia contrahit. An vero campus iuris ab hmōi erroribus ſufficienter hoc tpe expurgatus ſit, videāt iuriſtæ, mihi nil incertius. Quo͂d aūt legi iniuſtę hoc primo modo obedire non tenemur, patet: qa obedire deo oportet magis q̄ hoibus. Actuū. v. Idē. xj q. iij. ca. non ſemp eſt ma-
B lum non obedire. cum nouem ca. ſequentibus. ¶ Scđo mō contingit legē iniuſtam eſſe, qa contra bonum humanū. Et hoc tripliciter, Vel ꝑ defectū authoritatis in condente: de quo in. c. vt animarū. de conſtitutionibus. li. vj. Vel ex fine, qa ſcilicet ordinatur ad priuatum bonū rectoris ſeu p̄ſidentis & non ad cōem vtilitatē. Vel tertio ex forma, qa videlicet onera inæqualiter non ſcđm proportionē gæometricā imponunt ſubiectis. Et quolibet horum modorū lex fuerit iniuſta & iniqua, non ligat in foro conſciētiæ: vt dicit btūs Tho. ſ. ij q. xcvj. arti. iiij. & eſt rō: qa vt dicit btūs Aug. primo de libero arb. c. ix. Quæ iuſta nō fuerit, non eſt lex. Quod etiā probat. c. erit autem lex. iiij. diſt. Item. iiij. de ciuitate dei. c. iiij dicit Aug. Remota iuſtitia qd ſunt aliud regna q̄ magna latrocinia? & paucis interpoſitis, Eleganter eñ & veraciter Alexādro illi magno qdam cōprehenſus pirata quū eum interrogaret Alexander qd ſibi videret vt mare habe-ret infeſtū, libera contumacia reſpondit, Quid tibi vt orbē terrarum? Sed qa ego illud exiguo nauigio facio, latro vocor: qa tu magna claſſe, impator. Hic pirata ſcđm aliqs vocabat Dionides: cuius reſponſionē magis intelligibiliter ponit Aulus Gellius: & habet etiā in Polycratico li. iij. ca. iiij. & Eſaiæ. x. dicit: Ve q condunt leges iniquas, & ſcribentes iniuſtitias ſcripſerunt, vt opprimerēt pauperes in iudicio, & vim facerent cauſæ humiliū populi mei. Sed oppreſſioni & vi nemo tenet parere, imò naturaliter cuilibet licet à ſe repellere, niſi forte ꝓpter ſcandalū imminens, quo caſu tenetur etiam hō iuri ſuo cedere, iuxta illud Matthæi. v. Qui angariauerit te mille paſſus, vade cū illo & alia duo. Et q te

cū voluerit concēdere in iudicio &c. Vnde notāt doctores poſt Bartolū.c.ſ.de conſtitutionibus.ꝙ licite fraudāt gabella q̄ iniuſte fuerit impoſita ¶ Ex quo infero ꝙ iniuſte condemnatus ſcdm veritatē, quāuis iniuſte ſcdm allegata & ꝓbata: nō tenet in foro conſcientiæ ſoluere, qa ſnia ſuſtinet ſola p̄ſumptione iuſtitiæ: vt notat in l. Iulianus.ff.de cōdi. indebiti & non inducit naturalē obligationē: imò voluerūt Innocentius Hoſt. & poſt eos Panor. in ca. quia plerisq; de immunitate eccleſiarum, ꝙ nec licet ſic condemnato ſponte ſoluere, quia induceret victorē ad peccandū. quod limitat Panor. niſi animū donādi habuerit. Credo tamen ꝙ ſine aio donandi licite ſoluere poſſit, tū ad redimendū vexationes quas veriſimiliter timet: tū ne contumaciter videat ſniç nolle parere, & ſubterfugia q̄rere: tū etiā quia ſi alius paratus ſit recipere iniuſte priuſq; iſte ſoluit, nō coinquinat cōſenſu in pctm̄, niſi non ſoluēdo eū correcturus eſſet, vel caſu ſimili ſicut in ſoluēte vſuras. ¶ Sed quid ſi iudex mandet, an teneat parere? Reſpōdeo, Sicut nō tenet ſniç obedire, ita nec vocali mādato, Vnde Petrus de Palude.xxvij.diſt.iiij.ſent. tenet ꝙ maritus nō tenet ad mādatū iudicis vxori occultæ adulteræ reddere debitū, ar g.ca.ſi qn̄.de reſcriptis. obedit em̄ mēti, etſi non verbis: qm̄ ſi iudex ſciret, nequaq; p̄ciperet, & maritus præiudicare ſibi cognoſcendo, ex quo fieret bigamus. Idem.xxxv.diſt. Quarti tenet poſt Petrum de tharentaſia ꝙ poteſt maritus ꝓpter occultum adulterium vxoris eam repellere à thoro, quia poteſt ī defectum probationum ſibi ius dicere, quanuis à domo nō poſſit eam expellere, propter ſcandalum. Et probo iſtud ſic: omnes doctores concedunt ſi quis contraxerit cum ancilla credens eam liberam, ad nullius mādatum tenetur cum eadem detecta vel cognita ſeruitute cōtrahere. īfero, ergo nec tenetur eidē ad quodcunq; mandatum iudicis pēdente etiā lite carnale debitum exoluere. Conſequentia tenet: quia non poteſt illam quam ſcit vxorem ſuam non eſſe, ſine peccato mortali cognoſcere niſi de nouo cum eadem matrimoniū contrahere velit. Nec releuat ſi velit ei cōmiſceri maritali affectu quaſi ex primo C

conſenſu &c.tanq̄ illi cui mouet̃ quæſtio ſtatus quia ſcit eã
nõ eſſe ſuã cũ ergo nolit eã ſuã facere, ſequit̃ q̄ cognoſcen-
do fornicetur. Nec obſtat.c.laudabilẽ.& lite pẽdente nil ĩno.
&c.quia ꝓcedit ſolũ in foro iudicij, quõ ſcilicet ibi iudicari
debeat. Ex quo patet q̄ manifeſte errauit Hoſtiẽ.de cõiugio
ſeruorũ.§.ſi.in ſumma dũ tertiã opinionẽ (quæ cæteris dete-
rior multo eſt) amplectit̃, videlicet q̄ etiã ſciens ſeruitutem
vxoris, ꝓpter dubiũ euentũ licite põt reddere & exigere de
bitũ &c. Propter ꝑdicta motus videt̃ Tho.dicere.xxxvj.di
ſtin.iiij.in fine, Si ex cauſa ꝓbabili dubitet, vel vehementer
præſumat, aut certe cognoſcat: nõ debet ei debitũ reddre etiã
eccleſia præcipiẽte: qa vel ſibi ꝑiudiũ faceret vxorio affectu
eã cognoſcendo: aut alias fornicaretur. Ex dicto corrollario
cõſtat queãdmodũ alicui iuſte infert̃ aliquid qd' ipſe iniu-
ſte patit̃, vt patet de cõuicto ad reſtituendũ qd' nõ abſtulit
per legitimos teſtes tñ falſos. Similiter quidã in remotis par
tibus cõtraxit cũ aliqua, qua moriente cõtraxit cũ alia quã
poſtea deprehendit cõiunctã primæ ſecũdo gradu conſan-
guinitatis. tunc iuſte excõicatur ſine culpa. ¶ Sed dubiũ eſt
de iniuſte excõmunicato an obligatur in foro conſcientiæ
alios vitare, & alij ipſum quibus ſententiã conſtiterit iniu-
ſtam eſſe. Et vident̃ doctores communiter dicere quòd ſic.
Tho.xviij diſtin.q.j.de excommunicatione, arti.iiij. Palude
& Ricard.eadem diſtinctio.iiij. Alexander de Hales.lxxxij.
quæſt.iiij.partis membro vltimo. niſi fuerit nulla per defe-
ctum auctoritatis in pronunciante, vel lata fuerit poſt ap-
pellationem legitime interpoſitam, vel contineat intolerabi
lem errorem, per ca.per tuas.de ſenten.excommunica. &c.
ſolet.eodem titulo lib.vj.idem poſt multa decidiſſe videtur,
Gratia.vj.quæſt.iij.cap.qui iuſtus eſt.§.hic & ſi &c.dicẽs,
dum ſolo odio in aliquem lata eſt ſententia excommunica-
tionis nulla ſub exiſtente cauſa iuſta ſiue pro qua lata fue-
rit ſiue fieri potuiſſet. De quo ſecundo membro in capitu.
non ſolum.§.cum ergo.quamuis apud deum ligat⁹ non ſit,
ſententiæ tamen parere deberet, nec ex ſuperbia ligetur qui
prius ex puritate conſcientiæ abſolutus tenebatur. Idem iu-

nuere videtur dictum ca.p tuas.§.verũ in alijs.vbi ꝓ cauſa quare in alijs excõicationibus niſi grãm abſolutionis imploret,audiri non debet:ſubiungitur:Ne ſnĩam eccleſiaſticã cõtẽnere videatur:& ꝓ hoc amplius ex ſuo contẽptu ligeť.Pro eodem c.notandum.in fi.xxiij.q.iij.℄Sed cum ius diuinum non aliter pcipiat iniuſtæ excõicationi q̃ cæteris oppreſſionibus,legibus & pceptis iniuſtis obtẽperari debere:imò facultatem dat excõicandi non ꝓ voluntate & libito,ſed ſolum ꝓ mortali pctõ,& quod aliter corrigi non valet,vt patet Mat.xviij.non video ꝙ in foro cõſcientię tenetur homo excõicationem hmõi ſeruare,niſi quantũ ratio ſcãdali qđ alias emergeret,vel magni boni qđ pardo ſnĩę eueniret,aut cõſimilis extrinſeca circũſtãtia occurrẽs iuxta legem charitatis exegerit.Nec eſt quo ad hoc differẽtia inter ſnĩam excõicationis nullam,& eã q̃ aliqua eſt,ſed iniuſta.quod valde firmare videtur verbũ Gelaſij,Si ſnĩa iniuſta eſt,tanto eã curare non debet,quanto apud deũ & eius eccleſiã neminem põt grauare iniqua ſnĩa.ita ergo ab ea ſe non abſolui deſideret,qua ſe nullatenus ꝓſpicit obligatũ. xj.q̃ſt.iij.cui eſt illata ſnĩa.Pro iſto eſt quod notat Antoninus tertia parte titu.lxxiij.circa finem.Dum qs excõicatur ꝓpter cauſam iniquam,puta qa non tradit librum ad voluntatem ſupioris,excõicatio tenet:ſed cõſulens vt non obediat,non incurrit:qa licet in facto cõicet,non tñ in crimine:quia factũ licitum eſt.Quod aũt glo.limitat textum ad ſnĩam Dioſcori hæretici diuinatio eſt,nec textus ſe fundat ſup hæreſi ſententiantis,ſed ſup iniquitate ſentẽtiati.Ricar. xviij.diſt.iiij.artic.iij.q.v.limitat de grauamine apud deum vel quando intolerabilis error exprimitur in cauſa:& ſi eſt cauſa iniuſta,non tamen intolerabilis error:verbũ ſe nõ abſolui deſideret &c.intelligit quantũ ad reatum,nõ quantũ ad ſui reconciliationẽ cum eccleſia militante.quod procedere intelligo ſi ſcandalum aut cõſimile quid imminet ex nõ reconciliatione.℄Dico ſecundo ꝙ iniuſte excõmunicatus (loquor de iniuſta excommunicatione ex parte cauſæ)non priuatur participio ſuffragiorum eccleſiæ,neq; quod ho-

mini cõpetit ex vi charitatis,neq; qđ rõne intẽtionis gñalis eccleſiæ volentis ſua merita &c. Probo.dicit Aug.Si qs fideliũ iniuſte fuerit anathematizatus,potius ei oberit q facit,ꝙ̄ q hanc patit iniuriam.xſ.q.iij.illud planè.Et ſecundũ Hieronymum.qui non recto iudicio foras mittit,ſi non ita egit vt mererer exire,nihil lœdit ex eo ꝙ non recto iudicio ab hoib9 vr̄ expulſus.xxiiij.q.iij.ſi qs nõ recto iudicio.Vñ dñs Petrus de Palude.xviij.diſt.Quarti.q.ſ.arti.ſ.ponit hãc quartã cõcluſionẽ:Eccleſia cũ ſciat ſe poſſe errare,vr̄ nolle aliquẽ lœdere iniuſte.ꝑpter quod ipſa nõ intẽdit excludere iniuſte excõicatos a participio ſcđi modi:& ſic licet intẽdere cũ cęteris non excõicatis & pro excõicatis iniuſte: imò quod amplius eſt,eadẽ diſt.iiij.tenet iniuſte excõicatũ, ſi confitet,aſſequi bñficiũ abſolutionis:& eadẽ pctã denuo nõ confitẽda eſſe.idẽ de participio ſuffragiorũ eccleſiæ tenet Ricar.xviij.diſt.iiij.arti.vij.q.ij.& Alexã.de Hales quarta parte.q.lxxxij.mẽbro primo.Quod aũt dicit Tho.xviij. diſt.primi.q.ſ.in fi.hoiem poſſe iniuſte amittere q ex parte noſtra ad gratiam dei diſponũt,ſicut patet de ſubtractione verbi doctrinæ:& ſimiliter fieri ĩ excõicatione iniuſta quo ad ſuffragia participanda:reuerẽtia doctoris tanti ſalua nõ videtur verum:quia non ſuſtinet eccleſia quaſcũq; ſententias iniquas niſi præſumptione iuſtitiæ.nõ videtur ergo tã graui pœna eos laqueare velle,quũ p̄ſumptioni veritas non reſpondeat.Quantũcunq; enim medicinalis dicitur excommunicatio.ij.q.ſ.multi.nulla tamen eſt in eccleſia pœna maior excõicatione.xxiiij.q.iij.corripiantur.¶ Ad rationes ꝑ oppoſito:& primo ad.§.hic & ſi.c.qui iuſtus.reſpõdeo:eſt verbum Gratia.quod ratione vel auctoritate non probat: ideo illi ſtare non oportet.vel dico ſimul & ad.c.ꝑ tuas.ꝙ contẽnendo vtiq; peccaret,quia videretur auctoritatẽ & ordinationem q̃ à deo eſt ſpernere.Sed hoc non probat qn ſine contemptu extra caſum ſcandali & aliorũ quæ extrinſecus occurrẽtia poſſent hominem obligare,poſſit p̄terire iniuſtæ excõicationis mandatũ.ſed de contemptu latius dicã in ſecundo articulo.¶ Scđa concluſio eſt.Lex iuſta,p̄ce

G

ptũ iuſtũ ſupioris laici vel eccliaſtici ligat in foro cõſciẽtię, ſed ad metas ſolũ rationis ſeu cauſæ finalis q̃ ptenditur. Prima pars patet, qa vt iure naturę parẽtib9 obedire tenemur in re familiari, ita cuilibet ſuperiori in ijs q̃ ad ſuũ officium ſpectant: vt ſentire vr̃ Philoſophus. ix. Ethicorũ, innuẽs nõ in oĩbus parẽtibus obediri oportere, ſed duci in bello, medico in ægritudine. Neq; idem eſt bonum virũ eſſe, & bonũ ciuẽ: vt dicit Philoſophus. v. Ethi. vñ poſt Gerardũ Oldonis. ix. Ethi. tenet Buridanus: Si princeps ciuile aliqd ſeu politicũ iuſſerit, puta vt ꝓ republica tuẽda filius ad arma vadat, pater vero cõtra vt eat in agrum, teneť patris mãdato pterito, principi obedire. Quod intelligo niſi altera in parte magnitudine ſeu exceſſu reformet neceſſarij cõditio, honeſti vel debiti: vt ibidẽ. ix. Ethi. Pro iſto eſt glo. xxij. q. de forma fidelitatis, q̃ tenet ꝙ pater teneť dñm iuuare cõtra filiũ: iuxta. l. feudi. ſub tit. quemadmodũ feudũ amittať. dicentem ꝙ vaſallus obligatus eſt filio tm̃ vinculo naturæ, dño vero vinculo iuramẽti. & facit lex minime. ff. de reli. & ſumpti. fu. in eo ꝙ dicit pmio afficiendum ſi filius patrẽ aut pater filiũ occidiſſet ſine ſcelere. Qua particula ſatis patet partẽ primã de eo videlicet q ad patriam delendam, liberos & parentes interficiendos venerit, lugẽdum non eſſe: intelligi debere cũ id ſcelere tentauerit. qđ nihil facit cõtra pdeterminata. Probo idem diuino iure. ad Rom. xiij. Neceſſitate ſubditi eſtote poteſtatibus ſublimioribus, non ſolũ ꝓpter irã, ſed etiã ꝓpter conſcientiam. Ideo enim & tributa præſtatis. miniſtri enim dei ſunt. Et infra. Reddite ergo omnib9 debita: cui tributũ, tributũ, cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorẽ: cui honorem, honorẽ. nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. & .j. Petri. ij. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ, ſiue regi quaſi præcellenti. ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudẽ vero bonorum: quia ſic eſt volũtas dei: vt benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentiũ hominũ ignorantiã. Secundã partem probo: quia ceſſante cauſa finali, ceſſare debet effectus. cap. poſt tranſlationem. de renunciationibus. cap. cum ceſſante,

H

de appellationibus.ca.generaliter.xvſ q.ſ.cū ſimilibus.Rō nāq; eſt non ſolū aīa legis,ſed lex ipſa.C.de legibus.l.nō dubiū.&.l.cum pater.§.dulciſſimis.ff.de legatis.ij.vbi eſt text9 ad literā q; dictum gñale reſtringit̃ ad rōnem diſpoſitionis etiā cōtra tenore verborum Legauit enim mulier oīa bona materna fratribus,ne cū auunculis ſuis quandā controuerſiam filius habeat:quod gñale ad ea ſolum bona reſtringit̃, q̄ cōia cū fratribus habebat:qa cōitas parere ſolet controuerſiam.Imò & ſi lex tam vehementer ꝓ cauſa p̄ſūmpſerit in omni caſu,vt ꝓbationem in contrariū non admittat:nihilominus ſi a parte rei veritas non correſpondeat,lex ipſa ligat minime:vt patet in ca.is q fidem.de ſponſa.& matrimo.Neq; refert vtrum lex cauſam exprimat,vel probabili ratione ſeu indubitatis coniecturis colligi poterit:vt vult Panor.in.c.quia plerīq; de immunitate eccleſiarū.poſt Cy. in.l.non dubiū.C.de legibus.& Bal.in.l.maximū vitiū.C de libe.p̄teritis.Iſtud euidēter ꝓbo tali ratione.Si vinco vincē tē te,multo fortius vinco te.l.de acceſſionibus.ff.de diuer. & tp̄a.p̄ſcri.vbi dicit̃.Qui me potior eſt cum te ſuperaturus ſim,multò magis aduerſus te obtinere debet.Sed lex dei q̄ incomparabiliter humanam ſuperat:vbi cauſam nō exprimit,recipit hmōi limitationem.ergo &c.Minor patet de p̄cepto corripiēdi fratrē.Matthæi.xviij.cuius cauſa eſt vtilitas ſp̄ūalis fratris.Vbi ergo id minime futurū eſſe cōſtiterit,nō tenemur ad correptionē.Vnde Aug.Si ſcirē tibi non ꝓdeſſe,nō te terrerē,nō te admonērē.de pœnitētia diſt.vij.ſi qs ſcdo.Item.ij.ad Theſſal.vlt.Denunciamus vobis fratres in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti vt ſubtrahatis &c.q; præceptum limitamus ad rationem præſcriptam,quātum ſcilicet ad noſtram vel aliorum cautelā,aut fratris reductionem vtile fuerit & neceſſarium.Vnde multa oportet epījken & verum æquum attendere,quæ lege minime comprehēdi poſſunt.verbi gratia.c.quanq;.de vſuris.lib.vſ.generaliter ſtatuitur neminem poſſe manifeſtum vſurariū ad conſeſſionem admittere,niſi quantum ſuæ facultates permittunt idonee cauerit de vſuris reſtituendis.Occurrit caſus.

ſolus ſacerdos eſt preſens agonizante vſurario: aut ſi alij pñſentes fuerint, iudicio medici præmoriet̃ niſi accelerata fuerit abſolutio dimiſſa cautione. hic ſi ſacerdos ad corticẽ literæ procedere voluerit. necator erit aĩe ſine ſacramentali abſolutione decedentis. xxvj. q. vj. c. agnouimus, & c. præcedenti. limitandus eſt ergo textus, niſi aĩarũ obuiet ſaluti. ¶ Ex hoc infero primo. Si filiofamiliâs mutuatũ fuerit nõ ob necem parentũ, vel aliud ſcelus: nõ licet ei contra mutuantem exceptiõe Macedoniani ſe tueri: imo nec in foro iudicij ſuffragaret̃, vt poſt Innocentiũ tenet Panormita. & alij. c. quia plerique. de immunitate eccleſiarũ. allegant ad hoc. l. tertiam. ff. eod. de eo ſcilicet qui reputabat̃ cõmuni opiniõe hominũ paterfamiliâs. & l. Macedonianũ. cũ ſcilicet ad eos vſus mutuũ datũ eſt, quos patris pietas veriſimiliter non recuſaſſet. quibus caſibus exceptio Macedoniani filiũfamiliâs nõ releuat, q̃a ceſſat cauſa ob quã Macedonianũ cõſtitutũ eſt. Idẽ tenet Bar. in extrauaganti ad reprimẽdũ. in verbo denũtiatione. licet Panor. in. dicto. c. q̃a plerique. dicãt ipſum tenere ibidem contrariũ. ¶ Secũdo infero, Nõ obſtãte nullitate contractus ob defectũ ſolennitatũ quæ de iure adhiberi debent põt quis ſic adeptũ licite ſeruare ĩ foro cõſcientiæ: niſi fraus vel deceptio interuenerit. Ratio eſt, q̃a ſolẽnitates adinuẽtę ſunt vt fraudibus & dolis obuiam iri poſſit. Vbi ergo fraus dolus vel deceptio nulla interuenit, diſpoſitio iuris ſup ſolẽnitatibus adhibendis ſeruãda nõ eſt in foro cõſciẽtiæ. Hinc Inno. in. c. q ſicut. de electiõe, dicit, ſi aliâs legitima interuenerit eorum ad quos ſpectat electio: q̃ ſcilicet ſufficeret ad metas iuris naturæ: nõ obſtãte nullitate ex defectu ſolennitatum quas ius ſtatuit adhibendas eſſe. poteſt tuto dignitatem ſeruare, ſi fraus aut dolus non interuenerit. quod pro ſingulari dicit Panormitanus notandum in capitulo quia plerique. de immunitate eccleſiarũ: q̃a fecit ad multa. Nec valet conſequentia, talis electio iure irritari poteſt, vel irritam declaret &c. ergo non iuſte tenet: quia vt bene dicit Innocẽ. multi contractus iuſtiſſimi irritari poſſunt beneficio reſtitutiõis in ĩtegrũ; & tamen cõtrahens iuſte tenet, ſi aliũ non K

circõuenerit. Ex eodẽ capite Panor. tenet hæredẽ teneri in foro cõſcičtiæ ad ſoluendũ legata teſtamẽti minus ſolennis ſi ſciuerit nullã fraudẽ interueniſſe. Qđ intelligo modo ei conſtet decedentẽ recte teſtari voluiſſe. ¶ Tertio infero, Nemo obligatur pœnã ſoluere priuſq̃ cõdẽnetur. Ratio, q̃a pœnæ infligunt & exacerbãt cũ multis graſſantibus opus eſt exẽplo. l. aut facta. ff. de pœnis. Vbi ergo pctm̃ occultũ fuerit, ratio nõ habet locũ: & ſi publicũ, põt efficacius multò occaſioni illi vel ſcãdalo aliorũ q̃ per pœnæ exſolutionẽ occurri. de iſto videt textus ad literã et glo. ſingularis quã oẽs ſequũtur. xij. q. ij. c. fraternitas. vbi dicit Grego. Abſit vt eccleſia cũ augmẽto recipiat qđ de terminis rebus videtur amittere, & lucra dãnis quærere. limitat iſtud Panor. c. ſ. de cõſtitutionib9: niſi lex pœnã imponat ipſo facto, vt cũ bona cadũt in cõmiſſum: iuxta notata. i c. ij. de pſc. li. vj. Nõ em̃ requirit cõdẽnatio: vt videlicet ſic p illã cõſtituat reus pœnæ, vt ipſi dicũt: quãuis requirat criminis declaratio, ſi notoriũ nõ fuerit, anteq̃ bona ipſa fiſcus apprehẽdere poterit. c. cũ ſecũdũ apoſtolũ. de hæreticis, lib. vj. Et q̃a partiũ cõuent9 ſeu pactũ æquipollere videt cõdẽnationi iudicis: limitat illud Felinus & eſt tertia limitatio ad dictã glo. de cõſtitutiõibus. ca. primo. q nõ pcedit in pœna ex cõuentiõe partiũ. Sed iſtud videtur minus verũ. Nõ em̃ ipſo iure cuius bona cadũt in cõmiſſum, mãdatur ei vt bona ipſa tradat ad manus fiſci: ſed ſufficit ſi illatã pœnã patient ferat. Pro iſto adduco textũ ad literã. c. ſuã, de pœnis. vbi caſus eſt, poſtq̃ rectores quidam epiſcopo Spoletano cõdẽnati fuiſſent ad. xl. libras ad certũ terminũ exſoluẽdas ſub pœna. xxx. librarũ, & in termino mãſiſſent obligati in. vij. li. obtinuit epiſcop9 vigore cuiuſdam reſcripti eos in tota pœna cõdemnari. mandat ſummus pontifex vt. vij. librarũ ſolutione contẽtus, eos ſuper pœna. xxx. lib. non moleſtet: præmittens: Quia te non decet in tantum põtificalis modeſtiæ obliuiſci, vt inhoneſtis quæſtib9 anhelando deſideres cum aliena iactura ditari: mandamus &c. Quod etſi doctores laborẽt exponere q agere non potuit ad totã pœnã, ſed pro rata partis non ſolutæ: non expoſitio,

ſed cor-

ſed corruptio eſt textus, qui mãdat ep̃o vt ſeptẽ librarũ ſo-lutione ſit cõtentus, & nõ anhelet quæſtu inhoneſto cũ alte-rius iactura ditari. ergo alij tuti ſunt ſaltẽ ante cõdẽnationẽ; ſicut in caſu c. fraternitas: q̃ꝗ in foro iudicij etiã in caſu fur-ti & fraudis cũ pœna legibus cõſtituta reſtituere veniãt cõ-pellendi; vt Grego. in regiſtro. c. viij. videlicet peruenit. Cre-do tñ & ſi quæſtus in pœnis exigẽdis ſit inhoneſtus, & ea-propter papa ep̃o mãdat nõ attentare: ſi nihilominus peta-tur, etiã vltra intereſſe eſt parti agẽti adiudicãda, ſiue ſpiri-tualis pſona fuerit ſiue ſecularis: vt in d. c. ſuã. vult Innoc. & facit. c. dilecti. de arbi. & c. cõſtitutus. de pœnis. ¶ Circa hoc nota tñ. Si crimẽ ꝓpter qđ bona ceciderũt in cõmiſſum, iu-ris ordine ꝓbabile fuerit: nõ põt ea alienare titulo oneroſo: qa cederet in grauamẽ eorũ cũ quibus cõtrahit: qñ ſcilicet poſt ab eis euincerentur, niſi aliũde vel ex cõtractu penes ſe retineat vnde valorẽ bonorũ poſſit cõpenſare. Dicit etiã circa hoc Paulus in clemẽtina paſtoralis. de re iudicta, ꝙ fi-lij nõ obſtãte crimine læſæ maieſtatis in patre poſſunt ſub-trahere, & poſt nunꝗ̃ reſtituere. ſed hoc nõ aſſero. ¶ Quar-to infero, Licet hoĩ ꝓpria auctoritate rẽ ſuã vel æquiualen-tẽ, dũ ſine ſcãdalo & ſine turbatione fieri poterit, recupera-re: & vbi cũ ſcãdalo etiã ꝑ vim aut alias recuperauerit, non tenet ob hoc in foro animæ reſtituere. Prima pars patet: qa ius humanũ hoc ꝓhibet, ne ſequat turbatio aut ſcandalũ, cũ illi ergo ꝓſpectũ fuerit, nihil fit illiciti, vt etiã vult Alexãder de Hales in. iiij. ꝑte. q. lxxxvj. mẽbro. j. & dñs Altiſ. in materia reſtitutionũ. q. v. Idem fatetur glo. in. c. ius gentiũ. j. diſt. vbi alias ꝑ viã iuris ſuũ cõſequi nõ poſſit allegat. c. j. &. ij. xxiij. q. j. &. §. ſi debitorem. l. ait Prætor. ff. de ijs quæ in fraudem creditorum. Et ſecunda pars patet: quia. l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. &. l. extat. ff. quod metus cauſa. & c. placuit. xvj. q. vj. & cætera huiuſmodi humana iura non priuant homi-nem ipſo facto dominio, ſed volunt priuãdum eſſe: vt notat glo. in dicta. l. ſi quis in tantam. C. & c. Et vbi ſic diſponeret, quia pœnale eſſet: patet ex ſupradictis quomodo ante ſen-tentiam ſaltem declaratoriam criminis tutè ſeruare poſſit.

Nec forte vnq̃ ſine ſpeciali mãdato tenet̃ tradere,ſed ſinere
N auferri.❡ Ad ratiões. Ad primã & ſecũdã reſpõdeo ſecun- dũ Augu. Pſal.⁊. Aliud eſt ſub lege eſſe,aliud in lege. Qui eſt in lege,ſecundũ legẽ agit:qui eſt ſub lege,ſecundũ legẽ agit̃. Ille ergo liber eſt,hic ſeru9.per hoc ſoluens verbũ apoſtoli, Iuſto nõ ẽ lex poſita,vt ſit ſub lege quaſi timore inſtar bru- ti actus ad opera legis.Hanc diſtinctionẽ notauit apl's cũ.. ad Corin.ix.diceret.His qui ſub lege nõ erãt,factus ſum q̃ſi ſub lege nõ eſſem,cum in lege eſſem Chriſti. Etiã non dicit apoſtolus iuſtũ lege non ligari,cuius vtiq̃ cõtrariũ ad Ro- ma.xiij.& pluribus alijs locis aſſerit:ſed iuſto,hoc eſt pro- pter iuſtum,non eſſe poſitam.& ad Gala.v. ad literam lo- quitur de lege veteri quo ad cerimonialia & iudicialia præ-
O cepta,cuius obligatio morte Chriſti extincta eſt.❡ Ad ter- tiam rationem,cum ductus ſpiritusſancti ſit ſuperior omni lege:nihil mirum vbi legibus aduerſatur,vt hoc caſu liceat humanas leges præterire dei ſeu ſpiritusſancti licentia. Et per idem reſpondeo ad quartam,ꝙ Auguſti.intendit, Dilia ge,& fac quod vis:ex dilectione ſeu vera charitate,quæ ad malũ inclinare nõ põt:& eo ipſo ꝙ ad contrariũ humanæ legis inclinat,illius præteritionẽ licentiat,ſeu licitam facit.
P ❡ Ad quintã reſpondet Bonauẽtura.ij.ſentẽtiarum.q. vlti. articu.ſ.ꝙ hoc ſolũ ꝓbat immunitatem a præſtãdo tributũ in Chriſto & eius ꝑfectis imitatorib9:q videlicet omnib9 relictis ꝑ Chriſto nudũ Chrĩſtũ nudi ſequuntur:& ſic non habẽt q̃d pręſtent ſeu p̃beant.Etiã textus ad literã loq̃tur de naturalibus filijs regni,q̃ à p̃ſtatione tributi pro ſe & fami- lia ſunt liberi.Chriſtus autẽ erat filius & pater regni &c.Sed nec hoc arguit exemptionẽ filiorum à legibus patris vl re-
Q gni.❡ Ad ſextam dico.Anſel.loquitur de ea ſubiectiõe que
R vt redẽptori debetur.hãc ſibi ſol9 de9 ſeruare voluit. ❡ Ad ſeptimam ꝙ loquitur Petrus de onere vmbroſo quod in fi- guram & vmbram eorũ quæ Chriſto naſcente futura erat datum erat.Onus autem legum & conſtitutionum huma- narum non ſic in figuram datur,ſed vt actus noſtros modi- ficet.Etiam probabilis ignorantia in tanta multitudine ex

cuſat à culpa,nec omnes humanæ leges cognitæ ligãt ad cul pã,ſed ad nudã temporalẽ pœnã.Sed de his in ſecundo articulo. ¶ Ad octauã rñdeo: Licet lex humana nõ eſt lex æterna,lex tñ æterna diſponit humanã legẽ trãſgrediẽdã nõ eſſe. & ita qui humanæ legi cõtrauenit,æternã legẽ trãſgredi cõuincit.Huius ſimile eſt:cõſciẽtia erronea nõ eſt lex æterna: ſed qui cõtra eã fecerit,æternã tranſgreditur,quæ cõtra conſcientiam agere vetat:& ergo peccat.

SECVNDVS ARTICVLVS:Vtrũ trãſgreſſio legis iuſtæ ſeu pcepti humani inducit mortale peccatũ? ¶ Pro cuius clariori deductione inducã primo media prægnãtiora p parte affirmatiua. Primo,ſicut preuaricatores diuinarũ legũ,ita contẽptores eccleſiaſticarũ cõſuetudinũ coercendi ſunt.xſ.diſt.in his rebus. & oẽs ſanctiones apoſtolicæ accipiendæ ſunt taaquã ipſius Petri diuina voce firmatę.xix.diſtin.ſic omnes.& qui ſanctorũ patrũ ſtatuta, q̃ canonis noĩe prætitulanẽ,nõ indifferenter recipit:nec catholicã & apoſtolicã fidẽ nec ſancta quattuor euangelia vtiliter & efficaciter ad effectũ ſuũ retinere vel credere probaẽ. xx. diſt.de libellis.Item canones ſacri dictati ſunt inſtinctu ſpiritusſancti:& contra eos agere preter neceſſitatem,vnum eſt genus blaſphemantium: quia contra deum agit,cuius nutu & gratia ſancti canones editi ſunt.xxv.q.ſ.violatores.& eadem cauſa & quæſtione.c.generaliter.decernitur vt execrandum anathema ſit,& velut puaricator fidei catholicę apud deum reus exiſtat,quicũq; regũ vel epiſcoporũ ſeu potentum deinceps Romanorũ pontificum decretorum cenſurã in quocunq; crediderit vel permiſerit violandã.Item de maiorita.& obedi.c.ij.ſi quis veniat cõtra decretum epiſcopi, ab eccleſia abijciaẽ:quia in lib.Reg.legiẽ, Qui nõ obedierit principi,morte morietur.Hęc omnia euidenter probare videntur q tranſgreſſio &c.inducit mortale.Secundo ſic, cõmunicãs excõmunicato peccat mortaliter: & hoc ſolum p pter preceptũ eccleſiæ in contrarium. ergo &c. Antecedens pbo:quia cõicans ſciẽter excõicato in caſu nõ cõceſſo, põt

& debet ſecundū pręceptū apoſtolorū ſimili excōicatione innodari.xſ.q.ſ.ſicut apoſtoli.cū tribus ca.ſequētib9. Sed excōicatio ſolū infligi debet ꝓ mortali.eadē cā &.q. nemo.ergo.Cōfirmať.qa.c.ſacris.de ijs q̄ vi metusve cā fiunt.diciť, Cū nullus ob quęcunq; metū crimen operari debeat mortale:excōicatiōis labe eū credimus inquinari,qui ſcilicet ob quęcunq; metū,niſi vis pręciſa ſeu coactio fuerit,excōicato cōicauerit.&.c.ſignauit.de ſen.excō.Clerici qui ſciēter & ſpōte cōicauerint excōicato,á papa in diuinis eadē ſententia inuoluunť,& debēt á papa abſolui:ergo factū cōicationis ꝓpter eccleſiæ p̄ceptū fuit illis mortale.¶ Pręterea qui ignorantia ſeu timore aut neceſſitate cuiuſcūq; negocij maximi & maxime neceſſarij,eorum ſe conuictu ſalutatione oſculo aut oratione commaculauerint,minori pœnitētia ſocietatis noſtræ participationem ſortiuntur. Qui verò ſponte vel negligenter inciderint,ſub ea debent diſciplinæ coerctiōe ſuſcipi,vt cæteris metus incutiať.xſ.q.iij.ca.fi. Ergo præceptum eccleſiæ apud ſponte tranſgredientem inducit mortale peccatum. Et ne domeſtica teſtimonia attuliſſe videar,& quæ de officina prælatorum emerſerint: adduco diuinæ legis auctoritatem. Lucę.x.Qui vos ſpernit,me ſpernit.Et ad Rom. ſ.apoſtolus mortaliter peccantibus connumerat parētibus inobedientes.Idem autem imò fortius videtur de inobedientia ſuperioris:ergo &c.& ibidem.c.xiij.ex intentione.ꝓbat prælatis ex conſcientia obediri oportere: quia omnis poteſtas à deo eſt.Et quæ à deo ſunt,ordinata ſunt.Itaq; qui poteſtati reſiſtit,dei ordinationi reſiſtit.Qui autē reſiſtunt,ipſi ſibi damnationem acquirunt.Damnatio autem ſolum infertur pro mortali.Item Deutero.xvij. Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis ĩperio,morte moriatur: & auferetis malum de medio Iſrael:cunctuſq; populus audiens timebit,vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.Ergo tranſgreſſio præcepti humani legis vel hominis inducit mortale peccatum &c.¶ Ad oppoſitum videtur q; nulla tranſgreſſio humani præcepti legis vel hominis inducit mortale vt huiuſmodi,ſine concurſu videlicet diuini mandati.Probo. Matthæi.xix.

Chriſtus interrogatus qd ad eternã vitã poſſidẽdam neceſſariũ ſit.reſpondit,Si vis ad vitã ingredi,ſerua mandata . Et quæ mandata exponens,ſola cõmemorat precepta Decalogi:& hoc vnum,Diliges proximũ tuũ ſicut teipſum &c.Cũ ergo nullo eorũ iubeamur ſuperioribus obedientiã pſtare, ſequitur propoſitũ.Propterea Saluator Matthei.vij. cõcludens ſermonẽ quẽ in mõte habuit ad diſcipulos,dicit Oĩs ergo qui audit verba mea hæc,& facit ea: ſimilis erit viro ſapiẽti qui edificauit domũ ſuã ſupra petrã,& deſcẽdit pluuia , venerunt flumina.& flauerũt vẽti,& irruerũt in domũ illã,& non cecidit.fundata enim erat ſupra firmã petrã.Ex quo verbo Saluatoris concluſit Augu.in lib.de ſermone domini in monte ad principiũ,dicẽs,Verba mea hæc ſatis (inquit) vt arbitror,ſignificauit hæc verba quæ in mõte loquutus eſt ,tã perfecte inſtruere vitã eorum qui voluerint ſecundum ea viuere,vt merito cõparentur ædificãti ſupra petrã. Supra petrã autem dixit,vt appareat iſtũ ſermonem omnibus præceptis quibus humana vita informatur ,eſſe perfectum.Nullã autẽ mentionẽ facit de humanis preceptis aut traditionibus.ergo.Pro quo eſt illud Deutero.iiij . Non addetis ad verbũ quod vobis loquor,neq; auferetis.Ex eo ſimiliter Prouerbi.xxx.Omnis ſermo dei ignitus clypeus eſt omnibus ſperãtibus in ſe.ne addas quicquam verbis illius inueniariſq; mendax. Vnde Cancellarius pariſienſis doctor egregius in opere lectionũ qd cæteris omnes anferũt ,lectione tradit q; ſolus de9 poteſt dare precepta ſub pœna mortis æterne,ob duas cauſas. Prima, quia ſolus illam infligere poteſt,Secunda,quia peccatum eſt dictum vel factum vel concupitum contra legem æternam dei,Infert primo nullam naturalis legis vel humane tranſgreſſionem , vt huiuſmodi,eſſe mortale peccatum.quia neq; homo neq; natura illam inferre poteſt.Quarto q; omiſſio horarum canonicarum, trangreſſio ieiuniorum eccleſiæ,& generaliter omniũ regularum ſtatutorũ & canonum nunquã eſt mortale:niſi quantum legi diuine preceptũ diſſonãs inuenitur.Et quinto corollario docet non valere cõſequentiã .T tranſgrediẽs

peccat mortaliter:ergo tranſgreſſio humani pręcepti vt huiuſmodi eſt mortale peccatū.Si eñ medicus ęgro denunciet niſi triduo abſtinuerit à vino,pro certo morieť: ſi contrà fecerit ægrotus,mortaliter peccat:nō quia medici pręceptum trāſgreditur,ſed quia ſui homicida eſt.Et ſexto,ſi lex aliqua humana cōcludi nō poſſit ex diuina lege niſi coaſſumpta ꝓpoſitione vel conſequētia diuinæ legi impertinēti,cōſequēter impertinēs eſt an eius trāſgreſſio ſit mortalis,ꝙ etiā prælatis oppoſitū aſſerentibus ꝑ theologos in faciem reſiſti debeat,quia nō rectè ambulant ad veritatē euāgelij.Et corollario.x.auctoritates gñales, Qui vos ſpernit, me ſpernit &c. huiuſmodi dicit procedere qñ poteſtate nō abutunť,& diuino iuri ſufficienter innitunť.neq; aliud inquit poſſunt ſanctorū vel canonū auctoritates probare:quia ſicut non ad fidem,ita nec ad legē præceptiuā dei prælatus quicq̃ adijcere pōt qđ videlicet prius de fide aut ꝓceptiua lege non fuerit. Et corollario.xiij.Nō plus habēt in poteſtate p̄lati eccleſię ligare ſubditos ad aliqua nō cōtenta in regula euangelica ab eis ꝓteſtata,q̃ nec abbas obligare religioſos vltra regularē profeſſionē:& ꝙ ille nō poſſit,eſt concors oīm ſnīa:ergo vť

A &c.¶In hac quęſtione duo ſunt errores extremi:qui etſi hęreſes nō ſint,nihil tñ hæreſi vicinius.Primus,ꝙ nulla lex naturalis vel hūana niſi cū diuina lege coincidat, obligare p̄t ad pœnā æternā:qui facilè cōfutať.Nā apoſtolus ad Roma. j.de gentibus ad ſolā naturæ legē obligatis inter cætera mortalia cōnumerat,Parētibus inobediētes.ſubiūgens finaliter, Qui cū iuſtitiā dei cognouiſſent,nō intellexerūt:qm̄ qui talia agunt,digni ſunt morte,nō ſolū qui faciūt,ſed & qui cōſentiunt facientibus.Et ne ſimplicibus hoc videať eligi poſſe,quia ad cōſimile quāuis nō gentes,Iudæos tñ obligat lex diuina:adduco apoſtolū ad Romanos.vij.ex intentione deducentem ꝙ ante legē peccatū mortuū erat,& reuixiſſe adueniente mandato:& mandatum quod erat ad vitam,factū eſſe ad mortem, & peccatum: vt appareret peccatum per bonum, videlicet per mandatum, operatum eſſe mortem: ita videlicet quòd ante legem erant ſed nō apparebant mor

talia peccata concupiſcere rem vel vxorem proximi: & ſic de alijs. Et hoc ſola lege naturæ, vt literaliter illũ paſſum exponũt ſanct9 Auguſtinus lib.j.ad Simplicianũ, & Ambroſius in epiſtola ad Roma. Vnde ſtultiſſimũ eſt & hereticũ dicere ꝙ mandata (excepto quod dicitur de ſabbato quo ad tẽporis ſpecificationẽ) per datã legem vim obtinuerunt obligandi ad mortale, & ante legem datã nõ obligauerũt ad pœnam æternã. ¶ Error ſecundus in altero extremo, quod omnis lex legitime cõſtituta, maxime ſi canonica fuerit, aut per canonẽ cõfirmata, obligat ad mortale, per iura & auctoritates allegatas: & hic certe nõ min9 eſt peſtifer, ſed plus veneni habet. Multæ enim ſunt leges naturæ, quę de per ſe ſolum ligant ad veniale peccatum: vt lex de nõ mentiẽdo, quæ etiã in diuinis literis tandem expreſſa eſt. Leuiti. xix. Non mẽtiemini, neqꝫ decipiet &c. Et lex de nõ ociãdo: de qua Mat. xij. Omne verbũ ocioſum quodcũqꝫ loquuti fuerint hoĩes, redẽdent de eo rationẽ in die iudicij. & certe omne pctm̃ diuinę legis præuaricatio eſt. Pſal. cxviij. Præuaricantes reputaui o s peccatores terre. Et qđ rigoroſius multo eſt, voluit beatus Bernardus libro de diſpenſatione & p̃cepto, oẽ peccatũ diuini pręcepti p̃uaricationẽ eſſe. Sed extẽdit vtiẽ verbo p̃cepti: non prout iñ cap. exijt. de verborũ ſignifi: & clemen. exiui eodem titu. Hoſtien. paulo moderatius opinatũs eſt in ſumma de ſententia excommunica. verſicu. neceſſe. §. ſed nũquid communicans. ꝙ tranſgreſſio legis humanæ ſit venialis, ſed præcepti hominis mortalis: quia mitius agitur cum lege quam cum miniſtro legis: iuxta l. Celſus. ff. de arbitris. cum ſimilibus. & dicit. c. ſacris. de ijs quæ ui &c. intelligi de excommunicato cum ſibi participantibus, & ſic contra pręceptum hoĩs: quod ꝓbat: quia eſt pars. c. ſacris. de ſent. excõ. qđ loquit̃ de ſic excõmunicato. Principalis dicti aſſignat Hoſtieñ. hanc cauſam: quia cõmunicans excommunicato etiam cum participantibus non poteſt ꝓpterea excommunicari maiori excommunicatione, niſi prius fuerit legitime imo ſpecialiter & nominatim monit9. c. ſtatuim9. & c. cõſtitutionem. de ſentẽ. excom. lib. vj. ergo ante monitionẽ com-

veniale qđ nõ fiat criminale dũ placet:ſi vero diſplicet nul lum iudicat.Sed certe longè a vero eſt,& error pernioſiſſi mus,ꝙ ſola frequentia inducit & facit mortale qđ de ſe veniale eſt,Minuta em̃ pctã ſine quibus hęc vita nõ ducitur, plurimũ ex cõſuetudine fiunt:vt iocoſæ aut officioſe menti ri,& alia innumera de quibus Augu.ſpecificat.Quoties ali quis plus ſumit in potu aut cibo ꝙ̃ neceſſe eſt,ad minuta pctã nouerit pertinere quoties plus loquitur ꝙ̃ neceſſe eſt, plus tacet ꝙ̃ expedit,pauperes importune petẽtes exaſpe rat,quoties vxorẽ ſuã excepto filiorũ deſiderio cognouerit. Quod intelligo carnale cõmerciũ petendo:vbi cauſa forni cationis vitandæ nõ releuat.Quæ omnia cõſtat ſolũ venia lia manere quãtũcunq; in cõſuetudinẽ deducta fuerint.Qđ aũt dicit Aug,Ebrietas ſi aſſidua fuerit &c.nõ intẽdit ꝙ aſſi duitas inducat mortale ꝑpter ſolã frequẽtiã actus:ſed quia eſſe nõ põt quin is qui aſſidue inebriatur, ſciens & volens aliqñ ebrietatẽ incurrat:qđ eſt pctm̃ mortale:quia frequẽ ter expertus eſt vim vini,& ſuã facilitatem ad ebrietatẽ:vt recte dicit Thom̃.ij.ij q.l.arti.ij.ad primũ.Et ſi ita intelligat Gratianus dictũ ſuũ ꝙ quædã ſcilicet ignoranter facta ſunt venialia,quæ deducta in cõſuetudinẽ(qa tũc ſcienter fiunt) mortalia:vel eſt eius ſententia.Sed nihil ad ꝓpoſitũ iuriſta rum:qui volunt cõmunionẽ etiã ſcienter cũ excõmunicato habitã eſſe veniale peccatum:ſed frequẽtiam ſine pluri,ad ducere mortale.Quòd etiam dicit.Nullum peccatum adeò veniale eſt &c.exponit beatus Tho.ij.di.iiij.ſentẽtiarum.q. vlti.(quia non quęlibet cõplacentia venialis cõſtituit mor tale)de illa complacentia quæ ad fruitionem ſpectat:in qua ſecundum Augu.conſiſtit omnis animi peruerſitas. Gerſon vero in lib,regularum ſeu cõcluſionum mortalium exponit de veniali ex circunſtantia,puta propter ſurreptionem vel inaduertentiam:quod ex genere eſt mortale,vt eſt ſurrepti tia ira vel odium in fratrem.Hoc enim dum placet, exuit cir cunſtantiam alleuiantem:ratione cuius veniale erat,aut(di cit dum placet in ratione peccati:quod eſt diabolicæ obſti nationis & pertinaciæ &c.¶ Ad videndum ergo cum diui

ex cauſa ſine concurſu diuini pręcepti vel ꝓhibitionis ſuper eodē,quia nō minor eſt auctoritas principis ſeu ſuperioris ad obligādū ſubiectos,q̄ parentū ad obligandū filios ſuos. ſed parentes hoc poſſunt.ergo &c.Maior patet: qa cōſimili ꝓcepto mādat̄ filijs vt parētibus obediant: & ſeruis vt dn̄is ſuis,ac ſubiectis vt principibus ſeu ſuꝑioribus & p̄latis pareant.Et minor ꝓbat̄:qa inobedientia ad parentes,eſt diſtinctū peccatū mortale:vt patet ad Roma.i.Etiā inobedientia parentū iure diuino cōſueuit plecti morte,vbi nullum aliud ſuberat ꝓpter quod mortem inferre licuiſſet:vt patet Deutero.xxj.Si genuerit homo filium cōtumacē & ſuperbū,qui non audierit patris aut matris imperium,& coactus obedire contempſerit, ducent eum ſeniores ad portam iudicij, & dicent,Filius noſter hic contumax eſt,monita noſtra audire contemnit,comeſſationibus vacat, atq; luxuriæ & conuiuijs.lapidibus eum obruet populus:vt auferatis malum de medio veſtri:& vniūerſus Iſrael audiens ptimeſcat. Nuſq̄ autem in ſcriptura pro comeſſationibus & luxuria nuda, q̄ ſcilicet nō eſt adulterium,vel conſimili circunſtantia grauata,infligitur pœna mortis.ergo.Præterea niſi ſic,magis teneremur obedire viris doctis quàm parentibus aut ſuperioribus:quod manifeſte falſum eſt.Sequela patet:quia illis tenemur obedire in his quæ ſecūdū cathedram docuerint. Mathęi.xxiij.Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi.Omnia quæcunq; dixerint vobis,facite.glo.Quecunq; iuxta cathedram docuerint. Quod nuſquam legitur de parentibus vel principibus.Tum ſecundo,quia in explanatione mandatorū dei quanto aliquis maiore ratione nititur,eo maioris auctoritatis eius verba eſſe videntur.xx.diſtinctiōe in principio.Hec certe magis regulariter cōpetit viris doctis quàm principibus,parentibus aut p̄latis.ergo &c. Neque obſtat capitu.per venerabilem.qui filij ſunt legitimi.qa G ſolum procedit de auctoritatiua deciſione quo ad forū iudicij,non autem abſolute & in ſe. Ex quibus euidenter patet quòd non peccat quis ſolum quia cōtrauenit præcepto dei concurrenti ſimul cum præcepto prælati:vt Gerſon voluit

per ſimile qđ adducit de ęgroto cōparatiōe ſeu reſpectu ad ꝑceptū medici. Sed forſitan confingetis gloſſam aliā, ꝙ licet inobedientia ad parētes vel ſuperiores, ſit diſtinctū peccatū mortale: hoc tñ ſolū cōtingit qñ ſimul occurrit pręceptū dei circa idē. verbi gratia vbi filius fornicando vnicū mortale cōmitteret: ſi cōtra parentū vel ſuperiorū pręceptū fornicetur, duplex mortale cōmittit. Sed cū homo ꝑcipit qđ deus aliàs nō mandat, nullū peccatū eſt in eo caſu hoīs pręceptū ꝑterire. Et certe ꝙ falſa ſit, probo. Nō iubemur diuino iure tributū vectigal aut gabellas ſoluere. Poſtquā tñ à pricipe iuſta ex cā indicta ſeu ꝑcepta fuerit: qui fraudat illa: peccat mortaliter: vt manifeſte voluiſſe vr̄ Apoſtolus ad Roman. xiii. Ergo pręceptū humanū obligat ad mortale nō cōcurrēte ſuꝑ eodē facto ꝑcepto dei. Prima pars antecedētis ꝓbat̄, quia & ſi iuſta cā ſubſit ex qua licet principi tributū vectigal vel teloniū īponere, nō peccāt nō ſoluētes quādiu princeps nō indixerit. Itē ſoluere veram quotam decimę frumenti, olei, aut lucri perſonalis, non eſt nunc diuini aut naturalis iuris: & tamen vbi eccleſia (iuſta de cauſa intelligo) præceperit, peccat qui ad exactionem ſacerdotis non ſoluerit: vt deduxi quodlibeto anni præteriti. ergo, Item idoneus ad curam paſtoralem poteſt licitè ſtudio cognoſcendæ veritatis intendere, & laudabili in ocio viuere. ſed vbi cura paſtoralis ei iniuncta fuerit mandato ſuperioris, non poteſt licitè recuſare. viij. quęſ. j. qui epiſcopatum, & ca. in ſcripturis. Quia enim licitè poteſt ſibi periculū formidare, & alios præſumere magis idoneos: ideo ſe non debet ingerere: & tamen præcepto ſuperioris, cum vocatus fuerit vt Aaron, tenetur obedire &c. Idem eſt ſi plures ſint æquè idonei ad præeſſendum militiæ; & alteri à principe mandetur vt onus ſubeat: imò licitè cogitur homo, vel excommunicatur, vt onus curę militiæ vel præfecturæ ſuſcipiat. xxiij. q. iiij. diſplicet. Et ibi in gloſ. vide ſolutam obiectionem de. c. vbi. & ca. geſta. lxxiiij. diſtin. Et certe nihil mirum ꝙ accedente hominis præcepto parentis vel ſuperioris ſit homini mortale quod aliàs eidem liceret, quum idipſum ſæpe faciat inter priuatas perſonas àl

terius exactio. verbi gratia habens ſuperflua ad ſuum ſta-
tum, obligatur ad eleemoſynam ei qui arctā & nō extremā
neceſſitatē patit̄, ſi petit verè vel interpr̄atiue, & nō obligat̄
ſi nō petierit, ſed ve.it agere. Similr̄ miniſtrāti ſpūalia, vt cu
rato, tenemur ad ſufficientiā ſuſtentationis tēporalia ſubmi
niſtrare, ſi petat: & vbi nō petierit, nō delinquimus: vt pa-
tet ex hoc ꝙ Paulus Corinthios de omiſſiōe illius ſubuen-
tionis nō reprehēdit: quorū tñ curatus imò epiſcopus erat.
Preterea cōfirmo idē ſic. Nō minor eſt ſummo pōtiſici po-
teſtas ligandi ꝗ̃ ſoluendi. ſed ex cauſa poteſt ſoluere obliga
tionē cuius tranſgreſſio aliàs foret mortale peccatū. ergo ex
cauſa pōt conſimilē obligationē inducere: ita videlicet ꝙ ſi-
cut in caſu primo cauſa ſola nō liberat: cōſimiliter in ſecū-
do cauſa ſola obligationem non inducat. Minor probatur
de voto ſuper quo ex cauſa diſpenſat: vt in cap. Non eſt. &
in ca. magnę deuotionis. de voto & voti redemptiōe. vbi ſo
la cauſa eum qui voto aſtrictus eſt, non liberat Pro eodem
videtur illud Gen̄. xix. de vxore Loth conuerſa in ſtatuam
ſalis, quia contra præceptū angeli retroſpexit: quod tamē ei
non innotuit quaſi pręceptū dei. & ſuper iuramento ex me-
tu papa diſpenſat relaxando, & non ſolum declarando: quia
ſic etiā ante diſpenſationem licuiſſet iuranti ex metu nō ſer
uare ſacramentum, contra cap. ad audientiā. de his q̃ vi me-
tuſve cauſa fiunt. & cap. ſi vero. de iureiurando. Itē qui iura
uit ſoluere vſuras, tenet̄ adimplere iuramentū. ca. debitores.
de iureiurando. & nemo dubitat trāſgreſſorē peccare morta
liter: ſi tamen papa diſpenſauerit, tutè nō ſeruat. ¶ Si quęras H
quæ cauſa debeat legitima cenſeri vt ex ea pręceptū paren-
tis vel ſuperioris obliget ad mortale peccatū: Reſpondeo: di
ſciplinati eſt in vnaquaq; re certitudinē exquirere quantū
natura rei recipit. Simile nanq̃ eſt, vt dicit̄. i. Ethicorū, a rhe
tore demonſtrationem expetere, & mathematicum perſua-
dentem acceptare. Humanorum actuum tanta eſt varietas
circunſtantiarum occurrentiū, vt generali ſermone nō ma-
gis tradi poſſit quæ cā ad hoc ſufficiat, & q̃ non: ꝗ̃ medico
quæ cauſa eſt potens mortē inferre, & quæ nō. ſed in huiuſ-

modi opus eſt circa ſingularia directione prudentiæ,& ma gna circũſpectione,quam ſubminiſtrare conſueuit vnctio.
¶ Tertio probo ꝙ pro circũſtantiarũ varietate aliquãdo tranſgreſſio humani p̃cepti venialis culpa eſt, interdũ nulla culpa.Nã ſi nulla pœnitus cã ſubſit p̃cipiẽdi, nulla culpa eſt tale preceptũ trãſgredi.Patet:qa ſine cauſa ſubditos grauare p̃ceptis,q̃dã ſpecies eſt tyrãnidis.Vnde.v. Ethi dicit Philoſophus:Nõ ſinimus principari hominẽ,ſed rationẽ: quia cũ ſibi hoc agit,tyrãnus efficitur: magiſtratus vero cuſtos eſt iuſti & ęqui.&.viij.Eth.in hoc tyrannũ diſtinguit a rege:quia rex quærit nõ ſuã vtilitatẽ,ſed eorũ qui ab ipſo reguntur.Qui vero talis nõ eſt,tyrannus eſt. Sed cum ſine cã abſq; ratione aliqd p̃cipit ſubiectis:homo dñat̃,nõ ratio: & ſuã potius vtilitatẽ quęrit,q̃ ſubditorũ.ergo p̃cepto huiuſmodi tyrannico iniquo & iniuſto non tenemur parere in foro conſcientiæ:niſi forte ꝓpter ſcandalũ: vt ſupra deduxi in primo ar.Qđ autẽ dicit glo.in.l.relegati.ff.de pœnis.ꝙ magna ratio in principe eſt voluntas ſola:videt̃ gl.Aurelianeñ. nõ textũ exponẽs,ſed corrũpens.Cum enim dicat textus neminem poſſe exuli cõmeatũ remeatũ ve cõcedere, niſi ĩperatorẽ ex aliqua cã,cęſareã maieſtatẽ ſupra q̃ par eſt attollens:dicit principẽ pro ſola voluntate hoc poſſe:& quicqd ſit,pręſumit̃ pro principe in foro exteriori ꝙ iuſta rõne fecerit:ſed in foro cõſciẽtiæ cõtra p̃ſumptionẽ ſtat̃ veritati &c. Pręterea nõ poteſt princeps ſine cã legitima externarũ rerum dominia vni auferre,& alteri dare:iuxta cle. paſtoralis. de re iudicata.& notata doctorum ibidem.& in ca. quia pleriq;.de immunitate eccleſiarum.Ergo nec præter rationẽ poteſt ſuo pręcepto ad aliquod onus nos aſtringere:etiã vbi ſoluit,& ſine cauſa legitima,non tutat in foro conſcientiæ: vt patet per glo.& docto.cap.non eſt. de voto & voti redẽptione.ergo ſine cauſa & ratione non ligat in foro conſcientiæ.Quòd etiam proportionabiliter ad cauſam tranſgreſſio humani præcepti aliquando ſit mortalis, aliquando venialis,interdum etiam nulla culpa:aperte afirmat dominus Petrus de Palude.xv.diſtinctione.iiij.cum dicit quòd tranſgre

diens legē eccleſiæ de ieiunio ex cauſa ſufficiēti, nullū pctm̄ cōmittit. tranſgredi verò ex cauſa inſufficiēti, veniale pctm̄ eſt. ſine cauſa verò mortale pctm̄ eſt: imò ex cauſa licet non ſeruare iuramentū: puta dum bonū aliqđ magnū impediret, vel neceſſitas ſpiritualis occurrit: vt eſt tex9 ca. qđ prę deceſſor. & c. anteceſſor. 2ſ. q. iiȷ. & hoc notat Inno. ī. c. venerabilē. de electione. quē ſequit̄ Panor. & quāuis hoc limitare videant̄ qn̄ ſuperior adiri nō pōt, credo tn̄ ſuperioris auctoritatē hmōi neceſſariam non eſſe, niſi ad euitandū ſcandalū, vel aliquid eiuſmodi. & hoc aperte videt̄ ſentire Tho. ȷȷ. ȷȷ. q. cxx. arti. i. quādo manifeſtū eſt cauſam ſufficere. In dubio verò dicit ꝓdeſſe legē primā. C. de legibus & cōſtitutioni bus principū. Mouetur, quia ibi dicitur interpretationm inter æquitatē & ius neminilicere inſpicere quā principi. Interpretatio autem eſt de dubio, non de manifeſto. Etiam procedit ſolū in foro exteriori, in quo nō licet pro æquitate nō ſcripta cōra ius ſnīam ferre præterquā principi ſoli: ſecus in foro animæ. Et in caſu dubȷȷ intelligo etiam procedere capitu. venerabilem. de electione. & cum verſatur inter magnas perſonas: vt vult Speculator titu. de lega. §. nunc vidēdum. Idem dicit beatus Tho. de ſtatuto eccleſiæ vniuerſalis quo ad ieiunium. ſecunda ſecundæ quæſtione. xlvȷȷ. artic. iiȷȷ in corpore quæſtionis. Si cauſa ſit euidens, per ſeipſum poteſt homo ſtatuti obſeruantiam præterire, præſertim con ſuetudine interueniente, vel ſi non poſſet de facili recurſus ad ſuperioriorem haberi. Si vero cauſa ſit dubia: debet ad ſuperiorē recurrere, qui poteſtatem habeat in talibus diſpenſandi. & eadem quæſtione articu. iȷȷ. in ſolutione ad ſecundum. Præcepta quæ per modum ſtatuti communis ꝓponūtur, non eodem modo obligant omnes: ſed ſecundum quòd requiruntur ad finem quęm legiſlator intendit: cuius auctoritatem ſi quis contēnendo tranſgrediatur, vel ſic trāſgrediatur quòd impediatur finis quem intendit, peccat mortaliter. Si vero ex aliqua cauſa rationabili ſtatutum non ſeruet, præcipue eo caſu quo etiam ſi legiſlator adeſſet, non decerneret eſſe ſeruandum, non peccat ex hoc mortaliter. Quòd

autem dicit idem Tho.ij.ij.q.lxxxviij.arti.xij.in ſolutiõe ad ſecundũ, ꝙ homo non gerit vicem dei, ſed ſuperior, niſi forte in caſu in quo id quod vouit, eſſet manifeſte illicitum, & nõ poſſet opportune ad ſuperiorẽ recurrere: vt ſupra allegatis dictis eius nõ repugnet, intelligo cũ alias ex trãſgreſſione ꝓpria auctoritate ſcãdalũ aut periculũ aliqd' immineret. Ex quibus omnibus patet nõ valere cõſequentiã. Iſte tranſgreditũr præceptũ ſuperioris ſub interminatione æternæ mortis vel excõicationis factũ: ergo peccat mortaliter: tum qa põt nõ ſubeſſe legitima cauſa ſub tam formidabili pœna id p̃cipiendi. Vel ex altera parte iuſta cauſa in toto vel in pte tranſgreſſorẽ releuat a pctõ, aut ꝓbabilis eũ excuſat ignorãtia vel inaduertentia p̃cepti ſuperioris &c. Et quia rationes ad vtrãq; partẽ adductæ falſum inducũt, oportet ad rões reſpõdere, & primo ad eas q̃ ante oppoſitũ ſunt adductæ.
K ¶ Ad primã dico qd' procedit cũ ſufficiens cauſa ſubeſt à parte p̃cepti vel præcipientis, & ex altera parte ſubditũ nihil releuat quo minus teneatur præceptũ ſeruare. ¶ Ad ſecundam nego antecedens pro prima parte: & ad primã eius probationem dico ꝙ ex nudo participio in alias indifferentibus ſolũ incidit cõmunicans minorẽ excõmunicationem. Quod autem dicitur in allegato ca. excommunicatos. xj. q. iij. ꝙ ſimili excõmunicatione debeat innodari: reſpondeo ꝙ vel intelligi debeat de ſimili in genere, vt complectatur etiã minorem excommunicationem: vel procedit dum communicat in contemptum, aut ex hoc ſententia veriſimiliter veniret apud alios in contemptum. Quandocunq; enim quis hoc perpenderit, vel adeo manifeſtum eſt vt meritò aduertere deberet, peccat mortaliter communicans, & ſic iuſte excommunicari poſſet maiori excommunicatione: ſecus dum probabiliter creditur ꝙ nunquam ex hoc ſententia cõtẽnetur, & timore quodã affabilitate vel ſocietate in nõ cõceſſis ei communicat: vt bene tradit Bonauentura. xviij. di. iiij. ſententiarum. q. v. De ca. ſacris. patuit ſupra ꝙ ſecũdum Hoſtienſem procedit in excõmunicato cum participãtib9. Bea. Tho. xviij. diſtin. iiij. ſententiarum. q. vj. dicit cap. ſacris. procedere

procedere decõmunione in diuinis, vel (vt dicit) idem iudiciũ eſt de veniali qđ & de mortali quantũ ad hoc ꝙ nõ ſit cõmittendũ ꝑpter quęcunqꝫ metũ. Aliter rñdeo ꝙ ꝓcedit dum metu cogit in cõtemptũ ſentẽtiæ, & directe ad hoc agitur vt ꝓceptũ eccleſiæ trãſgrediatᷣ: de quo latius dixi primo quodlibeto in ſolutione ad quintũ. Cõtra eã partẽ cõcluſionis quæ dicit nihil fieri debere aut poſſe cõtra veritatẽ vitę pro ſcandalo vitando, ad ca. ſignificauit. licet quidã velit ꝙ ꝓcedat in excõmunicatis cũ participãtibus: alij ꝙ in cõmunicãtibus in crimi.e crimiuoſis: cõis tamẽ ſententia doctorũ habet ꝙ procedit quinqꝫ cõcurrentibus. Primũ ꝙ cõmunicantes ſint clerici. Secundũ, ꝙ ſcienter cõmunicẽt, Tertiũ, ꝙ ſponte. Quartũ, ꝙ in diuinis. Quintũ, ꝙ ex cõmunicatis a papa. Ratio autẽ aſſignatur à doctoribus quare potiꝰ ſit mortale cõmunicare excõicato in diuinis ꝗ̃ in alijs, quia illa cõmunio ex intentione ſemꝑ eſt ꝓhibita, ſicut & communio in crimine dãnato. Cõmunio aũt in alijs ſolũ eſt ꝓhibita niſi cũ participantibus excommunicatus fuerit, aut alia legitima cauſa ſubſit: quod intelligo, ꝓcedere cum effectu quando ſpecialiter & nominatim moniti fuerint, ſecundum formam capi. conſtitutionem. de ſent. excommu. lib. vj. Ad ca. fi. xj. q. iij. dico ꝙ procedit quando vitatio eorũ neceſſariã fuerit vt ſententia non contẽnatur, vel pro eorum reductione, aut aliorum cautela. Tunc enim communio eſſet mortalis ex craſſa ignorantia, vel negligentia improbabili. Vel dico ꝙ parua culpa licite poteſt ad errorem aliorum acriter puniri, imò & factum nullo modo culpabile: iuxta regulã, ſine cauſa de reg. iur. lib. vi. quomodo ca. ſina. dicere videtur puniendum qui ex neceſſitate cuiuſcunqꝫ maximi negocij & maxime neceſſarij eorum ſe conuictui &c ❡ Ad tertiam rationem dico ꝙ ſolum probat ꝙ cauſa legitima & ſufficiẽte ſubſiſtente quare præcipi debeat, ſi quis prætereat ſeu trãſgrediatur ſuperioris vel parentis præceptum, peccat mortaliter: non autem quòd paſſim omnis tranſgreſſio præcepti humani ſit martalis: imò large vtendo vocabulo præcepti, poteſt quis tranſgredi multa præcepta iuris naturæ & dei L

ſine aliqua mortali culpa:vt præceptũ non mentiendi, pce
M ptũ non dicẽdi verbũ ocioſum,& ſic de multis aliĳs. ¶ Ad rationes poſt oppoſitũ quæ ꝓbare videt̃ ꝙ nulla trãſgreſſio humani pcepti vt hmõi ſit mortale pctm̃. Ad primã dico ꝙ quarto pcepto decalogi iubemur parẽtibus obedientes eſſe. Sub noie verò parentũ etiã ſuperiores & prælati cõprehenduntur. Ad ſecundũ dico ꝙ totus ille ſermo in monte, additio quædã eſt ad legẽ & prophetas:& adimpletio præcipue mandatorũ decalogi,quæ ſermo ille præſupponit:vt apertiſſime conſtat ex decurſu textus. Iam(vt ſtatim dixi) quarto præcepto decalogi mãdamur parẽtibus & ſuperioribus honorem non reuerentiæ tantũ, ſed ſubuentionis & obediẽtiæ exhibere:imò & ipſimet deo in ſe vel ſuis creaturis,prout ordo quem rebus incidit,& cõtinuo admiſtrãdo, requirit. hinc eſt quòd concordi doctorũ ſentẽtia qui egenti de ſuperfluo ſibi ad neceſſitatem & ſtatum,non ſubuenit, contra hoc præceptum(quòd tamen minus videtur)peccare conuincitur.
N ¶ Ad confirmationem Deutero.& Prouerbiorum dico ꝙ peccarent quicunq; præceptum dantes, ipſum ex hoc dicerent diuinum præceptum,adĳcientes aliquid numero mandatorum dei,ſupra quã ſe veritas habet. Laudabiliter tamẽ doceri poteſt & veritas eſt ꝙ præcepta parẽtum & ſuperiorum,modo legitima cauſa ſubſit,etiam obligant ad mortale peccatum:vt patet ex dictis.

TERTIVS ARTICVLVS eſt an licet cuique in ſuis defenſionibus vel in petitionibꝰ indifferẽter qualibet iuſta lege vti. Et videt̃ qđ ſic. Primo,quia hoc poſſumus quod iure poſſumus. ff. de verborũ ſignificatio.l.nepos Proculo. Et ſecundum Auguſtinũ nemo peccat legis auctoritate vtens.xxiĳ.quæſtione.iiĳ.qui peccat. Præterea dicit Ambr. Bonus iudex nihil ex arbitrio facit,vel propoſito domeſtice voluntatis:ſed ſicut audit, ſecundum leges pronunciat, ſtatutis iuris obtemperat,non indulget propriæ voluntati. iĳ.quæſt.vĳ.iudicet. Et confirmatur,quia non naſcitur iniuriæ occaſio vnde iura naſcuntur. C.vnde vi.l.meminerint

& quod iure fit, iuſte fit. xiiij. q. iiij. quid dicam. de verbo. ſignific. ius ergo. ¶ Præterea ſi non, ſequit quod non liceret homini lucrum excedens iuſtũ pcium ſeruare, quãquam citra medium iuſti pcij alium emendo aut vendendo deceperit: cuius falſitatem oſtẽdo: quia in pcio emptionis & venditionis naturaliter licet contrahẽtibus ſe circũuenire. In cauſa de minoribus &. ff. locati l. item ſi pcio. dicit: Quemadmodum in emendo & vendendo naturaliter conceſſum eſt quod pluris ſit, minoris emere: & quod minoris ſit, pluris vẽdere: ita ſe inuicem circunſcribere. Idem in locationibus & conductionibus iuris eſt. Et confirmo illam pbationem falſitatis ãeqlæ: quia ſolo iure impatorum habet diuiſio rerum: & illo ſublato nemo audebit dicere, hæc res eſt mea. hæc villa eſt mea. vt dicit Augu. in Ioan. & allegat. viij. diſt. quo iure. Ergo licet in tuitionibus ſeu defenſionibus tpalium vel in petitionibus qualibet lege iuſta vti. ¶ Pro huius deciſione pmitto quod duplex eſt æquitas. Vna abundans, quæ ſupererogationis eſt, & conſilij: & iſtam pterire, ſiue ſcripta ſiue non ſcripta fuerit, nulla oĩno culpa eſt. Præcepto (inqt Augu.) non obedire, peccatũ eſt: conſilio vero ſi vti nolueris, boni minus adipiſceris, ſed mali nihil perpetrabis. xiiij. q. one. i. quiſquis. & cap. ſequenti. Huius exemplum eſt poſt depoſitum rancorem æquum eſt etiam ſatiſfactionem remittere, ſed ad hoc non obligamur. xc. diſtinctione ſi quis contriſtatus. Alia eſt æquitas in limitibus virtutis, & vltimo rõnis rectæ, quæ pteriri nequit niſi fiat iniquitas. Secundo pmitto quod publicæ poteſtatis eſt cõi vtilitati intendere: & ea ſtatuẽdo, iudicando, exequendo puidere, quæ ad pacificum conuictum hominum noſcuntur magis profutura: quanquã occaſionaliter ex hoc foueantur quorũdam peccata. Hinc voluit Bartolomæus in extrauagante ad reprimendum. in verbo denunciationem, quòd contra eum qui tutus eſt exceptione rei iudicatæ, non eſt admittenda denunciatio, quantumcunque maneat in mortali peccato, niſi in certis caſibus: puta ſi de nouo reperiantur inſtrumenta: & ſic de alijs. quod limitat Panormitanus ca. nouit. de iudicijs. niſi ex cõ- A

feſſione partis cōſtet ſententiā iniuſtā eſſe,vel aliàs notoriæ aut certe ꝑ clara indicia oſtendere poſſit peccatū detinētis. Probo illud ſuppoſitū ꝑ ſimile,Recte medeť phyſic9,quā= quā paruā ęgritudinē alicuius mēbri induxerit, vt ꝑ medi= cinā adhibitā à lethali curet.ergo ſimiliter in ꝓpoſito. Nec obſtat ſi occaſionaliter crimē quorūdā adauxerit: cū māda= tū dei ſic peccatū auxiſſe legať.Occaſione(inqt Apoſtolus) accepta pctm̄ ꝑ mādatū operatū eſt in me oēm cōcupiſcē tiam ad Roma.vij.Sed dices,Lex quæ fouet peccatū,nō eſt lex:iuxta cap.ex parte.de cōſue.vbi eſt textus ꝙ corruptela eſt,& nō cōſuetudo,q̄ peccato fomentū prębet: vt ꝙ vir ꝓ digalitatis vitio laborans,vel incuria ſuis facultatibus con= ſumptis,bona tā mobilia quā īmobilia vxoris ꝓ ſuo libito expēdit:& ꝙ mulier rupta fide thori cōmittēs adulteriū, ni= hilominus medietatē omniū bonorū q̄ vir eius adeptus fue rit,improbe exigit & apprehēdit.Itē de pſcriptionibus cap. ſi.dicitur ꝙ omni conſtitutioni derogandum eſt quę ſerua= ri non poteſt ſine mortali peccato.ex quo trahit Panor.cap. quia pleriq;. de immunitate eccleſiarum.q. vij. hanc maxi= mam,ꝙ nunquam ius canonicum fundans ſe ſuper verita= te inducit aliquid cum periculo animæ, id eſt cum peccato mortali,etiam quantum ad forum iudiciale . allegat etiā. c. Matthęus.de ſimonia.vbi dicit: Nihil ꝓdeſt homini ſi vni uerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum

B patiatur.¶Reſpondeo.Sicut ſuperuacuis laborat impen= dijs qui ſolem facibus certat adiuuare.vſ.q ſ.ſi omnia.ita in vacuum & fruſtra finitur qui lege omnium voluerit pecca ta excludere.Tolle(inquit Auguſt.de libero arbitrio) mere= tricia,& omnia cōfundes libidine.Et do exemplum vbi ius canonicum fundans ſe ſuper veritate &c.quia ad inſtantiā vſurariorū dicit cogendos debitores ad ſoluendum vſuras ſi ſuper earum ſolutione iurauerint: ſed poſtquam ſolutæ fuerint,creditores eccleſiaſtica ſeueritate reſtituere cogen= di ſunt.cap.debitores.de iureiuran. vbi fundans ſe ſuper ve= ritate,quòd ſcilicet ſint vſuræ: vtens vocabulo vſurarum, inducit aliquid cum peccato partis agentis.Similiter ſtatuit

quod ordinari9,quia ei nō cognitio ſed executio demādat, tenetur delegati ſententiā exeq quanuis ſciuerit eā iniuſtam: niſi delegatū inducere poſſit vt ab hoc onere ipſum abſol. uat.c.paſtoralis.de offici.& ptāte iudicis delegati,& tamen vt plurimū fit cū peccato partis quæ ſententiā iniuſtā obti. net.Itē lege dei tenetur quis ſepę alteri obedire in quo obedi entiam requirens ſeu exigens peccat:vt patet Nume.xxx.& ſumptū eſt ex illo.c.manifeſtū.xxxiij.quæ.v,Quare ergo ius canonicū fundans ſeſuper veritate non poſſit inducere ali. quid cū pecato?Itē omniū doctorū ſententia mulier tenetur marito debitum reddere quanuis ob voluptatē petat,vel in die feſto,Quare ergo nō poſſet ius canonicū ſtatuere vt ad hoc veniat cōpellēda?& tamē fiet cū mariti peccato in illis caſibus.Itē ſtatuit quod in minoribus annis cōſtituti ſi ſu. ſceptore ligionis habitu ante pfeſſionē intra annum mona. ſteriū exierint.poſſunt liberę in eccleſijs miniſtrare:& non ſunt ppter hoc amouēdi:& tamen ſi fuerint doli capaces,& abſolute voluerint vitā mutare,obligant religioni:imo In. no.decretalis illius auctor excepit cū ſunt doli capaces:vt re fert glo.in.c.poſtulaſti.de reg.& tranſeuntib9 ad religionē. Non tamē dico q monachat9 tenet ante annos pubertatis cōpletos.de quo remitto ad.c.firma.xx.q.j.& ea quę tractāt doctores ibidē.Idem vult ius canonicū de his qui expreſſe emiſerūt ſimplex votū religionis,ar.c.de viduis.ij.xxvij.q.j. Et tamē peccant non adimplentes votū.Idem vult de intrā te religionem vxore manente in ſeculo & non vouente cō. tinentiam,vt reuocetur,& reddat debitum vxori,quæ pec. cabit exigendo.xxxiij.q vij.quod deo pari voto.Idē. xxvij. quæſtione.ij.Agathoſa. ¶ Ad rationes dico. Ad primam C quanuis ex legis diſpoſitione quidam reddantur pronio. res ad peccandum. ſi tamen ex parte altera per legem vel conſuetudinem grauioribus obuiam itur vel pluribus ,lex illa vel conſuetudo non eſt iniuſta vel nulla tāquam fouēs peccatum ,ſed quantum poteſt cenſetur excludere pecca. ta.Et certe niſi ſic,nulla valeret lex conſuetudo vel ſtatu. tum ratificans mercatum initum in ſacro loco,vel in die fe.

ſto aut dñico, aut matrimoniũ cõtra eccleſiæ vel iudicis interdictũ cõtractũ: cũ manifeſtiſſimũ ſit hoĩes ex hoc promores reddi ad ſic cõtrahendũ: qđ eis vtiq; peccatũ eſt. Allegatũ verò cap. ex parte. pcedit cũ abſq; vtilitate ſpirituali fouent quorundã peccata Simile dico ad ca. fi. de pręſcript. q; procedit niſi ex oppoſito diſpoſiti per legẽ grauius vel maius piculũ imineat. Sic iuſta ẽ lex diuortij Deuterono. xxiiij. quãquã proniores quoſdã ad dimittendũ culpabiliter ſuas vxores effecerit, ſecundũ cõiorẽ theologorũ ſententiã: q tenẽt diuortiũ tale cũ ſupductu vxoris alterius ſemp fuiſſe illicitũ. Et ex hoc probabiliter ſuſtineri põt q; lex cõcedẽs p̃ſcriptionẽ cũ mala fide, fuerit iuſta ad lites dirimẽdas, & ſeruari debeat in foro laicali extra terrã ſedis apoſtolicę. Cõfirmat p̃dicta qđ ſuper facto inducit pręſumptionẽ, excludẽs pbationẽ in contrariũ, quo ſæpe fouent multorũ peccata: qđ tamẽ facit lex vt grauioribus vel pluribus occurrat: alĩs nihil foret aliud quàm oculos claudere ne veritatem agnoſcerent, qua deprehenſa &c. Etiam ſi ex actis conſtet eum matrimoniũ noluiſſe cõſummare, vel in ipſum quouis modo conſentire: puta corã teſtibus hoc proteſtatus ſic ad carnale commercium admiſſus eſt à ſponſa audiente & cõſentiente in proteſtationem: nihilominus iudicandum eſt in foro exteriori pro matrimonio: vt volunt doctores in capi. is qui fidem de ſponſa. quod nullo modo liceret niſi per viam illam oporteret occurrere illuſionibus quæ veriſimiliter fierent in matrimonio. ¶ His pręmiſſis pono hanc vnicam cõ-

D cluſionẽ reſpõſalẽ. Nemini licet ſtatuere, iudicare, vel aliud cõtra ęquitatẽ ſiue ſcriptã ſiue non ſcriptã expetere. Et intelligo de æquitate non abundanti & ſupererogationis, ſed ſecũdo modo dicta. Probo ſic. Nulli licet iniquitatẽ facere, etiã ſi fuerit publica poteſtas. Vnde Apoſt. i. ad Corinth. vj. An neſcitis quia iniqui regnum dei non poſſidebunt: Item Leuitici. xxiiij. Aequum iudiciũ ſit inter vos, ſiue ciuis ſiue peregrinus peccauerint: quia ego dñs deus veſter. Et Pſal. lxv. Iniqtatẽ ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet dominus. Et in promptu eſt ratio: quia hęc iniquitas ſemp eſt vitium

à medio rationis rectę recedens,contraria ęquitatí ſecundo mō dicte.Sed nulli vnquā licet peccare:ergo nec iniquitatē facere.Itē cōmune iuramentū iudicū eſt ſeruare vtriq; parti ęquitatē:vt dicitur in authentico iuſiurandū.Nō obſtat lex prima.C.de legibus & conſti.principum.cum dicitur,Inter æquitatem iuſq; interpoſitā interpretationem nobis ſolis & oportet & licet inſpicere:quia probat ſolū inferiores à principe nō poſſe pro ęquitate nō ſcripta ſentētiā ferre.ſed certe nec ꝓbat ꝙ cōtra æquitatē etiā nō ſcriptā d̄beāt vl'poſſint ſententiā ferre.Vnde emergente caſu quo ſententia ſecundū ius ſcriptū obuiaret æquitati,tenetur iudex ad ſuperiorem puta principem remittere,qui poterit & tenebit̃ cōtra rigorem pro ęquitate nō ſcripta iudicare. E ¶Ex his īfero primo. Et ſi ius actionem nō concedit decepto citra medium iuſti p̄cij, quiſq; tamē diuino iure tenetur alteri refundere quātū habet vltra iuſtū p̄ciū,niſi fortè modicū fuerit:vt iuxta Scoti ſententiā.v.d.iiij.aut pręſumant̃ inuicē condonaſſe.Vnde triplex eſt gradus iuſti precij:quidā rigidus,& eſt extremus, quidā gratioſus,& eſt infim⁹:quidā diſcretus.& eſt med.9. Inter hos gradus eſt ęquitas naturalis:ſed ſupra vel īfra eos eſt iniquitas iure poli.Probo,naturali iure oportet cōmertia fieri ſecūdū ꝓportionē arithmeticā quę cōſiſtit in ęqualitate quātitatis:vt patet.v.Eth.Itē Leuiti.xix. Nō mētiemini,nec decipiet vnuſquiſq; ꝓximū ſuū.Et Apoſt.j.ad Theſ. iiij.Ne quis ſupergrediat̃ neq; circūueniat in negotio fratrē ſuū,qm̄ vindex eſt de his oībus dn̄s.Et Augu.xiij.de trini. c.iij.reprehendens mimum illū dicit re vera vitiū eſſe velle vili emere,& caro vendere.Et ad legē,in cāę,& ad legē.itē ſi p̄tio,allegatas in tertio arg.r̄ndeo poſt Inno.c.in ciuitate.de vſuris ꝙ licet iure fori ſed nō iure poli.Et ſi replicaueris.tūc lex illa eſſet iniuſta, quia foueret & defenſaret iniquitatem ſic contrahentium.Et qui alienū defendit errorem, damnabilius ipſe peccat & errat.xxiiij.quęſt.iij.qui aliorum.Etiam lex faceret iniquitatem illam eſſe ſuam. Omnia enim noſtra facimus quibus auctoritatem noſtram impertimur.C. de veteri iure enucleando.l.j.Tum quia ſic non liceret iudi-

eſ partē conuentam ad totum p̄cium condemnare conſtito
F ex actis q̄ decepta ſit, citra tamen medietatem iuſti p̄cij. Se-
quela patet, qa dicit concluſio q̄ nemini licet contra æqui-
tatem iudicare. ¶ Reſpondeo ad primum. Lex non cenſet
fouere pct̄m qn̄ expedit ad occurrēdū pluribus vel grauio-
ribus criminibus ſic conſtitutum eſſe: vt in ꝓpoſito: ne paſ-
ſim hoies inuicem ſe moleſtent, & infinitis q̄oībus ſe inui-
cem ſup contractibus impetant. Hoc modo licuit Iudæis
condemnare alienum ad ſoluendum vſuras Iudæo, tanquā
in caſu p̄miſſo à deo. Deuter. xxiij. Nō fœnerabis fratri tuo
ad vſuram, ſed alieno. quāquā Iudæo pct̄m erat vſuras pe-
tere & accipere ab alieno. & ꝓ diuortio a d datū libellū re-
pudij: qđ tñ repudiū ſcd̄m cōem doctorum ſniam eis erat
illicitum: intelligo poſt doctores, cum ſuperductu ſecūdę,
vel ſi fiat ꝓpter ſolam corporis fœditatem, aut aliā indebi-
tam cauſam ſine cōcurſu adulterij. Sed tūc lex aut ſnia face-
ret iniquitatem, quando iuxta rectæ rōnis ſtateram nō con
uenit inter hoīes iudicari vel conſtitutum eſſe vt hunc ca-
ſum cōprehendat: quo caſu ꝓcedit verbum Philoſophi. ij.
Rhetoricæ. c. de locis enthymematū. Vt piſcibus marinis ſa
le, & oliuaceis oleo, ſic legibus ipſis lege opus eſt qua corri
gant. Idē tradit ſnialiter. v. Ethi. c. de epijcia. Patet ergo q̄uo
lex illa de deceptione citra dimidium iuſti precij, neq; fouet
G iniquitatem, neq; facit eam ſuam, ſed potius occurrit gra-
uioribus & pluribus hoīm peccatis: quāquam occaſiona-
liter qdam ex ea fomentum peccandi ſumant. ¶ Aliter re-
ſpondeo ad primum & ſecundum ſimul, Licet lex & iudex
ſniant ꝓ parte iniqua: hoc tamen faciunt de aſſenſu ſaltem
debito eius cōtra quem &c. Leges enim quibus forum pu-
blicum dirigi habet, nulla alia de cauſa nos tenent, quam q̄
iudicio populi ſunt receptę. l. de quibus. ff. de legibus. Et qa
populus omne imperium & poteſtatem in principem con
ceſſit. ff. de conſtitutionibus principum. l. i. Idem iudicium
eſt de conſtitutionibus principum. Conſentienti autem nō
fit iniuria, iuxta regulam, ſcienti. de regu. iur. lib. vj. Non au-
tem ita cōſentit in exactionem iniquam partis, ſicut in hoc

vt fiat qđ cõmuni vtilitate in conſimilibus expedit & eſt neſſariũ. Huius ſimile eſt de concurſu dei ad actum furti: & ſi quis iuuet furẽ aliena efferre: ne grauius lędat: quo caſu eo dem facto fur peccat, nõ aliꝰ. ¶ Secũdo infero: In ĩjs q̃ dãna H rerũ cõcernunt, licitẽ põt iudex ſcundũ allegata & probata iudicare cõtra veritatem quã nouit vt priuata pſona: ſecus in dãnis corporis, vt occiſiõe, mutilatione, vel detrũcatione mẽbri. Pro prima parte faciũt textus innumeri & ciuilis & canonici iuris. c. paſtoralis. de officio deleg. c. iudicet. iij. q. vij. c. ſummopere. xſ. q. iij. l. illicitas. ff. de officio pſidis. & vt ſupra deduxi, populus facultatẽ habet cõſentiendi, & ius tri buẽdi vt ſic iudicet: & hoc fecit. Nulla ergo fit cuiq̃ de po pulo iniuria ſi ſic iudicet, & mãdet executioni. Secũda pars patet: qa homo non habet liberã mẽbroꝛũ ſuorũ diſpoſitio nem: ſed ſolũ ad metas iuris naturalis, puta ne aliàs totũ cor pus pereat: & in caſibus ſimilibus. Vnde ad Gal. iiij. inquit apoſtolus: Teſtimoniũ perhibeo vobis qm̃ ſi fieri poſſet, oculos vſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi eos. vbi poſſe (ſe cũdũ glo.) negat qđ fieri nequit p iuſtitiã, etſi vtiq̃ fieri po terat p potẽtiã. Itẽ pbat idẽ lex, liber homo. ff. ad legẽ Aqui liã. Hãc partem etiã firmat verbũ dñi Exod. xxiij. Inſontẽ & iuſtũ nõ occides. Neq̃ poſſet hoc caſu lex iuſte dici occide re hominẽ, & nõ homo: iuxta verbũ Augu. in. q. Leuiti. Cũ homo iuſte occidit: lex cũ occidit, nõ tu. xxiij. q. v. ſi homici diũ. quia facultatẽ nullã habet, niſi a deo ſpecialiter vt hoĩbꝰ. Ex hominibus vero nõ põt ad hoc auctoritatẽ habere, cum nõ poſſũt hoĩes plus iuris trãſferre q̃ eis cõpetere dignoſcũ tur: iuxta regulam, nemo plus. de regu. iur. lib. vj. Non etiam à deo: vt certum eſt: ergo. Hanc opinionem tenet Inno. c. pa ſtoralis. de officio delegati. & cõmuniter doctores theologi pꝑter verbum Exodi allegatum. Circa prædicta tñ aduer tendum eſt q̃ etſi liceat iudici in ĩjs quæ dãna rerum cõcer nunt, iudicare ſecundũ allegata & pbata nunq̃ tñ licet con tra conſcientiam iudicare. Si em̃ opinetur vel credat ſecun dum allegata ſententiandum eſſe contra veritatem quã no uit vt priuata perſona, in nullo contrauenit conſcientiæ. Si

vero tenet nõ licere vt ſic iudicet:nulla eũ excuſare põt pu=
blicę poteſtatis auctoritas,Stultiſſimũ em̃ ẽ vt qs dicat bñ
agere qui id facit qđ credit malũ eſſe,& nõ licere. Ex quo
patet abſurditas Hoſtieñ.& dñi Cardi.qui cũ aliã euadendi
viã nõ viderẽt,dixerũt iudici licere vt cõtra cõſcientiã agat:
& illud,Qui agit cõtra cõſcientiã,ædificat ad gehnã: ꝓceđ
re in priuato,nõ iudice:exiſtimãtes iudicẽ nõ poſſe cõtra ve
ritatẽ quã nouit iudicare,quin cõtra cõſcientiã hoc faceret.
Terio infero ꝙ nemini licet cõtra aliũ ad ſui cõmoditatẽ le
ge fundata ſuꝑ p̃ſumptiõe vti,mõ ei cõſtiterit p̃ſumptioni
veritatẽ minime correſpõdere,ſiue ius admittat cõtra p̃ſu=
ptionẽ ꝓbationẽ ſiue nõ. Verbi grã lex diſponit hæredẽ q ſi
ne bñficio inuẽtarij hęreditatẽ adierit,ad oĩa debita & legata
teneri:p̃ſumẽs niſi ſufficiat hæreditas,ꝙ eã fraudauerit .C.đ
iure deliberãdi.l.fi.Si creditor vel legatari9 ſciuerit eũ nihil
fraudaſſe nõ põt ſalua cõſcientia debitũ vel legatũ ſupra vi
res hæreditatis extorquere.vñ Philoſoph9.v.Ethi.c.de æqta
te ſeu epijcia:Bon9 & æquus vir nõ amplectit ius ad peio=
rẽ partẽ,ſed de ſuis cõmodis detrahi patitur,etſi lege ſe tueri
poſſit.Idem patet,qa vt in primo articulo deduxi,ceſſante
cauſa ceſſare debet & effectus:& præſumptio cedit veritati.
c.veritati.viij.diſt.Et tenẽt idẽ cõcorditer doctores poſt In=
K no.c.quia pleriq;.de immũnitate eccleſiarũ.¶ Ad rationes
ante oppoſitũ.Ad primã reſpõdeo:Hoc poſſum9 in foro iu
dicij quod iure humano poſſumus:qa iudiciũ illo iure re=
gulari habet:ſed nõ ſemp idẽ poſſumus in foro conſcientiæ.
Vnde Auguſt.in ſermone de vita cleri. Quidã nec habens
ꝓles neq; ſperãs,ſaluo vſufructu donauit omnia ſua eccleſię
nati ſunt ei præter ſpem filij.reddidit epiſcop9 quæ donaue
rat.in poteſtate(inquit Aug.)habet epiſcopus non reddere,
ſed iure fori,nõ iure poli.xvij.q.vlt.c.fi.Qđ etſi iuriſtæ qui=
dã conẽtur exponere ꝙ ius poli,id eſt naturale aut diuinũ,
non induxit diuiſionem,ſed oĩa ſunt communia:fruſtra eſt:
quia licet diuiſionẽ nõ induxit,diſponit tñ vtiq; quomodo
licet aut nõ licet diuiſionem ſeu res partitas ſeruare:& Au=
guſtinus voluit epiſcopo illicitum fuiſſe diuino iure ſeu po

li,qđ iure fori & humano tutari & defendere ſeũ vſurpare ſibi poterat.Qđ vero dicit Auguſtinus,Qui peccat,nõ legis auctoritate peccat:loquit ad literã de lege diuina:vt apertiſſime & clariſſime ex legibus quas introducit ibi patet,Detrahentẽ in ſecreto proximo ſuo,hũc pſequebar. & ꝙ apoſtolus tradidit quendã ſatanæ,vt diſcat non blaſphemare.Et ꝙ hoc velit,patet ex eo qđ in principio adiũgit,ſed peccat cõtra legis auctoritatẽ.Multi aũt peccãt qui nõ peccãt cõtra humanæ legis auctoritatẽ. Verũ eſt tñ ꝙ nemo etiã peccat auctoritate legis humanæ,quia facultatẽ nõ habet cõcedendi vt qs peccet:& vbi aliquid pmiſerit criminoſum,nõ dat facultatẽ aut auctoritatẽ crimen ipſum cõmittendi. Vel ſecũdo reſpõdeo,hoc poſſumus qđ iure cõcedẽte poſſumus, nõ autẽ omne qđ iure pmittente.Qñcunq; aũt pars exigẽs peccat,licet ius ei aſſiſtat,vt grauioribꝰ obuiet: nõ cõcedit tñ neq; dat parti ad hoc faciendũ facultatẽ, ſed eſt pmiſſiuũ quo ad hoc,ſicut in veteri lege de cõmodando ad vſurã extraneo,vel repudiando vxorẽ cũ ſuperductu alterius:de quo prius dixi.⁋ Ad ſecundũ patet quo caſu licet iudici ſecũdũ allegata & pbata iudicare, & quo nõ. Et ad cõfirmationẽ, iuſte fit qđ iure fit verũ eſt ſi iure cõceſſiuo:ſecus ſi iure pmiſſiuo,ad ſenſum ſtatim dictum. ⁋ Ad tertium etiam reſponſum eſt,poſt Innocen.quòd licet iure fori,non iure poli.Et ſi replicetur quia textus dicit,Naturaliter licet contrahentibus in pretio emptionis & venditionis ſe circumuenire,vt dicta.l.item ſi pretio.dicitur,naturaliter conceſſum &c.reſpondeo quòd naturaliter licet iure fori.id eſt naturali ratiõe ſic cõuenit & neceſſe eſt ſtatuere iure fori,in odium litium:& hoc innuit:ex itẽ ſi pretio, cũ dicit cõceſſum eſt: ſed hoc non pbat iure naturæ bonũ eſſe & licitum parti circũuenienti,ſaltẽ ſcienter circũueniẽdo. Vel dico naturaliter licere re ipſa circũuenire pter difficultatẽ ſciendi vera pręcia rerũ:ſed non ſciẽter ex animo: quinimo vbi re ipſa circũuenit,& poſt ei innotuerit,tenet naturali iure quantũ decepit refundere,quũ iuſtitia cõmutatiua cõſiſtat i media rei ęqualitate,videlicet eorũ de qbus fit cõmutatio: vt patet.v.

L M N

Ethicorũ:qđ intelligo poſt beatũ Tho.ij.ij.q.lxxvij.art.ſ.ſi notabiliter damnificatus ſit:quia ipſe dicit difficile eſt punctaliter rei prçciũ ſcire.& ſecundũ Scotũ.v.diſt.iiij.Qđ mo dicũ eſt(inquit)videnť cõtrahẽtes inuicẽ donare.¶ Ad cõfirmationẽ dico,quãuis ſolo humano iure inducta eſt & habeť diuiſio rerũ:ius tñ diuinũ et nãle diſponũt qũo oporteat res iã diuiſas adinuicẽ cõmutare,aut pro prçcio diſtrahere.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PROPTER qđ p̃cepit Philoſophus omnia lege determinari oportere, & q̃ minima relinq iudicibus:quũ Leſbiæ ædificationis oporteat plũbeã regulã eſſe,q̃ ad figurã lapidis transſmutetur:¶ Philoſophus.i.Ethi.tres cauſas ſeu rationes aſſignat quare ea ſolũ iudicibus cõmitti debeãt,quę legiſlator prędeterminare nõ potuit,vt eſt facti cognitio,et ſimilia.Prima,qa facilius eſt vnũ aut paucos inuenire qui legẽ ferre poſſunt quã multos iudicũ autẽ requiriť magna multitudo.Secũda,qm̃ longi tẽporis cõſideratione leges feruntť,quũ iudicia breuiſſime cõficiantť:& ita difficile eſt vt bñ à iudicibus iuſtũ & conducibile diſtribuatť. Tertia,quã potiſſimã & maximã cãm eſſe dicit,qa legiſlatoris iudiciũ nõ de ſingulis nec de p̃ſentibus,ſed de vniuerſalibus & futuris eſt;ſenator verò aut iudex de prçſentibus tanq̃ de terminatis iudicat. vnde fit vt cũ ament aut oderint, ſua quoq̃ vtilitas connexa ſit, non ſatis queant veritatem perſpicere, ſed ꝓpria vel voluptas vel dolor iudicia abũbret.Et.iij.Politicorum.c.xxij.mota quęſtione vtrum expediat magis ab hoĩe optimo regi,vł optimis legibus gubernari:adducit in argumentum ꝙ expediat magis à viro bono gubernari.Videmus leges ſolum vniuerſaliter prouidere, non ad ſingularia ordinare:& in quacunq̃ arte literis prçcipere fatuũ eſt. Et ergo ſecundũ literas medicari vanum eſſet, meliuſq̃ foret ſi poſſidentibus artem vtamur.Hoc ſoluens dicit falſum exemplum eſſe de arte,puta medicis:quia illi nihil cõtra rationem per amicitiam agunt:vt in magiſtratibus, q multa

per affectionẽ & gratiã conſueuerunt delinquere.Si autẽ de fide medici timeret,et ſuſpicio foret ne ſuſcepto ab inimicis p̄cio necare velit:tūc ex lr̄is magis curã optaremus.& ęgrotãtes medici alios medicos vocãt:quaſi nequeãt verũ diſcernere qui de proprijs iudicãt, & in affectu cõſtituti ſunt. Et finaliter etſi minus fallit homo ꝙ ꝗ ſcd̄m literas iudicãt, nõ tñ ꝙ qui ſecũdũ cõſuetudinẽ.Et validiores ſunt leges q̃ ex moribus ꝓueniũt,ꝙ q̃ ex literis. Vñ & illud memoratu digniſſimũ ibi firmat:Qui legẽ pręeſſe iubent, deũ p̄eſſe iubent & leges.Qui aũt hoiem iubet p̄eſſe,adiũgit & beſtiã ſęuã:qa libido talis eſt atq; ira,obliquos agit etiã viros optimos q ſunt in poteſtate. ¶Cũ verò in oppoſitũ adducit ꝙ Leſbię ędificatiõis &c.Lapides prĩę q̃ dicta eſt Leſbia,qa duriſſimi ſunt,& p̄cidi & coaptari nequeũt, opus eſt mẽſura plumbea,q̃ ad lapidis figurã trãſmutet,qua deprehẽdi poſſit qua in parte muri vel domus cõmode locari debeãt. quo verbo Philoſophus.v.Ethi.ca.de æqtate ſeu de epijcia deducit opus eſſe decreto ſeu ſententia q̃ fit mendatio legis vniuerſaliter aliquid tradentis,qm̄ indeterminati indeterminata eſt regula: quẽadmodũ Leſbiæ &c.Et tanta eſt varietas agendorũ,vt nõ poſſit lex recte dicere,cũ debeat vniuerſaliter ferri.Et ergo opus eſt directiõe legis.Dico primę parti &,p̄determinatis minime repugnare:qa dũ non habemus omnẽ negociorũ certitudinẽ,deſpicimus ex ijs quędã,ne cũctorum patiamur diſpendia:ſicut qui mare nauigant, tempeſtate vrgente,nauiq; periclitante anxiati quædam exonerant,vt cætera ſalua permaneant.ſ.q. vij. diſpenſationes.Ita in propoſito,quod lege determinari recte nõ poteſt, alicui puta principi vel conſilio cõmittere oportet,vt ſcilicet pro æquitate non ſcripta per principem vel conſilium iudicet. ſed ꝙ minus poteſt homini ſupra legem cõmittendum eſt, vt vult prima pars quęſtiõis.Qui paſſim iudicibus vberiorem voluerint tribuere facultatem vt pręter legem pro ſuo arbitrio iudicare poſſint,quia ad quædam foret vtile:Steſichorum audiant ſecundo Rhætoricæ ca.de exemplo,populo perſuadentem,qui cum Phalaridem imperatorem conſti B

tuiſſet,& cuſtodes ēt dare deliberaret:equus,inqt,ſolus prata obtinebat:quorū dū ceru⁹ adueniēs pa.cua deuaſtaſſet, de vltione cerui hominē cōſuluit,ſi vnā ſecū pœnas ex ceruo ſumere poſſet. At ille,facilè inqt, ſi frenū patieris,& ego te in haſtā tenēs aſcendero. Accepit equūs cōditionē:aſcendit in ipm hō:& ita ,p vltiō. hoī equus ſeruiuit. Quāobrē inqt & vos cauete ne cū velitis hoſtē vlciſci, idē qđ equus patiamini. Frenū ēm iā accepiſtis,ꝙ iperatorē dictatorē cōſtituiſtis. Si verò cuſtodiam quoq; dederitis, atq; aſcendere permiſeritis:ſeruietis ,pfecto Phalaridi. Nos frenum recipimus,cum iudices conſtituimus. Quos ſi aſcendere permiſerimus vt facultatem habeant vel gloſſulis ſuis iura interuertere,ac pro voluntate iudicium ferre, di ationes concedere, & cætera id genus opera:ſeruiemus profecto iudicibus.

QVARE dicit ſapiens, Acetū i nitro q carmina cātat cordi puer:o: quū eiuſdē ſnia,mollis reſponſio irā frangere no'cat, & animū turbatū reducere ad tēperiē. ¶ Pro huius diſſolutione eſt aduertēdū ꝙ ſecūdū Philoſophū.iij.Politic. c.xxiiij.mēs abſq; appetitu.i.ſine affectu ſeu paſſiōe, lex eſt. ſed pace oīm dixerim, cū affectu ſæuiſſima belua. cū ēm iuxta ſniam Senecę,ſęuiſſima ſit iniuſtitia habens arma:quāto cæteris animantibus homo p̄ſtat induſtria, ,p affectu magis ſæuire cognoſcitː& quāto medijs abundat:difficilius à malo cohibet qđ affectat. Operat ēm tria in hoīe terrenus affectus ſi nimius fuerit & ſupra q̄ par eſt īmodicus. ¶ Primo ita mentem illi qđ diligit infigit,vt cęterorum nihil aduertere credere amare vel dolere poſſit. Secundo corrūpit & inuertit iudiciū rationis. Tertio vn̄ corrūpi deberet,de cō

A trario fomētū ſumit. ¶ De primo Philoſophus.x.Ethic. docens quēadmodum voluptas extranea corrumpit operationem,quia mentē diſtrahit, illud familiare exemplū inducit: Qui fiſtulis delectant,nō poſſunt mentem adhibere ſermonibus ſi fiſtularum ſonum exaudierint. Item Ioā.v. Qūo poteſtis credere,qui gloriā abinuicē accipitis,& eā quę a ſolo deo eſt nō quęritis: Item.i.ad Corin,ij. Aīalis homo nō per

cipit ea quæ ſunt ſpũs dei.ſtultitia eñ eſt illi:& nõ põt intel ligere:quia ſpiritualiter examinaẽ.Itẽ Prouer.xviij.Nõ reci pit ſtultus verba prudẽtiæ,niſi ea dixeris quæ verſanẽ i cor de ſuo.Ratio hui9,qm̃ affectus ita mentẽ viſco ſuo ĩplet, vt ſicut vas pice refertũ,cæterorũ nihil capere poſſit.Hic mẽs auari ſemp aurũ,ſemp argentũ videt,ſemp reddit9 cõputat. gratius intueẽ aurũ quã ſolẽ.Ipſa eius ſupplicatio ad deũ au rum quęrit,& vellet atq; optaret vt oĩa ei in aurũ conuerte renẽ.Vñ recta eſt ſententia ſapientis:Sanguiſugę duę ſunt di cẽtes,affer affer.Prouer.xxx.ſ.auaritia(vt lyra exponit)& lu xuria.Creſcit eñ amor nũmi quantũ ipſa pecunia creſcit.Et Amb.ſermone.lxxxij.Pueris nimiũ gulę deditis indulgem9 interdum deſideratos cibos auidius ſumere,vt nimietate ſua horreſcãt & auertãt ſe de reliquo ab hmõi cupiditate.Auaritia nihil tale patiẽ,ſed quanto plus inuenit,tanto ampli9 q̃rit.de luxuria idẽ tradit Philoſophus.iij.Ethi.ad finẽ. Voluptatũ appetitus inſatiabilis eſt ſtultoq; vndiq; affluũt, Et exequutio libidinis innatã cupiditatẽ exauget: quinimo ſi magnæ & vehemẽtes ſint,mentẽ à ſuo ſtatu dimouẽt.Quid igiẽ mirũ ſi pręter terrena nihil vel credit cogitat vel amat q alteri filiarũ ſanguiſuge nupt9 eſt:Difficile eñ cõſortium dilecti amittit qui totã animæ vim & intentionẽ trahit cõuertitq; ad ſe.¶Quod ſecũdo pertit atq; corrũpit ratiõis iudiciũ,patet:qa hoc oĩs affect9 habet,vt ĩ quo ipſe inſanit, cæteros furere putet.Vñ Eccleſiaſtes.x.Stultus p viã ambulans cum ipſe inſidiens ſit,omnes ſtultos putat.Stultus enim eſt non qui ſenſu vacuus eſt,cuius nullum eſt ratiõis iudicium:qui ſecundũ Iſidorũ fatuus proprie dicitur:ſed qui ſenſum habet inſipientiæ moribus hebetatũ.Aliquando tñ fatuus p ſtulto ponitur.Eccleſiaſti.viij. Cum fatuis conſiliũ non habes.nõ enim poterunt niſi diligere quæ eis placent.Si igiẽ non eadem videntur amantibus & odientibus , iratis & quietis, ſed omnino diuerſa,vel ſaltẽ magnitudine.ij.Rhethoricę:vt iudici nullam vel paruam videatur reus ĩiuriam feciſſe.ſi amet,contrà vero ſi oderit,maximam :manifeſtiſſimum eſt affectum intercipere deliberationem,iudicium per

B

uertere,&(vt Philoſophi verbis vtar)mentiri facere circa
C practica ſeu agendorũ principia.vij.Ethico. ¶Quòd etiã tertio de contrario vnde vaſtari deberet,fomentũ ſumat,in ſtar ignis qui dũ aqua reſpergit, flammam emittit,& ardet fortius:patet primo:qa nitimur in vetitũ ſemp, cupimuſq; negatũ. Vnde occaſione accepta pc̃m̃ per mandatũ(inquit apoſtolus)operatũ eſt in me oẽm cõcupiſcentiã.ad Roma. vij.& glo.Mat.xiij. Timor hominũ differt,ſed volũtatẽ nõ aufert. Vnde & auidiores reddit ad crimẽ quos aliqñ ſuſpendit à crimine.& Chryſoſt.Sicut fieri non põt vt ligna mittẽdo ignẽ extinguas:ſic fieri nequit vt rationẽ reddẽdo places hominẽ malũ.Itẽ Ambro. ſermone.lxxxj. adhortationibus ſuis ad ad opera pietatis,eleemoſynas & hmõi,ĩducit auarũ reſpõdentẽ:Bona ſunt verba,ſed melius eſt aurũ.Subiungit Ambro.Nihil mirũ nã & ſi quis cũ impudicis de pudicitia loquat̃,& ſcorta vituperet.ij.animi quibus libido dominat̃, multo acrius accẽdunt̃.& eſt ratio,vt contrariũ ſui oppoſiti,niſi vicerit,vim excitat,& quaſi auget p antiperiſtaſim. Qũo calor circũſtans auget frigus aquæ putealis:ſic qcqd magnæ paſſioni cõtrariũ obijcitur,cũ ſuperare nequit,magis intendit:maxime cũ ex obiectis ſe in eis qbus efficit̃ homo contẽni putauerit. Tũc eñ & affectus auget̃,& propugnatricẽ concitat iram:vt iam ex ratione quaſi repugnãtia pelli debere credat. Maledicẽtib9 eñ ſtatim iraſcimur:& vilipendẽtibus ea quibus maxime ſtudemus:vt qui philoſophia gloriant̃,philoſophiã vilipendentibus:qui forma,formã contẽnentibus.qui ergo vitia colentibus,culparũ ſentẽtiam reprehenderit,et diuinę legis carmina morbo hmõi cõtraria cecinerit:inſultationẽ neceſſe eſt reportet,indignationẽ,cõtumeliã,& odium. Vnde recte dicit ſapiens: Acetũ in nitro. Eſt eñ nitrum ſpecies quædã ſalis calore ſolis aduſta in litore maris:quæ ſuperfuſo aceto ſtatim ſumat & crepitat,vt calx viua dum aqua perfunditur. Cõſimiliter cõſciẽtia praua & cor peruerſum vt reprehenſiua carmina audierit,ſtatim maledicit,diſſecatur,arguenti inſultat,& per iram in cõtumeliam fumat,& crepitat. Hinc etiam Prouer.ix.dicitur

cit,Qui erudit deriſorē,ipſe iniuriā ſibi facit:& qui arguit impium,ſibi maculā gñat.& Matt.vij.Nec mittatis ma r garitas vr̄as ante porcos(in ceno.ſ.vitiorū volutātes)ne for te conculcēt eas pedibus,& cōuerſi dirūpant vos.& ibidē de ſctō nō dando oblatrātibus. ¶Qui vero expiri volet ſi terreno affectu plenus ꝓhibeat a cœleſtibus meditādis,amā dis & cred dis:aduertat ſi qbus ipſe mordeē libēter audit diuina carmina,ſi vere gaudet magnificari audiēs celeſtem gloriā,& terreē de miſeria atq̧ de pœna inferi:qm̄ ſi nō,Am broſij nō meā ſnīam audiat:Timeo(inqt)ne pluribꝰ veſtrū cōueniat euāgelica lectio,Cecinimus vobis,& nō ſaltaſtis lamētauimus vobis,& nō plāxiſtis.annūciauimus vobis regni celeſtis gaudiū,& minime corda veſtra motu quodā alacritatis exultāt.p̄dicauimus vobis triſte iudiciū,& ſenſꝰ veſtri ad pnīam in lachrymis nō ꝓrumpūt.Infidelitatis eñī genus eſt ī diuinis rebꝰ nec gaudere ꝓſperis,nec flere cōtra- rijs.ſermone.lxxxj.Et Chriſtus inqt,Qui ex deo eſt,verbū dei audit:ꝓpterea vos nō auditis,qa ex deo nō eſtis.Ioan. viij.Quod aūt in cōtrariū primæ partis q̄ſiti allegatū eſt, Mollis rñſio &c.Prouer.xv.ꝓcedit de reſpōſione q̄ ſubie- ctionē & humilitatē oſtēdit.Canes nāq̧(vt.ij.Rheto.tradit Philoſophus)reſidētes nō mordēt.Secus cū mollibus,æqſ- ſimis ſcilicet diuinæ ſcripturæ carminibus argutus deſpice re ſeu contēnere vr̄,qbus alius maxime afficiē.Tūc nāq̧ ef- ficiet quod acetū in nitro.Prouerb.xxv.Et hæc ſub beni- gna oīm interp̄tatione de propoſitis q̄ſtionibus dicta ſint.

Sequitur ſeptima quæ- ſtio Quodlibetica.

VOlo in eccleſia Dei(inq̄t apoſtolus)quinq̧ verba loqui vt a- lios inſtruam,q̄ decem milia verbo- rum in lingua.j.ad Corin.xiiij.id eſt, Appeto magis in cœtu fideliū quin- q̧ verba,puta credenda,agenda, vitanda, timenda, &

ſperāda:ſenſu meo,id eſt plano & doctrinali loqui.vt alios inſtruam,ꝙ decē milia verborū in lingua.id eſt ſub miraculo varieratis idiomatis quę ipſi nō apprehēdāt.Huius vereor exēplo cōmonitus dominus Quodlibetarius queſtionē agenda & vitanda concernentē mihi ꝓpoſuit,Vtrū mortalis culpa cōmitti poſſit abſq; eo ꝙ libero cōſenſu creaturā aliquā incōmutabili bono peccator ꝑtulerit in amore. Hāc queſtionē qua poſſum breuitate deciſurus inhęreo ꝓſtationi ſolitę,ac oīa dicenda per me ſubmitto correctioni ſanctę ſedis apoſtolice,& oīm qbus incūbit errantē ad ſemitam veritatis reducere.Et vt planior deciſio fiat: q̄tuor ſub ordine inquirā.Primū,an mortale peccatū committi poſſit abſq; libero conſenſu volūtatis.Secundū.an amor pecunię aut alterius primū inculpabilis,aut tātū venialis,adeò īcreſcere poſſit & augeri vt fiat mortale peccatū.Tertiū, an in q̄libet mortali pct̄ō ita aberret peccator vt creaturā tanq̄ vltimū finē & ſupra deū diligat.Quartū,an dilectio dei ſuꝑ oīa ſufficienter nos reponat ad ſtatum gratiæ.vel cōpati ſecū poſſit aliquā mortalē culpā.Quo ad primū inducā ī primis fundamēta qbus irrefragabiliter ſe tueri videtur error Manichęi ꝙ homo nō poſſit vitare ne peccet, Primo infidelitas eſt mortale pct̄m:& non īteruenit ibi cōſenſus liber voluntatis.ergo &c.Prima pars añcedentis patet ex verbo apoſtoli ad hebręos.xj.Sine fide īpoſſibile eſt placere deo. Et ſecūda pars ꝓbatur:quia implicat ꝙ aliquis erret volēs. Si em̄ vult errorē:cū nequeat ferri in incognitū, oportet vt noſcat eſſe errorē:quod īpoſſibile eſt,niſi ſciat veritatē:& ſic cum notitia veritatis ſtaret error circa eandem &c.quæ ſunt contraria.Quanquā ergo quis poſſit velle errare in futurū,& optare vt erret,impoſſibilia tamen ſunt adinuicem velle errare circa aliquid:& de facto errare circa illud. Etiā confirmatur ex verbo apoſtoli Ioannis.xij. P̓propterea nō poterant credere,quia iterum dixit Eſaias: Excæcauit oculos eorum,& indurauit cor eorum vt non videant oculis, & intelligant corde. & conuertantur. & ſanem eos. Non eſt autem conſenſus liber vbi intercurrit neceſſitas. ergò.

Etiã dicit apoſtolus ad Roma.x.Quomodo credẽt quẽ nõ audierũt,aut quomodo audiẽt ſine p̃dicãte?Quomodo verò prædicabũt niſi mittãtur?Ergo ab vltimo ad primũ,quibus p̃dicatores miſsi nõ ſunt,manẽt neceſſario infideles,& ſic abſq; libero volũtatis cõſenſu.❡Secũdo,quia deſpatio eſt mortale peccatũ,& fit abſq; libero cõſenſu. Prima pars patet p illud Iſidori.ij.lib.de ſummo bono:Cõmittere vitiũ mors eſt animæ,deſperare autẽ,deſcẽdere eſt in infernũ.Et ſecũda pars ꝓbatur:quia nemo deſperat quin vellet vtiq; ſperare poſſe,& rẽ deſperatã in futurũ obtinere.❡Tertio ſecũdum Augu.xij.de trini.c.xij.Illecebra ſeu delectatio moroſa ſine cõſenſu adhibito in opus eſt mortale peccatũ. Vñ Auguſtinus ſibi cõparãs in nobis ꝓgreſſum ad peccatũ, illi qui erat pridẽ apud primos parẽtes:ſenſum dicit vicẽ tenere ſerpentis.Et cũ inferiorẽ rationis portionẽ quæ tẽporalia cõcernit,ad delectationẽ in aliquo turpi opere & ꝓhibito perduxerit:ſi nõ decernat mẽs in opus ꝓgredi,habendũ eſt quaſi mulier ſola mãducauerit,ſed nõ ſola dãnabiť: qũia vnus hic homo vtrãq; rationis partẽ tenet ſuperiorem & inferiorem. ❡Quarto,vt apoſtolus inqt ad Ephe.vj.Nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduerſus principes & poteſtates mundi,rectores tenebrarum harum, puta demones. ſed illorum rabido & violento impulſui reſiſtere non poſſumus.ergo &c. Minor patet per illud Iob quadrageſimo primo.Non eſt poteſtas ſuper terram quæ comparetur ei,qui factus eſt vt nullum timeret.omne ſublime videt.ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.Sed poteſtas quę alteri reſiſtere valet, illi eſt comparabilis.ergo. Item Gregorius. Illud præcedentis capituli,videlicet quadrageſimi: Nerui teſticulorum Leuiathan perplexi ſunt:implicatis inquit inuentis argumenta ſua(ſcilicet diaboli) alligantur: vt nequaquam ſe ab vna culpa valeant abſoluere,niſi in aliam conſentiant ſe ligari.xiij.diſtin.nerui.Et confirmo,quia conſuetudo neceſſitat ad peccatum:ergo fortius impulſus dæmonum. Antecedens patet per illud Iſidori ſecundo libro de ſummo bono.cap.xxiij. Cogitatio praua delectationem

parit:delectatio conſenſionē:conſenſio actionē:actio cōſue tudinē:conſuetudo neceſſitatem.ſic his vinculis hō implicatus,quadā catena vitiorū tenet̄ aſtrict',ita vt ab ea euelli nequaq̄ valeat,niſi diuina gratia manum iacentis apprehendat.Pct̄m admittere eſt in puteum cadere:conſuetudinē vero peccandi facere,eſt os putei coanguſtare ne is q cecidit valeat exire.℄ Ad oppoſitum & ꝓ veritate eſt illud Auguſtini:Vaſis iræ deus nō inferret interitū ſi nō ſpōtaneum hō inueniret̄ habere pct̄m.℄ Pro huius deciſione dicam primo qd ſit conſenſus:ſcd̄o qs conſenſus ſit liber:& tertio quale pct̄m ſit conſenſus in actum pcti,& q̄ neceſſario interuenit liber cōſenſus in pct̄o mortali.Et quo ad primū,motus appetitiuus circulo agit̄:vt.iij.de aīa tradit Philoſoph⁹.Appetibile enim mouet appetitū trahēdo ad ſe vt incipiat ab appetibili,& in ipſum terminet̄.Primo eñi apprehēdit̄ appetibile in ratione conuenictis ſeu boni,& imprimit̄ voluntati connaturalitas q̄dā,videlicet amor & cōplacentia ad bonum apprehenſum:& ex amore cōcupiſcētia illiusboni,ex cōcupiſcētia deliberatio de medijs cōgruis & opportunis qbus conſequi poſſit:& ſibi cōplacet in his q̄ repta fuerint cōducibilia ad finē ꝓſtitutū:q̄ cōplacentia cōſenſus dicit̄.Vñ Damaſcenus li.ij.Poſt iudiciū hō diſponit & amat quod ex conſilio iudicatum eſt:& vocat̄ ſnīa.i. conſenſus.Si vero qs iudicet,& non diligat:non eſt ſnīa.Et ſi mediorū plura fuerint placita,reſtat electio eius qd̄ ꝓſequi voluerimus Si vero vnicum dūtaxat placet,idē re ſunt electio & cōſenſus:vt dicit Tho.ſ.ij.q.xv.arti.iij.ſed differūt rōne.Nā inquantum medium illud placet,eius eſt cōſenſus.inquantū a ijs reiectis ipm̄ accipit̄ præ illis,dicit̄ amor ille electio.In motu ergo appetitiuo primum eſt apprehenſio finis:ſcd̄m eius amor:tertium concupiſcētia eius:quartū deliberatio & inquiſitio cōſultatiua de medijs opportunis quintum amor medij aut mediorum q̄ cōducere poſſunt, & dicitur conſenſus.Si vero plura media fuerint,& q̄ hō ꝑſequi non velit vel nō poſſit,ſeqt̄ur electio.Conſenſus ergo nunquam eſt ipſius finis,ſed medij ad finem:quemadmo

dum conſiliū & deliberatio. ℂ Videamus nunc ſcđo qūo conſenſus ſit liber. Et certe differimus à brutis, qa noſmet= ipſos agimus, bruta ſeſe nō ducunt, ſed impulſu quodā na= turæ ducunt. hō aūt ducit ſeipm rōne, conſilio ſeu delibera= tione. Nulla enim alia de cauſa dicimur libertatē & dn̄ium actuum noſtrorum habere, niſi ꝓ quanto rōne & conſilio diſcurrēdo placita ꝓſequimur, & fugimus contraria. Sed deliberatio & cōſilium nunq̄ʒ ſunt de fine, imò p̄ſupponūt appetitū ſeu amorē finis. Vnde Philoſophus. vij. Ethi. oſtē dens in agibilibus principia virtute ſaluari, & malitia cor= rūpi, adducit quēadmodum in mathematicis ratio non eſt edoctiua principiorū, ita nec in agibilibus, ſed virtus a na= tura ſeu conſuetudine recte ſentire faciens circa principia. Dn̄ium ergo & libertas eſt ad conſenſum, amorē & electio nem mediorum. Sed amor finis naturaliter & quaſi à cauſa naturali neceſſitate quadā emergit, neq̄ʒ eſt in noſtra pote= C ſtate, niſi mediate: quemadmodū actus ſciēdi & cognoſcen di intellectus, quos aptiſſimum eſt non libere ſed naturali= ter aſſurgere. Sicut aūt volūtas actū cognoſcendi finē ꝓhi bere pōt auerſione intellectus, dirigendo aciem in alia: ita & amorē actualem finis, cum voluntas ferri nequeat in inco= gnitū: & quia cuilibet rei apprehenſæ in rōne boni vel ho= neſti vel delectabilis aut vtilis volūtas abſolute affici pōt, q amor vel cōplacencia non eſt cōſenſus aut electio, cū a= mor cōſenſus aut eligētiæ ſemp ſit vt medij ꝓpter aliud vt finē: ſed eſt volūtas appetitus finis, exponēdo rōnē finis ne= gatiue, vt cōſiſtat in nō ordinari ad alia, ſecus de fine à finiē do & terminādo media ad ipſum ordinata. Vn̄ oportet di= ſtinguere duplicem voluntatē, ſcilicet appetitus, & eligētię. D Vnde Bonauentura. xxviij. diſt. ij. ſn̄iarum tractās illud Au guſtini, Nihil tam in poteſtate voluntatis eſt, q̄ʒ ipſa vo= luntas: & capit volūtatem pro actu volūtatis: obijcit, Mul to facilı9 eſt homini ieiunare, magnos labores ſubire, & oīa bona ſua ſpargere q̄ʒ voluntatem ſuam abnegare, q̄ʒ inimi= cum diligere. Præterea ſic quandocūq̄ʒ homo vellet, iuſtus eſſet. Reſpondet primo ꝙ Auguſtinus includit ibi auxiliū

gratia:& ſic &c.Scd'o ad ꝓpoſitū noſtrum reſpōdet ꝙ argumētum ꝓcedit de velle vt nominat actum potentiæ affectiuæ:vt ſcilicet eſt q̄dam potētia naturalis,nō aūt vt nominat actum liberi arbitrij.Primo modo velle aliqd idē eſt ꝙ affici ad illud.Scd'o modo idē eſt ꝙ eligere.Volūtas aūt appetitus adeò aliqn̄ adhæret rei,vt vix vel nunq̄ poſſit ab ea ſeparari.Sed ſcd'm velle ſemꝑ manet in noſtra poteſtate, & dicitur velle eligentiæ.ſed qa non eſt efficax niſi inquantum p̄ualet voluntati appetitus,& illi non p̄ualet niſi per gratiam:vnde multi ſunt pc̄tōres qui vellent eſſe iuſti,& ꝙ nunq̄ affectarent mala:nihilominus tamē manēt in ſua iniuſtitia,quia nō adiuuanť à diuina gratia.Hæc ille.Idē apte confiteri vr̄ Aug.viij.confeſſionum,Miranť quidnā monſtri ſit:imperat aīa corpori:& tanta facilitas eſt,vt vix diſcernať à ſeruitio imperium.Vbi aūt imperat vt velit,nec alter ſit ab imperante,neq̄ tamen facit,reſpōdet:Fremebā, & turbulentiſſima indignatione indignabar ꝙ dei pactū & placitum non iam ꝓſequerer.mecum contendebam,& à meipſo diſſipabar:& ipſa diſſipatio me inuito fiebat.Oſtē dit etiam in ſe fuiſſe compugnantes amores,& aliorſum à ſe traxiſſe.quod de velle liberis non cōtingit.Ergo oportet ineſſe amorē alium quem neceſſitate patimur,non libere elicimus.Et Hieronymus in epiſtola ad Ruſticum ſnīam Philoſophi ꝓbans,q amorem veterē amore nouo tanquā clauū clauo doceret expellere,quēadmodū Aſſuero regi principes fecere Perſarū,vt Vaſthi reginę deſideriū,aliarū puellarum amore cōpeſceret:refert ſe vidiſſe adoleſcentē græcū in quodā cœnobio Aegypti q nulla cōtinentia,nulla opis magnitudine flāmam poterat illecebræ extinguere:quē pater cœnobij odio infamiæ ſeruauit,ſeu amore purgādi infamiā,prout latius refert.ergo ſentit amorē tal nō libere,ſed naturali quadam neceſſitate oriri.Preterea Philoſophus.x. Ethicorum:Natura quidē inquit nō eſt in noſtra poteſtate:ſed per diuinā quandam cauſam exiſtit.Sermo etiam & doctrina nō in oībus habet vires:ſed oportet vt antè cult9 ſit moribꝰ auditoris animus ad recte gaudendū odiendūq̄,

tanq̃ ager q ſemina ſit nutriturus.& ergo educatione & aſ-ſuefactione opus eſt:qm̃ modeſte & tẽperate viuere multis pſertim iuuenibus nõ eſt delectabile: ſed moleſtiã nõ afferret ſi fuerint conſueta. Hoc ptèrea vr̃ qa ſemp amor ſeu appetitus finis prequirit̃ vt ratio conſiliũ vel deliberatio vim habeat:& ita naturaliter nõ libere ineſt ſicut eſt actus ſcientiæ. His pmiſſis pono hanc concluſionẽ. Cõſenſus in opus peccati vniuerſaliter eſt pctm̃, aliqñ veniale, aliqñ mortale. Nullum aũt mortale dari põt abſq̃ libero cõſenſu voluntatis. Prima pars patet, qa oĩs conſenſus in mortale, eſt mortale pctm̃. conſenſus vero in opus veniale niſi tollat conditionẽ ,ppter quã à mortali vacabat, eſt tantũ veniale pctm̃. Primũ patet manifeſta ſnia Apl̃i ad Rom̃.j. Qui cum iuſtitiã dei cognouiſſent, nõ intellexerũt: qm̃ q talia agũt, digni ſunt morte: nõ ſolũ q faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus. & vt dicit gl. de officio delegati. c.j. Quadruplex eſt cõ- F ſenſus, videlicet cooperationis, conſilij, negligẽtiæ, & auctoritatis ſeu defenſionis: & vltimum deterrimũ eſt. xxiiij. q. iij. q aliorum. Superaddo quintũ, videlicet conſenſum cõplacẽtiæ, quo videlicet licet nolit quis actũ facere, placet tñ ſibi vt p alium fiat, & quaſi paſcit̃ ipſo ope malo. Quòd aũt hic quintus modus conſentiendi ſit mortale pctm̃, ,pbo, qa min9 eſt ſibi cõplacere ſeu lætari de ruina ,pximi, q̃ de quo cũq; mortali pctõ. ſed primũ eſt mortaliter culpabile: ergo & ſcd'm. Minor patet Prouer. xvij. Qui in ruina lætat̃ alterius, nõ erit impunitus. Et ne putetis eũ puniendũ eſſe vt ,p. veniali, Iob audiamus. Si, inquit, gauiſus ſum ad ruinã eius q̃ me oderat, & lætatus ſum cum inueniſſet eũ malum. non enĩ dedi ad peccandũ guttur meum, vt expeterem maledicẽs animã eius. Vbi hoc horrere videtur quaſi mortale peccatũ. Et apoſtolus. j. ad Corin. vj. Neq; maledici regnũ dei poſſidebunt. Sed maledicere nihil aliud eſt quàm proximo malum optare: & idem eſt de malo alterius lætari, ſeu complacẽtiam ſumere. Et ita cum incomparabiliter deterius ſit ,ppter malum culpę lętari, q̃ propter malũ pœnæ, ſequitur G propoſitum. Quòd autem cõſenſus in actum venialis cul-

pæ ſit pctm̄ veniale,patet:quia ſcd̄m Aug.Si quis voluerit ex neceſſitate vel volūtate adulari maioribus,ſi qs voluerit immoderate dormire,ad minuta pctā ptinet.xxv.diſt.vnū orariū.§.criminis appellatione.ergo conſenſus in actum venialis culpæ,ſolū eſt veniale pctm̄.Et ibidē apte dicit Gratianus ꝙ multa deliberate committunt̄ q̄ ad damnationē non ſufficiunt niſi frequēter iterata fuerint,& in conſuetudinem deducta.Qūo aūt hoc intelligi debeat,anno ſupiori expoſui,qūo videlicet iteratio vel conſuetudo inducere poſ
H ſit mortale pctm̄ in illis.Dico notanter niſi tollat conditionem ꝓpter quam à mortali excuſabat̄:quia ſi illam tollit, bn̄ ſit mortale pctm̄:vt patet de ijs q̄ ex genere ſunt mortalia,ſed p ſurreptionē excuſant̄ à mortali.his ſi adhibitus fuerit cōſenſus,ſunt mortalia:qm̄ ſurreptio excuſat̄ à mortali
I inquantū conſenſum non admittit.❡Sed eſt duplex cōſenſus in opus aliquod mortale,ſcilicet verus,& interp̄tatiu9. Conſenſus verus dicit actum elicitum cōplacentiæ ſeu electionis.Interp̄tatiuus dicit̄ inſtar & ad ſimilitudinem cauſæ priuatiuæ,Sicut enim nauta dicit̄ cauſa ſubmerſionis nauis p ſuā abſentiam qn̄ potuit & debuit ꝓhibere ſubmerſionē nauis,& non ꝓhibuit:ita quis dicit̄ in aliquod cōſentire interp̄tatiue qn̄ potuit & debuit aliquid ꝓhibere.qđ tn̄ ꝓhibuit minime.& ita conſenſus negligētiæ eſt conſenſus interp̄tatiuus ſine etiā quocunq; actu poſitiuo voluntatis.Et dico notanter qn̄ debuit:quia licet quis prohibere opus mortale potuit:ſi non debuit ſeu obligatus fuerit pro tunc ꝓhibere,non cenſet̄ ex hoc conſentire;ſicut nec nauta p abſentiam eſt cauſa ſubmerſionis nauis niſi directio nauis ſtet ſuo oneri.Vnde ſi qs ſe occupans in correptione vel ſermone neceſſario ſaluti ſubditorū,ex hoc ſinat aliū quem ſeruare potuiſſet ruere in aliquod crimen,vel charitatis cōſilio ſciēs eū vicinū mortali pctō pmitteret ruere p̄ſentib9
K alijs vt efficacius reducere poſſit:nō ex hoc dicit̄ cōſentire. Conſenſus verus eſt duplex,abſolutus,& conditionatus. De conditionato cōſenſu in mortale opus ꝙ ſit etiam mortale peccatū,ꝓbo auctoritate Aūg.libro de libero arbitrio

dicentis:Si cui etiam non cõtingit facultas cõcubendi cum vxore aliena,tamen planum ſit eum aliquo mõ cupere,& ſi poteſtas dei,eſſe facturum:non minus reus eſt ꝙ ſi in ipſo facto dep̄henderetur.Ergo conditionata voluntas concũbẽdi,puta velle cõcumbere cũ aliena ſi facultas dareť,eſt mortale pctm̃.Præterea Matthęi.v.Qui viderit(inqt Saluator) mulierẽ ad concupiſcendum eam &c.Ergo ſi quis optat cõcupiſcere,aut ſi velit vbi opportunitas ſe offerret,iam mœchatus eſt.cum ſit vtrobiq; par ratio turpitudinis.Et hæc rõ vr̃ ſcd̃m Aug.Si qs velit furari ſi poſſet impune,& nihil tulit,furti reus teneť.de pœnitentia diſt.j.cap.ſi ꝓpterea. vnde deducẽs ſup verbo ꝓphetæ,Confige timore tuo carnes meas &c.ꝗ timor ſeruilis carnem non crucifigit:Viuit enim(dicit)peccandi voluntas:ꝗ tunc apparet in opere,qñ ſperať impunitas cum verò pœna creditur ſecutura,latenter viuit:viuit tñ,mallet enim licere.dolet nõ licere qd̃ lex vetat:qa nõ ſpiritualiter delectať eius bono,ſed carnaliter malum metuit quod minatur.hæc ille.Sed non viuit illa volũtas abſoluta peccandi,ſed duntaxat conditionata.ergo illa excludit charitatem,& eſt mortale peccatum.Hinc Scotus xv.d.iiij.dicit conditionatum velle ſufficere ad meritũ æternæ vitæ,etiam damnationis æternæ:quale forte fuit(dicit). pctm̃ in angelis.& intendit de appetitu æqualitatis ad deũ Sed contra iſtud videtur,de ſanctiſſimis viris hæc conditionalis verificatur:Iſti negabunt Chriſtum ſi eis mors cõminetur,vel cadent in adulterium ſi vehemẽter tentati fuerint,& nulla eis immineat infamia.ergo conditionata volũtas operis prohibiti non ponit mortale peccatum.Pręterea multi vellent fornicari ſi deo non diſpliceret,aut ſi licitum eſſet,& ſic de aliis: neque videntur in hoc turpe velle.ergo &c.Reſpondeo ad primum,Aliud eſt hominem ſic diſpoſitum eſſe ꝙ in euentum certæ conditionis aliquid ſit voliturus:& aliud eſt hominem velle ſub cõditione:vt ſcilicet cõditio ſit pars prædicati ſiue obiecti voliti.Primum nullum arguit aut requirit actum voluntatis vt æque verificeť de non vtentes actualiter ratione,ſicut de vtente.Sed ſecũdum

duntaxat reperitur in actu poſitiuo volūtatis,quāquā potius veleitas dici debeat quā voluntas ſecundū quoſdā.Sed quid de hoc ſit,nihil refert ad præſens:dūmodo hoc certum teneat ꝙ etiā volumus nonnūquā aliqua ſub cōditiōe quā exiſtere putamus,vbi eſt efficax velle quo in actū progredimur,licet obiectū ſit conditionatū.Ad aliud rn̄deo ꝙ in talibus conditio adiecta adimit & tollit turpitudinem alterius partis obiecti voliti:vt ſi non eſt pctm̄,ſi nō diſplicet deo,ſi ſit honeſtum:& ſic de alijs.In ſuperioribus verò loquor de cōditionibus turpitudinē nō auferentibus:ſicut ſi poſſem impune,ſi opportunitas adeſſet,ſi hoīes non offenderet,ſi ſanitatē nō læderet,ſi facientē nō infamaret &c.Vnde ſiue velit ſiue optet ſub tali cōditione opus ꝓhibitū,peccat mortaliter.Sed ſemꝑ aduerte qđ aliud eſt,optaturꝰ vel voliturus eſſem ſi cōditio illa exiſteret:aliud,opto vel volo aut deſidero ſub illa cōditione.¶ Cōtra hoc qđ dictū eſt conſenſum in actū peccati aliqn̄ tantū eſſe veniale pctm̄, videtur illud Aug.in Ioannē,& ponitur in glo.primæ ad Corin.ix.Digne ſumit,ſup.corpus dn̄i,ſi quū de criminalibꝰ pœnitet,diſplicent venialia,etſi fragilitate humanæ cōditionis ſciat ſe ſtatim ad ea rediturū.Nullū peccatum veniale eſt dum placet, quātūcūqꝫ paruū,ſit mortale.ſi vero diſplicet,nullū iudicatur.qđ Gratianus allegās in.§.criminis appellatione.xxv. diſt.dicit:Nullū peccatū adeo veniale eſt,qđ non fiat criminale dum placet.Vbi glo.in verbo criminale:Cuius aſſiduitas & contemptus non fiat mortale.Vel dicit ſecundū alios ſolus cōtemptus eſt mortale peccatum:ſicut exponitur: Accedit verbum ad elementum,& fit ſacramentum.ergo nunquā cōſenſus in veniale peccatum,poteſt eſſe peccatum veniale.Idem firmare videtur Beda tractās illud Iacobi:Confitemini alterutrum peccata veſtra.Peccata(inquit)que ex ignorantia vel infirmitate comittuntur,dicit & præcipit alterutrum confiteri:quia facile dimittuntur.quæcunqꝫ verò ex deliberatione,non niſi per pœnitentiā.Et cū prima pars intelligi habeat de venialibus,ex quo nulla mortalia poſt baptiſmum contracta deleri poſſunt ſine pœnitentia, opor-

tet(ne cauſam ſeparemus capite,iuxta cap.maiores:de bap. & eius eſſe.)quòd altera pars etiã intelligatur de venialib9. Et per conſequens qui deliberate vult aliqđ veniale,qđ eſt in ipſum conſentire:peccat mortaliter:quod eſt propoſitũ Rñdeo ad primũ:vt dicit beatus Tho.xx.diſt.iiij.ſententiarum.quæſtio.vi. Verbũ Aug intelligi habet de illa placẽtia quæ ad fruitionẽ pertinet:i qua oĩs humana peruerſitas conſiſtit,dum vtendis fruimur,aut econtra:vt dicit Aug. Alias omne veniale qđ voluntarie cõmittitur,cũ certũ ſit ipſum placere,eſſet mortale peccatũ.Gerſon in libro ſuarũ cõcluſionũ limitat ad veniale qđ p ſurreptionẽ vel ſimilẽ cauſam excuſatur a mortali.In illis enim accedente placentia libera ſeu libero cõſenſu fit mortale.Vel poſſet itelligi ſi placet qa peccatũ.hoc eñ eſt diabolicæ obſtinationis velle aliqd qa peccatũ eſt.Ad verbũ Bedæ fateor qđ tota cõgeries ſentẽtiæ ſuæ intelligi debet de opere veniali ex genere,vt mentiri officioſe,loqui ocioſe.& ſic de aliis.Sed aliud ad hominẽ deliberatũ aliquid facere,& aliud ex deliberatione. Deliberatus enim vel deliberate facit qñ per viã ſeu inquiſitionẽ cognita veritate facit.Sed ex deliberatione qñ ſine deliberatione nequaquã eſſet facturus:ſed quia per deliberationem rei qualitates cognoſcit,vult facere:ſicut.iij. Ethicorũ diſtinguit philoſophus inter ignoranter facere, & ex ignorantia facere.Ergo veniale peccatũ ex deliberatiõe eſt velle ipſum facere quia cognoſcitur eſſe peccatum:vbi alias ſi cõperiſſet non eſſe peccatum, noluiſſet facere: quod proprie eſt peccare de induſtria,& eſt diabolicæ obſtinationis,neque accidit ſine mortali contemptu dei. Et ne decipiaris : licet ſcrutetur an aliquid ſit mortale vel veniale, & comperto quòd ſit veniale,vult ipſum proſequi:ſi mortale non:adhuc videtur peccare ex deliberatione:niſi ideo velit opus ipſum quia peccatum,& non ſufficit quòd velit quamuis peccatum eſt,& hoc ſciat.¶ Probo nunc ſecundam partem concluſionis,videlicet quòd abſq; libero cõſenſu &c.Et primo per illud domini ad Caim.Gene.iiij. Nonne ſi bene egeris, recipies?ſin autẽ male,ſtatim peccatum tuũ in foribus ad-

erit.Et ſubdit ad propoſitũ noſtrũ:Sed ſubter te erit appetitus tuus:& tu dñaberis illius.Et erat tũc Caim in ſtatu dãnatiõis & mortalis culpę.Ergo in quocũq; ſtatu fuerimus ſiue gratiæ ſiue dãnationis,ſub nobis eſt id eſt ſub poteſtate noſtra & dño noſtro appetitus peccati, & nos dñamur illius.Idẽ videt̃ manifeſte voluiſſe apoſtolus.i.ad Corinth. x. Benedictus deus qui nõ patiet̃ vos tentari ſupra id qđ poteſtis,ſed faciet cũ tentatione ꝓuentũ vt poſſitis ſuſtinere. Sed nõ dominamur neq; vtimur libertate niſi ratiõe cõſenſus liberi.ergo nullũ mortale cõmitti põt ſine libero cõſenſu volũtatis vero vel interpretatiuo,cõditionali vel abſoluto &c.¶Cõfirmat̃:qa ſi ſic, maxime eſſet de odio ꝓximi, aut appetiu nocẽdi ꝓximo:cũ hoc valde videat̃ cõtra charitatẽ.ſed hoc nõ.ergo &c.Minor pater ꝑ gl,Matthęi.v.ſup verbo,Oĩs qui iraſcit̃ fratri ſuo.Ira eſt oĩs malus motus ad nocendũ.Subditus autẽ motus cui nõ cõſentit̃,ꝓpaſſio eſt. accedente cõſenſu paſſio eſt,& mors in dño. Et licet dixerĩ exiſtentẽ in ſtatu mortalis culpę dñm & libertatẽ habere cõmittendi vel vitandi quodcunq; mortale peccatum:non tamen aſſero quod omnia vitare poſſit nõ recuperata gratia. Sed quoniam ſufficiens ſemper auxilium ſibi offertur quo reſurgere poſſit,& ſic omnia vitare,vt latius deduxi in Qđlibeto an licet euchariſtię vel abſolutiõis beneficiũ miniſtrare illi qui ſe dicit à peccatis abſtinere nõ poſſe &c.¶Ad rationes ante oppoſitum. Ad primam reſpondeo: Infidelitas

O vt dicit puram negationem fidei,non eſt peccatum,ſed potius pœna conſequens originale peccatum: iuxta illud Ioã. xv.Si non veniſſem,& loquutus eis non fuiſſem:peccatum non haberent. & loquitur de peccato infidelitatis.ſed certe reniſus voluntatis facit eam eſſe mortale peccatum:vt oſtẽdit Tho.ij.ij.quæſtione.x.ar.i.& idem eſt de negligentia in-

P quirendi.& ita interuenit liber conſenſus vel verus vel interpretatiuus volũtatis.Quod autem dicitur,implicat dicere ꝙ aliquis volens erret,& ex hoc bene ſequitur quod ergo non interuenit liber conſenſus verus errandi,ſed non arguit qui intercurrat conſenſus interpretatiuus in errorem: omit-

tendo qd' facere deberet ad ꝓhibendū errorē:vt verus con ſenſus i id qd' eſt error,quāquā nō credat eſſe errorē & hoc ſufficit:imò etiā ſufficeret cōſenſus in aliud vñ comitetur ta lis error culpabilis:qa dico ſolū neceſſario interuenire libe rū cōſenſum vt quis peccet mortaliter. Ad confirmationem ex verbo Joānis.xij.dico ꝙ nō poſſe ibi dicit idē ꝙ neceſſe nō:& hoc neceſſe ſolū dicit neceſſitatē cōſequētiæ nō conſe quētis:vt qa ſcriptura aſſerit antichriſtū futurū ꝑditionis fi liū,neceſſe eſt qd' peccabit. Sed talis neceſſitas vtiꝗ ſtat cū contingētia cōſequētis.& vbi oppoſitum futurum eſſet,nū quam hoc ſcriptura aſſeruiſſet. ¶ Ad ſecundum de deſpe ratione reſpondeo quia poſſet mediante dei auxilio ꝓhibe re deſperationem libero cōſenſu,interpretatiuo conſentit in deſperationē.quia illud poſſumus qd' ꝑ amicos poſſumus, tertio Ethicorum. Ad tertium.licet Auguſtinus in paſſu al legato videt̄ poſſe limitari ad caſum dum verus conſenſus adhibetur in ipſam illecebram ſeu turpem delectionem,in hoc quod dicit,tenens tamen,& libenter volens,quæ ſtatim vt attigerunt animū,reſpui debuerunt: nihilominus ſiſten do in cōmuni intellectu doctorum reſpondeo ꝙ ad minus priuſquam ipſa delectatio fiat mortaliter moroſa, interue nit neceſſario conſenſus interpretatiuus voluntatis. Non enim dicitur moroſa à diuturnitate temporis;ſed ſecundū beatum Tho.prima ſecundæ.q.lxxiiij.arti.vj.a mora faciē di qd' voluntas facere debuit:ſicut quis dicitur in mora ſol uendi. Probabile tamen eſt ꝙ talis conſenſus interpretatiuꝰ non facit mortale,niſi illecebra magna fuerit,vt periculū ſit perducēdi animū ad conſenſum in opus vel delectationem ſeu illecebrā ipſam. Vnde Bonauentura.xxiiij.d.ij.ſententia rū cauſam aſſignās quare delectatio moroſa ſit mortalis,de ſignat pro cauſa,quia aduertit periculū.ſed limitate loquit̄, cum & delectatio & opus nephariū de quo eſt,diſplicent: ſed idē credo cū ꝑ magnitudiē delectatiōis aduertere debue rit periculū.& ſiue diſplicet,ſiue nō. ¶ Ad quartū reſpon deo: Licet nulla poteſtas cōparetur dæmoni in rebus ad ex tra efficiēdis:vtiꝗ tamē in libertate voluntatis,cum poſſi

mēs noſtro arbitrio & bene & male velle:dæmon tantum male.Iterū etſi per nos tentationibus dæmonū reſiſtere nō valemus,vtiq; tñ mediante dei gratia,q̄ ſemp nobis p̄ſto eſt & offert,faciens cū tentatione ꝓuentū,vt poſſimus ſuſtinere &c.Et argumētū Gregorij de implicatis inuētis &c. ꝓcedit ſuppoſito errore intellectus:vt patet in omnibus trib⁹ exēplis q̄ adducit.Perplexitas enim primi accidit qa credit ſe iuramēto obligari vt futurū adulteriū vel homicidiū quātum in eo eſt nō ꝓhibeat,quū tñ iuramētū eſſe neq̄at iniq̄tatis vinculum.xxij.q̄ſt.iiij.inter cætera.Imo & ſi in cōfeſſione p̄cepiſſet,vtiq; poſſet aliū accuſare non intimando ꝑſonā cōfitentis:vt tradunt doctores.In ſcd̄o,qa credit votum obedientiæ ad illicita ſe extendere.In tertio,quia credit ratione boni finis ſeu vtilitatis ꝓximorum hoīem aſtringi ad ea q̄ ſibi non licet:puta ad exercitiū poteſtatis ſimoniace adeptæ.

Q ¶ Ad confirmationē ex Iſidoro dico vt.v.Metaphy.dicitur:Neceſſitas dicitur nō ſolum vbi oppoſitū eſt penitus impoſſibile ſeu implicans cōtradictionem,ſed etiā cuius oppoſitum eſt valde difficile,quō dicimus claudum neceſſario curue ambulare.ꝗ nō niſi magna difficultate recte ambulat.ſic qa non leuiter relinquo qđ facere ſoleo,& iuxta Hebeni verbū aīo inueteratum vſum ꝑmanere amici atq; eū tādē hoībus naturā eſſe:vt refert Philoſophus.vij. Ethi.Sed hoc ſolum fortē adhæſionē vocare voluit,& quā ſit difficile vincere.Etiam loqtur Iſidorus de neceſſitate ꝑ excluſionē diuinæ gratiæ:vt patet ꝑ exceptionem quam adiungit,niſi(inquiēs)diuina gratia manum iacentis apprehēdat.& hoc concedo.Sed plurimorum manus à deo apprehendūtur qui tñ extra puteū nō trahūtur,quia ſemetipſos iuuare nō ſatagūt:vt ſi iacēti in puteo chorda porrigit,qua ſe valeat liberare:ſed qa laboris piget,aut pœnā refugit:ſua culpa,non offerentiū reſtē,in puteo ꝑſeuerat.

Secundo inquirere habeo vtrum pecuniæ vel rei alterius amor primum inculpatus aut tantū venialis adeò increſcere poſſit & augeri vt fiat mortale peccatū.Et videtur primo ꝙ nō-

quia ſi ſic.ex ſolis venialibus pctis poſſet aliquod mortale conſtitui:& certe venialibus pctis correſponderet pœna in finita ſcdm extenſionē:quod falſum eſt & impoſſibile.Primū deduco ſic,pono gratia exempli primum gradum amoris tantum eſſe veniale pctm̄,& amorē q p augmentationē iam habitus eſt,mortale pctm̄ eſſe viginti graduum aut triginta.Tunc ſi primus gradus tātum erat veniale peccatū, ergo etiā qlibet ſequentiū:cū ſint eiuſdē rōnis & intenſionis.Cū ergo illi viginti vel triginta gradus cōſtituant totū illū amorē,ſeqtur ꝙ illa viginti vel triginta venialia faciūt vnū mortale,cum totum nihil aliud ſit ꝙ̄ ſuæ partes ſimul ſumptę.Falſitas imò implicatio illi9 patet:quia cum pœna cuiuſlibet illorum ſit finita,& eiuſdē rationis:collectio ex oībus pœnis eorum erit finitū, quum finita numero finito ſumpta nequeāt cōſtituere infinitū.Et cū pœna cuiuſlibet mortalis ſit infinita ſcdm extēſionē:ſequit̄ ꝙ eadē pœna erit finita ſcdm extenſionē & infinita.Scd'm,videlicet ꝙ venialibus correſponderet pœna infinita,deduco:qa ſi toti pctō correſpondeat tota pœna:medietati pcti ſcd m intēſionem correſpōdet medietas pœnę eo mō quo medietatē habet puta ſcd'm acerbitatē:& quartæ,quarta pœnæ:& ſic ꝓportionabiliter in infinitum.ergo tricesimæ parti amoris correſpondet tricesima pars pœnæ.ſed tricesima pars amoris ponit pctm̄ veniale,& tricesima pars pœnæ eſt infinita ſcd'm extenſionē:& ita veniali pctō correſpōderet pœna infinita: & ſic veniale eſſet mortale.Antecedēs ꝓbo ex ꝓportione, qūo argumentat̄ Philoſophus.vij.Phyſicorū de medietate moūētis,aut medietate mobilis &c.Scd'o,qa acerbitas pœnæ correſpōdere vr̄ intenſioni pcti:iuxta illud Apocalyp. xviij.Quantū glorificauit ſe in delicijs,tantū date ei de tormento & luctu.& illud Deutero.xxv.Scd'm menſuram delicti erit & plagarum modus.Præterea q alteri ſoluit quātum debet,nullam irrogat ei iniuriam ſi cui minus debet, adhuc plus dederit.ergo qui deo tribuit amorem ſummo bono vel vltimo fini debitum ꝓ tempore quo eum præceptum aſtringit,nō peccat quantumlibet intēſo amore alio

in tpe creaturam dilexerit.neqꝫ hoc arguit ſi actum diligẽdi creaturam aliqñ comitetur culpabilis omiſſio dilectionis dei,qa ſic occupationem aliam vel ſomnũ oporteret mortale fieri:qđ nemo ſanæ mentis dixerit.licet em̃ cõcurrat cũ aliquo mortale pct̃m̃:nõ ꝓpterea ipſum oportet eſſe mortale pct̃m̃. Præterea quantũlibet intẽſo amore qs creaturã dilexerit,põt velle ꝓ Chriſto vbi opus ſeu neceſſariũ erit, creaturam illã ſeu amorẽ illius relinquere.ergo retinet Chriſtũ ꝓ fundamento amoris:& ꝑ conſequens cũ ſupædificauerit,põt eſſe lignũ aut fœnũ aut ſtipula:vnde detrimentũ patieẽ,ſed nõ erit mortale pct̃m̃:iuxta ſnĩam Apđſtoli.j.ad Corint.v.Ipſe aũt ſaluus erit,ſic tamẽ quaſi ꝑ ignẽ.Antecedens patet:quia põt hoc quis expiri in ſe.Et conſequentia tenet:qa hoc manet fundamentum amoris ꝓ quo cætera ꝑdere parati ſumus.Ad oppoſitum & ꝓ veritate eſt illud Iacobi.iiij.Adulteri,neſcitis qa amicitia huius mundi inimi-

A ca eſt Deo ?quicunqꝫ ergo voluerit eſſe amicus huius ſeculi,inimicus dei conſtituit.¶ Pro huius ſolutione valde videẽ mihi fuiſſe ſolicitus btũs Aug.duo ex ſcripturis fundamenta colligens.Primum eſt illud Apoſtoli.j. ad Timo. vj.Habẽtes alimenta,& qbus tegamur,his contenti ſumus. Nam q volunt diuites fieri,incidunt in tentationẽ & in laqueũ diaboli & deſideria multa & nociua q̃ mergũt hoĩem in interitũ & ꝑditionẽ.Radix enim oĩm malorum eſt cupiditas:quam q̃dam appetentes errauerunt à fide,& inſeruerũt ſe doloribus multis.Scđm eſt illud apoſtoli.j.ad Corin. iij.Fundamentum aliud nemo põt ponere &c.ſi qs aũt ſuperædificauerit ſupra fundamentum hoc aurum,argentũ, & lapides precioſos,ligna,fœnum aut ſtipulam,vniuſcuiuſqꝫ opus manifeſtum erit.Dies enim domini declarabit, qa in igne reuelabitur,& vniuſcuiuſqꝫ opus quale ſit ignis probabit.ſi eius opus manſerit quod ſuperædificauit,mercedẽ accipiet.ſi cuius opus arſerit,detrimentum patietur. ipſe tamen ſaluus erit,ſic tamen quaſi per ignem.Ex primo concludit primo de ciuitate dei.ca.x.quibus terrenæ diuitię perierunt,ſi eas ſic habebant ſicut ab iſto foris paupere,intus diuite

tus diuite(& loquiť de Paulo apoſtolo)id eſt ſi mũdo vtebant tanq̃ nõ vtẽtes:potuerũt dicere qđ ille grauiter tentatus,& nimime ſuperatus,Nudus egreſſus ſum de vtero &c. dñs dedit,dñs abſtulit:ſicut dño placuit &c.Illi aũt ĩfirmiores qui terrenis de bonis quãuis ea nõ p̃ponerẽt Chriſto,aliquãta tñ cupiditate cohærebant,quantũ hæc amando peccauerunt,perdẽdo ſenſerunt.Tantũ quippe doluerũt, quãtũ ſe doloribus inſeruerũt:ſicut apoſtolũ ſupra dixiſſe cõmemoraui.& ibidẽ valde beatũ Paulinũ epiſcopũ Nolenſem cõmendat:qui dum oĩa ſibi auferrent,dñm orauerit:Dñe nõ excrucier propter aurũ & argentũ.vbi eñ ſunt oĩa mea,tu ſcis.Regula igitur quã ex verbis apoſtoli colligit Aug.hęc eſt: Tantum quiſq; peccauit amando diuitias,quantũ dolet eas amitendo,licet eas Chriſto nunquã præponeret.Ex illo argumentũ.xxj.de de ciuitate dei.c.xxvj.Quiſq; ſic habet in corde Chriſtũ,vt nõ ei terrena & tẽporalia nec ea q̃ ſunt licita ac cõceſſa p̃ponat,fundamẽtũ habet Chriſtũ.ſi aũtem p̃ponit,etſi videatur fidẽ habere Chriſti,nõ eſt tamen in eo fundamentũ Chriſtus,cui talia p̃ponunť.quãto magis ſi ſalutaria præcepta cõtẽnens cõmittat illicita,etiã nõ præpoſuiſſe Chriſtũ,ſed poſtpoſuiſſe cõuincitũr,quẽ poſt habuit imperantem,dum contra eius imperata ſeu conceſſa ſuã per flagitia delegit explere libidinem.Infert:Si Chriſtianus diligit meretricẽ,& ei adhæret:non habet fundamentum Chriſtum.Si autem vxorem ſecundũ ſeculum,carnem diligit.ſi in morbo concupiſcentiam ſicut gentes quæ ignorant deũ, etiam hoc ſecundũ veniã concedit apoſtolus,imò per apoſtolũ deus.Poteſt ergo & iſte habere in fundamento Chriſtũ.Si enim nihil ei talis affectionis voluptatiſq; præponat, quãuis ſuperædificet ligna &c.Chriſtus eſt fundamentũ,& ipſe ſaluus erit per ignem.Etiã qui amat patrẽ vel matrem plus quã me,nõ eſt me dign9,ait ſaluator Matthæi.x. Verũ qui hos ſic amat carnaliter,vt tamẽ eos Chriſto dño nõ p̃ponat,malitq; ipſis carere q̃ Chriſto ſi ad hunc articulum tentationis fuerit adduct9:per ignẽ ſaluus erit : quia eorum amiſſione neceſſe eſt tantũ vrat dolor quãtũ hæſerat amor.

Idem ſententialiter ponit in enchiridio.xcviij.cap. Quando alterutra cōditione inquit ꝓpoſita eis carere malit ꝙ Chriſto,nec timore amittēdi talia deſerit Chriſtū.quãuis doleat dū amittit,ſaluus eſt quidē,ſic tñ quaſi ꝑ ignē:qa vrit eum rerū dolor quas dilexerat amiſſarū,ſed nō ſubuertit neqꝫ cōſumit fundamētū ſtabilitate atqꝫ īcorruptione munitū.Pro

B huius intellectu clariori eſt aduertendū ꝙ de rōne fundamēti eſt ferre ſeu ſuſtinere totum pōdꝰ ſeu onus ędificij:vt quo illḋ tractū fuerit,neceſſe ſit aliorū ꝗdlibet vel iā ab edificio decidere,vel fundamentum ſequi. Huiuſmodi ſimilitudine ꝑ metaphorā quandā illud in corde ſeu affectu hominis dicitur fundamentū,cuius amor ſic mentē abſorbet atqꝫ īplet, vt quicqd aliorſum trahit à fundamēto,neceſſe eſt vt decidat finaliter à corde quãdo ſtare non poteſt:& ſeq quo preit fundamentū.Et ergo ſi nullius amor hoc modo cor occupet:nihil ſibi eſt fundamētū.Si pluriū amor in ſimul,illa ſimul ſunt ei pro fundamento.Huius exemplum capite de vi magnetis ipreſſa ferro.vis illa ſeu virtus īpreſſa mouet ferrū ad eū magnetē à quo īprimitur,ſicut amor ad ipſum amatū. Vbi in diuerſis locis magnetes poſueritis:qui vigoroſior exiterit,ꝓuincet aliorū vires,& ferrū deducet ad ſe:& ille magnes ē ferro quaſi fundamētū.Si vero ęque fortē & magnū inferius poſueris,& conſimilē penitus ſurſum,neutrū habebit ferrū ꝓ fundamēto,ſed manebit ſuſpēſum ī medio: quō ferrea tumba maledicti Machometi fertur in aere detineri. Similiter ſi in eodē ſitu ęque fortes magnetes locaueris, ambo ſimul ferro fundamentū erunt, neuter ſolus totum fundamentum.Inferoꝰ. Vbi ergo amor Chriſti non ita ſingulorū & omnium excedit amorem,vt quo Chriſtus ierit ſanctis pręceptis ſuis,ſequantur,vel decidant ab amore. quō ſi predominantem magnetem a loco traxeris,tandem penitus deperit magnetem virtus,& in ferro extinguitur:ita qui nō ſequuntur Chriſtū,ibi dico Chriſtū non eſſe fundamentum. quod ſatis patere credo ex pręmiſſis.Hoc ſuppoſito reſpondeo ad quęſitū affirmatiue,ꝙ adeo increſcente poteſt & augeri amor creaturę primū venialis tantū aut inculpatus,vt

poſt ſit mortale peccatū. Probo ꝑ illud .i. Ioannis .ij. Nolite inquit diligere mūdū, neq; ea q̄ ſunt in mūdo. Glo. interlinea, id eſt abundantiā vel pulchritudinē eius, vt aurū, argētū, & omnē luxū diuitiarū. Addit apoſtolus ꝓ cauſa, Si quis diligit mundū, nō eſt charitas patris in eo. vbi glo. inter li. Sicut em̄ ꝑ odiū proximi, ita ꝑ amorē mūdi extinguitur amor dei. Præterea Hiero. contra Iouinianū, Nihil inquit intereſt ex quā honeſta cā quis inſaniat. vñ & Sextus Pythagoricus ait in ſententijs: Adulter eſt inquit in ſuā vxorē amator ardētior. In aliena quippe vxore ois amator turpis eſt, in ſua nimis. Sapiens iudicio debet amare cōiugē, nō affectu. xxxij. q. iiij. origo. Itē Eccleſiaſtici .x. Nihil iniquus eſt q̄ amare pecuniā B hic em̄ & animā ſuā venalē habet: quoniā in vita ſua ꝓiecit intima ſua. Itē Ioā. xij. Multi ex principibus crediderunt: ſed propter Phariſeos nō cōfitebantur, vt de ſynagoga nō eijcerentur. dilexerūt em̄ gloriā hominum magis q̄ gloriā dei. Ergo amor creaturę tantū intendi poteſt, vt fiat mortale peccatū. Probo cōſequētiā: qa tantū augeri pōt, vt realiter extinguat Chriſti amorē, ſicut delectatio vehemēs expellit omnē triſtitiā nō ſolū quæ contraria eſt: ſed etiam contingentē. vij. Ethico. Etiā facile tantū augetur, q̄ Chriſtus non maneat fundamentum. ſed hoc ſolum fit per mortale peccatum. Cum ergo nihil aliud ibi fuerit q̄ amor nimius, & non adhuc ꝑpetratio alterius illiciti: ſequitur propoſitū. Preterea tenemur quo ad animi preparationem omnia velle perdere pro Chriſto ſub pœna ęternę damnationis. ſed tantum augeri poteſt amor creaturæ vt nos impediat paratos eē omnia ꝓ Chriſto ꝑdere. ergo &c. maior patet ꝑ illud Lucę. xiiij. Omnis q nō renūciat oībus quę poſſidet, nō poteſt eſſe meus diſcipulus. vbi gl. Relinquere oia tātū eſt ꝑfectorū: ſed renūciare, oībus cōpetit: qa ita licite vtunt mūdanis q̄ poſſidēt, vt tñ mēte tēdāt ad ęterna. e. c. dicit. Si quis venit ad me, & nō odit patrē ſuū aut matrē &c. adhuc autē & animā, id eſt vitam ſuā: non poteſt meus eſſe diſcipulus. Sed ſolum mortale depellit hominem à diſcipulatu Chriſti: ergo non eſſe paratum omnia ſua relinquere &c. eſt mortale. Et minor patet: quia ex

nimio amore creaturæ qs frequẽter ita adhęret creaturæ vt vbi creaturã oporteret relinquere & perdere,aut Chriſtum mortaliter offendere:mallet longe Chriſtũ offendere ꝙ &c. ergo talis amor impedit hãc animi ꝑparationẽ.Et cõfirmo. Tenemur nõ ſolũ vitare peccata, ſed etiã omnes occaſiões

E veriſimiles mortalis peccati:imò & de quibus diſcrimẽ nobis ĩminet mortalis culpę.Qui eñ amat periculũ,peribit in illo.Eccleſiaſtici.iij.Etiã præceptũ habemus exire de medio eorũ:ſeparari ab eis:ĩmundũ nõ tangere.ij.ad Corinth.vj.& Eſaię.lij.Sed hoc ſeparari ſolũ videt̃ ad noſtrã cautelã neceſſariũ:vt videlicet occaſiones veriſimiles de quibus probabile dubiũ fuerit ꝑtrahendi nos in mortale,fugiamus & viteamus.Hinc Grego.& ponitur de pœnitentia diſtinctione. v. cap.falſas.Cum ergo frequenter ex immodico amore ſeu immoderato periculũ immineat vt homo pertrahatur in mortale,oportet ad minus tunc propter illum amorem nimium concurrere peccatum mortale in voluntate, & veriſimile etiam ipſummet amorem tunc eſſe mortale peccatum: quũ nõ ſinat Chriſtum noſtri cordis eſſe fundamentum. ¶ Ad

F rationes añ oppoſitũ.Ad primã nego ſequelã:& ad ꝓbationẽ adductã dico ꝙ licet ꝗlibet graduũ ꝑ ſe & ſeparati eſſet veniale vel nullũ peccatũ:tñ inſimul ſumpti ſunt vnũ peccatũ mortale.Do ſimile.accipio centũ milia granorũ tritici de cãpo alterius.eſt mortale peccatũ,& tñ acceptio vniuſcuiuſq; grani vbi ſeparatim & ſeorſum exiſteret,nullũ pœnitus peccatũ foret:vt recte dicit Tho.ſecunda ſecundæ. q. lxvj.art.vj. Propter exiguitatem nullũ damnũ cẽſetur ꝓximo inferri:imò dico quod in parua re dominus præſumitur nõ eſſe inuitus.Similiter odium fratris ſurreptitium eſt tantum veniale peccatum : & ſi continuando per quodcunq; paruum momentum temporis ſeorſum tantũ foret veniale peccatum:ſed per totum aliquod tempus in quo potuiſſet deliberare,& non repulit deliberando,eſt mortale peccatum.nec valet conſequentia,per ſe ſeu ſeparate eſſent venialia peccata.& in toto exiſtentia non ſunt mortalia peccata: ergo manent venialia:quia in toto nõ ſunt peccata,ſed par

tes vnius mortalis peccati.Intelligo hoc quibus determina= ta pœna debeat à pœna totius,Stat enĩ quod habeãt deordi nationẽ,& nõ ſint ĩputabiles ad pœnã ęternã.Sed cũ toti pœ na æterna correſpondeat:pœnę quæ partibus ſeorſum debe rentur,abſorbenẽ quaſi & euaneſcũt in pœna totius,ita qđ nihil eis ſpeciale correſpondet aliàs dicere oportet qđ venia lia cũ faciunt totũ habẽs determinatã deordinationẽ à deor= dinationibus partiũ,poſſunt reddere mortale.Deductio ve rò argumẽti ꝓcedit quando deordinatio totius ſolũ eſt qd collectũ ex partiũ deordinationibus,ita quod totũ nõ ma= gis ſit contra charitatẽ quã quęlibet partiũ collectarũ ſum= pta ſeorſum.Quæ harum ſolutionũ alteri pręferri debeat:ad alia ꝓperans,auditoris iudicio relinquo. Ad deductionem ſecundę partis ſequelę cũ arguit:Si toti correſpõdet tota pœ na,oportet medietati peccati correſpõdere mediam, quartę quartã,& ſic de alijs per locũ a ꝓportione.Reſpondeo, Nõ arguitur penes locũ illũ à ꝓportione,niſi illud cuius gratia proportio habet.ita reperiat ꝑtialiter immediate & in alijs ꝑtibus ꝓportionalibus,ſicut totaliter reperit in toto. & ſic nõ eſt in ꝓpoſito:qa pœna æterna ſolũ correſpõdet peccato ratione huius quod eſt eſſe contra charitatẽ.& in ꝓpoſito partibus non ita cõpetit eſſe contra charitatem,vt patet cla re in ſimili de continuatione odij dei per breue momentum quo adhuc eſt ſurreptitium:& per tempus quo interpreta= tiue conſentit,& eſt mortale.Per idem reſpondeo ad illud ... pocali.xviij.& Deutero.xxv.quod non procedunt in pœ= na æterna infligenda niſi extrema comparata ſint contra charitatem,ſeu pellant charitatem.& ita non eſt hic. ¶ Ad ſecundum reſpondeo quod deo nunquam ſatis ſoluitur de amore niſi plus ſingulis & omnibus de perfecto corde a= metur.Cuius ſimile reperies in omnibus vbi ſeruare opor= tet diſtributiuam iuſtitiam quæ in proportiõe gęometrica conſiſtit,ſeu in proportione proportionum.vi.Ethicorum. Si enim magiſtratus æque meritis apud Rempubli.inæqua lia elargiri voluerit de publico,peccat contra iuſtitiam diſ= tributiuam.Et magis ad propoſitum,quantumcunq; dede

cit Petro magis merito ſeu digno: ſi Ioanni minus bene merito plus dederit, nõ ſatiſfecit Petro, cui ex iuſtitia plus dare debebat. & ita in caſu aliquo gradu amoris ſatiſfaceret deo qñ remiſſius creaturas amauerit, quo ſatiſfacere nõ põt, cũ ardẽtius cœperit creaturas amare. Et cũ dicit ꝙ hoc nihil arguit ſi aliqñ comitẽ habeat &c. cõcedo: ſed certe aliud lõge eſt amorẽ dei poſitiue depellere, vel non ſinere vt ſic inualeſcat vt ſit homini Chriſtus fundamẽtũ: & illa de cã ſit amor creaturę mortale peccatũ. ¶ Ad tertiũ reſpõdeo: põt amor ad creaturã adeo intenſus eſſe, ꝙ ſecũ nõ permittat velle efficax perdendi omnia pro Chriſto licet ſtet velle quoddam

A optatiuũ, quo optarẽ me ſic affectũ vt omnia ꝓ Criſto ꝑderẽ vbi opus fuerit, ſicut optarẽ pro ſcientia quietẽ, ſomnum &c. contemnere, ſed certe efficax velle nondum habeo.

TERTIO inquirendũ eſt an in quolibet mortali peccato hõ ita aberret à deo, vt creaturam tanquam vltimum finem & ſupra quàm deum diligat. Et cũ nihil certius inueniatur quã quod dente diſputationis diſcutitur: adducam ad partes vtraſq; quædam ad ſoluendũ difficilia, vt poſt de medio tenebrarum lux veritatis reſplendeſcat gratius. Et arguo ꝓ parte affirmatiua. ¶ Primo ſic, Omnis peccans mortaliter fruitur creatura: ergo diligit creaturam ſupra quàm deum & tanquam finem vltimum. Conſequentia tenet, quia frui eſt diligere ſeu amare aliquid tanquam finem vltimum: iuxta illud Auguſt. primo de doctrina Chriſtiana: Si vero inheſeris atq; permanſeris finem in eo ponens letitiæ tuæ, tunc proprie diſcendus es frui. quod nõ eſt faciendum niſi in ipſa trinitate, id eſt ſummo & incommutabili bono. Et antecedens patet per eundem. x. de trinit. c. x. Fruimur inquit cognitis, in quibus volũtas propter ſe ipſa delectata conquieſcit: vtimur vero his quæ ad illud referimus quo fruendum eſt: ſubdens ad propoſitum, Nec eſt alia vita hominis vitioſa atque culpabilis, quàm male vtens, & male fruens. & libro lxxxiij. quæſtionum, quæſt. xxx. Omnis itaque humana peruerſio, quod etiam vitiũ nominatur, eſt fruendis vti velle, atq;

vtendis frui. Ergo peccãs mortaliter vel fruitur male creatu ra,& habeo intentũ: vel vtitur male deo: & cũ vſus ſemper referat ſuũ obiectũ in aliud quo fruimur, oportet vt deũ refe rat in creaturã qua fruimur: & per cõſequens nemo peccat mortaliter niſi creaturã diligat tanq̃ vltimũ finẽ, & ſupra deũ. ¶ Secundo ſic. Auaritia, ſimiliter gula (de quarũ qualiſ bet tñ minus videt) eſt amor creaturæ tanq̃ finis vltimi: ergo & in quolibet alio pctõ. Antecedẽs patet de auaritia. per illud Apoſt. ad Ephe. v. Hoc ſcitote q̃m oĩs fornicator aut immũdus aut auarus (qđ eſt idolorũ ſeruitus) nõ habet hæreditatẽ in regno dei. Sed ſeruitus idolorũ ſeu idololatria ſolũ eſt cũ diuinus honor & amor impendit creaturæ. ergo &c. De gula patet ad Philip. iij. Multi ambulãt, quos ſæpe dicebã vobis, nunc aũt & flens dico, inimicos crucis Chri ſti: quorũ finis interitus, quorũ deus venter eſt, & gloria in cõfuſione ipſorũ: qui terrena ſapiunt. vbi gl. interlinea. Hoc ab homine colitur, qđ præ cæteris diligit. ergo guloſus dili git ventrẽ id eſt corpus ſupra deũ. ¶ Tertio ſic, ſecundum Aug. tractantẽ illud Pſal. lxxix. Incenſa igni & ſuffoſſa ab increpatione vultus tui peribũt. Omne pctm̃ oritur aut ex timore male humiliante, vel ex amore male inflamante. Sed timor pręſupponit amorẽ. Nam vt Aug. inquit lib. lxxxiij. quęſtionum, manifeſtũ eſt nullã aliã eſſe mutuandi cauſam, quàm vt amata amittam⁹ adepta, vel nõ adipiſcamur. ſpe rata. Ergo à primo ad vltimũ, omne mortale pctm̃ oritur ex aliq̃ peruerſo & inordinato amore: & nõ videt ex quo niſi ex amore diligẽdi creaturã ſup omnia, ſeu fruẽdi creatu ra. ergo. Et cõfirmatur, quia ſecundũ Dionyſi. in. iiij. de diui nis nominibus, propter amorẽ omnia agũt quæcũq; agunt. ergo &c. ¶ Quarto ſic. Quicquid agimus, fit à nobis ꝓpter vltimũ finem. Cũ ergo in actu mortalis culpæ homo nõ ha beat deum pro fine vltimo, ſaltem cum ſcienter offendit deum: oportet quòd habeat creaturam aliquam pro fine vl timo. & habetur propoſitum. Antecedens patet. xiij. de tri ni. c. iij. Et hoc verum eſt, inquit Auguſt. ꝙ omnes homines eſſe beati velint, idq; vnũ ardentiſſimo amore appetunt, &

propter hoc cætera quæcunq; appetũt. Itẽ. xix. de ciui. dei. c. ſ. Illud eſt finis boni noſtri, ꝑpter qđ appetenda ſunt cætera: ipſum aũt ꝑpter ſeipſum. Idẽ ꝓbat ſanctus Tho. prima ſecũdæ. q. ſ. arti. vſ. Quicquid appetimus, in ratione boni appetimus: & ſi non ſub ratione boni perfecti qđ eſt vltim⁹ finis, neceſſe eſt vt appetatur vt tendẽs in perfectũ. Semper em̃ perfectiõis alicuius inchoatio ordinaẽ in eius cõſummationem: vt patet tam in his quæ à natura fiũt, quã in his q̃ ab arte. oĩs nãq; inchoatio perfectionis ordinaẽ in conſummatã perfectionẽ q̃ eſt finis vltimus. Secundo ſic, quia finis vltimus ſe habet in mouendo appetitum, ſicut in alĳs motionibus primum mouens. ſed ſine primo mouente alia non mouent: ergo nec ſine primo appetibili. ¶ Quinto ſic, quia omne mortale pc̃m̃ deſtruit verũ fundamentũ, & ſuperædificari nõ põt Chriſto fundamẽto, ſed hoc ſolũ accidit dũ aliquid ſupra Chriſtũ, vel ad min⁹ æqualiter amaẽ: ergo oportet cõcurrere in mortali pc̃õ amorẽ creaturæ tanquã finis vltimi, negatiue ad minus exponẽdo, ſcilicet ſupra quẽ non ſit alius finis &c. ¶ Ad oppoſitũ eſt ꝙ ex zelo dei quidam mortaliter peccãt & ad Roma. ſ. Teſtimoniũ perhibeo illis qm̃ zelũ qđẽ dei habẽt, ſed nõ ſecũdũ ſcientiã. Ignorãtes em̃ dei iuſtitiã, & ſuã volẽtes iſtituere, iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti. Et vbi hoc nõ ſufficeret, ſaluatorẽ audiamus: Venit hora, inquit, & nũc eſt vt oĩs qui interficit vos, arbitreẽ ſe obſequiũ præſtare deo. Ioã. xvſ. Idẽ. cõfirmat ꝟbũ Ber. Zelus ſine diſcretione præcipitat. Præterea contingit aliquẽ ex ignorantia peccare mortaliter: vt patet de Paulo. ſ. ad Timoth. primo. Qui prius inquit fui blaſphemus, perſecutor & contumelioſus: miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci. Et Chriſtus orauit pro his qui eum ex ignorantia culpabili morti tradiderunt. Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Præterea tertio quis poteſt velle aliquid prohibitum ſcienter ſub ſpe veniæ: quam niſi ſperaret, nullo pacto ad id faciendum induci poſſet: pro quo facit quod Auguſt. ſub dubio de primo parente firmare videtur ꝙ ex quadam amicabili beneuolentia quo pleruq;

ſic vt offendatur deus,ne offendat ꝓximus & amicus &c. vt videre poteris. xxij.diſt.ij.ſenten.¶In hac qōne vr̄ ſolen nis quorūdam doctorum opinio ꝙ oīs peccans mortaliter fruit̃ aliqua creatura,& eam plus ꝙ̄ deū diligit. Vnde beatus Tho.q.vij.de malo,articulo primo tractans differentiā venialis à mortali pc̄tō,dicit ꝓ eo aliqd eſſe mortale,ꝑ ſimile de morbo ī corpore,qa excludit principiū ſpūalis vitę,& ſic nihil relinqtur ꝑ qđ deordinatio reparari poſſit.Principiū aūt in opabilibus eſt finis,ſcđm Philoſophū.vj.Ethic. Vnde principiū ſpūalis vitæ q̄ cōſiſtit in rectitudine actionis,eſt finis humanarum actionū,q̄ eſt charitas dei & ꝓximi.finis em̄ p̄cepti eſt charitas.j.ad Timo.j.Per charitatem em̄ conſtringitur aīa deo q eſt vita animæ,ſicut aīa ipſa eſt vita corporis.Qđ ergo charitatē excludit,eſt mortale peccatū.Declarās qūo peccatū excludit charitatē vel ex parte peccātis,vel ex genere operis.Et in ſolutiōe ad primū,in veniali licet homo cōuertat̃ ad bonū cōmutabile,nō tn̄ vt ad finē:& ſic nō vt ad terminū alterum ꝓpter quē ſit neceſſe à deo auerti.& ſoluēdo probat hanc differentiā:Peccās mortaliter diligit creaturā pluſꝙ̄ deum:peccās venialiter infra deum: dicens ꝙ vera & recta differentia eſt, vbi ſumenda eſt differentia ex parte peccantis:ſecus cū ex gn̄e operis,vt in fornicatione quādo ignorat eſſe mortale, & nullo modo faceret ſi ſciret eſſe mortale:tūc poteſt plus deum diligere, & mortaliter peccare.Et ad.xix.Maius & minus,dicit,variant ſpeciem quādo ſequuntur rationes diuerſas. & ita eſt de veniali & mortali.nam diligere aliquid vt finē,& ſicut id quod eſt ad finem,non habent eandem rationē.Et ad.xx. quo ꝓbatur ꝙ non eſt neceſſe vt peccās mortaliter creaturam ſupra deū diligat,reſpondet,Extra charitatē bene contingit hominem aliquid minus & aliquid æqualiter deo diligere:ſed nō contingit ꝙ aliquā rem æqualiter deo diligat, & nullam rem pluſꝙ̄ deum:quia neceſſe eſt ꝙ homo in aliquo vno conſtituat vltimum finem ſuæ volūtatis.Videtur ergo mēs beati Tho.fuiſſe ꝙ nunꝙ̄ ꝑ amorem qui ex genere mortalis nō eſt,contingit aliquē mortaliter excedere,

quin ad minus aliquã creaturã diligat ſupra deũ, imò ꝙ in omni amore imputabili ad pœnã æternã quis diligit creaturã tãꝙ finẽ vltimũ. Idẽ ſenſiſſe videt doctor ſubtilis.ſ.di.ſ.q. vlt.arti.iiij.ex verbo Aug.lib.lxxxiij.q ſupra allegato. Omnis animi peruerſitas &c.& ſoluens dubiũ, quo obiecto fruitur peccãs mortaliter, an actu ſuo, vel obiecto act9: dicit ꝙ peccans mortaliter, cõmuniter id eſt regulariter fruitur ſeipſo, qñ obiectũ amat amore cõcupiſcẽtiæ: ſeipſum vero cui obiectũ hoc, cõcupiſcit amore amicitiæ, iam obiecto cõcupiſcentiæ nemo fruitur neqꝫ etiã regulariter fruitur ſuo actu: cũ oporteat hominẽ reflecti ſup illũ. Hãc dicit eſſe ſententiã Aug. xiiij de ciui.dei.ca.xxviij. Duo amores facere duas ciuitates &c. Idem ſibi irrefragabiliter demonſtraſſe videt.vſ. diſt.ij.ſententiarum.q.ij.de primo pctõ angeli: quia duplex eſt actus volũtatis in genere: ſcilicet velle, & nolle. Velle eſt actus poſitiuus volũtatis, quo aliquid acceptat. Nolle verò eſt actus poſitiuus volũtatis, quo refugit ab obiecto diſconuenienti. Velle aũt eſt duplex, videlicet concupiſcentiæ, & amicitiæ. Secundũ eſt reſpectu amati obiecti: primũ vero reſpectu eius quod alicui volo. Inter hæc nolle ꝑſupponit velle. nõ eñ refugit niſi qa ſtare nõ põt cũ illo qđ acceptat, qũo dicit Anſelmus de caſu diaboli.c.iij.ꝙ auarus vult nũmum quẽ amat deſerere, qa vult panẽ quẽ aliàs &c. Et velle cõcupiſcentiæ ꝑſupponit amorẽ amicitiæ: cũ amatũ ſit reſpectu cõcupiti quaſi finis cui aliud volo: & finis primũ habet rationẽ voliti. Infert, ergo nolle nõ eſt primus actus volũtatis deordinatus, qa oritur neceſſario ex velle: qđ ſi ordinatũ eſſet, nõ pareret &c. Similitet ſi velle amicitiæ eſſet ordinatũ, ipſum velle cõcupiſcẽtię emergẽs &c. Ergo oportet primũ pctm̃ cõſiſtere in amore amicitiæ. Et hoc argumẽto, ſi vel demõſtrat vel recte cõcludit, ꝓbari põt ꝙ nullũ accidit mortale ſaltẽ cõmiſſionis, in actu ſcilicet poſitiuo conſiſtẽs, niſi ſit inordinatus amor ſui mortaliter culpabilis. Hoc etiã dicit ſenſiſſe Aug.ĩ paſſu allegato. Deo amores.

C ¶ Pro hui9 ſolutiõe pono hãc cõcluſionẽ. Poteſt quis ex beneuolẽtia propter alium ſcienter peccare mortaliter, & eundem

īfra ſe diligere. Probo: qa ſtat ꝙ puro amore amicitię q̄ vult alteri bene eſſe, velit ꝑ eo peierare, aut falſum teſtimoniū di cere: & tñ nolit quouis modo ꝑ eo manū aut digitū ꝑdere, quin potius ſineret ipſum totaliter perdi & annihilari: ergo ipſum infra ſe diligit: & tamen ſcienter vult ꝑ eo mortalem culpam ſubire. Ex hac cōcluſione infero correlarie. ꝙ peccā tē mortalr̄ nō oportet amore magis affici ad quācūq3 crea= turā quā ſit affectus ad deū. Patet: qa vt ſtatim deduxi, qs pōt longe magis ſibi ipſi affectus eſſe, ſeu ſemetipſum ama re, & tñ ex nudo amore amicitiæ ſiue pura beneuolētia pro alio ſcienter mortaliter peccare. ergo ſimilr̄ pōt magis ama= re deū, & tñ pro tūc ad alterius inſtantiā velle cōmittere qđ nouit eſſe mortale peccatū, & in quo deū offendit. Cōſequē tia tenet: qa ſicut nō oportet peccantem magis diligere finē ꝑpter quē ſolū mortale cōmittit, q̄3 ſemetipſum: ita nō etiā neceſſariū erit vt illū vel deū ſupra ſe diligat. Et vt clarū ha= beas, pone finē ſuū eſſe profectū illius cui bene vult, aut pla cere illi. Et cōfirmo: qa poteſt ſic adhuc deū diligere, ꝙ mal= let in nihilū redigi, & aliū pro quo &c. priuſq3 ſineret Chri ſto hāc cōtumeliā fieri ꝙ fides extingueretˉ in terra, aut ꝙ fe rè mundus totus Chriſtū blaſphemaret, multo fortius etiā q̄3 deus ꝑ impoſſibile interiret, aut omnipotētiā perderet: & ſic de alijs. Ergo ſtat ꝙ magis amet deū q̄3 ſeipſum vel aliū ꝑ quo mortaliter peccat. Cōſequentia tenet: quia illud abſo lute magis amat, ꝑ cuius amore vellet aliud perdere, vt eſt cōmunis maxima doctorū: & nō ecōtra: & ne hoc moueat, vult illud quo ſe nouit deū offenſum ire. ꝙ ergo minus deū amat, capiamus familiare exēplum: pono ꝙ diligam patrē ſupra me, & ſciam ꝙ eum inſontē vel noxiū quē laborat in= terficere, ſine graui eius indignatione nō poſſem de manibꝰ eius eruere. poſſum miſeratione cōmotus, vt inſontē liberē, ad tēpus velle inimicitiā ſeu indignationem patris ferre, & ipſum nō minus quā ante diligere. Et iſtud ꝓcedit maxime cū ſperem facilè patrē placare poſſę. Ergo ſimiliter poſſum ad tēpus dei indignationē ꝑ mortali ferre, vt amico compla ceam: vnde ſequitur ſolum ꝙ magis velim in hoc caſu pla=

cere amico,quã velim ſeruare dei mãdata,aut ꝙ̃ veli conti⸗ nuo ĩ gratia eius & amore quẽ ad me habet ꝑmanere: nõ au tẽ ſequit̃ ꝙ plus diligã cõplacere amico ꝙ̃ diligã deũ in ſe: & ita nõ oportet ꝙ habeã aliquã creaturã ibi ꝓ fine vltio. Et ſi dicas.illud ſimpliciter magis diligo,cui volo mag's cõ placere.Ergo vbi cognouero me nõ poſſe vtriq; ſcilicet deo & amico cõplacere,magis diligo amicũ,ſi vt ei cõplaceam, contentus ſim ferre indignationẽ dei.Reſpondeo ad maiorẽ ꝙ hoc nõ oportet ſi magis velim ei cõplacere vt nũc ſolũ: vt patet in exẽplo adducto de indignatiõe patris vt eũ libe rẽ quẽ ipſe vult occidere.℄ Ad rationes ante oppoſitũ. Ad primã nego antecedẽs:& ad probationẽ adductã ex.x.de tri⸗ nita.c.x.dico ꝙ verbũ Augu.ꝓcedit de vita cõplete ordina ta,q̃ videlicet aliqd ſtatuit vltimũ ſimpliciter, & acceptat vt irreferibile.Illa eñ ſi eſt culpabilis:vel eſt male vtens,vel male fruẽs.Secus de vita q̃ caret huiuſmodi ordinis comple mento.Vñ põt quis velle fornicari ꝓpter delectationẽ,& ꝙ tamẽ delectationẽ neq; referat in aliud, neq; etiã fruat̃: imò ꝙ nollet eã pro fine vltimo habere.Quãdiu eñ nõ deputat̃ aliqd tanq̃ patria ciuis,ſed tanq̃ refectio vel etiã mãſio via toris:nõ eſt ibi vera ratio fruitiõis.xj.de trini.c.vj. Ad aliud ex lib.lxxxiij.q.xxx.dico ꝙ ibi ſumit frui large,vt illa re frui dicamur,de qua capimus voluptatẽ.vti vero quãdo referi⸗ mus in aliud vnde voluptas capienda eſt.Vñ dicit.l.q̃ſtiõe. beſtias frui re aliqua,ſed nunq̃ vti.Et ſic nihil militat cõtra ꝓpoſitũ. Etiã ſolui poteſt quẽadmodũ magiſter ſententia⸗ rum hæc duo cõcordando.Radix omnium malorum eſt cu piditas:& initiũ omnis peccati ſuperbia. ꝙ ſcilicet diſtribu tio fiat pro generibus ſingulorum,& nõ pro ſingulis gene⸗ rum,& hoc prædicatione cauſali.℄ Ad ſecũdum primo de auaritia dico ꝙ dicitur idolorum ſeruitus, nõ ꝙ auarus au⸗ rum deum ſuum reputet.quemadmodum idololatra ſuum idolum:ſed quia ob auri amorem dei præceptum præterit, & potius nũmo in hoc ſeruit ꝙ̃ deo.Et conſimili ratione gu loſis venter deus eſſe dicitur,non ꝙ ventrem ſuum bonum ſummum vel vltimum finem in quẽ ſingula referri debeãt,

deputent,cũ ſæpe nollent in vita illa ꝑpetuari,imò & efficaciter ꝓponũt poſt tẽpus certũ ventris delicias pœnitus releṡcare a ſe,& pro tẽporali vel ęterna cã frugaliſſime vitã ducere.Sed pro eo ventrẽ ſibi deũ habere dicunť,q̃a vẽtri,deo ꝑterito,ſeruiũt,vẽtris deſideria explẽt, & dei mãdata ꝑ tunc cõtemnũt.Qđ autẽ gl.dicit hoc ab hoĩe &c.verũ eſt ꝙ hoc colitur tanꝗ̃ deus qđ præ cæteris diligiť & ſup oĩa .ſed nõ omne illud magis diligit pro quo in certo actu alterius placitum vel mandatum negligit aut contẽnit.Vnde Aug.tractans illud Saluatoris Mat.vj.Aut vnũ ſuſtinebit,& alterũ contẽnet:dat exemplũ.Si q̃s ancillæ alienæ cõuinctus ꝓpter ſuã cupiditatẽ patiať eius ſeruitutẽ quã nõ amat &c.❡Ad tertiũ,cũ deducitur omne opus ex amore trahere originẽ:dico ꝙ triplex eſt amor,videlicet partis rationalis elicitus,appetitus ſenſitiui, & eſt amor naturalis. Et verũ eſt ꝙ oẽ qđ facimus,fit ex aliq̃ illorũ triũ amorũ:& nõ oportet ꝙ ſemꝑ ex amore rationali elicito ſeu diſtincto ab amore naturali,q nihil eſt aliud q̃ã cõnaturalitas in aliud.Vnde dormiens ꝓiectus in ignẽ ſtatim triſtať,refugit,& habet nolitionẽ pœnę quanuis pro tunc de nullo alio amando cogitet.Et amor rationalis nunꝗ̃ fertur ad incognitũ,intelligo de rationali elicito,qui dicit actum volũtatis.neq; oportet omne illud eſſe peccatũ vñ ꝓdit etiã effectiue ꝙ peccatũ eſt: vt patet quũ ex zelo ſeu amore dei quis ignoranter blaſphemus eſt & cõtumelioſus &c.Et vt de bona veſte naſciť tinea,ita de bonis operibus immediate ſæpe emergit, quamuis non ſine culpa voluntatis,ipſa ſuperbia.& ex hoc patet ꝙ ratio Scoti non eſt ex hoc dicenda demõſtratio,ſed vix meretur dici topica perſuaſio.❡Ad quartũ reſpondeo ꝙ naturali appetitu ſeu amore quicquid facimus agimus propter perfectionẽ conſummatam:ſed rationali amore non prius quàm cognouerimus in confuſo quid perfectio cõſummata ſeu vita beata dicitur.Et tunc certe poſſumus oĩa agere ꝓpter vitam beatam:dubij manentes in quo cõſiſtat huiuſmodi vita beata: & ita non oportet ꝙ conſtituamus finem vltimum in deo vel creatura aut vtroq; ſimul,q̃ñcunq; deliberate & pleno

rationis vſu ex amore creaturæ facimus qđ ſcimus eſſe ma lū.Sed agit talis ꝓpter finē vltimū:& nihil eſt finis vltimus ꝓpter qđ faciat:ſicut qui currit ꝓpter equū,& arbitrio alte rius relinquit quē equū ſibi dare voluerit ꝓ brauio. ¶Ad quintū dico.Sicut Chriſtus nō manet fundamentū in eo q ignoranter peccat mortaliter,& tñ nō diligit quācūq; crea turā æquè vel ſupra deū,vt admittit Tho.ita & in ſcienter peccante mortaliter,vt ſupra deduxi,accidere pōt.Hoc aūt falſum eſt qđ argumentū ſupponit:videlicet Chriſtū mane re fundamentū quoadusq; creatura æquè vel ſupra diliga tur quā deus.Sed tūc ſolū fundamētū eſt,qñ ſic fert onus to tius ædificij volūtatis,vt omnino hęreamus in eius placito gratia & amore,ꝙ nuſq; ſeorſū trahamur ſcienter aut igno ranter quo inimicitiam eius promereamur & indignationē, per mortale ſcilicet peccatum.

QVARTVM eſt , vtrū dilectio ſiue amor dei ſuper oīa, ſufficienter nos reponat in ſtatū ſalutis,an ſecum compati poſſit aliqđ mortale peccatū.Et videt̃ primo ꝙ nullū patiat̃ morta le peccatū,ſed reponat̃ &c. ¶Primo,qa charitas nullū cōpatit̃ mortale peccatū, ſed dilectio dei ſup oīa, infert charitatē.ergo.Cōſequētia eſt euidēs:qa quicquid re pugnat cōſequēti, repugnat neceſſario oī antecedēti ad qđ ipſum ſequit̃.Et maior patet:qa vt dicit Aug.Sola charitas veſtis nuptialis eſt diuidēs inter filios regni & ꝑditiōis.Idē in glo. primę ad Corin.xiij.Minor ꝓbat̃:quia vt dicit̃ Ioā. xv.Maiorē hac dilectionē nemo habet,ꝙ vt animā ſuā po nat quis ꝓ amicis ſuis.ſed dilectio dei ſup oīa, facit hoīem paratū animā pro Chriſto ponere:neque pōt maxima dile ctio eē ſine charitate.ergo &c.Et hęc videt̃ eſſe ratio docto rū quare in ſtatu naturę lapſę nō pōt quis exire in actū dei ſup oīa,ſine charitate:de quo Tho. prima ſecūdę.q.cix.arti. iij.Præterea quicunq; attingit finē pręcepti,eſt in ſtatu ſalu tis,& ſine omni macula culpæ mortalis. ſed diligens deū ſu per oīa attingit &c.ergo. Maior patet:quia finis p̄cepti eſt facere hominē bonū,& perducere ad vitam æternā Minor

probat: quia ſecundũ apoſto .j.ad Timo.j. Finis precepti eſt charitas de corde puro,& cõſcientia bona,& fide nõ ficta. ſed illa charitas nihil eſt aliud quã dilectio ipa dei.& ꝓximi propter deũ. Auguſt. xiiij.de ciuita.dei.c.vij. Cuius propoſitum eſt nõ ſecundũ hominẽ,ſed ſecundũ deũ amare ꝓximũ ſicut etiã ſeipſum: proculdubio ꝓpter hunc amorẽ dicitur voluntatis bonę, quę vſitat ius in ſcriptura charitas dicitur. Et in enchiridio c.vj. exponẽs allegatũ verbũ apoſtoli dicit oĩa referenda eſſe ad charitatẽ.i.ad diligendũ deũ,& ꝓximũ ꝓpter deum. ℂ Ad oppoſitũ arguo: quia vt ſupra deduxi, cõtingit hominẽ ex zelo dei cõmittere mortale peccatũ. ergo nihil prohibet hominẽ ex zelo dei ſemetipſum morti tradere ꝓ hereſi,vel perſecutiõe mortaliter culpabili: vt fuiſſet de Paulo contra pſecutionẽ chriſtianorũ:& per cõſequens dilectio dei ſuper oĩa: ſtat cũ mortali peccato. Preterea ſcdo, quia nemo põt ſcire & pro certo cognoſcere ꝙ ſit in charitate: ſed poteſt experiri in ſe & certiſſime cognoſcere ꝙ diligit deũ ſuper omnia. ergo nõ infert charitatẽ. Conſequentia tenet: quia quicunqꝫ põt ſcire añcedens, põt ſcire & conſequens. Maior patet per illud Eccl'.ix. Nemo ſcit an amore dei an odio dignus ſit. Qđ ſi forte expoſueris de odio æternæ reprobationis, & amore predeſtinationis: cum multi ſe eſſe in mortali peccato,& ita in ſtatu æternæ dãnationis extra charitatẽ: adduco illud Iob.ix. Si venerit ad me,nõ videbo eũ:& ſi abierit,nõ intelligã illũ. quod Grego. exponere videtur de acceſſu & receſſu per ſpiritusſancti donationem vel ſubtractionẽ in charitatẽ. Etiam eodẽ.c.dicit: Etiã ſi ſimplex fuero,hoc ipſum ignorabit anima mea,& tedebit me vitæ meæ. Ex quo verbo concludit ſancta mater eccleſia.c.ſi. de purgatione canonica,qđ nõ ſine magna temeritate quis iurare põt ſe immunem a criminibus obiectis quaſi iã per pœnitentiam remiſſis & abolitis. nulla autẽ eſſet temeritas vbi ſciret in charitate eſſe ergo &c. ℂ Pro huius ſolutione ad ſciẽdum quæ dilectio dei ſuper omnia nobis ſit in præcepto, præmitto ꝙ non ſufficit ſic deum ſuper omnia diligere,quod pro eiꝰ ſalute (ſi per impoſſibile periclitari poſſet) A

parati ſimus cætera oĩa perdere,& mortẽ ipſam ꝑpetuã ſine ſpe reſurgẽdi ſubire.Probo:qa amor dei ſup oĩa ad quẽ obligamur,incõpoſſibilis eſt omni affectui quo ſaltẽ deũ ſcienter offendimus mortaliter:vt oẽs fatentur.Sed ꝑdictus dei amor cõpatiť ſecũ &c.ergo.Minor patet exẽplariter de patre ſic affecto filio ſuo,vt ſi mortis periculũ immineret,ſpõte rem iniuſtã ꝓ eius liberatione faceret,& mortẽ ipſam ſubiret:ꝓ cuius tm̃ placito ſi extra neceſſitatẽ(vbi ſi non feceſrit,ſcit filiũ grauiſſime indignatũ)ita nõ vult rẽ in bonis ſibi præiudicialẽ facere,aut rem iniuſtã quã filius petit:ergo ſimiliter põt quis ſic deũ ſup oĩa diligere,& ſcienter eundẽ mortaliter offendere.ſed tenemur,& oportet deũ ſup oĩa diligere tanꝗ̃ finẽ vltimũ,& quæ ſit ratio & mẽſura diligendi cætera,ita videlicet ꝙ ſi &c.oĩa referat homo in deũ,nolitq; amare niſi quantũ deo placuerit:& eadem velit renuere & abdicare & perdere vt ſatiſfaciat diuino placito, & ſanctæ eius volũtati:vt ſit ei(quantũ ad amorẽ liberũ attinet) deus oĩa in oĩus:& cũ apoſtolo vere dicere poſſit,Viuo iam non

B ego,viuit verò in me Chriſtus.ad Gal'.ij.¶Pro huius planiori intellectu aduertendũ eſt:vt dicit Philoſophus.j.Politico.Finis nulla mẽſura eſt:vt medicina ſanitatis in infinitũ eſt,& vnaquæq; ars finis in infinitũ.nã ꝗ̃ maxime volunt illũ efficere:ſed eorũ q̃ ad finẽ ſunt,nõ in infinitũ,ſed finem menſurã habẽt,id eſt appetunť tanꝗ̃ quæ fini conducunt: reijciunturq; ſi diſconueniant fini.Verbi gratia,licet amem dulcia,non adeò ſum demens ꝙ dulce venenum ſumere velim,niſi quantum ſpero ſanitati conducere poſſe:& reſpuo, contemno & abominor quantum conrrarium eſt ſanitati. Amor itaq; ad dulce venenũ,licet cæteris prædiligatur pro

C pter dulcedinem:nõ tñ eſt ad ipſum vt finem,ſed vt ad medium.Sic pariformiter de creaturis intelligo,ꝙ vt dulce venenum aſſumi debeant ad ſanitatem animæ quæ cõſiſtit in placere deo:vt quantum conducunt appetantur, & magno animo contẽnantur quantum officiunt.hoc eſt adhærere de quo apoſtolus dixit:Qui adhæret deo,vnus ſpiritus eſt cũ eo.j.ad Corin.vj.Hoc eſt per amorem in deum trãſformari:

vt Dyo-

vt Dionyſius.iiij.de diuinis noībus loquit.& ita abſorptū eſſe in deum,vt nullū pondus ipſum aliorſum trahat,ſed ſolum pondus diuini amoris ipſum ꝓpellat ad finē,inſtar ferri,quod ſua grauitate nihil magneti pōderis adijcit.Nā ſerunt naturales,ſi magnes aliquis fortis in libra appenſus fuerit,& poſt ad ſe attraxerit ferrum:nihil vltra ponderis ꝙ antea ex ſolo magnete,iam ex ferro& magnete inſimul erit:ita quaſi abſorpta & ab effectu mouēdi grauitas ferri virtute magnetis impedita erit.Et ꝙ ad hūc dei amorē ſup oīa teneamur,licet non ꝓ ſemp actu:ꝓbo ꝑ illud Deuteron.x.Et nunc Iſrael quia dn̄s deus tuus petit a te,niſi vt timeas dn̄m deum tuū,& ambules in vijs eius,ac diligas eum,& ſeruias dn̄o deo tuo ex toto corde tuo,& ī tota aīa tua &c.Matth. xxij.Diliges dn̄m deum tuum ex toto corde tuo,& in tota aīa tua.& in tota mente tua.hoc eſt maximum & primum mandatum.ſed nō totum cor diligit,id eſt ꝑfecta & plena voluntas,niſi oīa referat in deum vt finē ꝓpter quē cæteris impertit amorem.Vnde gloſſa interli.exponēs illud apoſtoli primę ad Timo.i.Finis p̄cepti eſt charitas de corde puro, conſciētia bona,& fide non ficta:ſup verbo puro dicit,Vt nihil diligat niſi deus,& quod dei eſt.Tunc aūt,quantumlibet multa diligant,ſolus deus diligit,qn̄ ipſa niſi ꝓpter eū ad amorē non recipimus:qn̄o libro de ſermone domini in monte Aug.declarans quemadmodum oculum ſimplicem debeamus habere,libro.ij.c.ij.dicit:Sicut ergo non abſurde loqueretur qui diceret,In hac opera qua nauem quæro,nō nauem quæro,ſed patriam:ſic apoſtolus conuenienter diceret,In hac opera qua hominibus placeo,nō hominibus placeo,ſed deo.Et verificatur illud.iij.Topicorum:Vbi vnum propter alterum,ibi vnum tantum.Hæc videtur intentio Auguſt.primo de doctrina chriſtiana.Hæc regula dilectionis diuinitus conſtituta eſt.Diliges inquit ꝓximum tuum ſcut teipſum ,deum vero ex toto corde,& ex tota anima & tota mēte,vt omnes cogitationes tuas,& omnem vitā tuam,& omnē intellectum in illum cōferas,á quo habes ea quæ cōfers.Cum aūt ait,toto corde,tota anima,tota mēte.:

nullã noſtræ vitæ partẽ reliquit quę vacare debeat, et quaſi locũ dare vt alia re velit frui: ſed quicquid aliud diligendum venerit in animã, illuc rapiat, quo totius dilectionis impetꝰ currit. Quiſquis ergo recte proximũ diligit, hoc cum eo debet agere, vt etiã ipſe toto corde &c. diligat deũ. ſic eñi eũ diligẽs tanq̃ ſeipſum, totã dilectionẽ ſui & illius refert ad illam
E dilectionẽ dei, quæ nullũ à ſe riuulũ duci extra patitur cuius deriuatione minuat. Et cõfirmo, quia præcepti eſt vt omnia referamus aliquãdo in deũ. j. ad Corin. x. Siue mãducatis. ſiue bibitis vel aliud quid facitis, omnia in gloriã dei facite. & ad Coloſſeñ. iij. Quia quodcunq̧ facitis in verbo aut in opere, oĩa in nomine dñi noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agentes deo & patri per ipſum. Vbi gl. intelli. Quia p̃cipit laudari deũ in corde nũc verbis, nũc factis: nomẽ Chriſti præexaltari præcipit. Ergo obligamur neceſſitate præcepti aliqñ referre oĩa in deũ: qđ tũc ſolũ fit cũ paratos offerimus nos ea appetere & reſpuere ꝓ menſura vltimi finis: vt vidilicet placitũ & volitũ fuerit à deo: vt nõ voce tantũ, ſed puro corde & ſyncero affectu oremus, Fiat volũtas tua ſicut in cœlo, & in terra. Et licet quidã ex hoc inferre velint oẽm actũ culpabilẽ eſſe qui non in deũ actu vel virtualiter referatur: mihi ſufficit q̄ ꝓ aliquo tẽpore quo ſibi occurrit obligatio huius præcepti, niſi referant, non ſunt immunes à culpa. Idẽ ſcđm moralẽ intellectũ p̃ceptũ videt Hiere. xvij. Cuſtodite animas veſtras, & nolite pondera portare die ſabbati, neq̧ referatis per portas Hieruſalẽ. Neq̧ obſtat ſententia Aug. & aliorũ doctorum q̄ præceptum illud diligendi deum ex toto corde &c. hic non impletur quãdiu adhuc aliquid carnalis concupiſcentiæ ineſt, vt latius videre poteris per magiſtrum ſententiarum & ſcholaſticos doctores. xxvij. diſ. ij. quia loquor ſolum de motu amoris libero, quẽ totum ſic obligamur in deum quaſi in finem vltimum conferre, vt ſolum ſecũdum eius ſanctum placitum hæc vt media appetamus: quod nemini impoſſibile eſſe certũ eſt, propter libertatis conditionẽ. Et certe qui iſta negare auſit, videat quomodo tenemur deum vt finem vltimum (poſitiue

exponendo ly vltimū) diligere, & tñ nō oīa in ipſum referre. Itē & quę cā eē poſſit ꝙ amor creaturæ eo gradu ſēp pec-catū eſt, cū res quā diligit homo, amitti nō poſſit ſine dolo-re. Itē & qūo finis præcepti ſit charitas de corde puro & cō ſciētia &c. niſi ad eā dementiā conuolauerit, vt dicat nos ad hūc finē attingēdū in via minime obligari. Ex his īfero cor-relarie ꝙ obligamur deū nō ſolū extenſiue ſup oīa, verū etiā intēſiue ſup oīa diligere. intelligo vbi debito amore deus & creatura diligunt. Probo, qa ſicut eſt neceſſe principia ma-gis ſciri cōcluſione. i Poſteriorū. ita finem magis diligi ꝗs ꝙ ſunt ad finē. Idē ꝓbat doctor ſubtilis. iij. ſentētiarū. diſ. xxvij. qa illud ſimpliciter intenſius & maiori affectu diligo, ꝓ cu ius amore meipſum & alia volo exponere. Qd autē aliq di-cunt tenerius & feruentius diligere, q tñ firmius nō diligūt: hoc nō eſt ex aliquo exceſſu amoris ītellectiui in eis, ſed for te alicuius paſſionis amoris ſenſitiui: ſicut aliq ꝙ dicunt de-uoti, ſentiunt aliquā maiorem dulcedinē, quā alij multo ſoli diores in amore dei: qui in cētuplū prōptius ſuſtinerēt mar-tyrium. ne dulcedo illa eſt actus voluntatis elicitus, ſed paſ-ſio quędam actui attributa qua deus allicit & nutrit paruu los, ne deficiant in via: & obligat iſtud pręceptum non ſo-lum ad vitandum odium contrarium, ſed pro aliquando ad actum elicitum. Pro quo autem tempore currit eius obliga tio, dicit Scotus hoc determinatum hoc præcepto: Sabbata ſanctifices: vt maneat quiſꝙ apud ſe, id eſt recolligendo ſe, & aſcendendo apud deum ſuum. Eccleſia vero ſpecificauit quantum ad miſſam audiendam die dominico. de cōſecra. diſtinctione. ij. miſſa. Hæc Scotus. Pręterea obligamur ad il-lum amorem dei, qui paratos nos facit omnia imò noſmet-ipſos perdere pro deo ſeu eius amore: ita videlicet quòd ef-ficaciter velimus cuncta perdere, & mortem imò annihila-tionem perpetuam ſubire, prius quā ipſum offenderemus, ſeu eius amicitiam perderemus. ſed hoc facere non poteſt amor dei, niſi intenſior fuerit quocunque alio amore. ergo &c. Maior patet per illud Lucæ decimoquarto Omnis qui non renunciat omnibus ꝙ poſſidet, nō pōt meus eſſe diſci-

F

G

H

I

pulus.Renũciare autẽ ſecundũ gl.omnibus recte viuẽtibus cõe eſt,ſed relinquere perfectorũ. Nihil aũt aliud videt̃ eſſe renũciare quã animo paratũ eſſe ad oĩa ꝓ Chriſto relinquẽ dũ,ſeu ꝑditioni perpetuæ exponendũ:quõ eodẽ ca.ꝓmittit̃, Qui venit ad me,& nõ odit patrẽ &c. adhuc aũt & animã ſuã:nõ poteſt meus eſſe diſcipulus.Vnde Ambro. homilia. xvj.ſup Geneſi.Chriſtus(inquit)dñs noſter qd p̃cepit ſacer dotibus audiatis:Qui nõ renũciauerit omnibus &c.Cõtre miſco hęc dicẽs.Meus enim primo omniũ, meus inquã ac- cuſator exiſto,meas cõdẽnationes loquor.Negat Chriſtus ſuum eſſe diſcipulũ,quẽ viderit aliqd poſſidentẽ,& nõ renũ ciat &c.Et quid agimus,quõ hoc aut ipſi legimus,aut po- pulo exponimus,qui nõ ſolũ nõ renũciamus ĳs quę poſſide mus,ſed acquirere volumus ea q̃ nunquã habuimus anteq̃ veniremus ad Chriſtũ?Nolo duplicati criminis eẽ reus &c. Sed ex hoc ſaltẽ cõmoniti feſtinemus ĩplere:feſtinemus trã- ſire à ſacerdotibus Pharaonis,quibus terrena poſſeſſio erat: ad ſacerdotes domini,qbus in terra poſſeſſio nõ eſt, ſed dñs

K portio eſt.Talis erat qui dicebat,Tanq̃ egentes,multos au tem locupletantes.vt nihil habentes:omnia autem poſſiden tes.Vbi licet Ambro.ſolum inuehat in ſacerdotes,omnibus tamen quantum neceſſarium eſt Chriſti diſcipulos fieri,ne- ceſſe eſt vt renuncient ad ſenſum prędictum . Et minor pa- tet:quia quod põdus in libra,hoc eſt amor in anima.ſed po ſita æqualitate corporis niſi grauitas intenſior fuerit, nõ p̃- ponderat.ergo cum amor pondus ſit in æquali anima, puta anima intellectiua,quæ eſt indiuiſibilis:neceſſe eſt vt inten ſior ſit ſi debeat animum mouere ad vnius proſecutionem præ cęteris.Vnde ſi ponamus amores æquę intenſos ad diſ- parata pro eodem tempore proſequenda, neutrum ꝓſequi- mur.ergo oportet exceſſum eſſe. Nec refert ſi propter ſpe- ciem obiecti vnus amor fuerit altero perfectior, quoniã vt vehemens triſtitia pellit delectationem quantũcunq̃ nobi- lis fuerit ex ſpecie:ita magnus amor etiam vilior ſecundum ſpeciem amorem alium nobiliorem peruincit & excludit, copulando aciem mentis totam ſuo obiecto,vt alterum ne-

queat attendere.¶ His p̃miſſis dico ſine temeraria aſſertio-ne, ꝙ ea dilectio dei ſuper omnia q̃ nobis in p̃cepto eſt, repo nit nos ad ſtatũ ſalutis, neq̧ cõpatitur ſecũ aliquod mortale peccatũ. Probo primo ſic. dicit Aug. tractãs illun ad Ro. v. Iuſtificati ergo ex fide pacẽ habeamus &c. Si deus cõfugien tem ad ſe nõ reciperet, eſſet in eo iniqtas. Sed verè cõfugit ad deũ qui deũ ipſum ſup omnia diligẽs, iã paratus eſt omnia pro Chriſto ꝑdere. ergo recipitur a deo: & ꝑ cõſequẽs eſt in ſtatu ſalutis. Pręterea dilectio dei quę nobis in p̃cepto eſt, eſt finis p̃cepti ſeu legis, eminẽter ſeu virtualiter cõtinẽs imple-tionẽ omniũ mãdatorũ: ergo abſumit omnẽ rubiginẽ morta lis vitæ, & arguit ſeu infert ſtatũ gratię. Antecedẽs patet per illud Io. xiiij. Qui habet mãdata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Et ibidẽ: Si quis diligit me, ſermonẽ meũ ſeruabit: & pater meus diliget eũ &c. Qui autẽ nõ diligit me, ſermo-nes meos nõ ſeruat. vbi ex cõtradictorio antecedẽtis Salua-tor progreditur ad contradictoriũ cõſequẽtis, quod ſolũ li-cet in cõuertibilibus. Item ad Rom. xiij. Qui proximũ diligit legẽ impleuit. Et ad Gala. v. Omnis lex in vno verbo inſtau-ratur: Diliges proximũ tuũ &c. Ergo ipſa dilectio dei q̃ no-bis pręcepta eſt, eminẽter ſeu virtualiter eſt impletio omniũ mandatorum. Neq̧ formidare debemus ꝙ forte compatia-tur ignorantiam aliquam mortaliter culpabilem: quoniam ſi vnctio nos docet de omnibus, vt neceſſe nõ habeamus ꝙ aliquis doceat nos. ſ. Ioan. ij. c. nonne hunc docebit iam quaſi inuiſceratum & vnum factum cũ deo? Si ergo aliquid igno-rat, non eſt ei neceſſarium ad ſalutẽ pro tũc hoc ſcire. ¶ Ad rationes poſt oppoſitum adductas, quæ ſunt contra verita-tem. Ad primam dico ꝙ non omnis zelus dei eſt ille amor M dei ſuper omnia de quo ſcripturæ loquuntur, ſed ſolum ille quo diligitur deus vt finis vltimus omnium, animum para tum & promptum faciens omnia vel acceptare, vel reſpue-re & perdere prout deo placuerit. Ex illo autem amore dei nunquam procedit homo ad mortale peccatum. ¶ Ad ſecũ dam reſpondeo. Primo ad hominem, ex altera ſcita, & alte-ra opinata non poteſt inferri ꝙ concluſio ſit ſcita: vt ſciunt

artiſtæ. Modo doctores & ego opinamur hãc dilectionẽ nõ poſſe ineſſe homini ſine charitate: & nõ ſcimus neque habemus certã & euidentẽ notitiã. Et cũ dicit. Qui ſcit ãncedẽs ineſſe, põt ſcire conſequens ineſſe: verũ eſt, ſi poſſit ſcire ꝙ ipſum ſit conſequẽs neceſſario ſequẽs. Ad materiã dico ꝙ licet poſſit probabilẽ coniecturã habere ꝙ actus ille dilectionis inſit, nõ tñ põt euidenter cognoſcere & pro certo. Quõ eñ ſcire poterit ꝙ ita deo ſe totũ infundit propter ſe, id eſt bonitatẽ ſcilicet & ſanctitatẽ eius, vt nec vitã æternã niſi in deo & ꝓpter deũ diligat, aĩo patus & efficaciter volẽs oĩa, ſeipſum. & alia quæ deo placebit ꝑdere vt impleat̃ ſancta volũtas dei, ꝙ etiã nulli creaturæ nec ſibi ipſi qdẽ libero aliquo amore adhæret niſi in deo & ꝓpter deũ: q̃ volũtas multo eſt purior & laudabilior q̃ꝫ volũtas ꝑferẽdi ꝓ Christo martyriũ ꝓ ſpe aſſequẽdi vitã æternã. Et certe lõge aliud eſt optare aut velle ꝙ ſic deũ amarẽ, & de facto ſic affectũ eſſe, & ſic efficaciter velle ſicut opto & deſidero efficax velle ſciẽtiæ, ſeu ad ſcientiã. ſed vbi efficaciter iam vellẽ, manũ ad aratrũ mittens, labori, vigilijs, & id genus operibus nõ parcerẽ, ſic opto alteri ſubuentũ iri, ſed nolo porrigere manũ, ſi ponat̃ ꝑ reuelationẽ certiorari: nõ nego quin etiã ſic certus fieri poſſet de hoc ꝙ habeat charitatẽ, ſed nõ niſi videat, aut certitudine fidei aut cõſimili ſciat actũ hũc ineſſe nõ poſſe ſine charitate. Nec expedit hominẽ (niſi valde ſciens & deuotus fuerit) de his multũ ſe tentare quoniã difficilimũ eſt ꝓprias affectiones metiri. vnde. xvij. diſt. iiij. in materia de cõtritione dicit beatus Thom. Quãuis contritiõi diſpoſitio talis eſſe debeat ꝙ magis diſpliceat offenſa dei quàm quæcunq̃ pœna quæ infligi poſſet: non tamen eſt deſuper tentandus: quoniam nõ facilẽ metimur affectus noſtros: & ſequitur, Videtur magis diſplicere quod diſplicet minus, propter annexũ ſenſibile nocumentum. ❡ Contra hoc quòd dictum eſt nos teneri deum ſuper omnia & intenſiore amore diligere, arguo primo ex verbo beati Auguſtini in libro de doctrina chriſtiana inducentis illud ſapientis: Ama illam ſicut pecuniam. illam inquam ſapientiam. indignũ eſt & iniurioſum

vt ſapiẽtia pecuniæ cõparetur,ſed amor amori cõparatur. Video em̃ vos hic ſic amare pecuniã,vt iubente amore pecuniæ labores ſuſcipiatis,ieiunia toleretis,mare trãſeatis,vẽtis et fluctibus vos cõmittatis,habeo vnde eligã qđ ametis: ſed nõ habeo qđ addatis ad amorẽ quo amatis.ſic me amate,plus nolo amari,dicit dñs.ĩprobis loquor,auaris loquor, Pecuniã diligitis:tm̃ me diligite:certe melior ſum incõparabiliter:nolo a vobis ampliorẽ amorẽ.quantũ diligitis pecuniã,tantum me amate.Erubeſcamus ſaltẽ,cõfiteamur.& pectora tũdamus,nõ vt pauimentũ ſolidemus,nã qui tundit pect9,& nõ corrigitur,ſolidat pctã,nõ tollit.Tũdamus pectus & cædam9,& corrigamur a nobis:ne ille poſtea nos cædat qui magiſter eſt.hæc ille.Sed auarus nõ diligit pecuniã ſup oĩa.Nam vt primo de doctrina chriſtiana,inquit, auarus quãuis pecuniã diligat,tñ emit ſibi panẽ:quod cum facit,dat pecuniã quã multum amat,& augere deſiderat:ſed qa pluris æſtimat ſalutẽ corporis ſui,q̃ illo pane fulciẽ &c. Ergo nõ obligamur deũ vt finẽ vltimũ & ſuper oĩa dilegere:ſed ſufficit quantũ auarus(ꝓ qua graues labores ſuffert) pecuniã diligit.Præterea diſtinguũt doctores quatuor modos diligẽdi rẽ vnã plus alia.Prim9 qñ perfectiori ſeu intẽſiori actu.Secundus qñ ad maius bonum. Tertius quando naturalius & firmius.Quartus vbi ex electione oporteret alterius amorẽ perdere,prædigeret &c.Et nos obligatos deũ plus aliĳs diligere ſolum ſecũdo & quarto modis.ergo &c. Præterea cum dilectiõe dei ſuper omnia,& qua amatur vt finis vltimus omnium,ſtat liber amor creature citra deum: qui etiam in,perditione reſcõcitaret dolorem ſeu triſtitiam. ergo non videmur neceſſitate præcepti obligari excludere omnem amorem alium liberum,& eum ſolum admittere qui eſt dei vel aliorum propter deũ.Conſequentia tenet:qa ſi ſic,iam veniale peccatum eſſet contra præceptum:puta talis amor creaturæ citra deum. Et antecedens probatur: quia talis amor creaturæ eſt compoſſibilis charitati:ergo & actui charitatis,qualis eſt illa dilectio dei. Et confirmatur: quia talis motus in creaturam nõ interrumpit motum ad fi- Q

nem vltimũ,licet reddat minus intenſum:iuxta illud Aug x.cõfeſſionũ. Minus te amat dñe qui tecũ aliquid amat qđ nõ ꝑpter te amat.Eſt eñ quaſi amœnitas viæ faciẽs vt via tor paulo tardius progrediaĩ,licet nunquã deſiſtat fortiter ambulare:vel vt virtus magnetis parum influxa ferro:quæ motũ ex virtute magnetis fortioris ad oppoſitã differentiã poſitionis retardat,ſed intercipere aut interrũpere nõ valet. Præterea quarto,niſi liceret amorẽ liberũ creaturę admiſce re,peccaret qui deũ amando &c.ſimul eligeret viã minus la borioſam,vel magis delectabilẽ,& fugeret magis arduam diligẽs ſuã quiẽtẽ.Sequela probaĩ:qa ſcit deo viã magis ar duam gratiorẽ.ſed quia in hac via magis amata deo etiam placere põt,hãc eligit,paratus arduiſſimã ſubire vbi alias Chriſti indignationẽ oporteret incurrere. Ad primũ reſpõ deo. Videtur interimere ipſum.Cũ eñ certũ ſit ꝙ nemini li cet deũ infra ſe ſeu minus quã ipſum diligere: & auarus(vt argumentũ deducit)pecuniã infra ſe diligit:qui manifeſtiꝰ clarius ve inferri põt quã obligari hominẽ vt plus deũ quã

R auarus pecuniã diligat? Pro verbis aũt Aug.eſt aduertẽ dum ꝙ amor non ſolũ accipitur ꝑ interno affectu,ſed etiã ꝑ externo effectu,qui ex interiori affectu ꝓcedit:quo gene re loquendi profuſionẽ pecuniæ & vbi quando oportet,ap

S pellamus liberalitatem.Hoc præmiſſo reſpondeo: Cum di cit Augu.Sic me amate nolo plus amari &c.nolo à vobis ampliorẽ amorem,intelligendũ eſt de amore pro externo la bore & moleſtia.non eñ exigit regulariter plus laboris & moleſtiæ à nobis dñs:quanꝗ̃ & in caſu vtiꝗ ꝑ deo plus fe rendum eſt,vt dum martyrium pro fide ſuſcipere oportet. Sed Aug.intendit deum regulariter maiorem charitatem & amorem in effectu non requirere.ſecus eſt de interiori affe ctu.Ad ſecundam, primo elidendo auctoritatem illorum doctorum:quia dicunt ipſi.Holcot videlicet.q.iiij.ſ.in ſolu tione ad quintum principale. & Aliaco.ſ.diſtinct.ſ.ſenten tiarum &c.Licet Sorti ita remiſſe diligere deum ſicut vult dummodo velit ei ſummum honorem: licet ei creatu ram ſimiliter diligere ita intenſe ſicut vult &c. Cuius ſe-

cũda pars manifeſtiſſime falſa eſt:vt patet ex deductis in ſecundo articulo.Et rñdeo ad argumentum ꝑ interẽptionẽ, ꝙ imò intẽſius tenemur diligere deũ ꝗ̃ creaturam dilectam ſaltẽ amore ſpãli & diſtincto:quo ſcilicet non diligiẽ ſimul deus.Ratio,quia oportet in nobis amorẽ dei fortiorem eſſe amore ſeu dilectione ad quãcunq; creaturã ſeu quãcũq; aliã rẽ,tã licet nobilior fuerit,niſi etiã ſit intẽſior,cederet ſtatim alteri amori,quũ nobilitas & ꝑfectio nõ arguat efficaciam & vim ſupra aliũ amorẽ:vt ex ſimili patet de dilectionib9, intellectionibus,& aliis volitionibus:ergo oportet deũ intẽſius diligere:& non ſufficit &c.Ad tertiam nego añcedẽs ad primam eius ꝓbationem nego ſequelam:& rõ eſt:quia licet talis amor creaturæ citra deũ ſit incõpoſſibilis amori dei ſup oĩa,& tanꝗ̃ finis vltimi:ſi quis tamen illum amorẽ creaturæ eliceret ꝓ tpe quo obligaẽ amorem illum dei tanquã finis vltimi elicere,nõ peccaret mortaliter commiſſione,ſed omiſſione actus debiti:ſicut cũ quis ambulat ꝑ prata quũ debet audire miſſam.Ad ſcd'am ꝓbationẽ nego cõſequentiam.Multa enim ſunt compoſſibilia habitui charitatis q̃ aliquibus actibus eiuſdem charitatis penitus repugnant:vt ſurreptitiũ odiũ fratris repugnat actuali dilectioni charitatiuæ fratris,ſed habitui charitatis nullo mõ repugnat.Non valet ergo conſequẽtia:charitati nonrepugnat: ergo nec eius actui qui eſt diligere.Ad confirmationẽ dico ꝙ virtualiter committiẽ fallacia conſequẽtis.In effectu eñ arguiẽ:nõ repugnat.ſed compoſſibiliseſt motui ad finẽ vltimũ:ergo huic motui qui eſt amor dei tanquã finis vltimi. ſunt enim pluresmotus & amores ſtudioſi in deũ qbus nõ repugnat,ſed illi p̃cellentiſſimo qui cor totũ ſibi vendicat, incõpoſſibilis eſt & repugnat.Nec eſt ſimile de virtute magnetis cõparatione ad motum ferri,& de illo amore libero creaturæ reſpectu amoris dei tanquã finis vltimi:ſed ſimile eſt de motu recto & circulari:quorũ vterq; etiã motus eſt: nõ ſic aũt virtus magnetis.Ad quartũ & vltimũ nego ſequelam:& ad probationem dico ꝙ etſi talis eligit & amet aliquid licite cuius ratio amandi nõ ſit deus,non tamen eo

tunc pro quãdo obligatur ad eminẽtiſsimũ illum actũ charitatis quo omnia referũtur in deũ: & nihil in eis liberè ametur niſi in deo & ꝓpter deũ. Vnde non valet cõſequẽtia, talis amor licet, ergo ſtat cũ quolibet actu charitatis. inſtantia eſt clara de ſomno. Itẽ charitas ĩclinat ad multos act⁹ q inuicem ſunt incõpaſsibiles, vt ad contẽplatiuã & actiuã vitam ad ſeruandũ & ad erogãdum, & ad prædicandum & ad celebrandũ. Et tantũ de prima queſtione &c. De totalitate affectus quo tenemur deũ toto corde diligere &c. vide in Bonauentura xxvij. diſtinctione. iij. quæſtione. vſ.

Prima quæſtio ſine argumentis.

QVARE conſumpti legũtur aliqui quia quęſierunt cibũ ſibi, cũ mortis cauſam nunquam videatur ſolicitudo de pane inferre, ſed potius obliuio? Hæc quęſtio ſupponit illud Threnorum. ſ. Sacerdotes mei & ſenes mei in vrbe con ſumpti ſunt, quia quęſierũt cibũ ſibi vt refocillarẽt animas ſuas. Et in admiratione ducit quomodo hoc eis potuerit perditionis cauſa eſſe & interitus, cũ cibi carẽtia mortẽ potius inferre videatur. ¶ Pro huius ſolutione ꝓmitto illud Aug. ſ de doct. Chriſt. Ille iuſtè & ſanctè viuit qui rerum integer æſtimator eſt. Ipſe eſt autẽ qui ordinatã dilectionẽ habet, ne aut diligat quod nõ eſt diligendũ, aut nõ diligat quod eſt diligendũ, aut minus vel amplius quod æquè eſt diligendum. Vñ virt⁹ animi nihil eſt aliud ꝙ ordo amoris ſua cuiq; loca diſtribuẽs. vnde in appetitu vel ꝓſecutione rei multiplex intercurrit peccatũ: quoniam vt bonũ ex integra cauſa eſt, ita malũ accidit ex ſingulis defectibus. quarto de diuinis nominibus. quod & longe ante à domino dictũ legitur ſecundum trãslationẽ. lxx, Si rectè offers, & nõ rectè diuidis: peccaſti. Geneſis iiij. Ille rectè offert, vel rectum quid facit, cuius in ſe opus à difformitate vacat. ſed rectè non diuidit, qui cæteras non obſeruat conditiones de loco, tempore, perſona, modo, & ſic de aliis circunſtantiis. Vnde Ambroſius libro de Cayn & Abel dicit non rectè diuiſiſſe Cayn, pro eo ꝙ non

de melioribus frugibus deo obtulerit, ſed ſibi pinguiora reſeruauit. Ad propoſitum noſtrũ, ne vos plus debito morer, ex omnibus duos tantũ modos proſequar, quibus cibũ corporis iniuſte atq; inique quærimus. Primo ſi ꝑ media nõ opportuna: cuius exemplũ palã eſt ſi ꝑ adulteriũ vel aliud nephas qs ſibi velit cibũ q̃rere. Itẽ ſi ꝑ opera ſpiritualia mercari ſibi cibũ velit: vt ſola ſiniſtra agat, q̃ dextræ ꝓhibet admiſceri Matthæi.vj id eſt qđ propter deũ fieri debet oculo tã ſimplici, vt nihil ſe admiſceat affectus tẽporalis, aut de cupidine laudis. qđ tractãs Bonauentura.d.xxxviij.in nota q̃ſtiõe an bonę volũtatis poſſunt plures eſſe fines. exẽplũ ſumẽs familiare: ſi qs vadat ad eccleſiã vt diſtributionẽ ꝑcipiat, dicit tripliciter cõtingere poſſe. Primo, ſolũ intendendo diſtributiones vt finẽ ſub gloria dei, decernens videlicet eas Chriſti pauperibus in dei gloriã donare. Secũdo intendendo ire ad eccleſiã vt ad dei honorẽ & gloriã laudes decantet, ſed cum hoc etiã intendendo pecuniã acquirere, nõ referẽs illã in deũ, ſed nec ſtatuẽs eã vt finẽ principalẽ. Tertio põt contingere duplicata intentione, ita ꝙ vult deo placere & vult obtinere pecuniã vt ſuũ theſaurũ ampliet, & in ea ꝓpter ſe delectetur. Primũ eſt meritoriũ & bonũ Secundũ nõ eſt bonæ voluntatis, quãuis cũ ea ſtare poſſit eſt em̃ veniale peccatum: quomodo dicit Augu. Minus te amat qui tecũ aliqd amat qđ nõ propter te amat. Tertiũ vero eſt malæ voluntatis, & q̃ velit duobus dñis ſeruire: de quo Matthęi.vj. & verificatur illud ꝓpheticũ, Coanguſtatũ eſt ſtratũ, vt alter decidat: & breue eſt pallium, vt nequeat vtrũq; operire. illud etiam Oſee.x. Diuiſum eſt cor eorũ, nũc interibunt. & æternæ damnationis ve his comminatur ſapiens, qui terram ingrediuntur duabus vijs. Eccleſiaſt.ij. Sed quoniã ſimonia mentalis eſt ſi actũ canendi quis fecerit principaliter ꝓpter pecunias. vt finẽ. iuxta.c.tua nos.de ſimonia. vt bene notat glo. in cap. vnico.de cleri.non reſidentibus.lib.vj. limitandũ eſt hoc iuxta normã Tho.viij.quodlibet.articu.xj. ꝙ pecuniam illam non debet intendere vt finẽ principalẽ actus, ſed talis eſſe, ꝙ etiam ſine pecunia vellet ſeruire deo, & eccleſiam accede-

C re,licet non tunc:& ita pecunia ipſa vel diſtributionũ perceptio non eſt diuini ſeruitiȷ̃ cauſa,ſed proprie huius determinationis quare nũc vadit.Et certe ſemper mihi viſum eſt ꝙ licet pecunia moueri ꝑ cõplacẽtiã,ſed nullo mõ licet pecuniã ipſam affectu libero diuini ſeruitiȷ̃ finẽ prefigere:qũo etiã ſciẽtiã ex finis ꝓſtitutione ꝑperã & inique appetimus. Bernar.ſuꝑ Canti.ſermone.xxxviȷ̃.tradit: Qui ſe exiſtimat ſcire aliquid:iuxta Apoſtolũ nõdũ cognouit quẽadmodũ eũ illud ſcire oporteat.Vides qũo nõ probat multa ſcientẽ, ſi ſciendi modũ neſcierit.Vides inquã qũo fructum & vtilitatẽ ſcire in modo ſciẽdi cõſtituit,qd niſi vt ſcias quo ordine,quo ſtudio,quo fine queꝗ noſſe oporteat:Quo ordine: vt prius illud qđ maturius ad ſalutẽ.Quo ſtudio:vt il'ud ardentius qđ vehementius ad amorẽ.Quo fine:vt nõ ad inanẽ gloriã,curioſitatẽ,aut aliud ſimile,ſed tantũ ad ædificationẽ
D tuã vel proximi.Sunt nãque qui ſcire volũt eo fine tantũ vt ſciant & turpis curioſitas eſt:Et ſunt qui ſcire volunt vt ſciantur ipſi:& tunc vanitas eſt qui ꝑfecto nõ euadẽt ſubſannatẽ ſatyricũ & eũ q huiuſmodi eſt decantantẽ, Vſꝗ adeò Scire tuũ nihil eſt niſi te ſcire hoc ſciat alter.Et ſunt qui ſcire volũt vt ſcientiã ſuam vendant:verbi gratia pro pecunia, pro honoribus:& turpis queſtus eſt.Sed ſunt quoꝗ q ſcire volunt vt ædificent, & charitas eſt. Et ſunt qui ſcire volunt vt ædificentur,& prudentia eſt.Hæc ille. ¶ Secundus
E modus inique querendi cibum eſt ſi quæramus nimie, plus opere vel tantundem videlicet pro cibo impendendo,ꝙ̃ ꝑ ſalute animæ.Vult enim deus primas noſtri affectus partes poſſidere:ac ſe per idignationẽ abducit vbi aliud vel equas vel priores animi partes conſpexerit occupare.Maledictus (inquit)doloſus qui habet in grege ſuo maſculum: & votũ faciens deo,offert debile domino.Malachie.i.ſuper quo glo. Aliquando homo bene creatus à deo,habet ingenium aptũ ſacris diſciplinis,ſed tradit inertiæ:& habens maſculum,offert deo debile,id eſt orationem aliqua animi perturbatione corruptam. Hic ſentit in ſe completum quod ſcriptum eſt Sapientiæ.vȷ.Potentes potenter tormenta patientur. &

eodē ca. Malachię pmittit, Si offeratis claudū & languidū, nōne malū eſt? offer illud duci tuo ſi placuerit illi, aut ſi ſuſceperit faciem tuam, dicit dominus exercituū. Et qd aliud credimus q̄ diuidere nō recte, cū terrenis ſolicitudinē maximā & ingentē affectū ī pendimus, & celeſtia aut deū ipm meditari faſtidimus? Filios noſtros & nos ipſos ſi ſunt induſtrij, mūdo tradimus, & ſecularibus diſciplinis. Qđ claudū & debile eſt, domino offerimus: nec hoc ſolū, ſed eos q apti ſe iā diuinis mancipauerūt, dehortatiōe noſtra ad q̄ſtuoſas artes inuitamus, nihil curātes ſi ſacrę doctrinę & diuini verbi annona in tāta raritate multo carior fiat. Vereamur ęternæ maledictionis præconiū: Maledictus qui facit opus dn̄i negligenter (vt habet vltima trāſlatio) & aufert macheram ſuam a ſanguine iniquorum. Hiere. xlviij. Et vbi ipſi cœlum ingredi nolumus, alijs cœli portam non claudamus. Et his paucis ſatis patere exiſtimo quo pacto morti cauſam dare potuerint inordinate & prępoſtere cibum quęrendo, vt merito conſumpti legantur quia cibum quęſierunt vt refocillarent animas ſuas. Et hæc de prima quæſtione. F

QVARE ꝑpheta inquit, Si reddidi retribuētibus mihi mala, decidā merito ab inimicis meis inanis: cum naturaliter licere videatur inimicis vim & dāna inferre? ¶ Pro huius ſolutiōe aduertendum eſt, cum proximū teneamur vt noſipſos ex charitate diligere, nō poſſumus ei licite pœnā optare aut velle niſi propter aliquod bonum eius, noſtrum, vel reipu. puta propter ordinem iuſtitiæ ſeruandū, vel ad correctionē eius qui deliquit, vel ad terrorem aliorum: vt quos diuinus timor non cohibet, temporalis pœnę formido deterreat à peccato: vt bene notat Lyra Matth. v. ſuper verbo Chriſti: Ego autem dico vobis non reſiſtere malo &c. Et Auguſti. Siue plectendo, ſiue ignoſcendo, hoc ſolum bene agitur, vt vita hominum corrigatur. xxiij. quæſt. v. prodeſt. imò cum nullum ſit conſiliū quod nō veniat in caſu ſub pręcepto, tenemur animo parati eſſe etiam ſatiſfactionē nō expetere, vbi neceſſarium fuerit proximorum ſaluti. xxiij. q. ſ. A B

paratus.Et eſt regula Apoſto.ad Romanos.xiiij.Si propter cibū frater contriſtat̄:iā nō ſecundū charitatē ambulas.noli tuo cibo illū pdere pro quo Chriſtus mortuus eſt.Nec releuat cap.ſi qs cōtriſtatus.x.diſt.qđ a cōtrario induci ſolet,vt ſi ſatiſfactionē nō offert qui læſit,nō tenemur ei recōciliari. & gloſ.dicit nō obligari hominē vt actionē iniuriarū remittat:ſed debet rancorē deponere:qa procedit cū exactio ſatiſfactionis nō inducit ſalutis diſpendiū, vel eius qui læſit cū ex remiſſione veriſimiliter reducet,& alias pſiſtet in malo, vel aliorū qui ex hoc ſcandalizant̄ in moribus aut fide,cum in hoc caſu oportet etiā propriā vitā exponere. Recte ergo
C dicit propheta:Dn̄e ſi feci iſtud,ſi eſt iniquitas in manibus meis:ſi reddidi retribuentibus mihi mala:inuoluant,cruciēt & premant me mala q̄ ſequunt̄:decidā merito ab inimicis meis inanis:perſequat̄ inimicus animā meā &c.Qui em̄ aliqua inimicis intulerit p vitæ correctione, nō vt ſimilibus eos afficiat qualia ſibi intulerit:bona potius feciſſe putabit q̄ intuliſſe mala.Sed cū tanta pximis debeamus,mirū valde eſt quid cauſę ſit vt miſeri nos, virtutis omnis vacui, & ordinis expertes,vel parum læſi à proximo ſtatim incendamur ad irā,cupiamus tanto ardore vlciſci & vindicare qđ in nos peccatū eſt & cōmiſſum.Et certe vt paucis cętera trāſeā,quatuor reor huius eſſe cās pręcipuas, videlicet noſtrā infidelitatē,inconſiderationē,tumorē voluntatis,&(qđ omniū miſerrimū eſt)mortē animę.Exēplū primi. Si em̄ pphetæ credimus dicenti,Nō eſt malū in ciuitate qđ nō fecit dominus.Amos.iij.Et certe q̄ multa miſeratiōe pœnas hic inferat,vt nos à peccato deterreat et reuocet,iuxta illđ.ij.Macca.vj.Etem̄ nō ſinere peccatoribus ex ſententia agere,ſed ſtatim vltionis remediū adhibere, magni beneficij indiciū eſt. quādo ſcilicet(vt Gre.inqt)mala q̄ nos hic premūt, ad deū ire cōpellūt:nequaquam indignaremur virgæ qua ad noſtrā correptionē tā pius pater vtitur.ſed pro certo domini maledicti ſumus ſi de medicina ægrotamus.maledictū enim ferrū(vt Greg.vtar verbis)quod ex lima cōtrahit rubiginem. Secūdi.Si enim domino adijciente vt indignaretur populo

permiſit Dauid in pctm̄ illud grāde numeratiōis populi ca dere,vt.ij.Reg.xxiiij.legit,frequens eſt qđ noſtro demerito alius ſinitur ruere in pctm̄,quē alias abundātiori gratia deꝰ præueniret,& ſeruatus fuiſſet a pctō:per quē modū dicitur excitare in nos hoīm cui abūdantiā gratiæ ꝓpter nos ſubtrahit,vel non apponit vnde ſeruādus fuiſſet à pctō in nos quāto igitur quis potius miſerebit fratris ſi perpēdat ſe forte cauſam dediſſe quare ceciderit, Tertij. Qui enim diuino placito ſic ceruices inclinaret & ſubmiſſas teneret,vt quod ſancta dei volūtate factū fuerit gratū ſemper habere vellet, vti precamur:Fiat volūtas tua &c.à qua fieri neceſſe eſt qcqd ꝓcedere debeat ī eſſe,ſiue bonū ī ſiue malū:hic vtiq; nol let diuinæ diſpoſitioni cōtraire,& rebellē ſe obijcere,aut factū ipſum ꝑ ſe vlciſci & vindicare.Vnde de ſancto Dauid. ij.Reg.xvij.legit dum Semei cōtra eū lapides ꝓijceret,atq; inclamaret,Egredere vir ſanguinū,egredere vir Belial,ecce premūt te mala,qm̄ vir ſanguinū es:& Abiſai ægre hoc ferēs ꝙ malediceret regi:quid inquit maledicit canis hic moriturus dño meo regi:vadā & amputabo caput eius.Dauid dñi voluntatē & ſanctā diſpoſitionē attendens,Quid inquit mihi & vobis eſt filij Saruiæ:dimittite eū vt maledicat.Dominus enim p̄cepit ei vt malediceret:& quis eſt qui dicere audeat quare ſic fecerit:dimittite eū vt maledicat iuxta præceptum dñi,ſi forte reſpiciat dñs afflictionē meā, & reddat mihi dñs bonū pro maledictione hac hodierna. Quo facto māſuetus ille Dauid diuinæ voluntatis diſpoſitionē etiā in actu malitiæ ſubſtracto,præceptū domini appellauit:& illi noluit rebellis inueniri.Sed ne culpa Semei pernitioſo exēplo alios ad ſimiliter peccandum inuitaret,aut factum tam enorme tranſiret impune,filio ſuo Salomoni vltionem pro deo commiſit.iij.Reg.ij. Vtinam vel ad paucos dies compenſas inferre differremus:vt pateret ꝙ non vlciſcendi animo,ſed iuſtitiæ zelo faceremus.Sed quia iugum obedientiæ ad diuinam voluntatem,iam diu excuſſimus:inuicem mordemus & comedimus.Sed videte(inquit Apoſtoꝰ) ne ab inuicem conſumamini.ad Galatas.v. Quarti, quoniam vt E

ij.Rheto.tradit Ariſtote.ægrotantes,pauperes, amantes,ſi tientes,& huiſmodi,iracundi ſunt,& facile incenduntur ad iram.Quis autem pauperior eſſe aut magis ægere poteſt eo qui ante viam perdidit,& tanta corruptione mortis laborat?Exemplum habemus in naturalibus. Muſcarum feces vivæ carni obſunt nihil,at mortuę carni vbi ſuperfuſæ ſunt corrumpitur ſtatim,cōputreſcit & ſcatet vermibus.Si itaq; facilè iniuriantibus iraſcimur,vehemens indicium & magna præſumptio eſt ꝙ ex animæ mortæ deſcēdat,quòd modicæ iniuriarum feces ad tantam corruptionem iræ perduxerint:& ne affectus nos fallat(quoniam mentitur ſæpe iniquitas ſibi)& iuſtitiæ zelo aſſcribam9 animū ipſum et amorem vltionis,qui eſt propter propriam vindictam:hanc regulam aduertamus,Si non dolemus de proximi malo, non eſt motus hic charitatis.& verus zelus iuſtitiæ. Vnde Bernar.lib.de modo bene viuendi.c.xiij.Si proximus noſter patitur aliquam tribulationem aut infirmitatem aut damnū, aut in carcerem mittitur:ſi dolemus pro illo,in corpore eccleſiæ ſumus:ſi non dolemus,iam à corpore eccleſiæ præciſi ſumus. Charitas colligit & viuificat omnia membra eccleſiæ.Tam diu dolet membrum,quàm diu in corpore continetur.Si autē membrum præciſum fuerit à corpore,nec ſentire poterit nec dolere:vt ſi manus aut aliud membrum præciſum fuerit& totum corpus in ignem mittatur:manus illa iam non ſentit,qa diuiſa eſt à corpore.Talis eſt omnis Chriſtianus qui de alterius damno tribulatiōe aut neceſſitate nō dolet.Hæc ille.Quod ſi locum habet in malis corporis,longe fortius in malis animæ,quæ & contra deum ſunt,& proximum graui damno afficiunt.Et Gregorius : Vera iuſtitia compaſſionem habet:falſa,dedignationem.xlv.diſtinctione,vera iuſtitia.Cum itaq; facile iraſcimur,& vindictam appetimus ſine cōpaſſione & dolore,proculdubio mors animæ cauſa eſt quare corruptio hæc emergens nos inuadit & occupat. A quo nos ſeruare dignetur qui in ſecula benedictus viuit & regnat. Amen.Deo gratias.

Quodlibetica

Quodlibetica quæſtio octaua eiuſdē anno à ſalute humana. M.CCCC.XC. IX. in ſcholis artium eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata..

PEr Venerabilē virum dñm Quodlibetariū nūc cathedrantē fuit mihi qō theologica ꝓpoſita hęc Vtrū orās ꝓ multis, æque proſit ſingulis, ac ſi ꝓ vno quoq; tantūdē oraret. Pro huiꝰ deciſione, ſuppoſita ī primis ſanę fidei ꝓteſtatione, & ꝙ vbi errauero, cuiꝰpiā ꝑ quēcūq; corrigi, & ad veritatis ſemitā deduci: decreui tria īqrere. Primum an ꝓſit orare, vel ſit inutile. Scd̄m an orationis vis deriuari vel ꝓtēdi poſſit ad aliū. Tertiū an eandē orationē dicēdo ęque ꝓſit multis quantū ꝓficeret vni ſoli. Quo ad primū pōt inutile videri vt qs oret, ex tribꝰ. Primo, nihil aliud eſt orare q̄ʒ alteri deſideriū noſtrū exponere ſeu explicare: qd̄ ſit vt ei innoteſcat qd̄ optemus aut cupiamus. ergo ſpecies infidelitatis eſt deū orare. Conſequētia tenet: qa videmur orando p̄ſumere ꝙ deū añ latuerit qd̄ ab eo deſideramus. Et hæc in effectu vr̄ fuiſſe rō ꝓhibitionis cur ſaluator ꝓhibuit in oratione multa loqui, ſicut Ethnici faciūt. Matthæi. vj. Scit eñ pater veſter cœleſtis qd vobis opus eſt, antequā petatis. Et eadē rō cōcludit nihil orādo loquēdū: qa ipſe oīa añ nouit. Et exponēdo vel exprimēdo ſupponere videmur ꝙ eū latuerit prius. ¶ Scd̄o, nihil pōt deꝰ facere ad quaſcūq; p̄ces qd̄ nō antea æternaliter ſe decreuerit eſſe facturū. ergo fruſtra fundit orōnē. Cōſequētia tenet. Quod enim æternaliter ſe decreuerit eſſe facturū, æque fieret nō fuſa orōne. da eñ op-

poſitũ,& erit in noſtra poteſtate impedire quo minus ęter nũ dei decretũ mandet̃ executioni.Idẽ tacite ſenſiſſe videtur Samuel poſtquã Saul agnoſcens ſuã culpã qa pręuaricatus erat ſermonẽ dñi,timens populũ & eius voci obediens ſup pliciter peteret:Sed nũc porta peccatũ meũ,& veni mecum vt adorẽ dominũ reſpondit Samuel: Non reuertar tecũ. qa proieciſti ſermones dñi:proijciet te deus. Et infra:Scidit do minus regnum Iſrael à te hodie,& tradidit illud ꝓximo tuo meliori.Porro triũphator in Iſrael nõ parcet,& pœnitudine nõ flectet̃.neq; enim homo eſt vt agat pœnitentiã.Quo pręte tendiſſe videtur Samuel fruſtra dominũ orari,quũ a prędiſpoſito decreto nõ poſſet flecti.Tertio,orando deũ alterum duorũ peteremus,vel vt faciat qđ decreuerit & ꝑdiſpoſuit, aut certe ꝙ decretũ ſeu ſniam mutans,idvelit qđ cupimus. Nõ primũ,qa neceſſariũ eſt ſi decreuerit vt faciat.Stultum autẽ eſt pro his ꝑces fundere,quę nequeũt quouis modo ali ter euenire,queadmodũ nec de his conſiliũ eſſe põt.iij.Ethi. Nõ etiã ſecundũ,qa mutari nõ põt.xxij. q.iiij. incõmutabilis.& Iacob.i.Apud quẽ nõ eſt mutatio,neq; viciſſitudinis obumbratio.Et Nume.xxſ.Non enim deus vt homo eſt,vt mẽtiat̃:neq; vt filius hominis,vt mutet̃.Dices fortaſſis,Nõ oramus vt mutet voluntatẽ,ſed vt pro noſtro deſiderio aliquid velit,& ab æterno voluerit ſic quòd nunquam oppoſitũ.Cõtra,hoc videt̃ pręſumptuoſum & contra ſubiectionem quam deo debemus.Semper enim parati eſſe debemus eius benedictæ voluntati cedere,& noſtram nolle præferre: prout in dominica oratione petimus,Fiat volũtas tua &c. Et quòd non liceat orare vt non voluerit quod ſcimus eum ęternaliter voluiſſe aut velle,patet:qa illa de cã poſteaq; đ calice transferendo expoſuiſſet Saluator ideo patri diſpoſitionẽ inferioris appetitus:ſtatim petitionẽ corrigens,vel(vt moderatius dicam)cõditionẽſupplens adiecit, verũtamen non ſicut ergo volo,ſed ſicut tu vis. Et ne exiſtimemus ſic velle pręire,qđ Petro acciderit audiamus. Poſtquã expoſuiſ ſet diſcipulis ignominioſam mortẽ quã ſubiturus erat ꝓ no ſtra redẽptiõe;miſertus diuinę conditionis Petrus, Abſit à

teinquit domine:nõ erit tibi hoc. Vel ſecundũ Hiero. Vel ſi-
gnificãtius in grеco habeť, Propitius ſis tibi dñe, nõ erit tibi
hoc. quo nõ mutationẽ eius optaſſe aut petiuiſſe videť, quẽ
ſtatim Chriſtũ filiũ dei viui cõfeſſus eſt, ſed oraſſe vt ęterna
liter voluerit nõ ſubire tantã pœnã & ignominiã. Quia tamẽ
diuinę volũtati nõ ſatis detulit, ſed quodãmodo viſus eſt vo
luiſſe ꝑire, à dño durè reprehenſus eſt: Vade retro me ſatana:
ſcandalũ mihi es. nõ ſapis q̃ dei ſunt &c. Et quia alicui videri
poſſet ꝙ ſpiritus malignus ibi rephẽſus ſit, q hoc dicere apo
ſtolũ ſuggerebat, hoc cõfutãs Hiero. Sed mihi (inquit) hic er-
ror apoſtolicus de pietatis affectu veniẽs, nunquã incẽtiuum
diaboli videať. Vnde & Petrus audit, Vade retro me &c. nõ
hoc eſt ſeq̃re ſententiã meam &c. nõ ſapis &c. meę volũtatis
eſt, & patris mei veni facere voluntatẽ, vt ꝓ hominũ ſalute
moriar. Tu tuã tantũ cõſiderãs volũtatẽ, nõ vis granũ triti-
ci cadere in terrã, vt fructus multos afferat. Ergo nõ licet o-
rare vt eius oppoſitũ ęternaliter voluerit quod iã nouimus
ab eo decretũ &c. ¶ Pro huius q̃ſtionis deciſiõe ꝑmitto pri
mo ꝙ quadruplex eſt genus orationũ, q̃dã oratio infecta pra
uitate, q̃dã deficiẽs bonitate, q̃dã integra ſed mortua, quędã
ſana & viua. Inficiť oratio prauitate ratiõe obiecti, eius ſcili-
cet quod petiť vel rõne circũſtãtię prauę quã oporteret ab-
eſſe. Rõne obiecti dupliciter: aut q̃a petiť quod abſolutè &
in quocũq; gradu petere nõ licet, vt ꝓſpari in patrãdo ſcele B
re: vt accidat malũ ꝓpinquo: & ſic de alijs. Aut q̃a petiť ſine
debita mẽſura, aut vltra q̃ꝫ cõuenit. Vñ Amb. Eſt aliqñ ſtul
ta & ſupba petitio: ſicut fuit apoſtolo. Iacobi & Ioãnis: qb9
incõgrua & immẽſa petẽtib9 dictũ eſt, Neſcitis qd petatis.
Hoc eſt ambulare in magnis & mirabilib9 ſup ſe, dũ nõ ſua
ſorte cõtẽt9 pes ambit. ea q̃ ſunt oculi. Ex circũſtãtia mltipli
citer inficiť prauitate, rõne finis, dũ. ſ. fit ob finẽ malũ vel incõ
gruũ ſeu indebitũ: vt oro à deo diuitias ꝓpter laſciuè & lu-
xurioſè viuere: aut fundo orõnẽ ꝓpter inanẽ glíam, ſeu lau-
dẽ hoim: de qbus Mat. vj. Receperũt mercedẽ ſuã. & Hier.
de martyrio ob eã cauſam ſuſcepto. Huic operi nõ tam præ
mium q̃ꝫ pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta ſunt q̃ꝫ

corona victoriæ.ſ.q.ſ.vide quantum bonum&c.Secundo ex parte pſonæ ſiue circunſtātiæ:vt dū uuis in mortali pecca-to audet fundere orationē vt mininiſter eccleſię.de quo Dionyſius ad Demophilū monachū.Audetq;(ſcilicet ſacerdos non illuminatus,de quo ei ſermo eſt) ſcelestas blaſphemias ſuas(neq; enim pces dixerim)ſacris aris inferre eas ſup ſigna illa diuina ad Chriſti ſimilitudinē dicere.Et Hiero.de hæreticis:Quotieſcūq; cōgregati ſunt in nomine eiusdeteſtaī deus fœtorē eorum,& claudit nares ſuas.ſ.q.ſ.odit.& eſt cōmunis ſentētia doctorū,q̄ quicūq; in mortali peccato exeqtur actū ſui ordinis ſciēter,eo ipſo mortaliter peccat.pceptū eſt enim Deuter.xvj.Quod iuſtū eſt,iuſtè exeq̄re.Tertio ex parte tēporis,puta quādo oportet alteri inſiſtere,ſeu operā impēdere:
B re:vt ſi cū animarū ſalus pcurāda eſt,velim inſiſtere orationi pro temporalibus.Quarto ex parte modi,quia videlicet quā cōuenit ptenſius & magis abſolute petitur: vt oro deū vt mihi det diuitias,& ſalubre faciat ſi forte non eſt ſalubre futurū.Quid enim hoc eſt niſi velle pire,& nequaquā cedere diuinæ diſpoſitioni,& eius ſanctę volūtati?Eſt enim effectualiter orare deū.Fiat volūtas mea,cedat tua.vel vt reſtrictius dicā,nō ſit illa tua.Et certè cū parati animi debeat eſſe Chriſtianus in omnibus cedere diuinæ volūtati, & nō velle reniti pter eius aſſenſum & beneuolentiā:vbi ſcilicet cōtrariū nobis pceperit,vt in reuelatione futuri peccati aut dānationis ſecundū quoſdā,propter perpetuā culpam incluſam: ſecus quo ad pœnā,cū ex diuina inſtitutione & pcepto oramus,fiat voluntas tua.Et Auguſt.ſententia:prauum & diſtortum cor habet qui nō vult id eſt reſpuit quod deus vult, ſuper Pſal.c.Nō adhęſit mihi cor prauum.Eos enim qui adorant,in ſpiritu & veritate oportet adorare.Joannis.iiij.Ille autem non orat in ſpiritu ſancto qui abſolute petit, & non committit eius directioni vel diſpoſitioni.Quid oremus,inquit,Apoſtolus,ſicut oportet,neſcimus:ſed ipſe ſpiritus ſanctus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.Ad Roma.viij.Super quo Ambro.Superfundit ſe precibus noſtris vt imperitiam & improuidentiam noſtrā motu ſuo aperiat;

& illa nobis à deo petit q̃ ꝓſint.tūc ꝓ nobis interponit ſe idē ſpūs,cum ſcit nos p ignorantiā non p iactantiā cōtraria poſtulare q̃ꝫ conuenit.Item ſi Aug.credit̄,adeo nos ſubdimus & cōmittimus diuinæ diſpoſitioni & eius ſanctiſſimæ voluntati,vt eā petamus ſic in oībus mādari executioni,vt etiā cōtra nos eundē oremus pœnas debitas fulminare. Delatus enim ꝙ dixerat magnā illā partem ſctōrū q̃ ad mortē p̄deſtinata eſt,contra ſe petere vt cadāt & ruant:cōfutans errorē ſibi falſo impoſitū dicit,Non hoc cōtra ſe petunt quod deus nulla rōne facturus eſt,vt cadāt & ruant. hæc enim hoīs neqtia,ipſorū conſummata eſt libertas.Sed planè illud contra ſe petūt,qđ diuinæ volūtatis eſſe nō dubium eſt:vt ſcilicet quum venerit filius hoīs in maieſtate ſua,& ſederit ſuꝑ thronum gloriæ ſuæ:cōgregent̄ ante eū oēs gentes,& ſeparet eos abinuicem:alios ad dexteram ſtatuēdo,alios ad ſiniſtram:& audient eum dextri dicentē.Venite &c.& ſiniſtri,Ite &c.Igit̄ q facturi non ſunt voluntatē dei,& petunt vt fiat volūtas dei:in eo qđ voluntate dei faciendū eſt,audiunt:vt imitatores diaboli cū diabolo Iudicent̄.Hæc ille.Quāquam igit̄ obligati non ſumus oīa velle q̃ ſcimus aut ſupponimus deū velle,nequaquā repugnare licet,nec contrariū eius velle aut petere qđ ipſum velle ſcimus aut credimus:niſi p̄cepto & ſua volūtate ad hoc obligemur.In oī igit̄ oratione oportet totum diuino arbitrio actu virtute vel habitu cōmittere,nec vltra aut citra p̄ten ſe qcquā orare aut abſolute petere.Poſſunt adhuc & aliæ circunſtantię intercurrere q̃ vitient orationem ſeu inficiāt: ſed ex his eſt facile diſcernere de alijs.Oratio deficiēs bonitate dicit̄ q̃ cum nihil mali commixtum habeat qđ oporteat abeſſe,(licet aliquando ſimul concurrāt oratio infecta prauitate,& deficiens bonitate:ſed hic diſtinctim occurrunt) deeſt ſibi pro tunc aliquod debitum de feruore vel attētione circunſtantiæ,aut huiuſmodi.Quòd autem defectu feruoris ſeu ratione diminutæ voluntatis ſit nonnunquā oratio ingrata deo , primo patet auctoritate Hieronymi ad Cteſiphōtem.Epiſcopus inquit Epheſiorum Angelus in C

Apoca.nuncupatus.qui cum cauſa nōis Chriſti paſſionū multarum merita intra conſcientiā retineat:qa in ipſis paſſionibus à primo conuerſationis feruore tepuerat,cū calorem paululū tēperaſſet,ad pnīam reuocat̄,dicēte ſcriptura, Noui opa tua,& patientiā tuam,& qa non potes ſuſtinere malos,& ſuſtinuiſti ꝑpter nomē meū, nec defeciſti.Sed habeo aduerſum te pauca,qa charitatē tuam primam reliquiſti.memento vñ excideris,& age pnīam.Conſideremus quantus caſus ſit temere contēnentis,cū tanta ruina dicit̄ de negligentia obſequentis:vel quā dānationē accepturos credimus indeuotos,cū tantā reprobationem deuotus acceperit.Tepidū diſcipulum non amat Chriſtus.Qui vult meus eſſe diſcipulus,ait:abneget ſemetipſum ſibi,& tollat crucē ſuam:& ſequat̄ me.Hæc ille.Et glo.interli.in verbo, Sinaūt,veniā:& mouebo candelabrū &c.Veniam vt aio & corpore interficiam.Ergo defectus zeli & feruoris ſiue in oratione ſiue in alio ope,ſæpe numero ponit graue pc̄tm̄. Item Michææ.vſ.Indicabo tibi ò hō quid ſit bonum,& qd dn̄s requirat à te:vtiq̃ facere iudiciū,& diligere mīam,& ſolicitū ambulare coram dn̄o deo tuo.Item ad Roma.xij. Solicitudine non pigri.Hoc eſt inquit Amb.quod dicit ꝓpheta Hieremias.xlviij.c.Maledictus qui facit opa dn̄i negligēter.Piger enim in cōuerſatione diuina ſine ſpe eſt.ideo ſubiecit,Spū ferue ntes:hoc eſt vt in exercitio dn̄i aut legis non ſit tepidus:ſicut dicit̄ in Apoca.Ioan.Quia tepidus es, incipiā euomere te de ore meo.Hæc Ambroſi.Dices fortaſſe,hæc oīa ſolum inducunt p̄ceptum affirmatiuū feruoris ac zeli:quod etſi ſemp obliget,nullatenus tn̄ ꝑ ſemp:ſed ꝑ aliqn̄.extra ergo tp̄s obligationis de orādo,videmur abſq̃ pc̄ti formidine poſſe tepide deum orare.Rn̄deo.quanquā hoc ꝓpoſito abunde ſufficiat: nihilominus qui hoc ſentit, aduertat Malachiæ.i.dictum eſſe de votiuo ſacrificio,Maledictus doloſus qui habet in grege ſuo maſculum,& votū faciens immolat debile dn̄o:quia rex magnus ego,dicit dn̄s exercituum:& nomen meū horribile in gentibus.Et ibidē paulo ſuperius,Si offeras cecum ad immolandū,nōne malū

eſt: Offer illud duci tuo ſi placuerit ei,aut ſi ſuſceperit faciẽ tuã,dicit dñs exercituũ.quo verbo nihil aliđ ſignificaſſe vi detur dñs.ꝗ̃ ꝙ ſatius ſæpe fuerit non obtuliſſe duci aut re gi,ꝗ̃ donare illiberaliter.Non debet ergo exilis eſſe & con temptibilis oratio quã cõueniat offerre æterno regi:niſi qs adeo deſipiat,vt credat deo conuenire qđ illiberale eſt hoĩ terreno regi offerre.Nõ enim ſatis eſt recte offerre,niſi etiã recte diuiſeris.Geneſis.iiij.ſcđm tranſlationem.lxx.Si recte offers,recte autẽ non diuidis,peccaſti.quieſce.Diuiſionis aũt hic ordo eſt.prima ſecundis,non ſecunda primis p̃cura rant:& terrenis cæleſtia,non cæleſtibus terrena p̃ferant,ſe cundũ Ambr.ij.lib.de Cain & Abel.ca.vſ.Non tñ nego qn interdum liceat imò acceptiſſimũ ſit deo de penuria facul tatum cum paupercula vidua duo æra minuta mittere:de qua Lucæ.xxſ.Sed tunc cum legitima impedimenta inter currunt,vt ſit nobis penuria facultatũ.Secundo deficit orõ E bonitate,quia deeſt atten io.Matthæi.xv.Populus hic la bijs me honorat:cor aũt eorum lõge eſt à me.ſine cauſa aũt colunt me &c.Eſt aũt triplex attentio q̃ adhiberi põt ora tioni vocali:videlicet attentio ad verba,ne ſyncopentur & proferanẽ corrupte,attentio ad ſenſum verborũ:de quo pri ma ad Corinthios.xiiij.Si orẽ lingua:ſpũs meus orat,mens autem ſine fructu inquam ſpeculationis de ſenſu verborũ: nõ aũt ſine fructu eſt.ſine fructu meriti,vt in laicis magno feruore deum orantibus verbis latinis quę non intelligunt. F Tertio ad finem orationis,puta deum ipſum,vel rem peti tam in oratione:& hæc attentio maxime neceſſaria eſt ad orationẽ.Vnde dicit Hug.de ſancto Victo.Pura eſt oratio quũ ex abundantia deuotionis mens ita accendiẽ,vt cum ſe poſtulatura ad deum cõuertit,etiam ſuæ petitionis obli uiſcatur,ſed manet virtus attentionis in effectu ſcilicet fer uoris & deuotionis ad quem deduxit attentio.Cum enim oratio ſecundum Damaſ.ſit acceſio mentis in deum,& pe titio decentium à domino:non videtur quis orare,niſi deũ attenderit, quantumcunq; labia mouere curauerit.Hinc Hugo de ſancto Victore,Si cũ orationẽ fundimus,quodli

bet aliud in corde verſamus:etiā ſi illud bonū ſit,à culpa liberi nō ſumus.Et Cyprianus martyr glorioſus libro de orōne dñica,Quę ſegnitia eſt alienari & capi ïeptis & ꝓphanis cogitationibus cū dñm depcaris?quaſi ſit aliud quod debeas magis cogitare,quā ꝙ cū deo loquaris.Quō te audiri à deo poſtulas,cū teipſum nō audias?Vis eſſe deū memorē tui cū rogas,quū tu ipſe memor tui nō ſis?Hoc eſt ab hoſte in totu nō cauere:hoc eſt cū oras dñm,maieſtatē dei offendere:hoc eſt vigilare oculis:& corde dormire,cū debeat chriſtianus etiā cū dormit oculis,corde vigilare.Petes forſaſſe,qa attētio ad finē orationis deuotio q̄dā eſt & erectio mētis in deū,an ſit in p̄cepto eccleſiæ in horis canonicis miſſa & hmōi deuotionē illā adhibere,potiſſimum quia in capitu.dolentes.de celebratione miſſarū,in virtute obediētiæ diſtricte p̄cepit conciliū gñale vt diuinū officiū nocturnū pariter & diurnū quantū eis deus dederit ſtudioſe celebrent & deuote.Et in cle.ſ.de cele.miſſarū etiā p̄cipit vt in eccleſia deuote pſallatur.Dñs Ioan.and.in dicto ca.dolētes refert tres opiniones.Prima ꝙ ſic:imò ſi dicat horas,vel intereſt, & nō habet cor ad deū,ſed ad exteriora:mortaliter peccat. xiiij.quæſt.ſ.quod p̄cipit.& ſi verbū ſit durū,tamē ſcriptū eſt.vj.q.iij.ſcriptum eſt.cū ſimilibus.Secūda opinio ꝙ dicere eſt in præcepto:ſed illa quæ de deuotione dicuntur,ſunt ſuadendo dicta.vnde dicit,quantum deus dederit:quaſi diceret,durum eſſet hoc ponere in vim præcepti.relinquimus ea gratiæ dei.& hoc quia benignum,placet Hoſtiē.quia nō debet eccleſia alicui laqueūm iniijcere.xxvij.q.ſ.de viduis.ij. aut onera importabilia in humeros hominum alligare.xxvj.quæſt.vij.alligāt.Tertia ꝙ hoc præceptum eccleſiæ non obligat ad culpam,ſed ſolum ad pœnam ſuſpenſionis.quod notatur cum dicitur,ſub pœna ſuſpenſionis.ſimile,in ſtatutis prędicatorum dicitur in principio ꝙ cōſtitutiones eos non obligant ad culpam.ſed ad pœnam,niſi ratione præcepti aut cōtemptus.deinde exponit ſtudioſe,quo ad officiū oris,non ſyncopando,nec aliquid omittēdo:& deuote quo ad officium cordis.xxiij.diſt.pſalmiſta.Panor.in eodem ca.

dolētes.poſt Io.And.refert illas tres opiniones,ſed corrupte ſcđam ī eo qđ dicit de pctō veniali ſi nō ſit adhibita deuotio: addens in fine ſatis ſe credere quātitatē reatus conſiderādam eſſe ex qualitate & quantitate contēptus & negligentiæ.Cancellari9 Pariſienſis de regulis moralibus dicit ꝙ dicens horas canonicas in pctō mortali vel intētione ſiniſtra vel abſqꝫ attētione,abſoluit a ꝑcepto eccleſiæ,ſed apud deū de ꝑuerſa intentione vel negligētia ſæpe non excuſat̄.Huius deciſio vr̄ principaliter ex alio pēdere,an ſcilicet eccleſia de directo ꝑcipere pōt vel ꝓhibere interiorem actum aīæ.& viſum eſt multis ꝙ non poſſit,potiſſime hac rōne,ꝙ nihil ꝑcipere pōt aut ꝓhibere cuius trāſgreſſorē nō pōt punire. ſed quum actus interior ſit de occultiſſimis,& q̄ non patēt alijs:ſequit̄ ꝙ ad ſuum forum deducere nō pōt:cum occulta ſoli diuino iudicio reſeruent̄,& de eis eccleſia ſe itromittere non poſſit.xxxij.diſt.erubeſcant.vſ.q.ſ.ſi oīa.de ſnīa excōmunicationis,tuæ.cum ſimilibus.Sed cōtrarium verius videtur,& poſt multa ad hoc reſoluit Gloſ.cle.i.de hæreticis,in verbo ipſo facto,ꝙ videlicet occultam hæreſim mentalem eccleſia afficit vinculo excōicationis:& ſequuntur cōiter doctores.Et certe niſi hoc ſit in facultate eccleſiæ,ꝑcepto celebrādi ſabbatum nō eſt interdicta ſeu ꝓhibita oīs ſeruitus mortalis culpæ:ſed q mortaliter peccauerit ſabbato ſolo interiori actu mentis,nequaquā cenſebit̄ ſabbatum violaſſe:quod nemo ſanę mentis dixerit,cum nihil tam aduerſetur celebrationi ſabbati q̄ꝫ ſeruitus mortalis culpæ.vide Tho.ij.ij.q.cxxij.arti.iiij.Et nonne eccleſia diſpenſare poteſt ſuꝑ voto quod ſola mēte emiſſum fuerit? & pater carnalis tale votū filijfamilias irritare poteſt.Nume.xxx.quid ergo impediet quo minus actus interiores poſſit ꝑcipere, vel prohibitione afficere? Nec obſtat debile fundamētum contrariæ partis,ꝙ illud non poteſt præcipere cuius tranſgreſſorem non poteſt punire.Si enim(vt recte dicit Petrus de palude.xxvij.diſt.iiij.)intelligatur cum non poteſt trāſgreſſorem punire ex defectu iuriſdictionis:vera eſt:ſed nihil ad propoſitū:cum tunc in argumēto petatur principiū,

G H

Si vero intelligat cũ nõ põt ex defectu ꝓbationis, ſerũiret ꝓpoſito: ſed planè falſa eſt. ſic em̃ exteriores act⁹ etiã puni re nõ põt: vt de actu fornicationis, i. c. erubeſcãt. & de actu ſimoniæ. in. c. ex tuæ. de ſimonia. & hoc ſtrepitu iudiciario: in quo ſine legitimis documentis nemo dãnatur: qũo ꝓce dũt iura ꝙ occulta dei iudicio reſeruãtur. Non releuãt mo tiua Hoſtieñ. eccleſia nanq; in hoc nemini laqueũ inijcit: ſi cut nec in ꝑcepto celebrãdi ſabbatũ: quo etiã ꝓhibet mẽta le mortale pctm̃. neq; alligat onera importabilia, cũ facilè ſit ei attẽdere q tantã dei maieſtatẽ voluerit (vt par eſt) ſatis reuereri: neq; ꝓbat verbũ quantũ deus dederit, cũ neq; co gitationẽ bonã habere poſſumus ex nobis, ſed ex deo. ij. ad Corin. iij. Tertia etiã opinio ſine fundamẽto eſt, qa pœna ſu ſpẽſionis p̃tereuntibus dictũ cap. dolẽtes. imponit. Ad fina lẽ vero clauſulam de ſtudioſe & deuote legendo non iterat. Certe licet p̃dicatores habent ꝙ conſtitutiones eos nõ obli gant ad culpã. excipitur tñ caſus p̃cepti, ſicut & cõtẽptus. Nuſquam aũt in virtute obedientiæ p̃cipit q̃cunq; pœna adijciatur, quod ſub culpa ſeruare non tenemur. Et vbi hęc oĩa ceſſarent, quis negabit eccleſiæ ſuæ rei poſſe imponere modum & onus? Dñs ipſe decimis onus impoſuit non ſo lum ſeruitij in tabernaculo dñi, verum etiã vt portarent Le uitæ apud dñm pctm̃ populi. Hinc mihi vr̃ ꝙ nõ ſolũ põt ſed de facto p̃cipit eſſe attentionẽ & deuotionẽ & põt non ſolum exteriores actus ſed occultiſſimos interiores ex legiti ma cauſa p̃cipere. & hãc opinionẽ tenet Palude. xv. diſt. iiij. q. v. ar. ij. cõcluſio. iiij. dicens nos obligatos attendere nõ ſo lũ humano iure, ſed diuino: quẽadmodũ alij ad ſoluẽdũ de cimas: licet determinatio quotæ, ſit humani iuris, & tenet ſponte euagantem ſe nõ quitare, & ꝙ tenetur redicere: cum oratio ſeu orare ſit actus mentis, non oris: & ſic non eſt ora tio, niſi ſit actualis vel virtualis attentio. Cũ aũt dicit ꝙ te nemur redicere, intelligit ꝙ tenemur vel in pnĩa ſuſcipere cõmutationẽ, quia dei vicarius põt cõmutare reſtitutionẽ q̃ deo fieri habet: vt dicit in. v. concluſionẽ ibidẽ. Ex his oĩ

I bus dico ꝙ ſicut de induſtria ſcienter ſcilicet horas canoni

ca sdimittens, quantumcunq; deum attenderit, mortaliter peccat: ita de induſtria attentionem non adhibere, ſed ſcienter mentem diſtrahere, quanq; vocaliter dicantur, videtur ex gñe mortale pctm̃, cũ min9 ſit labia ſine attẽtione moue req; attẽdere ſine vocũ expſſione. poſſunt tñ tales circũſtã tiæ intercurrere, q; non ſinãt eſſe mortale pctm̃ ꝑpter act9 modicũ & imꝑfectũ eſſe: queadmodũ de fraterno odio vel ira dicit glo. Mat. v. ſicut etiã vnũ granum à ꝓximo auferre nõ ponit furtum mortale, nec mortale pctm̃. Orõ integra, ſed mortua dicit̃, q̃ neq; infecta eſt prauitate, neq; deficiens bonitate, ſed integra moraliter in oĩ circunſtãtia reqſita: nihilominus qa à charitate aut ſcd̃m eius inclinationẽ nõ eſt elicita ab habente charitatẽ, dicit̃ mortua. vnde Grego. Nihil veritatis habet ramus boni opis, quod nõ ꝓcedit de radice charitatis. Oratio ſana & viua dicit̃, q̃ eſt bona & integra moraliter, & p̃ter hoc à charitate ꝓfluens, vel ſcd'm eius inclinationẽ. Vt em̃ viuificet̃ oratio, nõ ſatis eſt eã progredi ab habẽte charitatẽ: qa vt recte deducit Scotus Qd̃li bet. xvij. habẽs charitatẽ nõnunq; venialiter peccat: & põt actũ elicere neq; actu neq; virtute ꝑpter finẽ vltimũ, ſcilicet deũ, virtualiter inqũã ſic q; ꝓcedat cauſaliter ab actu ꝓ pter deũ elicito. Talis aũt nõ eſt meritorius, cũ nõ ſit actus vitæ: neq; culpabilis, cũ nullo p̃cepto teneamur oẽm actũ nr̃m actu vel virtute ĩ deũ referre. Nõ curo aũt in p̃ſenti decidere an charitas debeat effectiue cõcurrere, an ſufficiat ei9 ĩclinare: qũo ſiccitas inclinare dr̃ ad ardere, & tñ ardorẽ efficere neqt. ¶ Scd̃o p̃mitto q; orõ apud deũ habet triplicem effectũ in gñe. ſ. merẽdi, ſatiſfaciẽdi, & ĩpetrãdi. Orõ eſt meritoria: nõ ea parte qua de libero arbitrio ꝓcedit, ſicut nec qd̃libet aliud opus: ſed ex ea qua ex dei motione ꝓcedit mouẽtis ꝑ grãm ſeu charitatẽ deiformẽ in vitã æternã: iuxta il lud Ioã. iiij. Si qs ex aqua quã dabo &c. fiet ĩ eo fons aquæ ſaliẽtis in vitã æternã. habet em̃ ſe grã in ope meritorio, ſicut ſeſſor ad equum. hinc cũ dixiſſet apoſtolus: Abũdãtius omnibus his laboraui: adiecit, Nõ ego, ſed gratia dei mecũ. primæ ad Corin. xv. Satiſfacit oratio dum pœnam debitam

relaxat:qñ ſcilicet cedit in ſolutũ,in ſummæ videlicet tota lis extinctionem vel diminutionem.Impetrat ex liberalitate,dum videlicet deus ſua pietate & mĩa votis cõdeſcend t amicorum.Danie.ix.Propter temetipſm inclina de⁹ aurem tuã,& exaudi.Aperi oculos tuos,& vide deſolationem noſtrã,& ciuitatem ſuper quã inuocatum eſt nom tuũ.neqꝫ em̃ in iuſtificationibus noſtris ꝓſternimus p̃ces añ faciem tuam:ſed in miſerationibus tuis multis exaudi dñe.Placare dñe,attẽde & fac.¶Differentia inter mereri & impetrare
L cõſiſtit in hoc,qa meritum innitit iuſtitiæ.& nõ põt hoĩ deus negare quod meruit,niſi ꝑ culpam meritum ſuũ mortificauerit. Sed impetrare eſt liberalitatis diuinæ.ſi det, eſt gratiæ.ſi non det.nequit argui iniuſtitiæ.Vñ multa impetrantur oratione ſine merito:vt patet de orationibus ſctõrũ.q̃ non ſunt meritoriæ,& plurima impetrãt.Itẽ in oratione pſiſtentiũ in mortali pctõ,q multa impetrãt,& nihil merẽtur:vt ſtatim deducã.Eſt etiã freqũẽter oratio meritoria, & nõ impetrat petita.qñcũqꝫ enim ex charitate ꝓcedit,eſt meritoria:nec tamẽ ꝓpterea impetrat:vt patet de oratione
M Pauli quo ad ſtimulum carnis auferendum.ij.ad Corin.xij. ¶His p̃miſſis ꝓ rñſione ad q̃ſitũ pono tres concluſiones. Prima concluſio eſt.Nulla oratio infecta prauitate,aut deficiẽs bonitate,eſt meritoria& ſatiſfactoria:eſt tñ nõnunqꝫ impetretoria,qñqꝫ in malũ orãtis,ali qñ in tpalẽ eiuſdẽ nõ nullã remuneratione ꝓpter bonitatẽ cõmixtã & obuolutã
N malitia.Scđa cõcluſio.Nulla oratio quãtũlibet integra fuerit,eſt meritoria aut ſatiſfactoria ſi mortua fuerit.eſt tñ ex ſe impetratoria.Tertia cõcluſio.Oratio viua& ſana eſt meritoria,ſatiſfactoria,& impetratoria.Prima pars primę cõ
O cluſionis patet:qa nullum peccatum eſt meritoriũ aut ſatiſfactorium.Impoſſibile eſt enim vt per dei offenſam aliqd ab eo mereamur,aut pœnam debitã redimamus.Quòd tamen quãdoqꝫ impetrat ĩ malũ orãtis,patet.ſ.Regũ.viij.Petẽte em̃ populo vt eis cõſtitueret rex ſicut cæteris nationibus,ex quo dominus nõ tã Samuelem quã ſe abiectũ fuiſſe dicit à pplo:cõceſſit eis domin⁹ regẽ,ſed dę eius multiplici

oppreſſione clamaturi erãt ad dñm,& nequaꝗ̃ exaudiendi ab eo.Et Ariſto.inquit,Multis nõ ex beneuolẽtia ꝓſtat de9 igẽtes ꝓſperitates:ſed vt nobiliores,id eſt notabiliores fiãt ſuæ calamitates:vt ſi quis afferat cuipiã aliqnid vt dũ abſtulerit doleat.ij.Rheto.de locis enthym.Qđ interdũ in aliqualẽ remunerationẽ ꝓpter bonitatẽ cõmixtam malitiæ in actu,patet de pietate mẽtiendi qua nitebantur obſtetrices Aegyptiorũ ſaluare paruulos maſculos Hebræorũ:quibus in remunerationẽ ædificauit dñs domos.Exod.j.de quo Grego.Benignitatis earũ merces potuit in æterna vita retribui:ſed culpa mẽdacij,terrenã remunerationẽ accepit.Et de amãtibus orare in angulis plateãrũ vt videanť ab hoĩbus:dicit Matt.vj.ꝙ receperũt mercedẽ ſuã.Item Augu.v.de ciui.dei ca.xij.&.xv.videť voluiſſe ꝙ ea iuſtitia meruerũt Romani imperiũ à deo,quã faciebãt ꝓpter humanã laudẽ & gloriã qđ cõſtat vtiꝗ turpe eſſe,& mortaliter vituperabile. Primã partẽ ſecundæ cõcluſionis ꝓbo,qa nihil põt meritoriũ aut ſatiſfactoriũ eſſe qđ non ꝓcedit ex charitate effectiuæ, aut ſecũdũ eius inclinationẽ.Sunt em̃ in conſpectu dñi oẽs iuſtitiæ noſtrę quaſi pannus mẽſtruatæ:qui pãnus vtiꝗ ſordidus eſt & maculatus.Niſi ergo maculas iuſtitiarũ noſtrarũ(quas obſcuritates & vmbras quſdam ſicut in luna recte dixerim)ſplẽdor charitatis obtexerit,illuſtrauerit,aut depulerit,nihil valet apud dñm noſtræ iuſtitiæ,vt eis de pręmio aliquid debeať,vel pœnã redimere poſſint.Hinc Hiere. iiij. dicit:Nouare vobis nouale:& nolite ſup ſpinas ſerere.q ſuper ſpinas ſerit,fraudať fructu.exortæ em̃ ſpinæ ſimul ſuffocãt ſemẽ.Matt.xiij.Ita niſi mentẽ charitate innouemus,ſpinas peccatorũ euellentes:nihil fructus de nr̃a iuſtitia ſperandũ eſt.Quod aũt nihilomin9 ex ſe impetrat talis oratio,quãuis ſit hoĩs peccatoris,patet auctoritate Augu.tractantis illud cæci nati Ioan.ix.Traditum ſcimus quia peccatores de9 nõ audit,ſed ſi qs dei cultor eſt,& faciat eius voluntatẽ,hũc exaudit deus:loquitur inquit vt inunctus,nondũ ſcilicet ſpiritusſancti gratia illuſtratus:quia deus vtiꝗ peccatores humiliter petentes audit.Item multi dicunt,Dñe nonne in no-

mine tuo ꝓphetauimus, & in noīe tuo dæmonia eiecimus P & in noīe tuo virtutes multas fecimꝰ: qͥbus cōfitebitur dn̄s, quia nūq̄ noui vos, diſcedite à me operarij iniquitatis &c. vt dicit̄ Matt. vij. Et valet talis oratio ſicut cætera opa mortua extra charitatē facta, vt ex diuerſis paſſibus doctorū colligi pōt, ad ſex. Primo ad impetrandū de congruo culpæ remiſſionē & gratiā. Luc. xviij. legimus dū publicanus ſuam fœditatē aſpiciēs nō auderet oculos leuare in cœlū, ſed pectꝰ nodū videlicet multarū & grauiū culparū percutiēs humiliter orauerit, Deus ꝓpitius eſto mihi peccatori &c. veniam impetrauit. dicit em̄ ſcriptura ꝙ deſcēdit iuſtificatus in domū ſuā ab illo. ¶ Secundo valet ad ꝓmerendū tēporalia beneficia. Ezec. xxix. de infidelitate regis Babylonis Nabuchodonoſor dictū legimus à dn̄o, Seruire fecit exercitū ſuū ſeruitute magna aduerſus Tyrū. oē caput decaluatū, & oīs humerus depilatus eſt, & merces nō eſt reddita ei, neq̄ exercitui eius de Tyro ꝓ ſeruitute qua ſeruiuit mihi aduerſus eā. Propterea ibidē decreuit deus, Ego dabo eū in regē in terra Aegypti &c. Hiero. Cæterum ex eo ꝙ Nabuchodonoſor mercedē accepit boni operis, intelligimus etiam ethnicos ſi qd boni fecerint, abſq̄ mercede nō præteriri. & alibi idem. Cū vides inter multa opera mala peccatorē quēq̄ aliqua q̄ iuſta ſunt operantē: nō eſt tā iniuſtus deus vt ꝓpter multa mala obliuiſcat̄ paucorū bonorū. de pœni. diſt. iiij. ſ qn̄. & faciūt duo. c. ſequētia. ¶ Tertio valet ad euitandā trāſgreſſionē p̄cepti: vt cui iniunctū eſt à ſacerdote in pœnitentiā, vel alias ratiōe bn̄ficij aut ordinis tenet̄ orare, licet in ſtatu culpæ mortalis faciat, vitat p̄cepti tranſgreſſionē, quāuis nihil mereat̄, aut ſatiſfaciat oratiōe nō viua, ſicut q extremā neceſſitatē patiēti eleemoſynā porrigit ꝓpter deū nō tn̄ in charitate. ¶ Quarto valet ad reſiſtendū inclinationi peccati ſeu culpæ: ne videlicet ſuo pōdere ad aliud trahat ſeu p̄mat. Eſt em̄ pct̄m ſecundū Altiſ. ſimile morbo qui apud medicos lupus dicit̄: cuius vim niſi per gallinā aut ſimile qd reſtrinxeris circūligatum, totū corpus conſumit. ita niſi peccati radicem vera pœnitētia excideris, aut vim eius aut depreſſionē

opere bono reſtrinxeris,qđ vt baculus contra onus peccati animã deprimẽtis ſuſtinet computreſcens:alias in aĩa corruptiones facit & cõcitat. Putruerũt(inquit ꝓpheta)& corruptę ſunt cicatrices meæ à facie inſipientię meę. Inſipiẽtiæ inquã neq; curãtis,neq; vim peccati reſtringentis: putruerũt & corruptę ſunt cicatrices, reliqæ ſcilicet peccatorũ. de hac reſtrictione illud Sapiẽtis ꝓcedit. Ignẽ ardẽtẽ extiguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccato. Eccl.iij. ❡ Qnĩto ad habituationẽ in ope bono. Aſſuetus eñ operari iuxta cõſuetudinis impulſum,poſt operabit̃ ex charitate q̃ prius cõſueuit ſine charitate operari. Huius ſimile habemus de operibus ſeruilis timoris qũo introducunt charitatẽ vt ſeta filum: & facit poſt aſſuefactionẽ ex amore homo qđ prius ex timore. xxiij. q.vſ.c.fi. ❡ Sexto valet ad ꝓmerendũ vel ĩpetrandũ interceſſionẽ multorũ ſanctorũ. Cũ eñ bñficia nõ re ĩpa ſed affectu pẽſari debeãt:qui ꝓ animabus purgãdis orationẽ fuderit,licet ꝓpter ſtatũ orãtis via ſatiſfactionis nihil eis profuerit, & de liberalitate & miſericordia exaudita nõ fuerit:obligat nihilominus animas purgandas ac antidora,id eſt redditionẽ gratitudinis,vt videlicet cum iam purgatæ apud deũ receptæ fuerint in æterna beatitudine,ꝓ eis orẽt qui hic in terris ſua oratiõe eis curauerit ꝓdeſſe. Exiſtimo etiã ꝙ oratio peccatorũ ꝑ viã gratiæ ſæpe impetrat purgatoriæ pœnę relaxationẽ,ſicut oratio ſanctorũ etiã ꝑ viã gratię ſępe ĩpetrat remiſſionẽ pœnę purgatorij quã via ſatiſfactionis abſtergere nõ poſſit. ❡ Obijcies fortaſſe cõtra primã ꝑtẽ huius cõcluſionis,dicit Aug.lib.de pœnitentia,ꝙ opus extra charitatẽ factũ licet nihil ꝓdeſt ad vitã ęternã obtinendã,vtiq; tñ valet ad minus ſuppliciũ ſubeũdũ:queadmodũ exẽplificat de eo qui ob cõfeſſionẽ nominis Chriſti dira tormẽta patit̃. & ipſam mortẽ &c.q̃ oĩa Chriſtũ negando aut nõ cõfitendo euadere potuiſſet. Cũ ergo nihil minuat pœnã niſi opus ſatiſfactoriũ,videt̃ ꝙ extra charitatem qs ſatiſfacere poſſet. Rñdeo ꝙ aliqđ dicit̃ minuere pœnã dupliciter:ereptiue,& ꝑſeruatiue. Ereptiue,cũ pœna prius fuerit debita,& ex ſolutiõe æquiualẽtis remittit̃. Pręſeruatiuę,cũ alias pœnã maio

Q

qua.ſ.ſecundū animi pręparatiōnē cōtenti ſumus in petitis & deſideratis per nos cedere diuinæ diſpoſitioni,& eius ſanctiſ ſimæ voluntati.Qđ etiā ſit impetratoria,patet Mat.vij.Pe-tite,& & accipietis:quærite,& inuenietis:pulſate,& aperie tur vobis.Itē.ſ.Ioan.v.Et hæc eſt fiducia quā habemus ad deū,qa quodcūq; petierimus ſecundū voluntatē eius,audit nos:& ſcimus quia audit nos quodcūq; petierimus. glo in-terline.Non tantum in futuro ſperare debetis ex fide Chri-ſti,ſed etiam in hac vita,eſt fiducia q̄ impetrabimus qc-quid ſalubriter petierimus.Dicit notanter Apl's. ſecudum eius voluntatē:glo.vt qđ velit rogemus,vel quales nos eſſe deſiderat,ad rogandū veniamus.Lyra exponit ſecundū vo-lūtatē beneplaciti.& verū eſt q̄ quicquid aliter petierim9, nunq̄ impetrabimus.Hinc ſi volūtas noſtra per ignorātiā à voluntate dei recedit,bona volūtas dei noſtrā ſtultā corri git:vt apoſtolo contigit.hæc glo.Itē p̄dicto paſſu canonicę Ioan.ſtultā,id eſt minus prouidā quo ad rem petitā in ſe,nō dubiū aūt quin pleniſſime ſeſe diuinæ diſpoſitioni cōmiſe-rit.paratus amplecti quicquid ip̄e decreuerit.Et ne exiſtime mus pro magno exaudiri ad noſtrā voluntatē,ſemp in men te habemus qđ inquit Aug.deū iratū concedere quæ pro-pitius vtiq; negaret.Petit diabol9 Iob tentādū:& datus eſt ſibi,vt ille eſſet p̄batus,& diabolus cōfuſus.Securus ſit q-libet,roget charitas,& ibi ſunt aures.ſi nō ſit qđ vis:ſit qđ expedit tibi.¶ Ad ratiões ante oppoſitū. Ad primā r̄ndeo, nō exponimus orādo deſideria noſtra deo,p̄ſumentes q̄ eū lateāt anteq̄ ei indicem9:ſed vt humilitate petēdi exerceam9 noſtram deuotionem,vt digni fiamus quorū deſideria com pleant.Ethnici verò vel putāt deos ſuos deſideria ſua latere vel ſermonis ornatu aut multitudine poſſe flecti. Vñ quia Saluator nō p̄hibuit orādo loqui,ſed multa loqui, ex ipſo loqui ſeu exponere deſideria noſtra non pōt argui q̄ p̄ſu-mimus ipſum antea latuiſſe,cū tātum pro noſtro exercitio adhibetur.Sed multa loquendo videmur præſumere ſeu p̄-tendere q̄ multa informatione egeat ad rem plene intelli-gendam:quomodo Ethnici &c.¶ Ad ſecundum nego cō-

ſequentiã:& ad probationē nego aſſumptū,quia ſicut finē ab æterno pſtitit:ita etiã æternaliter de medijs diſpoſuit:ita ꝙ vbi media interuentura nō eſſent,nec finis eſſet vēturus. xxiij.q.iiij.obtineri,ſic æternaliter decreuit Iudæ pœnã æternam ignis inferre,ſed non niſi pcedentibus ſuis malis meritis.Et cū infertur:Et erit in noſtra poteſtate impedire quo minus æternū dei decretū mandet̄ executiōi,non valet conſequentia ſupponit̄ enim decretū finis ſtare ſublatis medijs ſine quibus nō ſtat:ſed ſequit̄ ꝙ ergo in poteſtate eſt noſtra aliquid facere vel aliqualiter nos habere quo exiſtēte deus. nunꝙ decreuiſſet iſtud nobis facere vel inferre. Vnde in oī cōſequentia neceſſaria ſublato cōſequente oportet auferre etiã & ablatū eſſe antecedēs.Quia ergo dum precibus ſum aliquid à deo obtenturus,& non alias:hæc eſt bona conſequentia,hoc impetrabo à deo,ergo ꝓ illo orabo:vel meli9, deus decreuit mihi hoc dare medio orationis meæ,ergo orabo.Qui ergo voluerit cōſequens in eo ꝙ cōtingens auferre, debet ſimul ponere antecedēs non eſſe ſimiliter eſt in oībus vbi ex diuina præſciencia aliquid infert̄:vt præſcit de9 Antichriſtū eſſe peccaturū,ergo Antichriſt9 peccabit &c.Qđ Additur in cōfirmatione de verbo Samuelis primi Regum. xv.dicēdū ꝙ dupliciter decreuit deus aliqua in futurū dare aut inferre.Primo ſecundū exigentiã meritorum quæ nunc ſunt:ſiue(vt Ambro.loquit̄)ſecundū pſentem iuſtitiã,quō dicitur predeſtinatis dū in mortali pc̄tō ſunt,velle æternam damnationē:& hanc ſententiã mutat ſine ſui mutatione,ſecundū ꝙ noſtra diſpoſitio meritorū immutat̄.Hierem̄.xvj. Noli ſubtrahere verbū,ſi forte audiãt & cōuertatur vnuſquiſque a via ſua mala:& pœniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam ſtudiorum ſuorum gloſ.interli. Et pœnitentibus & mutatis ipſe pœnitens mutat ſententiã. Hoc voluit Gregorius cum inquit:Nouit deus mutare ſententiam,ſi tu noueris corrigere delictum. Hierem̄ xviij.& cap.commutabilis.xxij.quæſtio.iiij. Alio modo decreuit aliquid abſolute:& certe illam ſententiam mutare non poſſet ſine ſui mutatione.de hac dicit Gregorius : Cum ſuperna

Indignatio ſeſe(vt ita dixeri)medullitus mouet, hāc opiniō nē: oppoſitio humana nō remouet:nec ſe cuiuſlibet vtiliter deprecatio obijcit,cū deus ſemel aliqd ab intimis iraſcendo diſpoſuit:vt deducit in Moyſe.xxiij. q.iiij. Nabuchodonoſor.& de tali ſentētia loquutus eſt Samuel primi Regū. xv. ꝙ videlicet deus nō parcet &c.Quicquid aūt precibus obtinemus,ſemp eſt cōformiter ad tale abſolutū decretū,nunquā contra. ¶ Ad tertiū dico, Ad recte orādū oportet actu vel virtute implicare in oratione cōditionē diuini bñplaciti:& nos quo ad animi præparationē cōmittere diuinæ diſpoſitioni,& velle cedere eius ſanctiſſimæ voluntati:niſi pcepti neceſſitas cogat abſolute aliquid petere.Quod dico ꝓpter peccata futura forſan etiā reuelata: vt Petro de futura negatione ſua accidit.Hanc conditionem propheta Dauid ſuis iniunxit deſiderijs.ij.Regum.xv . Si inuenero gratiam in oculis domini,reducet me:& oſtēdet mihi eam,& tabernaculum ſuum.ſi aūt dixerit mihi,non places:paratus ſum: faciat quod bonum eſt coram ſe. Dico igitur quòd regulariter petimus vt quod decreuit & prædiſpoſuit faciat.Et ad improbationem cum dicitur,neceſſariū eſt vt ſi prædiſpoſuit,faciat:& fruſtra funduntur præces pro re neceſſaria,& quæ aliter ſe habere non poteſt:reſpondeo: licet illa cōditionalis ſit neceſſaria : ipſum tamen conſequens,videlicet deus eſt hoc facturus,manet contingens,imò & hoc totum:deus quod prædiſpoſuit faciet.poteſt enim nihil prædiſpoſuiſſe, male ergo infertur in argumento,neceſſariū eſt ſi prædiſpoſuit vt faciat:ergo qui orat deum in certa materia ſeu negocio vt id faciat quod diſponit,petit rem neceſſariam: vt patet ex deductis.Sed dices,ſtatim dixiſti conditionem implicari,vel explicite debere adiungi.ſi deus vult. orat ergo homo vt fiat ſi deus vult. & hoc petitum eſt neceſſarium. Reſpondeo. illa petitio non eſt pars rei petitæ , vt ſupponit argumentum : ſed modificat actum orandi ſeu deſiderandi: vt ſenſus ſit:oro ſi deus vult vt hoc faciat.ſub ea conditiōe ſi deus vult oro,& non aliàs, vt hoc faciat:ita ꝙ ipſum orare ſit cōditionatum,non res petita: ſicut condi

tionantur actus donādi vel contrahendi quando do vel cō traho ſi parentibus placet. Et tantum de prima parte.

SECVNDO ingrendū eſt an oratio vnius poſſit alteri ꝓdeſſe. Et prius ꝙ decidā q̄ſitū, inducā ea ꝓpter q̄ videt̄ orationis virtus ad aliū deriuari nō poſſe. Valde em̄ bonū eſt ſecundū Aug. de doctrina chriſtiana, vt qcqd cōtradici pōt, ſi occurrerit refutet̄: ne ibi occurrat vbi nō erit q reſpō deat, aut p̄ſenti quidē & tacenti occurrat, & minus ſanatus abſcedat. Primo ſup illud Hiere. vij. Tu ergo noli orare pro populo hoc, & nō aſſumas ꝓ eis laudē & orationē: qa non exaudiā eos in die clamoris ad me in tēpore afflictiōis. Hie rony. ſup illo verbo laudē, vt laudādo, inquit, nitaris muta re ſn̄iam. etſi em̄ hoc feceris, nō exaudiā eos, q me neceſſitatis tēpore rogare cogunt̄. Ex quibus diſcimus fruſtra rogare aliquē pro aliquo, cū ille nō mereat̄ accipere ꝓ quo rogat̄ deus. Hęc Hiero. & Matt. x. Intrātes domū dicite, Pax huic domui: & ſi quidē fuerit domus ila digna, veniet pax veſtra ſuper eā. ſi autē non fuerit digna, reuertet̄ pax veſtra ad vos. Ex quibus vident̄ duo ſequi. Primū, ꝙ nunq̄ oratio ꝓficit alteri qui eſt in mortali peccato: quia indignus eſt etiā peccator ſecundū Aug. pane quo veſcitur, nec meretur quicq̄ accipere à domino. ſecundum, ꝙ nunq̄ accipit per orationē alterius qđ ſine ea accepturus nō erat: patet: quia nō accipit &c. niſi dum meretur: ſed merito proprio non negatur merces, quā q̄ nullæ interceſſerint aliorum pręces. ergo &c. Secundo ſic, quicunq̄ orauerit ex charitate, deus abunde eum munerat pro omni ſuo merito. ergo nihil meriti vel iuris ad mercedem pro illo actu poteſt ad alium deriuari, aut in ipſum quouis modo transferri. Antecedēs patet: quia tribuit operanti pro quolibet ſuo opere ex charite elicito vitam æternam, quæ incomparabiliter excedit omnem vim meriti. Et confirmatur: quia ſecundum apoſtolum. ij. ad Corin. v. omnes nos manifeſtari oportet ante tribūnal Chriſti: vt referat vnuſquiſq̄ propria corporis prout geſſit ſiue bonum ſiue malum, & Apocalyp. xiiij. Opera illorum ſequun-

tur illos.ergo nulla poteſt confidentia eſſe de operibus alienis,niſi ipſe meruerit.& ſic nihil ꝓdeſſe videtur homini aliena oratio.& ergo ſapiẽtium virginũ ſentẽtia fuit non cõmunicare virginibus fatuis de oleo ſuorũ bonorũ operũ. aiebãt enim,Ne forte nõ ſufficiat nobis & vobis,ite potius ad vendentes,& emite vobis.Matthæi.xxv.Deciſio huius articuli patebit ex tribus cõcluſionibus.Prima eſt.Nihil poſſumus alteri mereri de condigno.Secunda eſt. Oratione poſſumus alteri de cõgruo mereri & impetrare nõ ſolũ tẽporalia beneficia,ſed primã gratiam & vitã æternã.Tertia eſt, Oratione A poſſumus ad rigorẽ iuſtitiæ pro alio ſatisfacere,ſed hoc ſolum pro exiſtẽte in charitate,& cũ oratio ꝓceſſerit ex charitate.Prima cõcluſio patet:quia meritũ cõdigni,& cui ex debito iuſtitiæ debetur merces,nõ excedit ꝑſonam merẽtis, & motionẽ dei qua ꝑ aquã vitæ mouet operãtem deus in vitã æternã.quo ad hoc enim iuſtitia iuſti ſuper eum,& impietas impij ſuper impiũ.Ezech.xviij.& vt homini nõ nocet patris impietas,ita nequit iuſtitia ꝓdeſſe:& cũ nos nihil &c.intelligo de puris hominibus.ita ly nos nõ cõplectitur dei filium deũ & hominẽ,cuius propriũ eſt eſſe auctorẽ ſalutis multorum,& multos filios adducere in ſalutẽ.ad Heb.ij.¶Secunda cõcluſio patet quo ad tẽporalia beneficia: quia Sodomitis ſummis peccatoribus pepercisſet dominus ſi vel decẽ iuſti inter eos inueniri potuiſſent.quod tractãs Ambro.libro de Abrahã patriarcha.c.vj.inquit,Hic diſcamus quãtus ami B cus ſit patriæ vir iuſtus,& quẽadmodũ non debemus inuidere ſanctis neq; temere derogare.illorũ etenim nos fides ſaluat,illorũ iuſtitia ab excidio defendit.Item Gene.xix.Recordatus eſt dominus Abrahã,& liberauit Loth.Itẽ Exo.xvij. quandiu manus leuabat Moyſes,vincebat Iſraël:quoties verò remittebat,vincebat Amalech. item Exodi.xxxij.tanto erat ſuccenſus furore dominus, vt Moyſi diceret, Dimitte me vt iraſcatur furor meus contra eos,& deleam eos,faciãq; te in gentem magnam &c.Nihilominus interceſsione Moyſi placatus eſt.itẽ Pſalmo cẽteſimoquinto, Et dixit vt diſperderet eos,ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione

in conſpectu eius vt auerteret iram eius.& quemadmodũ ad p̃ces ſctõrum ſiue hic degentium ſiue in vita btã tp̃alem pœnam & affiictionem remittit,non minus credo eorũ p̃ci= bus gehennalẽ pœnam viuis aut defunctis remitti,qbus ꝑ viã ſatiſfactionis minime ꝓfuerit.De prima gratia & vita æterna patet Mat.ix.ſuꝑ verbo.Videns Ieſus fidẽ illorum, dixit paralytico:Confide fili:remittuntur tibi pctã tua.dicit Gregorius.Quantum valet apud deum fides propria,apud quem tantum valuit fides aliena,vt intus & extra ſanaret hoĩem.Item Amb.tractans illud.ſ.ad Timo.iiij.Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt,pietas ad omnia valet, ꝓmiſſionem habens vitæ q̃ nunc eſt,& futuræ.Si qs ergo (inqnit) quia mĩa magna res eſt,lubricum tamen carnis pa tiatur,vapulabit,ſed non peribit.ſi aũt ſolum exercitiũ cor porale habuerit,perennes pœnas patieẽ.Ex quo verbo ſub= iecto patet eũ loqui de lubrico mortali.Et fundari videtur in verbo Saluatoris Lucæ.xvj.Facitẽ vobis amicos de mã mona iniquitatis:vt cum defeceritis,recipiant vos in æter= na tabernacula &c.Deficere in ꝓpoſito Saluatoris nõ aliud videtur eſſe quàm à charitate excidere,non ꝙ neceſſarium ſit eum qui eleemoſynis ſe dederit,precibus & opa ſaluari pauperum ſanctorũ,ſed quia congruum valde.Et frequen= ter deus ſanctorum votis inclinatus,reducit tales ad cor,& ad veram pœnitentiam.Et ſic intelligendum eſt verbũ glo. ad Rom.xv.in verbo adiuuari,circa finem ca.ꝙ impoſſibi le eſt ꝙ multorum preces non impetrent.item.ij.ad Corin. viij.Vt eorum abundantia ſpiritualis intelligentiæ,veſtræ inopiæ ſit ſupplementum,& fiat æqualitas:ſicut ſcriptum eſt:Qui multum,non abundauit:& qui modicum,non mi= norauit &c.Item primæ Ioan.v.Qui ſcit fratrẽ ſuum pec= care peccatum non ad mortem,petat,& dabitur ei vita pec canti peccatum nõ ad mortem.& Iacobi quinto.Et oratio fidei ſaluabit infirmum,& alleuiabit eum dominus &c.

C ¶ Tertia concluſio quo ad primam partem patet:quia o= mne opus pœnale ſiue difficile ex charitate procedens, eſt ſatiſfactorium.Dico notanter ſiue difficile:quia non opor=

et opus eſſe cum dolore vel triſtitia vt ſit ſatiſfactorium: ſed ſatis eſt ſi in ſe fuerit difficile & arduū. Cū eñ abnegare ſemetipſum, & renunciare ꝓpriæ volūtati, ſubmittēdo ſe diuinæ diſpoſitoni(qđ in oratione quantū ad animi præparationē regulariter ſaltē requiritur) ſit valde arduū, & difficilius quā pœnam magnā ſubire: credo ipſum plus habere de ratione ſatiſfactorij, & dilectiōe dei ſup omnia hominē multum ſatiſfacere: quō ꝓcedere videtur verbū Saluatoris Lucæ.vij. Dimiſſa ſunt ei pctā multa, qm̄ dilexit multū. quāꝗ nonnullis rationabiliter videri poſſet verbū illud ꝓcedere quo ad culpæ dimiſſionē, nō quo ad pœnæ pſolutionē, & ſi magnā partē pœnæ etiā temporalis impetrauerit ex dei miſericordia ſibi relaxari: Sed cum opus ex ſuo genere ſit arduū & difficultatē maximam habens: probabilius videtur qđ vt tale vim habeat ſatiſfaciendi, ergo oratio &c. Etiam oratio connexam & commixtam habet pœnam corporalē. frequens enim meditatio, carnis eſt afflictio. Eccleſiaſtes duodecimo. itē Eccleſiaſtici.xxxj. Vigilia honeſtatis tabefaciet carnes: & cogitatus illius auferet ſomnum. Etiam plus conſumit hominem intenſa ſpeculatio, & vehemens mentis applicatio ad meditandū deū, aut rem aliam, quā forte corporale exercitiū. Quòd ergo pōt quis oratione ꝓ alio ſatiſfecere, patet: quia pōt vim ſatiſfactiōis de ſuo opere totaliter vel partim (vt voluerit) ad aliū tranſferre ſiue tranſportare, adeò vt illo opere nihil pœnæ per ſemetipſum debitæ redimat. licet eñ mereri nemo poſſit alteri quin etiā ſibi mereatur: pōt tamen ſatiſfacere pro altero, & non pro ſe. Sed qꝫ ſoli habenti charitatem poſſit cedere in ſolutū, patet primo quia extra charitatem nihil proficere poſſet operanti. primæ ad Corinthios decimotertio: Si diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: & tradidero corpus meū ita vt ardeam: charitatem autem non habeam: nihil mihi prodeſt. Et hæc latius ſupra deduxi. ergo minus valere poſſet alteri ſi non fuerit in charitate.. Item ſuper verbo apoſtoli primæ ad Theſſalonic.iiij. Nolumus vos ignorare de dormientibus &c. dicit Auguſtinus, Orationes eccleſiæ, ſa- D

crificia altaris,& eleemoſynas nõ eſt dubitãdũ prodeſſe de‑functis,ſed talibus qui ita vixerũt ante mortẽ,vt poſſent eis vtilia hæc eſſe poſt mortẽ.Nã qui ſine fide per dilectionem operãte,eiuſq; ſacramẽtis de corpore exierunt:fruſtra illis à ſuis hmõi pietatis impendunt officia,cuius dũ hic eſſent pi gnore caruerũt.Item Greg.Cõgruit vt ſacerdos ꝓ mortuis catholicis memoriã faciat & intercedat:nõ tñ ꝓ impijs quã uis chriſtiani fuerint,tale aliquid facere licebit.xiij.q.ij.pro obeuntibus.ꝓ eodẽ.c.placuit.xxiij.q.v.&.c.audimus.de re‑liquijs & venera.ſanctorũ.ſed vbi poſſumus ꝓdeſſe,nequa‑q̃ prohibitũ eſſet ꝓ illis orare:ergo. ¶ Obijcies fortaſſe de c.tẽpus qđ inter.xiij.q.ij.Quibus ꝓſunt,ſcilicet ſacrificia al‑taris & eleemoſynæ & hmõi &c.ad hoc ꝓſunt vt ſit plena dimiſſio,aut certe vt tolerabilior fiat ipſa dãnatio.ſed dãna ti oĩno expertes ſunt charitatis:ergo &c.Præterea niſi ſic:in verbis Aug.nõ reperies quatuor diſtincta mẽbra,ſed coin‑cidere debebũt mediocriter boni cũ mediocriter malis,qđ videtur impoſſibile,cũ ſequaẽ,iſte eſt mediocriter bonus:er go eſt bonus:& ſimiliter iſte eſt mediocriter malus,ergo eſt malus.Eundẽ aũt ſimul bonũ & malũ eſſe eſt impoſſibile. Propter qđ tanq̃ Achilẽ & inſolubile mediũ Hoſtieñ.dam nat opinionẽ theologorũ tanq̃ capitaneam,& de ſuo ſenſu præſumptã,imò dicit eã vicinã hæreſi,cũ implicet eundem bonum & malũ eſſe.Reſpõdeo ad primũ:damnatio nõ eſt ibi idem quod pœna æterna,quomodo cõmunius ſumitur: ſed capitur pro addictione vel deputatione ad pœnam. illo modo in euange.legimus ꝙ Iudas vidẽs quia Ieſus damna‑tus eſſet &c. Et latro inquit latroni, Neq; tu times deum, qui in eadẽ dãnatiõe es.Iam certũ eſt ꝙ illa pœnæ aſſcriptio aliqñ tota remittiẽ,interdũ vero mitigaẽ,ſed nõ tota abſor‑betur,& fit tolerabilior damnatio.¶ Ad ſecundũ admitto ꝙ Auguſt.ſolũ voluerit tria membra diſtinguere,& appel‑lauit eoſdem mediocriter bonos,quos mediocriter malos: & ergo repetendo dicit:Pro valde bonis gratiarũ actiones ſunt pro non valde malis propitiationes ſunt,pro valde ma lis etſi nulla ſint adiumenta mortuorum,tñ viuorum conſo

lationes ſunt.Et ad ꝓbationem dico ꝙ licet idē nequeat ſi-
mul bonꝰ & malus eſſe bonitate & malitia cõtrarijs,vtiꝗ
tamen põt bonus eſſe ab habitu charitatis,vel etiã ab actu
meritorio vitæ æternæ:& tamen malus eſſe ab aliquo actu
cõpoſſibili q eſt venialis culpæ.Etiã ſufficit ꝙ poſſit ſimul
malus eſſe malitia addictionis ſeu aſſcriptionis ad pœnam,
qa ille ad ꝓpoſitũ Aug.eget ꝓpitiatione.& ergo Archi.re-
cte in dicto cap.tp̃s.dicit opinionē theologorũ celebriorem
eſſe & veriorē,& eã ſeqtur.nec quiquam mouere debet ꝙ
Hoſt.ſe recognouerit inſufficientē ad huius difficultatis de
ciſionē in comparatione Inno.tertij,qui cum tantus fuerit,
adhuc ſine diffinitione trãſijt ſub dubio in cap.cũ Marthę.
de celeb.miſſa.in fi.qa reſpicięti caudã illius.c.cũ Marthæ.
manifeſte patet ꝙ Innoc.reliquit archidiacono Lugdunēſi
inueſtigandum an illa diſtinctio de valde bonis,&de valde
malis,mediocriter bonis,& mediocriter malis,locũ habeat
in illo articulo quē p̃miſit,ꝙ pleriꝗ reputant non indignũ
ſctõrum gloriam vſꝗ ad iudicium augmentari:& ita eccle
ſiam poſſe ſane augmentũ glorificationis eorũ optare:quã-
quam ſcripturæ auctoritas dicit,Iniuriã facit martyri &c.
Ad illius aũt articuli deciſionem ſeruiret ponendo duo mē-
bra ꝓ iam btis:puta valde boni,ꝓ qbus oblationes & nr̃a
officia ſunt ſolũ gr̃arum actiones:mediocriter boni,pro q-
bus eſſent adhuc expiationes.Et cũ valde malis nõ proſint,
poſt ꝗ mēbra ſolũ relinquũt̄ mediocriter mali:oportet hoc
mēbro purgãdos non dãnatos contineri. An aũt pro dãna-
tis ꝑpetuo,duo membra ſeruire debeant,nullo modo eſt ad
propoſitum Innocentij,neꝗ ſeruiret quouis modo ad illius
articuli deciſionem.¶ Ad rõnes ante oppoſitas. Ad primã
de illo verbo Hier.dicit dominus Guillelmus Pariſieñ.tra
ctatu ſuo quem edidit de merito,hoc procedere in illo qui
non deſiderat vt exaudiantur orantes pro eo:addit:non ta-
men eſt hoc generale,quoniam pro tali qui etiam prohibe-
bat ne pro eo oraret,& qui dicebat ſe nolle illo modo obti-
nere gratiam pœnitentiæ vel reuerſionis,eo inuito & reni-
tente orationem fudit pro eo ſanctus Stephanus inſtitutor

grãdemontenſis ordinis cũ ſuo conuentu,& exauditus fuit. Cũ enim pro illo oraſſent,venit ad illos homo ille nuncians quomodo mutatus eſſet,& faciẽs cõfeſsionẽ de peccatis cũ multa deuotione & lachrymis pœnitentiã egit.Ego aliter& facilius reſpõdeo ꝙ Hiero.loquitur de his in quos eſt iam cõ ſummata diuina ſentẽtia,quibus iã ob peccati mala merita decreuit vltrà nõ miſereri:vt patet ex his quæ pręmittit.Vnde ꝓ tali fruſtra oratur,qui meretur nõ accipere:vt negatio in verbis Hier.determinet accipere,& nõ verbũ meretur.Intendit enim fruſtra pro illo rogari qui meretur nõ accipere, id eſt cõtrariè indignus eſt vt capiat,& dũ deus iuxta meriti qualitatẽ ſemel ei decreuerit cõpenſare.Et ſimiliter intelligendum eſt verbum Saluatoris Matthęi.x.Si domus digna non fuerit &c. Per contrariã indignitatẽ,& quã decreuerit deus pro tunc nõ auferre,ſed iuxta meriti proportionem & exigẽtiam retribuere.Non enim ſufficiẽs cauſa eſt quare nõ debeamus exaudiri ꝓ aliquo,quia ille priuatus eſt dignitate ſeu nõ habet dignitatẽ obtinẽdi:(ſic enim peccator nihil poſſet vnquã à domino impetrare,quod falſiſsimũ eſt)ſed cum indignus eſt cõtrariè,& dei ſentẽtia fuerit iuxta meriti exigentiã &c. Et ex hoc patet quid ſit de vtroq; conſequente in prima ratione illato.¶Ad ſecũdum nego cõſequẽtiam. Et eſt ratio, qa licet nihil poſſet deriuari ad aliũ ex alterius merito per viã ſtrictę iuſtitiæ & debiti, vtiq; tñ per viã liberalitatis, gratiæ,ſeu cõgruitatis.Cõgruit enim & decet diuinã maieſtatẽ & immẽſam liberalitatẽ ſuã vt votis amicorũ & qui eum diligunt,cõdeſcẽdat,nihilominus eoſdẽ pro opere bono remunerãdo.¶Et ad confirmationẽ ex apoſtolo.ij. ad Corinthios.iiij. & Apoca.xiiij.dico duo.Primum, ꝙ retributio vitæ vel damnationis æternę ſit ſecundũ ꝙ homo geſsit,id eſt ſe habet in corpore ſiue in vita adhuc mortali, vt vult ſcriptura inducta.nihilominus in vita pñſenti ob meritum vel preces vnius bene datur alteri gratia cõuerſionis: vel aliud donum.Secundum,ꝙ poſt hanc vitam ſit homini prout geſsit in corpore,retributio:ſed non ſolũ ꝓ eo quod ipſemet egit in corpore, ſatis eſt ꝙ viuens fuerit in chari-

tate,& meruit vel geſſit vel ſe habuit in corpe:vt vult Augu.exponens ꝙ ei poſſint aliorū preces & facta etiā ꝓdeſſe. Qđ aūt inducit de ſnīa ſapientiū virginū,dico ꝙ meritū vitę ęternę quo ad vim condignitatis qua ſibi ex iuſtitia rñdet vita ęterna,nō poteſt in aliū tranſportari ſeu trāſferri,ſed ꝑ viā gratiæ & cōgruitatis vtiꝗ poteſt alteri ad gratiā & vitā æternā ex cōſequenti obtinendā prodeſſe:ſed hoc ſolū ꝓ tēpore vitæ,nō poſt mortē.Sententia autem virginū procedit pro tēpore finalis iudicij poſt ſomnū mortis:vt patet ex decurſu textus.Tūc,inquit, ſimile erit regnū cœlorum &c. Tunc,ſcilicet in die iudicij de quo p̄miſerat ſententiā præcedente cap.Etiā oleū gratiæ non infundit ad merita aliorū niſi ꝑ cōtritionē & vigilē cooperationē gratificā.Vbi ergo pro tempore vię voluerimus ſententiam virginū intelligere interpretandā,oleū vnius alteri nō poteſt ſufficere: niſi ille cooperet,& hoc feruide.Fatuę autē virgines deſidioſe quæſiuiſſe intelligunt:quoniā diligenter quęrēdo iā emitur, imò & emptum eſt oleum.Et ſic de ſecundo articulo.

TERTIO reſtat inqrere an oratio fuſa ꝓ multis,minus proſit ſingulis ꝗ̄ ſi pro vno tm̄ funderetur.Et fuit opinio domini Prępoſitiui valentis theologi ꝙ nō minus ꝓdeſt cuiquā eorū,ꝗ̄ ſi ꝓ vno ſolo fieret principaliter,ex tribus.Primū qa bonū ſpirituale ꝓportionat ſpūi.ſed ſpūs totus non ꝑ partes cōmunicatur.non eīn minus habet caput de aīa quia A
etiā eſt i pede.ergo ſimiliter bonū ſpūale &c.Secūdum,quia licet teda incēdatur principi,aut ꝓ eo lectio fiat:tn̄ alij ęque pręſentes ęqualiter illuminant & docentur,quāꝗ̄ ꝓ eis non ſit incēſum lumē,aut lectio fiat:imò nōnūꝗ̄ melius,ſi viſum habeāt magis acutū,aut ingeniū clarius.ergo &c.Tertiū,ꝑ illud Hierony.cum pro cunctis animabus pſalmus vel miſſa dicitur,nihilominus ꝗ̄ ſi ꝓ vnoquoꝗ ipſorū diceret,accipitur.de cōſ.d.v.nō mediocriter.Doctor Subtilis,Quodlibe. ſuo.ij.(quod multi penè diuinū exiſtimāt)dicit quodlibet opus meritorium, ſpecialiter orationem ,tribus modis alicui valere. Generaliſſime, & ſic valet toti eccleſiæ . vnde

debet orans habituali ſaltē intentione omnes includere. Specialiſſime:& ſic valet oranti. Vel medio mō: & ſic nō ęquæ valet multis ſicut vni tantū ex illis valeret. Probat, qa merito ſicito ſecundū plenā iuſtitiā reſpōdet ſolū pmiū determinatū ad certū gradū. Capit ergo primū qd debeť orationi mō medio, pter ſcilicet debitū toti eccleſię,& ſpecialiter orāti. ſi totū illud deť vni, nihil remanet diſtribuendū alteri: vel ſi vtrique diſtribuatur, quilibet minus ſortietur. Et qa poſſet aduerſarius dicere: dū fundiť oratio pro pluribus, bene reſpondet ei maius pręmiū ſecundū extenſionē, ſed æquale ſecundū intenſionē: ſicut oratio eo ꝙ pro pluribus fuſa, tanto certe eſt magis extenſa,& ſi ęqualis ſit intenſiue & in deuotiōe. Hoc reijcit & repellit: qa merito ęquali nō debeť ſecundū ſtrictā iuſtitiā bonū nnmeroſius,& ſic nec bonū extēſiꝰ, ſicut nec bonū intenſius: qa plura bona æqualia æquiualent vni bono maiori intenſius:& ſunt maioris valoris ſecundū iuſtitiam, quàm alterum tantum. Cōfirmat: qa orans ꝓ omnibus animabus in purgatorio, intendens ꝙ ſingulis valeret mō medio: ita ꝓficeret ſingulis, ac ſi pro vna tantū &c. & ꝑ conſequens deberet quilibet ſemper ſecundum ordinatā charitatem ſemper pro omnibus fundere orationē: quia cæteris omnino paribus debet magis velle proficere pluribus, dum cuiq; ęque & per eundem actum poterit proficere &c. Et quòd non ſolum procedat in via ſatiſfactiōis, vbi oportet ſolui ęquiualens, ſed etiam in alijs: probatur: quia niſi ſic, ęque poſſet aliquis impetrare primam gratiam quotcunq;, ſicut vni ſoli. Item ſicut plures pœnæ æquiualent vni maiori,& non relaxantur niſi per opus ſatiſfactorium maius, vel plura: ita videtur de pluribus bonis impetrandis. magis enī videtur valere aliquid ad deletionem mali, quàm ad impetrationem boni. Etiam in humana amicitia dilectus per ſupplicationem maius bonum meretur vni, ꝗ̄ multis: imò pro vno exaudiretur, vbi nō pro ſingulis multorū:& hoc ſecundum iuſtam legem amicitiæ. Tertio confirmat: quia voluntas nō videť efficacior vt eſt cauſa meritoria, ꝗ̄ vt eſt cauſa elicitiua. ſed certum eſt non poſſe æque multa efficere ſi-

cut vnũ tm̃,ergo.Omitto aliorũ reſponſionẽ de diſtinctiõe deuotiõis erga multos:qa recte ĩprobat, & in ſe friuola eſt. ſed totã iſtam deductionẽ ſuã tanto labore fabricatã videt ipſemet Scotus euertere.nã tractãs arti. ij.an ęque valet virtute eccleſiæ vniuerſalis offerẽtis,dicit hoc poſſe alicui mõ medio applicari ſub multis gradibus.Et ponit,gratia exempli,tres.Primus,ſi intendat ꝙ valeat ipſi a. quãtũ valere alicui põt alteri ab offerente:deinde valeat b.quantũ alicui valere põt poſt ipſum a.&.iij.c.quantũ alicui valere põt poſt ipſum b.addens ꝙ nũquam poſterior gradus aliquid ſubtrahit de priore.Ex his ſic arguo.Oratio applicata ſoli a.medio mõ nõ plus valeret ſibi,ꝙ̃ nũc cũ b.&.c.poſt:qa ſecundũ te poſterior gradus nihil detrahit de priore ergo ſuſa ꝑ pluribus &c.Si dixeris Scotũ intendere,nihil detrahit ſui ordinis,detrahit tamẽ ſimpliciter aliqd valoris:ſicut ſi de maſſa auri detrahatur argentũ qđ alias fuerit cõmixtũ,nihil auri detrahitur,ſed bene aliquid valoris de tota maſſa:Contra, tunc nõ valet ipſa quãtũ alicui poſt ipſummet orantem valere poteſt.Nã plus valeret ei ſi nihil detractũ alteri applicetur.Etiam voluiſſe videt doctor:quẽadmodũ nõ minus valet oratio illi cui medio mõ,ex hoc qđ multis imò toti eccleſiæ generaliſſime applicatur,quod ſimiliter non minus prodeſt de primo gradu modo medio,propter gradus alios inferiores:ſi metu iſtorũ dixeris ꝙ oratio minus prodeſt vni ex hoc quòd etiam alijs applicatur in diuerſo gradu, ſed minus profuerit ſi in eodem gradu:& ꝙ hoc voluerit Scotus: iam æque currunt argumenta ſibi quæ format contra propoſitum,ſicut illi:& eadem ſolutione qua vim argumentorum elidere poteris in diuerſo gradu , euadet alius etiam in gradu eodem . patet aggregando pręmia in diuerſo gradu, quæ tu colligenda cenſes:dum in gradu ęquali reſponderit.

¶ Pro huius deciſione præmitto ꝙ duobus modis põt alteri proficere noſtra oratio , per viam ſatiſfactionis , & per viam meriti.¶ Via ſatiſfactionis cõſiſtit in exolutione ſeu B redditione ęquiualẽtis ad pœnam ſeu partem pœnæ quę redimitur.& nulli valet hoc modo,niſi ei per intentionem fa-

cietis fuerit applicata. Vñ ſi alteri totũ dederit,nihil pœnæ ꝑ ſemetipſum debitæ redimit per viã ſatiſfactiõis.nã ꝓ illo ſolo ſatiſfacit pro quo intendit:ſicut ſi ego ſoluero cõi creditori cui ego obligor in certa ſumma,& cui Petrus & Ioannes ĩ ſumma ęquali obligant:illi cedit in defalcatiõe, ꝓ quo intendo & volo ſolutũ eſſe. Verũ eſt tñ ꝙ ſi intendit ſatiſfacere ꝓ illo qui nõ eſt capax,puta dãnato vel iã ſaluato, aut exiſtẽti in mortali peccato:reuertit̃ ad facientẽ, & ſibi cedit in redemptionẽ pœnæ,ſi habitu ad minus ſit eius intentionis,q̃ ꝓ ſe faceret ſi crederet nõ ꝓficere illi pro quo intẽdit. Sic pax nr̃a reuertitur ad nos,vt docet Saluator Matthei.x. &c.

C ¶ Per modũ meriti,cuius eſt mercedẽ impetrare,valet alteri dupliciter. Primo ratiõe vnionis q̃ fit ꝑ charitatẽ, iuxta illud Symboli,Sanctorũ cõmunionẽ. & illud ꝓphetæ, Particeps ego ſum omniũ timentium te &c. pſal.cxviij. Vnde ſicut cũ inter aliquos eſt contracta ſocietas omniũ bonorum,quicquid vnus lucratur,omnibus eſt cõe: ſic in ꝓpoſito ſpiritualiter,qa charitas eſt ſpiritualis amicitia & ſocietas cõnectens mẽbra eccleſię,& qa nõ eſt cõmunio Chriſti ad Belial,peccator etiã nõ excõicatus,qa membrũ diaboli, nõ eſt per viã vnionis ꝑticeps alicuius boni q̃d fit in eccleſia,mẽbrũ namq; q̃d mortuũ fuerit,nõ recipit influentiam à corpore toto vel capite ratione vnionis. Et hæc eſt cauſa quare diabolus in malis dicitur habere poteſtatem ſic vt in pecore ſuo.xxiiij.quæſt.i.miramur. Secũdo valet oratio alicui per viam ſeu modum meriti, ratione intentionis ipſius orantis,quia ſcilicet deſiderat oratione ſua certę perſonę vel certis perſonis proficere,& ſic poteſt indifferenter valere iuſto & impio,ſed hoc per viã gratiæ & liberalis impetrationis à capite eccleſię,quod eſt auctor totius naturæ, potens viuificare quod mortuũ fuerit,& cuicũq; voluerit beneficia gratiæ impertiri,potiſſime ad preces ſanctorum. Sic dicit Auguſti. Niſi Stephanus oraſſet, forte Paulus ſaluatus non eſſet. Et de Carolo Magno audita eſt vox. Egidij merito Caroli peccata dimitto. Et ſic ꝓdeſt recipi ad beneficia alicuius hominis vel multitudinis in ſpeciali:qa ſi peccator

eſt,ſit particeps per intentionē.ſi iuſtus, vbi prius tantum participaſſet rōne vnionis,modo etiā participat ratione intētiōis.Secūdo ſuppono,vt tradit dñs Petrꝰ de Palude.xlv. D
diſtin.iiij.ſententia.q.ij.art.ij.Duplex eſt differētia inter participiū,ad merendū,& ſatiſfaciendū:quia participiū meriti ex ſola vnione charitatis habet ſine intētione facientis ſpecialiter directa ad ipſum participantem,licet ſit maius cum intentione:ſed nō participium ad ſatiſfaciendum.alias enim quicunq; exiſtēs in charitate ſtatim immunis eſſet ab omni pœna,ꝓpter infinitatē theſauri eccleſiæ quē participat: vel ſaltē q in maiori charitate eſſet,minoris pœnæ debitor eſſet in hoc ſeculo & alio:qđ nō eſt verū ſed ex ſola intētiōe faciētis. Secūda differentia eſt,quia ꝑticipiū meriti nō minuitē ex multiplicatione participantiū.nō eñ fit deterior cōditio E
multiplicatis electis,ſed melior:nō ideo q̄a incipiētes participare etiā incipiunt cōmunicare,quia paruuli baptizati incipiunt propter charitatē participare,& nihil cōmunicant, quia nihil adhuc operati ſunt. Addo,licet quilibet participans etiā cōmunicaret aliquod opus meritoriū,non tamen cōmunicat ſemꝑ æqualia,cōparatione ad illa quæ participat.Ponamus ergo gratia exēpli.Sūt mille in charitate,quorūlibet habet mille opera meritoria.Iſte iā acqrit charitatē ſibi in vnico opere meritorio.ſi participiū meriti ex multiplicatiōe participantiū minueretur,fieret deterior conditio exiſtentiū in charitate,ex hoc ꝙ iſte nūc acquirit charitatē in vnico opere meritorio.Hinc dicit Palu.in paſſu allegato ꝙ receptus ad beneficia & participiū ordinis,nō aſſequitur nec in toto nec in parte remiſſionē pœnæ ꝓpter ieiunia quæ fiunt in ordine,ſicut fieret per indulgentias prælatorū,quia fit receptio ad merendum.Et declarans quod ſit illud participium meriti(cm homo per hoc non ſit dignus maiori gloria.ſtat enim eū qui eſt in minori charitate,eſſe pluriū participem, & receptum eſſe ad beneficia plurium religioſorū) dicit ꝙ nihil videtur aliud niſi ꝙ eū propter merita aliorum quādoq; deus ꝑſeruat à peccato,& morte,& ſic de aliꝭs.Sic etiā recordatus eſt deꝰ Abrahā,& liberauit Loth.Geñ.xix.

Sicut ꝑpter iuſtos parcit impijs.¶ Tertio præmitto ꝙ de cõgruo poſſumꝰ alijs aliquid mereri à adeo:ſed regulariter nihil poſſumus merendo efficere vt alteri quicquã de iuſtitiæ rigore debeatur. Primũ patet ſecundũ Philoſophum.x. Ethicorũ. Si dij curã habẽt aliquã humanarũ rerũ, vt exiſtimatur & creditur, rationabile eſt eos gaudere optimo & cognatiſſimo ſibi, cuiuſmodi eſt mens, & amãtibus illã maxime honorantibuſq; fauere, tanq̃ rerũ chariſſimarũ ſub curatoribus, ac recte & bene agẽtibus. Sed congruũ & decẽs eſt vt eorũ vota & deſideria q̃ ſibi placẽt exaudiat. Hinc Pſal. xliiij. dicit: Voluntatẽ timentiũ ſe faciet, & deprecationem eorũ exaudiet, & ſaluos faciet eos. Et Io. ix. Si qs dei cultor eſt, & facit eius voluntatẽ, hũc exaudiet. ergo meremur alijs de cõgruo. Secũda pars patet: qa eſt ſupererogãtis liberalitatis ꝙ nos ꝓ alijs audiat: ita ꝙ ſi exaudit, eſt gratiæ. ſi audire noluerit, nullam faciat iniuriã. Hinc doctores & ſancti ad infallibiliter impetrãdũ petita, ponũt requiri vt ꝓ ſe quis petat de ꝑtinẽtibus ad ſalutẽ, pie & ꝑſeuerãter. Vñ Baſilius. Ideo qñq; petis, ꝙ nõ accipis: qa ꝑperã poſtulaſti, vel infideliter, vel leuiter, vel non cõferẽtia tibi, vel deſtitiſti. non ꝙ hæc requirant ad efficaciã impetrãdi, cũ frequẽter dñs exaudiat quibuſdã ex illis nõ cõcurrẽtibꝰ: ſed qa ſine illis nõ eſt infallibilitas & certitudo ſeu ſecuritas impetrandi. Etiã alijs ſolũ meremur de cõgruo, nõ de cõdigno. Sed meritũ cõgrui (vt recte tradit Guillelmus Parienſis tractatu de merito) nihil eſt aliud quàm congruitas vel idoneitas qua aliquis dignus vel idoneus eſt vt ei aliquid fiat: quomodo aliqs dicit̃ epiſcopatum meruiſſe, id eſt ad epiſcopatũ dignus vel idoneus: non qđ ei iniuſtitia vel iniuria fiat ſi ei nõ detur. Hinc ij. Maccab. viij. de domino dicitur ꝙ non ſecundũ armorum potentiam, ſed prout ſibi placet dat dignis victoriam. ſignificans hoc eſſe cõgruitas, & adhuc pendere ex diuino arbitrio. Dico notanter in ſecunda parte huius ſuppoſitionis regulariter: quia poſſet de iuſtitiæ rigore petitum alteri deberi, ſi deus antea ſibi dare promiſerit ſi aliquis pro eo orauerit. Geñ. xx. Nunc redde viro vxorem, & orabit pro te: quia

propheta eſt:& viues.❡His præmiſſis pono aliquas concluſiões.Prima eſt,Oratio per viā ſatiſfactiõis nõ ęque ꝓdeſt multis vt ꝓficeret vni ſoli:& æque ꝓficit min9 iuſto vt ꝓficeret iuſtiori.Patet:qa via ſatiſfactionis eſt ꝑ redditio nẽ æquiualẽtis pœnæ debitæ.Quis aũt ſoluit ꝓ duobus debitoribus æqualiter decẽ,nõ liberat quẽcũq; eorum niſi de quinq;:tñ vbi totũ ꝓ eorũ altero ſolueret,illũ à decẽ liberaret.ergo &c.E ſecũda pars patet:qa cuiuſcũq; cõditiõis debitor fuerit,nõ à pluri liberaꝰ quā per ſe vel aliũ dederit in ſolutũ.Nec eſt ſimile de medicina:vt Præpoſitiuus intẽdit: q̃ materiā peccantẽ educit & ejicit iuxta diſpoſitionẽ & qualitatẽ ægroti:qa medicina agit educẽdo vel euacuãdo. Qđ aũt datur in ſolutũ,nõ agit in obligationẽ debiti,ſed demiꝰ præciſe tm̃ ab obligatiõe quãtũ ſoluiꝰ.Etiā natura ęgri coagit:imò eſt principale agẽs,et vtiꝰ medicina quaſi inſtrumẽto.Et ideo ſecũdũ ꝙ natura eſt debilis vel potens:medicina fortius vel debili9 operaꝰ.Sed in ꝓpoſito natura vel diſpoſitio eius ꝑ q̃ ſatiſfit,nihil operaꝰ ad extinctionẽ debiti vel obligatiõis:ſed illud ſolũ qđ datur in ſolutum,eſt cauſa quare obligatio in toto vel in parte extinguiꝰ.Et dico per viā ſatiſfactionis:qa per viā medici gratiæ & liberalis impetratiõis multũ cõfert cõditio bona debentis:quẽadmodũ ad aliorũ preces facili9 cõcedit deus aliqua bñficia iuſtis q̃ ſceleratis & perditis:& īter iuſtos facilius eis q maiori charitate flagrāt. Vnde ſanctorũ oratiões q ſunt in patria æternæ beatitudinis:licet ꝑ viā ſatiſfactiõis animabus iā purgãdis,ſeu in ergaſtulo purgatorij detentis ſubuenire nõ poſſunt,vtiq; tamen ijſdẽ pœnæ relaxationem ſuis precibus impetrant:& facilius ſeu plus iuſtioribus,nõ dubiũ eſt.Secũda cõcluſio eſt Gratior eſt deo oratio quãto cæteris paribus ꝓ plurib9 funditur.Probatur:quia opus eſt deo acceptius:quanto ardor charitatis in eo fuerit maior.ſed magis cenſetur ardere charitas,quanto diſtantius ſcintilas emiſerit:de quo ad Ephe. iij.in charitate radicati & fundati,vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis quæ ſit latitudo,lõgitudo,& ſublimitas,& profundum.ergo &c.Præterea nemo dubitat do

minicā orationē maxime eſſe ſalutarē,& deo gratiſſimā, ſed in illa non ſingulariter ꝑ vno oratur,ſed ꝑ oībus.ergo &c. Vnde Cyprian9 martyr dei glorioſus libro de oratiōe dñica, Ante oia inquit pacis doctor ac vnitatis magiſter ſingū latim noluit & priuatim preces fieri,vt quis dū precatur,ꝑ ſe tm̄ precetur.Nō em̄ dicimus. Pater meus qui es in cœlis, nec panē meū da mihi hodie:nec dimitti ſibi tātū vnuſqſq; delicta expoſtulat,aut vt in tentationē nō inducat,atq; a ma lo liberetur,pro ſe ſolo rogat. Publica eſt nobis & commu- nis oratio Et qñ oramus:non pro vno,ſed pro populo toto oramus:quia totus populus vnū ſumus.deus pacis & con cordie,& magiſter vnitatis, q docuit ſic orare:vnū ꝑ oīb9 voluit,qūo i vno oēs ipſe portauit.Hæc Cyprian9.& apoſ. j.ad Timo.ij.ca.Obſecro primū omniū fieri obſecrationes, orationes,poſtulationes,gratiarū actiones pro omnibus ho minibus,pro regibus,& omnibus qui in ſublimitate ſunt cōſtituti,vt quietam & tranquillam vitā agamus in omni pietate & caſtitate.Hoc enim bonum & acceptū eſt coram Saluatore noſtro deo:qui omnes homines vult ſaluos fieri. & ad agnitionē veritatis venire.Hæc mihi cauſa videt̄ quare in conſuetudinē duxit eccleſia quū pro vnius anima cupit vigilijs & miſſis ſatiſfacere,pro omnibus defunctis orat.Di co notāter in concluſiōe cæteris paribus,quia poteſt aliqua conditio reformare pactum vt gratior ſit in oratiōe aliqua paucitas,q̄ȝ multitudo aliqua:verbi gratia ſi oratio fundit̄ pro paucis inimicis,gratior & magis accepta eſt deo, quā ſi pro multis amicis,vel ad quos neutraliter ſe habet homo, funderetur.Ex hoc ſequitur correlarie ꝙ non repellit deus

I precē hominis quia multa petit,modo nō oret ſupra quam decet aut conuenit requirere hominem.non enim vt rex Antigonus Cynicū repuliſſe dicitur primo dūm talentum peteret,quia plus eſſet quàm Cynicum accipere conueniret:ſecundo cum denarium,quaſi munus peteret quàm regem dare conueniret:cum Senecæ ſententia potuiſſet & talentum dediſſe vt rex, & denarium vt Cynico.refertur in capit.& quæſtione. de ſimonia. non ita inquam occaſiones quæriſ

dñs petita negandi,ſed cum ſit liberaliſſimus,& ſumme mi ſericors,quærit & deſiderat nonnunquam rogari,vt occaſionẽ habeat parcendi,& diuitias miæ ſuæ hoibus impertiendi.Ezechielis.xxij.Quæſiui de eis virum qui interponeret ſepem,& ſtaret oppoſitus contra me pro terra,ne diſſiparem eam:& non inueni.Secundo ſequit̃ non valere conſequentiam:deus nonnunquã minus facilè tribuit petita omnibus pro quibus fuſa eſt oratio,q̃ vni eorum tantũ:ergo facilius audit orationẽ fuſam pro vno tantum q̃ ꝓ multis. Exemplum habemus in eo qui dum multa ab eo petuntur conſueuit ſaltem aliquid dare:dum parum,oĩno nihil.Ratio quare non valet conſequentia,quia magis prouocatur (vt ita dixerim)diuina liberalitas quo gratius donum offertur ſeu adhibetur.Oraturus igitur pro Petro,vt ſit oratio ſua acceptior:coaſſumit cum Petro inimicum ꝓprium in oratione:cui forte ob immanitatem ſceleris nullatenus eſt deus parciturus.hic facilius deus audit orationem fuſam ꝓ multis:q̃ ſi pro Petro tantum fuſa fuiſſet:& nihilominus tribuit facilius pro Petro tantum q̃ pro vtroque.Non valet ergo conſequentia:minus facilę tribuit petita ꝓ oĩbus: ergo minus facilè audit orationem fuſam pro omnibus,q̃ ſi pro vno tantum funderet.¶ Tertia concluſio,Ad occulta iudicia dei ſpectat an & ꝓ qbus inter oĩno pares orationem fuſam ſit auditurus:probabilior tamẽ & veriſimilior ſpes eſt impetrandi,quanto ad dei honorẽ & gloriam plus conducit quod petitur.Prima pars patet.Cũ enim miæ dei ſit ꝙ non ſumus conſumpti.Threnorum.iij.nec ſibi imputari poſſet ſi perirent oẽs nationes terræ quas ipſe fecit.Sapientiæ.xij.Propter quod admiratus q̃ inſcrutabilia ſunt iudicia diuina,Quis(inquit Apoſtolus)cognouit ſenſum dñi,aut quis conſiliarius eius fuit:In cauda adijciens:Quis prior dedit illi,& retribuet̃ ei:quo iudicia dei de nobis iuſtificat:qm̃ totum eſſe & viuere ab eo ſuſcepimus,nullũ ei poſſumus munus referre quod ipſum ad antidora ſeu gratiæ redditionem nobis aſtringat: quin ſine iniuſtitiæ aut illiberalitatis nota poſſet nihil retribuere operanti.In hoc K

enim differt humana amicitia ab illa q̃ ad deũ habet̃:ꝙ cũ amicum orauerimus,poſſumus beneficijs & oratione mul ta conſtringere eum vt abſq; liberalitatis & ingratitudinis vitio nequeat denegare petita.Secus de deo,q nullius libe ralitatis impertiendæ debitor cõſtitui põt,propter immen ſa beneficia quibus oẽm creaturam p̃uenit.Sed ſi quando
L debitor fuerit,ſibi debitor eſt vt promiſſa cõpleat.Regula riter aũt non promittit orationẽ fundendam pro alijs audi re,ſed ſeruat ſuæ diſpoſitioni & volũtati.Dico regulariter: quia inuenimus eum aliquando promiſiſſe:vt Iob.xlij.Iob aũt ſeruus meus orabit ꝓ vobis:faciẽ eius ſuſcipiam vt vo bis non imputet̃ ſtultitia.Similia reperies in multis alijs paſ
M ſibus.Voluntas aũt & decretũ domini varium eſt de factis diuerſis ſimiliter tñ quo ad nos circunſtantionatis.Decre uit aliqñ miſereri toti9 multitudinis,ſi vel vnus poſſet hõ deprehẽdi bonus.Hiere.v.Circuite vias Hieruſalẽ,& aſpici te & cõſiderate q̃rite ĩ plateis an ĩueniatis virũ facientẽ iudi ciũ,& q̃rẽtẽ fidẽ:& ꝓpitius ero eius.Hiero.Si vnũ inuene rit iamiamq; ꝑitura Hieruſalẽ,qui faciat iudiciũ,& q̃rat fi dem:deus miſerebitur Hieruſalẽ.Interdum nãq; nec iuſto rũ vult miſereri propter commixtos malos.Iob.xxxv.Cla mabunt,& non exaudiam propter ſuperbiam malorũ.vbi Grego.Scilicet in tribulatione.ac ſi diceret:Reatus oppri mentiũ prohibet audiri voces oppreſſorũ:nec eripiunt̃ vi ſibiliter iuſti:quia ſaluari iniuſti inuiſibiliter nos merentur. Et glo.interli.Sicut aliquando deus ſuos propter inimicos eripit,vt illi conuertãtur:ita aliquãdo ſuos nõ audit ꝓpter damnationem perſequentium.Et cum abſolute contra lo cum vel perſonam decreuerit beſtias malas,famem,gladi um,& bellum immittere:nullius oratio poteſt mutare hãc ſententiam:vt ſupra deduxi ex verbo Hierony.tractantis illud Hieremiæ.xj.Tu vero noli orare &c.Et probat ver bum domini Ezechielis.xiiij.Si dixero gladio,tranſi per ter ram:& interfecero de ea hominem & iumentum &c.Cum ergo incertum ſit valde contra quem locum vel hominem abſolute aliquid decreuerit,patet ad occulta dei iudicia pa

tincre &c. Secundam partem concluſionis probo: quia præſumitur deus magis inclinatus ea concedere quæ magis ſeruiũt ad ſui nominis gloriã ampliãdam, & ad blaſphemias in fidelium cõpeſcẽdas. Hinc cũ oraſſet propheta, Adiuua nos deus ſalutaris noſter: & ꝓpter gloriã nominis tui libera nos: & propitius eſto peccatis noſtris propter nomẽ tuum: pro cauſa facilius impetrãdi etiam adiecit. Ne forte dicãt in gentibus, Vbi eſt deus eorũ? & innoteſcat in nationibus coram oculis noſtris. Pſal. lxxviij. & Pſal. cxiij. Non nobis domine non nobis: ſed nomini tuo da gloriã ſuper miſericordia tua & veritate tua: nequãdo dicãt gentes, Vbi eſt deus eorum? Et grauiter fert deus ꝙ nomen ſuum blaſphemetur inter gẽtes propter nos. ad Ro. ij. & Ezechi. xxxvj. quãdo ſcilicet per ſiſtente culpa, dei miſericordiã à nobis repellimus, & miſeri opprimũtur: quaſi deum coleremus qui potẽs non ſit de tribulatione & manu infideliũ nos eripere. ¶ Ex his omnibus dico ꝙ applicatio orationis per viam ſatisfactionis, minus prodeſt vni quãdo applicatur ſimul alteri: ſed per viam meriti aut impetrationis non minus ꝙ̃ ſi pro altero eorũ tãtum oratio funderetur: & ideo (vt dicit dominus Pet. de Pal. ſine præiudicio prius receptorũ recipiũtur etiam alij ad participium omnium meritorum quæ fiũt in aliqua cõmunitate vel ordine: & æquè multum recipiũt nouiſsimi ſicut primi. N
AEquè enim cõgruum eſt vt audiat pro Petro, licet ſimul orem pro toto mũdo. Sed multa poſſunt occurrere quare magis congruũ ſit à parte eorum pro quibus oratur, vt eadem oratio æqualiter pro multis fuſa, pro vno audiatur magis ꝙ̃ pro altero: puta ſi ipſe cauſam dederit & procurauerit orationem fundi, orationem tamen cõmunem: ſicut deus nonnunquã orãtem pro alijs, & cõtra ſe, audit ſimul pro ſe. Ego ſum, inquit Dauid, qui peccaui: ego minus iuſtè egi: iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? Obſecro vertatur manus tua contra me, & domum patris mei. ij. Regum vltimo. Et audiuit eum dominus ſimul pro ſe. Et multa huiuſmodi in ſcriptura inuenies. Sed quia petẽs miſſam pro ſe vel defunctis celebrari, petit ex hoc apud deum ſatisfacere: obligatus pro vno,

non plene ſatiſfacit celebrando pro multis. Nec ſatis eſt(vt quidã opinant) in recõpenſam facere ipſos aliorũ pticipes meritorũ, niſi per viã ſatiſfactiõis tot numero ſibi applicet vt ſatiſfactioni miſſæ poſſint æquiualere. ¶ Ad ratiões domini Præpoſitiui, quantũ cõtra primã concluſionẽ militãt, O reſpõdeo ad primã de ſpiritu, q aliquid põt totũ participari ab aliquo quo ad ſubſtantiã, à quo nõ totũ pticipat quo ad virtutẽ: ſicut anima mouet duo corpora æqualia ſibi in virtute mouendi proportionata, quorũ alterũ multo velocius mouet. Ita in ppoſito de valore operis ſatiſfactorij: qđ totũ à duobus participat: ſicut duo poſſunt eſſe dñi eiuſdẽ iuris ſpiritualis indiuiſibilis, & neuter eſt dñs quo ad totũ valorẽ. Sic ſimiliter totus tractus vel motus nauis procedit à quolibet duorũ trahẽtiũ: ſed à neutro totaliter &c. ¶ Ad ſecundũ de doctrina &c. omiſſis q̃ Scotus dicit de moueri adęquato, dico nõ eſt ſimile: qa illa agũt naturali neceſſitate in qđlibet paſſum æque propinquũ. ſed opus ſatiſfactoriũ nõ cedit in ſolutũ, niſi ex intentione operantis: ſicut ſi numeraueris decẽ cõmuni creditori Ioannis & Petri, qui illi ęqualiter obligentur: pecunia numerata ſolum illi cedit in ſolutum pro quo vis ſatiſfacere. ¶ Ad tertiam de verbo Hieronym. dat gloſ. tres ſolutiones. Prima, quòd procedit de ſacramentis, propter ſpiritum ſanctum qui non datur ad mẽſuram quarta diſtinctione. nec quenquam. Secunda, quòd procedit quo ad celebrantem: quia tantum valet ei ac ſi miſſam celebraret pro vno. Tertia, quòd non minus valet miſſa vna cum hilaritate mentis dicta pro duobus, quàm ſi pro quolibet diceretur cum anxietate. Prima ſolutio inſufficiens eſt: quia loquitur non modo de miſſa, ſed etiam de pſalmo. Pſalmus autem nullum ſacramentũ continet. Etiã male allegat quòd ſpiritus ſanctus non datur ad menſuram: cum hoc ſit ſpeciale priuilegium Chriſti, quòd ei ſit datus ſpiritus ſanctus non ad menſuram. Ioan. iij. Capitulum autem nec quenquam, ſolum dicit ſpiritum ſanctum non mẽſurari, ſed totum infundi, ſed certe cum magna diuerſitate effectuum. & ita parum probat propoſitum. Alias duas

ſolutiones tranſeo. Verba aũt Hieronymi parũ vrgẽt. dicit P
enim: Cũ igitur pro cũctis animabus pſalmus vel miſſa: di
cit̃ nihilo minus quã ſi ꝑ vno quolibet eorũ diceret̃, accipit̃.
nõ dicit ſi ꝑ quolibet ideo idem diceretur: ſed ſi ꝑ vno quo
libet, indiſinite capiendo ly quolibet: ſicut dicimus, ſi vnuſ
quiſqꝫ ſacerdotum hoc fecerit, incurrit excommunicationẽ
ipſo facto. ſed ex hoc non ſequitur pſalmum vel miſſam
tãtum valere cuilibet eorum ac ſi pro vnoquoqꝫ pſalmus
eſſet dictus, maxime per viam ſatiſfactionis. ¶ Ad ratio-
nes doctoris Subtilis, quantum aduerſarij vident̃ ꝑdetermi
natis, reſpondeo. Prima innititur falſo fundamento. præſup-
ponit enim quòd pro opere vnius debeat̃ ex iuſtitia alteri
quodcunqꝫ præmiũ, cũ ſola gratia & liberalitate nos audiat
deus ꝑ aliis. ſecus de via ſatiſfactionis. ¶ Ad cõfirmationẽ
cũ dicit ſic, orans pro omnibus aĩabus in purgatorio &c. rñ-
deo hoc eſſe diuini arbitrij pro quot & pro quibus eũ velit
exaudire: nõ ex vi vel efficacia ſuæ orationis. ſed hoc verũ
eſt qđ nõ minus proficit oratio ſacerdotis Petro quia mul-
ti alij miſſam audiunt, quam ſacerdos fundit pro oĩbus aſtan
tibus, dicens: & omniũ circunſtantium &c. Nec minus effi-
cax eſt oratio pro eccleſia catholica quia ſunt plures de gre
mio eccleſiæ: nec minus valent Ioãni merita ſanctorum via
participij ex vnione charitatis quia multi ſecum eadem par
ticipant, Etiam qui non conferunt merita perſonalia par-
ticipanda, vt paruuli baptizati. Cum infert, ergo ſecundum
ordinatam charitatẽ deberet ſemper orare pro omnibus &c.
quia cæteris paribus debet velle proficere pluribus &c. di-
co qđ abſqꝫ dubio pium eſt & aliquando debitum ꝑ omni
bus orare: ſed quando extra caſum obligationis ſeu debiti
orat, poteſt indifferenter pro quot voluerit fundere oratio-
nem. Etiam ſine ſua applicatione ſæpe omnibus prodeſt. ſer
uaſſet enĩ dñs Sodomã & Gomorrã, ſi vel decẽ fuiſſent in
eis reperti iuſti. Geneſis. xviij. Et recordatus dñs Abraham
liberauit Loth. Geneſis. xix. Et benedixit dominus Laban
ad introitum Iacob. Geneſis. xxx. Et propitius fuiſſet to-
ti Hieruſalem ſi vel vnus reperiri potuiſſet faciens iudi-

cium,& quærens fidem.Hiere.v.Et certe noſtræ carnalitati
expedit nonnunquã pro aliquibus ſingulatim ſingulariter
orare,qñ potius inflammamur deuotione pro paucis oran-
do,quã pro multis.Ad probationẽ qua nititur docere qđ
ſua deductio etiã ꝓcedit in alijs à ſatiſfactione,quia ſic poſ-
ſet quis impetrare primã gratiã per orationẽ cõmunẽ, ſicut
per ſingularem pro eo tantum fuſam:dicendũ quòd verum
eſt.Quod aũt à ſimili inducit de humana amicitia,valde de
bile eſt,& claudicat multũ,quia regulariter minus gratum
eſt amico homini ſi multa petant:& homo multa donando
minus habet.item & põt prodige agere multa donando:
quorũ nihil formidandũ eſt apud deũ,modo pie & recte pe
tatur ad ſalutẽ,& dei honorẽ.¶ Ad ſecundã confirmationẽ
dico quòd ſolũ probat nos nõ poſſe multis æque ꝓficere vt
vni:cui non repugnat quòd eidem facilius proficimus per
orationem communem,quàm per aliquam ſingulariter pro
eo fuſam.Veriſimile eſt etiam quòd ſæpe audit nos deus ꝓ
tota communitate,cui inſunt quidam perditæ vitæ homi-
nes pro quibus ſolis ad temporalem proſperitatem & pa-
cem nequaquã eſſet nos auditurus,ſicut in cumulo & mul-
titudine magna exponimus denariũ minus iuſti ponderis,
qui ſolitarie pro certo refutaretur.Et hæc de tertio articulo.

Argumentum Quodlibetarij.

AD ARGVMENTA Quodlibetarij,
ad partem negatiuam ſic arguit:Si oratio ęque
proficeret multis,ſuperuacue eſſent ab eccleſia
ſpeciales orationes ordinatæ pro defunctis &
nauigãtibus,pro viro et fœmina &c.imò & cõ
tra charitatem.quandocunq; enim eodem actu & æqua fa-
cilitate poſſum multis ꝓficere vt vni tantũ:nõ ſatis diligo
omnes,niſi omnibus curauero prodeſſe.ergo minus ꝓficit
oratio multis ꝙ vni prodeſſet ſi pro eo ſolo funderetur. Ad
partem affirmatiuam ſic,Quanto homo eſt liberalior,tanto
magis accedit ad æque facile concedendum petentibus mul

ta vbi & qñ conuenit ſicut pauca.ſed deus eſt liberaliſſimꝰ & incõparabiliter q̃ hõ eſſe põt liberalior:ergo æquè faciliter multa cõcedit ſicut pauca:& ꝑ cõſequẽs æquè ꝓficit orõ multis vt vni tantum ſi ꝓ illo ſolo fuſa eſſet.Maior patet:qa ſi æquè facilè multa tribuit vt pauca,ab oibus commendaẽ,niſi facilius aut plus dederit q̃ cõuenit.ideo adieci,vbi & qñ conuenit.ſed dedecere nõ põt dñm deũ quantũlibet ſimul multa & facilè dederit.ergo.&c.¶Ad rõnẽ ante oppoſitum dico ꝙ oratio cõis nõ minus ꝓficit alicui q̃ ſi pro eo ſolo funderet:ſed nunq̃ æquè multis vt vni ꝑ viam ſatiſfactionis:ſed ex intentione orantis,quantũcunq; cõis fuerit orõ,cedit illi ĩ ſolutũ ꝓ quo vult & ꝓ quot voluerit partialiter.Nec ſeqtur ꝙ ſuperuacuæ ſint ſpeciales orationes ꝓ nauigantibus & defunctis ordinatæ:qa valde expedit ad excitãdũ tũ in nobis tum ĩ ꝓprio deuotionẽ:cũ noſtra carnalitas ſpecialibꝰ cauſis & ꝑſonis aſſurgat fortius, & ardẽtius inclineẽ.Et cũ dr̃ ꝙ eſſet cõtra charitatẽ &c.nego conſequentiã:quia non æquę poſſet multis ꝓficere per viã ſatiſfactionis.& orando nõ tenemur ꝓximis ſemp impendere ꝑ viam meriti quicqd optimũ fuerit:ſatis eſt ſi bonum & bene.etiã incertũ eſt ꝙ ꝓficeret cum effectu:cũ ſolũ ſit meritũ cõgruũ,& cui ex iuſtitiæ rigore merces nõ debeẽ.¶Ad rõnem ꝓ parte affirmatiua dico ꝙ deus.qa eſtiam liberaliſſimus,æquè facilè multa concedit ſeu donat vt pauca:ſed tunc ſolũ qñ ei placet.Nã vt in ſuperioribꝰ deduxi, nunq̃ ſibi currere põt debitũ liberalitatis cõparatione ad creaturã,niſi ſemetipſum ad aliqd reſtrinxerit.Secus in hoibus,& cõparatione adinuicẽ.ſed hoc nihil ꝓbat cõtra viã ſatiſfactionis:quia ibi non pure liberaliter remittiẽ,ſed ſoluitur debitum.neq; oportet certe deũ in quolibet ope liberaliſſime agere quantũ ad modũ facti ſeu opis ¶Cõtra hoc replicaẽ.Si deus non ſemper æquè conceſſit ſingulis eorum pro quibus oraẽ,ſicut vni:hoc neceſſario accidit ex altera duarum cauſarum,vel quia non poteſt,vel quia poteſt ſed non vult.neutrum horum dici poteſt.ergo &c.non primũ: quia ſic eſſet impotens.non etiam ſecundum:quia ſic eſſet

inuidus.Similiter enim infert Auguſtinus cõtra maximum: Si deus pater potuit gignere filiũ ſibi æqualem,& noluit,in uidus fuit.Reſpõdeo:dicit Magiſter.xliiij. diſt.iiij ſentẽtiarũ ꝙ nõ valet ſimilitudinis talis inductio:quia filiũ genuit de ſua ſubſtãtia:ideoq; ſi poſſet gignere æqualem,& non gignere ret,inuidus eſſet.Secus de alijs quæ nõ facit de ſubſtãtia:quę vtiq; poſſet meliora facere.Ita in ꝓpoſito.Et ratio eſt: quia quicquid poteſt facere de ſubſtantia ſua,neceſſario facit,& debitum virtutis exigit vt faciat:ideo ſequitur ꝙ ſi non fa= ceret,inuidus eſſet:ſicut nobis occurrit debitũ virtutis generare ꝓlem perfectã quantũ poſſumus dũ generationi eſt in= tendẽdum,ſecus de illis quæ artificialiter facimus. Simile eſt de domino deo ad nos.Etiã multis videt̃ Aug.non voluiſſe in hoc adducere demõſtrationẽ,aut neceſſario cõuincẽtẽ rationẽ:ſed cũ alijs efficacioribꝰ etiã miſcuiſſe hãc ꝑſuaſionẽ.

Prima quæſtio ſine argumentis.

QVARE hortamur peccatores vt ꝓ ſemetipſis aut pro nobis orẽt:cũ dicat Grego.Cum is qui diſplicet,ad intercedendũ mittit̃,irati animus ad deteriora ꝓuocatur.iij.q.vij.in grauibus.¶ Pro
A huius ſolutione aduertẽdum ꝙ is qui diſplicet, Poteſt diuerſis modis ad intercedẽdum accedere.Primo con tẽptibiliter ſine reuerẽtia debita.Contẽnere autẽ eſt non ſa= tis æſtimare rem pro ſua cõditione & dignitate.Vnde ſecun dum Philoſophũ ij.Rheto..c.de ira,contẽptus ſunt tres ſpe= cies:videlicet,deſpectus:detractio:& cõtumelia.Deſpectus eſt quãdo res quis vili æſtimat,& ꝓ dignitate nõ ſatis appꝛe= ciatur.Et ergo cõcluditur contẽnere quicũq; nõ agit vt par eſt,& negligẽtia ipſa cõtẽptus eſt.Qui ergo nõ veret̃ ſatis & æſtimat diuinã maieſtatẽ,neq; curat ꝙ offenſam intulerit,& ſic audet indignus peccator accedere:quantũlibet ſancta ꝓ= tulerit verba,ꝓuocat potius meo iudicio,non orat. Impio enim dixit deus:Quid tibi eſt cũ narratiõe p̃ceptorũ meorũ vt aſſumas pactũ meũ in ore tuo,qui odiſti diſciplinã,& ꝓ= ieciſti verba mea?Pſal.xlix.iuxta Hebraicam veritatem.vbi

Caſſiodorus:Interdicitur ſceleratis ne ſe pſumant ſermonibus miſcere diuinis.Sed altius intende:qa de illis peccatoribus hoc dicit,qui inferius deſcribunt: de quibus air:Intelligite hęc oēs qui obliuiſcimini deū.Cæterū cōuerſis ad pœnitentiā laudes nō interdicit diuina clementia.Hi eñ qui corde durati ſunt,& à ſcelerū ſuorū prauitate nō deſiſtūt:,phibent domini narrare iuſtitias, id eſt vel cōi ſermone aliqd de illa maieſtate ,pferre:qa os debet eē iuſtū,qđ iuſtitias dñi narrare pſumat.Sequitur, nec teſtamentū ipſius indigna pſumptione contrectet:ne p os ſceleratū atq; blaſphemū ſancta & venerāda verba ,pgredi poſſe videant: ſicut alibi ſcriptū eſt,Nō eſt ſpecioſa laus i ore peccatoris.Hęc ille.Et Augu.Videtis fratres cū q̄ tremore iſta dicamus.aſſumimus teſtm̄ domini per os noſtrū,& prędicamus vobis eruditionē & iuſtitias dei.Et qđ dicit peccatori deus,Vt quid tu prædicas? Prohibet ergo prædicare peccatores.& vbi eſt illud, Quæ dicūt facite:q̄ autē faciunt,facere nolite? Sed hęc dicta ſunt ne timeant qui audiūt,à quocūq; audiāt: nō vt ſecuri ſint qui dicūt bona,et faciūt mala.Magna igit̄ temeritas eſt ad pdicādū ſine vitæ qualicūque correctiōe accedere.Eccli. xviij.Ante orationē ppara animā tuā,& noli eſſe quaſi homo qui tentat deū.præpara vt videas quid in te deo diſpliceat vel placeat:& delicta corrigas.Et gloſ.interli.in verbo quaſi homo tentans deum.Qui orat vt docuit,ſed non facit quod iuſſit.Secundo is qui diſplicet poteſt accedere ad intercedendū reuerenter,humiliter,& dolens ſcilicet cōmiſiſſe quod malum eſt:& certe manſueſcit deus tali oratione,non ,puocat.Quòd eñ humilitate ira ſedetur:canes oſtendūt, q reſidētes nō mordent.Sic Lucę.xviij.de publicano legimus q; ſtabat à longe:nec oculos audebat leuare ad cœlum: ſed percutiens pectus orabat deum,dicens.Deus propitius eſto mihi peccatori.pces eius à deo ſuſceptæ ſunt:& deſcendit iuſtificatus in domum ſuam.Sed alia conuerſio prerequiritur ad orandū vt miniſter eccleſiæ,ratione ordinis ſuſcepti.minor enim ſufficit ſi priuatim deū orare velimus. Ad primā enim requiritur q; ad minus probabiliter ſe præſumat non

B eſſe in mortali peccato. Tenet enim cõmunis doctrina theologorũ ꝙ exhibẽs ſe miniſtrũ eccleſiæ ſciẽter in mortali peccato, toties mortaliter peccat, quoties. &c. Tho. xxiiij. di. iiij. &. xix. de correptione ex officio. Ad priuatã autẽ orationẽ ſufficere videt̃ qualiſcũq; deteſtatio peccati ſeu offenſæ: & nõ requirit̃ ſaltẽ ſemp multũ intenſa cõuerſio, & q̃ pręſumi poſſit abolere peccatũ: ſed ſatis eſt ĩ illis appropriare deo vt ſibi ꝓpinquet. Cũ ergo dicit Grego. Quũ is q diſplicet. &c. ꝓcedit ſi irreuerenter & cõtẽptibiliter accedat: & tũc irati animus ad deteriora prouocat̃: nõ cõtra ignorãter mitt' tẽ, ſed bñ ſcienter: vt bñ dicit glo. xlix. diſ. ca. ſ ſiue poſitiue miſerit, ſiue priuatiue nõ ꝓhibendo: cum ſcilicet debet: quoniam vtroq; caſu alieno crimini communicat.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

SECVNDA q̃ſtio ſine argumẽtis eſt: Propter quid humanæ vituperatiõis metu quidã orant: cũ ſatius ſit ſecundum Ambro. non reddere debitum, q̃ in referendo, iniuriã facere creditori. ¶ Hęc quæſtio vnũ ſupponit, videlicet
A ꝙ orãs, aut aliud opus ex genere bonum pudore ſeu formidine vituperationis & opprobrij faciens, ipſo nõ recto fine peccat: qđ aperte in primis affirmat Ambro. ſuper verbo apoſtoli. ij. ad Corin. ix. Vnuſquiſq; prout deſtinauit in corde ſuo: non ex triſtitia aut neceſſitate. Hilarem enĩ datorem diligit deus &c. Ex ijs qui inferunt (intellige eleemoſynam) hunc eligit deus cui retribuatur, qui deuoto corde operat̃: quia qui inuitus facit ꝓpter præſentem pudorẽ, ne alijs inferentibus turpis inueniatur: mercedem non habet. & gloſ. ibidem: Qui dat vt careat tędio interpellantis, non vt reficiat viſcera indigẽtis: & rem & meritum perdit. Et gentilis ille Philoſophorum princeps Ariſt. iij. Ethi. inter quinq; falſas ſimilitudines fortitudinis, primam ponit quando metu ciues fortia operant̃: ſecundam qñ honoris gratia, aut ob fugiendam vituperationem fortia exercent. Hinc apud populum illum vel gentem fortiſſimi eſſe videntur, apud quam

timidi infames & fortes ī ꝑcio habent. Et cōparās has duas ſpecies adinuicē, dicit ꝙ primi generis eo deteriores ſunt, ꝙ nō pudore, ſed metu adducti hoc agūt: nec dedecus fugiūt, ſed pœnā. nō eni͂ ſufficiens, ſed indebitus & incōueniēs finis eſt boni opis vel gloria hominū vel tēporatior fuga opprobrij. Sed leuius credo ob cōfuſionē fugiendā operari bonū, quā ob eandē cām ipſum dimittere qđ aliās etiā nō agere liceret. Eccl. iiij. Pro aīa tua nō cōfundaris dicere verū. Eſt eni͂ cōfuſio q̄ adducit peccatū: & eſt cōfuſio quæ adducit gratiam & gloriā. Et Chryſoſtomus. Qui nō libere pronunciat veritatē, quā libere ꝓnūciare cōuenit, proditor eſt veritatis. xj. q. iij. nolite. Et Lucę. ix. Qui me erubuerit & ſermones meos corā hoībus: hūc filius hoīs erubeſcet cū venerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorū angelorū. ¶ Secūdo ꝓ intellectu q̄ſiti eſt aduertendū ꝙ Amb. lib. ij. de Caim & Abel. c. vj. inquirens cām peccati Caim in offerendo, dicit diuiſionē defuiſſe eius ſacrificio. Ideo illi reſponſum eſt: Nōne ſi recte offers, recte autē nō diuidis: peccaſti: quieſce. Vnde dicit, Dn̄s in prima conditione rerū, quas omnes ſimul facere poterat, diſtinctionē ſeruare voluit: vt eam nobis in omnibus negocijs ſeruandam doceret: & maximè in viciſſitudinibus gratiarū: in quibus nō ſatis eſt reddere qđ acceperis, ſed cōmendare qđ reddas. Proba. Nā ſi quis debitū ſoluat, & in referēdo iniuriā faciat creditori: intolerabilius eſt vtiꝗ, q̄ȝ nō reddidiſſe qđ debebat. Nō recte ergo Caim diuiſit, q̄a ante oīa deo debuit deferre primitias, vt à gratia inchoaret auctoris. Etenim diuiſionis hic eſt ordo, vt prima ſecundis, & non ſecunda primis præcurrant: vt celeſtia terrenis, non terrena cœleſtibus præferantur. Hæc ille. ¶ Dico igitur ad quęſitū quòd debitum poteſt reddi vel in tempore obligationis pro quo reddere tenemur: aut extra tempus pro quo obligamur. Si ſecundo modo, tunc vniuerſaliter ſatius eſſet debitum non referre: & procedit dictum Ambroſij de Caim: quem non legimus pro tunc aſtrictum offerre. & eſt ratio: quia tunc opus omittēdo ſimpliciter non peccaret: & faciēdo peccat. Vbi gratia ponamus ſum potēs & diues; ꝑter B

tamen debitũ ſeu obligationẽ honeſtatis offero principi munus, aut voco eundem ad prandium. ſi offerrem tantum tres obolos, aut in prandio velim eundẽ oleribus tantum & lardo reficere, nulli dubium quin auare & illiberaliter agã. ſatius ergo fuiſſet non offerre, aut eũ ad refectionẽ nõ vocaſſe. Sic dicit Ambroſius ſermone. ix. & ſermone. lix. Pleriquę in domibus auro ſunt diuites: & tñ in eccleſia iuſtitia mendici. Dum enim circa pauperes nõ pro eo qđ pualent operantur: nec hoc eſt gratum quod offerunt, nec illud ſatiabile quod reſeruant. Dixit dominus ad Caim dum offerret munera ſua, Si recte offers, recte autẽ non diuidis: peccaſti. quieſce. Sic & tu chriſtiane non recte diuidis, qui de tanto auro tuo maiorem partem Mammonæ reſeruas, quàm domino largiaris. Sed certe in tempore obligationis reddendi debitum ſatius eſt & tolerabilius cum aliquali iniuria reddere, quàm omnino nõ ſoluere. Patet ſi in termino conuento de reddendo mutuum: parum deteriorem rem reddo, quàm in bladis aut aliis acceperim: ſatius eſt quàm omnino conuentum terminum præterire. Sic libro de pœnitentia dicit Auguſtinus non culpandam ſed laudandam eius patientiã qui non habens charitatem, timore gehennæ confitetur in pſecutione Chriſtum: & tolerabilius ei ſupplicium futurum, quã ſi Chriſtum non confitendo, nihil horum pateretur, & tamen peccat Chriſtum aliter quàm debet confitendo, puta metu pœnæ, iuxta regulam: Qui ex timore facit præceptũ, aliter ꝙ̃ debet facit: & ideo iam non facit. de regulis iuris in antiquis. Et hæc ſub benigna omniũ interpretatione de quęſtionibus propoſitis dicta ſint. Deo gratias.

¶Sequitur de Simonia.

Quodlibetica quæſtio nona eiuſdẽ, anno à ſalute humana. m. cccc xci. in ſcholis artium eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata.

PER VENERABI-
lem dñm Quodlibetarium
nũc cathedrantẽ fuit mihi
quæſtio theologica ꝓpoſi
ta cũ argumẽtis hæc: An li-
cet dare alicui pecuniã vt di
gnitatẽ ac merita ſuæ pſo-
næ collatori exponẽdo, bñ-
ficiũ ei procuret. Dimiſſis
argumẽtorũ reſumptione,
& proteſtatione ſanæ fidei,
quã pro repetita haberi pe
to: ꝓ q̃ſiti reſolutiõe primũ media inducã quibus ſuã praui
tatẽ & labẽ hãc ſimonię hoĩes tegere ſatagũt et palliare. De-
inde qd ſymonia, & quot modis cõmittit: & naturali an po
ſitiuo iure obliget ad reſtitutionem. Tertio obiecta ſoluam.
¶ Quo ad primũ vr̃ licere vt qs ſpũaliter emat aut vẽdat,
hoc medio. Inter oĩa ſpũaliſſimũ eſt regnũ cœlorũ, ſeu vita
æterna: qđ tñ abſq; vitio emim9. dicit eñ Mat. xix. Vade et
vẽde oĩa q̃ habes &c. & habebis theſaurũ in cœlo. et eodẽ. c.
interrogãti Petro: Ecce nos reliquimus oĩa &c. rñdit Salua
tor: Amẽ dico vobis, ꝙ vos q ſecuti eſtis &c. Itẽ Luc. xix.
Facite vobis amicos de mãmona iniqtatis: vt cũ &c. Et ne
qs putet liberalẽ eſſe dei munerationẽ, ꝙ illo reſpectu nihil
deo liceat dare, (iuxta illud Bernardi: Nõ ſine p̃mio diligit
de9: q̃uis ſine p̃mij ĩtuitu diligẽdus ſit) ĩduco parabolã Sal
uatoris de patrefamilias q ad horã vndecimã ĩproperãter q-
buſdã dixit: Quid ſtatis tota die ocioſi &c. Eiſq; rñdẽtibus,
Quia nemo nos cõduxit: ait ipſe: Ite & vos in vineã meã: &
qđ iuſtũ fuerit, dabo vobis. Mat. xx. Itẽ et Amb. tractãs il-
lud filij ꝓdigi cõſumpta ſubſtãtia ſua, Quãti mercenarij in
domo &c. O, inqt, ſi nos q̃q; mercenarios digneris cõduce-
re, licet ſero venientes. qb9 in locis, ſpe p̃mij, vt cõductio p̃ſe
ferre videt, inuitamur deo ſeruitiũ exhibere: qđ exẽplariter
ꝓbatũ vr̃ illo ꝓphetæ v̓bo: Inclinaui cor meũ ad faciendas
iuſtificatiões tuas ꝓpter retrib. Pſal. cxviij. ¶ Scđ'o ſic. licet

emere ſacramenta:ergo &c. Antecedens probo de ſacramẽto matrimonij.licet enĩ Berthæ ꝓmittere dotẽ centum reñ ſium annui reditus vt cõſentiat in matrimonium .Nec releuat ſi dicãt matrimoniũ nõ ſolũ ſacramentũ eſſe,ſed in naturæ officiũ:quia ex ea parte ꝓ matrimonio pecunia datur.Nã vt beatus Tho.& doctores alij xxv.diſt.iiij. tradũt: in ipſo cõtractu matrimonij cõſiſtit ſacramentum etiã ſine ſacramẽtali bñdictione.qđ ex eo cõſtat,qm̃ ſecũdis nuptijs benedictio ꝓhibeẽ.de ſecũdis nuptijs.c.ſ.ſed iuxta Paſchaſij ſententiã quiſquis horũ alterum vendiderit,ſine quo reliquum nõ prouenit:neutrũ inuenditũ relinquit.ſ. q.iij.ſi qs obiecerit.¶ Cõfirmo hoc quadrũpliciter.Primo,pro miniſtratis ſacramẽtis iure cõpellantur laici aliquid ex ſoluere. cogunẽ enĩ laudabilẽ cõſuetudinẽ obſeruare.c.ad apoſtolicam.de ſimonia.Cũ ergo ad peccatũ nemo iure cõpellatur. xxij.q.ſ.ſi pct̃m.&.xxiij.q.iij.qui peccat.ſequiẽ q ꝓ ſacremẽtis licet aliquid dare.Nec referre videẽ,an ante vel poſt aliquid detur:qa dare eſt quãdocũq dare.ca.eos.ſ.q.ſ.licet ob cautelã,& ne puſillis ſcandalũ fiat,eccleſia p̃cipiat ne qcq ante exigaẽ,dicto ca.ad apoſtolicã.Secũdo cõfirmo,ꝓ miſſa celebrãda licite datur & accipiẽ preciũ:vt de hoc eſt textus ca.ſignificatũ.de præbẽdis.vbi cõfirmat papa conſtitutionẽ q ſacerdos ad præbendã illã admiſſus,inde teneatur qualibet die miſſam de nr̃a dñ̃a celebrare,niſi corporis valetudine,aut alia rationabili cauſa ab onere illo quo ad ſuã perſonã ſupportetur.Etiã qđ relictum eſt eccleſiæ vt miſſæ celebrẽtur,põt reuocari ſi cõditio hoc explicãs adiecta fuerit:ſi minus,eccleſia cõpellitur ad modi obſeruationẽ.c.verũ de cõditi.appo.& ibi per gl.& doctores.Põt enim quilibet ſuæ rei pactũ apponere legibus nõ improbatũ.l.in traditionibus.ff.de pactis.C.de contrahenda emptione.l.iij.in fine. Hoc confirmatur tertio. Tenemur ſub pœna damnationis baptiſma ſuſcipere,imò & paruulo procurare : alioqui cenſemur ſpiritualiter occidiſſe,cui ſimile de morte corporali probatur.lxxxiij.diſt.in principio.Non grandis differentia eſt,lethum inferas,vel admittas &c.lxxxvj.diſtinc.paſce de

morte

morte ſpūali.xxiiij.q.iiij.ipſa pietas.xxvj.q.vj.c.pſbyter.& c.agnouimus. Sed accidit ſacerdotē nolle baptizare niſi ꝓ baptiſmo pecunia detꝰ:ergo adulto pro ſe,vel alteri ꝓ paruulo licet pro ſacramēto baptiſmi pecuniā dare:& quāuis obuiare videatꝰ pceptum nō emendi ſacramenta:tñ pceptū ſuſcipiendi vel procurādi baptiſma aſtringit fortiꝰ:cū ſine baptiſmo nequeat paruulo eſſe ſalus:& tātę ſit neceſſitatis adulto,vt ab hæretico,degradato,& quantumuis crimino ſo licite recipiat in neceſſitate.xxiiij.q.j.ſi quē forte.ſecus de alijs ſacramentis:vt ibi.c.duobus ſequentibus.Quarto cōfirmatꝰ.Potior cauſa quare illicitum dicitꝰ emere aut vendere ſacramenta,hæc videtur,quia eorum nequit preciū condignum haberi.ſed hoc nō.æquale enim eſt vnū baptiſma alteri:potero ergo Ioanni tradere baptiſma ſub pacto vel conditioae vt me baptizet:& ꝓ eo cantare miſſam,vt pro me miſſam dicat.etiam liberalitatis eſt,rem q̄ plus valet,minoris diſtrahere:ergo ſine vitio pōt ſacramentum ꝓ exiguo munere tradi.¶ Tertio principaliter ſic:Pro diuino ſeruitio licet pciū capere:& idē vr̄ de alijs ſpūalibus.ergo &c. Prima pars patet:licet pbendā accipere ꝓ bñſicio,ꝓ quo præbēdam dari dinoſcitꝰ.bñficiū aūt datꝰ ꝓpter officium.de reſcrip.c.ſi.lib.vj.Et ſi veritatē de fonte q̄rere libet,Nume.xviij.legimus:Si pclara & meliora q̄q; obtuleritis ex decimis:reputabitꝰ quaſi de area & torculari dederitis primitias & comedetis eas in oībus locis veſtris,tam vos q̄ꝫ familiæ veſtræ:qa preciū eſt ꝓ miniſterio quo ſeruitis in tabernaculo teſtimonij &c.ſed precio rñdet aliud quaſi merx.ergo miniſteriū ſpūale licite venditꝰ ꝓ iure pcipiendi tpalia.Et cōfirmatꝰ,qa canonici cum diſtributiones ſunt pingues,viſitant matutinas,miſſam &c.alias eccleſiā minime viſitaturi.& pauperibus paciſcimur ꝓ pſalterio legendo certā pecuniæ quātitatē nos exſoluturos.Idem fit cum cantoribus & alijs qui eccleſiam officiare habent:imò cum vicarijs in cura animarum:nec videtur illicitum:cū paſſim toto orbe fiat:ergo licet ſpirituale officiū locare & cōducere ¶ Quarto principaliter ſic,præbendas licet emere,& pro pecunia

cõferre:ergo &c. Antecedẽs patet primo ſpecialiter de ſummo põtifice:qa lex Iulia ambitus ceſſat in vrbe Romana: eo ꝙ magiſtratus illic princeps creat:vt eſt textus in l.vnica.ff.ad legẽ Iuliam ambitus.ergo à ſimili ceſſat turpitudo ambitus beneficiorum,cum à principe ſpiritualí(videlicet pontifice ſummo)bñficia impetrant:& ad minus ſi deſnĩa & tolerãtia papæ ꝑbenda ꝓcio emit,vr̃ tacite diſpẽſare põtifex,vt non ſit locus pœnæ ꝓ ſimonia hmõi:vt tenet Palu de.xxv.diſt.iiij.q.iiij.arti.j.conclu.ij.& ſequit eum ſumma Baptiſtæ tã in ꝓhibitis qa ſimoniaca,ꝙ in alijs:in verbo ſimonia.j.§.j.Scdo ꝙ ab alijs liceat emere,ꝓbat.eo iure cenſet qs emere beneficiũ,quo & redimere.ca.querelã.de ſimonia.ſed precio licet beneficiũ eccleſiæ de manu laici redimere,imò ꝑ viã mutui:vt eſt textus de vſuris.c.j.ergo &c.Cõfirmo hoc ſecundum Aug.ij.de trini.c.vj.Diuerſæ volũtates proximos habent fines,q̃ referũtur ad finẽ illius volũtatis qua volumus beate viuere,& ad eam vitã ꝑuenire q̃ nõ referat ad aliud,ſed amanti ꝑ ſe ſufficiat.& infra.Rectę aũt ſunt omnes voluntates ſibimet religatæ,ſi bona eſt illa quo cunctæ referunt.ſi aũt praua eſt,prauæ ſunt oẽs.ex hoc ſic: Quis põt emere beneficiũ vt in honeſta reſidentia deo ſeruiat,& de excreſcẽti illius ꝑbẽdæ pauperes alat:& furta,dolos & ſtupra eorũ,ad q̃ mendicitas prona eſſe ſolet,prohibeat.hos fines nemo dubitat rectos eſſe & laudabiles:ergo & volũtates mediæ.Si Auguſtino nõ creditur,euãgelio ſaltẽ fides adhibeat:Si oculus tuus fuerit ſimplex,totum corpus tuum lucidum erit.Matthæi.vj.Per oculum autem intentionem,ſeu volũtatem finis,vt ex decurſu textus apparet,Saluator intelligit.ergo &c.Secundo cõfirmatur apparentiori medio ſic.Boni finis:intentiø in beneficij emptione culpam attenuat.ergo intentio finis incomparabiliter melioris penitus culpam excludit.conſequentia tenet per regulam Philoſophi.vij.Phyſicorum:Si mouẽs mobile moueat ꝑ aliquod ſpatium in certo tempore:duplũ mouens mouet idem per duplum ſpatium in æquali tempore.vel per idem in medietate temporis.ergo ſimiliter vbi bonitas finis cul-

pam ad aliquam quantitatē extenuat, dupla bonitas duplò attenuabit:& ſic vltra in infinitū, ergo bonitas finis quæ immenſe alios excedit, ratione omnē culpæ excludit. Da enim oppoſitum, quod ſcilicet attenuet in certa proportione:& à bonitate primi finis contingit duplando in infinitum ꝓcedere: quòd tamen nunquam pertingatur ad æqualitatem finis incōparabiliter excedentis. tandem venietur ad finem aliquē intermedium æquè attenuātem culpam vt finis vltim9. Idē videtur probare ſententia Philoſophi primo de cœlo, &. viij. Phyſicorum. ꝙ virtus infinita corpori exiſtens, neceſſario in inſtanti mouet. ergo ſimiliter bonitas in infinitum aliā excedens, non poterit culpam admittere: ſicut nec virtus infinita in ſua motiōe ſucceſſionem. Cōfirmat tertio, vt tradit doctor ille eximius Gerſon Cācellarius Pariſieñ. Dare ſpiritnale ꝓ temporali primo vt precio adæquato, ſecūdo vt ꝓ motiuo principali vl' fine vltimo, eſt ſimoniacum, Sed ſi fiat pro tēporali, vt propter motiuum min9 principale, vel ſinē ſub fine, aut quarto tanquam pro ſtipendio miniſtro diuino iure debito, vacat a ſimonia. Quod ꝓ reſolutione ſuccincta & ſolida idem doctor venerabilis patribus obtulit ī cōcilio Cōſtantieñ. adducens quinta cōſiderationē in ꝓbationē ꝙ tertio modo licet, illud ꝓphetæ: Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas ꝓpter retributionē. quę vtiꝙ retributio p ꝓphetā vlterius ī deū referebatur, tanꝙ finis ſub fine. vbi autem vnū propter aliud, ib vnū tm̄. intendit allegare ex. iij. Topic. Quod certe euidentius probare videt verbū Auguſt. lib. de ſermone domini in monte, in verbo, Cauete ne iuſtitiā veſtrā &c. Quemadmodū qs nō abſurde loqueret q diceret, In hæc opera qua nauē quęro: nō nauē quęro, ſed patriā: ſic apoſtol9 cōueniēter diceret, In hac opera qua hoīb9 placeo, nō hoībus placeo, ſed deo: qa nō illud appeto, ſed ad id refero vt me imitēt, qs ſaluos fieri volo: ſicut d' oblatione ī ſanctos dicebat: Non quęro datū, ſed reqro fructū. Ergo cū ſpirituale datur ꝓpter pecuniam referēdo illā ī finē & opus deo gratum: videtur bonitas finis purgare culpam omnem operis commiſſi. Quod manifeſte aſſeruiſſe videtur

Bonauen.in ſuo Quodlibet de pēſionibus vitalibus: quia, inquit, intentio generalis & principalis cuiuslibet boni Chriſtiani eſt omnes actus ſuos in deū tanq̄ in vltimū finē dirigere: ſicut principalis intētio euntis Romā in anno iubileo, eſt habere indulgētias: quāuis non ſemp de illis per viā cogitet. ita licet cras ſit bonū anniuerſariū in eccleſia ſancti Petri & propter hoc lucrādum mouear ire ad eccleſiā aliàs nō iturus, nō dicor cōmittere ſimoniā: quia licet ꝓ tunc nō habeo alium reſpectū particularē reſpectus tamē & intētio mea vniuerſalis & principalis ſeu finalis eſt ſeruitium dei: & iſtud lucrū eſt minus principale reſpectu illius intētionis ſpecialiter non cogitatæ, & nō inducit ſimoniā. Obiecto ſibi, iuxtà hāc reſolutionem nunq̄ cōmitteret ſimonia, qa ſemp lucrū ſeu res temporalis iudicaret minus principalis reſpectu generalis intētionis ſacramenta miniſtrātis, capiendo principalē intentionē tam generaliter: reſpondet: In ſpe lucri vel rei temporalis oportet ſtare cōſcientiæ cuiuſlibet. de illa eñ ſolū iudicat deus. ca. tuæ. de ſpon. ſed ī foro cōtentioſo iudicatˀ quantum ex forma cōtractus apparet: & ita interdū aliter & contrarie ad eccleſiam triumphātem: imò dum in pactum nō deducitˀ pl9 quā tacite ieſt, & deducitˀ ī pactū eo modo q̄ ieſt tūc etiā noſtra a eccleſia militās nō iudicat cōtractū vſurariū vł ſimoniacū. ff. d' legatis. i. l. iij. licet q̄ ad eccleſiā triūphātē ſit ibi vel doq vera ſimonia aut vſura: qa fortaſſis ſpecialiter cogitando de obligatione ſua ad deum, & generali intentione, nullo modo eſſet intentionis mutuum dandi, vel ſacramentum miniſtrandi: ſed ad hoc moueretur ſolummodo ex hac ſpe lucri, vel rei temporalis: addens non eſſe tutum vt in huiuſmodi habeat homo cōſcientiam nimis ſcrupuloſam, quia ſatius ſit ſcrupulum ad manipulū deducere: vt papa conſulit ca. per tuas. & ca. et ſi quęſtiones, de ſimonia. hæc ille.

¶ Quinto principaliter ſic, licet commutare prębēdas adinuicem, ſupplendo pecuniam quantum altera minus valet in portatis. item dimittere pro penſione. aut officio temporali notariatus in curia Romana. ergo. de permutatione abſoluta prebendarum nulla videtur difficultas; cum vniuerſalis

eccleſia huiuſmodi vtatur.de ſuppletione inæq̃ualitatis vi-
de textus ad literã in ca.ad q̃ſtiões,de rerũ permutatione:
vbi papa dicit licere monaſterijs ꝑmutantibus eccleſias ad-
inuicẽ,vt inęqualitatẽ poſſeſſionũ certa pecuniæ quãtitate
ſuppleant:qđ pro ſingulari notat Angelus de clauaſio in
verbo ꝑmutatio.§.vi.dicens hoc notaſſe Panormi.in dicto
ca.ad q̃ſtiones.cũ datur ſolũ in recõpenſam tẽporaliũ ꝓuen
tuũ:ſecus ſi occaſiõe ſpiritualiũ iuriũ de quibus vna eccleſia
plus habet quã alia,puta habet maiores auctoritates in ad-
miſtratione ſpiritualiũ,qa tũc ſimonia eſſet, etſi pro penſio-
ne.Quòd ergo licet pro pecunia beneficiũ dimittere, patet,
quia penſio eſt quid mere temporale pecunia æſtimabile et
redimibile,ex quo nõ eſt annexa alicui officio ſpirituali.vt
notat glo.de pręben.in ca.cũ M.de cõſti.& Panor.in ca.dile
cto.de ꝑbenda q̃ poſſet aſſignari laico in alimentationẽ. Et
ergo quẽadmodũ laicus poſſet licite talẽ præbendã emere,
aut eccleſiã ab ea redimere.ergo multo magis in penſione.&
per conſequens ab initio ꝓ pecunia,cũ de æquipollentibus
idem ſit iudiciũ.Etiã eſt regula iuris in.vi. Cũ quid vna via
ꝓhibeť alicui,ad id via alia nõ debet admitti. & regula alia
ibidẽ:Cũ quid prohibeť,prohibenť omnia quæ ſequunť ex
illo.ſed medio penſionis aut officio curię Romanæ licite pe
cunia conſequiť,ergo nihil refert in principio dare. Et ſic iu
ſtificari videnť pacta permutantiũ de penſione partim vel
in totum redimenda.Item de expediendis literis penſionum
&c.¶Sexto quidam conuentus tenuiter fundati in faculta
tibus,vt vltra numerum alias perſonas ſuſtentare nequeãt,
dicere poſſunt petentibus recipi, Non habemus quid dare
tibi pro victu niſi portes tecum vnde viuas.vt notat gloſſa
in cap.quoniam.de ſimonia.& communiter admittunt do-
ctores theologi:etiam extra caſum paupertatis poteſt con-
uentus vendere alicui alimonium,& quæcunq; ad victum
neceſſaria fuerint,nec per hoc fit inhabilis quo minus poſſit
in monachum recipi.ergo licet ante paciſci de victu compa
rãdo,& poſt liberaliter in fratrem recipi: nec certe ſimoniã
continet ſi ſolum ex ſic præbẽdatis fratres elegerint, quem-

admodum nec ꝑ hoc ꝙ de ſuo gremio & quos experti ſunt eligunt in p̄latos. Item canonia poteſt conferri ſine p̄benda. c. cum M. de conſtitu. cap. relatū. de p̄bendis. cum ſimilibus imò in dies creat papa canonicos cū expectatione ſolū p̄bendæ. ergo ſimiliter pōt cōuentus potiſſime cuius facultates non ſuppetunt ad plures alendum, confraternitatē petētibus libere & gratis concedere ſine prouiſione p̄bendæ, & tunc licebit indubie cognatis ꝓ eius victu ꝓ certa quota paciſci, & pariformiter ante ꝓfeſſionē, ſub cautela tamē ꝙ contractus inuicē non miſceant: vt. d. c. ad q̄ones. de rerū permutatione. ¶ Septimo ſic, licet ſeruire p̄lato ꝓ beneficio, modo ſeruitiū fuerit honeſtum, ſine pacto & ꝑuia conuētione: vt notat gloſſa in cap. ſunt nonnulli. j. q. j. cōtrario eiꝰ ꝙ ibi munus ab obſequio dicit̄ ſeruitus indebite impenſa: & dicit Hoſtieñ. ſi eṗs recipit clericū ad ſeruitiū ſp̄ūale & tpale p̄ſtandum, promittens ſibi certum ſalariū annuatim donec ei ꝓuiderit de bñficio competēti, ꝙ hoc licet, dū ſpecialiter ſe nō obliget ad ſeruitiū tpale. Nec committit̄ ſimonia ſi collato beneficio remittit̄ ſalariū, quia erat ſub cōditione: & ſic expirat obligatio: inſtitu. de verborum obliga. §. omnes. Secus ſi promiſſio fuiſſet pura & ꝑpetua, q̄a committeretur ſimonia remittendo tpale pro ſp̄ūali: ar. cap. veniens. de teſtibus. Sed idē omnino videtur de ſeruitio & veraſeruitij æſtimatione ſeu p̄cio: vt recte dicit Duran. q. ij. de ſimonia. xviij. diſt. iiij. & confirmatur per. c. tua nos. de ſimonia. vbi ſolū pactum videt̄ vitiare receptionem in canonicum poſt bona ſua eccleſiæ data, & non preces aut datio ꝓmiſſa ſi poſt humiliter rogat vt in canonicū &c. Quod dicit Panor. ſemper menti tenendū eſt ꝓ ijs qui cardinalibus ſeu alijs p̄latis xenia offerunt rogātes pro aliquo beneficio, ſi nō ducant̄ principali intētione vt ſpiritualia cōſequant̄. Quāuis em̄ ſecundario habent talem ſpem, extra tñ omnē noxam iudicātur, vt ibi dicūt Inno. Hoſtieñ. Ioā. And. & cōmuniter doctores. Sed eſt minus principalis & ſecundaria ſpes q̄ādo in vlteriorem finem ordinantur vt ſeruiāt. ergo &c. ¶ Octauo, aduocatus licite vendit iuſtum patrociniū,

iuriſperitus rectum cōſiliū.xſ.q.iij.nō licet.xiiij.q.v.nō ſane. nec diſtinguit Aug.an in cā ſpirituali,videlicet hæreſis, matrimonij,decimarū &c.vel ꝓphana:imò cōſuetudo vniuerſalis eccleſię paſſim habet in oībus.in quibuſlibet eīm cauſis iudex taxat aduocato ſimiliter iuriſcōſulto ſuū ſalariū: imò vt notabiliter decidit ſpeculator titulo de ſalarijs in principio,ſi iudici eccleſiaſtico nō eſſet ex bñficialibus ſufficiēter prouiſum,poſſet à ptibus capere ſalariū. Tūc eīm ceſſat rō. c.cū ab omni.de vita & honeſta.&c.Etvt ibi dicit,arbiter licite capit à partibus.Sequit̃ ipſum Panor.in.d.c. cū ab omni.Nec obſtat ꝙ iudiciū debet eſſe gratuitū,& nōvenale:qa delegatus pricipis ſecularis recipit ſalariū:& tñ ſuū iudiciū nō eſt venale.Itē doctores theologi licite capiūt ſalariū pro exponēdis ſcripturis ſacris,& ad docendū ea q̄ ad curā aīarū ſpectare noſcuntur,iuxta.c.qa nōnullis.de magiſtris, vbi theologo mādat̃ aſſignari p̄bēda in metropolitana eccleſia quādiu exercitio huius doctrinę īſtiterit,& nō vltra:ita(vt dicit textus)ꝙ p hoc canonicus nō fiat.ſed patrociniū,cōſiliū,& doctrinatio in cauſis ſpūalibus ſunt actus ſpūales.ergo licet ſpūalia vēdere,& etiā emere.¶Nono ſic,licet ſacra ſimiliter & bñficia ꝓpter metū cōferre,ergo pari rōne ꝓ pecunia ſine ſcrupulo ſimoniæ.cōſequētia tenet,qa idē vr̄ pro lucro ſpūalia cōferre,& ꝓ euitatiōe dāni:cū malo carere ſit quoddā bonū.añcedēs patet:qa cedētibus iuri ſpūali ad eccleſiā vel bñficiū ſubuenit̃ bñficio reſtitutiōis tanq̄ iuſtum metū paſſis:vt eſt textus in.c.abbas.in.c.ad aures.& in. c.ad audien:iā.de ijs q̄ vi metus ve cā fiūt.& ſpecialiter deduco hoc ex.d.c.ad audientiā.qa is q graniſſimo metu regis coactus eſt iurare ꝙ eccleſiā ſuā reſignaret, dicit̃ vigore iuramēti obligatus ad reſignādū,ſed nō ad non repetendū.Cū ergo iuramentū nequeat eſſe iniquitatis vinculū. xxij.q. iiij. inter cętera,licet ei ob metū reſignare,nec cenſet̃ ſpōte reſignaſſe, q̄ꝗ̄ metus ad diē reſignationis nō durauerit,cū metus piurij ſpontaneitatem excludit:vt ibi notat Ioan.And. & poſt eum Panormita.Exemplariter probo hoc. Sæuiente Theodorico imperatore in orthodoxos,& zelante plurium pro

Arrianis,vt comminaretur Italiæ extinctionem gladio,niſi p̱ Orientē Arrianis redderent eccleſiæ:beatus Ioannes papa apud Iuſtinū imperatorem catholicū Orientis legit̄ ꝓcuraſſe redditionē eccleſiarū hęreticis.ergo ob metum licet &c.¶ Decimo ſic,licet dare pecuniā iudici vt in ſpūali cauſa iuſtitiā ſeruet,ergo & iudici licet capere:& p̱ conſequēs licitum eſt ſpūalem iuſtitiā &c.Prima conſequentia tenet, quia vbicunq; vendere prohibitum eſt,eo ipſo vetitum intelligit̄ emere.Etiā niſi ſic,dare ei pecuniā eſſet cōicare pc̄tō alieno,& conſentire(vt vr̄)in pc̄tō:cum ſcd̄m aliquos non liceat etiā ſuadere ſi è duobus malis decreuerit alterū facere,vt faciat minus.Antecedens patet p̱ glo.xiiij.q.ca.non ſane.q̄ dicit ꝙ etiam pecuniā repetere nō poſſit,ar.ca.dilect9. de ſimonia.ſi non aīo corrumpendi iudicem dederit,ſed ſolum vt ius & q̄etem ſibi conſeruet.nec obſtat.l.ij.ff.de condictione ob turpem cauſam,quia aliud eſt dare pecuniam vt ꝓ me iniuſtam cām ꝓnunciet,aliud vt ſolū in cauſa iuſtitiam ſeruet.tunc enim nullū intercurrit de aīo corrūpendi iudicium ſeu p̄ſumptio.& primo caſu loquit̄.d.l.imò in foro iudicij locus eſt repetioni ſi probare pōt ꝙ veriſimiliter timebat grauari,vt ſic elidat p̄ſumptionem de corrūpēdo.p̱ quod Panor.cōcordat contrarietatem doctorū in ca. cū ab oī.de vi.& honeſta.cle.Et niſi ſic dicat̄,quiſq; tenebit ius ſuū ſpūale ſinere p̱ditum iri qn̄ iudex fuerit iniquus,vt veriſimile ſit eū iuſtitiam miniſtraturū non eſſe niſi munus accipiat.Cōfirmo hoc,qa licet ſimoniaco dare pecuniā vt decætero ſimoniam non committat,vt dicit dn̄s Hugo cardinalis:addēs:ſicut tp̱e dn̄i Alexandri in quadam eccleſia erat quidam canonicus peſſimæ cōditionis,nec poterat eū expellere ep̄s:conuentum eſt inter ipſum & ep̄m ſup certo precio de p̄benda reſignādā.Cōſultus eſt ergo papa Alex. & reſpōdit,Purga eccleſiā tuam.Refert & ſequit̄ Archid.ſ. q.ſ.c.ordinationes.Sed capere pecūniā vt ſimoniam nō cōmittat,ſeu vt nolit ſimoniā cōmittere,æquē eſt ſimoniacū vt capere pecuniam pro beneficio conferendo,ar.c.nemo. de ſimonia.ergo emptio actus ſpiritualis debiti nullam vr̄

culpæ rationem continere. Præterea cum iudex iniuſte excommunicatum non vult niſi pro pecunia abſoluere, licet iniuſte vexato, ne grauius diſpēdium patiatur, improbo iudici pecuniā dare: vt tenet glo. in ca. ad aures. de ſimonia. & ſequūtur communiter doctores: ar. c. dilectus. §. de ſimonia.

PRo huius ſolutione primo inquirēdū eſt qd dicatur ſpūale vel annexū circa quod fieri habet ſimonia. Scd̄o quid ſimonia, & quotuplex. Tertio an oīs ſimonia obligat ad reſtitutionē, & cui debeat fieri reſtitutio. ¶ Quo ad primū ſpūale dicitur vel reſpectu & comparatione ad ſpm̄ increatum, vel reſpectu ad ſpm̄ creatum. Si primū, contingit tripliciter quoddam enim eſt ſpūale p̱ eſſentiam, vt gratia, & virtutes infuſæ. Scd̄o p̱ cauſalitatē, vt ſacramēta q̄ ſunt miniſterialis cauſa gratiæ. Vel tertio p̱ effectum, cū ſcilicet immediate dependet ex aliquo dono vel officio ſpirituali, vt prophetare, miracula facere, diuinum officium eccleſiā officiando celebrare. Quæ primo modo ſunt ſpūalia: ab homine nec de iure nec de facto vendi poſſunt, ſaltem cū efficacia transferendi: vt recte limitat Palude. xxv. diſtinctione. iiij. qōne. v. niſi forte p̱ accidens, ſicut vendens hoīem vel ſacramētum eucharistiæ poteſt ſimul vendere & tradere gratiam & virtutes cōtentas. Spiritualia ſecundo & tertio modo poſſunt vendi de facto, ſed non de iure: cum gratis dari habeant & recipi. Annexa ſpiritualibus ſecundo modo dicuntur vaſa ſacra, in quibus ſacramenta miniſtrantur, & q̄ per eccleſiam conſecrata ſunt ſeu dedicata: & hæc vendi poſſunt non habito reſpectu ad conſecrationem: ita ſcilicet ꝙ propter conſecrationem non carius vēdantur, alioqui ſimonia committitur. Nec debēt vendi ſeculari perſonę niſi redacta ſint in maſſam, vel aliàs prophanata. Spiritualibus tertio modo, q̄ ſcilicet alicui ex ſpirituali dono vel officio conueniunt, aliquid annectitur tripliciter, videlicet antecedenter, vt ius patronatus, quod eſt ius præſentandi clericū ad officium vel beneficium eccleſiaſticum: & vendi nō po

teſt licite.de iure patronatus,cap.de iure.ſed tranſit cum Vni uerſitate vēdita:niſi ſpecialiter excipiatur.cap.ex literis,eodē titulo.& idē de poteſtate eligendi,pſentandi,vel conferēdi quodcunq; beneficium. Aliud annectitur conſequenter, vt ius pcipiendi decimas,& quodcunq; bñficiū annexum canoniæ vel alteri ſpūali iuri eccleſiam officiandi.Et de his
B procedit illud Paſchaſij papæ,Quiſquis horum alterū vendiderit &c.j.q.iij.ſi quis obiecerit.Fructus tñ & obuentiones decimarū ac beneficiorū locari poſſunt,mō dñium ſeu ius pcipiēdi non alienet.de locatio.& cōductio.veſtra.Tertio connectit̄ ſpūali aliqd concomitanter,vt labor in miniſterio ſacramentorū:&de hoc magna eſt inter doctores cōcertatio an locari,an vendi poſſit.Durandus.xxv.diſt.iiij.q.j.de ſimonia,tenet q; non:quia labor(inquit)nō cadit vnquam ſub vēditione etiā in corporalibus.Si enim operarius carpentator vel foſſor poſſet opera ſua facere ſine labore, æque poſſet ea vendere.Aequalis enim fructus obueniret
C ementi,nec vellet pluris emere quia la labore factū.Et ideo ſi opus confectionis & adminiſtrationis ſacramentorū & aliorū ſpūalium non poſſit cadere ſub vēditione ſine vitio ſimonię,ſeqtur q; nec labor in tali ope vendi pōt ſine ſimonia.Et ideo dicere oppoſitū eſt ridiculum,& pſtans ſimoniacis velamentū excuſationis.Statim enim reſpondebunt, Non vendimus ſacramenta,ſed laborē quem habemus in baptizando,celebrando,in conſecrandis eccleſijs &c.Si qd ergo licite recipit miniſter eccleſiaſticus diſpenſando ſacramenta,nō recipit illud vt preciū opis vel laboris,ſed vt ſuſtentationē miniſtri:& ſic capiūt q̄cunq; poſt adminiſtrata ſacramenta recipiūt.Idem tenet Palude eadē diſtinctione,quæſtione vltima,aliqualiter carpens rationum ineffi caciam:quia licet emptor plus velit emere opus q̄; laborē, econtra poteſt vendens intendere q; ſuum laborem non opus vendere velit.Item illa ratione non liceret doctori laborem ſuum vendere quem habet in docendo:cum ipſam ſcientiam quæ eſt opus operatum,nec de iure nec de facto vendere poſſit.Item idem ad longum proſequitur &

tenet Petrus de aliaco tractatu quē cōtra Cācell'ariū Pariſiē ſem de ſimonia edidit, addēs qd' nullus ex doctoribus antiquis admiſerit. Aliorū ſentētia eſt, & veriſimilior, qd' laborē ſuū in actibus ſpiritualibus qs poſſet locare. Vnde Altiſſiodo. iij. parte. q. pe. de ſimonia, videlicet de vē itiōe ſcientiæ: Nō licet aliq id accipere p doctrina à pueris, ſed labore, vt habeat vnde viuat. Nō tamē approbo qd' dicit in prima parte, vt ſequēti ar. dicā. Itē ſanctus Bonauētura. xxv. di. iiij. q. vl. de ſimonia, tractans illud. j. ad Corinthios. ix. Qui ſeminat ſpiritualia. &c. Si hoc non intendit principaliter, imò carnalia metit vt ſe ſuſtentet, & ſpiritualia ſeminat, nulla eſt auaritia, nulla mercatio, ſed manifeſta iuſtitia: vt muliplici exemplo probat apoſtolus. cōcludēs. Ex hoc patet qd' ſi doctor, cōſiliarius, medicus, & alij qui laborant de cōſilio ſiue doctrina, preciū recipiunt ,pp ter laborē ad ſuſtētationē, nulla culpa, nula eſt ſimonia. Si tamē quis venderet domū diuinitus datū, non ſuū laborē: iudicaretur ſimoniacus. Similiter dicendū eſt de celebratione miſſarū & cōmiſiliū. hæc ille. Itē D Richardus eadē diſt. iiij. quæſt. ij. in corpore. q. & ad argu. de epiſcopo recipiente ,pcurationē iuxta ca. cū ſit romana, de ſimonia. dicit ipſum procurationem capere tanq̄ debitā pro ſuo labore ſecūdū determinationē eccleſiæ, & in ſolutione ad octauum, clerici dicentes pſalteria pro mortuis, ſi pecuniam capiant pro ſuo labore. non peccant, ſi indigent. & ad hoc aliàs non teneantur. Quæſtione tamen. iij. excipit laborem qui eſt in miniſtratione ſacramentorum. Itē dominus Armachanus in quæſtionibus Armeniorum. lib. x. poſtquā viij. & . ix. capitulis probauerat q non ſolum lege & præcepto poſitiuo dei, verum lege naturæ vetamur ſeu prohibemur ſpiritualia dona dei vel eius effectum vendere, ſeu quicquā à te vel poſt illis capere: ſequenti. c. probat diuerſis ſcripturæ paſſibus q laboranti in miniſtrandis ſacramentis. in officio prædicationis, & aliis, licet pro miniſterio ſeu poti9 (dicit) pro labore in miniſtrando per cenſum annuum oblationes aut alios modos honeſtos neceſſaria vitæ ſumere: imò vt in fine capit. addit, pro huiuſmodi laboribus etiam

exigere ſi aliunde nõ habeant, dũ tñ Balaam & Giezi nõ ſequant: qa Nume. xviij. legitur, Filijs Leui dedi oẽs decimas Iſrael pro miniſterio quo ſeruiũt mihi in tabernaculo fœderis. Et infra. Comedetis eas vos, & familiæ veſtrę: qa pręciũ eſt ꝓ miniſterio quo ſeruitis in tabernaculo teſtimonij. De eodẽ eſt gl. notabilis in. c. ſignificatũ. de pręben. ꝙ licet ſacerdoti locare operas ad certũ tẽpus, & recipere mercedẽ ꝓ ſuo labore ſi aliàs ratione beneficij ad hoc nõ tenet. Inno. & Hoſtiẽ. dicẽtes ſacerdotes poſſe locare operas corporales in ſeruitio honeſto alicuius dñi, ſed nõ ſpirituales quãuis paupe res, Panor. di. ca. improbat, hęrens glo. dũmodo nõ intendit vendere ſpirituale, aut ꝓ eo pecuniã capere, ſed pro ſeruitio, & recõpenſatione damnorũ quæ ſuſtinet trahendo moram ibi. Nã vicario epiſcopi cõſtituit certa portio, ꝗ ꝓfecto nõ cõſtituit ꝓ ſeruitijs tẽporalibus: vt in di. ca. cũ eo. de electione. li. vſ. & ca. ꝑuenit. de appel. Idẽ videmus in manſionarijs, qui ſolũ habent merã temporalitatẽ pro ſeruitio ſpirituali. Itẽ bñficia dant ꝓpter officia. de reſcrip. ca. ſi. lib. vſ. Eodem modo põt clericus bñficiatus licite paciſci vt ꝓ obſequijs ſpiritualibus recipiat certã mercedẽ, vt habeat vnde viuat. Pro quo inducit illud Agatheñ. cõcilij: Clerici ſtipendia ſanctis laboribus debita ſecundũ ſeruitij ſui meritũ à ſacerdotibus conſequant. j. q. ij. ca. ſi. vbi notandum eſt ꝙ dicit textus ſtipendia ſanctis laboribus debita &c. & hanc ſententiã videtur tenuiſſe Hoſtieñ. in ſumma poſt Goffredum titu. de ſimonia. §. qualiter committatur. & glo. notabilis in. c. præcipimus. xij. q. ij. Nec certe ridiculum eſt dicere ꝙ homo labo

E rem ſuum vendat aut locet. Videmus enim ꝙ teſti nihil licet pro ſua depoſitiõe capere: ſi tamẽ magnos labores ſubire debeat priuſquam colligere poterit in materia de hæreſi aut alia graui quid vere de materia deponere habeat, nemo tam ſtrictus eſt quin dicet teſti licitum vt pro labore & ſtudio pręcium capiat. Item nuncijs damus pro labore portandi literas, & longe amplius ꝗ̃ reciperent ſi nullum habituri eſſent eundo laborem. Item iuueni quem cupimus proficere, pecuniam damus vt laboret ſtudendo: & non ꝑ

ſcientia quã ſtudio acquirit,licet propter illã:imò ſi operã ſuã adhibuerit nõ pertingens ad ſcientiã,dicimus conuentũ preciũ meruiſſe.Nec eſt velamentũ ſimoniacis aut palliũ; qm̃ ſuam prauitatẽ æque apparenter tegerent dicẽtes ſe pecuniã quaſi vitæ ſtipendiũ capere aut petere,& nõ pro ſpirituali qđ tradunt.Et cõfirmari videtur ex diuino iudicio. Vnuſquiſq; mercedẽ recipiet ſecundũ ſuũ laborẽ.ergo ſimiliter in republica ſtipẽdia debentur non quantũ profuerint, ſed quantũ prodeſſe laborauerint:alias merces eis diſtribuetur ꝓ euẽtu.Itẽ miles ſtipendiũ & pecuniã capit non qa vitã periculo exponit pro republica(eſt enim vita res inæſtimabilis)ſed ꝓ labore quẽ ſubit rempũblicã ꝓ ſalute pluriũ defendendo.¶ Obijcies fortaſſe,labor iſte cõnexus eſt ſpirituali miniſterio,ſed quiſquis horũ alterũ vendiderit &c.ſ. q.iij.ſi quis obiecerit.ergo &c.Hoc argumento conterritus Panor.ab opinione tanto labore parta in dicto ca.ſignificatum,de præbendis,poſt recedit ca.ſuã.de ſimonia, carpens dñm Antoniũ de Butrio,ꝙ ſaluãdo gloſſam ſuccincte dixerit,nõ põt induci cõſuetudo vt pro ipſis ſpiritualib9 aliquid detur:vtiq; tamẽ pro labore.¶ Rñdeo ꝙ dictũ cap.ſi quis.procedit cũ alterũ ordinaẽ ad reliquũ,& dari nõ poſſit niſi ꝓpter illud eius medio,vt etiã tetigit beatus Thomas in quarto circa textũ,excludens per hoc ius patronatus connexũ vniuerſitati rerũ,quia nõ ordinatur ad illã &c.Beneficium autem datur ꝓpter officium ſpirituale,& ſolum ei9 medio conferri poteſt,ſaltẽ à prælatis inferioribus,ſolo principe ſeu pontifice Romano excepto:& ſic non tangit cõnexio quæ eſt laboris,ad ſpirituale opus ſeu miniſterium.Vnde(vt dixi)nulli licet periculo vitam exponere ꝓ pecunia,põt tamen pro labore induſtria & ſolicitudine ſimul concurrentibus ſtipendium capere:& pro illo adduci conſueuit à ſimili illud Aug.Agere rẽpublicam vt diuitias augeas,damnabile videtur.xxiij.quæ.ſ.militare.& licet glo. in ca cum ſit romana.videatur recedere ab hoc ꝙ procuratio datur epiſcopo pro labore,videtur illa de cauſa quã Hoſtieñ.in ſumma titul.eodem tangit,quia ad hoc tenetur epi-

ſcopus ex officio,& ob hoc habet emolumētū epatūs: quāquam illa cauſa parū faciat: cum obuentiones incertæ etiā ſint partes ſtipēdij laborū, ſicut fundati redditus. ꝑpter qd verior opinio vr̄ Goffredi, ꝙ in cōſecratione vel viſitatione ꝑ labore datur & recip ī, & ꝙ illa de cauſa priuſquā iuri inſertū eſſet, licite recipi potuit, & nō ſolū auctoritate legis, G vt ipſi opinant̄ inducentes ca. q peccat. xxiij. q. iiij. ¶ Spūalia ꝑ comparationē ad ſpm̄ creatū ſunt in duplici differentia, q̄dam per eſſentiā, vt ſcientię & virtutes acqſitæ. & hęc vendi non poſſunt ſaltem cū efficacia trāſferendi. Prouerb. xiij. Quid ꝓdeſt ſtulto habere diuitias: cum ſapiētiā emere non poſſit? Alia dicunt̄ hoc ſecūdo modo ſpūalia ꝑ cauſalitatem, quia videlicet ꝑ ea attingitur effectus qui eſt ſpūalis actus, vel habitus animæ: vt docere, cōſulere teſtimoniū ferre. & ijdem actus dici poſſunt ſpūales ꝑ effectū ſeu originē: qa ab actu interiori intellectus deriuant̄ & procedunt. Quòd hos act⁹ vēdere nō licet, ſed ſolū laborē, tenet Alex. de Hales. ij. parte. q. clxxxv. mēbro. iij. idē ꝓbat Altiſſiodoreñ. iij. parte. q. penul. de ſimonia dicēſſimoniacū eſſe, quodꝙ non licet aliquid capere pro doctrina à pueris, ſed ꝑ labore: ſicut ſacerdos conductus accipit pro labore. Mouetur, quia per doctrinationem, patrociniū, teſtimoniū, iudicium vel conſilium acquiritur notitia veritatis aut ſciētia, & ſic acquiritur ſpūſſanctus vt illuminans intellectū, quāquam non vt inflammātis affectū. Quòd enim ſcientia q̄libet ſit donū ſpūſſancti, probat auctoritate Aug. lib. de magiſtro dicentis ꝙ cognitio veritatis ab interiori magiſtro datur propoſitis vocibus à doctore. Item Exodi. xxxſ. ſuper verbo, Bezeleel impleui ſpiritu dei, & ſapientia & intelligētia & ſcientia in omni opere ad excogitandum quicquid fabrefieri poterit. gl. interli. dicit quòd ſcientia fabrilis eſt donum dei: multo magis ſciētia liberalium artium. ſed Simon peccauit æſtimādo donum dei pecunia poſſideri. ergo &c. Item anima eſt melior infinitis mundis ſi eſſent. ergo ſimiliter ſcientia quæ eſt perfectio eius. ergo qui eam vendit vel emit, ponit impreciabile ſub precio, & cōmittit ſimoniam.

concludēs ꝙ nec aduocato licet vendere ſcientiam ſuā vel conſiliū,ſicut nec iudex,nec teſtis:ſi tñ accedāt,poſſunt accipere expēſas ſuas,ſed nihil ꝓ iudicio vel teſtimonio.Eiuſdem ſnīæ fuit Gan.dicens Aug.ſcdm leges locutū eſſe:quia aduocatus iniuſtā cauſam ſtatim tenetur deſerere:in iuſta aūt gratis conſulere & patrocinari:vt refert gl.in.c.nō licet. xj.quæſt.iij.moderamē adiungens ꝙ tales opas quia locare pōt:qa nemo cogit̄ de ſuo bñficiū facere.x.quæſt.ij.ꝑcariæ. addēs ſi abſq; labore pōt dare conſilium,non reuoluēdo libros nec laborando in plegendis allegationibus,tunc gratis tenet̄ ſubuenire.Aliorum ſnīa eſt ꝙ hmōi actus ſpūales à ſpū creato vēdi poſſunt,vt in hoc ſit eorū differentia ad actus ſpūales ꝑ comparationē ad ſpm̄ increatum:vt de erminat Tho.xxv.diſt.iiij q.ij.de ſimonia.itē ſecunda ſecundæ.q.c.ar.iij.Itē Duran.Palu.Ricar.& veriſimilior videt̄,alioqui nō liceret artifici pecuniā capere vt ſuā artē doceat. nā cognitio artis,ſicut vniuerſaliter omnis veri cognitio,à ſpūſſancto eſt:vt habet Amb.ſup illo.j.ad Corint.xij.Nemo pōt dicere dñs Ieſus,niſi in ſpūſancto.omne verū(inqt) a quocunq; dicatur,à ſpiritufancto eſt.Itē nemo abſq; metu ſimoniæ poſſet ſuæ artis operationē vendere,vt braxare,pinſere,&c.cum oꝑatio artis annexa ſit & dependeat à cōſideratione mentis,q̄ mere ſpūalis eſt cōparatione ad ſpiritum creatum.Itē Aug.aperte aſſerit ꝙ iuriſperitus conſilium,aduocatus patrocinium vendere pōt:nec valet euaſio ꝙ operas ſuas & laborē locare pōt,non ipſam operationē: quia in arte minus nobili labor ſæpe eſt maior:vt in portando ſaccos q̄ pingendo vel citharizando.Ergo ſi labor dūtaxat in hmōi locaretur:vbi maior labor eſt,oporteret plus precij ſoluere.& ne fiat euaſio de opere operato artis,ſtringatur argumentum ad docere artem minus nobilem cum labore magno,& nobiliorem cum exili labore.Item magis peritus in exercitio artis minus laborat,& plus meretur, ergo induſtria hominis vel doctrinatio ipſa locari poteſt, non tantum labor.Quibuſdam enim exercitium ſuæ artis recreatio eſt.& quies nō animæ tantum,ſed & corporis:vt

pro ſigillo poſſit aliqđ petere niſi forte expenſas ceræ & cle‑
ricorū ad hoc ordinatorū.Sed cū homo ad illas operas nō
tenetur,licite alios actus vendit,puta conſiliū.patrocinium,
&c.etiā in cauſa ſpirituali, vt recte addit Palude,puta ī cau
ſa matrimonij,de beneficijs,hęreſi.decimis &c.Idē dico de
arbitro vel alio iudice nō ſufficiēter de bonis eccleſiæ ſtipē
diate,vt ſupra īdxui de Speculatore titulo de ſalarijs.§.prio.
Dixi notāter qñ nō tenētur alias gratis ad illas operas . ſtat
eñ ꝙ teneant,& ꝙ nō gratis:vt ſi diues nollet quicquā ex‑ L
pendere ꝓ valetudine recuperāda tenet illum medicus cura
re,ſed pōt licite poſtmodum mercedē expetere:vt eſt gloſſa
notabilis in verbo inferas.lxxxiij.diſtinctiōe in principio,&
ſimile eſt de aduocato ſi clientulus alias perditurus eſſet cau
ſam totius hæreditatis:obligat lege charitatis operas ſui pa
trocinij adhibere:ſed non gratis qñ clientulus eſt ſoluendo.
¶Obijcies fortaſſe illud Gre.Recte iudicās ſi p̄miū remu‑
nerationis expectat,fraudē in deū perpetrat,qa iuſtitiā quam
gratis impertiri debuit,acceptiōe pecuniæ vēdit.xi.q.iij.cū
recte iudica .Ergo nullo caſu licet arbitro vel iudici ſuum
actū ſeu operationem vēdere.Itē Prouerb.xxiij.Veritatem
eme,& noli vēdere ſapientiā,doctrinā & intelligentiā.ſuper
quo glo.interli.Gratis accepiſtis &c.Ergo nō licet pro do‑
ctrinatione preciū accipere.Qđ ſpecialiter cōfirmo de do‑
ctrina theologiæ,qa præceptū Matth.x.cōplectitur ſermo‑
nem ſeu prædicationem:ergo potius doctrinam ſpiritualem
ſcripturæ ſacrę.Et pariformiter cū diſceptatur ſuper qualita
te ſententiæ an hæreſim continet,errorem aut offenſionem:
non licebit pro informatione iuris preciū capere.¶Reſpō‑
deo,licet precium capere ad metiendum terras vel pannum,
& non vt veram menſuram dicat,ſeu vt recte metiatur.ob‑
ligamur enim iuſte quod iuſtum eſt exequi.Deutero.xvi.Si
militer dico,licet præmium aut ſtipendium capere ꝓ con‑
ſilio.ſed obligatus conſulere,non poteſt præmium capere vt
recte conſulat,ſeu veritatem conſilij ſeruet.Idem eſt de iudi
care vel arbitrari. Etiam quamuis pro actu iudicandi nihil
capere poſſet,vtiꝙ tamē n pro actibus quos ſubire & præ‑

prætermittere habet ad ſe informandũ de cauſæ meritis & qualitate,qñ ad hoc ex officio vel alias ad gratis faciẽdum nõ tenet. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ eſt cõſilij,nõ neceſſitatis vel præcepti:vel intelligit de ſapiẽtia doctrina vel intelligẽtia quę diſcipulis aut cõſulentibus obuenient:& qa illa principaliter eſt dei nõ noſtrũ opus,ideo per nos vẽdi nõ debet. ſecus de ꝓprio actu vel labore.Qđ glo.ibi dicit,Gratis &c. ſolũ eſt inductio ſimilis,nõ redditio cauſæ quare fiere oporteat,& quãuis Palude viſum ſit.q.vj ſ.de ſimonia.art.ij.qđ doctrinationẽ theologiæ vẽdere ſimoniacũ vr̃,ſecus de alijs ſciẽtijs:cõtrariũ tñ vr̃ ex.c.qa nõnulli,de magiſtris,vbi theologo ĩ metropolitana eccl'ia,ꝙdiu theologiã illi docuerit,et q̃ ſpectant ad curã animarũ,aſſignatur ꝓbenda.Et certe difficile erit dare cauſam quare aduocatus in cauſa ſpirituali, puta matrimonij,hæreſis.vſurarũ &c. põt ſuũ patrociniũ vendere,& iuriſperitus cõſiliũ,non theologus ſuã doctrinã. Ad verbũ ſaluatoris Mat.x.dico(vt ſupra)loquitur de prædicatione ordinata ad inflãmationẽ affectus:quæ ſemꝑ ſperanda eſt ſupernaturaliter.ſecus de prædicatione vel doctrinatione ad nudã elucidationẽ veritatis,ſeu illuminationem intellectus:vt ponat inter infideles quæſtio agi an vſuræ ſecundũ ſcripturas veteris & noui teſtamẽti licent,an nõ,pro illius enim diſcutione licitum videret ipſis infidelibus pro ſtudio materiæ & deciſione precium capere.Sed in his punctis duobus ſuadeo,ſi quis infirmus eſt vel ſcrupuloſus,iuxta apoſtoli conſilium olus manducet.ad Ro.xiiij. & in huiuſmodi exercitio actuũ ſpiritualiũ,ſiue re pecto ſpiritus increati ſiue creati velit ſtipendiũ vel ꝑmiũ capere eo modo quo licet,& nõ alias,nõ determinando ſe ad ipſam operationẽ vel laborẽ,ſed in genere.& à vitio ſimoniæ liber erit.

A QVO AD ſecundũ inuenio apud doctores ſimoniam vetuſtiori vocabulo dici poſſe balamiã,qa Balaã ꝓphetiæ donũ vẽdere voluit: Numer.xxij.vnde Petrus.ij.canonica.c.ij. Cor exercitatum auaritia habẽtes,maledictionis filij,derelinquentes rectã viam,errauerunt ſecuti viam Bala-

am ex Boſor,qui mercedẽ iniquitatis amauit, correptionẽ vero habuit ſuę veſanię ſubiugale mutũ animal in hominis voce.et in epiſtola Iudę:Et errore Balaã mercede effuſi ſunt. Itẽ.iiij.Re.xiij.de Hieroboã legimus:Cõſtituebat ſacerdotes de nouiſſimis populi:quicũq; volebat,ĩpleuit manũ ſuã,& fiebat ſacerdos.quo facto dicit cõmiſſa eẽ ſimonia.ſ.q.ſ.eos. ſicut de Giezi.iiij.Reg.v.inducit eñ ibi textus.iij.&.iiij.Re. libros.Nec videñt alij paſſus quã memorati de facto ſimoniaco haberi:nihilominus in facto Hieroboam ſimonia ſolũ erat nõ quo ad rẽ ipſam,qa à parte rei nihil ſpirituale tradebat ꝑ cõparationẽ ad ſpiritũ ſanctũ(erant eñ ſacerdotes idolorũ)ſed quo ad opinionẽ ementiũ & vendentis,qui idola ꝑ diis colebãt.Sed vſitatius ſimonia dici à facto Simonis magi,de quo Actuũ.viij.qui pecunia obtinere voluit facultatẽ dandi per manus impoſitio ẽ ſpiritũſanctũ,vt inde pecuniã colligeret.Et capit ſimonia dupliciter:Vno modo generaliter vt eſt voluntas tradendi vel negandi aut accipiendi ſpirituale ꝑpter cãm indebitã,ita ꝙ ſimilitudo ad factum Simonis cõſiſtat ꝙ vtrobiq; mediũ ſeu cã nõ cõueniat.Qui enim pro reſpectu pſonæ cõſanguinitatis aut familiaritatis peccatũ alterius epiſcopo nõ indicat,vl'indicare detrectat, itẽ impœnitentẽ vel minus digne pœnitentẽ gratia vel fauore ad recõciliationẽ adducit,vel digne pœnitẽtẽ odio à recõciliatione excludit,ſimoniacus eſt.c.nemo.de ſimonia. Vbi nota ꝙ gratia vel fauore pœnitentẽ ad recõciliationem adducere,ſimoniacum eſt,quia ſpirituale procuratur digno ꝑ cauſa indebita. & gloſ.in verbo conſanguinitatis. Non refert,iniuſtus cordis amor, an ſordidæ preces interueniant. ſ. quæſtione.ſ.ſi quis neq;.item.xxiiij.diſtinctione.c. quando. ex concilio Agatheñ.Quibus examen ordinandorum committitur,cauere debent ne aut fauoris gratia, aut cuiuſcũq; muneris cupiditate allecti à vero deuient indignũ &c.quoniam qui donum ſanctiſpiritus vendere conati ſunt,coram deo iam condemnati eccleſiaſtica dignitate careant.vbi cõcilium ſupponit tam fauore quàm munere ordinem vendi. &.c.vnico vt eccleſiaſtica bñficia ſine &c. reprehẽdit papa B

archiepm Mediolaneñ.ij. de carnalitate:quia nõ ex affectu carnali,ſed diſcreto iudicio debuiſſet eccleſiaſticũ beneficiũ & officiũ in pſonas magis idoneas diſpẽſare.vbi gl.in verbo carnalitate,notat epiſcopum ſimoniã committere dum ꝓpter cõſanguinitatem alicui dat beneficium alias nõ con
C ceſſurus:quia iniuſtus cordis amor &c.propter quod Cãcel.Pariſieñ.præter triplex munus,à manu,linguæ,& obſequio,duplex aliud munus adiecit quo ſimonia committiť, videlicet munus ſanguinis(nã ve illis q ædificãt Sion in ſanguinibus.Micheę.iij.)& munꝰ timoris:qñ ſcilicet propter pces armatas quis dat pbendã.Horum quinq; modorũ ſanctus Bonauen.dat hanc ſufficientiã.Si qs inordinate mouetur,hoc vel eſt ex timore male humiliante,& ſic currit munus timoris:vel ex amore male inflammante,& hoc tripliciter,vel amor eſt ſupbia vitæ,&ſic eſt munus à lingua:aut concupiſcentia carnis,& cõplectitur inordinatũ amorẽ cognatorũ & aliorũ,vt ſi qs amore fornicariæ ꝓmouerit filiũ eius:vel eſt concupiſcentia oculorũ,& cõprehendit tã munus à manu ꝙ ab obſequio.Et dicit ꝙ à ſimonia ſic acce pta pauci in clero ſunt hodie immunes reſpectu multitudinis. Alio modo capiť ſpecialius ſimonia vt conſiſtat in imitatione Simonis Magi non ſolũ in dando vel recipiẽdo ſpũale propter cauſam indebitã,ſed propter munus quod inde ſequi intendit,vel cuius medio vult ſpũale cõferri.Et deſcribitur à docto.cõiter:Simonia eſt ſtudioſa voluntas
D emẽdi vel vendendi ſpũale vel ſpũali annexũ.Et capiť verbũ emere & vendere generaliter,vt ſe extendit ad oẽm contractũ non gratuitũ.& additur ſtudioſa ſcđm Tho.qa pfectio peccati conſiſtit in electione:& dicitur ſtudioſa quaſi electiua.Sed ſcđm hoc deſcribiť ſolũ ſimonia deliberata & electiua:cũ tamen optare dꝰ ſpirituali pecuniã ſine electione vel deliberatione præuia,ſit verum pcťm ſimoniæ:ſicut deſideriũ cõmixtionis cũ aliena abſq; adhuc electione &c.
E eſt adulterium.Et dant doctores communiter tres ratione quare ſimonia eſt peccatum.Prima per reſpectum ad ſpirituale emptum vel venditum,quia nullo poteſt terreno p i

cio compenſari:ſicut dicit Salo.de ſap ĩtia Prouerb.iij. Pretioſior eſt cunctis opibus &c.Hæc non eſt ſatis vniuerſalis. nõ enim ꝓbat vitiũ vel culpam eſſe ſi ꝓ ſpirituali ſpirituale compararetur,baptiſma baptiſmate,beneficio beneficiũ,ſermone ſermo &c.Secũda per cõparationẽ ad vendentẽ, ſeu a quo: quia ſpiritualiũ nos ſumus ſoli diſpenſatores & miniſtri.i.ad Co.iiij.Sic nos exiſtimet hõ quaſi miniſtros Chriſti & diſpenſatores miniſteriorũ dei.&.i.Pe.iiij. Vnuſquiſq; ſicut accepit gratiam in alterutrum adminiſtrantes,ſicut boni diſpenſatores dei &c.Sed a diſpenſatore nihil licet contra dñi volũtatem emere. Et q̃ ſit cõtra dei voluntatẽ,patebit ĩ ratione ſequẽti.Tertia ſumitur ꝑ cõparationẽ ad ſpiritualiũ originem.manant enim ex gratuita dei volũtate. Qui igitur ſpirituale vendit aut emit,irreuerẽtiam exhibet deo,& reb9 ſpiritualibus ſeu diuinis,propter quod peccat peccato irreligioſitatis.hinc præcepit domin9,Gratis accepiſtis,gratis date Matth.x.Dictam definitionem carpit Hoſtien.quaſi diminutam,dicẽs q̃ addi debeat,cũ opere ſubſecuto: qa ĩ ſolo affectu neq; cõſiſtere ſimonia,allegat.i.q.i.c.reperiuntur.c.qui ſtudet.&.c.eos qui.&.c.ſi quis neq;.ar.c.fi.de bigamis.vbi dicitur ꝓpter affectum cũ opere ſubſequuto. ſequunt̃ Hoſti. Ioan.An.&.Panor.in.c.vnico de ſimonia. Boyck in.c.fi. eo. ti.&c. Sed cũ eiuſdẽ ſpeciei ſit peccatũ interioris actus ſine opere ſubſequuto,& cũ opere,potiſſime quum extrinſecus ꝓhibetur progredi in opus,iuxta illud Aug. Si cui etiã non cõtingat facultas concũbendi &c.de pœniten.diſt.i. & illud Saluatoris: Qui viderit mulierem ad cõcupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo:neceſſe eſt fateri q̃ ſine opere ſubſequuto in nuda voluntate ſit peccatum ſimoniæ. Item q vult furari ſi poſſet impune,& nil capit, reus tamen eſt furti,de pœ.di.i.ſi propterea.Ergo volũtas emẽdi ſpirituale ſine opere, etiam habet ſpeciẽ rationẽ ſimoniæ Et miror ſi aliqs doctorũ dicere audet volũtatem vendẽdi ſpirituale vl̃ emẽdi,improbam nõ eſſe,&vacare culpa.cũ ſi culpam admiſerit,nulla præter ſimoniam ſignabilis videt̃. Nõ obſtãt quæ ipſi inducũt. cũ hoc ſolũ probet̃ q̃ ſine opere exteriori ſub-

ſequuto traditionis ꝓmiſſionis vel remiſſionis nemo incur rat pœnas iuris,puta ſuſpenſiõis &c.vt notãt glo.c.quæ inducũt.& hoc certe mea ſententia de benignitate apoſtolica, cũ aliàs poſſit ſimoniã mẽtalẽ vt hęreſim in ſolo actu interiori pœnis afficere,de quo eſt glo.notabilis in Clemen.i.de hęreticis,in verbo,eo ipſo incurrant.ſed de hoc aliàs:nec refert an loquamur de prohibito qa ſimoniacũ,vl' ſimoniaco quia prohibitũ:quia voluntas faciendi qđ eccleſia ꝓhibet, mala eſt,& culpã cõtinet,quãuis cõtẽta fuerit ſuis terminis, & nõ progrediať in opus.Diſtinguo igiť quadruplicẽ ſimo

F niã,mentalẽ tantũ ſine opere,mentalẽ cũ opere ſubſecuto ſine cõuentione ſeu pacto,cõuentionalẽ,& quaſi cõuentionalem.Prima conſiſtit in ſolo actu voluntatis ſine interuentu muneris vel pacti aut conuentionis.Secunda cõmittiť dum munus interuenit,ſed ſine pacto aut cõuẽtiõe. Cõuentionalẽ ſimoniam dicit Hoſt.à nullo doctore deſcriptã i.c tua. de ſimonia.& eã deſcribit ſic.eſt ſpiritualiũ vel annexorũ præcedente pacto cõditiõis,modi,precũ,ſeruitij, vel cuiuſcũq; tẽporalitatis receptio vel donatio.probat p.c.ꝙ pio.ſ.q. ij. c.ſi quis neq;.ſ.q.ſ.c.quęſitũ.de re.ꝓmu.de pactis.c.ſi.de ętat. & quali.tuã.vt eccleſiaſtica bñ.c.vnico &.d.c.tua.de ſimonia.Quaſi cõuentionalis eſt dũ expreſſe nulla intercedit pactio,tacite tñ paciſcunť.de hoc notant doctores.c.& ſi quęſtiones.de ſimonia.vbi Panor.ſi ordinandus offerat rẽ modici precij,ſed prçceſſit petitio,eſt ſimonia.inducit ca.ex tuę. eodẽ titu.Idẽ notat textum notabiliter dicere ꝙ maxime illa tria ſunt attendẽda.quo innititur ꝙ etiã alia attendi debeãt, vt conſuetudo capientis.Quid enim ſi ab ordinando offerť res modici pręcij,ſed ordinator nõ conſueuit ſine ꝑcio ordinare?Certe iudicabiť ſimoniacũ:quia attendenda eſt cõſuetudo patriſſamiliàs.c.ſ.de pignoribꝰ.&.l.qui ſe miſcẽt.ff.de vſuris.& idem dicit in alijs circũſtantijs,arg.l.ſi ſeruus pluriũ.§.ſi.ff.de legatis.i.Ex his patet ſi in ſpiritualium collatione vel acquiſitione pactio interceſſerit de quacunq; etiam minima re,ſemper continet labem ſimonię,imò & eius quæ conuentionalis à doctoribus appellatur,nam de re. ꝓmu.c.

quæſitū.dicit:Cōmutationes p̄bendarū de iure fieri nō poſſunt,p̄ſertim cū pactione p̄miſſa,q̄ circa ſpiritualia vel annexa ſpiritualibus labē ſemp cōtinet ſimoniæ. Hinc ſi pmutātes ſolū paciſcātur adinuicē ſeu hoc mō cōuenerint,tu facies ꝓ poſſe q̄ ego habeā bñficū tuū:& ego faciā q̄ tu habebis meū:eſt ſimonia.ſecūdū Rod.refert & ſequit̄ Aſtē.de ſimonia.q.ſ.ꝓpter qđ Hoſ.dicit nō licere his q pmutare voluerint,vt tractatū habeāt. Et verū dicit de tractatu cōtinēte cōuētionē aliquā ſeu pactionē:ſecus ſi tractādo inuicem ſuo deſideria ſolū innoteſcant,& oīa ſuperioris arbitrio diſponēda relinquāt,vt notant doc.in.c.quæſitū.Nec pōt (vt quidā innaniter opinant̄) in ſpiritualib9 quæcūq; cōpoſitio interuenire de dādo ſpirituale pro tēporali,vel tēporale ꝓ ſpirituali.Etenim res ſacræ vt poſſideatur aliquo dato vel retento vel ꝓmiſſio (dicit textus) credimus habere ſpeciem ſimoniæ.de tranſact.c.ſuper eo.probās p̄ hoc omnē trāſactionē in ſpiritualibus illicitā. Quando autē fit compoſitio vt aliquo dato vel retēto aut ꝓmiſſio teneat vel acquirat &c. vim habet & ſpeciē trāſactionis.Hinc notāter eodem textu ſubdit̄.Si tñ gratis et amicabiliter inter ſe litigātes cōponāt, ſacris canonibus nequaquam dicimus obuiare . Super quo Ioā.An.Panor.& alij notāt cōpoſitionem aliquo dato vel retento non poſſe interuenire.ſed gratis.exemplificant qūo hoc fieri poſſit.Si adinuicem cōuenerint ſtare dictamini aliquorū,quod illi dixerint eſſe iuris.Et hoc notēt practici q in beneficialibus ſtudēt partes cōcordare. C

¶ Circa definitionē ſimonię proprię dictę quę munus requirit habitum vel ſperatū aut promiſſum,occurrunt tria dubia.Primum,an preces fuſę pro beneficio inducant ſimoniā.Secundū,an ſeruitiū honeſtū pro beneficio impenſum.Tertium,an metus indignationis aut damni &c.ſi quis propterea beneficiū cōfert,cenſeri debeat ſimoniac9. H

¶ Quo ad primū notat Innon.ī capitu. tuā de ætа.& quali.dici poſſe q̄ ſiue ꝓ ſe ſiue ꝓ alio quis roget etiam indigno , ſiue dignitas fuerit , ſiue ſimplex beneficium,quanuis peccet fundēs preces iniuſtas , nō ꝓpter hoc dicitur habere beneficiū ſimoniace niſi id faceret intendens

obligari collatori ex præcibus,vel eūdē exonerare ab aliquo ſeruitio vel debito quo ei tenet.in talibus em̄ idē eſt remittere qd' dare,etiā ſi remittat̄ naturalis obligatio tantū qua qs obligatus eſt ad antidora.ar.ff.de calumniatoribus.l.ij.§.iij.ff.de petitio.hære.l.ſed & ſi.§.cōſuluit.de ſimonia. quereiā. Ratio eſt ſecundū eū,quia vt cōmittatur ſimonia, aportet ꝙ munus interueniat.j.q.j.ſunt nōnulli. Tales aūt preces frequenter interponunt̄ nō ꝓ munere,ſed pro cōſilio licet ſæpe iniuſto vel inhoneſto.igitur nō eſt ſimonia,quāuis ſit pc̄m̄ nec tenet̄ ad reſignationē taliter ꝓmotus,ſed ſufficit ꝙ pœnitentiā aliter agat.de ſimonia.c.fi.Addit etiā,pōt collator nō ſequi preces iniuſtas,vt hic:& ſi ſequat̄,nec tn̄ reſignare tenetur,niſi promotor expreſſiſſet ꝙ ꝓpter preces hoc faciebat.& ſi pecunia data fuiſſet:ar.ca.fin.de ſimonia. Recitatis his dictis Innocentij dicit Ioannes Andreæ,Hoſtieñ.hāc gl. Innocentij per oīa non approbat,dicens qd' licet aliqua de prædictis non ſunt ꝓpriæ ſimoniaca,ſunt tn̄ quaſi ſimoniaca,ideo remittit ad ſummā.§.qualiter ſimonia cōmittatur, in verſiculo.lingua.Panormitanus dictā opinionē Innocentij approbans,poſtꝙ̄ eius dicta aliquantulū ampliauerit, dicit:Ego credo ꝙ in omnibuscaſibus in quib9 dicit glo ſimoniam, committi interuentu precū,ꝙ ſimonia non eſt ſi certum eſt ꝙ non animo obligandi preces interpoſuit.ſi vero certum eſt quòd animo obligandi,eſt ſimonia. Si dubiū eſt,tunc pro indigno præſumūtur violentæ: & præſumo ꝙ animo obligandi:& inducunt ſimoniam. Si pro digno,non præſumuntur violentæ,ſed ad excitandum quod ſuperior faceret:ſecus tene in datione etiā pro digno:& eſt cauſa.quia tunc adeſt aliquid ꝓmouenti,ſed preces perdit vbi preces interpoſuit:vt dicitur.j.q.j.quibuſdam.Si pro digno ad excludendū magis dignum,licitæ ſunt,& poſſet in dubio præſumi ꝙ animo obligandi:& ſic inducent ſimoniā vbi eſſet regularis,vel aliàs beneficiat9.Addit,Quādoq; preces ſunt ſpirituales &c.& ꝙ p̄dicta ꝓcedūt qn̄ eo ſciēte,vel ſi ignoret,in ei9 fauorē ſunt interpoſitæ:ſec9 ſi in eius odiū.c.nobis de ſimonia.Et dicūt doctores idē eē ſi p̄ces apud ſeruitores

vel collateralē fundanť,ac ſi apud principalē,ꝑ ca.pręſentiū. i.q.v.ſed debile arg.inducūt ꝙ in p̄cū fuſione nullū munus interueniat.Regulariter em̄ p̄ces audimus vel ob ſperatam beneuolētiam,vel quia apud nos meruit audiri,vel qa magnipendimus a tali viro rogari,aut qa indignationem vereremur,aut certe timemus eius cōtriſtationē:qūo Adam ſimul de pomo vetito manducaſſe legitur,ne ſuam cōtriſtaret ſodalē.Sed quolibet horū modorū aut ſimiliū munus in p̄cibus q̄rit,videlicet fauoris,carentiæ,indignationis,vel mœſtitiæ,aut honoris.dicit em̄ Philoſophus in ſimili.c.de fœlicitate.ſ.Rhetori,ꝙ tā æris auidi,q̄ ambitioſi cupiūt donari:qa & vtilitatē affert quā auarus amat,& honorē quē ambitioſi appetūt.Quāto magis ad ꝓpoſitū noſtrū amant hoīes ab alijs rogari,vel ſi eminēs rogātes,aut vt ſuæ eminētiæ æſtimationē capiant,dū a cuiuſcūq; cōditionis hoībus rogant.Item eo.c.tradunt doctores dare beneficiū propter adulationē,eſſe ſimoniacū.Miror aūt quid minus muneris p̄ces q̄ adulatio contineant.Quòd dicunt p̄ces ꝓ conſilio adhiberi,iam non ꝓpter p̄ces fiet collatio,ſed ꝓpter pſonę qualitatē,niſi in cōſilio ſimul munus q̄rat fauoris aut alterius hmōi:& ſic ad ſimoniā fit reditus:nec refert modicitas muneris quod in precibus cōſiſtit,qm̄ in furto nihil intereſt parū aut multum quis capiat,modo inuito dño capiat. xiiij.q.vj.c.fi.nec in gula an viliſſimū olus ſit in quod gulæ flāma inardeſcat.xlj.diſt.qſqs.Et certe totū in æſtimatione eius q mouet conſiſtit.Quid enim ſi ludificatus collator exiſtimet ſibi pomū aureū repſentari vt beneficiū conferat? Aequè ſimoniacus erit,& puiſio labefactata,ac ſi verū pomū aureū ſuſcepiſſet.In oībus enim iſtis ſufficit ſpūale nō gratis cōferri.Hinc verior theologorum ſententia videtur K (quā & magna in parte ſecuti ſunt iuris doctores antiqui) ſi principaliter mouetur fauore precū,vel timore rogantis, quantum ad diuinum iudicium ſimoniam committit rogatus & etiam rogans ſi hoc intendit,ſecundum Thomā Duran.Palude.ſi autem pro ſe vel alio curam animarū vel ſimplex bñficiū petat digno vel indigno,ſeruit diſtinctio quo

ad præſumptiões in foro exteriori ſeu iudicij:ſed veritas rei L cõiectura humana nõ cõfundit. Põt tamẽ quis ad preces alicuius cõferre aliàs nõ collaturus, ſine vitio ſimoniæ: qñ preces capit in certũ teſtimoniũ veritatis, nõ dubitãs dignũ eſſe ꝓ quo talis rogauerit. ſed tunc preces (vt dixi) nõ ſunt cauſa ꝓuiſiõis, niſi forte ſine q̃ nõ. Cuius ſimile eſt: ſi mihi optio detur è duobus muneribus eligendi qđ velim, & aſtans declarat alterũ eſſe de vnicornu ac precioſius, reliquũ de reubarbaro, & quòd ſeruiat choleræ purgãdæ: ſi ego reubarbarũ elegero, non eſt illius cauſa teſtimoniũ eius qui aſtat, ſed mea affectio, qua ſcilicet cupio choleræ purgandæ medicinã. Sic dum preces ſolũ ahibent in vim cõſilij (vt ipſi dicũt) vel potius teſtimonij de idoneitate ſeu dignitate perſonæ. Si petas an ne cæteris omnibus paribus liceat ad preces conferre, cũ aliàs nõ erat collaturꝰ: vana quæſtio videt, cũ tũc eiꝰ arbitrio relinquat vtri duorũ prouidere velit: queadmodũ cũ vni tm̃ eleemoſynam dare valeo, & duo occurrũt æquè egentes. Cenſet tamẽ Aug. difficultatẽ hmõi forte dirimendã eſſe, primo de doctrina chriſtiana: niſi hoc mouere velis, an propter minus precũ aliquid variare liceat. Et certe dico ꝙ nõ, imò nec digniori. cũ potius ſimoniace & nõ gratis cõferret. ¶ De ſecũdo ſcilicet ſeruitio quidã diſtingunt qualitatẽ ſeruitij, ꝗꝗ pro honeſto ſeruitio liceat beneficiũ conferre, modo ſumẽs dignus ſit: vt tenet gloſ. in. c. ſunt nõnulli. ſ. q. ſ. quia Grego. exponẽs quid ſit munus ab obſequio: eſt em̃ inquit ſeruitus indebite impenſa. Sed fallit gloſſam æquiuocatio termini idebite. non enim capit ipſum Greg. vt idẽ ſit qđ inhoneſte, vel cõtra debitũ ex genere ſcilicet operis, vt eſt ꝓcuratio focariæ &c. ſed capit indebite vt idẽ eſt qđ nõ ex debito vel obligatione: qa tũc ſolũ venit nomine muneris, vt ibi loquitur. Hic in. c. ordinatiões. dicitur: Vel obſequio alicui perſonæ ea intentione impenſo. Etiam nõ deſcribit ibi Greg. munus ab obſequio, ſicut nec munus à lingua, ſed exemplificat ſolum. Nam vt poſtea dicam, qui ſpiritualia dat vt ſua recuperaret, ſimoniã cõmittit. & idẽ eſſet vbi ſeruitium aliàs debitũ ſine beneficij collatione obtinere nõ

poſſet. Alij dicunt ꝙ licitũ eſt dare prębendã ſecundario & minus principaliter ꝓ ſeruitio, dũ principaliter det pro deo. Huius ſnĩæ eſt glo. in. c. cũ eſſent. de ſimonia. dicẽs cuilibet licere vt ſeruiat epiſcopo vel alteri ſpe futurę remunerationis ſine pactione vel conditione, dũ principaliter hac intentiõe nõ ſeruiat, nec epiſcopus ei directe ꝓ ſeruitio ꝓuidere intendat: qa ſic eſſet munus ab obſeqo. ſ. q. ſ. ordinatiões. & c. ſunt nõnulli. alias niſi ſperaret ab eo remuneratione, quare ſeruiret ei, cũ ex debito nõ teneat̃: de eodẽ eſt glo. in. c. tua nos. de ſimonia. & ſequunt̃ cõiter docto. Idẽ vr̃ tenuiſſe Tho. xxv. diſt. iiij. q. v. de ſimonia. ſed pari ratione licitũ erit dare p̃bendã minus principaliter & ſecundario ꝓ pecunia, mõ principaliter detur ꝑpter deũ, & ꝑſonę dignitatẽ. verbi gratia do Ioanni prębendã ob fructũ quẽ per ipſum in cura animarũ ſpero futurũ, ſed minus principaliter vt in ſua receptiõe det decẽ remenſiũ eleemoſynã. cõtra manifeſtã ꝓhibitionẽ. c. ex multis. ſ. q. iij. Quãuis Panor. dicta opiniõe glo. inceſſerit dictis. c. cũ eſſet. tua nos. de ſimonia: ca. tñ ſi. eo. tit. ſemetipſum correxiſſe vr̃. dicit em̃ vt tutius ſeruãdũ eſſe ꝙ textus ille ꝓcedat in ſpe ſecũdaria: vt vbi ſpes primaria & prĩcipalis fuerit, imineat reſtitutio. Sed certũ eſt textum illũ loqui de facto culpabili, & ꝓ quo opus ſit pœnitẽtia. Vult ergo ĩplicite & ſecũdario ſperare ſpirituale ꝑ tẽporale ſeruitiũ, vel aliud qđ crimen cõtineat & culpã: ẽt ſi intelligat ꝙ licet minus principaliter dare ꝓ ſeruitio tanꝗ̃ pro fine ſub fine: puta vult dare prebendã vt remuneret ſeruitiũ: & vult remunerare ſeruitium ꝑpter deum: hic (vt recte dicunt Altiſ. tertia parte. q. quomodo fieri habet ſimonia circa ſpiritualibus annexa, & Archidia. ſ. q. ſ. ordinationes) prima volũtas eſt mala. eſt em̃ dare ſpũale pro temporali, & ſic non gratis: quare non põt referri in deũ. ¶ Dico igitur cum eis ꝙ non licet dare prębẽdam ꝓ ſeruitio etiã honeſto, vt pro cauſa finali, quæ. ſ. ſit ratio cõferendi: ſed bene vt pro cauſa excitatiua: ſicut aliquis vadit ad eccleſiã ad ſonitum cãpanæ: cũ ſonitus ipſe nullo genere ſit cã quare vadit ad eccleſiã, ſed ſuꝑ hora ſignificat qua ſeruitiũ dei inchoandũ ſit. Aliud ſimile dat Altiſ. de pa.

ternitate q̃uæ nõ eſt materia dilectiõis,ſed tñ incitat & ponit gradũ ordinis.Sed de hoc aliàs.Eodẽ mõ ſeruitiũ tẽpora le cęteris paribus facit magis vni prouideri q̃ alteri:& tñ nec eſt cã primaria nec ſecũdaria.Si dicas,pari ratione pecunia poterit eſſe cã incitatiua ad dandã præbendã,ſcilicet ad cognoſcendũ merita p̃ſtantis obſequiũ:dico nõ eſſe ſimile: q̃a quẽadmodũ quidã ſapiens dixit,Curiæ p̃latorũ ſunt ꝓbatoria clericorũ: quibus meritis cognitis pro ipſis danda eſt prębenda,nõ pro ſeruitio.Pecunia aũt ſi dareẽ: nõ ꝑpter hoc ali qđ eius meritũ vel fidelitas innoteſceret. Alti ſ.admittit ꝙ in caſu poſſit pecunia incitare licite vt deẽ prębẽda:ſicut Mauri.epiſcopus dedit cuidã clerico præbendã intuitu bñficij tẽporalis qđ pater eius in neceſſitate dederat epiſcopo.qđ intelligo dũ datio illa pecuniæ facit ad declarationẽ vel ſpem dignitatis,& caret ratione muneris, ob qđ ſcilicet ſpirituale detur.Ratio iſtorũ eſt:oportet ſpirituale dari gratis.Qđ autẽ datur ꝓ pecunia vel ſeruitio vt pro fine minus pricipali,nõ daẽ gratis,etiã ſi ſit finis ſub fine:vt facio picturã pro pecunia minus principaliter,& principaliter vt deus per picturã & in magine honoreẽ. certũ eſt ꝙ hic nõ gratis do imaginẽ,ſed realiter vendo.ergo &c.ſi etiã pactũ aut cõuentionẽ faceret de habendo beneficiũ poſt ſeruitium,nemo ambigeret ſimoniam eſſe.Quid ergo excuſare poterit volũtatẽ eandẽ quæ ſolũ paciſci cauet ne grauius periculũ incidat?etiam poſſet paciſci vt ei pro ſeruitio minus principaliter detur:& in facto Simonis magi(vt recte dicit Armachanus lib.x.ca.xlx.)nullum pactum fuit:pecuniam obtulit:poteſtatem ſibi dari petijt. concludens etiam cum ſine pacto fit,à ſimonia liberum non haberi.¶ De tertio, videlicet metu,ꝑpterea dubium videtur, quia dum metu confert,nullũ munus expectat.in ſimonia autem de qua nunc loquimur, ſemper eſt voluntas emendi vel vendendi.Pręterea mutuũ debet gratis fieri.Nam Lucę.vj.dicitur,Mutuum date nihil inde ſperantes.ſicut quo ad ſimoniam iubemur gratis dare quæ gratis accipimus. Sed pro mutuo licite ſperamus, imò in pactum deducimus rerum noſtrarum recuperationẽ. de

vſuris.c.ſ.ergo ſimiliter in collatiõe ſpiritualiũ põt qs licite
ea cõferre vt tẽporale aliquãt q̃d ſuũ eſt: vt ſe potius crede
rẽ dicit Angelus de clauaſio in verbo ſimonia.iiij.§. xxxvi ij.
Rñdeo q̃ ſimoniaca eſt oĩs ſpiritualiũ collatio nõ gratis fa
cta, cõtra illud Mat.x. Gratis accepiſtis, gratis date. Et q me
tu facit, nõ gratis & liberaliter facit: ſed vt pœnam euitet.ij.
Rheto.c.de gratia. Si ſui cauſa faciũt, aut fecerint, aut coacti
fecerint: gratia nõ erit. Itẽ qui metu dat pecuniã, nõ liberali-
ter ſed ſui cã dat: & qui ob metũ corporis vel dedecoris bel-
lorũ pericula ſubit, nõ fortiter agit.iij. Ethico. eſt ergo ſimo
nia cũ metu quis cõfert beneficiũ. Vnde beatus Tho.xxvij.
diſti.iiij.q.ij. Carere malo, habet rationem boni.v. Ethi. ideo
perinde eſt ac ſi ꝓpter bonũ aliq̃d conſequendũ beneficiũ O
detur. Quod ſpecialiter notat de precibus porrectis ab ali-
quo potente qui periculum comminatur, & dici ſolent pre
ces armatæ. idẽ manifeſte aſſerit Durãdus, Cãcel. Pariſieñ.
Bonauentura, & plures alij ¶ Ad primum reſpõdeo ꝓ ca-
rere malo habet rationem muneris, & facit ſpirituale colla-
tum non gratis eſſe collatũ, dum eſt cauſa cõferendi. ¶ Ad
ſecundum, licet Angelus dubitare potuit an ſimoniacũ ſit
conferre beneficium pro re ſua tempotali recuperanda, bea-
tus Tho. paſſu ſtatim inducto in ſolutiõe ad.ij. dicit dubiũ
non eſſe qui ſimoniam cõmitteret ſi quis aliquid ſpirituale
debitori ſuo daret vt quod ſuum eſt recuperet. Nec valet ſi-
mile de vſura. nam ſatis eſt ex mutuo nihil ſperare alienum:
imò licite damus mutuum animo exonerandi nos a natura
li obligatiõe gratitudinis, quam antidora dicimus. Et licite
rogamus nobis mutuum dari, quia in ſimili neceſſitate eidẽ
mutuum dedimus. quæ omnia a ſpirituali collatione exclu-
di debens, quando eo conferre oportet.

QVO Ad tertiũ principale, an omnis ſimonia
obliget ad reſtitutionem: diſtinguo, vel ſimo-
nia cõmiſſa eſt per mediatorem, puta alium ab
electo, ordinato, vel beneficiato: & hoc duplici
ter, vel in eius fauorem, aut in diſpendium vel
odium. Si ſecundum, iuxta.c.nobis. de ſimonia. non tenetur. A

renũciare bñficio vel ordini ſic q̃ſito,qa fictione canonis intelligit̃ via canonica intraſſe:nec diſtinguo ibi an hoc me dio ꝓuiſo ꝓcurata ſit,an non.Si in eius fauorem,duplicitet accidit.Vel enim pecunia ſeu munus aliud dedit cām ꝓuiſioni:& vitiat̃ ꝓuiſio.dic.c.nobis.Vel non dedit cām:& eo ignorante data eſt,& tũc canonica eſt ꝓuiſio:nec tunc reſignare tenet̃:imò(vt verbis Greg.vtar)nullatenus ei obeſſe vr̃ nec ad reatũ criminis cuius conſcientiã non habuit,nec ad electionis vel ordinationis caſſationẽ,ad quã aliàs non ꝑ prauã illorũ cupiditatẽ perueniſſe docet̃.ſ.q.vſ.c.fi.Et vigilanter attende ꝙ aliud eſt dicere quẽpiam aliàs fuiſſe aſſecuturũ,& aliud illa via aſſequutũ nõ eſſe.Cũ enim offert̃ Ioanni vinũ gratis,ſi oĩno vrbanitate ſua preciũ ſoluere velit, licet aliàs gratis habiturus erat:nunc titulo emptionis habet.& iuxta hoc caſtigari debet reſolutio Gratia.quam dat in.c.filiũ.q̃n ordinationes falſæ diiudicantur ob interuentũ precũ.ſ.q.ſ.Vnde ſi aliàs decreuerit mihi eps̃ conferre bñficiũ gratis,& ego ei pro beneficio munus offero:ſi iam aĩo mutatus propter munus ꝓuiderit:nulli dubiũ,vt ego emi, ita & eps̃ vendidit.Sed quid ſi pecunia electoribus data eſt vel collatori:an ne oportet beneficiũ ſic q̃ſitũ reſignare?dicit gl.c.nobis.verius eſſet ꝙ ſimonia ſit commiſſa,qualiſcũ ꝙ fuerit intentio eligentium.quã opinionẽ ſeqtur Hoſtien. Ioan.And.& Panor.non em̃(vt Ioan. And.arguit)vr̃ q̃uo conſtare poſſit de intentione eligentis,cui vt criminoſo in ſuũ fauorẽ deponenti nõ credit̃.& facil'q ꝓ pecunia elegiſſet,diceret ꝙ aliàs eundẽ elegiſſet.Nec releuat ſi prius dixerit,quia poteſt interim mutaſſe opinionẽ.Panor.aliquanto extenſius materiam tangens,dicit:ſi data fuerit pecunia electoribus,vitioſa eſt electio:& procedunt rationes Ioannis Andr.Si tertio,puta ſi conſanguineo vel amico debentium eligere,tunc ſi pecunia data fuerit per ipſum qui ſperabatur eligi,omnino vitiatur electio,etiã ſi fuiſſent ipſum aliàs electuri:quia pro iure ſpirituali quærẽdo non debet aliquid dari.c.ad aures.de ſimonia.& quia locus regiminis ambientibus negãdus eſt.viij.q.ſ.in ſcripturis.Vel data eſt ꝑ alium

alteri ab electore vel electoribꝰ, & ꝓcedit.§.vltimꝰ.c.ſi.i.q.vi.Hanc opinionem valde firmare videtur textus i di.ca.nobis.excipiens ſolũ in ꝑmiſſione facta electoribꝰ,ſi in eius diſpendiũ factum.ſit. Sed hæc quo ad forũ iudicij,vbi preſumptionibus agitur,aliquid variare poſſunt,nõ quo ad forum cõſcientiæ,vbi nudæ ſtandũ eſt veritati contra quantũ libet vehementiſſimas pręſumptiones.in quo foro ꝓcedit prima opinio tacta per glo.& fuit Goffridi quòd non vitiatur electio ſi propter hoc ad eum eligendũ non ſunt moti.Item pono ꝙ ipſemet electoribus dederit vel ꝓmiſerit vt eum eligãt & re integra.itelligẽs ſimoniacũ eſſe,recedit à pacto,vel forſan pecunia reſtituitur:nullo iure docete poteſtis hũc ad eligẽdum paſſiue ſeu vt eligat factũ inhabilem.quo etiã ſuppoſito ipetrabilis eſt medio tẽpore diſpẽſatio.ergo ĩ foro iudicij doceri poterit medio pecuniæ ad ꝓuiſionem ꝑuentũ nõ eſſe:& ſic indiſtincte ĩtelligo.§.Greg.inductũ.Quãdo ſimonia cõmiſſa nõ dat cauſam ꝓuiſioni, non vitiatur prouiſio. Huius do ſimile.ꝓmitto Ioanni pecuniã ꝓ beneficio quod alius cõferre habet,videlicet Petrꝰ: & ille mihi cõfert gratis nõ ſum ex hoc ſimoniacus ĩ bñficio cum effectu vt me afficiãt pœnę irregularitatis & excõicationis cõtra ſimoniacos ĩ ordine vł bñfio decretæ.Nec obſtat.d.c.nobis.ĩ eo ꝙ ſolum excludit qñ ĩ diſpẽdiũ&c.qa loqt̃ ſolũ ĩ caſu qñ ſimonia cauſam dedit ꝓuiſioni, cũ.ſ.ꝑ pecuniæ ꝓmiſſionẽ ꝓcurata eſt electio:& ſic nõ tangit caſum aliũ qñ pecunia data eſt,&tñ electio gratis de tali ꝑſona facta eſt.¶ Circa p̃dicta aduerte ſi munꝰ datũ ꝓmiſſũ vel remiſſum ſit ꝑ electũ, vel eo ſciẽte dedi cauſam electioni:nõ poteſt ep̃s ſecũ diſpẽſare vt bñficiũ ſic quęſitũ valeat poſſidere.di.c.nobis.§.vl.ſecus cũ eo ignorãte:qa tũc ep̃s diſpẽſare põt,niſi ĩmineat ſcandalum.c.de regularibꝰ.et ex inſinuatiõe, ſic tñ ꝙ ex prima ꝓuiſione nullũ ius p̃tendat. Sed qd ſi eo ꝓhibẽte pecunia data eſt electoribus?dixit Vincẽtius eſſe vitioſã electionẽ:qa.d.c.nobis.ſolũ excipit qñ in fraudẽ diſpendium eligẽdi&c.Propter qđ à paritate rationis dixit Goffridus nec cõfirmationẽ ſic impetratã iure ſubſiſtere, dicẽs textũ in.c.ſicut tuis literis.ſolum

velle,quia contradicente electo & prohibēte pecunia data fuit,illi neq; ad pœnā neq; ad culpā imputari vt propterea irritet electio prius canonice facta.ſed nō firmat cōfirmatio nē.Contra hoc potenter facit qđ diſtinguit ibi textus inter nō ſcientem & cōtradicentē, dicens paruulos qui cupidi tate parētū eccleſias adepti ſunt,obligatos ad renunciandū quāuis eis nō ſcientibus &c.ſecus eſſet dum quis expreſſe ꝓhibet:inferens ex hoc nihil ei ad pœnā vel culpā imputari debere &c.quo aperte inſinuat cōfirmationē validā eſſe,vt illi renunciare nō teneanť,q̄; pro canonica habeat, ac ſi in eius diſpendiū ſeu fraudē fuerit(vt dicit)per pecuniā ꝓcura ta:& ſic à paritate rationis electio ꝓhibēte aliquo ꝑ pecu niā ꝓcurata,iure ſubſiſtit:& fictione iuris canonica reputa tur,vt etiā admittit Panor.in.d.c.ſi petas.ſi poſt adeptā pro uiſionē per pecuniæ ꝓmiſſionē aut exſolutionē eo ꝓhibē te & cōtradicēte.ipſe poſt cōſenſerit ꝓmiſſam ſoluēdo, vel ſolutā reddendo.An ex hoc teneať dimittere beneficiū,vel poſſit eo priuari:dicit Panor.q̄ ſic,cōiungēdo ſimoniā pri mo cōmiſſam cū eius facto ſeu pctō poſt ſecuto.Mouetur: qa excipit textus,niſi poſtea cōſenſeris pecuniā ſoluēdo ꝓ miſſam,vel reddēdo ſolutā:q̄ exceptio nō ꝓcederet niſi tūc cedere et renūciare teneret.Sed fallit cū q̄ exceptio nō fit ab illa parte,nō debet imputari ad pœnā,intelligēdo de pœna renunciationis,ſed fit à toto copulato:nihil debet tibi ad pœ nam vel culpā imputari.Negatio eñ præcedēs diſiunctio nem,inducit copulationē,vt Ioānes nō eſt albus vel niger:

C ſenſus eſt,Ioānes neq; eſt albus neq; niger.& ſic rite fit exce ptio:qm̄ culpā contrahit poſt cōſentiendo in pecuniæ pro miſſæ exſolutionem,vel ſolutæ redditionē. nō eñ plus hoc inficere poteſt præcedētem prouiſionem,q̄ ſi pro beneficio liberaliter mihi collato ego dem mercimoniali animo pecu niā poſtea.Et ſic intelligo glo.in verbo conſenſeris,q̄ ſimo niam nō cōmittit,quæ ip am cōfirmationem inficiat: verū tamen ſimoniæ crimē admittit ſi ordinandus ipſe vel bñfi ciādus ſimoniā cōmiſit,vel dedit aut ꝓmiſit mediatori:pu ta dedit collaterali ordinatoris,puta alicui principum, vt eſt caſus

eſt caſus in.c.p̃ſentiũ. .q.v.vel eius familiari.Et diſtinguo. Vel enim dat vt ſibi fores pateãt:quia nihil emit quod cau ſa erit ſuæ prouiſionis,nullam ſimoniã committit.Idẽ dico ſi det vt ſolum perſonæ ſuæ dignitatem aut merita collatori exponat.quo caſu idẽ mihi vr̃ ac ſi æger ille triginta & octo annos in infirmitate ſua habẽs qui Hieroſolymis apud ꝓbaticam piſcinã iacuit,hoĩem conduxiſſet vt mota aqua per angelum,prius alijs miſiſſet in piſcinam:cui nequaq̃ li cuiſſet pro miraculo ſanatiõi pecuniã dare.Ita in propoſi- D to qñ ſolum vult pſonæ ſuæ qualitatem p̃lato detegi.ſecus ſi ꝑ pecunia velit p̃lato ſuaſum aut conſultũ eſſe vt ei de be neficio prouideat:qa tũc ꝑ pecunia vult dari cãm ſuæ ꝓui- ſioni:& plus q̃rit quã innoteſcẽtiã ſuæ qualitatis aut digni tatis.Hoc notauit Guiliel.ponẽs differentiã ſi pecunia det vt fores pateãt,vel vt is q capit,collatori conſulat aut ſua- deat:& ſeqtur,cũ pacto vel ſine:vt in ſequẽti mẽbro.Si dat vel ꝓmittit pecuniã aut aliud munus collatori, diſtinguo: vel cũ pacto:& quantũlibet exiguum fuerit,ſiue ꝑ pẽſione ꝓ alio expediẽda,ſiue ꝙ in genere gratus erit,aut ꝙ ea lege remittit naturalẽ obligationẽ gratitudinis ſibi debitę,ſimo nia eſt,& ꝓpter quã beneficiũ reſignare habet,iuxta notata doctorũ in.c.tuã.de ætat.& quali.ſiue etiã pactũ fiat ꝙ a p̃- ſente vel ordinatore nunq̃ ꝓuiſionẽ vel bñficiũ petat:vt.c. penult.de ſimonia.& ca.ꝑ tuas.iij.Idẽ aũt reputo ſi pactum fiat vel inſinuatio ꝙ ſine muneris hmõi interuentu bñficiũ aut ordinẽ nõ conferret,vel ex altera parte munus nõ cõfer ret niſi beneficiũ &c.Tunc enim paciſci omittiẽ vt lex cir- cunueniatẽ,& ꝑ cõſequens quaſi pactus in legẽ committit. l.non dubium.C.de legibus.& regula certum eſt,de regulis iuris li.vj.& quo ad hoc ſeruit quod ſupra dixi de ſimonia quaſi conuentionali,iuxta notata docto.in.d.c.& ſi quęſtio nes.Vel datur ſine pacto,affectu tamen & animo aſſequẽ- di ſpirituale pro tpali,vel econtra.Et certum eſt ſimoniam cõmitti quo ad deũ.c.tua nos.de ſimonia.vt notant Innoc. Hoſtieñ.& per glo.in.c.vnico de clericis nõ reſi.li.vj.expreſ ſius autem.c.nemo,de ſimonia.Sed an ad reſignationẽ obli-

get,dubitāt doctores:& eſt ſententia dñi Richardi, Armachani de quæſtionbus Armeniorum libr.x.c.xxiij. quoties
E peccatū dat cauſam ꝓuiſioni,tenet homo beneficiū ſic quęſitū reſignare:puta ſi ambitione,mēdacio,hypocriſi vel adulatione bñficiū adept9 eſt.Probat qa nemo pōt de pctō illo vere pœnitere,niſi bñficiū reſignet qđ ipē mediāte adeptus Nec(vt dicit) multitudo puerſorū legē rōnis aut euāgelicā pōt euitare.Dicit em̄ ſaluator,Qui nō itrat p oſtiū,ſed aſcēdit aliūde:fur eſt & latro.Ioan.x.Sed q per pctm̄ aſcendit ad bñficiū,ille aſcēdit aliūde.abſit em̄ vt chriſtianus dicat eū qui mediāte pctō intrat.per Chriſtū intrare,qui eſt via veritas & vita:& omne pctm̄,tortuoſitas:falſitas,et mors.Qñ ergo peccatum præciſe mouet vt beneficiū cōferat nō alias collaturus:huic nō eſt alia medicina niſi dimittere bñficiū per pctm̄ acquiſitū.&.c.xxv.dicit perinde eſſe ſi veniale ſit aut mortale,quāq̧ raro ꝓpter veniale tm̄ beneficiū cōferatur.Pōt exemplificari de veniali,vt de adulatione,de mēdacijs iocoſis &c.Quidā em̄ p̄latis placēt quia artificioſe mētiri norūt ad recreationē audientiū.Hi em̄ nō intrāt p oſtiū. Et ne facilè eius ſentētia cōtemnat̄ forſan,quaſi more theologorū ex verbo metaphorice dicto cōcludere velit eos veros fures eſſe in beneficio, induco Gregorium, qui ordinationes interueniēte precio precibus vel obſequio alicui pſonæ ea intentione impenſas falſas dijudica',dans cauſam:qm̄ qui taliter ordinātur,nō per oſtiū id eſt Chriſtū intrant:ſed vt ipſa veritas teſtat̄,fures ſunt & latrones.ſ.q.ſ.ordinationes.& loquit̄ de falſitate ꝓpter quā ordini renunciare oportet,& illū nō exequi quoaduſq̧ miſericorditer cū eo diſpēſet:vt ibi patet p Gratia.in ſequētib9.¶ Aliorū ſentētia eſt in altero extremo,q̧ pro nulla ſimonia mentali etiam cum opere ſubſecuto,tenetur quis beneficium re'ignare vel aliā rem quam adeptus eſt.hoc tenet Panor.in.c.tua nos. de ſimonia.ſiue ſint ſimoniaca quia ꝓhibita,vel prohibita quia ſimoniaca:probans ex hoc quia indiſtincte dicitur.c.ſi.qđ per ſolam pœnitentiam ſufficit &c. Vbi ergo canon aliter non diſtinguit,nec nos diſt.nguere debemus.xix.diſt.ſi Ro-

manorum.xxxi.q.i.ꝙ ſi dormierit.quanq̃ ſuam opinionem correxiſſe videatur in ca.ſi.Eandẽ opinionẽ tenet Ioan. And. d.c.ſi.dans rationem diuerſitatis quare in vſuramentali quis tenetur reſtituere,& nõ in ſimonia mentali: quia in ſimonia mẽs vtriuſq; eſt deprauata,& ſic potior eſt cõditio poſſidẽtis.ſecus in vſura:& p vſuram magis vulneratur bonũ charitatis,cũ minus lædatur quis gratis mutuãdo, q̃ gratis donando.Quæ tamẽ differentiæ nõ omnino quadrant.nã ſimoniace capitur quo ali9 vexationẽ redimit.& ita nõ vtriuſq; mens deprauata eſt ſemper.& iterũ in vſura poteſt vtriuſq; mẽs deprauata eſſe.puta ſi induco eũ nõ paratũ vt ſub vſura mutuet,qñ alia via æquè facile poſſum mutuũ habere: qđ tñ mutuãtẽ releuare nõ poſſet quo minus vſurã ſine pacto acceptã reſtituere teneat.Et quo ad ſecundũ minus grauat quis dando beneficiũ,cũ ſibi ipſi cõferrre aut cõſeruare nõ poſſit,q̃ certe p̃ſtãdo mutuũ ꝓpter ſecuritatẽ dũ apud ipſum manet & pecunia. Inter hæc extrema alij media via incedũt,diſtinguentes quædã ſimoniaca ex ſe,q̃ ſcilicet diuino iure ſimoniaca iudicant,vt emere vel vendere ſacramenta,ordines &c.& in hac ſimonia mentali dicũt oportere vt fiat reſtitutio,qa diuino iure ꝓhibent: quẽadmodũ vſura, qa lucrũ eſt iniuſtũ,& reſtitutioni obnoxiũ.Quædã ſunt ſimoniaca qa per eccleſiã prohibita.exẽplificat Vincen.& eſt glo.in.ca.ex parte.de offi.dele. vt ſoluere paſtum canonicis poſt receptionem.Hoſtieñ. vero exemplificat vt emere vel vẽdere beneficiũ.De quo an recte dicat, dicam in ſolutione argu.Alij exẽplificant vt emere vel vendere adminiſtrationem eccleſiaſticã,propter id quod Vrba.c.ſaluator.i.q.iij.dicit cõcilium Calcedoneñ.ſexcentorũ &.xxx.epiſcoporũ ꝓhibuiſſe ne per pecuniã ꝓcurator vel defenſor eccleſie ordinetur,vel regulę eccleſiaſticę ſubiectus:adeo vt interuentores quoq; tanti ſceleris anathematizet: procuratorem (vt Vrba.exponit)intelligens præpoſitum . œconomum, ſeu vicedominum defenſorem,aduocatum, caſtaldum, iudicem eccleſiaſticæ regulæ ſubiectũm,archidiaconum,archipreſbyterum,canonicũ diaconum,monachum . Hæc tñ emere dicit

vtens,ad gentiles extēdit.ergo p locū à ſpeciali, in illis locū nō habet,ad quos dinoſcitur minime extēſum:imo nec gentiles cōplecterentur,ſi nō extēſio facta eſſet. Ex hoc infero,ſi ꝑpter peccatū alicui beneficiū cōferatur: niſi vim muneris obtineat,inique ei confertur beneficiū,ſed nō iniuſte:intelligo quo ad iuſtitiam cōmutatiuam:& ſic reſignare nō tenetur. verbi gratia cōſueuerūt prelati noſtri temporis diligere burdoſos,quos ipſi curiales vocāt:& temerarios p audaciā quos viriles appellant. Qui ob talem cōditionem beneficiū aſſequitur,etiā ſi ex intentione talem ſe exhibeat,ſciens ī hoc ſe gratiā prælati poſſe promereri:inique beneficiū aſſequit̃, ſed contra iuſtitiā nō tenet Cuius ſimile eſt ſi nouit ſibi beneficiū ꝑpter corporis pulchritudinem vl' agilitatē collatū, aut conſanguinitatem,vel aliam cōditionem ad dignitatem perſonæ impertinentem:peccat p̄latus conferendo. Vnde Altiſ.reprobās.Cancella.Pariſieñ.qa dixit ſimoniā eſſe cōferre beneficiū propter conſanguinitatē,eo q̄ nō interuenit ibi munus:addit tamē q̄ prēlatus peccat mortaliter ſic cōferēs: qa ve ijs q ædificāt Sion in ſanguinib9. Et hoc tribus de cauſis:quia nimis carnem diligit:ſecūdo nimis ei diuitias cupit: tertio qa ſpiritualia cōtemnit. Similiter dum prælatus idoneum prēfert magis idoneo cōtra iuſtitiā diſtributiuā, quā in ſpiritualiū diſpenſatione ſeruare tenet̃.inique confert: ſed collatio iniuſta nō eſt ab iniuſtitia quæ iuſtitiæ cōmutatiuę aduerſetur ideo nec ſic prouiſus tenetur reſignare.¶ Secūdo præmitto,quicunq̄ aliquid accipit ꝓ eo qđ aliàs gratis facere tenet̃,turpiter accipit,& cōtra iuſtitiam cōmutatiuam tenet.patet p aliud Aug.tractantis verbū Ioan.Luc.iij.q̄ militibus rectam viam preſicit qua ſalutem conſequi poſſent.ſ. Eſtote contenti ſtipēdijs veſtris &c.Quicunq̄(inquit)ſtipēdiá publice decreta cōſequit̃:ſi amplius quęrit,tanq̄ cōcuſſor & calūniator Ioannis ſententia cōdēnatur.xxiij.q.i.militare.Idē patet ſi ob reddēda īſtrumēta mea,vl' id qđ à me depoſitū habes,pecuniā acceperis,ff.de cōdi.ob turp.cauſā.l.ij. vl' ſi pecuniā cepiſti ne mihi iniuriā faceres.eo.ti.l.iiij.vl' vt veſtimēta reddas quę tibi vtenda cōmodaui,vel mihi legatū

ſolnas.eo.ti.l.vlt.nemo.Nā generalis regula natūræ eſt:Qđcunq; munus acceperim ob id qđ debeo:reſtituere ſum obligatus.Ex quo patet quā ſint tuti receptores dñorū qui ſol
H uere differūt quoaduſque munus manus eorū cōtigerit,vel etiā debitores principales qui ſoluere nolūt niſi iure cōpellant,vel partim eis remiſſio fiat.Ex hoc infero,Nō poſitiuo iure eccleſiæ ſolū,imò naturali iure quiſq; pro ſacramentis, pro bñficijs,pro loco in monaſterio, pro portiōe cōcedēda ad menſam ſancti ſpiritus,pro receptione ad hoſpitale, pro diſtributiōe eleemoſynę quā facit vt executor,vel ſimilibus aliquid acceperit,tenet acceptū munus reſtituere.Facilis eſt ꝓbatio:qa hæc oīa ad cām officij vel ratione ſtipēdij aliàs tenemur gratis facere:queadmodū & reddere depoſitū vel cōmodatū,aut aliud ſoluere qđ indubie tenemur. Ex quo patet ꝙ vſu loquēdi doctorū,qui munus capit in ſimoniacis qa prohibita:naturali iure,nō tantū eccleſiæ,turpiter accipit,& reſtituere tenet:vt de portiōe ſancti ſpiritus, admiſſione ad hoſpitale &c.Intelligo dū fundatio habet ꝙ pauperibus gratis fiat.Præueniamus eñ omnē poſitiuā ꝓhibitionē,& de reſtituendo ordinationē:nulli dubiū quin ęquè tenebantur nō accipere,& accepta ꝑ viā cōcuſſionis vel quaſi reſtituere etiā in re mere ſeculari naturaliter. nāq; iniuſtū eſt.Nec releuat in huiuſmodi ſi verbo liberaliter munus offeratur,quando conſtat quòd mens eſt quòd nullatenus darent ſi ſpes eſſet quòd ſuum ſine moleſtia cōſequi poſſent, & non grauius diſpendium ſubirent litigando. Et idem eſt de alijs quæ ipſis gratis fieri debent,id eſt quòd pro ipſis nihil extorqueri debet.¶His præmiſſis dico ꝙ qui per peccatum beneficium aſſequitur,non propter hoc cedere neceſſe
I habet:ſecus ſi per quācunq; mentalem ſimoniam cum opere ſubſequuto.Et ꝑlatus omne munus ſimonia mentali cōſequutum reſtituere tenetur.Prima pars ſatis ꝓbata eſt in deductione primi præambuli.Secundam pręter ratiōes inductas,ꝓbo expreſſa ſentētia Greg.in regiſtro.Si quis neq; ſanctis pollēs moribus,vel neq; à clero populoq; vocatus, vel pulſatione coactus īpudenter.Chriſti ſacerdotiū,iā quo

libet facinore pollut9,iniuſto cordis amore,vel ſordidis præcibus oris,ſiue comitatu,ſiue manual i ſeruitio,ſiue fraudulēto munuſculo epiſcopalē ſeu ſacerdotalē,nō lucro aīarū, ſed inanis gloriæ auaritia fult9 dignitatē acceeperit,& in vita ſua nō ſpōte reliquerit,eūq; inſperata mors pœnitentem nō inuenerit proculdubio in æternū peribit.ſ.q.ſ.ſi qs neq;. Et dicit fraudulentū munuſculū,cū dicit ſe hoc alias ei voluiſſe dare:vt.c.& ſi q̄ſtiones.de ſimonia.vel q̄n pars altera dicit ſe expēſas feciſſe,et illas petit:vt exponit Gra.in verbo fraudulēto,& doctores.Nō eſt aut fraudulentū niſi ſin pacto ſieret,& certe ſine īſinuatiōe voti cōferēdi ꝓ ſpirituali. ergo ſimonia pure mentalis cū opere tn̄ ſubſecuto iuxta Gregorij ſententiā obligat ad reſtitutionē.Nō pōt dici q; Gregorij ſentētia correcta ſit p ca.ſi.de ſimonia.moueor ex tribus.Primo qa r̄ndet conſultationi.iā dū cōſultationi reſpōdet,nō ius nouū inducit,ſed quid iure cōtineat,explicat:vt eſt glo.in.c.conſultationi.de tēporibus ordinandorū.ad quā ſemp remittunt doctores.Secūdo qa mandatū eſt diſpenſatoriū,ſeu de diſpēſando:vt.ſ.epiſcopus diſpenſaret cū ijs qui in monaſterijs locū aliquo dato adepti erāt:vt præmittitur in parte narratiua,& in deciſiua dicit hoc mandatū extendi ad abbates & ad reſ gnationes ſpiritualium & tēporaliū, quæ ſine pacto &c.qd' ſi extenditur ad reſignationes illorū: ergo in illis opus eſt diſpēſatione.Tertio quia mandatū nō extēditur ad chimeras.cū ergo in parte deciſiua dicatur extēdi ad reſignationes temporalium.& ſpiritualium &c.oportet vt reſignationes temporalium ſiant.Nec autem caudā capiti repugnet,quod additur,quo caſu ſufficit delinquētib9 per ſolā pœnitentiā &c.ly ſolū non excludit reſignationes, ſed mutationē loci aut ordinis quā ad minus iuxta decretū cōcilij gn̄alis fieret oportuit:vt recepti p ſimoniā ī monaſterijs ante cōſtitutionē cōcilij generalis,cū diſpēſatione ī monaſterijs eiſdē reciperent de nouo,& ſinerent p manere.Nec mirū videri debet ſi renunciare tenet qui ipſe ſimoniā commiſit licet ſine pacto:quando is quo neſciente per alium cōmiſſa eſt ſimonia,apud collateralē epiſcopi,ita q; nec epiſco

per oſtiũ,intelligitur de aſcendente cõtra iuſtitiã cõmutatiuam,& ꝙ fur ille eſt & latro per occupationẽ alicuiꝰ inuito dño,& nõ ſolũ per iniquũ modũ acquirendi. Armachanus aũt exiſtimauit quicũꝗ nõ intrat per oſtiũ,aſcendẽs ꝑ peccatũ ſiue iniquitatẽ in quærendo,ſiue per iniuſtitiã in habẽdo & poſſidendo ſeu ſeruãdo, ꝙ æque fur eſſet & latro,vt reſignare teneret:qd' minime verũ eſſe videtur. ¶ Obijciet fortaſſe aliquis ꝙ in ſimonia mentali reſtituere nõ oporteat percepta:qa Giezi nõ eſt coactus reſtituere veſtes mutatorias duplices,& talenta argenti quæ pro cura ſanationis miraculoſæ a Naaman Syro quæſiuit:vt patet.iiij. Regũm.v. dixit nãꝗ Helizeus Giezi,Nũc accepiſti argentum, veſtes &c.ſed lepra Naamã adhærebit tibi &c.Itẽ ſine actiõe licet datũ ſeruare,imò & dare:vt vult Ioan.And.c.Iacobus.de ſimonia dicẽs verbũ.c.eos.ſ.q.ſ.dare eſt quãdocũꝗ dare,ſiue ante ſiue poſt:ſolũ ꝓcedere quãdo intercedit pactio.& idẽ dicit glo.in.c.ꝗ̃ pio.ſ.q.ij.¶ Reſpondeo ad primũ,multipli N
ci iure tenebat Giezi reſtituere:tũ qa fraude ac dolo à Naamã extorſerat.Secũdo qa nõ ſibi ſed Helizeo dederat.Nec explicat Helizeus illũ ad reſtitutionẽ nõ teneri,ſed tacite ei donaſſe videtur:quia cõmemorat illa ipſum accepiſſe,prædicens pœnã diuini iudicij,quãuis nõ ſit efficax argumentũ qd' donauerit.¶ Ad ſecundũ dico,animo remunerãdi in ſignũ gratitudinis licet dare illi qui contulit ſpiritualia: vt notat Arch.in ſumma ſ.q.ſ.& dominus Armachanus in.x. lib.c.xxſ.circa finem.Secus quando datur pro ſpirituali collato,tũc eñ idem eſt ſiue ante ſiue poſt detur.nec Ioã. And. & glo.c.quã pio.bene dicunt:quia.c.eos.probat ſimoniacũ eſſe quandocunꝗ detur ſiue ante ſiue poſt, exemplis ſacræ ſcripuræ ex.iij.&.iiij.Reg.cum tamen ibi pacta non legantur:vt patet de Giezi in textũ nunc allegato.ideo glo.in verbo ſubſidij.d.c.ꝗ̃ pio.corrigens priorem quæ in arg. adducta eſt ſuper verbo poſtmodum,ſubſidij inquit vel honoris cauſa:vt.infra.xſ.q.ij.ex multis.&.ff.mandati.ſi remunerandi.Et certe hoc caſu idem eſſet ante vel poſt:ſed hoc fit propter præſumptionem vitandam, & hoc ſoluit contrarium

O ſuppoſitū eadē cã.q.ſ.eos. ¶ Si quæras cui pecunia ſimoniaa ce acquiſita venit reſtituēda: diſtinguo, vel pecunia data eſt in odiū ſeu diſpendiū eligendi, & eſt reſtituēda non illi qui dedit, ſed ei in cuius odiū data fuit, ar. ff. de calūniatorib9. l. iij. §. vlt. vbi datur repetitio pecuniæ datæ vt calumnia fiat, nō danti, ſed ei cōtra quem caluminam ꝓcurare volebat, & arg. C. de repudijs, authentica. hodie. vbi pœna illius qui falſo nūciat mulieri maritū mortuū, applicatur marito cuius mors nunciata fuit. Vel pecunia data eſt in fauorē eius qſpiritualē adipiſcitur: ſiue per aliū data fuerit, ſiue ipſemet dederit. Et ſubdiſtinguo: vel data eſt pecunia in vim vexationis redimēdæ, puta illo caſu quo ſpirituale ſpiritualiter ſibi debebat, & alia via aſſequi nō potuit ſine grauiori diſpēdio & tunc venit reſtituēda danti. Alius em̄ turpiter cepit, ipſe vexationē redimēs licite dedit, & ita cōdicere pōt. ff. de condi. ob tur. cauſam, per totū. Vel data eſt pecunia illo caſu q̄ pro ſpirituali dare nō licuit, puta dedit ſex ſolidos archidiacono vt eū ad ordines p̄ſentaret. c. ex tuæ. de ſimonia. vel vt eū in monaſterio reciperet. Et voluit Alanus ꝙ ſemꝑ pecunia venit eccleſiæ reſtituēda in cuius ignominiā data fuit. & ad. c. veniēs. vbi pecunia monacho reſtituta fuit quā ꝓ receptiōe dederat, dicit actū fuiſſe de miſericordia, ſed de iure fieri nō debere. Gl. aūt in. c. de hoc. eo. ti. dicit vtrūq; eſſe ius cōmune, & ꝙ pecunia indigne à monachis recepta debet reſtitui dāti: ſec9 ſi eccleſiæ ſeculari. Panor. poſt Hoſt. & dn̄s Anto. ſatis æque ſic diſtinguit, vel dedit pecuniā eccleſiæ ſeculari, vel regulari. Prio caſu ſi ille q̄ dedit pecuniā, nō habet vn̄ viuat, reſtituet ei: arg. ca. veniēs. ſi habet vnde viuat. tūc vel oēs de eccleſia deliquerūt, & debēt eijci: quibus eiectis pecūnia eccleſiæ applicari debet. ꝙ ſi nō eijcerent: ne pecunia criminoſis applicet, debet applicari fiſco principis, ſcilicet papæ ſecundū Hoſtien, qui diſtribuat in pias cauſas. Nā turpia lucra à fiſco extorquent. l. fiſcus. ff. de iure fiſci. Si vero ſolus prælat9 vel particularis de eccleſia ſimoniam commiſit, ille ſolus punietur: & applicabitur pecunia eccleſiæ in cui9 ignominiam data eſt &c. Si in eccleſia regulari, iterum di

ſtingnit,vel omnes de eccleſia deliquerũt, & datur pecu-nia illi qui dedit vt intret ſecundũ monaſteriũ.c. veniens.Si vero particularis de eccleſia deliquit:tunc ne delictũ ſuũ noceat eccleſiæ,tenet̃ dare pecunia ſecũdo monaſterio quo ad vſumfructũ tantũ:& mortuo igreſſo redibit ad primũ monaſteriũ.et ſic dicit poſſe itelligi fine gloſſę, dicit ſic de hoc, vt limitat.c.veniẽs.Sed hæc differentia de ſeculari an habeat vñ ſuſtentet̃ vel nõ.nõ videt̃ iure fundata.Dignũ nanq; eſt vt male meriti egeſtate laborent.Si ergo ꝓpter ſimoniã ꝓprietatẽ rei amiſerit,nõ videtur quare eccleſia reſtituere ſibi debeat,maxĩe cũ in pari cã turpitudinis potior ſit conditio poſſidentis,vt dicit regula,in pari.de reg.iur.lib.vj.cũ ſimilibus.& ipſe poſſidens nullatenus põt tenere.quomodo ergo is qui donauit:Ideo aliter diſtinguo,vel inductus per alios, & exactiõe quodãmodo coactus dedit pecuniã poſtq̃ gratis ad ſpiritualia admitti petiuit:& debet pecunia reſtitui ſibi:vt eſt caſus in cap.veniens. Nec diſtingnit ibi textus an aliquid habet vnde ſuſtentet̃:vel nõ.Põt eñ medio tẽpore à ſede apoſtolica habilitari,& prouiſione eccleſię cãm adipiſci:nec debemus nos diſtinguere:cũ textus ibi nõ diſtiguat. Tũc eñ nõ eſt par cã turpitudinis hincide,ſed maior apud procurantes fieri ſimoniã:nec obſtat ſi ꝑ fiſcũ pecunia excuti poſſit:qa ſolũ hoc eſt in pœnã,& ad pœnæ exolutionẽ nõ tenemur in foro conſcientiæ ante condemnationem,vel ſaltẽ ſententiã declarantẽ qualitatẽ criminis pro qua in pœnã incidimus:de quo in.c.fraternitas.xij.q.ij.& in ca.cum ſecundum leges.de hęreticis lib.vj.Vel non ſolum dedit pecuniã, ſed originalem cauſam ſimoniæ committendæ,& tũc pecunia eccleſiæ in cuius ignominiam data fuit, applicanda eſt, ſic tamen q̃ in commoditatẽ non redũdet criminoſorũ,puta vel ad luminare nõ cõſuetũ,aut ædificiũ aliquod ſeruiẽs pro pietate,aut reformatiõe morũ:etiam ſi oẽs deliquerint. ſic procedit.c.de hoc.vbi quidam ꝓmiſit archidiacono beneficiũ,ꝑter hoc regi & principibus pecuniã dedit vt eius electioni pręſtarẽt aſſenſum.qđ intelligitur ſpõte, nõ ꝑ eos inductus feciſſe.Et ad hoc ſeruit capi.ſi quis repuerit.xxvij.

q.ſ.vbi bona eius q rapuerit,ſolicitauerit, vľcorruperit dia coniſſam vel monachā, nō applicant loco quē mulier religioſa inhabitat.Sed qd ſi promiſit pecuniā pro ſpirituali qđ iā adeptus eſt,an tenet illā eccleſiæ dare:Secundo qd ſi dedit prælato domū vel agrū pro bñficio, ſed nōdū tradidit, necꝫ

O legis opas fecit:an poſſeſſionē illā a ſe abdicare tenet:In huiuſmodi,qa pœnalia ſunt.magis placet mitior ſententia qđ tradere nō tenet:quanquā forſan in vim pœnę p̄ fiſcū poſſit extorqri.cuius ſimile eſt ſi ꝓmiſi Ioāni pecuniā vt Petro calumniā faceret,ſed nōdū dedi.℄ Ad argumēta in principio q̄ſtionis addncta rñdeo.Ad primū de emptione regni cœleſtis:licet Greg.de Arimino dicat nō licere vt qs diligat deū ꝓpter qđcunqꝫ aliud a ſe.i.ſententiarū diſt.ſ.q.ij.arti.iij.Auguſt.tñ.xxſ.de ciui.dei.c.vſ.dicit oēs rectas volūtates referri ad finē illius volūtatis qua volumus beate viuere, & ad eā vitā ꝑuenire q̄ nō referat ad aliud,ſed amanti p̄ ſeipſam ſufficiat.Et Ezaias inuitat oēs ſitientes vt veniāt ad aquas: Venite inquit,& emite abſqꝫ argento,& abſqꝫ vlla cōmmutatione.cap.lv.& de eodē eſt clara ſententia Amb. diſtinguentis mercenarios deo placentes ab ingratis paſſu allegato.

R Ideo ad argumentū dico q̄ licet regnum cœlorum ſpirituali ſeruitio emere, ſed a vero domino, puta omnium creatore deo.Spiritualia autem emi aut vendi vetitum eſt a diſpēſatoribus, quibus præceptum eſt gratis dare. Huius ſimile eſt:qui commiſit diſpenſatori dare veſtes pauperibus vel familiaribus,non poteſt pro illo diſpenſator quicquam capere,vtiqꝫ tamen verus dominus. Vnde peccare non videtur qui deo promittit bouē vel vaccam ſi ipſum ab aliqua ęgritudine liberauerit,vel ſeruauerit a periculo, etiam vt miraculoſe fiat,& via humana poſſibile nō videt:vel dare pauperibus eleemoſynā vt deus cor ſuum illuſtret, & ad recte agendum inflammet.In huiuſmodi autem etſi emptio regni cœleſtis dici forſan poſſet rationem contractus nō habere, ſed vim meriti: donatio tamen temporalitatis abſqꝫ dubio eſt contractus non mere gratuitus,quando ſub conditione (vt præmittitur)facta eſt deo.Armachanus diſtiguit dupli

cem emptionē ſpiritualiū,bonā ac piā, aliā iniquā & deteſtabilē.❡ Sed ptinēs ac cōgruū vr̄ pro huius clariore intellectu notare aliquas veritates.❡ Prima. Volūtas celebrandi,pces fundēdi,aut aliud opus bonū faciendi pro fine tēporali,nullā vr̄ culpā cōtinere. Nā in canone legimus, Pro quibus tibi offerimus,vel q tibi offerūt hoc ſacrificiū laudis ꝓ ſe ſuiſq; oībus ꝓ redēptione animarū ꝓ ſpe ſalutis,& incolumitatis ſuę &c. Vbi manifeſtū eſt miſſæ ſacrificiū ꝓ ſpe incolumitatis vel pro ſperata incolumitate offerri. Idē patet de oratiōe,de ieiunio,& alijs q̄ eccleſia inducere cōſueuit ꝓ peſte ſedanda,aut pace vel ſerenitate cōſequēda. ❡ Secūda, Volūtas nō faciēdi tale opus bonū niſi ꝓpter ſpem incolumitatis,vel liberationis à periculo,aut nō faciēdi tale opus qn̄ ſperaret alia via humanitus poſſe cōſequi intentū,nullā culpā cōtinet,ſi alias opus ipſum nō debet. Patet,ſine cā licet opus cōſilij nolle facere.xiiij.q.j.duobus.c.finalibus.ergo & licet nolle facere ſub conditione ſi nō ſperetur finis ꝓpter quem facturi eſſemus, aut ſi finem alia via conſequi poſſemus.❡ Tertia veritas, Voluntas ſeruandi mandata ꝓpter beatitudinis gloriam,ſancta eſt & inculpata. ſed culpabilis eſt voluntas ſeruandi mandata pro temporali proſperitate, liberatione à pœna,& ſic de alijs. Prima pars patet:qa beatitudo eſt finis totius vitæ noſtræ,in quem cætera omnia bona licite ordinamus. Secunda pars patet(intelligo pro illis vt fine principali) quia nihil talium aut debet aut poteſt principaliter intendi in obſeruatione mandati, cum haberi debeant non pro q̄rendis,ſed pro adijciendis in ſeruitute quā deo debemus. Mat.vj. Hæc oīa gentes inquirunt. Primum ergo quærite regnū dei,& iuſtitiam eius:& hæc omnia adijcientur vobis.❡ Quarta. Voluntas non ſeruandi mandata dei ſi præmium gloriæ ſubduceretur:ſimiliter volūtas trāſgrediendi mandata dei ſi nulla ſtatueretur à deo pœna: culpam continet,& eſt peccatum. Patet ex regula iuris. Qui ex timore facit præceptum,aliter q̄ꝫ debet facit,& per cōſequens non facit.de re.iur.in antiquis.& inimicus iuſtitię eſt qui pœnę timore non peccat; amicus vero qui eius amore

non peccat.diſt.xxxvj.iij.circa finem.item voluntas furãdi ſi poſſet impune,furtũ eſt:& volũtas concũbendi cũ nõ ſua ſi oportunitas darẽt,fornicatio eſt.de pœnitentia diſt.i.ſi ꝓpterea.&.c.ſi cui.❡Quinta veritas,Expletio mãdati ꝓpter æternã beatitudinẽ vt finẽ principalẽ,licita eſt: ſed culpabilis eſt ſi propter eandẽ fiat vt ꝓpter cãm ſine qua nõ,ita videlicet ꝙ ſine illa ſperata facere nollet.Patet manifeſte,qa tenemur deo hãc ſeruitutẽ,vt ſi nec p̃mia vitę ęternæ,nec pœnas cõſtituiſſet,æq̃ pareremus mãdatis eius.❡Sexta,Licet mandata explere in ſpe tẽporalis ꝓſperitatis,euaſiõis periculi,& ſic de alijs:quãuis nõ pro ſpe intelligo ſecundã ꝑtẽ vt ꝓ fine principali,vel ſine quo nõ.tunc ẽm peccatũ cõtinet ꝓ illo &c.prima pars patet per illud Eſaię.i. Si me audieritis,bona terræ comedetis &c.& ſimilis veritas põt poni de euaſione vel potius immunitate à pœna cõminata.Eodẽ.c. Eſaiæ. Quod ſi nolueritis,& me ad iracundiã prouocaueritis,deuorabit vos gladius.❡Septĩa veritas,Ex his patet ꝙ actus boni & meritorij põt aliqđ tẽporale eſſe finis principalis,& ſine quo non:vt patet de p̃cibus deo fuſis,de miſſa celebrata ꝓ peſtis ceſſatione,ne bellũ graſſet in populũ.Sed verum eſt ꝙ non poteſt eſſe finis principalis aut ſine quo non totius humanæ vitæ.Quomodo aũt cũ hoc ſtet verbũ ſaluatoris, Faciens propter gloriam, ab hominibus recepit mercedẽ ſuã.& Philoſophi.iij.Ethic.Qui ob metũ pœnę vel dedecoris periculo belli ſe exponit,nõ fortiter agit : diſcutiẽdum ſeruo in aliud tempus.Quod etiam dicit Ber.Non ſine prętmio diligiẽ deus &c.quidam exponunt, ſine præmij intuitu diligendus eſt.i.diligibilis ſeu natus diligi, vel exponitur ſinæ præmij intuitu diligendus vt finis ſine quo nõ,al'as vti pſum nõ diligeremus currente p̃cepto diligẽdi Et aduerte quòd aliud eſt allectum præmio explere præceptum aliàs non facturum:aliud facere pro præmio vt fine iuncta voluntate non faciẽdi niſi ſub dicto præmio.Nã in primo eſt quaſi diſpoſitio ſubiecti ſine qua cauſa efficiẽs nõ exiret in opus volendi:ſicut Ioannes niſi vino hilarior factus nõ donaret: vel niſi corpore robuſtus ꝓ quatuor ſtuferis Mechliniã nõ

ret. In altero fit actus elicitio pro illo vt fine, & quo excluſo nō eliceret: ac ſi de quatuor ſtuferis duo detrahantur, quam tumcunq; robuſtus eſt, nollet pro duobus Mechliniam ire. Hoc pro ſcrupuloſis dixerim, qui ſe timent nō ſeruare mandata quando diuinis promiſſis allecti ſeruant, & eius ſe infirmitatis eſſe putāt q ſine hoc fomēto veriſimiliter a biga mandatorum deciderent. Præſtitutio enim finis eſt libertatis ſic vel aliter facere nolle. Moueri autem ac trahi, voluptate tangi & complacentia noſtræ facultatis, non eſt niſi per accidens & mediate: quomodo etiam cognitio & ſcientia actualis noſtro arbitrio ſubeſſe dinoſcuntur. ¶ Ad ſecundū principale dico ſolutionem datam veram eſſe & optimam: quia ſ. pro obligatione ad ſeruitutem matrimonij licet pecuniam dare: ſed non pro ipſo ſacramento. Et cū obijcitur illud Paſchaſij: Quiſquis horum alterum. &c. dico vt pri9 q hęc obligatio ſeruitutis nō daī ꝑpter ſacramētum vt cauſam cui cō nexa eſt, ꝑqua & mediāte qua obligatio ſolū dari habet: et Iā Paſchaſius loquitur vbi vnū puta beneficiū ſic alteri videlicet officio cōnectitur, nō in alijs. Miles enim laborē quē ſubit exponendo vitā periculo ꝑ republica, licite vēdit certo ſtipēdio: nullaten9 autē hoc exponere vitā periculo. & quēadmodū iſtud argumētū ab omnib9 in cōmuni ſoluēdū venit, attēdere debēt q eadē ſolutio recte applicari poteſt venditiōi laboris in miniſterio ſacramētorū. ¶ Ad primā cōfirmationē, nec ante nec poſt licet qcq̄ ꝑ ſacramētis accipere, ſed ꝑ labore, vel (vt alijs placet) in ſtipendiū vitę licite daī miniſtrāti, & ꝑ eo accipit: & ſic conſuetudine obligari poſſūt vt certū qd ſoluere teneātur poſt ſuſcepta ſacramēta, nō tāmē ꝑ ipſis ſacramētis. Quomodo autē ī illis poſſit induci cōſuetudo obligās, cū in his quę ſunt merę facultatis ſeu in gratuitis pręſcribi nō poteſt, dicit dominus Anto. in. c. ſuam de ſimonia. poſt gl. q cōſuetudo induci poteſt vt deī aliqd ꝑ labore. nō ꝑ ſacramēto. Panor. ibidē: patet q ī his q̄ alias ſūt merę facultatis: dū cauſa ſubeſt, ſi nō exactione miniſtrorū, ſed aīo & intentione obligandi ꝑ ſubditos fiat, inducitur cōſuetudo ligās. ſecus vbi exactio miniſtrorū moti ſeu aīo offe X

rendi & quo ad quantitatẽ obligati cauſam dederit. ¶ Ad ſecũdã dico.nõcapit hic ſtipẽdiũ ꝓ miſſa,ſed ꝓ operis miniſterio & labore, etiã ꝓ recõpenſatione dãnorũ quæ ſuſtinet diuinis miniſtrandis inhęrẽdo.intellige de dãnis etiã lucri ceſſantis:quæ & teſtis deducere poſſet:per qđ Panor.d.c.ſuã voluit glo.c.ꝑcipimus.limitari debere.xxſ.q.ij.ſed meo iudicio ꝓ additione potius haberi debet,vt ſcilicet ꝓpter operas locatas intereſſe dãni deduci poſſit. Vel dico ꝙ tẽporalia celebraturus miſſam ſuſcipit nõ ꝓ miſſa,ſed in ſtipẽdiũ vitæ:quẽadmodũ depoſiturus veritatẽ teſtimonij, ſi euocetur ad alienas terras:capit victum,ſed nihil ꝓ depoſitione veritatis. Nec ſibi formidare debet ſacerdos ꝙ in hmõi plus iuſto ꝓ labore aut in ſtipendium vitæ accepturus ſit quando ſponte & liberaliter a chriſtifidelibus vel diſpoſitione ſuperioris ad hoc requirit:ſecus vbi ad pietatẽ requiſitus ꝓ ægroto vł ſimili cauſa nollet celebrare niſi ꝓ nobilituc enim qđ plus iuſto exegerit,ꝓ miſſa & ꝓ ſpirituali offiſio exegiſſe cenſet.Ex hoc ſatis apparet ꝙ pacta ſecerdotũ ſuper operarũ locatiõe,vel ſtipendij ſuſceptione,nõ ſtatim iudicanda ſint ſimoniacam continere prauitatẽ. ¶ Ad tertiam cõfirmationẽ dicit beatus Tho.xxv.diſt.iiij.&.ij.ij.q.c.ar.ij.in ſolutione ad primũ.ꝙ nõ licet dare pecuniã ꝓ baptiſmo,quãuis alias baptizari non poſſet:quia non ſunt faY ciẽda mala vt inde eueniant bona.poſſet tamen quis à ſacerdote aqũã emere,quæ eſt purũ corporale elementũ.Seqtur Tho.palude.xxv.diſt.iiij.q.viij.Idem tenet Alexã.de hales.ij.parte.quæſtio.clxxxvij.mẽbro.iij.ar.ſ.§.ſ.dicẽs ꝙ aqua emi põt ſi aliter haberi non põt:ſed ꝓ baptiſmo nõ licet:qa vitatio ſimoniacæ prauitatis eſt maximæ neceſſitatis. Gloſ. in.c.baptizandis.ſ.q ſ.tenet ꝙ in hoc caſu potius permittatẽ mori ſine baptiſmo:arg.hic:& infra.c.placuit.ſubdens, Ego tamen potius darem pecuniam ꝙ̃ dimitterem eum ſic mori,licet non deberem ſic facere.quo.c.Archidiac.ſequi videtur Tho.& glo. Altiſſiod.q.iij.de ſimonia.iij. parte ſummæ ſuæ dicit ꝙ illo caſu mulieres poſſunt paruulum baptizare. ſed ſi non habent aquam:licet eis pecuniam dare ſacerdoti, non pro

non pro paptiſmo,ſed pro remouenda furia ſiue obſtaculo quo minus habent quod puero debetur.Item Richardus xxv.di.iiij.ar.iij.q.ſ.recitata primum opinione,ſi ponatur caſus ꝙ morietur ſine baptiſmo,aut ꝙ ſacerdoti detur pecunia pro ſacramento,magis quis debet eligere primū ꝙ̃ ſecundū, propter verbū apoſtoli,Nō ſunt facienda mala &c. Addit Aliqui tñ dicūt ꝙ iſto caſu poſſit dari pecunia,iſta ꝙ dans nō intenderet eā dare pro ſacramento ſed pro vitāda dānatione pueri,& ad remouendā infamiam ſacerdotis.ſecus de alijs ſacramētis,quæ ſine periculo dānationis ex cauſa poſſunt differri.Idē tenet Gerſon doctor egregius tractatu quē in cōcilio Baſilieñ.edidit de ſimonia ad ſextā rationē:ꝙ vbi preſbyter nollet baptizare puerū in articulo mortis conſtitutum niſi pecunia preaccepta,nec apparet alius potens aut ſciens baptizare ,ꝑpter defectū aquæ aut inunctionis,parentes pueri dare poſſunt pecuniā non quidē intentione emendi baptiſma,ſed redimendi vexationē ſuā,& puero prouidere;neqꝫ per hoc dicendi ſunt cōſentire peccato ſimoniæ huius curati:ſicut in certis caſibus licet capere ad vſurā ab illo cui nullo modo licet dare.Idem tenet Panor.in.c.cū in eccleſiæ corpore vbi recitata opinione dicentiū ꝙ infans potius dimittdēus eſt ſine baptiſmo decedere:quia nō debet quis peccare vt infans ſaluetr.xiiij.diſt,qd' ait.& ibi gl.&.xlvj.diſ. ſicut.& alia opinione ꝙ potius danda eſt pecunia priuſꝙ̃ ſinatur puer ſine baptiſmo decedere putarē.dicit ꝙ hoc caſu qñādo nō reperitur alius ſciēs baptizare,ꝙ licite datur pecunia,quāuis illicite recipiatr:quia iſte ductus neceſſitate donat,nō vt emat ſpirituale,ſed potius vt tollat impedimentū illicite præſtitū huic ſacramēto.ſicut in ſimili dicimus de recipiente ad vſurā vt ſi volūtarie hoc faciat inducēdo alium ad vſurā cōmittendā,peccet:ſecus ſi hoc faciat ex neceſſitate:vt notatur in.c.ſuper eo.de vſuris.¶In hoc arriculo conſiſtit difficultas,an dans pecuniā ſacerdoti non volenti baptizare niſi pro pecunia,propter hoc cēſeatur baptiſma vel aliū ſpiritualē actū,vt baptizare,emere:eo caſu quo ali9 haberi non pōt qui baptizare ſciat vel poſſit.ſi enim ſacerdos

ſolū quærat pecuniā, vndecunq; vel pro quocunq; habeat, certū eſt licet ei donare, vt ſatiato appetitu per eā, deſinat ꝑ tā ſiniſtra media quęrere. ¶ Pro huius igitur ſolutione dico primo, ſi malitioſe nollet baptizare niſi prius obtineat pecuniā, & tamen nollet pro ꝑcio baptizare, licite datur ei pecunia: ſed ipſe capiēs tutus nō, eſt & reſtituere tenet. Secūdo ſi nollet baptizare niſi pecunia pro baptiſmo detur, adhuc licet ei pecuniā dare vt animū mutet, & nolit quodcunq; ſacramentū ſimoniace conferre. Sed tenetur ipſe reſtituere ex quo capit ob turpē cauſam: quēadmodū ſi pecuniā ceperit vt mihi calumniā faciat. & ipſe ſimoniacus habet: vt dicet poſtea. Nec cenſetur dans pecuniā conſentire in peccatum, quāuis pecunia eum inclinet vt aliās debitū faciat: quēadmodum nec ille q nolentē reddere depoſitū, pecunia ad hoc cōducit: & ideo nō leuiter ex cooperatiōe ad actūm culpæ inferre debemus cōſenſum. Sed de hoc circa decimum principale. Tertio ſi explicet ſe non ob illam cauſam pecuniā velle capere, ſed ſolū ꝓ baptiſmate miniſtrādo: dico ꝙ licet ei dare pecuniā, ſed non ad ſuā intentionem, puta volendo emere quod ipſe intendit vendere. cum enim peccatum perficiatur interiore actu volūtatis: nihil lominus peccat ipſe ſi nec baptizet, nec pecuniā recipiat, quā ſi ipſo facto pro accepta pecunia baptizaret. Actus enim exterior culpā non auget, niſi intenſiorē reddiderit voluntatis actum interiorē. Quod veriſimiliter i ꝓpoſito futurū nō videtur. Et certe ſi ſua malitia

B ex medio per nos adhibito intendenda foret, nō ꝓpterea obligati videmur abſtinere: vt patet in exemplo ſi nollet depo

B ſitū reddere niſi pro pecunia & acceptione pecuniæ &c. & quia æqualis fructus ex opere operato baptiſmi puulo obueniet ſiue ſimoniace traditū fuerit baptiſma ſiue nō: & baptizanti hoc tertio caſu nullū animæ detrimentum ex pecuniæ acceptione contingit: omniū licitum eſt hoc caſu pecuniam dare, ne paruulus ſine baptiſmate decedens damnetur: modo dans pecuniā non velit neq; intendat ſpirituale emere, ſed ſolum eius malitiæ per donum occurrere quo minus alteri detrimēto fiat. & idem videtur de adulto per ſe. Et cir

ta hoc nota: ſi pōt teneť hoc modo baptiſma ſumere, vel p= C
uulo ꝓcurare. tenetur enim quantum licite pōt ſibi & etiam C
alteri ianuam ſalutis procurare, quæ eſt baptiſma. & ergo
occurrit hic problema vtriuſq; partiū cōtradictionis vtrū
ſit in obligatione. Theorica aūt iuriſperitorū eſt ꝙ ꝓ ſpiri-
tuali q̃rendo nunquā licitū eſt pecuniā dare: ſecus ꝓ redim ē
da vexatione in iure ſpirituali q̃ſito: quā cōiter tradūt. de ſi-
monia. c. dilectus. i. ꝓcedit de ſpirituali nulliter q̃rendo p in-
teruentū pecunię, vt eſt ꝓuiſio ad beneficiū, p̄ſentatio, colla
tio, cōfirmatio, & huiuſmodi. in illis eñ licet p̄ſentās tm̄ cō-
ferens aut confirmans pro pecunia facit, prouiſio ſimoniaca
eſt, & ſic nulliter facta. Qui ergo in illis pecuniā dederit, nō
poteſt cenſeri vexationē redimere, cū ex pecuniæ datiōe ſeu
poſt pecuniā datā nihil vtilitatis ſequiť. iō p̄ſumiť ſimoniā
alterius pecunia fouere potius q̃ malitiæ occurrere, vel eā
mitigando remittere. In baptiſmo aūt & ſacramento pœni-
tētiæ fructus ſpiritualis q̃ritur, & ęque ꝓuenit ſiue ſacerdos
ſimoniace confert, aut recte. Si de ſacro ordine petas: rn̄deo
(qa exequutio ſuſpendiť quāuis p ſolū ordinantē ſimonia
cōmttiť) pecuniam pro ordine ſuſcipiēdo dari non debere.
Sed pone, is qui ſolus nouit aut poteſt baptizare: in odium
baptizandi aut parentum recuſat miniſtrare baptiſmum. an
licet illum pecunia inducere vt baptizet? Et certe maior dif D
ficultas apparet: quia paratus non eſt ſimoniace miniſtra- D
re. ſi autē allectus pecunia miniſtret, proculdubio ſimoniā
committit. Vt autem fortius ſtringat, ponatur paratus pro
iuſto ac rationabili prętio quęcūq; laborem facere, ſed non
miniſtrare inimico vel eius proli ſalutis remedium, niſi ma
gna pecunia conducatur. Reſpondeo: ſicut liceret ſacerdotē
illum comminatione pœnæ inducere vt baptizet: alioquin
ipſum attrociter puniri per ſuperiorem procurabimus, tan
quam animæ necatorem: ita ſimiliter & precibus, vt ſi pro-
pter deum non velit, propter interceſſorum rogatū & pre-
ces faciat: ita pecunia inducere eundem alias non facturum.
Et miror cum beatus Thom. & cæteri doctores omnes de
comminatione pœnæ non dubitent (quo tamen ſecundum

eoſdē ſimoniace confert ſacrū baptiſma) quid eos moueat di cere pecuniȩ interuentū nō licere? Nec obſtat ꝙ inducet ſi moniace cōferre aliàs ad hoc nō paratus: q̄a alias enormius eſſet exceſſurus adimendo paruulo ſalutē: & ita vtilitas tam eius ꝙ̄ paruuli per dantē pecuniā agit. Quis enim dubitet ſi Ioānes furatus eſt à me medicamentū ſine quo curari nō po tero ſimpliciter, & reddere nolit: quin pecunia ipſum indu cere poſſum, & dare vt reddat? q̄ tñ redditio ꝑpter pecuniā in eo peccatū eſt. ⁋ Et hoc notare cōſueui contra friuolā eo rū opinionē q dicunt nō licere vt q̄s alteri cōſulat e duobus malis quorū alterum omnino facere velit, vt minus faciat.
E
E
⁋ Ad quartā, ſicut non licet ſpirituale pro tēporali tradere: ita nec ꝓ ſpirituali: cū p̄ceptū ſit, Gratis accepiſtis &c. Po tiſſima aūt ratio quare diſtrahi nō poſſunt ꝓ precio, nō eſt q̄a ſunt ineſtimabilia, ſed q̄a p̄ceptū eſt vt gratis miniſtrent. Nā curatio vulneris nō propterea eſt ineſtimabilis, q̄a mi raculoſe fit, & tñ eodē p̄cepto ꝓhibemur miraculoſe curare pro præcio. Idē autē eſt ſiue cū pacto fiat vel ſine. Simplices autē ſacerdotes hoc modo paciſcētes excuſādo reor, q̄a labo rē vel operas adinuicē cōmutare intendūt, & de illis paciſci, nō ſacramenta ipſa vel ſpiritualia. ⁋ Ad tertiū principale re ſpondeo. Seruitium diuinum dupliciter capitur: vno modo pro ſeruitute quacunq; mētis vel corporis quæ fiat ad piā cauſam, vel ad excitandum populum vt colat deum, vel ali quid præparandū cultui diuino congruum & pertinens. ſic ſeruire infirmis in hoſpitali, aperire eccleſiam, pulſare cam panas, legere vel cantare aliquid vnde conſueuit ad deuotio nem populus excitari: quodlibet horū dicitur diuinum ſer uitium. Et ſic generaliter accepto diuino ſeruitio capere præcium pro eo licet. Alio modo ſumitur ſeruitium diuinū pro officio ſpirituali q̄d alicui conuenit ex ſpirituali dono vel ordine, ſicut miniſtrare ſacramenta, cantare miſſas &c. Et pro diuino officio ſic accepto non poteſt pecunia capi: ſed poteſt quis locare operas ſuas, vel aliquid capere in ſtipē dium vitæ: vt ſupra dixi in ſimili de teſte, qui pro deponen da veritate nihil capere poteſt; & tamen cum euocatur ex
F
F

tra ciuitatem ſuę manſionis,licite ſumit ipſe in ſtipē vitę ex penſas &c.& ſi partes cōiunctim ei velint largā ſtipem dare, nihil prohibet ipſum capere ſi cōiunctim & ęqualiter ambę partes(vt aliquando accidit)faciant:nec tenetur cōtent9 eſſe cū quātūcūq; tenuibus expenſis.Ita ſacerdotibus licet vel le ſtipendiū cōdecēs ſuę ſuſtentationi expetere ab his quib9 gratis ſunt ſpiritualia adminiſtraturi. Seruit9 primo modo poteſt dupliciter impendi:vt proſit ꝑ viam meriti, & tunc ꝓpter deum ex charitate vel abſolute ſumitur vt alia quęcunq; corporis operatio.Et quia primo mō dependet ſuper naturaliter a ſpiritu ſancto,licet capere pecuniam ꝓ ſubſtantia actus,ſed nō pro illa qualitate ſeu modo actus:vt ſi intēdo mereri,cōduco aliquā quæ meo nomine ſeruiat infirmis: licet illi precium capere abſolute ꝓ ſuo ſeruitio , ſed non vt mereatur cōducenti. & idem eſt de precio peregrinationis, & huiuſmodi.Et niſi dicatur,homini ſingula ex charitate facienti,& qui omni tempore ſperat & vult mereri,nullū op9 ſuum licet vēdere.Quod valde notādū eſt cōtra eos ꝗ ex cō nexione inuēdibilis ad vēdibile arguunt neutrū vendi poſſe, vt hic eſt mod9 elicitionis actus cū ſubſtantia.¶ Ad cōfirmationem dicit Ioan.And.& ponitur in gl.in.c.vnico de clericis nō reſidē.lib.vi.poſt Hoſtieñ.ꝗ hoc notauit de vſuris.c. olim.ꝙ tales principaliter eūtes ꝓ denario grauiter peccāt, & mētalem ſimoniā cōmittunt:quę pœnitētia aboletur de ſimonia.c.ſi.Sanct9 Bonauen.xxxviii.diſt.ij. mota queſtione an bonę volūtatis poſſunt plures eſſe fines:capi exēplū . dū ꝗs vadit ad eccleſiā vt diſtributiōes ꝑcipiat:poteſt tripliciter accedere.Primo ſolū intēdēdo diſtributiones vt finē ſub gloria dei,decernēs eas videlicet Chriſti pauperib9 in dei gloriā donare.Secūdo intendēdo ire ad eccleſiā vt ad dei honorē & gloriā laudes decātet,ſed cū hoc etiā intendēdo pecuniā acquirere,nō referēs illā in deū,ſed nec ſtatuens vt principalē finē. Tertio pōt cōtingere duplicata intētiōe,ita ꝙ vult deo placere,& obtinere pecuniam vt ſuum theſaurum ampliet , & in eo propter ſe delectetur . Primum eſt meritorium & bonum . Secundum non eſt bonę voluntatis quanuis cum ea G G

ſtare poſſit.eſt enim veniale peccatū:q̄uo dicit Auguſt.Mi nus te amat q tecū aliqd amat qđ nō ꝓpter te amat.Tertiū vero eſt malę volūtatis,& quæ velit duobus dn̄is ſeruire.de quo Mat.vſ.& illud Eſaię, Coanguſtatū eſt ſtratū, neceſſe eſt vt alter decidat.xxvi ij.c.Et Ozee.xij.Diuiſum eſt cor eo rū &c.beatus Thomas Qđlibet. vſ.argū.xſ.q̄ſtione princi= paliter mota diſtinguit qa in venditione qualibet p̄ciū acci pit quaſi finis:ſi recipit diſtributiōes quaſi finē ſui opis pri̅ cipaliter intentū,ſimoniā cōmittit,& peccat mortaliter. Si aūt habet principalē finē deū in tali actu, & vt diſtributio= nes recipiat ſecundario,nō quaſi finē,ſed ſicut mediū qđ eſt neceſſariū ad ſuā intentionē:conſtat ꝙ nō vendit actū ſpiri tualē,& nec ſimoniā cōmittit, nec peccat. Sic em̄ acceptio diſtributionū nō erit cā quare vadit ad eccleſiā,ſed ꝓprie hu ius determinatio quare nūc vadit:& nō alia vice.Dominus Altiſſiodoren.iij.parte ſummæ tractatu de ſimonia.q̄ſt.ij.di cit,Surgere ad matutinas,vel currere ad eccleſiā, non eſt ſpi rituale:vnde licet iſta facere pro temporalibus. ſed cantare in eccleſia,vel laudare deum pro temporalibus tanquam fi= ni vel materia mercimoniali ,ſimonia eſt. ¶Quo ad hunc articulum difficultas non eſt quin actus corporaliter viſitā di eccleſiam,& pro decore domus dei illic perſiſtendi,abſo= lute fieri poſſunt pro pecunia ſeu precio. Sed difficultas eſt an poſſint fieri vt proſint animabus,puta ad redemptionem earum,vel præſeruationem aut ereptionem de malo culpæ pro pecunia. Nam ſi huiuſmodi actus fiant ad inanem glo= riam,aut finem alium deturpantem actum:certum eſt apud omnes(cum eo ipſo peccata ſint) nequeunt animabus pro= deſſe neę via meriti,nec via ſatiſfactionis.promeretur tamen pecuniam ſibi promiſſam hoc modo decorans eccleſiam,ſi= cut pictor paſſionem domini depingens,vt populus ad de= uotionem concitetur,vt quæ pauperibus ſeruit in hoſpitali pro nuda mercede,æque pro eadem ſanis ſeruitura. Neſcio an quis dicere auderet quòd pro pręſentia ibi exhibita quis diſtributiones iuſte caperet: quas certum eſt Chriſtifideles in redemptionem animarum ſuarum, in ſalutem & proſpe=

ritatē populi totius Chriſtiani reliquiſſe. ¶ Pro clariori hu ius elucidatione videre oportet an dans pecuniā eo fine vt H actum ſpiritualem procuret, intelligo ſpiritualem qui rectus H eſt ſecundū omnes circunſtantias, & poteſt ad redemptio nem vel ſalutē pdeſſe:(nō curo an talis dari poteſt) ut in ſta tu mortalis culpę, vel nō. Inuenio doctores ꝑ ſingulari notā tes quod licet aliū pecunia inuitare ad actū ſuę ſaluti neceſ ſarium: verbi gratia vt baptiſma recipiat, vt fiat Chriſtian9 vt deum colat. Notat hoc Innocen. Ioan. Andre. & alij in II c. dilectus. ij. de ſimonia. idem finaliter gl. in. c. quā pio. in. ver bo. interuentū. i. quęſtione. ij. & ſequtur ibi finaliter gl. Hoſtiē. & Archidiaconus dicentes ſecus eſſe q̄ ad ingreſſum religio nis & alia ſine quibus poteſt homini eſſe ſal9. imò i. c. debet. xxiij. quęſt. iiij. notat gl. quòd cū pecunia poſſumus alios al licere ad fidē: vt ead. quęſt. v. quod autē. & . xxv. diſtinct. q ſyn cera. & quòd ſub tali cōditione poſſum9 aliquā ducere vxo rem, vt fiat Chriſtiana. xxvi. quęſt. i. caue. Et poſſumus eos grauioribus pēſionib9 onerare, vt conuertantur: eadē cauſa. quæſtio. vj. iam vero addens. Satis admitti poteſt vt ſic in ta libus ſpiritualibus licite fit pactio, vbi agitur de cōuerſione alicuius ad fidē. & ſic nō obſtat. c. quā pio. i. quęſt. Eandē gl. inueniēs. d. c. dilectus. ij. de ſimonia, dicentē talē cōditionē adie ctam in cōtractu matrimonij eſſe bonā. Idē tenet & ſequitē cardinalis Alexandrinus. iiij. diſtinctione. c. ij. Panormitanus eadē notat in dic. c. dilectus, ſub tēperamento tamē eorū quæ dixit in. c. cū in eccleſiæ. de ſimonia. vbi ſic diſtinguit: Vel ha bent propoſitum veniendi ad fidem, ſed timent paupertatē, puta congeſſerūt multa ex vſuris, & venientes ad fidē opor tet illa reſtituere: hoc caſu (inquit) puto pecuniā eis licite poſ ſe promitti vt veniant ad fidē. Sed ſi nō habēt ꝓpoſitū venie di ad fidē niſi ex cupiditate pecunię ꝓmiſſę, tūc puto cōtra rium: quia talibus parum prodeſſet baptiſmus. xv. quęſt. i. non eſt. imò peccant qui abutuntur bono, & dantes non eua derent peccatum: arg. xxiij. quęſt. v. ad fidem. & ſecundum primū mēbrum arbitror feciſſe beatum Silueſtrē. Idem extē ſius videtur tenuiſſe. Archi. i. d. c. q pio. tam ſcilicet in opere

neceſſario,q̃ ſupererogationis,cuiuſmodi eſt ingreſſus religionis.Recitata enim opinione doctorũ & gloſſæ in.c.diſe ctus.ij.Alij(inqt)dicũt q̃ nec ad fidẽ nec ad religionẽ aliqs trahendus eſt per munera ex pacto.Sed ſi aliquis infidelis vellet baptizari niſi timeret paupertatẽ inter Chriſtianos, vel ſi quis deſideret ingredi religionẽ ſi eſſet ſolutus à debitis:aut ſi ſtuduiſſet ꝑ aliquot annos ad intelligendũ q̃ lecturus ſit in religione,& ab aliquo ſciẽte eius ꝓpoſitũ reciperet pecuniã,quo ad primum vel liberaret à debitis,& reciperet expẽſas in ſcholis:quo ad ſecundũ caſum,dũ tñ nõ ꝓ p̃cio rei ſpũalis,ſed adminiculo impedimenti tollendi daret illud vel reciperetur,licitum eſſet. Vacillãs tñ addit,ſed for te ſcḋm Hoſtienſem põt dici q̃ aliud eſt in baptiſmo,aliud in religione.Sed qa explere actũ p̃cepti ob pœnam vitandã vbi ſi impune poſſet,minime p̃cepto pareret:& ſimiliter faceret actũ p̃cepti ob quãtũcũq; minimũ donũ vel preciũ, cũ aliàs nõ ſit facturus,pctm̃ eſt.parum facit diſt. Panor.cũ vtroq; mẽbro baptiſmum ſuſcipiẽs peccet dũ promiſſione pecuniæ facit &c.Qui aũt religionẽ intẽdit ingredi,ſed nõ niſi ſolutis debitis,vel ſufficiẽti doctrina,qa ille petit qualificari,vt ſine impedimẽto religionẽ poſſit ingredi,& non aliàs:licite pecuniã capit pro debitis ꝑſoluẽdis,vel expẽſis ſtudij tp̃e intermedio.Et ſi huic ſimile dare velis in his quæ ſunt neceſſitatis & p̃cepti,ponite captiuũ detineri apud infideles & q non ſinañt abire vt poſſit baptizari.talis ꝓ amotione impedimẽti licite reciperet pecuniã:ſed certe debet firmæ voluntatis eſſe ſuſcipiendi baptiſma dum poterit,quãlibet penuriã vel egeſtatem ferret.In tanta varietate doctorum pono aliquas propoſitiones.¶ Prima,Licet precio vel minis inducere hominem vt faciat actum præcepti, quem aliàs dinoſcitur non facturus.De pœna vel minis patet.xxiij.quæſt.vj.c.ſi.Et cum idem iudicium ſit de allectione per precium vel donum ꝓmiſſum vel datum,ſequitur veritas totius propoſitionis.Et ratio eſt,quia minus peccatum eſt facere præceptum timore pœnæ,vel allectione muneris,quàm non facere:ergo &c.Nec ſequitur ſi faciens hoc

modo peccat, ꝙ ergo peccet inducẽs. quo medio motus videtur Panor. vt aliorũ opinionẽ tẽperaret, quia vtiliter agit cauſam ꝓximi, cũ alias grauius eſſet peccaturus. Et (vt recte Gratia. inquit) qui timore inducti aliqua freqũeter faciunt, ad eadẽ aſſueſcunt vt tandẽ amore faciant. i. qđ precio allecti prius illiberaliter faciebãt, poſt inductã cõſuetudinẽ operis boni etiã ſine precio &c. ¶ Obijcies fortaſſe iſtud cõcilij Toletani: Nemini vis inferẽda eſt ad credendũ, vel ſu ſcipiendũ ſacrũ baptiſma. xlv. di. de Iudæis. Hinc cõtra Petilianũ Aug. admittit ad fidẽ neminẽ cogendũ eſſe. xxiij. q. v. ad fidẽ. ergo &c. Dico ꝙ ſolũ illicitũ eſt quia prohibitũ: immo per Siſsibutũ religioſimũ principẽ Iudæi coacti ſũt, qui (vt eodẽ. c. dicit) cõpellendi erant ea quæ ſunt fidei ſeruare. Etiã ꝓcedit cũ alias pœnã nõ promeruerint. Nũc enim regulariter cũ in facinore deprehẽſi mortis ſuppliciũ meruerũt, licite eis cõminabaẽ mors niſi baptiſma ſuſcipiant & fidẽ: quos tamen ob mortis euaſionẽ ſuſcipientes baptiſma cũ alias ſuſcipere nolint, peccare indebitũ eſt: an tñ licet baptiſma miniſtrare vel ſacrã cõmunionẽ dum noſcuntur ob pœnã vel præmiũ facere, puta arcetur ab ingreſſu eccleſiæ qui in paſchate non cõmunicauit, vel non eſt cõfeſſus: vt ſibi pœna relaxetur, vult cõmũnicare aut cõfiteri, & nõ aliã: differam ad aliud tẽpus. Hic ſatis eſt diſcuſſiſſe de actu ꝑcepti qui irreuerentiã ſacramentorũ connexã nõ habet, vt. ſ. tradantur canibus. ¶ Secũda ꝓpoſitio eſt, Qui munere vel metu ſolũ L diſponitur ad volendum quod alias non eſſet voliturus, & L tamen propter munus acquirendũ vel pœnam euitandam non vult, ſiue ſit volitio præcepti, ſiue alias ſupererogationis: nõ ex hoc peccat, aut eſt volitio culpabilis. patet: qa tũc timor vel ſpes aut amor muneris ſolũ eſt diſpoſitio ſubiecti, et nihil ponit finis actus qđ illũ inficiat. Cuius exemplũ eſt, ferrum ignimus vt ſit malleabile: & lignum durum humectamus, vt inſtrumentis artificum poſſit ſculpi: cum nec calliditas ferri nec humiditas ligni aliquo genere cauſæ ſit principium malletionis vel ſculpturæ. Vnde patet non valere cõſequentiã: Timens vult, alias nõ voliturus: ergo vult

propter pœnam euitandā.Sic beatus Nicolaus per eleemoſynam ſeruauit filias à ſtupro:ſicuti cum videmus quendam ex diuite factum ſubito inopem,donamus eum,& cōſolamur,ne tędio fractus ſeipſum præcipitet,furet,aut facinus aliud cōmittat.Et hoc mihi ſub nube tetigiſſe videt̃ beatus Tho.ꝙ ſpes diſtributionū nō ſit cauſa q̄re vadit ad eccleſiā vel colit deū:ſed cauſa determinatiōis,quare ſcilicet nūc vadat,& non alia vice.Quod tñ addit cauſam eſſe quare nunc vadit,valde impropriat ſermonē de cauſalitate.non pōt em̄ eſſe proprie dicta cauſa quare nunc vadat,niſi ſit cauſa illius tranſitus ad eccleſiā.Sed intēdit beatus Tho.ꝙ ſit diſpoſitio ſubiecti ſub qua procedit volūtas ad volendū tunc viſitare eccleſiam,nōtamen pro illis vt fine:ſicut nec teſtis vadit ꝓ expenſis ad deponendū,ſed tñ ſine ſpe aut certitudine expenſarū non iret.Ex hoc ſequit̃ ꝙ licet muneribus,adhortatiōe,& precibus inducere alios ad opera ſupererogationis,ſicut adactus pręceptorū,dū per illa intendimus eorū animos affectos reddere vt nobis credant,& perſuadentibus bonū acquieſcant.ſic p̄ceptū legimus Matt.v.Sic luceat lux veſtra corā hoībus,vt videant opera veſtra bona &c.Itē Aug.Sic debet homo diligere ꝓximū ſuū,vt quē poterit beneficiētiæ cōſolatione,vel informatione doctrinæ,vel coerctione adducat ad colendū deū.xxiij.q.iiij.debet.Sic oīm doctorū ſentētia pauperibus eleemoſynas damus,vt ꝓ nobis orent,nō quaſi orationis præciū,ſed vt eorū beneuolentiā nobis cōciliemus,& ſic affecti charitatiue ꝓ nobis oratiōnē fundāt.Nihil em̄ ꝓfutura nobis eſſet oratio quā paup̄ funderet ꝓ pecunia,ex quo oratio talis labē cōtinet ſimoniæ.intelligo dū
M ꝓ pecunia fundit̃ tanq̄ ꝓ precio.ſecus ſi deū precat̃ vt pecu
M niā donet,ſanitatē largiat̃ &c.tenemur em̄ ſpūalia (vt dixi) gratis hoībus exhibere.Sed mirū videt̃ ſi talis oratio ſit peccatū,qūo ſimoniacū ſit aut culpabile ſic orare ꝓ p̄cio, non em̄ eſt act⁹ ſpūalis q̄ eſt peccaminoſus,ſed ſeruilis ſeruitute pc̄ti,ad q̄ ſpūſſctūs ſupnaturaliter ac miraculoſe nō cooperat̃.Dico ꝙ orōo illa ſolū eſt ſpūalis ꝑ cauſalitatē,q̄ ad effectū.ſ.ſupernaturaliter concedendū illi ꝓ quo fundit̃ oratio.

qvoad animũ ipſius orãtis licet ad effectũ illũ nõ ptingeret illas em̃ pces ſordidas nõ exaudit deus & ſic ,ppter opinio nẽ vel animũ ĩpetrandi p talẽ ordinationẽ aliqd ſupnatura liter ſimonia cõmittit. Sed dubitabis an licet ,pmittere pecu niã vt faciat opus bonũ ad qđ alias nõ tenet: verbi grã: ma ter ,pmittit filio veſtẽ nouã ſi miſſam quolibet die audiat & feſtis ſermonẽ aut paupes viſitãdo cõſolet. itẽ cũ noſtra eta te tãta ſit hoĩm fragilitas dũ minis cogunt ad bonũ euaſio nẽ pœnę habẽt finẽ opis: an licet matri metu pœnæ ,ples co gere vt miſſas audiant, paupes cõſolent & opẽ ferãt. Qm̃ p eo dubiũ videt qa ſtatuẽter tpalẽ finẽ ſpũalis opis peccare vident. vñ Hie. ſi martyriũ fecerimus vt noſtræ reliquiæ ab hoĩbus honorent, & vulgi opinionẽ ſectãtes ſubſtantiã no ſtrã vſq; ad mẽdacitatẽ ,ppriã dederimus: huic opi nõ tã p̃ miũ q̃ pœnæ debent & pfidie magis tormẽta ſunt q̃ coro na victoriæ. ſ. q. ſ. vide etiã q ,ppter p̃ſentẽ pudorẽ dat vel vt careat tedio interpellãtis nõ vt reficiat viſcera indigentis: & rẽ & meritũ pdit: vt habet gl. ij ad Cori. ix. in v̾bo. nõ ex tri ſtitia aut neceſſitate. Hinc vr̃ hoc caſu inducere ad pc̃m̃ q minime licet Vñ Bonifa. d. c. q̃pio. ſ. q. ij. dicit q dubitatio monachorũ (an. ſ. alteri monaſterio poſſent munera dare vt eis cõcederent ſuũ abbatẽ eũ anxiũ reddidir & ineptũ quia nõ legimus dñi diſcipulos & eorũ miniſterio cõuerſos: quẽ piã ad dei cultũ aliquẽ muneris interuentu ,puocaſſe niſi for tẽ de pauperũ alimẽto qs in cõi ,pponat quorũ nullis cuiuſ cunq; ,pfeſſiõis eſſet victualia negabant. Scimus equidem q omne datũ optimũ & oẽ donũ, pfectum deſurſum eſt à quo bone volũtatis donũ accipit qui ſancto deliberationis arbitrio deo ſeruire diſponit: cõcludẽs: reſtat ergo vt qui ,p aliqua eccl̃iæ ſuſceptiõe munus accepit deiſ donũ qđ à pa tre luminum deſcendere debuit vendat: munus autem lar giens importunus emat vbi papa ſentire videtur illicitum: vt munus detur ,p cultu ad quẽ p̃ceptũ nõ aſtringit cũ etiã ante donũ dei & diſcipuli indifferenter cuiuſcũq; ,pfeſſionis hominibus alimẽta dabant. Ex altera parte in oppoſitũ ad duci põt p̃cib9 & munerib9 licitẽ ĩpetram9 alteri remiſſio

nem iniuriæ,intellige quo ad actionẽ.Itẽ nemo ſanæ mẽtis dixerit peccare illũ q paſſim iniurias induxerit non ſolum rãcorẽ dimittat,ſed(qđ pfectionis eſt)bñuolentię ſigna exhibeat.Itẽ cõpatiẽ qs pauperi,nec habet vñ eius neceſſitatẽ releuet.ſi põt mẽdicando illi eleemoſynã impetrare:quare non põt ſociũ habentẽ pecuniã pce aut muneribꝰ vt det eleemoſynã flectere.humiliter rogãs vt ſi nõ ꝑpter deũ velit,ꝑpter ipſum faciat,ſuo tpe maius ſeruitiũ ab ipo ſuſcepturus?Et loquor in caſu quo alius neceſſitate pcepti dare non tenet.Hæc oĩa ſunt officia charitatis,q̃ pperã nõ agit j.ad Corin.xiij.ergo &c.℄ Rñdeo,non ſemp actus officio
N genere bonus ex hoc induit rationem culpæ,quin pro tpali
N cauſa,puta lucro,pœna,aut dãno euitando.Patet in directione errantis p viã,in defenſione opprimendi p inimicos in cura ægrotantis aliàs neceſſario morituri,ꝑ qbus oĩbus licet ab habente pecuniã capere.Itẽ immunitas à dedecore, ſiue ſeruitio honoris illæſi plus valet q̃ pecunia:& liberatio à moleſtijs eſt res digna pcio.Qui ergo ꝑpter eorũ alterũ pecuniã dat,nõ pdit eã,niſi vtiliter.Magnæ aũt prudẽtiæ eſt ſcire rẽ ſuã vtiliter pdere:imò cũ fama noſtra ſit ꝓximis neceſſaria,ſi ea intentione demũs,ne ꝓximi de nobis male ędificent,eſt actus virtutis materialiter & formaliter. Secus tamen qñ ex caſu & circunſtãtiarum occurſu ꝑpter bonũ virtutis agere oportet,vel ex charitate ꝑpter deum: qui tunc ob aliũm finẽ agit,ad minus per omiſſionem peccat.Et hoc caſu procedit textus Philoſophi.iij.Ethic.de reipub.defenſione ob fugã dedecoris,& ambitũ honoris:q̃q̃ nec Philoſophus dicat illos actus culpabiles,ſed tũc nõ eſſe actus virtutis fortitudinis.Nec eſt idem de dãtibus eleemoſynam vt videantur ab hoĩbus:quia certe hoc peccatũ non eſt ſi velint videri ab hoĩbus eo quo faciũt finẽ,puta faciũt ad complacendum ijs quibus donant:ſi hoc exprimant,& alijs notum eſſe velint,nihil peccati cõtinet.Licet eñ mihi ad conciliandum fauorem rem meã dare.ſed vult Saluator cum faciunt vt videantur ꝑpter deum facere,& ipſi inanẽ gloriam aucupantur,non autem propter deum faciunt:qđ

eſt hypocriſis, aliud ſcilicet velle apparere quã ꝙ intus ſit. Quidã tñ ſunt actus ob terreni muneris cõpẽſationẽ nullo modo factibiles, puta ſubire mortẽ, exponere corpus pericu lo: & de illo ꝓcedit textus hic. Ad ꝓpoſitũ noſtrũ, prece vel munere iducere aliũ vt bonũ opus officio ſeu genere faciat, nullũ eſt peccatũ: quẽadmodũ nec alius peccat hoc opus fa ciẽs vt nobis gratificet̃, niſi in caſu: vt dixi. Et ſic matres co gũt ſuas proles muneribus vt ꝓ cauſa finali alliciãt ad con ſolandũ paupes, vt miſſæ interſint vel ſermoni, pauperibus opẽ ferãt: & ſic procedunt argũmenta poſt oppoſitũ cũ in= ducimus ad remittendũ actiones iniuriæ, & muneribus fle= ctimus ad exhibendũ inimicis opera & ſigna beneuolentię. ꝙ ſi forte vltra intendant cogere vel inducere vt rẽ agãt be= ne & meritorie, fallit matres & alios opinio, vt de metu pœ= næ eſt tex. Augu. in. c. ad fidẽ. xxiiij. q. v. Nã benefacere nemo põt, niſi elegerit, niſi amauerit &c. Et idẽ eſt de munere, cũ operis meritorij vt huiuſmodi nequeat abſq; vitio deputa ri terrena merces, cũ illa qualitas ſpecialiter inſit operi ſup= naturaliter à ſpiritu ſancto. Et forte excuſat ſimplicitas à cul pa quo ad inductionẽ, v t alij velint apud deũ mereri ꝓ ter= rena cõpenſatione. Et certe raro eſt intẽtio obſequentiũ, vel etiã eorũ qui inducũt ad talia opera. Qđ inductũ eſt de diſ. ca. ꝙ pio. ꝓcedit de opere priuilegiato, videlicet de ſuſcipiẽ da cura animarũ, vt puta vt p̃eſſet tanꝙ abbas. Et ita cur= rit cũ textu Hiero. de martyrio. poterãt tñ ꝓ adminiſtrãdis tẽporalibus ſeorſum mercede aliquẽ cõduxiſſe, & alteri mo naſterio ex intereſſe lucri ceſſantis vel dãni emergentis recõ penſationẽ dare. Nec obſtat omne donum perfectum eſſe à deo, & ꝙ non legimus diſcipulos quempiã prouocaſſe mu neribus ad cultum dei &c. Multa eñ egerunt diſcipuli quæ non ſunt ſcripta. Et certe munere ſanationis & conſolatio= nis) vt legimus) multos prouocauerunt. & de dono à patre luminum nimis generalis allegatio eſt. Pro eodem eñ actu quo mereor, licite pręmium capio: videlicet vt pauperibus patrocininm vel aliam ſeruitutem impendam, capio ſtipen= dium à principe: ſicut medicus à ciuitate vt pauperibus gra

tis ſeruiat:ſed vt meritoriũ inæſtimabile eſt,nec poſſet pro munere in aliũ transferri:ita quoque minime licet velle trãſferre in aliũ ꝓ munere ea ratiõe qua meritoriũ eſt. Vñ prius dictũ eſt,licet capere pecuniã pro ſubſtãtia actus meritorij, ſed nõ pro illa qualitate,ſicut calicẽ cõſecratũ vendere poſſumus,ſed nõ pluris qa cõſecratus eſt.Ex his oĩbus de ꝓpoſita difficultate in accipiẽdis diſtributiõibus dico, ſi velit ſeruire deo in redẽptionẽ animarũ,ꝓ pecunia ſeu obuẽtiõe diſtributionũ,ſimoniã cõmittit, nõ ꝙ ſpiritualem actũ det ꝓ munere,ſed ꝓ volũtate dandi.eo ipſo eñ quo ꝓ munere facit,nõ eſt actus à ſupnaturali dono ſpiritualis,ſed põt licite moueri ſpe accipiẽdi diſtributiões ſibi & cõfratribus relictas,vt diſpõne ſubiecti quodãmodo aptificãte ad volẽdũ: vel(& facilius eſt)in illis pro labore ſuo diſtributionẽ capere,& ſpirituale meritũ gratis velle illi q bñ fecit cõicare. Ex eodẽ patet rñſio ad adiectionẽ de penſionarijs ad cantũ vel alia officia ſpũalia.¶Ad quartũ principale ad primã ꝓbationẽ ceſſat apud principẽ lex Iulia ambitus quo ad pœnã propter prẹſumptionem iuſtitiæ principis. Sacrilegij enim inſtar eſt dubitare an dignus ſit quẽ princeps elegerit. xvij. q.iiij.ſi quis ſuadente.Poteſt nihilominus à principe dignitas magiſtratus ambitioſe peti,& ſecundũ veritatem à principe circunuento vel aliàs ſciente nõ merito conferri: ſed beneficio iuris(vt dixi) ꝓpter prẹſumptionem legalitatis principis huic ambitioni pœna eſt adempta.In ꝓpoſito aũt noſtro ius quo ad immunitatem pœnæ ſimoniacorũ nihil diſponit,ſiue à principe ſiue ab alio quouis beneficium ſimoniace aſſequitur.Nec ſequitur,princeps confert beneficium pro pecunia:ergo ipſo facto cum acceptante diſpenſaſſet vt beneficium ſeruare poſſit,& pœnas iuris minime incurrat. Nam (vt notabiliter decidit Ioan. Andr. in Mercurialibus reg.cui licet.)ſi epiſcopus ſtatuit pœnam excommunicationis ipſo facto omnibus ludentibus ad hazardum, non propterea liberatur qui inductus ab epiſcopo cũ ipſo ad hazardum luſerit,imò poſtq̃ ille excõmunicationẽ incurrerit,epiſcopus denuo cum ipſo ludens maiorem excommunicatio-

nē incurrit cōmunicās ipſi criminoſo in crimine dānato,& ꝑ prima vice morē tm̄,niſi induxerit.tunc eī̄ cenſeē cauſa cur alius ludit,& ſic vt operās maiorē excōmunicationem: queadmodū ſi eius mādato vel conſilio clericus ꝑcutiat.c. mulieres.de ſentē.excō.Ex hoc nota ꝙ dās cauſam actui alterius pœnā incurrit quā ꝑ actu nō incurreret quē pſonaliter exerceret.Et ꝓpoſito nr̄o efficaciter meo iudicio ꝓbat Panor.ſ.c.de ſimonia,ꝙ papa ipſe ꝑ pecunia beneficiū confe- rēs,a ſimonia nō eſt immunis,p.c.ex diligēti.eo. tit.vbi dicitur ꝙ pſtatio homagij vel iuramēti ꝓ bñficio acquirēdo, diuinis & humanis legibus cōtraria eſſe dignoſcit.Idē ad Iō gū deducūt Durā.& poſt eū Palude.xxv.diſ.iiij.Verū tñ eſt ꝙ papa pœnas iuris incurrere nō pōt.Eſt eī̄ ſolut9 legib9, qa princeps.ff.de legib9.l.princeps.& ita diſſimile eſt de epo Licet eī̄ ſtatuto ꝓprio non ligeē,vtiꝗ tñ ſnīa iuris.ſed nec diſpēſare videē cōicans cū alio i crimine,niſi exprimat:quē- admodū ſciēter ybo aut oſculo ꝑticipans excōicato,ꝑ hoc abſoluere ipm̄ nulla rōne cēſeē,niſi ſe velle exprimat illū ex hoc ꝓ abſoluto haberi,vt eſt textus in Clemē.ſi ſummus pō tifex,de ſentē.exc. Et ſic patet opinionē Palude q̄ ad hoc iure nō eſſe fundatā.Ad ꝓbationē inductā ꝙ licet ab alio emere, rñdeo ꝙ beneficiū i.c.ſ.de vſuris,nō capiē ꝓ iure ꝑcipiendi ꝓuentus annexus officio ſpirituali, ſed ꝑ ipſa poſſeſſione vel fructibus à laico minus iuſte detētis.& hoc licite redimi pōt etiā interuentu p̄cij.nō ſolū p viā mutui:queadmnū di- cit gl.in c.dilectus.i.ꝙ dicimas de manu laici liceat redime- re niſi;obſtaret ꝓhibitio q̄ illa de cauſa emanauit,ne traherēē in exēplū,& laici ſe credāt ius in decimis hr̄e.c.decimas.xvſ. q.vij nec tñ eps redimēs ſimoniā cōmitteret.ſecus de iure an nexo officio vel ordini ſpūali:qa hoc in laicū cadere nō po teſt,neꝗ per ipm̄ de facto occupari.¶ Ad primā confirma tionem dico verba Augu.Rectæ ſunt omnes volūtates &c. ſicut & verbū ſaluatoris,Si oculus tuus ſimplex fuerit,non habere locum in medijs ex genere malis. Non enim ſi furer vt propter deū pauperū inopiam releuem,excuſor à culpa xiiij.q.v.forte.aut vſurā exercens ꝓ impendēda pauperibus

miſericordia ꝓpter deū.xcvj.diſt.ſicut nō ſuo.aut mētiēs vt opitulāte mēdacio aliū ad æternam ſalutē perducā.xxij.q.ij. primū &c.ſed dare ſpūale ꝓ precio,eſt ex genere malum,vt eſt venditio vel emptio:quia cadit ſuꝑ materiā indebitam. ideo relatio in vlteriorē finē bonū,actū ipſum iuſtificare ne quit. ℂ Ad ſecundā cōfirmationē nego conſequentiā:& ꝓbationē ex.vij.Phyſi.dico ꝙ per duplū mouens nō intelligitur mouens duplæ virtutis.Nam hoc multo velocius ſæpe moueret ꝙ̄ in duplo:vt exemplariter declarat doctor profundus tractatu quē edidit de ꝓportione motuū in horologio plumbū deducens ſignū indicans ſi duplet,plus ꝙ̄ in cētuplo citius deducet ipſum:imò ſi augeatur ſolū ad mediū. Sed intelligit per mouēs dupulm cuius virtus ſic excedit,vt ſit duplo magis motiua.Iam applicādo huius intellectū ad extenuationē culpæ,nō ſufficit oſtēdere finē duplo meliorē, ſed ſimul ꝓbare oportet ꝙ talis vim haberet duplo extenuādi.& hoc non probaē.Huius ſimile eſt,ægritudo frigida curatur calido.ergo curareē velocius in duplo per illud improportionatū eſſe ad curandū.ſtat enim illud improportionatū eſſe ad curandū,& ꝙ corpus magis diſtēperaret,ꝙ̄ diſponeret ad ſanitatē.Cū aūt dicitur,da oppoſitū,& ſequitur ꝙ finis aliquis minoris bonitatis æquē &c.nego ſequelam:& ad ꝓbationē cū in finibus ꝓcedatur ad alias ſpecies finiū, nō eſt ꝓprie ꝓportio dupli vel tripli in bonitate,ſed vnus aliū excedit in infinitū,cū tñ ſit finitæ bonitatis.Admiſſo tñ in finibus eiuſdem ſpeciei vel diuerſæ ꝙ in infinitum procedatur duplando:non debet propterea(cum alius finis in infinitum procedat)deueniri ad aliquem æquē attenuātē:ſicut nec per augmentum & intenſionem opinionis poteſt deueniri ad certitudinē ſcientiæ:quæ eſt tamē certitudinis finitę. Ad aliud de verbo Philoſophi.j.de cœlo.&.viij.Phyſ.reſpōdeo,aliud eſt de cauſa effectiua,aliud de eo quod ſe tenet ex parte materiæ vel finis.nā finis infinitæ bonitatis nō reddit actum infinitæ bonitatis,& efficiens infinitum ſiue infinitæ virtutis cauſaret neceſſario effectum infinitæ virtutis. Intellige ſi ſit naturaliter agens & immediate.ſicut ergo infinitas

infinitas virtutis effectiuæ nō finit finitū eſſe ſuū effectum: &finis infinitas admittit ſuū effectū finitū eſſe:pariformiter in ꝓpoſito de attenuatione culpæ datur ſimile:ex diſpoſitione materiæ anima mouet corpus gradiendo tardius ꝓpter grauitatē.tñ ſi tota grauitas auferatᷣ,nō ꝓpterea ambulabit homo in inſtanti.Et anima nunc cōiuncta corpori nequit ipſum alio modo ꝙ̃ ambulādo,ſaltādo,vł modo ſimili mouere.Secus cū erit ſeparata,ſicut nūc in angelis. Ad tertiam cōfirmationē rñdeo,vt nō licet mortuū ſuſcitare pro pecunia,quāuis acceptio pecuniæ vlterius in releuamē pauperū ꝓpter deum ordinaretᷣ,ſed eſſet ſimoniacū dare & accipere: ita ſimiliter de quolibet alio ſpirituali. Cōmuni em̄ ꝓcepto mandatum eſt:Gratis accepiſtis,gratis date &c.Vnde nō ſequitᷣ: Accipio pecuniā ꝓ ſpirituali vt pauperes reficiā principaliter,ergo non vendo ſpirituale.patet de mercatura cuius motiuū pricipale vel finis apud chriſtianos ſæpe eſt pietas,dū ſcilicet mercantᷣ vt de lucro pauperes ſuſtentent,fidē tueantᷣ,& miſerabiles pſonas ꝓpter deū defendāt:nō minus tamē ſuas merces vendūt.ergo ordinatio ad vlteriorē finem bonū non releuat quo minus dare ſpirituale pro temporali ſit venditio.Nec conuincit ꝓphetæ verbum: Inclinaui cor meū&c.quia loquitᷣ nō de retributione alicuius tēporalitatis,ſed æternæ beatitudinis,in quā non actus hos tantū vel illos,ſed totā vitā ordinare debemus.iuxta ſententiā Augu. xj.de trinitate.c.vj.Nec verbum Philoſophi probat ſuā intentionem.Cum enim.iij.Topico.pro regula poſuiſſet ꝙ plura bona ſunt magis eligenda ꝙ̃ vnum tantum, excepit, niſi vnum eligatur propter alterum: quia tunc nihil magis vtrumq; eligimus,ꝙ̃ vnum tantum,vt ſanum fieri aut ſanitas,eo ꝙ ſanum fieri eligimus propter ſanitatem.Et non dicit vbi vnum propter alterū,ꝙ ibi eſt.Vnum tantū.Factio enim ſanitatis ſiue curatio aliud eſt à ſanitate.Et qui merces vendit vt de lucro penuriā pauperū releuet,vere vēdit, cum tñ vlteriorē finem intendit.Sed forſan doctor ille cōſolatorius intēdebat ꝙ ſpūalia ſic licet exhibere deo ꝓ tpali ab eodē impetrādo,& ſic licet veritatē habet,vt ſupra dixi

q̄ño ad hoĩes quibus iubemur gratis ea dare. Ad verbum Auguſtini, ſolũ intendit ꝙ tunc nõ q̃ritur gratificatio, ſeu cõplacentia hoĩm vt finis principalis, ſed vt finis ſub fine. Sed nõ dicit licitũ baptizare vel cætera ſpũalia hoĩbus dare, vt placeamus eis vel grati ſimus. hoc eñ nõ eſſet gratis. Sed opa exteriora bona licet eis exhibere vt eis grati ſimus, ſed nõ ſub qualitate qua ſupernaturaliter ſunt a ſpũſctõ: ſicut non licet mercatori velle in futurũ ex charitate mercari ꝓ pecunia. Tũc eñ modũ ſupnaturalẽ actus poneret ſub ꝑcio. Ex his patet ꝙ q dat ſacramenta vel bñficiũ ꝓ pecunia cõuertẽdo in eleemoſynas pauperũ ꝑpter deũ, alias nullo modo daturus bñficiũ vel ſacramenta ꝓ ꝑcio. quia vere vendit ſpũalia, nihil releuat eũ a ſimonia illa relatio in finem
R bonũ vlteriorẽ, nec ab vſura ſi dicat, Do tibi mutuo vt lu-
R cro fœnebri pauperes alam. Et ſtultũ eſt opinari ꝙ mẽte liceat ſic velle, ſed nõ voce exprimere. Nec lucrũ mercaturæ eſt chriſtianis ꝓ fine principali, eo mõ quo Bonauen. loq̃t: tñ vẽdunt. Non ergo ſufficit canonico eunti ad eccleſiã vel le pro ſpe ſpũali, videlicet vt valeat ad redemptionẽ aĩarũ, recipere diſtributiones, intendẽdo hoc vt finem minus principalẽ: nec ſufficit ꝙ forte cogitãs de deo, ꝑpter ipſum vellet idẽ ſeruitiũ ſpũale facere, vt vr̃ Bonauentura ꝑtendere a contrario, dicẽs tunc ſimoniã committi qñ cogitãs de deo nullo modo fortaſſe vellet facere ſine ꝑcio. Rõ eſt, qa opus gratis vel mercimonialiter impendiť ꝑ reſpectũ ad cauſas vt nũc. Nihil eñ minus vendo Ioanni tunicã, quanuis vbi aduerterẽ ꝙ̃ ſit de me bñ meritus, ei donarẽ. Impertinenter etiã adducit illam legẽ tertiam. ff. de lega. ſ. vbi caſus eſt ꝙ conditio exp̃ſſa q̃ alias tacite ineſt: nõ facit legatũ cõditionale. Quòd ergo liceat exprimere ꝙ actũ ſpũalẽ hõ ꝓ tpali facere intendat, quia hoc tacite non ineſt, cum debeat gratis miniſtrari, imò & in mutuo pactio de temporalitate ꝓ mutuo veram vſuram inducit, vt tenet gloſ. & Archidi. in ca. ſi fœneraueris. xiiij. q. iij. & doctores cõmuniter theologi & canoniſtæ. Nec obſtat quòd ſuſcipiẽs ſpiritualia vel mutuum, eſt naturaliter obligatus ad antidora. Quòd ergo li-

ceret explicare ꝙ hō ſpe faciat propter ſperatã gratitudinẽ, quia licet ſuſcipiẽs obligeť: tñ actio non ineſt vt tacitus finis: imò hoc eſſet ſpũale miniſtrare nõ gratis, & mutuũ dare nõ liberaliter, cũ hoc ſaltẽ fuerit finis principalis. Nõ oportet ergo ſi ſuſceptioni obligatio talis ineſt, ꝙ ergo nobis liceat ꝓpter futurã illã obligationẽ facere. Latius de hoc dixi tractando materiã vſurarũ. ¶ Ad quintũ, Permutatio ſpũalis pro ſpũali facto partiũ, verã cõtinet ſimoniã. Hinc eſt ꝙ nullatenus poſſunt partes ſuꝑ ꝑmutandis bñficijs paciſci. de rerum ꝑmutatione, q̃ſitũ. ſed poſſunt licite cõcipere inter ſe qd à ſuperiore fieri deſiderant, q ſua auctoritate transfert beneficium vnius in alterũ, & ecõtra: imò niſi ius ſpecialiter ꝓuideret, liberum eſſet ſuperiori beneficium ad cauſam ꝑmutationis vacans cuicunq; ꝑſonæ indifferenter cõferre. Ad aliud de ſuppletione inæqualitatis ꝑ pecuniã, valde errauit Angelus: qa neq; hoc notat Panor. neq; text9 hoc probat. loquitur enim vterq; & text9 & Panor. exꝑſſe de poſſeſſionibus permutandis, q̃ poſſideãtur iure proprietario: vt in caſu textus de monaſterijs: ad q̃ mere ſpectãt & poſſeſſiones illarũ curarum proprietario iure, quas ſcilicet (vt notat Panor.) habita ſola licentia ſuperiorum poterãt vendere, & non ſuperior habebat illa vendere. Secus q̃n bona aliqua poſſidentur in titulum, puta gratia officij ſpũalis cui annectuntur tanquam beneficium. & ideo textus in dicto. c. ad qõnes. notanter dicit ꝙ permutatio eccleſiarum per ſe debet celebrari, & poſſeſſiones etiã commutari ſupplendo ínæqualitatem per adiectũ precium, ſic tñ quod illi contractus nequaq; ſibi inuicem permiſceantur. Q̃n autem in noſtris permutationibus beneficiorum bona transferũtur in alium, hoc ſolũ fit gratia officij ſpiritualis. & ſic eſſet contractuum permixtio. Ideo ſpecialiter notari debet ille error Angeli. Ad aliud de officio temporali hoc non licet, nec practicatur ſine ſpeciali licentia ſummi pontificis, cui iuris ordinatio, ſcilicet quòd præbenda connexa beneficio ſolũ cõferri habet cõcomitanter gratia ſpiritualis beneficij ſeu officij, man9 claudere nequit: imò ei9 cõceſſiõe poſſent

tēporalia illa vēdi. Secus de ṗlatis inferioribus, q iuris diſpō ne arctant, & principis priuilegio in hoc nō gaudēt. De pē ſione rn̄deo ꝙ etiā nō licet ptibus de p ſione paciſci, ſed tra ctare, & ſupioris diſpoſitioni cōmittere, ſicut in pmutatio nibus. Nec credo pēſionē redimi poſſe ſine ſummi pōtificis licentia & auctoritate, cū aſſigneē quodāmodo ſpūaliter in alimētationē pſonæ, & ſua auctoritate poſſet ab initio in ternire pecunia, quēadmodū officiū tēporale: ꝑpter cām q̄ dicta eſt. Secus de ṗlatis inferioribus ſummo pōtifice. Et ſic nō obſtat de p̄benda quā eccleſia pōt laico vēdere, vel à lai co redimere, q̄a hoc ſolū ꝓcedit cū nō habet ſpūaliter pau peri in eleemoſynā cōferri. De regulis iuris adductis in argu mēto dicit Gerſon tractatu de contractibus, rationabilē li mitationē eſſe qn̄ factū in ſe principal'r ꝓhibeē: ſecus dū mo dus ſeu via eſt in ꝓhibitione, vt lucrū de pecunia p viā mu tui eſt ꝓhibitum: per viam contractus emptionis nequaꝗ̄. Sic in ꝓpoſito de aſſecutione pecuniæ ꝑ tēporalitate q̄ con nexa eſt ſpiritualibus in bn̄ficio. & ergo male infertur vlte

T rius quòd liceat paciſci de penſione pro alio expediēda, aut

T quacunꝗ̄ temporalitate minima alteri præſtanda, vt ex ſu perioribus liquet. Ex quibus facile eſt deprehendere quid veritatis habeat opinio dicentium papam in venditiōibus beneficiorum non committere ſimoniam: & quid opinio quæ in altero extremo eſt, ꝙ vendens beneficium connexam habens ordinis executionem, aut animarum curam, aut hu iuſmodi ſpirituale, committit ſimoniam, & contra ius natu ræ ac dei peccat. Prima nanꝗ̄ procedit cum papa ſolum in tendit temporalitatem illam ad vitam vendere, & non me dio ſpiritualis officij transferre. Altera vero cum beneficiū vendit vt connexū ſpirituali officio, ſeu vt medio eius velit transferre, ſicut neceſſario habent facere inferiores. Ad ſextū dico ꝙ quantūcūꝗ̄ tenuiter eſt fundatus cōuētus, ſi ꝑpter temporalia recipit perſonam minus habilem, & quam aliàs habita competentia facultatum non reciperet, ſimoniā cō

V mittit. Item ſecundo ſi perſonam habilem recipit cum ſuffi

V cientia facultatum ꝓ ſuo victu, ſed non niſi illa etiam mona

ſterio velletdimittere poſt mortẽ:vt recte dicit Altiſ.eſt ſimonia. Tertio ſi pſonã recipit i fratrẽ,vt aliqd emolumẽti in eos redũdet,plus ſcilicet requirẽtes ꝙ ad tenuẽ victũ recipiẽdi ſufficiat:iterũ ſimonia eſt.Quarto ſi habẽt ſufficiẽtes facultates ad plures enutriendũ,ſed cupiũt ditare monaſteriũ,aut reponere in theſaurũ ꝑ futuro tpe.ſi forſan pietas Chriſtiſ deliũ defecerit quo ad eleemoſynarũ elargitionẽ in conuentũ,& nolint recipere niſi eũ q bonorũ ſufficiẽtiã ꝑ ſui alimẽtatione adducit:non gratis in fratrẽ recipiũt,& ita ſimoniã cõmittunt.Quinto ſi æquẽ qualificatorum,& ad monachatum habiliũ:diuitẽ ꝑpter facultates recipiũt ſpreto paupere,ſimonia eſt,quãuis vterq; inſtet,& pauperẽ recepturi eſſent vbi eũ ſolummodo inſtare contigiſſet.quo caſu tñ licuiſſet p ſortẽ dirimere difficultatẽ qs alteri pferri debuerit:vt primo de doctrina chriſtiana Aug.docet faciendũ eſſe cũ duobus æquẽ egentibus alteri tantũ p noſtram ſuccurrere poſſumus eleemoſynã.Sexto ſi oĩno ſint paupeҫres,& nõ habẽt vnde vltra numerũ receptorũ aliquẽ alant, nec ſint ex ordinibus mendicantiũ:an tunc liceat cæteris patribus recipere illũ q vñ ſibi victus neceſſaria miniſtrare poſſit adducit,dubitãt doctores,& fouẽt contrarias ſnĩas.ſecurius aũt eſſet eo caſu nullũ recipere prius ꝙ receptorũ aliquis moriat.& poſſint bona cõuentus ad ſubminiſtrationẽ victus ſufficere.Et cũ dicit,Licet pbendã victus alicui vendere etiam in monaſterio abũdanti:ergo põt ſimul gratis recipi in confratrẽ,& mercimonialiter ad pbẽdã admitti.Dico aliud eſt pbendam vt connexam fraternitati qrere, aliud qrere ipſam vt in ſe nuda quædã tpalitas eſt.Et in his oportet fraudẽ cauere,ne vnũ fiat,vt fieri fingat in locum alterius:queadmodũ epiſcopus vult libere & gratis cõferre pbendam,ſed illi dũtaxat qui domum ſuam cõparauerit duplo precio ad iuſtũ valorẽ,vel qui ſecũ vadiũ inierit ꝙ ei ꝑuiſum nõ erit de præbẽda intra annũ pro centũ aureis, aut forte qui ei domũ vicinã eccleſiæ vẽdere voluerit iuſto precio.is eñ cõmittit in legẽ,qui verba legis amplexus,cõtra legis nititur voluntatẽ.l.non dubiũ.C.de legibus.Hinc

in.c.tua nos.de ſimonia.poſtq̃ dixiſſet papa,Siquis ſine pa
cto & conditione qualibet eccleſiæ ſuæ bona dederit,rogãs
humiliter vt in canonicũ recipiat,& ſua bona ei retinere li-
ceat ꝓ p̃benda,clerici quoq̃ eccleſiæ pure cõſentiãt:hm̃oi
receptio fieri potuit abſq̃ ſcrupulo ſimoniæ.Adijcit in cau
da q̃ licet taliter r̃nderit,cum ei de manifeſtis tantummodo
datũ ſit iudicare,ſi t̃n is q donationẽ facit,ea intentione du
cat,vt ꝑ tꝑoralia bona q̃ offert,ſp̃ualia valeat adipiſci,&
clerici qui eũ in fratrẽ admittunt,nõ eſſent eũ niſi tp̃alia cõ
moda ꝑciperẽt admiſſuri,apud deũ vtriq̃ culpabiles iudi-
cantur.Nec intelligit hoc de tp̃alibus commodis ꝑ clericos
imburſandis,cũ iuxta caſus poſitionẽ ſua bona ſit in p̃ben-
dã retenturus.Et certe idẽ eſt an ſua vel eccleſiæ cõmoda q̃-
rant vel etiã pauperũ ꝓ ſp̃uali miniſtrãdo:vt eſt textus in
c.ex multis.ſ.qõne.iij.¶ Ad ſeptimũ qd r̃nderi debeat,pa-
ret ex ijs quę in corpore qõnis de ſeruitio dicta ſunt.Quod
aũt dicit Hoſtieñ.licitũ paciſci de ſeruitio pro certo ſtipen-
dio donec ꝓuideat de beneficio,cum modificatione q̃ non
exprimatur ſeruitiũ ſp̃uale:illic tremore trepidat,vbi non
eſt cauſa metuẽdi.Nam pro operis & labore ſeruitutis ſpi-
ritualis(vt ſupra dixi)licet paciſci,vt paſſim ꝑ vniuerſam
eccleſiã fit,cum officialibus ad curas vel eccleſias vel ad cã
tum.Quod addit licitã eſſe promiſſionẽ ſtipẽdij ſub condi
tione donec ei ꝓuideat &c.extãte quoq̃ cõditione ꝓmiſ-
ſionis obligationẽ reſolui,verũ dicit quo ad vltimã clauſu-
lã:videlicet q̃ cõditione extante reſoluit & perit obligatio
exſoluẽdi ſtipendiũ,ſed ve illi cui ꝓpterea cõfert vt obliga
tio ceſſet,cũ certũ ſit eo caſu ſp̃uale nõ gratis cõferri.Sed ſi
pactũ(vt cõiter in ſimilibus paciſci ſolẽt hoĩes) fiat q̃ poſt
adeptũ beneficiũ cõtinuare debeat ſeruitiũ,eſt ſimonia cõ-
uẽtionalis,ex quo tũc conuentũ eſt vt ex poſt ꝓ beneficio
ſeruiat.Et quãuis hoc forma verborũ non habeat,ſatis t̃n
videt in hoc q̃ ꝓmittitur ſalarium donec ꝓuideatur de be
neficio,quaſi tũc gratis &c.Et certe ſi ante ꝓuiſionẽ de be-
neficio deſeruire deſiſtat,non erit dñs ad ſalarij ſolutionem
obligatus.Intẽtio ergo paciſcẽtiũ videtur q̃ continuari de-

beat ſeruitiũ ſine ſalario in bñficij adeptione.Nec dic.c.tua nos.de ſimonia.probat licitũ eſſe vt quis intentione minus principali ꝓ beneficio ſeruiat,quia textus indiſtincte dicit ꝙ ſi ea intẽtione ducaĩ,vt p bona tpalia adipiſcatur ſpũa- lia:ex hoc reum conſtitui apud ſecretorũ cognitorẽ deũ.Tñ ibi p̃ſumitur ꝙ ille ſpũalẽ ꝓfectũ ſpũaliter intẽderit,ex quo ſolũ ſua bona petebat ſibi dimitti in p̄bendã.¶ Ad octauũ rñdeo ꝙ licet illa de qbus in argumẽto,ſunt actus ſpũales ꝑ cõparationẽ ad ſpm̃ humanũ,nõ tñ ſunt ſpũales ad ſpm̃ increatũ,ſic ꝙ ab eo miraculoſe ꝓcederent,vel aliquẽ effe- ctũ p ſe miraculoſe darẽt.Addo de p ſe,qa p accidẽs infor- matio iuſtitiæ facit hoĩes iuſte viuere,ſicut viſio ipſius viæ eſt cauſa rectæ ambulationis.cũ tñ illã nõ efficiat.ideo po- tius dicit cauſa ſine qua nõ,vt multi doctores etiã dicũt de intellectione reſpectu actuũ volũtatis:etiã ſuppoſito ꝙ ſit ſpũalis ꝑ cõparationẽ ad ſpm̃ increatum,adhuc licet in illis locare opas,vel ſtipẽdiũ vitæ accipere,qñ alias ad hmõi a- ctus gratis faciẽdos hõ nõ teneĩ.¶ Ad nonum quo ad pri- mã partẽ de collatione ſacramentorũ vel cogiĩ metu cõfer- re indigno,& nullatenus licet,ꝓhibẽte dño:ne ſctm̃ dem⁹ canibus.Mat.vij.In talibus nãqꝫ metus culpã eſt alleuiãs, ſed nõ excludit.ca.ſacris.de ijs q̃ vi metusve cãſiũt.Vel co giĩ metu ſacramẽtum cõferre dignis,& tũc licet diſtinctio de hoc an ne hoc caſu tpe quo miniſtrare debet cogiĩ,vel tpe ꝓ quo nõ teneĩ,ſeruiat ad ſciẽdũ an metũ inferẽs excu- ſari poſſit à culpa:nõ tñ releuat cõferentem ꝓpter metũ,ex quo gratis nõ cõfer ,ſed ꝓpter rerũ aut bonorum fortunæ aut corporis conſeruationẽ ſimoniace cõfert ſacramẽta.Et ibi notari põt caſus quo licite qs cogitur ad factũ per ſupe riorem quod veriſimiliter ſimoniace explebit.Circa hoc tñ aduerte ꝙ metũ paſſus vt ſacramenta conferat,põt dupli- cem habere intentionẽ.primã ꝙ ꝓ rebus conſeruandis aut vita vult ꝓ tũc occupari,& operas ſuas impẽdere miniſte rio ſacramẽtorũ,& diſtrahi à quiete vel alijs quib⁹ decreue rat intẽdere,& tñ forſitã acquiſitur⁹ erat lucrũ:& ſic excu- ſaĩ à ſimonia:imò & à peccato,ſi alias velit ſacramẽta gra-

tis conferre,ſic q nihil pro ſacramento nec lucrum nec euita tionẽ dãni. Aliam autẽ habere poteſt nõ æſtimãdo ſuas ope ras,vel impedimẽtum ab aliis, aut ĩtereſſe lucri ceſſantis,ſed ſimpliciter nollet ꝓximo illũ ſpiritualẽ fructũ, ſed ꝓpter dã ni euitationẽ vult conferre ſacramẽtum, & tũc ponit ſacra mẽta ſub precio,& ꝓcedit quod prius dictũ eſt,videlicet q ſimoniace cõfert ꝓpter metũ.Et idẽ iudiciũ eſt ſi actũ ipſum aut operationẽ miniſtrandi ꝓter lucrũ vel dãni euitationẽ fe cerit,cũ ipſum miniſtrare oporteat gratis fieri, cũ hoc ſit nõ gratis dare ipſumqđ gratis fieri debet.Quo ad aliud de reſi gnatione iuris ſpũalis ſeu beneficij diſtinguendũ eſt,vel cõ pellitur metu reſignare in vtilitatẽ hęretici,vl eius q aliàs eſt indignus:& nõ licet ob quecunq metũ hoc prẹambulũ ſuæ promotioni dàre.Vnde Amb. Cũ ſub cõminatione mortis ei prẹceptũ erat tradere &c.in lib quẽ Valentiniano impera tori porrexit,tũc mihi dicitur à ſacerdotibus, non multũ in tereſt vtrũ volens reliquas,an tradas altare Chriſti.Cũ enim reliqueris,trades.Atq vtinã mihi liquido pateret q Arria nis minime eccleſia traderetur:ſpõte me offerrẽ tuæ pietatis arbitrio.vt patet epiſtola eius.xxxij.Et quo ad hoc differen tiã facit inter eccleſiã & agros ĩ oratione quã in Auxentiũ cõ poſuit,& ſuorum conſolationem.Non faciant de agris inui diam,tollant eos ſi libitum eſt.non dono imperatori, ſed nõ nego.infra tributum cæſaris eſt,non negatur.eccleſia dei eſt: cęſari vtiq nõ debet addici:quia ius cæſaris eſſe non poteſt dei tẽplum.& epiſtola.xxxiij.Mandatur. Trade baſilicã.re ſpondeo,Nõ mihi eſt fas tradere,nec tibi accipere ĩperator. expedit domum priuati &c. vt in.c. conuenior. xxiij.q.viij.

¶ *Decimi argumenti ſolutionem nulla habent exemplaria ſed neq; quæ ſtiũculas habent quæ pro more Louanienſis academiæ principali quæſti oni ſolent annecti. Cũ enim huius de ſimonia quæſtionis explicatio eſſet longiſſima:non potuit eam præclariſſimus dominus Cancellarius hora rum ferme trium ſpatio,quantum erat meditatus,pronunciare.Poſtea ue ro nihil amplius quãpublice dixerat,ſcripto collegit eoq; tumultuario, & ſtudioſorum magnorumq; uirorum precibus extorto.Porro cum hæc im primerentur, cõmodum illuſtriſſimus Hiſpaniarum princeps archidux*

Auſtriæ, Burgundiæ cæterorumque dux Carolus, paternis ditionibus quod felix fauſtũ que ſit auſpice deo inaugurabatur: atque ob id Cancellarius ipſe, cui alteri Alexandro magno alter obtigit Ariſtoteles, eũ ad ſingulas prouincias comitatus, uſque adeo fuit arduiſſimis negocijs ue luti obrutus, ut uix magnatibus eius fuerit adeundi colloquendique copia. Quanto minus ei uacare potuit ut ad hæc ſeſe accommodaret: præclara quidem illa ac utiliſſima: ſed patriæ, ſed reip. ſed communi omnium ſaluti, quæ quidem ex principe per huius pendet conſilia atque inſtitutionem, poſthabenda. Proinde candide lector quod nacti ſumus, quãquam mutiłum, impertimur. Tu uero ne ingratus ſis, hanc precioſam margaritam magno ſtudio compara, & lætaberis.

Sequitur de corrupto iudice.

Quodlibetica quæſtio decima eiuſdẽ anno à ſalute humana. M.CCCCC.V. in ſcholis artium eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata.

VTrum leuitatis & corrupti animi iuſte culpetur index, qui etſi non facit, tamen vbi pecunia offerretur, iuſtitiam pro munere ſeruaret aut proſtituere, vel ſaltem in eum adduceretur affectum, vt cuperet contra iuſtitiam ſententiam licite ferri poſſe? Hæc quæſtio duo ſupponit, & quærit tertium. Primum ſuppoſitum, ꝙ miniſtrare iuſtitiam pro munere ſeu pecunia, ſit peccatum Secundum: optare vt aliquid liceat, vel ſine peccato contra iuſtitiam fieri poſſit, eſt culpabile & peccatum. Et tertio ꝗrit an is qui ſic diſpoſitus ac affectus inuenitur, vt oblato munere in alteram partium illarum flecteretur: ex hoc culpari debeat leuitatis & animi corrupti. ¶ In hac quæſtio- A

ne ꝓteſtationem ſanæ fidei ſuppoſitam habẽs, vtrinq; ea in ducam ꝙ magis facere mihi videntur ad perplexitatem. Et primo ꝙ liceat iudici pro munere ſeu mercede ſeruare iuſtitiã, quanuis non proſtituere: arguitur primo. Sine pc̃tõ vendit aduocatus iuſtum patrociniũ, & iuriſperitus rectũ conſiliũ, vt eſt Aug. ſnĩa in.c.non ſane.xiiij.q.v. ergo licet iudici &c. Conſequentia tenet, qa æque venditur ꝑ iuriſperitũ iuſtitia in recto cõſilio, & ꝑ aduocatũ in iuſto patrocinio, ſicut per iudicem in iuſto iudicio. Nec obſtat diuerſitatis rõ quam ꝑ̃tendere vr̃ Aug. quia videlicet iudex teſtes quoq; medij adhibent inter vtranq; partẽ, aduocatus vero & iuriſperitus ex vna tantum parte conſiſtunt: qa aduocatus iuriſconſultus adhibent ad demonſtrationẽ iuſtitiæ, quam vtraq; partiũ, modo nõ perperã & male agere velit, q̃rere debet ergo. ℂ Sc̃do ſic, Aſſeſſor q adhibetur vt oculus iudicis, in quacũq; cauſa etiã ſpũali licite capit ſalariũ ꝓ ſuo miniſterio, iuxta.c.ſtatutum.in.§.aſſeſſores.de reſcriptis.lib.vj. & plus facit ad deciſionem & ſnĩam ꝙ̃ iudex ipſe ergo ſimiliter licet iudici pro ſuo labore & miniſterio &c. Et cõfirmatur: quia conſulens eſt cauſa effectiua eorũ ꝙ ſiunt in ciuitate.ij. Phyſico. ergo ſi licet aſſeſſori mercedẽ ſiue ſalarium capere ſuæ efficientiæ, nihil videtur idẽ prohibere in iudice. ℂ Tertio ſic, quia iuſtũ eſt vt illi conſequantur ſtipendium qui pro tempore ſuum commode reperiuntur obſequium.xij.q.ij.charitatem. Item nemo cogitur de ſuo beneficium facere.x.q.ij.precariæ. Item nemo compellitur ſuis ſtipẽdijs militare.j.ad Corin.ix. ergo licet iudici ad ꝓportionem & pro rata laboris ſtipendiũ à partibus capere. Et confirmatur: quia omnes fatentur arbitrum poſſe ſtipendium capere. ita decidit Spec.ti.de arbi.§.ſi.verſi.ſed nũquid arbiter. & ſequuntur doctores in.c.cum ab omni.de vi.& hone.clerico. nec minus ſententiam dicit & inter partes iuſtitiam miniſtrat quàm iudex alicuius. ergo. ℂ Quarto per locum à relatiuis, quem inter alios tradit philoſophus.ij.Rhetori. Nam ſi vni iuſte ac bene agere intereſt, & alteri pati intererit: & ſi imperaſſe, etiam feciſſe arguit, vt

Nycomedon publicanorũ princeps arguit: ſi vobis locare turpe nõ eſt, nec nobis cõducere. ſed abſq; peccato põt quis iudici pecuniã dare vt recte ac iuſte pnunciet, quẽadmodũ & preces interponere, ſeruitiũ impendere, cõminatiões per ſuperiorẽ vel ſemetipſum aut amicos inferre vt a iuſto non aberret, eſt em̃ quo ad rectitudinis ſeu iuſtitiæ cãm idem de munere a lingua vel obſequio, qđ de munere a manu. ergo. Minor patet: qa dicit Aug. in d. capi. nõ ſane. Cũ iudicia & teſtimonia falſa vendunt̃, multo ſceleratius pecunia ſumit̃: qa ſcelerate etiã quãuis a volẽtibus datur. innuens cũ p iuſta ſententia quis dederit, ipſam turpitudinẽ nullã continere. Et confirmat̃: non licet pro quocũq; bono inducere pxĩmũ ad peccatũ. ad Ro. iij. Non ſicut blaſphemamur, & aiũt nos quidã dicere, Faciamus mala, vt inde eueniant bona. & ad Ro. i. Digni ſunt morte non ſolũ qui faciunt, ſed qui con ſentiunt facientibus. ſed offerens pecuniã inducit iudicẽ vt capiat. ergo ſi offerẽs ipſe non peccat, nec iudex. ¶ In oppoſitum videt̃ primo, qa ſententiæ venales ſunt ipſo iure nullę: vt eſt textus. C. qñ puocare non eſt neceſſe. l. venales. vbi dicitur, Venales quoque ſententias q̃ in mercedẽ a corruptis iudicibus pferunt̃ citra interpoſitæ puocationis auxilium infirmas eſſe decretum eſt. Idẽ. ij. quæſtio. vi. §. venales. Nec obſtat quantũlibet parũ munus acceperit, qa vilior eſt quo minoris ſe aut iuſtitiam vendiderit. Vnde volunt docto. ſignanter Panormitanus in cap. & ſi quæſtiones. de ſimonia. quãuis ex paruo munere nõ pręſumitur ſimonia: nihilominus ſi ordinator non conſueuit ſine precio ordinare: & clericus ei offert rẽ parui præcij, iudicabitur ſimoniacum: quia cõſuetudo patriſſamilias eſt attendenda. c. illo nos. de pignoribus. & l. qui ſemiſſes. ff. de vſuris. & ideo dicitur in textu dici maxime, quia pręter illa tria ſunt quædã etiã alia attendẽda. Et confirmatur: quia non ſolũ canonica immo ciuilis ſapientia res ſanctiſſima eſt, quæ pcio nũmario nõ ſit ęſtimãda nec dehoneſtanda, cũ in iudicio honor petitur, qui in ingreſſu ſacramẽti offerri debuit. ſacramẽti. ſ. ſtudij. ſcđm gloſ. qđ res ſacra eſt. ff. de varijs & extraordinarijs cogni. l. ſ. pro:

pter quod ibi decernit̃ ne p̃ſes ꝑfeſſoribus ciuilis iuris ius dicat:ſecus de p̃ceptoribus ſtudiorũ liberaliũ,& medicis.er go quemadmodum ibi de philoſopho dr̃,etiã oportet iudi ces mercenariam operã ſpe nere.Scd̃o qa Micheæ.iij.dicit̃, Iudices eius in muneribus iudicabant,ſacerdotes in merce= de rn̄debant,& ꝓphetæ eius in pecũnia diuinabant,& ſup d̃nm regeſciebãt &c.& infra.Propter hoc cauſa veſtri ſion quaſi ager arabit̃,& Hieruſalē quaſi aceru9 lapidũ erit &c. Quod Hiero.etiã ad iudices noſtri tp̃is recte transferri poſ ſe oſtendit ſoluens arg.quod ab exēplis veteris teſtamenti ſumi poſſet de quarta parte ſicli in manu Saulis &c.ſ.q.ſ.iu dicet.Et eſt expreſſa ſententia Greg.Qui recte iudicat,& p̃= miũ remunerationis expectat,fraudē in deũ ꝑpetrat:quia iuſtitiã quam gratis impertiri debuit,acceptione pecuniæ vēdidit.Bonis male vtunt̃,qui ꝓ tp̃ali lucro iuſte iudicãt. Tales quippe ad veritatē non iuſtitiæ defenſio,ſed amor p̃= mij ꝓuocat:quibus ſi ſpes nummi ſubtrahit̃,confeſtim à iuſtitiæ confeſſione recedũt.Acceptio nũmorum p̃uarica= t o veritatis eſt.Vnde & pro iuſto dr̃:Qui excutit manus ſuas ab omni munere,iſte in excelſis habitabit xl.q̃ſt.iij.q re cte ibi glo.notat intentionē corruptã eſſe,ſicut in vſura.Si dixeris ꝙ iſta ꝓcedunt de munere alliciēte & ꝑuertente,nã hoc modo limitat textus in c.etſi qõnes.de ſimonia,dictam auctoritatē Eſaiæ.xxxiij.Btũs vir q excutit manus ſuas ab omni munere:nõ releuat in totũ:quia pſal.xiiij.indiſtincte dicit̃,Qui non dedit pecuniã ſuã ad vſurã,& munera ſuper innocentem id eſt aduerſus innocentē non accepit.& addi= tur in fine pſalmi.Qui facit hæc,nõ commouebitur in æter num.ergo vt infert Hiero.lib.ij.cõtra Rufinum in fine,qui non facit hæc,iam corruit in æternum.ſed præceptũ nega= tiuum ęque complectitur paruum vt magnum,vt patet in vſura,in adulterio,homicidio,& huiuſmodi.ergo.¶ Ter= tio quia p̃ceptũ habemus iuſte exequi quod iuſtum eſt,& opus dei non facere fraudulenter.Vnde Deutero.xvj.iudici= bus præceptum eſt.Non acc pies perſonã,nec munera:qa munera excæcant oculos ſapientium:& mutãt verba iuſto

rum:iuſte quod iuſtũ eſt exequaris,vt viuas &c.ſup quo Gre.Iniuſte qđ iuſtũ eſt exeqtur,q ad defenſionem iuſtitiæ non virtutis æmulatione,ſed amore p̄mij tpalis excitaẽ,& iuſtitiã quã p̄tendit,vẽdere nõ veretur.Iuſte ergo iuſtũ ex æqui eſt in aſſertione iuſtitiæ ip̄am iuſtitiã q̃rere.& Hiere. xlviij.Maledictus q facit opus dei fraudulenter &c.vbi gl. Fraudẽ ĩ dei ope perpetrat,qui ſe inordinate diligẽs,p hoc quod recte agit,ad remunerationis trãſitoriꝫ bona feſtinat. Tribus aũt modis fraus iſta committiẽ:qa aut tacita cordis humani gratia,aut fauorũ aura,aut res q̃libet exterior deſideraẽ,cõtra quod p ,pphetã diciẽ,Beatus q excutit &c. quia non ſolum fraus in acceptione pecuniꝫ eſt,nec munus vnũ eſt.Tres enim ſunt acceptiones munerum ad quas ex fraude feſtinatur.Munus eſt enim à corde,capta gratia à cogitatione:munus ab ore gloria p fauorẽ:munus ex manu, p̄mium p dationẽ.Iuſtus vero ab omni munere manus excutit:quia in eo quod recte agit,nec ab humano corde inanẽ gloriã,nec ab ore laudẽ,nec à manu q̃rit recipere dationẽ.Solus in dei ope fraudẽ non facit,qui cũ in ſtudio actionis vigilat:nec ad corporalis rei p̄mia,nec ad laudũ verba, nec ad humanã gratiã anhelat.¶ Quarto ſic,Vel iudex accipit mun9 ne iudicet iniuſte,vel vt iudicet iuſte,vel tertio vt cõtra iuſtitiã iudicet.ſed quodlibet horũ fuerit,turpiter accipit,& põt ab eo condici,ergo.Prima pars minoris patet:quia accipit ob id ad quod alias tenetur:ac ſi caperet ne homicidiũ aut ſacrilegiũ faciat.& quia ſolũ de parte iudicis turpitudo verſaẽ,põt qui donauit ab eo condicere.l.ſ.ij. & fi.ff.de condi.ob tur.cauſam.& eſt textus generalis ad literã.l.quotiens.C.eo.tit.Secunda pars patet,quia iure naturæ diuino & humano obligaẽ iudicare iuſte,ergo turpiter accipit:imò ꝙ donans poſſit ab eo condicere,videtur p.c. non ſane.xiiij.q.v.vbi hoc tenet gloſ.ſoluens.l.ij.ff.de condi. ob tur.cauſam.quæ niſi recte intelligatur videtur contra facere.Et Archidiaco.eod.c.non ſane.ſi dat vt iudex tantum pro ſe ferat iuſtam ſententiam,& de hoc proteſtetur:poteſt repetere:& illa proteſtatio excludit præſumptionem quam

d.l.ij.ff.de condi.ob tut.cām inducit.& hoc plenius tractā Panor.in.c.cūm ab omni.ſup quo gl.poſtquā recitauit opinionē Bar.in authentica,nouo iure.C.de pœnis iudicum qui male iudicauerunt.dicit,ſatis putat ex circunſtātijs hāc qōnē eſſe decidēdam:vt ſi veriſimiliter timebat grauari,habeat locū prima opinio ꝙ poſſit repetere,aliàs ſecus:quia prima fronte eſt p̄ſumptio cōtra dātem ꝙ voluerit corrūpere iudicē.Et in hoc dicit notādā gloſſam q̄ dicit,niſi manifeſte probet contrariū &c.ſed vndecunq; ſit,pōt condici à iudice vel ꝑ donātem,vel per fiſcū cuius eſt talia iniuſte acquiſita excutere:iuxta.l.Lucius.ff.de iure fiſci.Similiter in tertio mēbro,qa & turpiter datur,& turpiter accipit,cōdicendū eſt à iudice,ſed ꝑ fiſcū.Fortaſſe dices,iudex turpiter accipit qn̄ pro munere principaliter iuſtitiam ſeruare promittit,ſecus ſi ſolū minus principaliter.Nā,vt dicūt doctores,licet pro ſeruitio conferre bn̄ficiū,& pro bn̄ficio ſeruire,dū hac ſpe principaliter nō ducat̄,vt dicit glo.in.c.cū eſſent.in verbo promiſerat.Similiter licet dare mutuum ſub ſpe ſcd̄aria aliquid recipiendi,vt de hoc eſt glo.ca.cōſuluit.de vſuris.q̄ verbū ſaluatoris,Mutuū date nihil inde ſperantes:limitat,ſperantes ſup.cā mutui in ſpe lucri principaliter poſita.ſecundario tn̄ aliquid ſperare non puto malū,vt & ipſe ſeruiat illi arg.l.ſ.diſt.quid proderit.Contra,ſiue fuerit cauſa principalis ſiue minus principalis,ipſe cōſtituit ſibi munus tanquam precium vel partē p̄cij,pro quo iuſtitiā facit:& ſic eam vēdit,ſicut ſi vendo domū pro mille renen. & vno ſtufero,nolens ſtuferum ipſum de precio detrahere:ego realiter vēdo pro illo ſtufero vt parte p̄cij,ergo &c.

¶In hoc articulo tangunt̄ tres difficultates arguēdo vtrinq;.Prima,an actus virtutis poteſt mercenarie exhiberi intendendo lucrum vel mercedem aliquam.Secunda,an pro labore adhibendo,vt iuſtum ab iniuſto ſecernens verum iuſtitiæ obiectum quod iuſtum dicitur decernat,licet mercedem aliquam ſeu ſtipendium ſumere.Tertia,an licet eum q aliàs iuſtitiam miniſtrare non tenetur,vel forte etſi tenetur, non ſatis laborabit niſi munere ſit allectus, an licet illum

munere cōducere vt iuſtitiā ſeu iuſtum in ꝓnunciando ſer
uet. ¶ Pro horū deciſione pono aliquas propoſitiones. Pri A
ma quaſi pāmbula eſt hæc. Impoſſibile eſt opus moraliter
bonū quantūlibet paruā inordinationē cōtinere, quanūis
idē hō pōt ſimul circa eandē materiā bene moraliter agere,
& peccare. Prima pars patet, quia in Dionyſio quarto de
diuinis noībus, Bonū eſt ex integra cauſa, malū aūt ex ſin-
gulis defectibus. & ſcd̄m Philoſophū. ij. Ethicorū poſt de-
ſcriptionē virtutis, bñ agere cōtingit tātum vno mō:(intel
lige qa actio debet talis eſſe vt recta rō reqrit) male aūt mul
tifariā. Eſt enim virtus ſe habēs ad vitiū ſuperabundantiæ
& defectus ſicut æquale ſe habet ad maius & minus: vt ſi
aliqd ſubtrahas vel adieceris, adimas bonitatē. ergo nulla in
ordinatio quantūcunq; parua ſtat cū morali bonitate. Item
Geneſis. iiij. ſcd̄m tranſlationem. lxx. dicit. Si recte offers, re-
cteaūt nō diuidis, peccaſti: quieſce. quod Aug. tractās. xv.
de ciuitate dei. c. vij. Recte ingt offerē ſacrificiū cū offertur
deo vero, cui vni tātūmodo ſacrificādum eſt. Nō aūt recte
diuidit dum nō diſcernuntur recte vel loca vel tp̄a vel res
ipſæ q̄offeruntur, vel qui offert, vel cui offert, vel ij qbus
ad veſcēdum diſtribuitur quod oblatū eſt: vt diuiſionē in-
telligamus hic diſcretionē: ſiue cum offertur vbi nō opor-
tet, ſiue ꝙ alibi nō vbi oportet: ſiue cū offertur qñ nō opor
tet, ſiue ꝙ non tunc ſed aliās oportet: ſiue cum id quod nuſ-
quā & nunquā: ſiue cum electiora ſibi eiuſdem generis re-
rū tenet hō q̄ ſunt ea quæ offert deo: ſiue cum eius rei quæ
oblata eſt ſit particeps prophanus &c. cōcludens ibi illud. ſ.
Ioā. iij. Nō ſicut Cain, q ex maligno erat, & occidit fratrē
ſuū. & cui9 rei gratia occidit fratrē ſuū? quia opa ei9 mali-
gna erāt, fratris autē bona. datur intelligi deū nō reſpexiſſe
ad munera Cain, quia hæc ipſe male diuidebat, dans deo ali B
quid ſuū, ſibi aūt ſeipſum. Qd̄ oēs faciūt qui nō dei: ſed ſuā
ſectantes voluntatē, nō recto ſed peruerſo corde viuētes of
ferunt deo tantū munus quo putant eū redimi vt eorū nō
opituletur ſanandis prauis cupiditatib9, ſed explēdis. Vtrā-
que partem dictæ ꝓpoſitionis ſimul exemplariter probo;

ſi quis velit ſaluare innocētē per mēdaciū officioſum.illa voluntas eſt mala,nec quicquā meret:ſed vbi diſtinctis voluntatibus voluerit ſaluare innocentē,& cū hoc ſimul velit mētiri officioſe:nihil impedit primā voluntatē eſſe bonam & meritoriā ſimiliter velle opus de genere bonū deformatum venialiter ex circunſtantia,eſt volūtas mala:tamē velle hoc opus de genere bonū abſolute eſt voluntas bona,& non deformatur per coexiſtentiā voluntatis qua optat id qđ ex circūſtātia venialiter deformat:nec obſtat de mēdacio obſtetricū Exodi.x.quibus dñs ædificabat domos,quia nō edificauit eas illis ꝑ mēdacio,vt habet textus,ſed quia timuerunt deum,nec videntur voluiſſe paruulis ſeruare vitā illo mendacio,ſed ſibiipſis,negando ſcilicet ꝙ contra regis prȩceptū fecerant.Et ſi forte etiā paruulis,vt videt ſuppoſuiſſe Grego.dico ꝙ abſq dubio voluntas illa fuit mala:nec eſt inconueniēs dñm remunerare actū malū tēporaliter,ꝓpter bonitatē in eo commixtā malitiȩ:quia vt Augu.opinatur regnū orbis donatū eſt Romanis propter eorū iuſtitiā,quā tamē dicit eiuſdē fine honoris inquinaſſe & mundanæ gloriæ,referēdo in hmōi ſua opera iuſta.

C ¶Ex hac ꝓpoſitione ſequtur primo.Qui vult bñ agere,deo placere iuſte iudicare,liberalē,fortē,magnanimū,tēperatū ſe exhibere ꝓpter honorē, corporis ſalutē,hoīm gratiā,vel pecuniā,aut aliā quālibet temporalem mercedem,ſiue intendat vt finem totalem,ſiue vt finem partialem actu nec iuſtus nec liberalis nec magnanimus eſt:ſed agit male,& peccat. Probatur exemplariter de fortitudine expreſſe ſententia Ariſto.iij.Ethic.vbi inter quinq modos falſæ ſimilitudinis ad fortitudinem primus eſt dum quis ſubit pericula propter metum.Secundus dum ꝓpter honorem,vel fugiendā vituperationem.Sed primi inquit deteriores ſunt,ꝙ non pudore ſed metu ducti illud arguat,nam præfecti recedentes a pugna verberibus redire cōpellūt. Tertius quia peritijs rerū iuuat fortitudo.Quartus cum ira fortitudo dicitur. Videntur enim fortes qui per iram ſeu feræ beſtiæ in percuſſores feruntur.in quo modo fatetur ꝙ concitatio ſeu ira fortes adiuuat,ſi faciunt propter

decus

decus.non eſt igitur fortitudo ſi dolore aut ira cõcitati in periculũ feruntur,nihil prçuidentes eorũ quæ incurrunt.nam ſic aſini quoq; fortes eſſent,cũ nec verberibus quidẽ a pabulo remoueri poſſint.ſed qui per hæc agunt,pugnantes quidẽ ſunt,& non fortes.nõ enim decore nec ratione,ſed perturbatione animi id agũt.Quintus,neq; fiducia.nã ebrioſi tale aliquid faciũt,fidẽtes enim fiunt cũ ebrij ſunt,cũ vero nõ ſunt ebrij,pericula fugiunt.vere aũt fortis eſt,quæ terribilia hõibus videntur & ſunt,ea ſubire:qa decorũ eſt ita facere,& turpe nõ facere.Cõcludit,qui quæ oportet,& cuius gratia,qñ & vt cõuenit ſuſtinet,ac metuit & audet,is fortis eſt.vt enim dignũ & vt ratio pcipit,patitur & agit vir fortis.finis aũt cuiuſcũq; actiõis eſt ſecũdũ habitũ.forti vero fortitudo decoris videtur talis igitur & finis:& ſingula ad finẽ determinantur.decoris aũt cauſa vir fortis ſubitatq; agit fortitudinis opera,& vi.Ethi.nã & iuſta agentes quoſdã nondum iuſtos eſſe dicimus vt eos qui faciunt ea quæ legibus ſunt inſtituta inuiti vel ob ignoratiõnẽ vel ob aliud aliquid,& nõ propter ipſa, vt qui agunt ea q̃ oportet & qđ oportet agere ſtudioſum, ſic vt videtur aliqualiter ſe habentẽ ad ſingula vt bonũ ſit: dico autẽ puta per electionẽ,& ipſorũ quæ aguntur gratia. Electionem igitur rectam facit virtus:quęcunq; autẽ illius gratia fieri nata ſunt,ea nonſunt virtutis,ſed alterius potentiæ.ergo q in actu vltra intendit q̃ decorem venuſtatẽ pulchritudinẽ ſeu decẽtiã virtutis,nõ agit vt actũ virtutis agere cõuenit,& per cõſequẽs male moraliter.Idẽ aperte tradit Seneca epiſtola.lxxxij.ad Luciliũ,Omnia agẽda ſunt vt quã gratiſſimi ſimus.Noſtrũ enim in hoc bonũ eſt:quemadmodum iuſtitia non eſt(vt vulgo creditur) ad alios pertinens: magna pars eius in ſe redit.nomẽ nõ cũ alteri pdeſt,ſibi profuit.non eo nomine dico.quo volet adiuuare adiutus, protegere defenſus:quod bonum exemplum circuitu ad facientem reuertitur,ſicut mala exempla recidunt in autores:nec vlla miſeratio cõtingit his qui patiũtur iniurias,quas poſſe fieri faciendo docuerunt:ſed quod virtutum omnium præcium in ipſis eſt.non enim exercentur ad præmium:recte fe

ciſſe merces eſt. Gratus ſum, nõ vt alius mihi libentius præſtet, priori irritatus exẽplo: ſed vt rem iucundiſſimã ac pulcherrimã faciã. Gratus ſum, nõ qa expedit, ſed qa iuuat. Hoc vt ſcias ita eſſe, ſi gratũ eſſe nõ licebit niſi vt videar ingrat9, ſi reddere beneficiũ nõ aliter ꝙ̃ ſpeciẽ iniuriæ potero: æquo animo ad honeſtũ cõſiliũ per mediã infamiã tendã. Nemo enim mihi pluris æſtimare videt̃ virtutem, nemo illi magis eſſe deuotus, quã qui boni viri perdidit famã, ne cõſcientiã perderet. Eiuſdẽ ſentẽtiæ videt̃ Aug. nã epiſtola. lij. ſcribens Macedonio inquit. Nemo enim põt veraciter eſſe amicus hoĩs, niſi fuerit ipſius primitus virtutis. qđ ſi gratis nõ fiat, nullo modo fieri põt. Idem ꝓbat̃ ſententia Saluatoris Mat. vj. Attẽdite ne iuſtitiã veſtrã faciatis corã hoĩbus vt videamini ab eis: alioqui mercedẽ nõ habebitis. Et ibi, Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua. vbi ſiniſtra appetitio laudis, dextera intẽtio implendi præcepta. Sup quo Aug. Multi foris faciũt, & intus non faciũt, qui vel ambitione vel alicuius rei tẽporalis gratia videri volũt miſericordes: in quibus ſola ſiniſtra operari exiſtimãda eſt. Item alij quaſi mediũ inter vtroſq; locũ habẽt, vt & intentione quæ in deũ eſt eleemoſynã faciãt, & tamen inſerat ſe huic optimæ voluntati nõnulla etiã laudis vel cuiuſcunq; tẽporalis rei & fragilis cupiditas. ſed deus multo vehemẽtius ꝓhibet in nobis tolam ſiniſtrã operari, qñ etiam miſceri eam ꝓhibet operibus Dexteræ. Agitur enim de corde mundando: quod niſi fuerit ſimplex mundum nõ erit. Simplex autem quomodo erit, ſi duobus dominis ſeruit, nec vna intentione rerũ æternarũ purificare aciem ſtudet, ſed eam mortalium quoq; & fragi-

E lium rerum amore obnubilat? ¶ Secũdo ſequitur, ergo iuſtitiam actualem quæ virtuti iuſtitiæ reſpondet, nemo vendere põt quãtuncũq; velit, & eſt illud velle monſtri cuiuſdam impoſſibilis, quemadmodũ ſi hominem velis gratis diligere propter pecuniã. ¶ Pro cuius intellectu aduerte, ſi iuſtitiã capiamus pro iure ſeu obiecto iuſtitiæ quæ dicit rectitudinem moralem circa opera iuſta: illam poteſt quis vendere, ſicut & veritatem: ſed rectitudinem illam & decus

ipſum ſeu honeſtatem actus nõ habet,cũ ꝑ pecunia ſeruare intẽdit. ¶ Obijcies forte,ſecundũ Auguſti.1.lib.de libero ar bitrio,bona volũtas eſt qua appetimus recte honeſteq; vi uere,& ad ſummã ſapientiã ꝑuenire:qua quid tam in poteſtate volũtatis,quam ipſa volũtas ſua eſſe quã quiſq; dũ habet,bonũ id certe habet quod terrenis omnibus regnis volu ptatibuſq; omnibus corporis longe anteponẽdũ ſit.Quiſqs autẽ nõ habet,caret ꝓfecto illa re quã prẽſtantiorem omnibus bonis ĩ poteſtate noſtra nõ cõſtitutis ſola illi volũtas ꝑ ſeipſã daret.Itaq; cũipſe miſerrimũ iudicet ſi glorioſam ami ſerit famam,ingentes opes,& quę libet corporis bona:tu eũ nõ miſerrimũ iudicabis, etiam ſi talibus abũdet omnib9,cũ his inhęret quę amittere facillime poteſt,neq; dũ vult habet, caret autẽ bona volũtate,quę nec cõparãda eſt cũ iſtis:&cũ ſit tam magnũ bonum,velle ſolũ opus eſt vt habeatur:Concludit,Placet beatum eſſe hominem dilectorẽ bonę volũtatis ſuę,&prę illa contemnentem quodcunq; aliud bonũ dici tur,cuius amiſſio poteſt accidere etiã cũ volũtas tenẽdi manet.Sed q vult recte viuere ꝓpter pecuniã ꝓpter honorẽ,ſvl' fugiendũ cõſcientię remorſum,vult recte viuere cum valeat argumẽtũ a parte in modo ad totũ. ergo talis eſt bonę volũ tatis.& ꝑ cõſequens iſtud corollariũ ſecũdũ nõ cõtinet veritatem.Reſpondeo breuiter ad minorẽ:ſicut velle aliqd gratis facere propter pecuniam,nõ eſt gratis facere : ſic velle recte viuere propter pecuniam,non eſt velle recte viuere , nec velle placere deo mercenaria intẽtione propte terrenas opes, eſt velle deo placere.Iam certum eſt non eſſe partem in modo de qua totum non prędicetur. vnde & Auguſt. ibidem de malis bene admittit q; volunt beate viuere:ſed non q; recte viuere : & ergo miſeri homines non adipiſcuntur quod volunt,ſcilicet beatam vitam.illud enim cui comes eſt,& ſine quo nemo dignus eſt,nemo aſſequitur,recte ſcilicet viuere non volunt.Secunda propoſitio, Peccat qui precium ſeu munus requirit vel oblatum capit ꝑ eo ad quod obligatus exiſtit. Nec licet ob quãcunq; temporalem vtilitatem, ſi nõ parati animi fuerit ad capiendũ,eidem offerre. Prima pars

patet,q̃a accipiens vt nõ occidat, ne ſacrilegiũ aut furtũ faciat,vt depoſitũ reddat &c.turpiter accipit,& põt ab eo cõdici:vt eſt textus.ff.de cõdi.ob tur.cãm.l.ij.&.l.fi.Præterea q metu facit id ad qđ ex p̃cepto tenet̃,eo ipſo peccat: vt q nõ furat̃ q̃a timet iudicari.de pœni.d.i.ſi ,ppterea.& per regulã iuris,Qui timore.& pGra.xxiij.q.vj.c.ſi.ad longũ. Itẽ.xxiij. q.v.ad ſidẽ.Aug.cõtra Petilianũ , Legibus q̃ aduerſus nos cõſtitutę ſunt,nõ eis benefacere cogimini,ſed malefacere ,phibemini.nã bñfacere nemo põt niſi elegerit, niſi amauerit: qđ in libera eſt volũtate.ergo ſimiliter peccat dũ p̃mio aut munere facit qđ ex p̃cepto facere tenet̃.& ad minus (vt ſupra induxi)admiſcet ſeſiniſtra operi dexterę.¶Ex hoc ſeq̃tur correlarie q̃ ſicut teſtis nihil capere põt ,p dicenda veritate,& cauenda falſitate:ita nec iudex vt iuſte ,pnũciet, vel caueat ab iniuſto:põt tñ pro labore moderatũ ſtipendium capere,niſi ex alia cã ad iudicandũ obliget̃.Et ergo iuxta cõmunẽ doctorũ reſolutionẽ ordinarius nullũ põt ſtipendiũ ,p labore iudicandi petere,nec eius delegatus ad vniuerſitatẽ cauſarum:ſecus cũ ad particularẽ cauſam:quia ille repreſentat idem tribunal cum ordinario:& ita ad hoc habet ab ordinario ſtipendiari:& poteſt ab eo condici quicq̃d à partibus pro labore iudicandi ſuſceperit. ſed manet ei actio in ordinarium. Cuius ſimile eſt,princeps ſtipendiatur vt patriã tueatur.ſubſtituit:& illi ſubſtituto,quòd eius oneri eſſe debet,noua ſtipendia exoluuntur,ac ſi princeps nihil &c. de hoc vide doct.in.c.cum ab omni.de vi.& honeſta. cle.& Specu.in ti.de ſalario.ſed delegatus à papa nihil debet capere vt ſic,præter expenſas victualium q̃n proficiſci debet extra domicilium.c.ſtatutum.de reſcri.lib.vj.Sed quid ſi tenuiter eſt beneficiatus, vt indè viuere nequeat honeſte: an poſſit aliquid capere?Reſpondet Petr.de Anchara. quòd non, quia tenetur principi obedire.Panormitanus in.d.cap.cum ab omni.hoc carpit:q̃a ſeculari etiam tenetur obedire ſuus delegatus,& tamen licite capit.Sed certe obiectio nulla eſt, cum princeps ſpiritualis ſcilicet papa mandat hic laborem iudicandi gratis impendere,quod nõ præcipit princeps ſe-

cularis.verum q̃a hoc mandat ex ſuppoſito & reſpectu q̄ beneficia habeāt vnde honeſte viuere poſſint, & ceſſante cauſa &c.Fateor, cū nō ſatis eis ꝓuiſum in beneficijs ſit, vt ꝓ gradu & conditione perſonę honeſte viuere poſſint: poterūt ꝓ labore iudiciarij oneris moderatū ſtipendiū capere, ſed ꝓ labore.Nam ſi vtantur aſſeſſore,& nihil iudiciarij oneris pſe-rant,ſed pręſentiam perſonę quaſi ſtatuę exhibent:nec ſportulas nec quicquam capere poſſunt,etiam vbi iure permiſſum eſſet. nam diuina lege ꝑmiſſum erat Iudęis opprimere vſuris extraneos,& libello repudij dato aliam vxorē ducere, vt eſt tex.de primo Deuter.xxiij. de ſecundo Deutero.xxiiij. Quod tamen eis minime licuit, vt eſt communior ſententia doctorum. minus ergo ex ꝑmiſſione pontificij iuris inferri poteſt q̄ liceat.facit.c.priuilegia.iij.diſt.Non obſtat.c.q pec-cat.xxiij.q.iiij.quia ꝓcedit de auctoritate legis diuinę & hoc cōcedētis nō ꝑmittentis ſolū de humanis legibus. Aug.ſententia eſt ad Macedonium epiſtola.liiij. Iuſtitiam quippe nemo male habet:& q non dilexerit,nō habet pecunia vero & a malis male habetur:&a bonis tanto melius habetur,quāto minus amatur. ſed inter hæc toleratur iniquitas male habentiū:& quędā inter eos iura cōſtituunt,quæ appellantur ciuilia,nō q̄ hic fiat vt bene vtentes ſint: ſed vt male vtētes minus moleſti ſint donec fideles & pij &c.¶Secūda pars propoſitionis:ſi parati animi nō ſint,q̄ tūc nō licet iudici mun9 offerre vt iuſtitiā miniſtret,vl'ab iniuſtitia abſtineat,& hoc ꝓpter tēporalē vtilitatem, patet: q̃a nō licet corā fratre offendiculum ponere aut ſcandalū.Matth.xviij.& ad Ro.xiiij. Pręterea ordinem charitatis ꝑuertit q proximorū ſaluti vtilitatē ſuam temporalē anteponit. Etiā oblatio illa ex qua veriſimiliter pręſcimus ruiturū illum in peccatū cui offertur,fieri nō videt ſine cōſenſu in peccatū.Non ſolum autē q peccant,digni ſunt morte,ſed & q cōſentiunt facientib9.ad Ro. i.Si autē parati animi ſit,licet malo eius ĩ vtilitatē meā tēporalem vti.vt communiter dicunt doctores de capiendo mutuū ſub vſura a fœneratore ad hoc parato. Sed propter vtilitatē ſpiritualem quāuis parati animi nō fuerit, licet offerre

c.dilectus.ij.alij inquit dicunt & nec ad religionem nec ad fidẽ aliqs trahẽd9 eſt ꝑ munera ex pacto. Sed ſi aliqs infidelis vellet baptizari niſi timeret paupertatẽ inter Chriſtianos, vel ſi qs deſideret ingredi religionem ſi eſſet ſolutus debitis, aut ſi aliquot annis ſtuduiſſet ad intelligendũ quę lecturus eſſet in religione. & ab aliquo ciente eius propoſitum reciperet pecuniam vel redditus quo ad primũ caſum vel vt liberaretur a debitis, vel vt reciperet expenſas quo ad caſum ſecundũ, licitũ eſſet, dum tamen nõ ꝓpretio rei ſpirituali, ſed in adminiculũ impedimenti tollẽdi daretur vel reciperet. Vacillans tamen addit, ſed forte ſecundũ Hoſtieñ. poſſet dici ꝙ aliud eſt in baptiſmo, aliud in religione. nã ſine baptiſmo nõ eſt ſalus. c. firmiter. extra de ſum. trinit. & fi. cath. ſine religione põt eẽ ſalus. xxiij. quęſt. iiij. in fi. ſed in caſu noſtro nõ eſt neceſſitatis vt onus iudicaturę aſſumat: & ponitur nõ eſſe volens. ergo nõ licet muneribꝰ ipſum iducere vt onus illud aſſumens iudicet iuſte. Et videtur hoc efficaciter probari ex. c. ꝗ pio. q. ij. vbi cõcluditur. Quia omne datũ optimũ & omne donũ ꝑfectum a patre luminum eſt deſcendẽs: reſtat ergo ꝗ ꝓ eccleſię ſuſceptione munus acceperit, donũ dei quod a patre luminum deſcendere debuit, vendat. munꝰ autẽ largiẽdo importunus emit. Sed nõ minus iuſtitię miniſterium eſt dei donum: ergo &c. ¶ Pro huius clara deciſione dico primo, quanuis illiꝰ ꝓpoſiti nõ ſint vt velint ea agere quę ſunt neceſſaria ad ſalutem, licet homines muneribus inducere vt illa faciãt. patet. qa licet metu & minis ad hoc ĩpellere. xxiij. quęſt. v. c. ſi. ſic homines compellimus ſoluere debita, ſeruare iuramenta, ſatiſfacere de iniurijs vł damnis illatis. ſic eccleſia ſub pœnis multa mala prohibet, vt quos diuinus timor a malo nõ reuocat, temporalis ſaltẽ pœna cohibeat a peccato. c. vt clericorũ mores. de vi. & honeſt. cler. Ergo multo potiꝰ licet pręmio eos mulctare vt faciãt ad quæ tenẽt: cũ hoc minus de volũtario habet: & ſic regulariter minꝰ peccat ꝗ ſpe pręmij quã ꝗ metu pœnę id facit quod tenetur: quãuis neutro caſu opus bonũ exterius faciat bene. & ergo dic. c. vt clericorum; intelligi debet de peccato exteriori à quo pœna k

cohibet,vel finaliter:vt in c.ſi.xxiij.q.vj.Vnde ſicut dānatis ad mortē licet vitam donare ſi velint ſacrū baptiſma ſuſci-
L pere,& venire ad fidem,vt regulariter offerri ſolet iudęis ad morrē dānatis:ita licet eis munera vel ſtipendia offerre vn̄ honeſte viuere poſſint.Et licet ex tali cauſa fidē acceptātes peccent,minus tn̄ q̄ ſi omnino fidē & baptiſma recuſent.& per hoc ceſſat motiuū Panor.& Archi.quātū cū eo concordat de operibus neceſſarijs.Et ad.c.q̄ pio.rn̄deo q hic munus offerrens nō intēdit emere fructū veræ conuerſionis, q eſt verū donū ſancti ſpūs,ſed peccati minorationē:vt ſcilicet vbi oīno peccare vult,minus peccet,qđ licere ꝓbatur c.ſi qđ verius.xxxiij.q.ij.Sed quia propoſito caſu nō ſolum munere inducit ad id qđ p̄cepti eſt,videlicet iuſtitiā ſeruare in opere,ſed vt miniſteriū ſubeat in quo iuſtitiā ſeruare oporteat:ideo de operib9 nō neceſſarijs ad ſalutē pono hāc ꝓpoſitionē:Inter opera nō neceſſaria ad ſalutē quædā ſunt
M quæ tenemur mere gratis facere,de qbus Mat.x.Gratis accepiſtis,gratis date.& Luc.vj.Mutuū date nihil inde ſperātes.Alia ſunt quæ nō obligamur gratis facere, vt mercari, ædificare,nuncia deferre,& in ꝓpoſito onus iudicaturæ aſſumere ꝓ eo qui ad illud minime obligaī.Et quo ad ſecūdi generis opera licet munere p̄ce & precio inducere vt opera faciat,& alteri licet capere.q̄uis non ꝓ eo vt recte ſiue iuſte ea faciat:qm̄ illa eſt qualitas quā neceſſitate præcepti habet operi dare,vt ſeruitori licite do,& ipſe licite recipit preciū, vt ipſe mihi mercādo ſeruiat,ſed nō vt in mercādo iuſte verſetur.hoc nāq turpiter accipit ꝓ eo ad quòd dei & naturæ præcepto tenetur.ſic mercenario pro diurno labore licet ſtipendium capere,non autem pro illo vt conducentem debita opera non fraudet.Et cum de hoc ſecūdo genere operum ſit miniſteriū iuſtitiæ:in eo cuiliberū eſt illud acceptare vel non,poteſt laboris moderatum & iuſtum ſtipendium capere,ſed hoc ab eo qui ad id onus tenetur,officialis ab ordina
N rio(vt ſupra dixi) aliàs à partibus. Et hoc niſi ſit delegatus papæ, & fuerit ſufficienter beneficiatus , vt inde honeſte viuere poſſit , nam quàmuis illi liberum fuerit ex

cauſa remittere vel ſubdelegare actũ:ei in præcepto eſt gra-tis facere ſi facit. Et in pſona ſua eſt primi generis opus, ſicut extra caſum neceſſitatis ꝓximi hõ ꝑarbitrio põt mutuare vel nõ, ſed obligatur mutuũ dare gratis ſi mutuet. Et ergo ob ſolã tẽporalẽ vtilitatẽ, puta periculũ cauſæ, nõ licet mihi illũ muneribꝰ inducere vt miniſteriũ cauſæ ſiue onus iudicaturæ aſſumat, niſi cognouero eũ parati animi eſſe ad faciẽdũ pro munere: ſicut pro vtilitate tẽporali nõ licet inducere eũ qui parati animi non eſt vt mihi mutuet munere ſeu lucro. O

Ad opera vero primi generis. põt quis inuitari ſeu induci duobus modis. Primo modo in vim diſpoſitionis materia-lis, vt ferrũ ignimus, & fit malleabile: lignũ humectamus, & molleſcit vt poſſit ſculpi. ſic timẽtes vel beneficiati ſeu mu-neribus præuenti in ardore ſpũs ad deũ recurrunt, vbi aliàs dei cauſam parũ attenderẽt. Secũdo modo in vim cauſæ fina-lis, vt ſcilicet inducatᷣ ꝓ munere cõſequẽdo facere, vel ꝓ pœ-na euitãda. Primò modo abſq; dubio licet: imò ſic deus bñ-ficijs nos trahere & allicere videtᷣ vt aliquid boni ſuperero-gationis faciamus. ſic pauperẽ educamus, & noſtris impen-ſis in ſtudio fouemus, vt in ſacerdotio deo miniſtret, vel reli-gionẽ ingredi velit. ſic p̃uenimus alios beneficijs, vt & ipſi ſtudeãt alijs ĩpendere pietatẽ. ſed ſecũdo modo qa peccãt qui ſic opus qđ gratis facere tenẽtur, ꝓ munerẽ vel pœnæ euita-tione faciũt, nõ licet eos per illã viã ad hmõi inducere regu-lariter & de perſe: quia ſcilicet eſt inducere ad pctm̃: ſed per accidẽs licet, cũ ſcilicet timor veriſimilis eſt ꝙ niſi aſſueſcãt ad opera cõſilij, omittent aliqñ opere præcepti: vel niſi aſſu-mant ſtatũ religionis vel ſacerdotij, perdẽtᷣ in ſtatu alio. ſic matres excuſantᷣ quæ minis vel muneribus ꝓles inducũt vt extra caſum præcepti amicis dẽt mutuum: vt ſi'ia quæ in ſe-culo ſit periclitatura, ingrediatur religionem. item ſub pro-miſſione veſtis vel clinodij vt ſingulis quatuor feſtiuitati-bus cõfiteantᷣ: & ſic de alijs. Ex his facile eſt ſoluere argumen-ta quæ vtrinq; adducta ſunt. Ad ea que probant indiſtincte licere iudicibus pro munere ſententiam vel iudicium ferre. P

Ad primum, ratio quam tangit Augu. eſt perſuaſiua: quia

arbiter ſeu arbitrator ſimiliter aſſeſſor adhibeť medius inter vtranq; partē,& nihilominus licite capit ab vtraq; parte ſtipendiū laboris:ſed ꝓcedit verbū eius in iudice,qui alias teneť laborē iudicandi ſubire,vt ordinarius,vel officialis eius,vel cum ex ꝑcepto ſuperioris quis bonis ſpūalibus ſufficiēter dotatus teneť gratis labores ſuos impēdere. Et ꝑ idē patet ad ſcđm de aſſeſſore.❡ Et ad tertiū de ſtipendio quod debeť laborāti,qa in propoſito habent aliunde ſtipēdium vt id in caſu faciāt.❡ Ad quartū vt docet ibi Ariſt. Locus ille à relatiuis eſt apparēs,ſed in multis patiť inſtantiā.Nā cōpellenti me ꝑ metū mortis licite dono vt vitam redimā:ſed ille non licite accipit.ſimiliter maritus cū pctō imperat q̄ vxor tenetur explere:vt patet Nume.iij.in textu & gl.& poniť idē.xxxiij.q̄ſt.v.ca.manifeſtū.Sic in ꝓpoſito licite redimit vexationem & damnum munus dans iudici vt iniuſtitiā nō faciat.Et ad confirmationē dico ꝙ hoc nō inducit eum ad peccatū,ſed ſeruat ne peccet pctō grauiori.vel dicitur,nō inducit,ſed vtiť malo alterius q parati animi eſt,ad ſuam vtilitatem,ſicut capiens ad vſurā.❡ Ad argumēta poſt oppoſitū.Ad primum,aliud eſt iuſtitiā vendere ſeu ſnīam:aliud à partibus ſui laboris ſtipendiū capere.Nā ſicut teſtis licite diætas accipit cū ꝓ ferendo teſtimonio extra locū proficiſcať,& nunq̄ licite vēdit teſtimoniū: ita in propoſito de ſtipendio laboris quē ꝑmittere habet iudex anteq̄ ſnīam ferat.& ꝑ hoc dico,quantūcunq; paruū qd ceperit,ſi capit vt non faciat iniuſtitiā,vel vt iuſtitiā ſeruet peccat:ſecus ſi pro laboribus Et ad confirmationē de.l. ſ.ff.de va.& extraor.cog.dico vt tex.ibi habet:quædā tametſi honeſte accipiuntur,inhoneſte petuntur.& hoc ſufficit propoſito noſtro.etiā ex ſtipulatu datur in illis actio.❡ Ad ſecūdum,procedit de eo qui munus capit vt iuſtitiam ſeruet.& ad idem tendit verbum Gregorij quod inducitur, Quod dicitur in Pſal.Et munera ſuper innocētem non accepit:intelligitur,vt vel contra innocētem faciat,vel iuſtitiā in iudicando ſeruet.quorum vtrunque malū eſt.❡ Ad tertium:Præceptum domini in Deuterono.procedit de mune

re pūertente, queadmodū & illud Eſaiæ: Beatus vir q excu tit manus ſuas ab oī munere. vt dicit in ca. & ſi q̄ſtiões. de ſi monia. Et qđ inducit de gloſ. Hiere. xlviij. ꝑcedit de anhelā te ad munus, nō ad ſtipendiū laboris, ſed vt ad pramiū qua litatis operū puta rectitudinis ſeruatæ. Etiā de munere ꝓ la bore, qñ ex alia cā ad laborē illū tenent, vt cū ſunt ordinarij, vel qualitas pſonarū talis eſt ꝙ teneant id muneris eis gra tis īpendere. ¶ Ad quartū, ſicut teſti dū extra locum domi cilij proficiſcit, licet expenſas à partibus vel à parte ꝓducen te capere, & nō vt recte deponat, necꝗ vt inique deponat, nec vt non deponat inique: ſic iudex q nō tenet gratis onus iudicaturæ ſubire, poteſt laboris ſtipendium capere, ſed non pro qualitate operis vt iuſte vel iniuſte vel etiam non in iuſte &c.

SECVNDVM ſuppoſitū eſt ꝙ etiā pecca tum eſt optare vt aliquid liceat contra iuſtitiā. Cuius ſuppoſiti falſitas videt quatuor vijs po tiſſime poſſe probari. Prima, quia adijciens in actu conditionem quæ turpitudinem omnem purgat vel excludit, videtur per conditionem adiectum ex cuſari à peccato. ergo qui cupit vel optat aliquid licere con tra iuſtitiam, non peccat. Conſequentia tenet: quia hoc ip ſum quod eſt licere, omnem inordinationem ſeu culpam ex cludit. Antecedens patet: quia ſic concilium Conſtantieñ. excuſat ſimplices adorantes hoſtiam non conſecratam, quia tacite implicatur conditio, ſi conſecratio ſit recte facta. Et doctores omnes conſentiunt hominem euitare perplexita tem inter idololatriam & contemptum inobedientiæ quan do diabolus ſic transfiguratus eſt vt credatur Chriſtus, & A iubet ſe adorari, ſi ſic adoret, Adoro te ſi tu es Chriſtus. Cū ergo idem ius cenſeri debeat vbi eſt eadem ratio: vt notat gloſſ. capitu. primo de tempo. ordi. in verbo Italiæ, libro. vj. & eadem ratio videtur ſiue optem aliquid contra iuſtitiā ſi liceret, ſiue optem aliquid licere contra iuſtitiam, vide tur quòd vtroꝗ caſu excuſet à peccato. ¶ Secundo q vult actū ſub ea qualitate q̄ ſine peccato & inculpabiliter exer

dicit factori ſuo, teſta de ſamijs terræ. nunquid dicet lutũ ſi-gulo, Quid faciſ? et, opus tuũ ſine manibꝰ eſt? Ve q dicit pa tri, Quid gñas? & matri, Quid parturiſ? et nihilominus licet orare vt contrariũ velit: queadmodũ nos docuiſſe Saluator vr̃ Mat. xxvj. Pater ſi fieri põt trãſeat à me &c. Ergo ſimili- C ter licitũ eſt oprare vt cõtrariũ ab eo qđ nũc iuſtũ eſt, iuſtũ ſit. ¶ In oppoſitũ arguit, qa oĩs affectus recurũus eſt, & ini quũ deſideriũ quo id appetit qđ neceſſario ĩcludit deformi tatẽ & diſſonantiã ad rationẽ rectã. ſic eſt in ꝓpoſito. nã lice re aliquid cõtra iuſtitiã, eſt iniuſtũ eẽ rectũ & bonũ, ꝗ ma-niſeſte implicat cõtradictionẽ, ſicut nõ rectũ eſſe rectũ, ſeu curuũ eſſe rectũ. ¶ Pro reſpõſione ſunt aliqua ꝑmittenda. Primũ ꝗ in appetitu ſenſitiuo omnis paſſio deriuat ex amo re vel odio, vt declarat beatus Tho. i. ij. q. xxiij. ar. iij. quia in motibus partis appetitiuę bonũ habet vim attractiuam, & malum repulſiuã: bonum imprimit appetitui quandã qua-litatẽ ſeu aptitudinẽ ad ipſum bonũ, qđ pertinet ad paſſio-nẽ amoris, cui ꝑ cõtrariũ reſpõdet odiũ ex ꝑte mali: & ſequi tur ex parte amoris motus ad ꝓſequendũ per deſiderium ſi nõ habetur, & quies per delectationem quando habetur: ex parte odij fuga ſeu abominatio: & ſi contra deſiderium eue nerit, dolor. ĩ iraſcibili ſunt ira, timor, audacia, ſpes, & deſpe ratio, q̃ ꝑſupponunt amorẽ & odium in concupiſcibili. Et reſpectu boni ardui non habiti ſunt ſpes, & deſperatio: reſ-pectu mali ardui, timor, & audacia: reſpectu mali ardui ha-biti ira: reſpectu boni ardui habiti nulla paſſio reperit in ira ſcibili: quia dũ habetur, ceſſat in eo ratio ardui. Cõſimiliter D in actibus volũtatis primi ſunt amor & odium, ſeu velle & nolle, vñ alij actus deriuantur. Et eſt duplex velle ſeu amor, vt propoſito noſtro ſufficit, amor complacentiæ, & amor ſeu velle efficientiæ ſiue efficax. Amor cõplacentiæ quo ali-qd homini eſt gratũ ſeu placet. Vñ Philoſophus lib. de bo-na fortuna. In aĩa ineſt natura tale quo impetu ferimur ſine ratione, ad q̃ vtiq; bene habemus: & ſi quis interroget ſic habentẽ, ꝓpter quid placet hoc tibi operari? neſcio inquit, ſed placet mihi. ſimile patiens ijs qui à deo aguntur: vt ſit

exẽplificatio:in luctu vel ludo vt plurimũ alteri partium fa uemus,& ſumus magis beneuoli,optantes illi triũphũ,quã uis nollemus pro illo facere.Et hoc velle ſiue amor cõplacẽ tiæ eſt impoſſibiliũ,ſicut & deſiderare ſeu optare volũtatis. Sed velle efficax ſeu amor efficientiæ quo volumus aliquid vt finẽ attingendũ per operationẽ vel mediũ ad ipſum,illud nunq̃ eſt impoſſibiliũ,intellige q̃ æſtimanẽ talia:ſiue fuerit abſolutũ velle,ſiue cõditionatũ.De abſoluto patet: qa curarit eodẽ tractu cũ electione,quã Philoſophus.iij.Ethi.dicit nõ eſſe impoſſibiliũ,quãuis volũtas ſit impoſſibiliũ.De cõ

E ditionato velle patet:qa dũ volo aliqd ſolũ ſub cõditiõe:vt primũ intellexero nõ extare conditionẽ, deſino illud velle: vt ſi volo Petro dare eleemoſynã ſi eſt pauper : quã primũ intellexero eũ nõ eſſe pauperẽ,nõ volo ei dare:& cũ deſidero aliquid ſub cõditione ſi deo vel patri meo placet: reddiatus certior ꝙ deo vel patri nõ placet,ſtatim deſino optare illud.ſecus ſi optẽ vt deo placeat:qa eſt abſolutũ & nõ conditionatũ deſiderium,& eſt primi generis velle,ſcilicet cõplacentiæ.Ex quo ſequiẽ,Qui vult vel optat aliqd ſi eſt iuſtũ, vel ſi licet:q̃ primũ intelligit iuſtũ nõ eſſe,vel nõ licere:deſinit optare illud & velle.Exemplũ patet i mercatore, q vult & deſiderat merces ſeruare,ſi abſq̃ earũ electiõe poſſit periculũ euadere:ſed cũ primũ intelligit ſe abſq̃ merciũ eiectiõe vitã ſeruare nõ poſſe,deſinit velle eas ſeruare.Et ergo impoſſibile eſt aliquẽ velle,q̃cq̃ ſub conditiõe ſi licet,dũ ſcit illud non licere.quãuis em̃ cõditionalis ſit vera,Ioãnes vellet hoc ſi ipſum liceret,tñ categorica de cõditionato ꝑdicato eſt falſa:cũ ſignificet eũ habere actũ volũtatis affectũ cõditiõe:& tñ non habet actũ illũ.De velle efficaci procedit maxima: Quicunq̃ vult antecedens conſequentiæ quam ſcit vel credit eſſe bonam,neceſſario vult & conſequens.aliàs poſſibile eſſet aliquem efficaciter velle ſeruare vitã,& non velle merces eijcere eũ nouit ſine hoc ſe vitam ſeruare non poſſe:velle efficaciter eſſe doctus, & nolle ſtudere. velle ſane viuere, & non velle à venereis exceſſibus abſtinere. velle curari ab ægritudine,& refugere ſumptionem medicinæ omnino ne-

ceſſariæ. Nec pōt quis odire cōſequēs efficaciter, quin ſimul odiat antecedēs ſcitū vel creditū eſſe antecedēs ad illud. Vñ nemo efficaciter vult fugere indignationē Ioānis niſi ſimul velit fugere ſeu nolit admittere illud vnde ſcit eū ꝓuocādū eſſe. Et ſi efficaciter nolim mergi: neceſſe ē vt ſimpliciter nolim ſeruare merces ſine quarū eiectione me video ſaluari nō poſſe. Vnde Bonauē. diſt. v. ij. Bene appetitur antecedēs ſine cōſequēti appetitu deſideratiuo, ſed nō electiuo. nullus niſi ſtultus vult eſſe abbas quin velit eſſe monachus. ¶ Sed cōtra hoc obijcit primo, qa ſcio hāc cōſequētiā eſſe optimā: liberor ab ægritudine, ſeu alteror ad ſanitatē: ergo ſum æger. & tñ odio cōſequēs, & efficaciter volo antecedens. Similiter ſequit. Remittit mihi adulteriū: ergo cōmiſi adulteriū, & tñ antecedēs volo, & nolo cōſequēs. ¶ Preterea ſecūdo, omnis volūtas dei implebit, eſt antecedēs ad hāc, hæc dei volūtas, Hadrianus dānabitur, implebit: ſcio cōſequentiā valere, & poſſum velle vt cōſeqūētia non valeat, & velle antecedens odiendo conſequēs. Similiter omne praſcitum vel prænunciatum à deo erit, ergo hoc præſcitum, Hadrianus peccabit, erit: & teneor velle efficaciter ꝙ hoc peccatum meum à deo præſcitū nō erit. Præterea tertio, deus vult Ioanni efficaciter ineſſe actum odij: quia illū in Ioannē cauſat: ad quod ſequit Ioan. peccare, & tamen non vult Ioannē peccare. ergo. ¶ Reſpondeo ad primum, licet. Sco. ix. diſt. ij. & Vviclef tractans de potētia dei, limitat maximam qñ conſequentia eſt volita, & ꝙ alias nō procedit, ſicut nec oportet conſequēs eſſe ſcitū ſi antecedens eſt ſcitū, niſi ſciatur cōſequentiā eſſe bonā: tñ (vt dixit) de velle efficaci oportet aliter reſpondere, ꝙ maxima procedit qñ antecedens eſt cauſa neceſſaria conſequentis, vel cōſeqūēs medium neceſſario prærequiſitum ad cauſationem antecedentis, vel tertio dum conſequens idem importat ad minus particulariter cum antecedente. Tertium membrum fundatur in textu Philoſophi. vij. Ethicorum. Si quis dictet, omne dulce guſtare oportet: hoc autē dulce, ſcilicet vinū vel lac: neceſſe eſt eum qui poteſt nec ꝓhibet, confeſtim et hoc operari. Et primū patet exēplariter G

qui vult vulnerare cor,& ſcit ad hoc neceſſario ſequi mortē qui vult antecedēs,puta cauſam,vult cōſequens,puta effe- ctū.ſimiliter qui vult ire in angliā,& ſcit hoc fieri nō poſſe niſi trāſeūdo mare,nō pōt efficaciter velle antecedēs,ſcilicet ire in angliā,qn velit cōſequēs,ſcilicet pertranſire mare.Sed in prima obiectione nullū illorū occurrit,ſimiliter nec hic, Ioānes viuit in hoc corpore ſuo paſſibili: ergo morietur.& vult antecedēs:tñ pōt ſimpliciter odire cōſequēs.¶ Ad ſecū dum,illa cōſequētia nō eſt ſimpliciter neceſſaria,oīs volun- tas dei implebit:ergo hæc volūtas ſua de hoc,Ioannes dāna bitur,implebit.Et ſimiliter de alia vniuerſali,omne pręſcitū &c. qa vtrobiqȝ ſingularis eſt contingēs,& vniuerſalis ſim- pliciter neceſſaria.ꝙ ſi vniuerſali ſubiunxeris ꝑ ſubſumptio nem minorē ſingularē:certe tūc nō totū antecedēs erit voli- tū.Circa hoc nota ꝙ poſſum licite velle vt hoc præſcitū à deo,ſcilicet pc̄tm̄ meū,non eueniat,& nō poſſum ſine pecca to velle vt aliqd p̄ſcitū à deo nō eueniat.nā hoc eſt velle vt deus nō ſit oīm p̄ſcius,ergo ꝙ fallat circa rerū futurarū euē tū.ſed de iſto alibi.¶ Ad tertiū dicūt multi ꝙ de9 nō cōcur rit īmediate ad actū pc̄ti:cui9 opiniōis eſt Durā.& alij,ſecū dum iſtos negādū eſt antecedēs.Vel ſuppoſita via cōmuni quidā admittunt ꝙ volūtate beneplaciti vult Ioannē pecca re,ſicut vult Ioannē illum actum facere quo peccat.Et vi- detur ꝓbabile ex duplici capite.Primo,quia deus vult oēm veritatem,& in ea complacet ſibi.Secūdo,quia ſicut nō po teſt qs efficaciter nolle cōſequens quin ſimul nolit omne il- lud vnde cauſatur ſiue poſitiue ſiue priuatiue: ita nec velle antecedēs qd' aliquo modo eſt conſequentis ſaltem neceſſa- ria cauſa,quin velit hoc conſequens.Vnde in ꝓpoſito, Ioā- nes odit ꝓximum:ergo Ioannes peccat: nō videtur ratio ꝙ poſſit velle antecedens,& non velle conſequens: & tamen volendo antecedens nō poſſit nolle conſequens.Alijs tamen videtur excludi poſſe obiectio,quia antecedens de ea parte qua eſt à deo cauſatum vel volitum,non eſt cauſa cōſequē- tis,nec non ſequens medium neceſſarium &c.ſed ſolum ex concurſu & cauſalitate creaturæ.Et ergo vt licite cooperor

& volo

& volo Petrũ ex metu facere quod facere tenet,& aliàs minime eſt facturus,& p cenſuras cõpello ipſum reddere depoſitũ vel mutuũ,qđ ſemp facere recuſauit,& tñ nõ volo ipm peccare,qđ ex illo ſequit,ſed qa ipm facere ex metu eſt ipm peccare,& licite hoc volo:paulo diligẽtius inquirendũ eſt ſuo tpe an de9 hoc modo velit ipm odire Petrũ,quod vtiq; eſt ipſum peccare:& ſic pcederet prior ſolutio.Ex his ſequitur ꝙ impoſſibile eſt hoiem ſcienter peccare qui efficaciter vult recte viuere,et impoſſibile eſt nolle peccare efficaciter, & nõ amplecti oĩa quæ neceſſaria exiſtimat ad euitationem peccati.Et ergo turpiter ſemetipſos decipiũt qui ſe credunt efficaciter pponere ꝙ ĩ futuro ab omni mortali abſtinebũt, & nolũt amouere cõcubinas.vñ certius eſt eos ptrahendos eſſe ad mortale pctm̃,ꝙ in tẽpeſtate mergi niſi merces eiecerint quibus nauis onuſta pgrauat.Et ergo hoc pricipiũ,ſcilicet velle recte viuere,nõ ſaluatur niſi in virtuoſo ſine ignorantia actuali eorũ quę ſunt ad recte viuendũ neceſſaria.adeo ſine ignorãtia,ppter incõtinẽtes:in quibus ſecundũ Philoſophum,vij.Ethi.vel minor ppoſitio nõ habet vel ſic habetur,ꝙ nõ eſt eã in habẽdo intelligere ſeu aduertere:ſicut diſtracti legũt q̃ nõ aduertũt.In malo aũt pricipiũ hoc corruptũ eſt,vt in ambitioſo,qui decernit ſimpliciter honores & qualitercũq; pſequi,intẽperatus voluptatem,auarus pecuniam &c.ſed propoſitum proſequendi honores,voluptates pecunias,& huiuſmodi vt conuenit ac recte,eſt principiũ, morale quod corrũpit malitia:de quo.vj.Ethi ❡ His præmiſſis p reſpõſione pono quatuor ppoſitiones.❡ Primo eſt:Sicut velle reſiſtere diuinæ volũtati, cupere eandẽ poſſe impediri,velle æquiparari deo,ſubiectionis iugum excutere,velle vt non oĩa præſciat vel pręſciuerit,velle vt aliquid contra præſciẽtiã vel aliter ꝙ p̃ſciuit aut voluit eueniat,arguit mortale peccatũ:ita deſiderare aut velle libidinem ſeu affectum regulam agendorum eſſe.vel virtuti licite praferri poſſe,ſine culpa mortali eſſe non poteſt.Prima pars patet per illud Eſaiæ.xlv.Ve qui contradicit factori ſuo,teſta de ſamijs terræ. De optare vt poſſit voluntas eius impediri,

H (beside "peccati.Et ergo turpiter…")

I (beside "miſſis p reſpõſione…")

vel vt nõ oĩa præſcinerit, vel aliter eueniat &c. quia eſt optare vt nõ ſit oĩpotens vel omniſcius. Itẽ de optare eximi à ſubiectione ad deũ, vel de æquiparatione ſeu æqualitate, patet: qa illud erat Luciferi pctm̃. Eſa. xiiij. Ponã ſedẽ meã in Aquilone, & ero ſimilis altiſſimo. Nõ ꝙ efficaciter voluit: qa ſciuit illud impoſſibile, ſe qa cõplacentiæ quodã amore optauit hoc, & cõſenſum dedit. Secunda pars patet: qa optare interuerſionẽ ordinis naturæ, & naturalis legis (quæ immutabilis eſt) ꝑpoſterationẽ, deterius eſt quã ſimpliciter cõtra legẽ naturæ excedere: ſicut minꝰ in principẽ peccat qui principis ꝓceptũ per inobedientiã tranſgredit̃, ꝙ̃ ſi cupiat eum deſtitui à principatu, & auctoritate præcipiendi nudari &

K ſpoliari. ¶ Ex quo ſequitur ꝙ pctm̃ eſt hoĩ optare aut velle vt cõtra rationẽ cõtra iuſtitiã cõtra veritatẽ vel cuiuſcũq; alteriꝰ virtutis rectitudinẽ licite agere poſſit. Similiter optare vt iuſtũ ſit cuius cõtrariũ naturali et immutabili iure eſt iuſtũ: ſecus ſi poſitiua tantũ lege iuſtũ ſit. Prima pars corollarij patet: qa hoc eſt optare vt perperã & turpiter agere ſit agere recte: & in effectu vt ipſa actiõis turpitudo ſit rectitudo, vt iniquitas ſit æquitas, & ordinis ꝑuerſio honeſtas, huius gñis ſunt ſtulta deſideria, velle feciſſe cõtra iuſtitiã ſine pctõ, optare vt poſſit intẽperanter viuere ſine offenſa. Secũda pars corrollarij ſupponit aliqua eſſe naturali iure immutabiter ſeu indiſpẽſabiliter bona. Et eſt expreſſa ſñia Bernardi lib. de ꝓcepto & diſpenſatiõe: vbi diſtinguit triplex neceſſarium, ſcilicet ſtabile, inuiolabile, & incõmutabile. Neceſſarium inquit incõmutabile accipi velim, qđ diuina ita conſtat & æterna ratiõe firmatũ, vt nulla ex cauſa poſſit vel ab ipſo deo aliquatenus immutari. ſub illo genere eſt oĩs illa dominice ſermonis in monte habiti ſpiritualis traditio. & qcqd de dilectione, humilitate, mãſuetudine cæteriſq; virtutibus tã in veteri ꝙ̃ in nouo teſtamẽto ſpiritualiter obſeruandũ tradit̃. Hæc qppe talia ſunt, quæ nec liceat nec expediat aliquando non haberi. eo ſiquidem immobiliter, quo & naturaliter bona, nunquã niſi innocenter, nunquam niſi ſalubriter aut imperantur aut ſeruantur: omni tempore omni

pſonę mortē cōtēpta,cuſtodita ſalutē operanī. Et certe ſtul tū & puerile eſt dicere diſpēſari poſſe vt liceat velle ipruderter viuere vel intēperanter,aut ambitioſe honores q̄rere, cū exprimāt deformitatē,puta aliter q̄ ſecundū rationē viuerę cōuenit,eſt viuere īprudenter.virtutis ēm̄ rectitudo ſeu ordo eſt vt fiat exercitiū in qualibet materia vt oportet, quō oportet.& ſic de alijs.Vñ ſcd̄m Aug.Virtus eſt ordo amoris.& ſecundū Philoſophū in Rhetor.Virtus eſt habitus in mediū naturæ rationi cōſentaneus.Optare ergo q̄ iuſtū ſit qd̄ naturali iure iniuſtū eſt, vt licite poſſe hominē priuata auctoritate occidere,poſſe mētiri,poſſe īnocentē opprimere,iacturā alteri ſine ſufficiēti cā inferre, poſſe fidē & pacta nō ſeruare,poſſe peierare,poſſe aliū dolo circumuenire,& ſic de alijs,eſt optare vt liceat aliter quā naturaliter neceſſitate ratio agendū dictat,agere,& ſic contra virtutis rectitudinē agere.¶ Secunda ꝓpoſitio, Vt nemo poteſt ꝑpter quēcūq; finē abſq; culpa in aliqd̄ peccatū prçteritū præſens vel futurū cōſentire,vel de illo gaudere:ita nec in id qd̄ cōtra virtutis rectitudinē eſt actū,licet agens in facto p ignorantiā ponat fuiſſe,excuſat. Prima pars patet ad Roma.[i].Digni ſunt morte non ſolum qui faciunt,ſed & qui facientibus conſentiūt.Secūda pars patet p illud Hierem.v.Panor. & horrēda facta ſunt ſuper terram:prophetæ ꝓphetauerūt iniqua:& ſacerdotes dederunt plauſum:& populus meus dilexit ſic. Itē Prouerbio.ſecundo.Qui lætantur cum male fecerint:& exultant in rebus peſſimis.& de concedente autem detrahentibus.xſ.quæſt.iij.non ſolum. Vltima pars patet, quī naturali & diuino iure tenemur virtuti ſeu eius rectitudini illum zelum vt eam erigamus cum iacet etiam apud ignorantes,vt pro viribus iuuemus vt ſingula recte & iuſte fiant, p illud Eſaiæ.lix. Iuſtitia longe ſtetit. corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi,& facta eſt veritas in obliuione:& qui receſſit à malo,prædæ patuit:& malum apparuit in oculis dñi:quia non eſt iudicium.& vidit deus q̄a nō eſt vir,& aporiatus eſt:q̄a nō eſt q̄ occurrat. Iſtud exēplariter patet:quia nō licet alicui velle vt falſum ſeu cōtra veritatē L

depoſuerit iuſto errore,vt ſub ignorãtia facti maneat diues alienis bonis,imò nec licet permittere vt alij contra legẽ dei faciant:quãuis prẽſumamus vel ſciamus eos in hoc labora‑re ignorantia inuincibili diuini iuris:ſed ꝓ zelo diuinæ aut naturalis legis tenemur illos diuinæ legis veritatẽ edocere, & apud ſuperiorẽ efficere vt declaratiões erroneas reuocet: vt in.c.licet.de ſponſa duorum.& in ca. quãto. de diuortijs.

M ¶Conformiter ad hæc tertia ꝓpoſitio eſt.Qñ actus ꝓpter ſurreptionẽ vel indeliberationẽ ſeu ignorãtiã excuſaẽ a mortali,cõſenſus in illũ eſt mortale peccatũ.Patet de ſurreptiõe, qa vt dicit Augu.nullũ peccatũ adeo veniale eſt, qđ nõ ſit mortale dũ placet.in glo.i.ad Corin.xſ.&.xxv.diſt.vnũ ora‑riũ.§.criminis appellatiõe.qđ veritatẽ habet,vt tradit Ger‑ſon in libello cõcluſionũ,qñ ex circũſtantia ſurreptionis vel huiuſmodi eſt veniale,vel dũ placet in ratione peccati: qđ eſt diabolicæ obſtinationis.Et cõfirmatur:quia actus talis ex genere eſt mortalis:& excuſaẽ ſolũ à mortali ꝑ ſurreptio nẽ vel imperfectionẽ:cũ qualitas excuſans non occurrat in conſenſu.ſequitur ꝙ conſenſus eſt mortalis.vnde glo.Mat. v.in verbo,qui iraſcitur.ſubitus motus ad nocendũ propaſ ſio eſt:accedente autẽ conſenſu paſſio eſt,& mors in domo. Idẽ ꝓbaẽ de ignorãtia,qa illa nõ excuſat niſi ſit pœnitus in‑uoluntaria.Affectata eñ craſſa ſupina ſeu ĩprobabilis non excuſat,vt.ſ.q.iiij.turbaẽ.§.notãdũ.Sed dũ cõſenſus adhibeẽ vt aliqđ ſub ignorãtia fiat,ignorãtia ipſa induit & habet rõ nẽ voluntarij,ergo.Nec releuat ſi cupis vel optas ſolũ ſub ignorantia inuincibili vel inuolũtaria,qa iã ſponte vel volũ tarie fers affectũ in id inuoluntariũ:quemadmodũ ſi mulier optet pro ſuo honore vt quis eã inuitã & pœnitus reniten‑tẽ ſtupret.Præterea qui cõſentit in actũ proximi ſola igno‑rantia excuſatũ a culpa mortali, eo ipſo peccat mortaliter. ergo magis dũ cõſentit in actũ ꝓpriũ excuſandũ per igno‑rantiã.Antecedens patet in caſu ca.ſi.virgo.& in.c.in lectũ. xxxiiij.q.ij.puta ſcit virum coniugem habere viuam:ſi non auiſat virginem quæ per ignorantiam eſſet excuſanda, pec‑cat mortaliter.ſimiliter hoſpes ſcit alienũ in lecto eſſe, quã

maritus putat ſuam: ſi ei non innoteſcit & manifeſtat vl' p curat hoc, ipſe p cõſenſum peccat, vbi ambo forte excuſantur vel ad minus vnus per ignorantiã. Et eſt ratio, qa qualitas excuſans actum, puta ignorantia, non afficit cõſenſũ. & ergo ſicut furioſus peccat dũ ĩ lucido interuallo exiſtẽs conſentit in homicidiũ vel ſtuprum quod in furia fecit, ita ſimiliter & multo magis ſi deſiderat vt in furia quẽpiam occidat vel virginẽ ſtupret, & ſic de alijs. & idem iudiciũ eſt de alijs modis ignorandi á furia, puta in ſomno, vel p aliã inuincibilem vl' probabilem ignorantiã. Ex hoc patet ꝙ ſancta deſideria ſint optare vt ꝓbabili iuris vel facti ignorantia quis poſſit alienis bonis diues eſſe, & illa ad vitam poſſidere, velle p cuſſiſſe aliquẽ in ſomno, optare vt aliqñ occiderit ſine peccato, vel etiã iuxta priorem ſecũdã ꝓpoſitionẽ optare vt liceat ſic velle. Ex quo ſeqtur corrolarie ꝙ mortale peccatũ eſt cõſentire in carnale cõmerciũ cũ nõ ſua ſub furia vl' ĩ ſomno aut ſub probabili ignorantia facti, ſiue præteritũ ſit ſiue futurũ, quanuis inde ponatur ſecutura vel ex hoc ſecuta cauſa cõuerſiõis alicuius totius regni ad fidem. Et circa hoc nota quod dicit Palude. ix. diſt in iiij. q. iij. de conſenſu in pollutionẽ nocturnã. N

¶ Quarta ꝓpoſitio, Corrupti animi euidẽs argumẽtũ eſt ſi gaudet iudex in fauorem amici ꝙ iuſto errore cõtra iuſtitiam ꝓnunciauerit, vl' quòd actorum qualitas talis fuerit, vt contra veritatem forte cognitam pronunciare d'buerit vl' animo d'creuerit, aut forte ꝓmittit ſi vl' vnã gloſſam cũ doctore habere poſſit, pro amico pronunciabit, vel ad minus in paritate opinionum, ꝙꝙ dubius permanſerit, hoc faciet: quia in his oĩbus non ſatis affectus verę iuſtitiæ inuenitur, ſed eſt eius dextra, dextra iniquitatis. Pſal. cxliij. cũ plus gratiæ & fauoris amico habeat ꝙ verę iuſtitię: imò hoſtis iuſti eſt ſi de oppreſſione iuſtitiæ quę eſt virtutis iuſtitiæ obiectum, gaudet: quemadmodum hoſtis veritatis cenſetur q gaudet ſe cõtra veritatem depoſuiſſe, licet deceptus fuerit iuſto errore, ſed licite gaudet ꝙ in illis à deo ſeruatus fuerit à peccato. Et quia non ſolum agit contra conſcientiam qui agit contra fidem vel opinionem quam habet de agendo, O

rudis etiam qui agit contra dubiũ cõſcientiæ,iuxta verbum
apoſtoli:Omne qđ non eſt:ex fide,peccatũ eſt:caueat iudex
qui dubius ꝓnũciat de pœna ſuſpenſionis per annũ,de qua
in.c.cũ æterni.de ſen.& re iudicata.lib.vj.Attẽdat vt in eius
iudicio nihil fauor vendicet aut odiũ, ſolũ deũ & iuſtitiam
præoculis habeat,vt in ſentẽtia vitet̃ corruptio. Corruptio
em̃ iudicis quo ad vltimã partẽ propoſitionis põt exẽplari
ter declarari de medico qui ꝑmittit apothecario vt primũ
occurrerit caſus,vbi ſecundũ vnius doctoris ſententiã illud
medicamen dicat̃ valere:ꝗuis alij contradicãt, dabit ęgro-
P to,eueniat vt poſſit:vt apothecarius lucret̃.¶ Ad argumẽ-
ta ante oppoſitũ.Ad primũ dico, aliqđ licere cõtra iuſtitiã,
implicat:ſicut iniuſtũ eſſe iuſtũ.nã qđ contra iuſtitiã eſt,in-
iuſtũ eſt:& ſi hoc licet,eſt iuſtũ.ergo ſicut optare vt aliqđ li
ceat contra dictamen rectę ratiõis,vel vt aliqđ liceat contra
ꝑcepta iuris naturæ indiſpẽſabilia, eſt optare cõtra debitũ
rationis ordinẽ,& ſic peccare:ita optare vt aliqđ liceat con-
tra iuſtitiã.Et cũ dicit̃, licere excludit omnẽ deordinationẽ:
verũ eſt ab obiecto cui põt cõpetere: ſed nõ ab eo qđ eſt eẽ
contra iuſtitiã,cõtra rectã rationẽ,& ſic de alijs.& cũ dicit̃
Q optare aliqđ iniuſtũ ſub cõditione ſi licet, excludit omnem
culpã:ergo & optare vt liceat cõtra iuſtitiã.Dico ad antece
dẽs:nemo põt optare iniuſtũ ſcienter ſub cõditione ſi licet,
qa ſciẽs conditionẽ nõ extare,ſtatim deſinit velle vel opta-
re qđ ſolũ ſub conditione voluit vel optauit.Et in ꝓpoſito
ponit̃ vt optare liceat cõtra iuſtitiã,ſi ponitur aduertere in-
iuſtitiã:ſecus ſi optet abſolute vt aliqđ ſit iuſtũ:qa ſi oppo-
ſitum nõ neceſſario eſt iniuſtum,hoc optare nõ ponit deor
dinationem:& ſic nihil ad ꝓpoſitum de illis cõditionibus ſi
recte facta eſt conſecratio,vel ſi tu es Chriſtus:vbi cõditio
nõ ſcitur non extare.¶ Ad ſecundum,iudex in ꝓnunciãdo
contra iuſtitiã non excuſatur à peccato niſi per ignorãtiã:
vnde ſi ſcit contrariã opinionẽ eſſe veram,vel dubitet, pec-
cat:quia non ex fide agit.optare autẽ vt ſub probabili igno
rantia contra iuſtitiam faciat, queãdmodum optare vt ſub
tali ignorantia cum aliena concumbat, vel in furia aliquem

occidat:eſt peccatũ.Et ad maiorẽ ꝙ ꝓcedit qñãdo illa quali tas afficit ipſum velle ſicut volitũ: & ſic non eſt in ꝓpoſito: R
qa iuſta ignorãtia afficit factum iudicij ſeu ſententiæ cõtra iuſtitiã:& nõ ipſum velle.eo ꝙ ſcienter vult & optat vt ſub iuſta ignorãtia prętextu cõmunis opinionis poſſit cõtra iu ſtitiam pronũciare,ſicut velle furioſi nõ afficitur iuſta igno rantia cum in lucido interuallo cupit occidere vel occidiſſe aliquem in furia.Et ad probationẽ ex beato Tho.dico vt ibi dicit in ſolutione ad vltimum: ignorãtia circunſtantiarum ſe tenet ex parte obiecti.in ꝓpoſito cũ excuſatur iudex,igno ratur ſententia eſſe contra iuſtitiam:& caſu argumenti vel- le cadit ſcienter ſuper hoc qđ eſt eſſe ſecundum opionẽ con- tra iuſtitiam tũc ignoratam.huius ſimile, violentia excuſat renitentem à culpa adulterij, ſed non optantem vt p violen tiam ſtupretur.Et ad confirmationẽ dico ꝙ nõ eſt ſimile,qa cõditio illic releuans à peccato,æquè afficit cõſenſum ſicut actum,puta ſtatus matrimonialis. non ſic in ꝓpoſito quali- tas iuſte ignorãtiæ:ſicut nec in exemplo dato violẽtia afficit affectũ vel deſideriũ quo optat p vim ſtuprari à Joanne vł Petro quem amat.¶ Ad tertiũ. Aliud eſt optare vt aliquid liceat,& ſit iuſtum:aliud vt liceat contra iuſtitiã:& velle vł optare illud eſt deordinatũ & culpabile: optare autẽ vt ali- quid liceat, nullam culpã arguit quãdo nõ eſt cõtra ius im mutabile.vnde,vt dixi, nõ licet optare vt i caſu agere cõtra rationẽ nõ ſit malũ ſeu peccatũ. ¶ Ad quartũ ſatis patet ex dictis:ſicut nõ licet velle ſeu optare vt deus nõ velit hominẽ teneri ad nõ peccandũ, vel ad nõ agẽdũ cõtra rectitudinem virtutis,vł vt velit licentiare hominẽ ad male agẽdũ,ad odi endum deũ,ad ſpernẽdã virtutẽ &c.ſed de qbuſdã licet opta re vt velit:ita vt ex dictis patet,de qbuſdã licet optare vt iu ſta ſint:non autem de omnibus.

TERTIO petitur,ſi iudex ſic non facit: facturus tamen eſſet vbi pecunia offerretur: an hoc arguit in iudice corruptionem & peccatũ? Et videtur ꝙ ſic,primo:ad hoc vt quis ſtudioſe vł bñ mo raliter agat, ſecũdum Philoſophũ.ij.Et hic.tria

animi eſſe ad oĩas cõſilia quæ ſaluator in ſermone dñi in mõte tradidit, cũ neceſſariũ eſſe pſpexerit ad pximorũ ſalutẽ. c. paratus. xxiij. q. j. Et eſt ratio, qa tenet quilibet Chriſtianus fundamẽtũ habere Chriſtũ: qđ nõ habet tantæ leuitatis homo vt p munere Chriſtũ deſerat, iuſtitiã vendẽs vel proſtituẽs. ergo. Quarto ſic: iudex ſic diſpoſitus quãuis non vẽdit actu iuſtitiã, habitu nihilomin9 eã vẽditiõi exponit, et venalẽ habet. Igitur eo ipſo peccat mortaliter, & iuſte culpat leuitatis. Antecedẽs patet, qa vt primũ munus offerretur p ſeruãda vel pſtituẽda iuſtitia, caperet ergo habitualiter &c. Et cõſequẽtia tenet: qa ad merendã vitã æternã ſufficit habitualis relatio in deũ: vt patet ſecundũ oẽs doc. in diſtracto dicente miſſam, vel fortæ peregrinante. ergo etiã ſufficit ad meritũ dãnationis æternæ: cũ ſit multo facilius peccare, q̃ bñ agere. Et confirmatur, dicit Cicero lib. de amicitia: Sunt firmi ſtabiles & conſtantes eligendi cuius generis eſt magna penuria & iudicare difficile ſane niſi expertum. & infra: Quidam ſæpe in parua pecunia perſpiciunt q̃ ſint leues: quidã aũt quos parua mouere nõ potuit, cognoſcũtur in magna. Si vero erũt aliqui reperti qui pecuniã pferre amicitiæ ſordidũ exiſtimẽt, vbi eos inueniemus qui honores magiſtratus imperia poteſtates opes amicitiæ nõ anteponãt: Ergo leuis eſt cũ nõ ſatis & ad verũ põdus iuſtitiã diligit. Et ſæpe maior eſt infirmitas corporis dũ latet, puta dũ morbo victa eſt natura: & moribũdi ſe alleuiatos dicũt. ſic in pposito. ¶ In appoſitũ arguit, qa habitibus nõ iudicamur a dño, ſed actibus. ij. ad Corinthios. v. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; prout geſſit in corpore ſiue bonũ ſiue malum. Et in iudicio diſceptatiõis Mat. xxv. pro ſolis actibus mittuntur in ignem æternum. Et confirmatur: quas per veram pœnitẽtiam non ſtatim exuimus habitus malos, ſed manẽt. & Luc. ij. ab angelis decantatum legimus, Et in terra pax hominibus bonę voluntatis, nõ bonorum habituum. Homo autem cuius propoſitum eſt amare deum & proximum non ſecundum hominem, ſed ſecundum deum: procul dubio bonę voluntatis dicitur. quæ vſita A

tius in ſcriptura charitas noïatur:vt dicit Aug.xiiij.de ciui. dei.c.vij.ergo leuitas habitualis nihil videt̃ iudici obeſſe.In hac q̃ſtione fuit error Ioã.Hus.ꝙ nihil boni fit ab hoïe vitio
B ſo.Vnde inter articulos ei9 in cõcilio Cõſtã.cõdẽnatos.clix. eſt iſte: Diuiſio ĩmeditata humanorũ operũ eſt ꝙ ſunt virtuoſa,vel vitioſa:qa ſi homo eſt vitioſus,& agit quicquã: agit vitioſe.& ſi hõ eſt virtuoſus,& agit quicquã:agit virtuoſe:qa ſicut vitiũ qđ crimẽ dicit̃ ſeu mortale pc̃m̃,inficit vniuerſaliter actus hoïs vitioſi:ſic virtus viuificat oẽs actus hoïs virtuoſi.cui errori valde videt̃ fauere glo.Matt. vij.Nemo põt duobus dñis ſeruire,aut eñ &c.nihil eſt mediũ qcqđ facis:aut facis ex amore dei:aut facis ex ſeruitute diaboli.pone ergo peccatorem agere ex naturali pietate,& nõ ex amore dei:oportet ergo iuxta gloſſã dictũ ipm illud agere ex ſeruitute diaboli,& ſic inficit̃ opus.&.iij.Ethi.dicit
C Philoſophus,Qualis eñ quiſqꝫ eſt,talis ei & finis videt̃.& vi.Ethic.deducẽs ꝙ tẽperãtia eſt cõſeruatrix prudẽ.tiæ,quia nõ totũ iudiciũ corrũpit aut ꝑuertit voluptas & dolor,veluti ꝙ triãgulus duobus rectis æquales tres angulos habet vel nõ habet:ſed illud qđ in agẽdo verſat̃.principia eñ rerũ agendarũ ſunt quorũ gratia illa agunt̃.Ei autem qui corruptus eſt ob voluptatem vel dolorem,repente non apparet principium,neqꝫ oportere gratia huius neqꝫ ꝓpter hoc ſuſcepiſſe omnia & egiſſe.Nam vitium princip ij corruptiuũ eſt.&.vij.Ethi.Principium ipſum virtus conſeruat:vitium corrumpit.illud autem gratia cuius principium eſt in actibus,perinde vt ſuppoſitiões ipſe in mathematicis. Neqꝫ igitur ibi ducendorum principiorum eſt ratio,neqꝫ hic:ſed virtus aut naturalis aut aſſuetudine parta cã eſt opinandi circa principium recte,ſed veritas eſt ꝙ homo quãtuncunqꝫ deprauatus & habitu corruptus poteſt pro tempor recte iudicare de agendis,& moraliter bene agere. Vnde Philoſophus.iij.Ethi.c.de veritate.Atqꝫ qualis vnuſquiſqꝫ eſt,talia tam dicit q̃ agit,niſi alicuius gratia agat.ergo quis contra
D inclinationem habitus & ſentire & agere poteſt. Et patet iſtud manifeſte de pœnitentibus qui habituati ſunt ad intẽ

perantiam & huiuſmodi. Vnde ſicut cõtigit ſapientẽ aliquẽ agere inſipienter & male, ita econtra. Sunt enim habitus in anima quod põdus vel leuitas ĩ corporib9. Amor me9 (inqt Aug.) pondus meũ. illo feror quocunq; feror. & vt põdus im peditur in corporib9 ne moueat deorſum, aliquando p vim aliquãdo prter naturã, & aliquãdo ſecundũ naturã: (primi vt dum lapidẽ proĳcio ſurſum: ſecũdi, dũ magnes trahit fer rũ ſurſum: tertĳ, ſicut ferrũ quieſcit in ſuperficie terrę) ſic dũ priuat homo vſu ratiõis, quaſi p vim ĩpedit habituũ vſus. ſecũdi, cũ ,ppter habitũ cũ triſtitia & dolore ſeu reniſu agit cõtra inclinationem habitus. tertĳ, cũ voluptate vel dolore pręuenitur habitus, vt nec conſideratio nec motus ſecundũ habitum fiat: ſicut ferrum non reſiſtit tractui magnetis: & ideo vt tradũt naturales ferrũ vni9 librę ſeu talẽti adiectum magneti q ipſum trahit, nihil põderis addit, ſed reperit tãtũ pondus corporis magnetis, ſic ꝙ ex curpore mεgnetis põde ris, vni9 librę & ferro tracto vnius librę ſolũ fit põderatio ĩ ęquali libra vnius talẽti ſeu librę tãtũ. ℭ Hoc ſuppoſito p reſponſione ad quęſitum pono hanc vnicã ,ppoſitionẽ: Prę ſumptionis eſt aſſumere illud muneris ad quod ferendũ vi res nõ ſuppetunt. patet Prouerb. xvĳ. Qui altam facit domũ ſuam, petit ruinam. Item Greg. Quiſquis ſacerdotium nõ ad elationis pompam, ſed ad vtilitatem adipiſci deſiderat: prius vires ſuas cũ eo qđ ſubiturus eſt onere metiatur: vt ſi eſt im par, abſtineat: & ad id cũ metu etiam cui ſeſe ſufficere exiſti mat accedat. i. q. i. non eſt. Itẽ Hieremię. xlvĳ. Sublimitatem Moab, & arrogãtiã, & ſuperbiam, & altitudinẽ cordis eius ego ſcio, dicit dominus: iactantiã eius, eo ꝙ nõ ſit iuxta illã virtus eius: nec iuxta qđ poterat conata ſit facere. Pręterea q cunq; exponit ſe diſcrimini peccati, eo ipſo peccat, vt eſt re gula magiſtralis fundata in verbo Sapientis. Eccleſiaſtici. ĩĳ. Qui amat periculum, peribit in illo. Sed ſic facit iudex tam leui animi. Hinc Eccleſiaſtici. vĳ. dicit ſapiens. Noli quę rere fieri iudex, niſi virtute potens ſis irrumpere iniquita tes: ne forte extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcan dalum in agilitate tua. Vnde ſi velit vere pœnitere, neceſſe

B

F

G

eſt vt onus iudicaturæ deponat: iuxta.c.falſas pœnitẽtias.de
H pœnit.diſ.v. Nec releuat ſi nunquã ei periculũ occurrerit: ſi-
cut deriſorie dici ſolet: Sola caſta eſt quã nemo rogauit. qa
ſic imperitus medicinæ ſi ęgroto nõ nocuerit,& ĩperitus mi
litiæ qui ducatus officiũ aſſumpſit,qa forte nullis occurren
tibus inimicis nihil dãni reipub.intulit,non ꝑ hoc excuſat̃ à
peccato temeritatis exponẽs ſe diſcrimini.Et ſicut ille tenet̃
cedere illi officio,vt vere pœniteat:ita & tantę leuitatis iu-
dex tenetur &c.Nec reputemus onus iudicaturæ facile & le
ue,qđ ſanctus Ioſaphat tã graue iudicauerit. Videte inquit
quid faciatis.nõ em̃ hominis exercetis iudicium,ſed dñi: &
qđcũq; iudicaueritis,in vos redundabit:ſit timor dñi vobiſ
cũ,& cũ diligentia cuncta facite.nõ eſt em̃ apud deũ noſtrũ
iniquitas,nec perſonarũ acceptio, nec cupido muneris. &
Moyſi de iudicibus cõſtituendis Iethro ſacerdos Madiã ꝑ-
ſuaſit,Prouideas aũt de omni plebe viros ſapiẽtes & timen
tes deũ,in quibus ſit veritas,& qui oderint auaritiã.Exodi.
xviij.vt ſciamus ad munus iudicaturę idoneos nõ eſſe q eas
qualitates nõ habuerit. ❡ Ad ratiões ante oppoſitũ,ad pri-
mã,ſicut contingit habitualiter odientẽ actu diligere: & ita
& illũ qui habitu eſt mollis,actus ſtrenue agere & ĩmobili-
ter: & eũ qui timidus eſt,actu ſemetipſum vincere,& natu-
ræ inclinationẽ,vt nõ ſolũ in aliquo opere fortiter agat,ve-
rũ etiã aliqñ audacter et temere,ſicut cõtingit auarũ habitu
& natura aliqñ agere prodige. Et ad confirmationẽ dico ꝙ
petroſum & ſine habitu eẽ virtutis,nõ ponit actuale pecca
tum,& ſic non impedit quo minus agere poſſit actu mora-
I liter bene. ❡ Ad ſecundum dico,Sapiens ad literam intẽdit
ꝙ minus periculi inducit conuerſantibus & qui familiari-
ter adhęrent,iniquitas viri &c.vnde præmittit,Omni homi
ni noli intendere in ſpecie: & in medio mulieris noli commo
rari.de veſtimentis enim procedit tinea,& à muliere iniqui-
tas viri.melior eſt enim iniquitas viri, q̃ꝫ mulier benefaciẽs,
& cõfundens in opprobrium.Ex principio enim & cauda
apparet ꝙ nõ voluit iniquitatem viri dicere bonam: ſed re-
ſpectiue ſolum minus periculoſam q̃ꝫ ſit cõuerſatio cũ mu-

licere bona. De myſtica expoſitione quā tangit argumentū, dicā in paruis quæſtionibus. Et ad cōfirmationē dico ꝙ poteſt actu aliqd neruorū zeli & feruoris adhibere, quāuis ſit habitu mollis, & natura remiſſus, vt patet in magnis peccatoribus, q cōtra naturā & habituū inclinationē pœnitēt vehementer. ¶ Ad tertiū, pōt qs parati animi eſſe ad renūciandū omnibus q̄ poſſidet actu & ꝓpoſito vbi & qñ oportet pro Chriſto: vel vt in cōfirmatione tangit, vbi & qñ neceſſariū eſt ad proximi ſalutē, vel vt ſeruet a peccato, q habitu & natura ad hæc patus eſt minime: & ſicut prius dictū eſt, iuxta actualē diſpoſitionē nō habitualē iudicād9 eſt. ¶ Ad quartū dico ad ꝓbationē cōſequētię ꝙ ad meritū vitę æternæ nō ſufficit habitualis relatio, ſed virtualis. Cuius exēplū eſt de medico q̄rente in agro hęrbas ad cōponēdū potionē: quāuis actu nō cogitat de ſanitate, virtualiter tñ intendit ſanitatē, quia intendit finē ſecundariū, quē proſeqnit̄ ꝑpter ſanitatē. de hoc vide Tho. q. de charitate, ar. x. in ſolu. ad. ij. &. iij. Et talis relatio virtualis etiam ſufficit ad meritum damnationis æternæ, ſed non habitualis. Quod inducitur de Cicerone, ſolum arguit ꝙ tales oblata magna ſumma pecuniarum eſſent peccaturi, non ꝙ actu peccent. Si dicas, ergo huiuſmodi leuis iudex non peccat acceptando onus iudicaturæ: Nego conſequentiā: & eſt ratio, quia licet ſola habitualis diſpoſitio non arguat in eo peccatum, tamen actu acceptare vel exercere officium ſeu onus in quo ſibi diſcrimen imminet peccati, hoc in ipſo ponit actuale peccatum, ſicut in milite vel negociatore, iuxta ſen. Gręgo. in. c. falſas pœnitētias. de pœnitentia diſtinc. v. Idem eſt cum habitu lubricus immiſcet ſe ſocietati mulierum, vnde veriſimiliter ꝑtraheť ad mortale peccatum. quanuis enim illius habitu non arguat ſeu ponat in eo peccatum, tamen hoc immiſcere ſe illi ſocietati, & exponere ſe diſcrimini &c. arguit in ipſo peccatum. ¶ Effectualiter per diuerſas propoſitiones ad hāc vnicam concluſionem me reſolui: Non licet iudici pro ſeruāda iuſtitia quodcunq; munus illi oblatum capere vel ſperare: ſed laboris ſui poteſt moderatum ſtipendium capere, ſi non

ad illũ ſit alia ex cã obligatus. Nec licet iudici quoquo mõ optare vt ĩ cuiuſcũq; fauorẽ licite contra iuſtitiã ꝓferre poſſit. igit iudex q ſue fragilitatis eſt conſcius vt in alterã partẽ oblato munere flecteret, nõ põt officiũ iudicaturę licite appetere, vel iniunctũ exercere. ℂ Cõtra corollariũ arguit dominus Qdlibetarius: Impoſſibile eſt hominẽ inter duo peccata vere eſſe ꝑplexũ, iuxta. c. nerui. xiij. diſt. & ibi oẽs doctores. Et eſt ratio, qa nemo põt ad ĩpoſſibile obligari: vt eſt regula iuris in. vj. &. Augu. Nemo peccat in eo qđ vitare non põt. Sed prelatus quãtęcunq; fragilitatis fuerit, tenet papæ obedire: & ergo excutiendo onus iudicaturæ incurreret inobedientiã: ergo nõ obſtãte fragilitate põt onus iudicaturæ exercere. Etiã q̃ fragilitas nõ obſtet, ꝓbatur: qa põt quis bona & optima volũtate velle cogi ad obſeruantiã mandatorum dei: cũ hoc ſit vnicuiq; vtile ad ſalutem. ergo põt licite velle munere allici vt ſeruet iuſtitiã, qđ ſub vno mãdato cõtinet. ℂ Reſpõdeo ad primũ, cũ rationabilis cã ſubeſt, põt ſe à mandato excuſare, iuxta. c. ſi qñ. de reſcrip. & euitat periculũ inobedientiæ. Etiã ſi ei ſub nomine dignitatis cõmittitur ꝓprio nomine minime expreſſo, poteſt ſubdelegare: & patent multę vię euadẽdi in obedientiã: imò quãuis de cauſis docere nõ poſſet, ſciens ſibi periculũ ſcandali imminere, deberet potius excommunicationẽ humiliter ferre, q̃ in eo obedire: ſicut in caſu. c. inquiſitioni. de ſentent. excõmunicat. nec eſſet vere contumax vel inobediẽs, q̃q̃ reputaret talis. Ad confirmationem dico, ſicut peccatum eſt homini facere actum præcepti propter metum, ita & velle in ipſo ſeu conſentire vel optare vt ipſemet faciat ex metu: ſed ſanctum eſt deſiderium ſeu velle quo vult vt potius agat ex metu, quã ſimpliciter omitteret.

Quodlibetica quæſtio vndecima eiuſdẽ anno à ſalute humana. M.D.VI. in ſcholis artiũ eiuſdem ſtudij ab ipſo diſputata.

QVAESTIO PRINCIPA-
lis cũ argumentis per dñm Quodlibe
tarium mihi propoſita eſt: Vtrum de
terius ſit alium ſceleris notare occulti
vel manifeſti, an ſic tacentem alios au
dire nec prohibere? In hac quæſtione
ſupponitur vtrumq; eſſe malum: &
quæritur malitiæ comparatio qua in
parte ſit deteſtabilior. Et vt clarius eluceat veritas, adducã
primo media quibus detrahentium videtur pars defendi a
culpa, veritatem decidendo. Secundo quibus auditorũ cul-
pa tegitur. & comparabo ſimul vtrumq;. ¶ Et primo vide
tur ꝙ licet occultum crimen detegere, quia non eſt diſcipu-
lus ſupra magiſtrũ, nec ſeruus ſupra dñm ſuum. ſufficit enĩ
diſcipulo ſi ſit ſicut magiſter eius. Matt. x. Sed Chriſtus dete
xit peccatũ occultum Iudæ, quod tũc ſolũ corde concepe-
rat: quia dixit Ioanni: Cui intinctũ panẽ porrexero &c. &
tradidit Iudę. Ioã. xiij. ergo. Et cõfirmat̃: qa ſi aſtrologus ali-
quem eſſe furẽ dixiſſet qui nõ erat, non tenet̃ iniuriarũ, licet
conſtitutiões eum teneant: vt eſt tex. in. l. itẽ apud Labeonẽ,
§. ſi quis aſtrologus. ff. de iniu. vbi glo. in verbo poteſt, quia
non dolo malo, ſed ſuæ artis cauſa fecit. ſed longius à dolo
& animo iniuriandi videtur eſſe qui ſolũ animo noua acta
referendi, alijs occultum crimen refert. ergo. ¶ Secundo ſic,
adiuratus dicere veritatem ſuper interrogandis, tenetur dice
re veritatem. ergo cum ſuper occulto interrogatur, licite de
ponit veritatẽ. conſequẽtia tenet: quia ſi falſum deponit, cõ
trauenit iuramento, & eſt piurus, ergo verũ deponẽdo pro-
pter vinculũ iuramenti excuſatur. Nec valet ſi dicatur, inter
illa duo datur mediũ, ſcilicet tacere: quis in caſu æque prode
ret vt loquendo: puta ſi non audeat metu mẽdacij dicere ꝙ
nihil nouit, ſtatim ſcient audientes ꝙ ille de quo interroga-
tur, crimẽ commiſit. Etiã ex iuramento tenetur dicere veri-
tatem, & non tacere. Et confirmatur: quia de hoc videtur
textus ad literam Leui. v. Si peccauerit aĩa, & audierit vocẽ
iurantis, teſtiſq; fuerit ꝙ ipſe vidit aut conſcius eſt; niſi in-

dicauerit,portabit iniquitatē ſuā.dicit Ly.in hebræo habe-
ri,& audierit vocē iurati ſcilicet adiuratur dicere veritatem.
vñ ſubdit,Teſtiſq; fuerit,id eſt vocat9 ad atteſtādū:niſi ipſe
indicauerit q̄ vidit aut cōſci9 eſt,ipſe portabit &c.Qđ ex
alio cōfirmat,q̄a fertur cōmuniter excōicatio in oēs q ſciūt
impedimenta affinitatis vel cōſanguinitatis, niſi indicaue-
rint.& aliquoties indicari nō pōt niſi detegatur occultū cri
men fornicationis ſponſi vel ſpōſæ qđ cōmiſit cū aliquo at
tinente infra quartū gradum cōſanguinitatis . ergo tenetur
hoc ſacerdoti qui facit bāna īdicare,vt manifeſte aſſerit dñs
Pe.de palude.xxviij.diſt.iiij.q.ij.arti.v.&.xxvij. diſt.q.j.arti.
iij.vtrū is cui conſiliū petendo.Si forte dicas procedere vt in
dicandū ſit ei qui nouit ꝓdeſſe,& nō obeſſe,vt Augu.limi-
taſſe videt textum dictū Leuiti.& inducit a Grati.xxij.q.v.
hoc videt,vt in excōicatione lata cōtra nō detegētes impe-
dimenta matrimonij ligetur quis nō indicādo ſacerdoti:nō
ligaretur aūt ex hoc ꝙ nō intimaret iudici inquirēti : cōtra,
hoc eſt corrūpere textū Leuit.ille namq; ꝓcedit cū aliqs in
teſtē ꝓductus eſt,& per iudicē adiuratus.Etiam pro ſcanda
lo non eſt veritas omittenda in iudicio,cōtra regulam,Qui
ſcandalizauerit:vtilius ſcādalum naſci permittitur,q̄ veri
tas vitæ relinquatur.ergo nec ꝑ euitanda infamia hominis
oportet omittere.tenet cōſequētia à minori. ¶Tertio prin
cipaliter ꝙ tam in iudicio quàm extra liceat detegere,pro-
batur per textum apertum in.l.eum qui nocentem.ff.de in-
iurijs.vbi dicit:Eum qui nocentem infamauit,non eſt bonū
neq; æquum ob eam rem condemnari.nam crimina nocen-
tium nota eſſe,& oportere & expedire.Si dicatur hoc pro-
cedere de non penitus occulto,ſed quod probari poteſt iudi
ciario ordine,per.c.ſi ſacerdos.de offi.ordi.ibi enim dicitur,
niſi iudiciario ordine probare poſſit,non debet arguere eū
nominatim:hoc videtur plane corrumpere literam textus.
quia decernit ſuper eo qui nocentem infamauit,ſeu qui fa-
ma ſpoliauit.ſed qui coram multis crimē cōmiſit,per quos
probari poteſt,iam ſeipſum infamauit infamia facti,licet nō
iuris.ergo oportet intelligere de crimine occulto.Et confir-
matur

matur:nemo peccat id auferens ab hoīe qđ ei non debetur, modo debitā cautelā adhibeat ꝙ ſine ſcandalo aliorū fiat: ad minus iniuſtitiā non committit in illū vt ei reſtituere teneat.ſed fama q̄ eſt exiſtimatio integritatis vitæ,nō debet noceti:cū nulli debeat falſa laus aut exiſtimatio.ergo nocens tē infamās &c.Maior patet:quia pctm̄ iniuſtitiæ ſolū occurrit dū is minus habet cui plus debet.v.Ethic.Et minor patet,quia quilibet error falſum ꝓ vero approbās,īter mala noſtræ miſeriæ deputat.in enchiridio.c.x.Nec obſtat.d.c. ſi ſacerdos.quia vr̄ limitandū ad eos caſus in quibus detectione ſcandalū puſillorū imminet,nec tūc eſt pctm̄ iniuſtitiæ,quāquā intercurrat iniquitas q̄ ambit oēm violationē charitatis,& ſic non obligat reſtituere.¶Quarto ſic,licet cōpellere proximū vt in publico crimen ſuū occultū confiteat:ergo licet nobis eo inuito illud propalare.cōſequentia tenet:quia minus vr̄ illicitū,aut iniquitatem cōtinere,prodere alterius crimē occultū,ꝙ ipm̄ cōpellere vt ꝓdat.Antecedēs ꝓbat de lege zelotypiæ Nume.v.cū marito vxor ſuſpecta fuit de adulterio,& non poterat ꝓbare,ſed latebat adulteriū:poterat maritus eā adducere ad ſacerdotē,offerēs ꝓ ea decimā partē ſati farinæ hordeaceę,nec imponi debuit thus neꝗ oleū:qa ſacrificiū zelotyphiæ eſt inueſtigās adulteriū:ac debuit ſacerdos ſcribere in libro maledictiones ī eā ſi polluta fuiſſet & cōmixta viro alieno,vt putreſcat ei⁹ femur,& tumeſcēs vterus dirūpat,vt ſit in exēplū pp̄lo Iſrael &c quas maledictiones debuit delere aquis q̄ dicebātur amariſſimæ,& dare mulieri bibere &c.ergo cōpellebatur ſe ꝓdere:& vbi noluit,nihilomin⁹ detegebat occultum eius adulteriū.Et ne forte dicatis ad tēpus ſolū illud fuiſſe cōceſſum populo veteris legis ob eorū duritiā,ſicut libellus repudij cū ſuperinductione alterius coniugis: adduco cōſimile ex cōcilio Guarmacieñ.quia dum in monaſterijs furtū cōmittitur:ꝑ abbatem vel aliū pręſentib⁹ fratrib⁹ miſſa celebrata,debet ſingulis tradi euchariſtia ſub hac forma.Corp⁹ dñi ſit tibi ad probationē hodie.ſed nemini licet dñicū corpus aſſumere in atteſtationem falſitatis,puta quòd in

nocēs ſit cū eſt nocens.ergo tenet̄ prodere crimē ſuū occul-
tū. Præterea ꝑ crimine occulto quis excōicat̄:vt in.c.ſacer-
dos.de offi.ordinarij.imò & ꝑ actu interiori mentis:vt pul-
chre deducit gl.in cle.de hæreticis,in verbo eo ipſo.ergo cū
teneat̄ abſolutionē ab excōicatione petere,neceſſario habet
crimē ſuū occultū excōicanti q interdū ſacerdos non eſt,ex
ponere.¶Quinto ſic,frequēter tenet̄ hō de occulto crimi-
ne ſemetipm̄ ꝓdere.ergo in illis caſibus licet etiā alteri ipm̄
propalare.Cōſequētia tenet:qa cū ſemetipm̄ tenet̄ ꝓdere,
conſentit ad minus actu debito quāuis nō elicito vt aliꝰ fa-
ciat:quod ſufficere vr̄ vt licite fiat:quēadmodū conſenſus
debitus excuſat à pctō furti & detentionis alieni etiā ſi vo-
lūtate elicita ſit nolēs.Antecedēs ꝓbat̄ primo:cū aliū infa-
mauit de falſo crimine,tenet̄ hoc retractādo vt alteri famā
reparet,ſemetipm̄ infamare.Et cōfirmatur:qa ſi ꝓlē conce
pit de adulterio,vel partū alienū ſibi ſuppoſuit vt de hoc ſe
cūdo eſt caſus ī.c.officij.de pœ.& remiſ.ſi poſſit īpedire dā-
na veri hæredis ꝑ ſui criminis detectionē,& aliàs nō poſſit,
tenetur:cū nō poſſit ſibi honorē ſeruare cū alterius iactura
vel dāno.Scd̄o cōfirmatur,qa tenemur naturali iure defen-
dere ꝓximū oppſſum:iuxta illud Prouer.xxiiij.Erue eos q
ducūtur ad mortē:& q trahūtur ad interitū,liberare ne ceſ-
ſes.ſi dixeris,Vires nō ſuppetūt:q ſcrutator eſt oīm,ipſe in
telligit,& ſeruatorē aīæ tuæ nihil fallit:reddetqꝫ hoī iuxta
opa ſua.Ponamus ergo,innocēs occidetur niſi detexero eū
à quo crimē extitit ꝑpetratū:vel tota ciuitas forte impetet̄
ad vindictā,vel forte occidet regē,tradet ciuitatem,inficiet
multos hæreſi vel veneno niſi eius occultū ꝓpoſitū alijs de
texero.Tertio confirmatur,in caſu quo qs innocēti famā
reſtituere nō pōt niſi cōplicis ſui ſecretū crimē detegat.Exē
pli gratis,cōſpiraui cum ſocio meo deponere cōtra innocē-
tē de crimine homicidij quod ſcimus ab alio eſſe cōmiſſum
& ne deprehendamur ex diuerſitate loci vel tēporis falſum
depoſuiſſe:vt Daniel conuicit illos ſacerdotes qui Suſannā
accuſauerūt:cōuenimus de oībus quomodo & qualiter de
poſituri ſumus.hic pro liberatione & reparanda fama inno

centis teneor fateri me falſum depoſuiſſe:& hoc retractan- do infamo neceſſario etiā ſociū meū:ergo. Quarto cōfirma tur,in furto teneor furē occultum q̄renti poſſeſſori indica- re.vnde Hier.tractans illud Prouerb.xxix.Qui cū fure par- tit,occidit aīam ſuā.adiurantem audit,& nō indicat.Non ſolū fur inquit,ſed & ille reus tenet furti q conſcius q̄renti poſſeſſori non indicat.Et ne metu pſonæ potentioris ſe ex- culet,addit:Qui timet hoīem,cito corruet.q ſperat in dño, ſubleuabit.Et ꝙ non ſolū furtiuā rē,ſed furem ipſum indi- care teneamur,qn̄ ſcilicet aliàs indemnitati fratris conſulere non poſſumus:aperte tenet gl.in ca.qui cū fure.de furtis,di- cens ad hoc teneri nos de iure canonico,quāquam nō de iu re ciuili.ergo quoties detectio criminis occulti neceſſaria eſt ad occurrendū iniuſtæ & iniquæ oppreſſioni aliorū,li- citum vr̄ &c.¶Scd'o principaliter arguit ꝙ licet alios de manifeſtis pc̄tis ſeu q̄ probari poſſunt infamare.Primo ꝑ illud apoſtoli,Peccantē corā oībus argue,vt cæteri timorē habeāt.j.ad Timoth.v.ſed frequēter factū ſeu opus pc̄ti fit corā multis q neſciūt hoc eſſe pc̄tm̄.ergo licet infamare ho- minem de pc̄tō nō occulto.Et nihil referre vr̄ quo ad vim vel rationē infamiæ,referre alijs ꝙ ipſe hoc fecerit quibus conſtat eſſe pc̄tm̄:vel iſtis qui facti notitiam habent,remō ſtrare facti qualitatem,puta ꝙ ſit peccatum.Et confirmat exemplariter.Paulus videns Petrum ſubtrahere ſe a cōſor tio gentilium ſeu conuerſatione propter ſuperuenientes Iu- dæos qui a Iacobo miſſi erant,in faciem ei reſtitit,Si tu Iu- dæus cum ſis,gentiliter & non iudaice viuis:quomodo gē- tes cogis Iudaizare?remonſtrans alijs peccatum Petri,qui eius ſimulationi conſenſerant:inter quos dicit Barnabam vnum fuiſſe.Secundo videtur euidenter hoc probari poſſe ex.l.eum qui nocentem.ff.de iniurijs.quæ aperte decernit bonum non eſſe nec æquum quempiam condemnari ob id quòd nocentem infamauerit.quod glo.dicit illic procedere ſiue in iudicio ſiue extra fiat,propter generalē rationem te- xtus:quia ſcilicet crimina nocētū nota eſſe oportet & expe dit.& Specu.ti.de iniu.dicit in libello actoris ponendum &

articulandū eſſe, Item ꝙ ſum hō honeſtus & religioſus. niſi enim eſſet talis, non cōpeteret hæc actio contra verū dicētem. ff. e. l. eū qui nocentē. §. ſ. C. e. l. ſi non es nūciator. q̄ lex diſponit eū qui non eſt nunciator vel delator falſi criminis, aduerſus eos quos infamandi ſiue minuēdæ opinionis ſuę gratia aliquid feciſſe cōperiet, iniuriarū experiri poſſe. ergo à contrario dat̄ intelligi ſi eſt delator falſi criminis, ei actio iniuriarū nō cōpetit. Et cōfirmat̄: quia ſi quis fœminā nō matronali habitu indutā appellauerit, vel comitem abduxerit, vel affectatus fuerit, non tenet̄ iniuriarū: vt eſt textus in l. itē apud Labeonē. §. ſi quis virgines. ff. eod. Et eſt appellare (vt ibidē dicit̄) blādis verbis alicuius pudicitiā attentare, comitē abducere, puellā vel ſeruitorē detrahere: & affectari frequēter: ſequi: qa (vt ibidē dicit̄) aſſidua frequētia p̄bet quaſi nonnullā infamiā. Sed hæc oīa iniuriā cōtinerent ſi matronali habitu induta eſſet: & ab iniuria excuſantur ꝙ habitu matronā ſe nō remōſtrat. ergo ſimpliciter qui opere ſeſe ꝓbum non exhibet, nulla ei vr̄ iniuria fieri ſi vt nocēs ac improbus per aliū infamet̄, aut verbis agitet̄. ¶ Tertio qa minus vr̄ licitū vt de pctō futuro publico aliū infamet q̄ de p̄terito. ſed de futuro licet, exēplo Chriſti Matth. xxvj. qui diſcipulis p̄dixit, Oēs vos ſcandalū patiemini in me iſta nocte. cūque Petrus ardētioris animi reſpōdiſſet: Et ſi oēs ſcādalizati fuerint, ego nunquā in te ſcandalizabor: dixit ei palam dominus: Dico tibi Petre, quia ī hac nocte: antequam gallus cantet, ter me negabis. Et maior patet: quia maioris opprobrij confuſionis & leuitatis eſſe videtur ꝙ adhuc futuro tempore crimen cōmittet, q̄ ꝙ aliquādo commiſerit. ¶ Quarto ſic, referre crimē alterius ſolum videtur habere rationē mali quia proximus infamatur, vel eius honor aufertur. ſed qui publice peccat, infamis eſt, & ſine honore eſt. ergo. Minor patet de infamia: quia nō eſt illæſæ dignitatis. peccando nāq; ſuam dignitatem læſit. Etiam fama nihil eſt aliud (vt ex ſequētibus apparebit) q̄ exiſtimatio vl' opinio integritatis vitæ: q · ā integritatē cōſtat ipſum non habere. De honore patet, qa honor nihil aliud eſt q̄ teſtimoniū &

atteſtatio virtutis.ſed ipſe virtutē nō habet:& de hoc conſtat.ergo nō debet ei honor.Si fortaſſe dicas in hoc iniuriā ei fieri ꝙ apud aliquos habitus ſit integræ vitæ & inculpatæ,& aufers ei hoc bonū:ſeqtur hoc incōueniēs ꝙ de publice inſcalato non licebit alijs ignorantibus referre,vel de eo ꝗ principalis in ſeditione fuit,vel publice in foro mulierem ſtuprauit &c.Et confirmat̄,ſi qs in aliqua arte falſo famat̄ excellentiā habere,cuius eſt imperitus:iniuriā illi non facio ſi vel ſcriptis ſuis vel ope demōſtro illū ſciam vel artē non habere.Similiter ſi qs falſo famat̄ de virginitate,abſtinētia ſingulari,& erogatione in pauperes vſq; ad arctā neceſſitatē ſeu penuriā,nō pecco attenuās famā ad ꝓportionē ſciæ artis vel virtutis quā vere habet:alias nō liceret remonſtrare ꝙ vxorē habuit & proles:ergo ſimiliter licet illi exiſtimationē virtutis auferre ꝗ virtutē non habet:maxime ſi hoc conſtiterit,& probari poſſit.cōſequētia tenet ꝑ locū à ſimili.Conſimiliter enim ſe habet fama virtutis ad eū qui virtute caret,ſicut fama ſciæ vel artis ad eū ꝗ ſciæ vel artis exꝑs habet.Etiā in oībus conſimiliter cōceſſum vr̄ corripere exiſtimationis errorē.¶In contrariū eſt vtriuſq; ꝙ detractores & cōtumelioſi inter eos numerant̄ ꝗ digni ſunt morte, & nō ſolū qui faciūt,ſed & qui cōſentiūt facictibus &c.ad Ro.j.ergo &c.Pro ſolutione q̄ſiti,quia referre crimē alicuius occultū vel manifeſtū,ex diuerſis rationē culpæ vel pcti habet,vel quia cōtra charitatē quam ꝓximo debemus,vel quia cōtra iuſtitiam:quia ei ſcilicet famā auferimus vel attenuamus,& aliqn̄ fit detractio,aliqn̄ cōtumelia:ꝑmitto qd' crimē dr̄ occultū,qd' manifeſtū,quid fama,qd honor, quid detractio,quid cōtumelia,quid infamare,quid famā attenuare,qd famā auferre.De occulto manifeſto & notorio tradit Spe.ti.de notorijs criminib9.Oīno occultū eſt qd nulla rōne ꝓbari pōt.c.vt noſtrū.extra vt eccleſiaſtica bñficia ſine diminutione cōferātur.occulta em̄ ſoli deo reſeruātur.vſ.q.j.ſi oīa.& tale occultū videtur ſecretū.xxxij.di.erubeſcant.extra de ſimonia.tua nos.ij.q.j.ſi peccauerit.Pene occultū dicit̄ quod ꝑ paucos probari pōt.eſt em̄ quaſi oc-

cultum quod pauci ſciunt. nam ſecretũ dr̃ qđ ſit in p̄ſentia quinq;: vt de pœ. diſt. ſ. §. hæc ergo ſecreta. ver. non ſunt hęc. Hoc dictũ Sp. fundari vr̃ in gl. d. ver. nõ ſunt. c. qs aliqñ videt. in verbo ſecreta. q̃ illic ſumit arg. ſecreta eſſe q̃ ſciunt in p̄ſentia quinq; hoĩm. Manifeſtũ eſt publica ſeu famoſa ꝓclamatio ex certa ſcĩa & certis autoribꝰ proueniẽs. Vñ manifeſtũ eſt quod ꝑ multos probari põt, non tñ tot quot ꝙ fiat notoriũ. Vñ dicit lex, Palã id eſt manifeſte teſtari dr̃ q nõ in publicũ hæredẽ noĩat, ſed corã teſtibus quot ad ſolẽnitatẽ teſtamenti ſufficiãt. ff. de teſta. l. hæredes. in prin. No‐
B toriũ vero (vt tradit ibidẽ Specu.) eſt triplex, ſcilicet p̄ſumptionis ſeu p̄ſumptũ, quod eſt iuris euidentia vehementer p̄ſumpta: vt ſi vir & vxor aliquẽ infantẽ nutriant, & filiũ vocẽt: p̄ſumit̃ ꝙ ſit eorũ filius. extra de proba. ꝑ tuas. Aliud eſt notoriũ iuris, de quo quis in iudicio cõdemnatꝰ eſt vel cõfeſſus. c. veſtra. de cohabitatione cle. & mul. Tertiũ eſt notoriũ facti: quod ꝑ rei euidentiã eſt notũ, & nulla tergiuerſatione celari poſſit, ſiue ſit factũ tranſiens interpolatũ, ſiue ꝑmanens: vt notat ibi Spec. Decidit etiã ibidẽ quot hoĩm p̄ſentia requiratur vt aliquid ſit notoriũ. de quo etiã Pañ. d. cap. veſtra. Iuxta hoc aduerte ꝙ notoriũ põt fieri pene occultum, vel ſimpliciter occultũ. exẽplum, totus exercitus vi‐
C dit Ioannẽ aliquid faciẽtem, & oẽs illic occiduntur vno ſolo dempto. ille iã hoc detegens prodit ſecretũ. Fama (ſcđm gl. & doc. in. c. veſtra. de coha. cle. & mul. & ſcđ'm Spec. vbi ſupra) eſt illæſæ dignitatis ſtatus vita & moribus cõprobatus. & eſt deſcriptio famæ bonæ. Fama mala eſt læſæ dignitatis ſtatus vita & moribus reprobatꝰ. ſed in. l. cognitionũ. §. exiſtimatio. diffinit̃ fama ſic: ꝙ exiſtimatio eſt dignitatis illæſæ ſtatus, legibus ac moribus cõprobatus: q̃ ex delicto noſtro legum auctoritate minuit̃ aut conſumitur. Et diſtinguũt doctor. duplicem infamiã. iuris, & facti: vt in regula, infamibꝰ. de re. iu. Sed ne ex definitione patiamur calũniã, cum ad definitiones facilis ſit argumentatio, cõtingit nanque hominem famam optimam habere qui non eſt integræ ſeu honeſtæ & bonæ vitæ: etiam contingit manere aliquẽ

ſub infamia iuris,qui nunquam perdidit famam facti,ſeu in tegrę exiſtimationis nondũ abolita iuris infamia: ideo aliter deſcribo famã in noſtro propoſito:Fama eſt exiſtimatio integritatis ſeu honeſtę vitę &hoc vł p omnia vł in aliquo tã tum,ꝑut quidã adulteri & ebrioſi ſunt bonę famę quo ad integritatem iuſtitię:& qdã iniuſti ſunt bonę famę quo ad fidem & continentiam vel huiuſmodi.Sumitur etiã quãdoq; fama extenſius vt dicit exiſtimationẽ quã homo habet penes aliũ de quacũq; pręſtãtia artis,virtutis vł doctrinę:quo modo dicimus aliquem medicũ vel iuriſtã famatiſſimum, q eſt omniũ ſceleraſſim9.Honor nihil aliud eſtq̃ atteſtatio ſeu ſignũ virtutis.Et ſumitur aliquando nomẽ honor extenſius vt eſt atteſtatio& ſignum cuiuſcunq; pręſtantię.ſic dicimur honorare medicũ quẽ ſigno aut voce profitemur ſuæ artis peritũ inſigniter.Detractio eſt famę alterius denigratio . ad dunt doc.cõmuniter,ꝑ v̈ba occulta,ſeu ĩ ipſius abſentia. de quo latius vide beatũ Tho.ſecũda ſecundę. q.lxxiij.ar j. & ſi fiat pręſenti,eſt cõtumelia:de qua ibidẽ beat9 Tho.tractat.q. ſuperiore.lxxij.Nõ ĩſiſto de vi definitionũ:appello detractionem omnem famę imminutionem ſeu ſubductionẽ ſiue abſenti fiat,ſiue pręſenti:nec eſt inconueniens cõcurrere detractionẽ in eodẽ facto cũ cõtumelia:ſed diuerſo fine dicitur detractio,& cõtumelia. Vt enim ordinatur ad famę diminutionem vel exterminiũ,dicitur detractio:& vt ordinatur ad cõfuſionẽ illius in quem vel de q̃ dicitur aut fit,eſt cõtumelia: & ſic detractio ꝑ facta ſeu opera fit, ſicut ꝑ verba. Vnde q̃ ad ſignificationẽ nominis cõtumelia,Philoſophus.ij. Rhet. c.de ira,diſtinguit tres ſpecies cõtempt9,deſpectũ,detractionẽ, & cõtumeliam. ſumit ibi detractionẽ vt dicit detractionem placiti,ſcilicet cũ qs dat ĩpedimẽtũ ne alterius voluntas fiat,hoc intendens ſeu cupiens,nõ aliud ex illo.Cõtumelia eſt damno atq; dolore afficere ĩ qb9 turpe eſt patienti.nõ vt aliud quiddã fiat ſibi quàm quod factũ eſt,ſed vt volupta te afficiatur.¶Secundo pręmitto q; aliud eſt ꝑximum infamare, aliud eius famam attenuare, aliud famam ſupprimere vel auferre:ſicut aliud eſt fœtorẽ immittere, aliud bonum D

odorem remittere vt attenuare, aliud odorē bonū totū ſup-
E primere vel auferre. Vnde minus eſt attenuare famam alte-
rius, deterius eſt auferre famā, omniū deterrimū mala fama
ꝓximū reſpergere vel notare. Et nequis decipiat exiſtimās
impoſſibile vt alicui fama auferat quò ad ea q̄ ſunt neceſſa
riæ obligatiōis, ſeu neceſſaria ad effugiendū culpā, qn ſimul
male fameť, qm̄ mediū dari nō pōt inter vitā bonā & malā
in hoie adulto & qui vtiť ratione: aduertendum eſt ꝙ licet
inter illas vitas mediū nō inueniť, tn̄ mediū datur inter cre-
dere hominē adultū eſſe bonæ vitę, & credere ſeu opinari ꝙ
ſit malæ vitæ. nā dubitare vtrū bonus vel malus ſit, neutrū
eſt credere ſeu opinari, ſed fluctuare m inter vtrunq;. Vnde
& frequēter inducimus aliū ad dubitādū vt hæreat neſciens
quæ pars ſit veriſimilior, ſeu ꝓbabilior videať, cui neutrā
partē vt aſſentiat ꝑſuaſam facere poſſumus. Cōtingit autē
attenuare famā, auferre, vel in cōtrariū vertere multis mo-
dis, tacendo, vituperādo, laudādo, laudē vituperio cōmiſcē
do, demū ſolas veriſimilitudines ſeu cōiecturas cōtrarīj in-
ducendo. Exemplū primi: interrogat me aliquis de vita &
moribus eius continue apud me verſatur, & cui videor, be-
neuolus eſſe & fautor, vt vehemēs p̄ſumptio ſit ſi aliquid
præſtantiæ & virtutis in eo agnoſcerē, id lætus prædicarē,
atq; purgarē ab infamia criminū q̄ illi obijciunť: ſi eo caſu
taceo, taciturnitas mea ſeu ſilentiū quodāmodo ꝓbatio eſt
ꝙ ſit virtutis inops, & criminū reus. Vnde Chryſoſto. Nō
ſolū ꝓditor eſt veritatis q trāſgrediēs veritatē palā ꝓ veri-
tate mendaciū loquiť: ſed etiā ille qui nō libere veritatē pro-
nūciat quā libere ꝓnunciare oportet, aut nō libere veritatē
defendit, quā libere defendere conuenit, proditor eſt verita-
tis. xj. q. iij. nolite. Vituperando fit, dum improbitatem re-
monſtramus, remitti in opere vel feruore, ſupra q̄ꝫ cōuenit
inconſtantem, impudicum, non ſatis reuerentem eſſe, & ſic
de alijs infinitis Laudando fit calumnia & derogatio famæ
tripliciter. Primo ieiune laudando & frigide. Nam qui in-
fœcūde laudat & ſegniter, deſtitui à cauſa videtur, & ami-
cus creditur eius quem laudare vult, ſed nihil poſſe reperire

qđ iure laudet:ꝓpter qđ Phauorin⁹ Philoſophus turpius eſſe dicebat exigue laudare atq; frigide,q̃ inſectãter & grauiter vituparare:qm̄ qui maledicit & vituperat, quãto illud acerbius facit,ꝓ inimico ducit,& plerũq; ꝓpterea fidẽ non capit:vt refert Gellius.xix.lib.noctiũ Atticarũ.c.iij. Secũdo cũ is ad cõmendandũ ſubmittit q adeo ſuſpectus eſt de malignitate & mẽdacio:vt nũquã decipiat p̃terq̃ dũ vera narrat:qa falſa ſemꝑ dicere putat,vt eius cõmendatio p̃ueniẽs etiã fide dignorũ ſubſequẽtes cõmendatiões faciat eſſe ſuſpectas.Huius ſimile eſt,curialis timens æmulũ ſuũ à principe ꝓmouẽdũ ad aliqđ officiũ,cũ dign⁹ ſit,nec aliud videat obſtare poſſe.eũ ſubmittit ad intercedendũ pro æmulo,cui ſcit principẽ maxime offenſum:vt cũ ꝑpenderit ꝓmotionẽ illi gratã,ei id placitũ fieri nolit.Nã Greg.ſententia,cũ is qui diſplicet,ad intercedẽdũ mittit:irati animus ad deteriora ꝓuocat.xlix.diſt.in prin.Sic calidi timentes in odiũ eorũ ſuos æmulos in adminiſtratione qua ſupportant ſurrogandos:illos apud principẽ comẽdãt,vt ſaltẽ eã deſtituendo gratiam, faciãt q; viros dignos & ſibi amicos inſtituat, vt ſic intelligẽs vel putans eis gratũ eſſe, ꝓpoſitũ mutet & volũtatem. ¶ Tertio laudando hoïes apud eos de vera virtute,qui credunt vitiũ eſſe,vel ĩmodice de virtute minima,vt nihil vel paũ credant habere de maxima,vel ꝑ occaſionẽ laudis eos ꝓmouendo ad legationẽ vel odioſum miniſterium:quã vel quod fideliter explere non poterunt ſine multorum indignatione,& ex conſequenti infamia.Primi,ſi apud Turcos aliquẽ laudem quia ſit Chriſto deuotus; quomodo & quidã leguntur prædicaſſe Chriſtum vt preſſuram ſuſcitarent vinculis Pauli ad Philip.j.Secundi,quia dicens vnum, quodãmodo multa dicit.ij.Topi.quia antecedens includit omnia quæ ſequũtur ad ipſum.ſi quis theologum aliquem cõmendet de magna medicinæ vel iuris peritia:quia pluribus intẽtus minor eſt ad ſingula ſenſus:minus exiſtimatur de vera theologia habere:ſicut qui accuratiſſime humilitati intẽdit, minus videtur habere de magnificẽtia & alijs quæ fortaſſe pro opinione hominum magis conuenirent prælato.Tertij:

vt Phariſæi vnū ſubmiſerūt ad tentandū dominū: in quo•
ſi vinceret, oēs viciſſe viderent: ſi autē vinceret· ſolus cōfuſus
manere. Similie frequēter facimus, vt cōfundať in periculo
quē ad id munus tanꝗ magis idoneum magna laude efferi
mus: vel vt nobis pars alia gratior delegeť, & laudis medio
cōfuſioni & periculo exponimus fratrē. Vñ Polybius, No
uus quippe modus calumniæ inuentus eſt, nō vituperando
ſed laudando famæ ac cōmodis hominū inſidiari: qđ vitiū
in aulis principiū ortū, vſqꝫ adeo inoleuit, vt ea loca tanꝗ
proprias quaſdā ſedes videať elegiſſe. Quarto famæ detrahi
mus infamandi laudando, vt auctoritatē & fidē apud audiē
tes ea in re nobis vendicemus, cū ſcilicet ꝓpter commixtas
laudes amici eius credimur & bñuoli, q nollemus ei iniuſte
nocere. Et ſic qs parū laudat, vt magis vituperet: aut multa
bona ꝓponit, vt vnū qđ ad rē ptinet, vituperet: qui (ſecun=
dū Philoſophū. iij. Ethi. c. de locis ad diſſoluendū calumniā)
ſunt artificioſi, & iniuſtiſſimi, cū ꝑ bonas res nocere conanť.
hi blāda facie, cauda pungūt cū ſcorpione. Quinto fit ſolas
coniecturas vel veriſimilitudines cōtrarij vel repugnantis
inducendo: vt qui ꝓteſtanť ſe hæc de quibus cōtra talē ru=
mor eſt, nō poſſe credere, nec iudicare velle: ſed raro (inquiūt)
ſine igne fumū videris. Philoſophi ſentētia eſt. Fama oīs va
na nō eſt quā populi multi decātant. vij. Eth. & Hiero. inqt:
Ceſſent vitia, & ceſſabit rumor. Itē video aliū à Ioanne, de
quo nō ſperabať, eſſe ꝓmotū: qđ laudi eius aſſcribiť & bñ=
uolentiæ. ſtati ego. poſſibile eſt ꝙ in cōfuſionē eius illū ad il
la ꝓuexerit. nā quādiu ſedet ſimia, eius verēda nō videnť: vt
primū in altū ſe leuat, cunctis detegit. Apud Ariſt. legimus:
Multis nō ex beneuolētia deus ingentes p̄ſtat ꝓſperitates,
ſed vt notabiliores. i. magis notabiles fiant ſuæ calamitates.
ij. Rhet. c. de locis enthymematū. quo ſolo puſillis ſtatim du
biū fit beneuolo aīo an maligno fecit: & nōnunꝗ deteriorē
partē ſuſpicantes etiā iudicant ſaltē incerto euētu, ſcilicet ꝙ
illi ex miniſterio vel legatione aduerſe & ad infamiā ſucceſ
G ſerit. Alij dum nituntur legem circūuenire, vt alios inducāt
in ſuſpicionē mali, prius recitatiue ſibijpſis pronunciāt, talis

hæc vel illa fecit:ſicut ꝓbantes pennã vel exemplificantes de ꝓpoſitione falſa dicunt vel ſcribunt:deus eſt diabolꝰ.& poſt corã alijs dicunt audiſſe a maioribus vel à pſona graui & magnæ auctoritatis ꝙ Ioannes hoc fecit:quo nõ ſolũ ſuſpectũ illũ,ſed in famẽ nonnunꝗ faciunt,ſtulte exiſtimantes ſe tali circuitione à vitio detractionis & obligatione reparationis famę poſſe defendi:non attendẽtes ſi hoc mõ mutilationes vel dãna hoĩs ꝓcurauerint,ꝙ cãliter dãna inferentes ad reſtitutionem obligantur,& effecti ſunt detractiõis obnoxij:quocunꝗ mõ & qualicunꝗ ſigno alterius famã denigrauerint. Vnde dicit Scotus.xv.diſt.iiij.ſnĩarũ de reſtitutione famæ,ꝙ referẽs corã puſillis crimen alterius ex audito,ſi fiat aĩo lædendi,nõ eſt facilẽ excuſare quin ſit cõtra charitatẽ,& ꝑ conſequẽs mortale.ſi aũt fiat coram talibus puſillis qui videlicet leuiter credunt ex inconſideratione,dubiũ eſt ꝙ exeat genus pc̃ti venialis:qa lingua in lubrico poſita eſt:& qui non offendit in verbo,hic ꝑfectus eſt vir.Et circa hoc aduerte cõem ſnĩam doctorũ eſſe teneri hoĩem ad oĩs damni reparationẽ quod etiã leuiſſima culpa dederit.de iniu.& dã.dato.c.fi.quanto magis interueniẽte pc̃tõ,& non ſolũ culpa legali. Vnde dicit ibi text. Nec ignorãtia te excuſat,ſi ſcire debuiſti ex facto tuo iniuriã veriſimiliter potuiſſe contingere vel iacturã.¶ Iſtis ꝑmiſſis occurrunt ſex difficultates decidẽdæ ſubtiles & maximæ.Prima,an excuſet detegentẽ crimen occultũ,ꝙ alijs criminibus palã inſordeſcit q infamatus eſt.Secunda,an lapſus anni intra quẽ iniuriarũ experiri potuiſſet,liberat hoĩem ab iniuria ꝓximo illata,& obligatione reparãdi famã.Tertia,an conſenſus vel remiſſio infamati ad hoc proſit.Quarta,an id ꝓſit ꝙ ꝑ criminis detectionẽ vtilitati conſulitur ipſius diffamati vel aliorũ.Quinta,an releuat ab obligatione famã reſtituendi,ꝙ iuſta neceſſitas detegẽdi ſubſit,quãuis propter illam non fiat,ſed odio diffamati.Sexta,dum obligatus famam reparare non poteſt:an tenet̃ infamato ad aliquam aliam recõpenſam quæ etiã deſcendat ad hæredẽ.Quo ad primũ videtur ſententia dñi Pe.de Pal.xix.diſtin.iiij.in fine,ꝙ ſic.vñ dicit,

eo ipſo quo hō vnū crimen habet ꝑpter quod iuſte iudex procedit cōtra eū in illo crimine,ex hoc ipſo de alijs pōt inquirere:quia non propter occultationē pcti ſed pctōris ꝓhibetur hō de occultis iudicare.Vbi ergo ꝑ vnū crimē eſt diffamatus,etiā de alijs debet dicere veritatē.Et ſimpliciter ſi ſocij ſui ſunt in illo ſtatu ꝙ cōtra illos agi pōt de vnico crimine,etiā de oībus pōt & debet eos prodere qñ ipſorum correctionē non ſperat:maxime cū pctm̄ eorū eſt in piculū cōitatis:vt quia ſcit eos fures,latrones,& impœnitentes. Nam illū qui iam pœnituit,accuſare nō debet.niſi iuſte nominatim de illo interrogeť.Hæc ille.Sed hæc opinio longe mihi vr̄ diſtare à veritate: quia æquè proditor eſt q ebrioſi hoīs vel eius qui palā fornicarius dinoſcitur aliud occultū crimen propalat:ac ſi id faceret de alio vitæ integerrimę.Et niſi ſic dicať,pauci inter nos ſunt quorū non liceret occulta crimina alijs detegere & propalare.Vnde Prouerb.xj.dicit: Qui ambulat fraudulēter,reuelat arcana: qui aūt fidelis eſt celat amici commiſſum,Ergo infideliter agit qui reuelat amici cōmiſſum non obſtāte ꝙ de vno crimine diffamatus, eſt,puta ꝙ vel feſtis mercať,vel ieiunia eccleſiæ non ſeruat, aut aliquid hmōi,q̄ vix faciunt hoīem à vulgo minus æſtimari.& Aug.Si ſolus inquit noſti quia peccauit,& vis eū corā oībus arguere:non eris correptor erroris,ſed proditor. Attende inquit quemadmodū iuſtus Ioſeph tanto flagitio quod erat de vxore ſuſpicatus,tāta benignitate pepcit anꝗ̄ ſciret vñ illa conceperat,quā grauidā ſenſerat,& ſe ad illam nō acceſſiſſe nouerat.quid dicit euāgelium?Ioſeph aūt cum eſſet vir iuſtus,& nollet eā traducere,id eſt diuulgare:voluit eam occulte dimittere.ij.q.j.ſi peccauerit.Nec obſtat ꝙ ſimpleciter non ſit integræ famæ.nā qui lubricus eſt,frequēter integræ exiſtimationis eſt de religione & fidelitate & iuſtitia:vñ cōtra charitatē eſt ſine neceſſitate ſpoliare illū hoc
I bono exiſtimationis ſeu famæ.Quod autem tangit Palu.iudicem poſſe inquirere contra aliquem de quolibet crimine qui infamatus eſt,vel cōſtat illum reum eſſe de vno ſolo:ſalua reuerentia ſua non eſt verum,niſi alia indicia concurrāt

& ſuffragentur. nec tenet ſemetipſum de talibus ꝓdere: nec quis ſociū de hmōi minime ſuſpectū licite ꝓderet: niſi (vt poſtea dicā) neceſſitas ſubſit, puta de homicidio furto vel ſtupro alij infamabūtur, aut forte occident. tūc em̄ ꝑ viam defenſionis innocētiū licet, quod abſq; illa neceſſitate ineuitabili minime liceret. Quo ad ſcd'am difficultatē ſit hæc cōcluſio: Lapſus anni intra quē iniuriarū expiri potuiſſet & non poſt, iuxta l. ſi non conuitij. C. de iniu. liberat hoīem à K
pœna ad quā iuris auctoritate veniret condēnandus: ſed nō ab obligatione reſtituendi famā. Prima pars patet: quia ad pœnæ ꝑſolutionē nō tenemur etiā in foro cōſcientiæ prius q̄ ꝑ iudicē ad hoc fuerimus condēnati: vt eſt textus in. c. fraternitas. xij. q. ij. vbi de hoc eſt notabilis glo. quā ſemper allegant doctores, ſed ꝓſecutioni pœnæ ius certum terminum L
ꝑfixit, & actioni iniuriarum, puta annū vnum cōtinuū. ergo lapſus illius anni liberat. Scd'a pars q̄ nō liberat ab obligatione reſtituendi famā, patet: quia aliud eſt legē non aſſiſtere: aliud legem reſiſtere. nā cum lex reſiſtit, reſiſtit contractui, obligationi, actioni vel executioni, vt hæc late diſtinguit Bartol9 in l. cū lex. ff. de fideiuſſo. & māda. ibidē determinans cū ius ſolū reſiſtit actioni, nō impedit nec perimit naturalis obligatio: imò ſi ſolum reſiſtit actioni ꝑ hæc vel ſimilia verba, ſup tali cōtractu vel alio actio nō detur, vel nō audiatur: ſi illud tale erat ex quo aliàs de iure cōi actio oriebatur: paratur ſolū exceptio, nō perimitur actio: vt in Velleiano & Macedoniano. ergo ad ꝓpoſitū noſtrū multo minus aufertur naturalis obligatio, quāuis poſt annū actio nō detur. Et Pau. de caſtro ea. l. ad ſciendū qñ oritur aliqua obligatio, dicit, cum lex nō reſiſtit contractui dirigēdo verba in actū hoīs, vel ſcd'o reſiſtens potentiæ, vt dicēdo: Nullus forenſis poſſit vendere, vel mulier aut minor non poterit: vel tertio reſiſtēdo obligationi: vt dicēdo, mulier vel minor non poſſit obligare ſine tali ſolennitate: illis tribus caſibus non oritur aliqua etiam naturalis obligatio: quia de iure gentium oportet ſuperioribus obedire: prout per. l. ſi non ſortem. ff. de condi. indebit. & l. eos. C. de vſu. Sed cū reſiſtit

actioni,& ſic effectui,vt dicit,actionem non dabo:& tunc oritur obligatio ciuilis & naturalis:ſed obſtat exceptio:vt l.qa naturalis.ff.ad Mace.Præterea actio iniuriarū diſſimulatione abolet:& ideo ſi qs iniuriā dereliquerit,id eſt ſtatim paſſus ad aīm nō reuocauerit:poſtea ex pnīa remiſſam iniuriā nō poterit recolere:vt eſt textus inſti.de iniu.§.fin.ſed ſiue reuocet ad aīm ſtatim vt audierit,ſiue ex māſuetudine nolit vel quodcūq; ſignū impatiētiæ oſtēdere:nō minus famā illi obligat̄ reparare quā iniuſte abſtulit,nō obſtante ꝙ lex hoc caſu negat actionē.Præterea actio iniuriarū eſt pœnalis:ergo nō cōplectit̄ principē,nec pœnæ à legibus ſeu à iure cōſtitutæ.princeps enim legibus ſolutus eſt.l.princeps ff.de legibus.& ergo papa nullā incidit excōicationē iuris: nihilominus Papa tenet̄ famam reſtituere ſeu reparare illi quē cōtra ius & æquitatem infamauit.ſic ſimiliter poſt lapſum anni manet obligatus reparare famam.Nec liberat plus lapſus anni ꝙ̄ infamātem liberaret tertia ſnīa cōtra ius partis puta infamati lata.ſnīa aūt nō tollit naturalē obligationem,neq; tribuit ius parti.l.Iulianus.ff.de condi.indebiti.Non currit etiam contra hanc obligationem naturalem iuris p̄ſcriptio,quemadmodum nec in re vitioſa,furto,& hmōi:& eſt infamans ſemper in mala fide.ſed de hoc alibi.

M ¶Quo ad tertiā difficultatē,ſcilicet an conſenſus vel remiſſio infamati liberet,pono hanc ꝓpoſitionē:Cōſenſus infamati de crimine falſe impoſito,nunꝙ̄ liberat à pctō infamātem de crimine vero ſed occulto ſolū his caſibus in quibus licite ſemetipſum prodere poſſet.ſemꝑ tū conſenſus infamati liberat ab obligatione reparandi famā in vim reſtitutionis:manet tū infamans frequenter ad eā reparationē obligatus in vim charitatiuæ ædificationis.Prima pars patet: quia intercurrit mendaciū,quod ſemp malum eſt & peccatū.Præterea hoc eſt in proximum dicere falſum teſtimonium:in quo non releuat conſenſus eius in quem profert: imò ſecundū Auguſtinum primo de ciuitate dei,eandē ꝓhibitione vetamur etiam in nos dicere falſum teſtimonium. quia regulam diligendi proximum, à ſemetipſo accepit.

Scriptũ enĩ eſt: Diliges ꝓximũ tuũ ſicut teipm. Ex quo cõ cludit occiſionẽ ſurrpſius ꝓhibitã eſſe in pcepto nõ occidẽ di ꝓximũ.xxiij.q.v.ſi nõ licet. Et intelligo ꝓpoſitionẽ de in famãte ſciẽter al'ũ p falſi cris vel veri ſed occulti impoſitio nẽ.ſec9 ſi ignorãs fecerit.putãs verũ vel notoriũ eſſe ꝓpter alterius aſſenſum vel dictũ. Nec obſtat regula: Sciẽti & cõ ſentiẽti nõ fit iniuria neq; dolus: ergo cõſenſus videtur libe= rare a pctõ qa ꝓcedit ĩ qbus hoĩ licet valide cõſentire. Vñ quamuis de expſſo cõſentiat vt ei iniungatur quodcũq; fa cinus, vel reqratur, aut ei pſuadeatur: ſi qs facere poſſit, & alliciat. non releuat facientẽ quin teneatur ſcd'm oẽs ad bo ni aĩæ reſtitutionẽ. & p iſto cõſueui inducere capi.ſtatutũ. de reſcriptis. &.c.exigit.de cenſi.lib.vj.in qbus non prodeſt remiſſio partis etiã q volẽs & ſpõte dederit. Vel dico q; re gula ꝓcedit de iniuria vel dolo q dicit iniuriã fieri inuito. Vel tertio non fit ſcienti & cõſentiẽti iniuria de qua poſſit agere, vt dicit gloſſa: tñ abſolute põt cõſentienti al'qd con tra iuſtitiã auferri, in cuius ablationem ei vetitũ eſt conſen tire. Etiã non ſequitur: non fit ei iniuria propter adhibitum conſenſum: ergo non peccat: cum eius conſenſus culpabilis fuerit & criminoſus. Secunda pars concluſionis patet: quia magis videtur arbitrium habere ſui honoris, quam ali9 ex ſuo conſenſu, cum nullus poſſit plus iuris quàm habeat in alium transferre: vt eſt regula iuris in Sexto, nemo. Etiam cui non licet ſua prodigere, vel ſine vtilitate vaſtare & per= dere, per ſuum aſſenſum non poteſt alteri facere licitum. & intelligo hanc partem cæteris paribus. Nam in diſparitate ſi ex confeſſione propria imminet periculum, quod ex alte= rius detectione qui forte gratior eſt non imminet: ſępe etiã ex pſentia eius qui iniuriã fecit ſeu dãna, animus irritaẽ in iuriatorũ, & ad contumeliã reputatur, q; cõfeſſione delicti quantũlibet humiliter dicat, iactare ſe videatur: hoc caſu ex cõſenſu alius licite dicet qd' ipſe ſine culpa p ſe illic cõfi teri non poſſet. Si petas quare non licet ſemp homini ſeip= ſum de occulto crimine ꝓdere: reſpondeo, quia nobis vita, & ꝓximis noſtris fama noſtra eſt neceſſaria. vñ Aug. Cru

delis inquit eſt qui famam negligit. & ita non licet hoi ꝓde re ſemetipſum de occulto crimine ſine iuſta neceſſitate vel
N vtilitate. Etiã nulli cõceſſum eſt q̃cunq; bona ſua diſſipare & ꝓdigere, & ſine cã & vtilitate iactare & ꝑdere. Vñ peccat qui ſine neceſſitate & vtilitate domũ ſuã q̃ vſui eſſe poſſit cõburit, vel blada in mare ꝓijcit, & ſic de alijs. Cũ ergo fama oĩa alia bona excedat, nõ licet ſine iuſta neceſſitate & vtilitate illud bonũ deſtruere & vaſtare. Tertia pars cõcluſionis patet: qa remiſſio eius cui iniuſte aliquid ſubtractũ eſt, regulariter liberat debentẽ. Dico regulaariter: qa illud ſolũ excipit qñ p̱ ſuperiorẽ ſtatutũ eſt remiſſionẽ nõ ꝓdeſſe: vt in c. ſtatutũ. de reſcriptis. &, c. exigit. de cenſi. li. vj. In ꝓpoſito aũt non reperit irritata remiſſio partis cui debet, vt nequeat ꝓdeſſe: ergo liberat ab obligatione reparationis famę in vim reſtitutionis famæ faciendæ. Quarta & vltima pars ꝓpoſitionis patet: qa infamatio talis freqnenter cedit in ſcãdalũ aliorum. vñ reprehẽdit Aug. eos viros & fœminas qui dũ in aliqua negligentia deprehendũtur, dicũt ſibi ſufficere coram deo cõſcientias ſuas, exiſtimationẽ hoĩm nõ ſolũ impudenter ſed crudeliter contemnẽtes, cũ occidãt aĩas aliorũ ſiue blaſphemantiũ viã dei: quibus ſcd'm ſuã ſuſpicionem quaſi turpis q̃ caſta eſt diſplicet vita ſctõrũ: vel etiã cũ excuſatione imitantiũ non qd' vidẽt, ſed qd' videre putãt. xj. q. iij. non ſunt audiendi. Sed ſcãdalũ aliorum non ſolũ oportet præcauere ne fiat, dicente Chriſto: Qui ſcandalizauerit &c. Mat. xviij. ſed pro viribus amouere: vt fratrẽ tenemur lege charitatis à morte animæ & quocunq; peccato mortali reuocare. ergo & homo ipſe cuius conſenſu factum eſt, & is qui infamat, vt proximis amoueãt petram ſcandali & offenſionis lapidem, tenentur eo caſu quantũ poſſunt famam læſam vel extinctam reparare. ℂ Quo ad quartam difficultatem, an ꝓpter vtilitatẽ ipſius diffamati vel aliorum licet occultum illius crimen detegere ſeu propalare: dico ꝙ nõ, quia nõ licet ob ſuam vel aliorum vtilitatem ei auferre alia ſua bona fortunæ: vt plane vult Aug. c. forte dicit aliquis. xiiij. q. v. & Greg. ca. non eſt putanda ſ. q. ſ. ergo nec famam.

quæ eſt auro p̄cioſior. Prouerb. xxiij. Melius eſt nomē bonū q̄ꝫ diuitiæ multæ. Supra argentū em̄ & aurū gratia bona, & hæc eſt ratio quare. xvij. diſt. iiij. ſniarum doctores ꝓ regula tradūt ꝙ in pc̄tis occultis cōfitens nō debet noīare perſonā cōpeccantē, niſi eius expreſſio neceſſaria fuerit ad pc̄ti expſſionē quò ad ſpeciē culpæ. illo enim caſu plus tenet̄ ſuæ conſcientiæ q̄ꝫ alterius famæ, & debet exprimere perſonā cōpeccantē clare & aperte. inſinuātes ꝙ ꝓ ſua vtilitate non licet. Nō obſtat verbū Aug. qđ communiter allegāt doctores, & occultū crimē ꝓximi licet indicare ei qui nouit prodeſſe, & nō obeſſe. c. hoc videt̄. xxij. q. v. q̄a loquit̄ ī caſu neceſſitatis, & nō vtilitatis tantū, videlicet ad impediendū futurū pc̄m̄ proximi. & idem eſt in caſu reductionis à pc̄tō, cum ſcilicet aliàs permāſurus timetur in pc̄tō. Et idem iuris eſt ad impediendū oppreſſiones, vel iniurias aliorū. Et debet in iſtis homo cautelā adhibere, v melius lœdat fama hominis quantū poſſibile fuerit: vt medicorū eſt ꝓuidere vt vel minime lœdatur per medicinas natura vel virtus. ¶ Quo ad quintam difficultatē ſupponitur ꝙ ob iuſtā neceſſitatē licet crimen occultū alterius detegere ſine & abſq; hec ꝙ obligetur infamans ad famæ reparationem. & hoc ſuppoſito petitur &c. Hoc ſuppoſitum ꝓbo, quia vt ſupra induxi. c. hoc videtur. xxij. q. v. cū neceſſarium eſt ad impediendum eius futurum peccatum, vel ad reducēdum ipſum à peccato, licet detegere illi qui nouit prodeſſe, non obeſſe. Et ſimiliter quia naturali iure tenemur defendere innocentis oppreſſionē vel mortem: qui prodendo innocentem poteſt impedire. & non facit: viam charitatis non tenet. Vnde beatus Tho. ij ij. q vij. ar. ſ. in ſolutione ad. ij. Quæ ſub ſecreto homini cōmiſſa fuerint per confeſſionem, nullo modo poteſt reuelare: quia ſcit vt dei miniſter, non vt homo. eorum vero quæ aliter homini ſub ſecreto committūtur, quædā ſunt talia ꝙ ſtatim cum ad notitiam hominis venerint, tenetur ea reuelare, puta ſi pertinēt ad corruptionem multitudinis corporalem vel ſpiritualem, vel graue damnum alicuius perſonæ, aut huiuſmodi, quod quis propalare tenetur teſtificando vel denuncian-

O

P

do:& cõtra hoc debitũ obligari nõ põt per fideicõmiſſum vel ſecreti:qa per hoc frangeret fidẽ alteri debitam. Hæc ille. Imò ſicut iuramentũ obſtare nõ põt quin teneatur homo alterũ denunciare ad pœnã:ſic nec ratio ſecreti quin ob ſpiritualẽ neceſſitatẽ crimen detegi poſſit,vel vt iuſtitiæ occurratur, & ꝓhibeatur inſontiũ oppreſſio. Pro hoc eſt qđ dicit dominus Pe.de Pal.xxj.diſt.iiij.q.ij.ar.iij.cõclu.v. Si qs alios accuſat fures & latrões qui ſunt incorrigibiles,& quotidie nouis furtis & latrociniij remp.lædunt:benefacit,quia iſte eſt caſus in quo occultus peccator poteſt denunciari:qñ ſcilicet correctio non ſperatur,& peccatũ eſt communitati nociuũ.Si autẽ ſociũ de cuius correctione iã ſibi conſtat ꝓderet,peccaret:niſi in caſu vbi ſpeciali ordine iuris ſeruato de illo nominatim interrogaretur.tunc enim tenetur dicere veritatem Præterea ſicut quis pro ſuæ famæ cuſtodia nõ ſolũ licite poteſt imò tenetur ſi eius fama eſt proximo neceſſaria, peccatum occultũ infamantis ꝓdere:vt aliqui mortẽ obeũt ſuper innocentia à crimine de quo ſunt per aliquẽ falſe accuſati,& Suſanna dum conuicta eſſet per falſos teſtes, voce magna exclamauit: Deus æterne, qui oĩm es conditor,qui omnia noſti antequam fiant:tu ſis qm̃ falſum teſtimonium tulerunt cõtra me,& ecce morior,cum nihil horum fecerim quæ iſti malitioſe cõpoſuerunt aduerſum me.Daniel.xxxiij. ſic ſi põt quis per hoc innocentem à morte ſeruare & infamia,tenetur ꝓdere nocentẽ de occulto crimine:quia plus debet apud ipſum valere innocentis vita,quã nocentis fama. Nõ tamen dico ꝙ ſemꝑ teneatur in publico ſe opponere illi qui falſo infamet innocentẽ de crimine,etiã quod ipſe infamans forte commiſit:quia cum veriſimiliter per ſuam reclamationem nihil profuturus eſt innocẽti,ſed credetur carnali affectu ꝓ illius liberatione iſtũ de crimine grauare velle:non tenetur famã ſuam pro alterius famę incerta obſeruatione ſeu ſalute periculo vel exitio exponere cæteris parib9 qđ fit dum auditores dubij reddunt cui fides adhibẽda,ſit, primo infamanti,vel huic excuſanti.tũc enim vtriuſq; fama in exitiũ venit,ꝗcꝗ nondum per contrarium pũta malã

famã. Dico cæteris paribus. pōt enī tanta partis diſparitas eſſe,vt nō ſolū famā ſuā pro alterius fama ꝑdere teneat:ſed ꝓ vita alterius ſeruāda mortē ſubire:quō ad Rom.vlt. commēdant Priſca & Aquila ꝙ ceruices ſuas ꝓ Paulo ſuppoſuerūt.Obijcies forte illud Sapientis,Pro iuſtitia agoniſare pro anima tua,& vſq; ad mortē certa ꝓ iuſtitia:& deus expugnabit pro te inimicos tuos:Eccleſiaſti.iiij.Sed facilè excludit.ꝓcedit eīm dū de iuſtitia doceri poterit & cōſtare ꝑ documenta legitima.& tūc vtiliter qs ſe murū ꝓ iuſtitia oppoſiturus eſt.❡Quo ad ſcdm,videlicet id qđ q̄rit,an ſubexiſtēte iuſta neceſſitate ſi qs nō ꝓpter illā,ſed odio alterius crimen occultū ꝑdiderit,teneat ad famæ reparationē: Pro huius clara deciſione eſt aduertēdū ꝙ aliud eſt auferre rem alteri inique,aliud iniuſte.Nā omnis iniuſtitia iniquitas eſt: ſed plurimæ iniquitates iniuſtitiæ nō ſunt. Sola autē iniuſtitia cōmutatiua obligat ad reſtitutionē,nō iniqtas alia:quāquā etiā fuerit iniuſtitia diſtributiua.Exēplū,prīceps habet iuſtā cām indicendi vel inferendi alicui oppido vel patriæ bellū.infert illi bellum ex rancore vel odio.peccat abſq; dubio,& inique agit,non tamen contra iuſtitiā cōmutatiuā: ideo nō tenetur in vim reſtitutionis ad damnorū reparationē.Etiā in bello iuſto ea eſt differētia inter eos q de pte ſunt habentiū iuſtū bellū,ꝙ licet odio ſpolient inimicos, non tenentur reſtituere.neutrales vero ſi illos ſpoliēt ſine odio vel alias,qa ipſi iuſtā cauſam belli nō habent, inde eis obligantē ad reſtitutionē.Similiter iudex iuxta acta habet condēnare Ioannem in centum,ſiue in pœnam,vel alias:ſi facit ex odio, inique facit:ſed quia non iniuſte,ad reſtitutionem non tenetur.Quòd autem Gra.notat ſententiam iniuſtam eſſe tripliciter,ex cauſa,ex ordine,& ex animo,in.c.epiſcopus.xj.q.iij. capit large iniuſtitiam vt extēdit ſe ad omnem iniquitatem. Obijcies fortaſſe,qui in fundo ſuo fodiens, vi ini fontem àuerterit,non poteſt contra eum agi, nec de dolo actio eſt,ſecundum Marcelli ſententiam(quam probat iuriſcōſultus) ſi non animo nocendi,ſed agrum ſuū meliorem faciendi fecerit:vt eſt textus in.§.deniq; Marcellus.ff.de aqua pluuiali ar

cēda.l.ſ.ex quo textu vel ſaltē eius mente Scot. Thomas Petrus de Pa.& plures alij tenēt eū qui animo nocendi aliquē.
S īpedit à cōſecutione alicuius officij vel ꝑbendę: tenet illi ad reſtitutionē,nō quidē æquiualētis,ſed ad arbitriū boni viri, deducto quantū intereſt inter ꝓpe eſſe & habere. Rñdeo,cū hoc animo nocēdi facit,tenet de dolo,ſed nō cautiōe ſeu ſtipulatione dāni infecti:& ergo etiā non ad reſtitutionē:quia ꝓhibet ſolū & ceſſare facit aliū à lucro:dānū autē nō infert. & ergo dicit plane.l.Proculus.ff.de dāno īfecto.& ibi notat hoc gloſſa,cū animo nocendi facit,in verbo aquā meā. licet ſecus ſit ſi fodiā tam alte in fundo meo vt vicini paries ruat. cuius diuerſitatis cām vide apud doctores in.l.fluminū.§.fi. ff.eo.qa tūc cēſeor damnū inferre.Sed actio de dolo ſolū eſt pœnalis,& nō rei pſecutoria.ita nihil ibi de vi reſtitutionis. ſic in propoſito admitto ꝙ contra eū detur actio iniuriarū qui nocendi animo crimen occultū detegit,quāuis iuſta neceſſitas ſubſit,p.l.ſi nō conuitij.C. de iniu.ſed nihil ad reſtitutionem.¶ De ſexta difficultate dico, cum non poteſt famam vt tenetur reparare:tenetur ei ad recōpenſam in alijs ad arbitrium boni viri:& deſcendit ſeu deuoluitur obligatio ad hæredem.Primā partem ponit expreſſe beatus Thomas ſecunda ſecundæ.quæſt.lxij.ar.ij.& eſt communis omnium doctorum ſententia.xv.diſtinctio.iiij.ſententiarum.ꝙ ſicut in mutilatione cum ablatum reſtitui non poteſt,eſt in obligatione recompenſa:ita ſimiliter in fama & alijs.Quòd autem deſcendit ad hæredem,patet, quia contra naturalem iuſtitiam eſt vt hæres capiat ex defuncto lucrum repræſentando perſonam defuncti.& non ſatiſfaciat de ijs in quibus erat defunctus obligatus.& in hoc videtur fundari.capitu. fina.de ſepulturis.capitu.in literis.de raptoribus. &.capitu. à nobis.ij.de ſenten.excōmu.in quibus decernitur quòd hæres tenetur reparare damna quæ defunctus intulit,quanuis nihil ad illum de eis peruenerit.& quanuis Panormi.in.d.c.
T in literis.illa limitare videtur quando defunctus pœnituit, quia tunc in effectu mandauit reparationem fieri per hæredem, confirmans ex ea clauſula textus qua mandat papa

ſub conditione ſeu qualitate ſi ita ſe res habeat, referens ſe ad prius narrata: q̄a licet totius narrationis veritas regrat ad totius diſpoſitionis cōplemētū, ſcilicet vt corp9 defuncti debeat ī cemiterio ſepeliri, & hæredes ad ſatiſfactionē cōpelli: tamen ad huius vltimæ partis verificationē ſeu cōſiſtentiā ꝙ hæredes debeāt ad ſatiſfactionē cōpelli, ſufficit huius narrati veritas, quòd defunctus damna intulit: et manifeſte ꝓbat litera, vt habere debet ſecūdū Ioan. And. poſt V in. vt ſic valeant à peccato liberari: q̄a ſic aperte de hæredibus loquitur ꝙ defuncto ī vitiū ſuccedūt quādiu illius bona retinēt, & de dānis ꝑ illū cōtra iuſtitiā illatis iuxta vires facultatis illi9 nō ſatiſfaciūt. & ꝙ litera ſic habere debeat, & nō vt cōmuniter habet, videlicet vt ſic valeat à peccato librari patet: q̄a ꝑ nō ſatiſfactionē hæredis nō detinetur in peccato. & ꝙ gloſ. videtur exponere de pœna peccati, certe aliud eſt liberari à peccato aliud à pœna. Etiam innuitur à contrario ꝙ aliter V a peccato nō valeat liberari: qđ falſum eſt de pœna peccato debita, quę ſola paſſione in purgatorio ſoluitur nonnunq̄ā precibus hominum, quamuis ſolutio ꝑ hæredes nō fiat. Ideo rationabilius & ſubtilius dicit Ioan. Fab. inſtitu. de temporalib9 et perpetuis actionibus. §. pœnales. nulla eſt ratio quare hæredes vnius Turci vel Iudæi eſſent quo ad hoc melioris cōditionis: imò dicit, Quāuis null9 canō de hoc cōſtitu9 eſſet, illud eſt neceſſariū ſtāte fide catholica: & debet obſeruari etiā in curia laicali: ꝓut obſeruari vidit ſuo tempore in curia parlamenti Pariſius. De crimine publico ſeu quod ꝓbari poteſt, diſtiguo: vł refert cū detrimento vel iactura famę, vel ſine cuiuſcunq; famæ detrimento. Si primū: vel detegit illis iuſta & rationabili cauſa, puta ad publicā vtilitatē vel priuatā vt criminis punitione alij deterreantur, vel vt alius ſibi ꝓſpiciat ne ꝑ ipſum decipiatur, vel illius conſortio vel familiaritate infametur, vel ei9 exemplo vtiq; ſimile quid faciat: & eſt actus cheritatis, neq; peccat, nec ad reſtitutionē obligatur, quia hoc nobis diuino & naturali iure conceſſum eſt ob neceſſitatem vel vtilitatem alterius crimen non occultum poſſe detegere cum famæ iactura & detrimento accu-

ſando ad pœnā:denunciando ad pœnitentiā, & ſimiliter ob aliā vtilitatē,quāuis nulla neceſſitas ſubſit:q̄ (vt ſupradixi) requiritur in crimine occulto detegēdo. Vñ Ger. doc.egregius ponit ſex modos referēdi peccata alterius,quatuor pri-
X mos conceſſos & licitos,vltimos culpabiles.Primo pōt qs alterius peccata referre ad audientiū inſtructionē, q̄a ſenſibilia exēpla magis mouent.Secūdo ad audientiū cautelā, ne eius fermento corrūpant.Tertio ad reductionē eius q peccauit,ſed p viā charitatiuæ & fraternalis correptiōis.Quarto ex cōpaſſione,vt audientes ꝓuocet orare ꝓ eius reductione vel ſalute.& hos dicit cōceſſos & licitos.Quinto ex aſſueta loquacitate loquēdi,& dicit eſſe veniale peccatū,niſi notabiliter lædatur honor proximi.Sexto fit animo denigrandi famā proximi:& eſt ex genere mortale peccatū:vt furari,rapere,& huiuſmodi.Quòd aūt Gerſon limitari in ea pte debeat ad pc̄m nō occultū,patet: q̄a referre ſeu detegere ex loquacitate crimen occultū,quāuis honor eius de quo refert non lædat,puta credūt illū falſum dicere, vel nullā fidē ei habēt: nihilominus detegere occultū ſeu ſecretū cōmiſſum,ex gn̄e
Y eſt mortale.Etiam vt ex ſupra dictis patet,occultū reuelare non licet niſi ob neceſſitatem, & nō ſufficit vtilitatem ſubeſſe. Vel detegit cum famæ iactura vel detrimento non ex iuſta cauſa.Et hoc contingit dupliciter:vel ſubeſt iuſta cauſa,ſed ex illa vel propter illam non facit,ſed forte ex odio vel libidine detrahendi aliȷs. Vel ſecundo iuſta cauſa referendi aliȷs non ſubeſt.Si primum, tenetur illi iniuriarum, ſed non ad famæ reparationem. Primum patet: quia facit conuitij conſilio. & ergo iuxta l.ſi non conuitij. C. de iniu.tenetur, vt poſt deducam, etiam cum refert ſine detrimento famæ vel iactura. Secundum patet: quia ſolum eſt iniquitas ex animo,non iniuſtitia in facto:& ſola iniuſtitia facti obligat ad reſtitutionem quantum iuſtitia commutatiua violatur,
Z Circa hoc tamen aduerte, vt in facto iniurioſo releuetur ab iniuſtitia, non ſufficit iuſtam cauſam ſubeſſe reuelandi, niſi & ſubſit iuſta cauſa detegendi his quibus refert, Nam ſi refert ȷs qui voluptate paſcuntur de

caſu hominum, & nulla vtilitas ex hoc obueniat, nihil iu-
uat cū quòd vtile fuiſſet cōpaſſuris & ꝓdeſſe valentib9 &
volentibus referre. Si vero nō ſubeſt iuſta cauſa, tenetᷓ ad re-
ſtitutionē: quemadmodū ſi aliquid capiat in bello iniuſto
ex cauſa. ſecus ſi ſolum iniuſtum fueri: ex animo. Semper
enim iniuſtum eſt & cōtra iuſtitiam auferre aliquid ex bo-
nis proximi, niſi ſubſit ſufficiens cauſa. Et propter hoc limi-
tandū eſt quod dixi in queſtione de reſtitutione famæ, quòd
ratio publica facit vt nō teneamur ad reſtitutionē famæ, nō
quandocunqꝫ, ſed cū ad minus cauſa vtilitatis ſubeſt, & illa
nō releuat in occulto. ſed ſolum neceſſitas. Vel refertur ſine
detrimēto famæ: & hoc poteſt multipliciter cōtingere. Pri-
mo quia narratur peccatū cū ea qualitatis adiectione, vt me
lior id eſt æquè bonus exiſtimetᷓ homo ꝙ ſi tacitum fuiſſet.
Verbi gratia, refero de Ioanne quòd putās ſibi licere, ex ſuis
ꝓpriis denariis grauiores & excedētes in pōdere cōflauit in
maſſam, vendens illam: vel forte formans in vaſa argentea
vel aurea: ſed poſt remōſtratū fuit ei ꝑ deciſionē rotę. 548. in
antiquis, & ponitur. ij. tit. de pactis. Ingemuit, et de ſalute an
xius, quomodo et cui reſtituere lucrū deberet inquiſiuit: &
ſtatim vltra omne lucrū reip. reſtituit. In hoc caſu vł ſimili-
bus neqꝫ peccat homo referendo, nec ad famę reſtitutionem
obligatur, imò ſit ſine iniuria. Secundo poteſt fieri ſine famæ
detrimento, quia refricatur ſcientibus et ſi fortaſſe adhuc nō
cogitant. Tertio quia pſonę qbus refert, graues ſunt: vel for-
te pſona dicētis adeo leuis eſt quòd eius dicto nec moueanᷓ-
tur auditores ad dubitandū, forte nec ad ſuſpicādū. Vel quar
to is cuius crimen refertur, tam vilis & adeò infamis eſt, ꝙ
nullū ei poteſt famę detrimentum fieri, quia nullam habet: vł
plura creduntur quā iſte refert. Et quolibet horū trium mo-
dorū fiat in cōtumeliam ſeu dedecus illi9 de quo refertur, eſt
mortale peccatū: & nō obſtāte veritate dicti ſeu narrati tene
tur iniuriarū. Primū patet expreſſa ſentētia Saluatoris Mat.
v. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus eſt iudicio. qui dicit ra
cha, reus eſt conſilio. & qui dicit fatue. re9 eſt gehennæ ignis
In quo ſecundum Auguſtinū tanguntur tres gradus æter

re dicat de crimine aliquo obiecto?Et addo theoricam doc. Qui aliquid iniurioſum dicit,pſumitur aio contumeliæ ſeu couitij coſilio dixiſſe:& ergo niſi contrariu pbet,condenan dus eſt iniuriaru.Sed cu ex iuſta ſeu rationabili cauſa dixerit ſiue cu detrimeto et iactura famę fiat ſiue no,excuſatu pcto ab iniuria,a famæ reſtitutiõe,vt ſupra determinatu eſt. Forſaſſe obijcies de.l.vnica.C.de famoſis libellis.vbi ſufficit pbare veritate,& norequirit vt pbet ſe ex rationabili cauſa libellu famoſum ſparſiſſe cotra aliquẽ.ergo &c. Rndet,multoru opinio eſt q lex illa no liberat eu qui p libellum famoſum prius infamauit,ſed ſi qd decreuerat per libellu famoſum in publicu deferre,alias accuſando detulit.ita videt ſentire glo.in.l.eu qui.ff.de iniu.Sed Cynus poſt Petrum dicit verius cu ſemetipſum pdit de libelli famoſi editione, & pbauerit,euadit pœna.Et ergo rndeo q hoc pcedit qn ſtatim poſt pcedit ad accuſandu:quia tuc ſi veru eſſe pbet,pſumitur no conuitij ſeu contumeliæ coſilio feciſſe,ac ſi ab initio accuſaſſet.ſecus ergo vbi ſine rationabili cauſa dixerit quauis ſine famæ detrimento.Ex his infero corollariæ,Qui eum defert q ſemel eſt punitus,vel abolitione obtinuit criminis, vel de eo crimine qd no punitur,vt eſt ſimplex fornicatio, ebrietas,& hmoi,vbi no no expedit alios de his reddi auiſatos:ad min9 iniuria facit,& tenet ex coſeqiti ad famæ reparatione quantu in fama læſit. Vnde notat Barto.& alij doc. in.d.l.eum qui.ff.de iniu.q infamans ſuper his quæ non expedit nota eſſe,per excluſionem rationis excuſantis adductæ,tenetur iniuriarum.¶ Ad argumenta ante oppoſitum, ad primum de peccato occulto reſpondeo:priuſquam dominus hoc diceret beato Ioanni,die priori Iudas coueneratt & pactus erat pro certo denario q eum traderet, vt patet ex decurſu textus Lucæ.xxij.& ita peccatum Iudæ quod dominus reuelauit,non erat occultum.Prꝫterea non dixit dominus quid Iudas iam mente conceperat,vel quæ mala voluntas tunc ei ſurrepſerat,ſed prænuciauit eius futurum peccatum publicum,quia erat eu publice traditurus.& de hoc dicam poſt.Ad confirmationem ex hoc,ſi quis aſtrologus,

dico illūm ꝑ eo nō teneri iniuriarū,quia nō ſimpliciter dicit eū eſſe furē,ſed ſecūdū artis ſuæ documēta:& ergo nō tenet iniuriarū:ſed alijs cōſtitutionbus,ſi arte illicita vſus fuerit.Prudētiores aſtrologi ſolū iudicarēt ſup inclinatiōe vel cōiectura veriſimili quātū ꝓbabilitatis vel apparētiæ haberi pōt ex hoc ꝙ cōiter hoīes ſequuntur ſuas inclinationes: ſed certe occurrunt frequēter cauſæ ſecundæ cōtrariū inclinātes,& per liberū arbitriū plures reſiſtunt,obediētes rationi:vel dedecus infamiā vł incōmoda pœnarū vel damnorū quæ regulariter illa comitāt,exhorrētes.etiā parum arguit, lex nō dat actionē iniuriarū,ꝙ ergo nō peccet,vel nō tenēt ad famæ reſtitutionē.nā vt ſupra dixi,non cōcedit actionem iniuriarum niſi quis ſtatim cū audierit iniurias, reuocauerit an animum,& nihilominus peccat,& reſtituere obligāt.

C ¶Ad ſecundū dico poſt Henricū de Gādauo Quodlibet.ſ.

C q.xxxiij.Iuramentū de veritate dicenda ſuper interrogādis, ſe non extendit ad penitus occulta,cū non poſſit iuramentum eſſe iniquitatis vinculū.Cōtra charitatem autē eſt vt de occulto alium vel ſemetipſum prodat in publico; imò ſi ſpeciale iuramentū preſtiterit dicere veritatē ſuper penitus occulto,peccat iurando,ſed non tenetur ſeruare qđ iurando promiſit.Et cum petit argumentum,vel dicet ſe nihil ſcire de illo facto penitus occulto,vel tacebit,aut plane veritatem dicet.Si primum,mentitur.dico ꝙ nō mentitur:qa ſolū intelligitur diſtributio fieri.pro his quæ licet alijs pandere:quemadmodum & ſacerdos licite dicit ſe hoc crimen nō audiſſe ex eo,quāquā adderet etiam ꝙ non in confeſſione ſacramentali.ſi loquens ſe reſtringere velit ad ea quæ licite referunt.Et ꝑ hoc euitatur difficultas argumenti:Si diceret ſe audiſſe ab eo in confeſſione,verum diceret:ergo cōtradictorij aſſertio eſt falſa.non enim contradicunt quando in vna reſtrictius loquit,quā in altera.Iuxta hoc vide quæ ad longū dicit Pal.xxi.diſ.iiij.q.iij.art.iij.cū ſacerdos ꝓducit in teſtem,vel ſponte loquitur:preſertim cum dicit ſacerdos ſe nullo modo ſciendi ſcire:ſic loquens, quātumlibet generalia ſint verba,intendit ſe reſtringere:& audiens ſimiliter debet

intelligere:nõ eſt mendaciũ. Ad primã cõfirmationem dicit Lyra textũ illũ Leuitici procedere in foro iudicij cũ aliquis producitur in teſtem:& ergo debere intelligi de nõ penitus occulto. nihilominus ſuppoſito ꝙ textus de penitus occulto intelligatur, vt Aug. eũ intelligit, & ponitur eius ſententia ibi in gl. & inducit eã Gratia. di. ca. hoc videt. dico ꝙ procedit in caſu neceſſitatis, puta ad impediendum periurium ꝓximi:& in neceſſitate periculi animę corporis vł bonorum licet, ſed nõ ꝓ ſola vtilitate. ad quã ſententiam apte declinat Petrus de pa. di. xxi. iiij. q. iij. artic. ij. cõ. ij. reſoluens ad hoc ꝙ ꝓ neceſſitate cõfeſſionis debet alium compeccantem nominare, nõ ꝓ vtilitate, ſi ſcilicet exprimi poſſet ſpecies peccati ſine expreſſione tertij. ſed melius remediũ adhiberetur exprimendo. non eſt tamen nominandus, qa cõſilia intellgũtur ſaluis pręceptis, & pręcepta minora ſaluis maioribus. Per idẽ ſoluo argumentũ ſeu cõfirmationem de excõmunicatione lata in eos q ſcientes impedimentũ matrimonij non detegũt &c. ꝙ hoc etiã ꝓcedit in caſu neceſſitatis ad ĩpediendũ peccatũ futurũ ſponſi vel ſponſę, cuius peccato cõtracta eſt cõſanguinitas. nã ille peccaret craſſa ignorantia vel ſcienter cõtrahẽs cũ affine intra quartum gradũ. Fateor tamen ꝙ ꝓ cõſeruatione famę eius debet ſciens affinitatem ei prius intimare, vt deſiſtat ꝓpter affinitatem cõtractam. ſi non credit cõſanguinitatem eſſe inter cognitã per futurũ ſponſum, poteſt facile de hoc certior reddi ꝑ cognatos prodendo ſuum peccatum:& ſi vellet abſque inquiſitiõe ad cõtractũ matrimonij ꝓcedere, peccaret:ad quod peccatũ ĩpediẽdũ licet detegere illi q nouit prodeſſe, & non obeſſe. Ad tertiam confirmationem, ꝙ pro ſcandalo nõ eſt veritas relinquenda:reſpõdeo ꝙ hoc procedit de veritate vitę quæ idem eſt quod rectitudo vitę:quæ nõ deſeritur ſine peccato. ſed veritas dicti bene poteſt taceri: quamuis non falſum dici pro ſcandalo euitando, vel alterius dedecore ſeu infamia. ¶ Ad tertiam principale, ad legem eum qui &c. dico quòd procedit in crimine nõ penitus occulto, ſed quòd probari poteſt iudiciario ordine: vt probaui ex cap. ſi ſacerdos. & ad improbationem dico

primo,crimen probari pōt quãuis nō multis ſed vni tm̃ cōſtat:& ſic eſt ſine infamia.Verbi gratia ponatis ꝙ ego ſolus ſciã fœminã eſſe q̃ ſe gerit ꝓ ſacerdote,ſicut accidit de Ioãne ſeptimo imediato ſucceſſore Leonis quarti:qui(vt Platina refert poſt Martinū,& ſimiliter refert faſciculus tēporū)mulier fuit.hic poſſum ꝓbare crimen eius,&nulla reſpergit̃ infamia.Similiter vidi ꝙ paterã ĩ manicã poſuit,& habet:alij infamant̃,& fit turbatio:ego ꝑ aſpectū poſſum demonſtrare illū habere q infamatus nō eſt.Secūdo dico,licet is cuius crimen duobus cognitū eſt, ꝑdidit famã apud illos: pōt tn̄ adhuc integrę exiſtimationis eſſe apud alios,& ſic infamari: quanuis nō ſit apud omnes integræ exiſtimationis & famę. nec hoc eſt corrūpere textū,vt argumentū ꝑ̄tendit.Et ad cōfirmationē dico ꝙ famã eſt in bonis hoīs & ei debita , ſicut & bona fortunæ,& cōtra iuſtitiã eſt ei illã auferre ſine cauſa ſufficienti,q̃ eſt neceſſitatis in crimine occulto,vel vtilitatis in crimine nō occulto.Et cū dicitur,nulli debet̃ falſa laus vel ęxiſtimatio:cū approbare falſa ꝓ veris vnū ſit ex vitijs noſtræ miſeriæ.in ench.xx.c.Reſpōdeo,aliud eſt aliqd debere ꝑ condignitatē,aliud ꝑ iuſtitiã.Cape exemplū,aliquis eſt
E in crimine propter quod poteſt omnibus bonis priuari. ille
E eſt bonis indignus:ſicut ſecundum Auguſti. peccator indignus eſt pane quo veſcitur: nihilominus qui ante ſententiã auferret eius bona, contra iuſtitiam faceret , & obligaretur reſtituere. Clarius exemplum pone in oppido vel terra cui iuſte poteſt bellum indici:à quo iniuſte auferrent̃ bona antequam bellum proclamatum ſit . ſic de falſa exiſtimatione qua homo indignus eſt.Nec mirum ꝙ hoc deputetur inter vitia noſtrę miſeriæ,qa in ſtatu naturæ inſtitutæ & poſt in beatitudine nihil indigni poſſidebimus.Spectat ergo ad noſtram miſeriam ꝙ indignus iuſte tamen aliquid poſſideat.
¶ Ad quartum principale,contra charitatem eſt compelle
F re vel requirere vt de occulto crimine quis ſe in publico ꝓ
F dat.Et ad textum inductum.Nume. v. dico ꝙ illud permiſſum erat à deo propter euitationem maioris mali,ne ſcilicet mariti ſpiritu zelotypiæ agitati frequenter vxores occide-

rent innocentes:ideo ꝓ miraculũ reas pũniuit, vt innocenti bus vitã ſeruaret & tutaret.ſed vt hoc zelotypos nõ excuſa bat à peccato cõpellendi vxores innocẽtes ex ſola & falſa ſu ſpiciõe ad purgãdũ ſup delicto bibẽdo aquas amariſſimas in quas ſacerdos maledictã cõgeſſerat:ita nec de nocẽtibus in occulto crimine:pſertim cũ ſola ſuſpicione ad hoc facien dũ ſtimulabat̃.Vel dico ꝙ nõ cogebat̃ mulier illic ſe ꝓdere in crimine occulto,ſed dñs qui auctor eſt vitæ & famæ, eã puniuit ſi adulterij rea erat.Ad confirmationem ex concilio Guarmaciẽſi dicit glo.illi eſſe derogatũ, qa ſuſpectis nõ de- G bet dari euchariſtia.de cõſecra.diſt.ij.tribus.& de purg.vul- G gari.c.dilecti.Similiter dicit beatus Tho.ix.diſt.iiij. q.v.art. ij.ad ſecundũ argumentũ,ꝙ illi eſt derogatũ, qa facere tales ꝓbationes eſt tentare deũ.Sed in effectu eſt dicere ꝙ cõciliũ hoc ſtatuendo errauerit.Ideo aliter rñdeo ꝙ de crimine oc- culto nõ tenet̃ ſe prodere niſi alijs innocentibus vel toti con gregationi vel alijs priuatis ꝑſonis prǫiudiciũ famę vel cor poris vel mẽbrorũ imineret.tũc em̃ manet in peccato quã- diu ſemetipſum vel crimẽ occultũ ſuũ occultat: & propter hũc caſum videt̃ conciliũ ſtatuiſſe.Si aũt tale qd nõ occur- rat,põt occulte pœniterere,& euchariſtiã ſumere: nec quic- quã ad eũ qua mente alius ei euchariſtiã tradit, qñ ipſe ſolũ intẽdit euchariſtiã ad animæ ſalutẽ ſumere,& nõ in ſignum ſuæ innocẽtiæ à crimine,niſi forte vt in publico &c.Ad aliã cõfirmationẽ de excommunicatione pro peccato occulto, admitto ꝙ vere excõmunicatur etiã pro ſolo actu interio- ri occulto mentis,ſed poteſt abſolutionẽ quaſi pro alio pe- tere:& ſic non habet prodere ſeipſum.Item per ſacerdotem cui in cõfeſſione detexit,à quo vult poſt ſacramẽtaliter ab- ſolui:& ſic non prodit ſe plus ꝗ ſi crimini non eſſet annexa excommunicatio.¶ Ad quintũ.ſatis dixi circa quintã dif- ficultatem quibus caſibus homo tenetur occultum crimen proximi propalare, puta via defenſionis, non per modum H inuaſionis: & ob neceſſitatem vel eius qui crimen commi- H ſit,vel aliorum,non propter ſolam vel ſpiritualem vel tem- poralem vtilitatem.¶ Pro materia tamen eorum quæ tan-

gunt in argumento, duo ſunt notãda. Primũ, ꝙ nõ valet cõſequentia, iſte tenet ſuũ crimen occultũ ꝓpalare aliis vel detegere: ergo conſentit actu debito vt alius faciat. patet in ſimili inſtantia, iſte diues tenetur huic pauperi de bonis ſuis eleemoſynã ne diutius eſuriẽ patiat̃, dare: ergo cõſentit actu debito ꝙ iſte ali9 de ſuis bonis faciat. ſtat em̃ ꝙ vterq; ęqualiter obliget̃, & vno faciente alius liberat̃. Etiã de alienis nõ licet alteri eleemoſynã facere, niſi ĩ extrema neceſſitate, & cũ quis in propriis nõ habet vnde faciat. Vñ manifeſte patet ꝙ licet diues ſit in obligatiõe vt faciat, tñ nõ currit ei obligatio cõſentiẽdi vt eo nõ faciente faciat de ſuis bonis alter. Sic in ꝓpoſito, qa ſtat aliqñ detectionẽ occulti peccati vtilẽ futurã ad liberationẽ innocẽtis à morte & ab infamia, ſi fieret per principalem qui peccauit, vbi per alium ad ſolam turbationem & infamiam detegentis proficeret. Exemplum, rex imponit iſti homicidium quod ipſemet fecit coram vni co familiari minimæ auctoritatis. familiaris hoc detegendo (ponamus) præſcit quòd nihil ex hoc proficere, ſed ſolam indignationem aliorum prouocans, potius eiuſdem facti cum alio reus æſtimabitur. hic quia rex non obligatur conſentire in quodcunq; peccatum: non conſentit actu debito vt ille crimen ſuum eo nolente prodat. verũ fateor, vt tenemur manum continere ab oppreſſione proximi, & obligamur cõſentire vt ꝓhibeamur ab oppreſſione inuiti cum fieri licite põt & ſine peccato: ita obligamur cauſam amouere infamiæ & damnorum proximi, & tenemur conſentire vt nobis inuitis per alium fiat quantum fieri põt ab alio ſine peccato. Et per hoc excluditur occurſus circunſtantiarũ ꝓpter quas principali liceret, & nõ alteri: nec mouere debet aliquẽ qđ adduxi de eleemoſyna: qa defenſio ab oppreſſione ſimiliter currit cũ releuamine extremæ neceſſitatis. vnde poſſum iniuriatũ quantũ ſub moderamine inculpatæ tutelæ neceſſarium defenſioni fuit, de bonis propriis iniuriantis defendere & tueri.

II ¶ Secundo aduerte circa illud qđ adductũ fuit de ꝓditiõe furis: cũ res furtiua demõſtrari nõ põt niſi ſimul innoteſcendo furẽ, ſeu eius peccatũ furti: tunc furtũ illud nõ

eſt penitus occultũ,ſed eo tunc probabile:vt in caſu,conuiuio finito,omnes includuntur propter pateram deperditã: quã ego vidi Petrũ ſub axillis ponere,& adhuc habere.hoc facile probo adducendo alios vt videant.Sed imminente ei periculo vitæ qũo poſſit ſacerdos ipſum prodere,alia quæſtio eſt:forte ſufficeret cautela.c.prælatis.de homicidio.libro ſexto.¶ Ad argumenta quæ adducta ſunt de crimine non occulto. Ad primum,ſicut crimen non occultum licet accuſare in publico ad pœnam propter vtilitatem reipublicæ, ita vt cęteri timorẽ habeant,iuxta ſentẽtiã apoſtoli:ita licet publice peccantem coram omnibus arguere : ſimiliter vt à ſimilibus caueant,remonſtrare facti qualitatẽ,videlicet,qd' iniquitatem continet ſeu peccatum,prout erat in reprehenſione qua Petrum Paulus corripuit.ſecus cum fit in contumeliam,& non ex rationabili & iuſta cauſa. ¶ Ad ſecundum,lex eum,procedit cum expedit crimẽ illud notum facere,vt ſupra ex ratione quam ſubinfert,crimina eñ nocentiũ nota eſſe & expedire & oportere.ex quo(vt dixi)notat Barto.& doctores,ſi nõ expedit ea ſuper quibus alium ĩfamat, nota eſſe,tenetur iniuriarum.non ſufficit ergo veritas dicti, ſed requiritur iuſta cauſa dicendi.Quod additur ex Speculatore,hoc cum pro infamante eſt præſumptio quòd iuſta & rationabili cauſa fecerit,vtputa cum proceſſit denũciãdo,accuſando,vel ſimiliter.tunc enim non cõpetit infamato iniuriarum actio,niſi ex dicti falſitate.Ad l.ſi non es nunciator.C.de iniurijs, dico qd' cõtrarius ſenſus ibi collectus debet intelligi,cum expedit.hoc verum alijs notũ fieri,iuxta rationem.l.eum qui.ff.de iniur.& notata doct.ibi, vt etiam locum habeat ſenſus qui à contrarijs colligit in.d.l.ſi nõ cõuitij.Ad confirmationẽ nego conſequentiã:& eſt ratio, qa excuſatur illic ſolum ab iniuria qualis in matronam vel virginem committitur,qui eam deprehendit in veſte ancillari vel meretricia:non autem excuſaretur ſi eandem poſt in matronali habitu appellauerit,quãuis aliquando in nõ matronali habitu fuiſſet.In propoſito actus criminis tranſit,& nõ manet homo in eo habitu quaſi vili.Et ſuppoſito quòd ſit

ad.iij.ſi fama adeo eſt tenui, vel infamia apud tam multos ꝙ veriſimiliter nihil reputat vel in ſe minimũ eſt illũ apud ali quos reputari adhuc integræ famæ: nõ teneo infamãtẽ etiã ex libidine loquentẽ obligari ad reſtitutionẽ. Huius exẽplũ etiã eſt ſi quis diffamatus eſt de centũ homicidijs vel latrocinijs: et ẽt adhuc addo vnũ nõ occultũ, ĩ nullo illi nocere videor vel infamatũ de adulterijs, ĩfamo etiã de fornicatiõib9: vel ĩfamatũ de iniuſtitia, infamo etiã de auaritia: ſicut in iſtis & ſimilibus addendo infamiã diſtincti criminis, nullũ reputatur damnũ: ita nec eius famam apud aliquos tollere qui alias eſt notorie infamatus. ❡ Ad cõfirmationẽ dico ꝙ nõ eſt ſimile de exiſtimatiõe ſeu fama, quã homo tenẽt aſpernari & ſpernere, ac errorẽ exiſtimatiõis corrigere: vt ĩ falſa laude de ſciencia, arte, & eminẽti pſtantia q̃ in bono ſupererogationis inuenit. nã qui illã aufert, nec contumeliã illi facit: M nec famã quã alius abijcere tenẽt, reputare obligatur. Aliud M de falſa exiſtimatione quam homo abijcere & contemnere non tenetur: nec hominũ errorẽ ad ſuæ vtilitatis ꝓportionẽ corrigere: ſed potius ſemetipſum cõmutãdo, exiſtimationẽ hominũ quæ erronea & falſa erat, verã facere. Nam cũ in illius ablationẽ nõ cõſentiat, ſi etiã nõ ſubſit rationabilis cauſa: & peccat cõtumeliã faciens auferendo: & reſtituere ſuo modo tenẽt. Dices fortaſſe, non tenetur facere vt nullũ crimen cõmiſerit, imò videtur obligatus contẽnere, abijcere & corrigere errorem exiſtimationis hominum qua falſo creditur ſemper fuiſſe integerrimæ vitæ. Reſpõdeo, non tenetur errorem illius exiſtimatione corrigere, niſi hoc poſſit ſine iactura & præiudicio exiſtimationis quo ad integritatem ſeu bonitatem vitæ pro præſenti. qđ ſi hoc facere poſſet (quod difficile & rarum eſt ſatis, quoniam ſemel malus, præſumitur ſemper malus) fateor non obligaberis ad famæ reparationẽ: nihilominus à peccato opprobrij cõtumeliæ vel detractionis nõ magis excuſaberis, ꝙ ſi eũ fatuũ prædices, mãcũ, hermaphrodiũ, ſpurium, & ſic de alijs. Intelligo ſine rationabili cauſa: nã ex cauſa licet huiuſmodi etiã hominum pudenda detegere, & vtilitatem morum (vt dixi) prædicare

ret in huiuſmodi reſiſtere. Et cōfirmo: quia cū à domino hu
iuſmodi plagis cōtumeliç & detractiōis iudicamur, corripi
mur: vt non cum hoc mundo damnemur. j. ad Corint. xj. er-
go iuxta conſilium Gamalielis Actuum. v. oportet attende
re an hoc conſilium ſit a deo, an ex hominibus. ſi ex homini-
bus, diſſoluetur. ſi autem ex deo eſt, non poterimus diſſolue-
re illud, ne forte deo repugnare videamur. & per conſequens C
permittendo detractionem etiam de proximo non peccat.
¶ In contrarium eſt illud Bernardi ad Eugenium de conſi
deratione lib. ij. Detrahere, an detrahentem audire, quid ho-
rum damnabilius ſit, non facile dixerim. ¶ Pro huius deci-
ſione pono tres propoſitiones. Prima, Quicūq; dat cauſam
detractioni requirendo, inſtigando, vel ſigna futuræ gratiſi
cationis exhibendo, propter quæ detractio veriſimiliter fu-
tura eſt: grauius detrahente peccat: & ad famæ reparationē
quam cauſaliter abſtulit, æque vel magis quàm detractor
obligatur. Quòd peccat: patet ſententia apoſtoli ad Roma.
j. vbi præmiſſo de cōtumelioſis & odibilibus deo detracto
ribus concludit: Digni ſunt morte non ſolū qui faciunt ſed
& qui conſentiunt facientibus. Item talis deterior eſt homi
cida: qa ille corpus occidit, iſte animam: imò duas animas,
ſcilicet detrahentis, & ſuam. & Auguſt. ſententia eſt de eo q
prouocat ad iurandum quem ſcit falſum eſſe iuraturū. xxij.
q. v. ca. qui prouocat. &. c. qui exigit. quòd grauius peccat:
quia non ſolum errat, ſed alijs errorum offendicula præpa-
rat: qui vtique damnabilior eſt illo qui errat. xxiij. q. iij. qui
aliorum. Quòd tenetur reſtituere, patet: quia maxima docto
rum eſt, Quicunque contra iuſtitiam cauſaliter aliquid au-
fert, tenetur ad reſtitutionem. Forte dices, ex complacentia
vel conſenſu ad damnificationem proximi nō obligat quis
damna reparare. non enim homicida vel fur eſt qui gratum
ſibi oſtendit eſſe furtū vel homicidiū. Reſpondeo: verū eſt,
niſi p ſigna gratificatiōis futuræ vel cōplacentiæ dānis hu-
iuſmodi ſcilicet furto vel homicidio cām dederit. ſic cōpla-
cētia & gratificatio iudæorū i hoc q Herodes occiderat Ia D
cobū fratrē Ioānis gladio, cām dedit quare voluit apphēde-

re & Petrum. Actuum.xiij. Sic princeps qui libenter audit verba mendacij, cū eſt in miniſtris doli & mendacij. Prouerbio.xxix. Princeps qui libenter audit verba mendacij, oēs miniſtros impios habet. Sic & nos qui libenter obſcęna audimus, & illis delectamur & paſcimur: cā ſumus ſcurrilitatis eorū qui ad mēſas noſtras lubrica afferūt. Et p hoc patet periculū & dānatio eorū qui alios vt aliorū ſecreta crimina referāt inducūt interdū ſub pollicitatiōe ꝙ nulli alteri referent: & de his q mittūt ad ſcrutandum de occultis, vt p eos ſciant &c. ❡ Secunda ꝓpoſitio: Tenemur infamiā opprobriū & cōfuſionē ꝓximi prohibere in rebus fortunę minorū ponderū: vt patet Exodi.xxiij. Si occurreris boui inimici tui aut aſino erranti, reduc ad eū. ſi videris aſinū odientis te iacere ſub onere: nō pertranſibis eū, ſed ſublenabis eū. idē de qualibet re fratris pcipit Deute.xxij. Ex quo cōcludit cōſimiliter beatus Tho. & recte de fama. ij. ij. quæſt.lxxiij. ar. iiij. in ſolu. ad. ſ. argu. Itē pſalmo.xiiij. vbi noſtra trāſlatio habet, Nec fecit ꝓximo ſuo malū, & opprobriū nō accepit aduerſus ꝓximos ſuos: tranſlatio Hierony. ſecundū Hebraicā veritatē habet, Et opprobriū aduerſus ꝓximū nō ſuſtinuit. Et cōcludit in fine pſal. Qui facit hæc, nō cōmouebit in eternū. Patet ergo manifeſte ꝙ ad hoc obligamur. Item Eſa.xxxiij. Quis poterit ex vobis habitare cū igne deuorante? qs habitabit ex vobis cū ardoribus ſempiternis? Qui ambulat in iuſtitijs, & loquit veritatē: qui ꝓijcit auaritiā ex calumnia: & excutit manus ſuas ab omni munere: qui obturat aures ſuas ne audiat ſanguinem: & claudit oculos ſuos ne videat malum: iſte in excelſis habitabit &c. Sed vt illic gl. dicit: in verbo ſanguinem, omnis iniquitas, oppreſſio & iniuſtitia, iudicium ſanguinis eſt, & ſine gladio voluntate interficit. Ergo qui non obturat aurem ne detractionem audiat, in excelſis non habitabit &c. ſed tenetur quātū poteſt prohibere hāc infamiæ oppreſſionem: & ad minus ſignis diſplicentię indicare alteri quòd non licet, mœrore & triſtitia vultus. Prouerb.xxv. Ventus aquilo diſſipat nubes: & facies triſtis linguam detrahentem. ❡ Tertia propoſitio: Qui omittit pro-

hibere detrahentē ſeu infamantem, ne incitatus grauiora & deteriora dicat: charitatis cōſilio agitur, nō occaſione cupiditatis. Si omittit ne indignetur ei detrahens, vel illius gratiā ꝑdat: quāquam ſimul cōcurrat quòd prohibit9 deteriora dicturus eſſet, peccat: ſed nō cōtra præceptum defendendi famam proximi. Si ex odio omittit, & vt ꝓximus infametur, nō ꝓ ſua quiete, vel cōmoditatis ſeruandę aut acquirendę gratia: fauere & cōſentire videtur: adeò vt in detrahentē lata excommunicatio ipſum inuoluat: ſed ad famę reſtitutionem nō tenetur. Prima pars patet: qa cōſimili cauſa licet omittere fraternam correptionem: vt Aug. habet primo de ciuitate dei: quod & dicit cōſiliū eſſe charitatis, nō occaſionē cupiditatis. Secūda pars cōcluſionis patet ex ſimili, ſi quis non det medicinam vel eleemoſynam ei cui obfutura eſſet, non peccat: vt tranſgreſſor pręcepti de dādo eleemoſynam neceſſitatem patiētibus: ſi tamē adiecerit finem indebitū quare omittit, peccat cōtra charitatem, omiſſionem ipſam in finem indebitū referendo: ſicut qui omittit furari, quod abſolute eſt in præcepto, vt vitet infamiam vel ſuſpendium. cap. ſi ꝓpter ea. de pœniten. diſt. j. Tertia pars cōcluſionis patet: qa licet olim inter doc. magna altercatio & conflictus fuerit an qlibet teneatur aliū defendere, vl ſoli in poteſtate conſtituti: vt patet in gl. c. error. lxxxiij. diſt. c. nō inferenda. & ſequētibus. xxiij. q. iij. c. quātę. de ſentēt. excōmunicat. cōmunis tamē doc. ſentētia habet quòd quiſq; tenetur etiā à ſocio iniuriā repellere: ꝓ quo ad literā facere videt tex. c. dilecti. de ſent. excommunicat. li. vi. & dicūt eos ſolum laqueari ſententia excommunicationis latę a canone in ꝑcutientes clericum, q dolo omittunt prohibere cleri ꝑcuſſionem. ita notat Ioan. and. Panormitanus & alij ī. d. c. quantę. quod intellige verū de dolo ꝑcuſſionis ſeu iniuriæ vt finis intentę: qa fauere interpretat illic. tex. eos q cū poſſunt deſinunt manifeſto facinori obuiare. ſi autē dolo nō vt clericus ꝑcutiatur, ſed ipſe ꝑcuſſor officio priuetur, vel confundatur ſi clericum percutere auſit, vel certe parum clericum lędens multum lędatur, & ſic de alijs: non incideret ex hoc illam canonis excommunicatio-

nem.ergo in propoſito ſnia excõica.lata in eũ qui in futurũ detraxerit,etiam cõplectitur eum qui dolo omittit prohibere detrahentem,vt proximus detractione infametur.Quòd tñ ex hoc ad famæ reſtitutionẽ &c.patet:quia licet dolo qs dũ poſſit furtũ omittit vel rapinam prohibere,etiam dolo ſe:non tenetur propter hoc ad rei furtiuæ vel raptæ reſtitutionẽ,ad quam ſolũ tenetur qui rẽ abſtulit vel detinet,vel alterius illorũ cã eſt vel fuit:quorũ nullũ eſt in propoſito. Nec obſtat ꝙ in ptãte cõſtituti tenẽtur damnificatis reſti-
E tuere ſi non prohibent rapinas furta vel hmõi dũ poſſunt: quia ſtipendio publico ad hoc ſunt conducti ad ciuitatem cuſtodiendã,ne permittant hoſtes ingredi,& ciues damnificari.Secus in alijs q ſola lege charitatis ad hoc noſcuntur obligati.Ex his patet q̃ſiti principalis deciſio,videlicet ꝙ audiens detractionẽ & non ꝓhibens minus peccat cæteris paribus q̃ꝫ crimina referẽs,niſi detractioni cãm dederit.Et quia frequẽter ex circunſtantijs facti dubiũ eſt an audiẽdo gaudenter detractionẽ ſine vultu triſti,detractioni cauſam dederit vel nõ:propter hoc dubiũ facti videtur Bernardus dixiſſe:Detrahere,vel detrahentẽ audire,quid horũ damnabilius ſit,non facile dixerim.¶Contra hanc ſolutionem arguit dominus Quodlibetarius hoc medio.Cauſa efficax & principalis facti ſemper peccat grauius q̃ꝫ cauſa occaſionalis.ſed qui alium conſilio vel ſignis complacentiæ animat ad detrahendũ,ſolum eſt cauſa occaſionalis facti detractionis,& non efficax & principalis:ergo male innuit pars exceptiua quòd grauius peccat.Minor patet:quia ſecundum Philoſoph.iij.Ethico.ridiculum eſt accuſare externa,& nõ ſeipſum potius qui facile ab his capiatur.Præterea minus videtur vti malo alterius etiam præter neceſſitatem,quàm facere malum.Sed qui ſignis complacentiæ ſeſe indicat libenter detractionem audire,non facit,ſed vtitur malo alterius qui iam mente præconceperat:ergo minus peccat quã
F detrahens.¶Ad primum reſpondeo negando minorem. nam is propter cuius conſilium gratificationem vel hortatum fit detractio eſt principalis cauſa,nõ occaſionalis tan-

tum. illa enim dicit̃ occaſionalis quæ ad opꝰ ꝑ ſe nõ inclinat: ſed alius ex hoc aſſumit ſibi animũ faciendi: ſicut q corripit maleuolũ, eſt occaſio & nõ vera cauſa quare deterius facit: & q dolos varios deteſtatur, eſt occaſio quare alius cũ opportunitas fuerit ei, illa ſubtilitate doli ꝓximũ circunuenit. Et ad ꝓbationẽ: philoſophus ſolũ intendit nõ poſſe ſufficientem excuſationem afferre q ſic exterius ad peccandum fuit illectus: ſed non dicit externa occaſionem ſolum afferre & non per veram cauſam influere ad effectum. Prǫterea occaſio data habet veram rationem cauſæ efficientis: & ſic cauſa occaſionalis ꝑ occaſionem datam deterius facit, qa occidit duas animas, quàm exequẽs ſeu faciens opus: vt alliciens occaſionaliter ad furtũ vel adulteriũ, quàm fur ipſe vel adulter. ¶ Ad ſecundũ dico quòd nõ eſt ſolũ malo alterius vti, ſed cauſam dare & quodammodo inducere vt faciat: ſicut princeps oſtendens ſibi rem gratã fieri in relatione mendacij: ex hoc omnes miniſtros, qa ei gratificari cupiunt mendaces facit & impios. dicit Grego. Scire debent prælati quòd ſi vnquam mala perpetrant, tot mortibus digni ſunt quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. xi. quæſtione. iij. prǫcipue. quanto magis cũ ꝑ ſcelera gratiam noſtram ꝓmercẽdam exponimus. ¶ Ad rationes ante oppoſitũ. Ad primã dico quòd cũ iudicamur de hoc quòd detractioni aurẽ cõmodamus, vel illam non prohibemus: non iudicamur de opere alieno, ſed proprio: vel commiſſione commodãdo aurem, vel omiſſione in non prohibendo. Vnde Hieronymus in epiſtola ad Nepotianum: Caue ne aut linguam aut aures habeas prurientes: id eſt ne aut ipſe alijs detrahas, aut alios audias detrahentes. Sedens inquit aduerſus fratrem detrahebas &c. Neque vero illa iuſta eſt excuſatio, Referentibus alijs iniuriam facere non poſſum. Nemo inuito auditori libenter refert. ſagitta in lapidem nunquam figitur: interdum reſiliens percutit dirigentem. diſcat detractor dum te videt non libenter audire, non facile detrahere. Cum detractoribus (ait Salomon) ne commiſceæris: quoniam repente veniet perditio eorum: & ruinam G

vtriuſq; qs nouit?tam videlicet eius q detrahit,q̄ illius qui
H cōmodat aurē detrahēti. Hæc Hiero. Ad ſecūdū dico q̄ fa-
mæ propriæ vt bonorū noſtrorū habemus arbitriū,& ergo
niſi ꝓximorū neceſſitas vel vtilitas aliud requirat,poſſum⁹
infamiā patienter tolerare,vt nobis meritum creſcat.ſed fa-
mæ alienæ arbitriū nō habemus:& ideo in culpā nobis ver-
titur ſi nō reſiſtimus cū poſſumus:eadē rōne qua tenet ali-
quis alterius ſubleuare aſinū iacētē ſub onere;vt recte dicit
Tho.ij.ij.q.lxxiij.art.ſ.ad.ſ.Ad primā cōfirmationē,ꝓhibēs
detractionē facti etiā de veris,nō reſiſtit veritati,ſed vitio ꝓ
nunciantis ſeu dicentis veritatē aliter quā cōuenit, vel vbi
nō cōuenit &c. Ad ſecundā cōfirmationē:licet detractio bo
nis viris quib⁹ detrahit cedat in vtilitatē: Scimus(inqt apo
ſtolus) qm̄ diligētib⁹ deū,oīa cooperant in bonū:his q ſecū
dū ꝓpoſitū vocati ſunt ſancti.ad Ro.viij.tn̄ detrahēti ſemp
cedit in grauiſſimū pctm̄,dānū ſcilicet aīæ,& alijs in perni-
ciē exēpli,ac etiā ꝓximis qui odore bonæ famæ ædificari de
buerāt.in detrimētū.Nec certū eſt nobis an illis in vtilitatē
cedit qbus detrahit.Quid em̄ ſcimus de fragilitate eorū, &
ſi magni ſint dei amore & validi?Quid ſcim⁹ an in eorū no-
titiā veniet? Oportet ergo multiplici ratione detrahentem
ꝓhibere,quāuis p̄ſcim⁹ hoc iniuriā paſſis vertēdū in vtilita
tē & cōmodū. ¶ Ad tertiū principale r̄ndeo:cū ſatis con-
ſtat vel apparet de volūtate dei & diſpoſitione vt quis cer
to tempore vel ad certum tempus puniat,nō licet reſiſte-
re:& hoc ꝓbāt tex.inducti.ij.Reg.xvj.& Actuū.v. de conſi
I lio Gamalielis.Sed vbi nō ſatis apparet neq; conſtat de vo-
luntate aut diſpoſitione dei quò ad futurū,quāuis etiā certi
ſumus de volūtate eius quo ad præſens ꝑ exiſtētiā facti,ſeu
cōtingentiā operis:nō ſolū licet imò tenemur in multis reſi-
ſtere ac repugnare ignorātes:vt patet in mēdicatiōe corpo-
ri adhibēda ,pro cura ab ægritudine vnde ſumus deceſſuri,
ꝓ liberatione innocentis quē deus vult occidi,ꝓ releuanda
pauperū famæ & neceſſitatibus alijs qbus deus nō ſinit eſſe
ſubuentū.In ꝓpoſito ſi cōſtaret deū velle vt ad ſuā corru-
ptionē infamiā & detractionē pateret,fruſtra nos opponere

mus ad impediendũ:cũ eius voluntatẽ inexpletã eſſe ſit impoſſibile.ſed cũ hoc non ſatis apparet vel cõſtat, tenet eius dãno quo ad famã occurrere prout in boue,aſino. vel reb9 aliȷs.❡ Ad argumentũ Quodlibetarȷ̃ quo ſic ad oppoſitũ arguit:Videre crimẽ vel malũ alterius nõ inquinat videntẽ,aliãs reus eſſet quicunq̃ videret homicidium:ergo ſimiliter audire detractionẽ,nullũ arguit in hoĩe pc̃t̃m etiã audiẽs nõ obligat infamato ad aliquã famæ reparationẽ,infamans aũt ſeu detrahẽs obligatur.ergo videt grauı9 pc̃t̃m ĩfamare vel detrahere q̃ hoc ipſum audire.❡ Rñdeo ad primũ:Audire ex ſe nõ ponit pc̃t̃m:ſed audire & non ꝓhibere dũ põt, vel libẽter audire cõſenſu cõplacentiæ,vel cauſam dare q̃d dicat,ſeu infamatio fiat,ponit pc̃t̃m:& ſi eãdẽ qualitatẽ viſioni tribueris,in viſione erit pc̃t̃m. Vt enim oportet obturare aures ne audiãt infamiam:ita & claudere oculos ne videãt malũ:vt patet ſupra Eſa.xxxiȷ̃.c.❡ Ad ſecũdũ dico ꝙ cũ audiẽs dat cauſam detractiõi,tenet ad famę reparationẽ: & in illo caſu grauius peccat q̃ infamans ſeu detrahens.

Quodlibetica quæſtio duodecima eiuſdẽ,anno a ſalute humana.M.D.VII.in ſcholis artiũ eiuſdẽ ſtudȷ̃ ab ĩpo diſputata

Per venerabilem virum dñm Quodlibetarium fuerũt mihi propoſitæ tres quæſtiones quodlibeticæ, vna cum argumentis: reliquæ duæ ſine argumentis. Quæſtio cum argumentis eſt:Vtrum is propter cuius peccatũ populus plaga percutitur,vł ad peccãdũ inducitur, poſſit non reparato prius rerũ vel animæ dãno rite pœnitere.Ad cuius quæſtionis partes arguit ambas vt

auditũ eſt.¶Hæc quæſtio vnum ſupponit,ſcilicet ꝙ deus aliquoties innocẽtes famę peſte & bello ꝑcutit ꝓpter exceſſus ſeu pctã aliorũ.Et duo quærit.Primũ,vtrũ dãs cauſam plagæ & dãni in populo,teneaẽ ad illorũ raparationẽ:vt ſine prȩuia reſtitutiõe nequeat pœnitere,Secũdũ,vtrũ is cuiꝰ facto aliȷ̃ ſcandalizati ſunt ſeu inducti ad pctm̃, modo con ſimili teneaẽ ad reparationẽ damni animæ. ¶Quo ad materiã ſuppoſiti vr̃ ꝙ deus nunꝗ̃ innocẽtes dãno vel incõmodo afficit ꝓpter pctã aliorũ.Primo,ꝗa hoc eſt naturalis iuſtitiæ,vt pœna ſuos teneat auctores: & nõ vltra ꝓgrediaẽ pœna,ꝗ̃ cõperta ſit culpa.C.de pœnis.l.ſancimus. Vñ Augu.ſup Geñ.cõcludit non potuiſſe dæmones prȩſcios fuiſſe ſui caſus:ꝗa nõ prius deus eſt vltor,ꝗ̃ aliquis ſit peccator, Et ſequitẽ eũ magiſter ſentẽtiarũ diſt.iiȷ̃.ſecũdi,& oẽs doct. ergo &c.Et cõfirmaẽ,ꝗa deus reprehẽdit in hoc filios Iſrael ꝙ parabolã hanc verterũt in prouerbiũ,Patres comederũt vuã acerbã,& dẽtes filiorũ obſtupeſcũt. Eze.xviiȷ̃.quo innuebant ꝙ ob peccata parentum ipſi luebãt pœnam. Viuo ego,dicit dñs:ſi erit vobis vltra parabola hęc in prouerbiũ. Omnes animæ meæ ſunt,ſicut anima patris,ita anima filiȷ̃, aĩa quæ peccauerit,ipſa morietur.nõ portabit filius iniquitatẽ patris,nec pater filiȷ̃.Et circa finem. Et dicunt filiȷ̃ Iſrael Non eſt æqua via dñi.Nũquid viæ meæ non ſunt æquę domus Iſrael:et nõ magis viæ veſtrę prauæ:iccirco vnũquẽꝗ̃ iuxta vias ſuas iudicabo,domus Iſrael:ait dñs deus.Præterea ſecundo probatur idem aliȷ̃s auctoritatibus ſcripturæ ſacræ.Geñ.xviiȷ̃.inſtans apud dominum pro ſalute Sodomæ & Gomorræ Abraham dixit domino:Nunquid perdes iuſtum cum impio?Si fuerint quinquaginta iuſti, non parces loco illi propter quinquaginta iuſtos:abſit a te vt rem hãc facias,& occidas iuſtum cum impio:non eſt hoc tuum,qui iudicas omnem terram Item Hiere . xviiȷ̃ Ecce ſicut lutum in manu figuli,ſic vos domus Iſrael in manu mea. Repente loquar aduerſus gentem,& aduerſus regnum , vt eradicem & deſtruam & diſperdam illud.Si penitentiam egerit gens illa de malo ſuo,agam & ego pœnitentiam de malo quod

cogitaui vt facerē eis. Ergo nō infert iuſto malū ꝓpter alios peccatores. Itē Malachiæ.iij. Reuertimini ad me, & reuertar ad vos. Et dixiſtis: In quo reuertemur? ſi affigit homo deū? qa vos cōfigitis me: & dixiſtis, in quo cōfligimus te? In decimis & primitijs: & in penuria vos maledicti eſtis: & me cōfigitis gens tota &c. Inferte omnē decimā in horreū meū: vt ſit cibus in domo mea: & probate me ſup hoc, dicit dñs: ſi nō aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis bñdictionē vſq; ad abundantiā &c. Itē Thobiæ.iiij. Noli timere fili mi: pauperē quidē vitā gerimus: ſed multa bona habebimus ſi timuerimus deū, & receſſerimus ab oī peccato, & fecerimus bñ. Itē Eccleſiaſtici.xxxiij. Timenti deū nō occurrent mala, ſed in tentatione deus cōſeruabit illū, & liberabit à malis. ℂ Præterea tertio, vt in pręmijs cōtra iuſtitiam diſtributiuā eſt minus dare illi qui plus meruit: ita pariformiter cōtra iuſtitiā diſtributiuā eſt illi plus dare in pœnis q̄ minus meruit: ergo contra iuſtitiā eſt vt deus inſontē puniat ꝓ aliorū crimine ſiue delicto. Antecedēs patet: quia iuſtitia diſtributiua æquè reſpicit punitionem vt præmiationē: vt patet.v. Ethi. & idē eſt minus in pręmio tribuere, & plus de pœna, q̄ ad proportionē meriti. Hinc Deute. xxv. Secundū menſurā delicti erit & plagarū modus. Apocal.xviij. Quātū glorificauit ſe, & in delicijs fuit: tantū date ei tormentū & luctū. Et cōfirmatur, q̄a ſecundū apoſtolū ad Rom.ij. in retributione p̄miorū & pœnarū nō eſt apud deū pſonarū acceptio: Qui reddit (inquit) vnicuiq; ſecundū opa ſua: ijs quidē ſecundū patiētiā boni operis gloriā, honorē & incorruptionē quærentibus vitā æternā. ijs vero q ſunt ex cōtentiōe, & qui nō acquieſcūt veritati, credūt autē iniquitati: ira & indignatio, tribulatio & anguſtia in omnē animā operantis malū, Iudæi primū, & Gręci. gloria aūt & honor & pax oī operanti bonū, Iudęo primū, & Gręco. nō eñ eſt pſonarū acceptio apud deū. clare innuens q̄ niſi plus puniret magis doctos. ſicut fuiſſent pręcedētius pręmiandi ſi proportionabiliter bñ egiſſent: eſſet apud deū pſonarū acceptio. Nec valet ſi dicas, pſonarū acceptio ſolū vēdicat locū i debitis, nō aūt

in gratioſis: nam ſi quis ſua liberalitate vnū muneret, & non aliū, vel vni remittat debitū, nō alteri quāuis p oia pari: nō ex hoc peccat vitio acceptiōis pſonarū: ſed de9 nulli ad gratiā eſt obligatus. ergo licet vni ſubtrahat temporalia ſine cā, vel ꝑpter crimē alterius: nō ex hoc dicit pſonā accipe. Hoc magis cōfirmat argumentū qa p hoc manifeſte cōcludit ꝙ apoſtolus nō loquit de acceptione pſonarū q̄ nominat vitiū pferentiæ vnius pſonæ præ alia in debitis, cū deus nulli ſit debitor: ſed nudā pacceptionē vnius præ alijs cæteris paribus in præmiando vel puniendo: & illā negat à deo. ergo nunꝗ punit vnum pro alio. Secundo confirmatur. ceſſabit regula pbādi vnū delictū altero eſſe grauius ex hoc qa acerbius eſt à deo vīdicatū: quā tn̄ Hierony. tradit in regula, nō afferamus. xxiij. q. ſ. dicens afferre oportere de theſauris dn̄icis diuinā ſtaterā: & in illa qd ſit grauius appendere tēpore quo dn̄s priora delicta recentibus pœnarū exēplis cauenda monſtrauit. Et ſequela patet: qa ſi abſq culpa pōt vnū ꝑ alterius crimine punire: vtiq pōt minus crimen grauius aliqn̄ vindicare. ¶ In oppoſitū arguo: ꝑpter peccata parentū fuerunt in Sodomis ſimul occiſi puuli innocētes. Vn̄ dicit glo. Gen̄. xix. in verbo, Reſpicieſ vxor Loth &c. puiſum eſt illis ne diu viuentes ſequant exempla parentū, & leuius punirentur: parentes quoq tā pro ei ꝙ pro ſe rei ſunt. mors em̄ filiorum, crimen eſt parentum. ideo futuri ſunt accuſatores eorum. ergo non ſolum punit deus aliquos ꝑpter peccata aliorum, ſed interficit. Item. ij. Reg. xij. dixit Nathan ad Dauid: Veruntamen quia feciſti inimicos blaſphemare nomen dn̄i: ꝑpter hoc filius qui natus eſt tibi, morte morietur. & nō obſtante quacunq pœnitētia Dauid mortuus eſt. Item ij. Reg. xiiij. propter peccatum Dauid in numeratiōe populi, miſit dn̄s peſtem in populum, & occidit virorum ſeptuaginta milia. Cūq videret angelum cædentem populum, clamauit Dauid ad dn̄m: Ego ſum qui peccaui: ego inique egi. Iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? Vertat obſecro manus tua in me, & in domū patris mei. Item Ioſue. vij. quia Achan furatus fuerat de anathemate: nō potuit coram inimicis ſtare

Iſrael.dedit terga,ac pertimuit cor populi:& inſtar aq̃ lique factū eſt:& ceciderunt ex eis.xxxvj.viri.vñ dixit dñs Ioſue: Surge,cur iaces ꝓnus in terra?peccauit Iſrael,& ꝑuaricatus eſt pactum meū.Tulerūt de anathemate:& furati ſunt,atq; mentiti:& abſconderūt inter vaſa ſua:nec poterit Iſrael ſtare ante hoſtes ſuos,eoſq; fugiet:q̃a pollutus eſt anathemate. nō ero vltra vobiſcū,donec conteratis eū qui huius ſceleris reus eſt.¶Pro huius ſolutione aduertendū ꝙ deus nō ſolū iuſte pōt cuilibet hominū auferre tēporalia bona ſeu fortunæ bona q̃ dedit:ſed etiā bona corporis,imò vitā ipſam.ipſe eñ eſt dñs vitę et mortis:plenū arbitriū habēs vniuerſę creaturæ:vt patet Sap.xij.Quis dicet tibi,Quid feciſti?aut quis ſtabit cōtra iudiciū tuū?aut q̃s in cōſpectu tuo veniet vindex iniquorū hominū?aut q̃s tibi ĩputabit ſi perierit nationes quas tu feciſti?Vnde vnicuiq; gratioſe quaſi cōmodat quicquid habet.Nullā ergo iniuriā facit auferēs: cū ablatio ſeu ſubtractio gratiæ iniuriā nō cōtineat.Hinc ſanctus Iob cū diabolus accepta poteſtate à dño vaſtaſſet oīa: Nudus, inquit,egreſſus ſum de vtero matris meę: nudus reuertar illuc:dñs dedit:dñs abſtulit:ſicut dño placuit,ita factum eſt: ſit nomen dñi bñdictū.Iob.j.ac ſi dicat, Sicut liberaliter & gratioſe dedit:ita pōt cū vult ſubtrahere.& in eādē ſententiā.ij.c.Si bona ſuſcepimus de manu dñi,mala cur nō ſuſtineamus?Ex hoc ſeqnī ꝙ aliorū ſcelere,ꝓuocatus deus iuſte aufert nobis quęcūq; corporis vel fortunæ bona, imò & vitā ipſam.patet:q̃a pōt iuſte quācunq; gratuitā cōceſſionē auferre ſine motiuo vel cā de parte hominū data . ergo etiā ex motiuo & cā pōt:nec facit cōtra iuſtitiā vel æquitatē:q̃a ſolā gratiā nō q̃dcunq; debitū ſubtrahit.Et circa hoc vt cum tædio ſaltem & quaſi inuiti cōmiſceamur malis qui ſunt in odio dñi conſtituti,eſt aduertendum ꝙ deus propter ſolam cōmixtionem ſeu conſortium cum malis aliquādo percutit innocentes in facultatibus & ſubſtantia,aliquādo in corpore:aliquādo vſq; adeò eſt exacerbatus,vt etiā iuſtorum preces petentium liberari renuat audire.Exemplum primi:Ioſaphat rex vtiq; pius & iuſtus quia ſocietatē mercium con

traxerat cũ Ochoſia rege peſſimo,nũciatũ eſt ei ex ṽbo dñi ꝙ cõtritæ fuerint naues, nec ire potuerũt in Tharſis.ij.Paralip.xx.Et cãm conſimiliũ euẽtuũ tangit dñs per ꝓphetã.ij.Paralip.xix.qa Ioſaphat rex Iuda auxiliatus eſt Achab regi Iſrael pro recuperanda Ramoth Galaad occupata ꝑ infideles,redeunti de bello & miraculoſe ſeruato,ꝑ dominũ dictũ eſt ei,Impio ꝑbes auxiliũ,& ijs q oderunt deũ,amicitia iungeris:ꝓpter qđ irã quidẽ dei merebaris:ſed bona opa inuẽta ſunt in te.ac ſi diceret:Niſi obſtitiſſent in te opera quędã deo accepta,obrui debuiſſes cũ Achab iraſcente deo.Idẽ intelligamus & nobis ſimiliter futurũ cũ pter neceſſitatẽ cũ impijs aliquid cõe ſuſcipimus.Et ꝓ illo eſt qđ Numer.xiiij.dicitur:Filij veſtri erũt vagi in deſerto quadraginta annis,& portabũt fornicationẽ veſtrã,donec cõſumant cadauera patrũ in deſerto iuxta numerũ quadraginta dierum quibus cõſideraſtis terrã.annus ꝓ die iputabit.Itẽ.iij. Regum.xi.propter peccatũ Salomonis dominus ꝑdixit ſe præciſurum decem tribus à filio ſuo, parcens ei ꝓpter Dauid patrem ſuũ.

C De ſecundo ſcilicet periculo corporis & morte, patet:quia nec ſanctus Loth eius meriti fuit apud dominum ꝙ ſimul cũ Sodomitis abſorptus fuiſſet.niſi in gratiam Abrahæ fuiſſet liberatus.Vnde dicitur Geneſis.xix. Recordatus eſt dominus Abrahæ, & liberauit Loth.ſic in Sodomis quidam alij iuſti perijſſe creduntur,quia ad denarium numerum cũ Loth non peruenerunt: nec vltra denarium Abraham deſcendere auſus eſt.Geneſ.xviij.Item & illos.xxxvj.qui perierunt propter peccatum Achan.Ioſue.vij.& filios & filias eius qui exterminati ſunt,intelligamus à peccato eius fuiſſe alienos:vt dicit Auguſtinus.xix.quæſtio ſ.Ioſue.Item Ionæ primo cum præter ſolitum mare intumeſceret.vt nauis periclitaretur: ſorte deliberauerunt nautæ auctorem naufragij inquirere:& deprehenſo Iona conditionem & vitam interrogant: quid deo ſuo à quo fugiſſe ſe dixerat, fecit,quidꝙ ei facere deberent,& ceſſaret mare. Tollite inquit me, & mittite in mare: & ceſſabit mare à vobis. Scio enim quòd propter me venit tempeſtas hæc grandis ſuper vos.

Pro eodẽ eſt qđ ſupra induxi de morte filij Dauid.ij.Reg. xij.& de.7000.peſte occiſis ꝑpter peccatũ Dauid regis.ij. Regũ.xxiiij.Et ne illud ſolũ cõtigiſſe putemus in veteri teſtamẽto,& nihil nobis ſimiliter formidandũ eſſe ſub nouo teſtamẽto ſeu lege gratiæ,audiamus ſup hoc Ambroſium. Hic cũ in quadã villa Tuſciæ apud hominẽ valde locuple tẽ recept9 eſſet:quẽ ſuper ſtatu interrogãs cõpeiſſet ꝓſperi tate nimia ſubleuatũ,nec vnquã paſſum fuiſſe aliquid aduerſi,obſtupeſcẽs,ijs qui in comitatu eius erãt,inquit:Surgite quãtocyus,fugiamus hinc.Dñs nõ eſt in loco iſto.feſti nate filij,feſtinate:nec in fugiẽdo morã facite:ne diuina nos vltio hic deprehẽdens pctĩs illorũ ſimul inuoluat,nec lõge ꝓceſſerant,& ſubito ſe terra aperuit,& hominẽ illum cum omnibus quæ ad illũ ſpectabant,abſorbuit:vt nec veſtigiũ remaneret.De tertio patet Iob.xxxv.Ibi clamabunt,& non exaudiet ꝓpter ſuperbiã malorũ.ſuper quo Grego.Ibi,videlicet in tribulatione:ac ſi diceret,Beatus opprimentium exaudiri prohibet voces oppreſſorũ:nec eripiuntur viſibiliter iuſti,quia ſaluari inuiſibiliter non merentur iniuſti:& dũ in tribulatione teruntur,eorũ nequitia conſumatur. Et ibidem gloſſa interli. ſicut aliquando deus ſuos propter inimicos eripit,vt illi conuertantur:ita aliquando ſuos nõ audit propter damnationem perſequentum. ¶ Pro ſolutione argumentorum eſt aduertendum ꝙ duplici via deus aufert quæ homini contulit puta fortunæ & corporis bona. Primo per viam ſubtractionis gratiæ:ſecundo per viam iuſtitiæ cõmutãdo vel diſtribuẽdo.Prima via nullã cauſam exigit:quia ſubtractio gratiæ iniuriã non continet.ſic videtur gratiam iuuaminis contra Amalech ſubtraxiſſe filijs Iſrael quoties Moyſes paululum remitteret manus. Exodi decimoſeptimo.Secunda via requirit cauſam.nam cõmutatiua iuſtitia requirit inter punientem & punitum æqualitatem quandam dati & accepti ſuo modo:vt ſcilicet non vltra ſe protendat pœna,quàm extendit ſe malũ culpæ:& quia pœnæ inferunt ſimul diſtribuẽdo vt inter punitos ſit æqualitas geometrica quo ad receptionẽ pœnæ ꝓ culpa,puta æqua-

D

E

litas proportionũ: vt quantũ quiſq; peccauit, ꝓportionaliter puniatur. Huius exemplũ dari põt, ſi res aliqua mihi eſt debita, et nolim eã hr̃e niſi titulo cõmutatiõis ſeu emptionis: oportet me tradere iuſtũ precium: aliàs non iuſte via illa agerẽ. In pñti vita de⁹ ſecũdũ viã ꝓcedit liberalitatis & gratiæ: in futura vero p viã iuſtitiæ, pietatis tñ dulcore tẽperatę. ideo ĩ pſenti vita pietatis min⁹ meritis plura donat ſæpe

F & tribuit. non eñi eſt in præſenti vita tẽpus retributiõis: ſed vniuerſa æquè eueniunt iuſto & impio, offerenti ſacrificiũ, & contẽnenti victimas. Eccl'es. ix. Hoc præmiſſo rñdeo ad primũ: quia diligẽtibus deũ: oĩa cooperanť in bonũ. ad Ro. viij. nec infert deus electis ac ſanctis ſuis malũ pœnæ niſi in quantũ cõducit ad eorũ vtilitatẽ ſpiritualẽ. ij. ad Corin. xij. Sufficit tibi gratia mea. nã virtus in infirmate perficiť. Magis dicẽdus eſt deus medicinã in hoc cõferre iuſtis, q̃ eis inferre pœnã: ſecus de pœna pſcientiæ futuri caſus. Nã illa nõ eſt ꝓmotiua ſpiritualis boni, & cõduceñs ad profectũ. Et ſi omnino cõtendas poſſe ꝓmouere hoĩs ſpirituale bonũ, nullum incõueniẽs eſt admittere ꝙ cũ eo moderamine & qualitate cooperationis ad humiliationẽ & mẽtis magis feruidã erectionẽ in deũ poſſit deus ſic aliquẽ præſciũ facere ſui futuri caſus, nõ in pœnã cuiuſcunq; culpæ: vt factũ videtur Petro prænuntiante dño futurã eius negationẽ. nec hoc eſt cõtra argu. Etiã doc. iiij. diſt. ij. ſententiarũ. ſcilicet Bonauen. Tho. & alij ponũt differentiã inter reuelationẽ futuri caſus angeli & hominis: quia angelus cadit irreparabiliter: & ſic ex reuelatiõe cogeretur deſperare, ſecus de homine. Ad confirmationẽ, Hiero. in Eze. cõmemoratis duobus teſtimonijs Exo. xx. & xxxiiij. c. quibus deus dicitur viſitare peccata patrum in filijs vſq; ad tertiã &c. Et nos inquit vſq; in præſentem diem putabamus duo teſtimonia Exodi quæ ſupra poſuimus, non eſſe parabolam, ſed ſimplicem explicare ſententiam. Et q̃q; non auderemus quippiã dicere, nec vas fictile loqui contra figulum, Quare ita me feciſti: ſcandalũ tamen patiebamur, ꝙ iniuſtitia videretur dei, aliũ peccare, & aliũ luere peccata, ſi enim reddit peccata patrũ in filios vſq; ad

tertiam

tertiā & quartam gnationē:iniuſtū vr̄ vt alius peccet,& alius puniat.Sed ex eo qd' ſequit̄,His q oderunt me:comminationis ſiue pcepti ſcandalū ſoluitur.non enim ideo puniūtur in tertiā & quartā gnationem,quia deliquerunt patres eorū,cū patres potius q fuerūt pctōres,puniri debuerint: ſed quia patrū fuerunt æmulatores,& oderunt deū hæreditario malo,& impietate in ramos quoq; de radice creſcente.Et ex hoc rn̄det hæreticis qui ex hoc deū legis & pphetarū arguebant bonū nō eſſe.Hanc ſn̄iam Hieronymi refert & ſequitur Magiſter.xxxvj.diſtin.ij.ſn̄iarum.& Gratianus de pœ.diſt.iiij.§.fi.ſcilicet.His auctoritatibus.&c.Auguſti.vj.contra Iulianum circa finē ſoluens argumentū Iulia.ex textu Ezechielis.xviij.quod Achillē reputauit & inſolubile,ad pbandum q; paruuli non contrahūt originale pc̄m̄, quia filius portaret iniquitatē patris.Non intelligis inquit hanc eſſe pmiſſionē noui teſtamēti,&ſpiritalis hæreditatis ad alterum ſeculum ptinētis.Id enim agit gratia ſaluatoris, vt paternū chirographū deleat,& vnuſquiſq; p ſe rōnem reddat.Quòd in veteri teſtamento filius tenebat delicto patris,pbat p multa teſtimonia,qa peccante Cain,in eius filiū.i.Chanaan vindicta plata eſt.Gen̄.ix.Et p delicto Salomonis filij9 ei9 diminutione prīmonij eſt punitus.iij.Rex. Itē humilitate Achab a dn̄o impetrauit vt ſui pc̄ti pœna in poſteros differretur.iij.Regū.xxj.Itē ſcriptum eſt:Reddis peccata patrum in filios &c.Sed carnalis generatio etiā populi dei pertinens ad teſtamentum vetus,parentum peccatis obligat filios.Spiritalis autē generatio ſicut hæreditatē, ita pœnarum atq; præmiorum commutationes promiſſioneſq; mutauit.quod prophetæ in ſpiritu puidentes ita dixerunt,ſed apertius Hieremias,In diebus illis non dicent vltra,Patres comederunt vuam acerbam:& dentes filiorum obſtupuerūt:ſed vnuſquiſq; in iniquitate ſua morietur.omnis homo qui comederit vuam acerbam &c.Hieremi.xxxj. Deniq; ne nos mouerent quæ ſupra memorata ſunt,& huiuſmodi de reddendis in filios peccatis parentum, ne huic prophetæ cōtraria viderentur,ſoluit iſtam quæſtionē mo G

ſeſtiſſimã coniungendo & dicẽdo: Ecce dies venient, dicit dñs: & conſummabo domui Iſrael & domui Iuda teſtamẽtũ nouũ, nõ ſcd'm &c. In hoc igitur teſtamẽo nouo delet ꝓ ꝑ ſanguinẽ mediatoris chirographo, incipit hõ paternis debitis nõ eſſe obnoxius renaſcẽdo, qbus naſcẽdo fuerat obligatus. Hęc Aug. vbi ſupra, planius ſoluit lib. Ioſue. q. viij. dicẽs hoĩ ꝑceptum currere, Nõ occidẽt filius ꝓ patre. Deute. xxiiij. ſed lõge ſecretiore iuſtitia iudicat deus, qui potẽs eſt etiã poſt mortẽ (quod hõ nõ põt) liberare vel ꝑdere. Viſibi

H les igiẽ afflictiones ſeu mortes qm̃ ijs qbus ingeruñt, & obeſſe & prodeſſe poſſunt: nouit dñs in occulto ꝓuidẽtiæ ſuæ quemadmodũ iuſte quibuſq; diſpẽſet etiã cum aliorũ pctã in alijs videtur vlciſci. Pœnas vero inuiſibiles, q̃ nõ niſi nocẽt, & prodeſſe nõ poſſunt, ita nullus deo iudice pro alienis pctis luit, ſicut hoĩe iudice luere nullus niſi ꝓ ſua culpa iſtas viſibiles deberet. hoc em̃ ꝑcipit homini iudici deus in ijs q̃ ad iudiciũ humanũ pertinent vindicãdo. Et ergo eodẽ lib. q. ix. dicit Ioſue non humano ſed prophetico ſpũ interpretatũ: filios qui patris pctõ immunes erãt, etiã debere occidi. Nec ideo ſane credendũ eſt eos pro pctõ patris a quo innocentes erant, etiam poſt mortẽ ſupplicijs inferni ignis incuſos. Quo ergo iudicio dei vel mĩa fuerit mors irrogata vel filijs huius, vel illis. 36. viris, cũ oẽs ab eo pctõ alieni fuerint: latet apud eũ apud quẽ nõ eſt iniquitas. Ex his Alexander de

I Ha. iij. parte. q. xliij. mẽb. iiij. ar. j. diſtinguit duplicẽ pœnã: q̃dam eſt nocens, & non conferens. alia conferens, & non nocens. ſecunda punitur vnus ꝓ alio, non prima. Item Grego. xv. Moraliũ. c. lxxxj. Qui praui parẽtis iniquitatẽ imitatur, etiã ex eius delicto conſtringitur, vt nõ ſolũ ſua quę addidit ſed etiã patris peccata perſoluat cũ vitijs patrũ quibus iratum dñm non ignorat, etiã ſuam malitiã adiungere non formidat. Et iuſtũ eſt vt qui vias iniqui parentis nõ timet imitari, cogatur in vita ꝑſenti etiam culpas parentis iniqui exſoluere. Vnde & illud dictum: Anima patris mea eſt, & aĩa filij mea eſt. anima quæ peccauerit, ipſa morietur: qa in carne nõnunq̃ etiam ex patris peccato perimũtur. Deleto aũt

originali pctõ, ex parentũ nequitia in aĩa non tenet. Quid enĩ eſt q̃ paruuli plerũq; à dæmonibus arripiuntur, niſi q̃ eato filij ex pr̃is pœna mulctãt? Cũ vero ꝓuectiores filij ex parentũ culpa feriunt: qd aliud apte dat intelligi, niſi q̃ illorũ etiã pœnas luunt quorũ facta ſecuti ſunt? Vñ & recte dicit, Vſq; ad tertiã &c. ❡ Ex his oĩbus quanuis multũ vasie ſenſiſſe vident doct. ſctĩ q̃ btũs Hierony. occultũ ſcãdalũ ſit paſſus donec verbũ dñi de viſitandis parentũ pctĩs in filios &c. intelligeret eſſe parabolã: qd meo iudicio nõ ſatis ꝓbat paſſus ille Ezechiel. cũ ſolũ dicat parabolã eſſe illud dictũ populi Iſrael, Parẽtes comederũt vuã acerbã &c. Colligo nihilominus hãc ſolutionẽ, q̃ dñs nõ punit quẽq; iuſtũ pœna gehennali vel ſpũali ꝓ alio poſt noui teſtamenti confirmationẽ ꝑ mortẽ ſeu ſanguinẽ Chriſti. Et hoc ꝓmiſiſſe videt Eze. xviij. & Hiere. xxxi. Ante hoc oẽs ad minus pœna dãni puniebantur ꝓ ꝑ pctõ Adæ in limbo donec p̃ciũ redẽptionis eſſet exſolutũ. Et dico notãter iuſtum: vt excludã paruulos recẽter natos, qui originale ex pctõ primi parẽtis cõtrahũt Sed pœna tpali huius vitæ frequenter punit innocẽtẽ & iuſtũ ꝓ alterius pctõ. Nã ſicut ad ꝓbationẽ nõ ſubſiſtẽte alia cauſa quæ pœnalia ſunt iuſtis ſæpe infert, ita ſubexiſtẽte motiuo, videlicet aliorũ iniqtate qb9 ſanguine, loco vel fauore iũgimur: nos pœna ſimul ĩuoluit. ❡ Ad ſecũdũ, & primo ad verbũ Abrahæ. Nõ eſt tuũ hoc q iudicas oẽm terrã, vt ꝑdas iuſtũ cũ impio: intẽdit Abrahã hoc nõ eſſe dei ſcd'm abũdantẽ gratiam qua regulariter tractat hoĩes: vtiq; tñ eſt dei ſcd'm iuſtitiã: & ideo vltra denarium iuſtorũ nõ deſcẽdit: cũ tñ aliàs æquè incõueniret deo ſecundũ iuſtitiã vnicũ iuſtũ ꝑdere cũ ipſis ſicut decẽ: imò vt patet ex. c. ſeq. nec liberaſſet deus vtiq; iuſtũ Loth nõ recordatus Abrahæ. i. niſi in gratiã eius. Ad verbũ Hiere. & Mala. ꝓcedit de populo & regulariter, cũ. ſ. deus pro culpa priorẽ nõ decreuit certã pœnã inferre in p̃ſenti tẽpore. ſecus quando pœna eſt decreta, nõ ſolum comminata. ſic Nume. xiiij. pœnã paternæ idololatriæ debebãt ferre filij eorũ vagando in deſerto. xl. annis donec conſumerentur cadauera paren-

K

tum.ſic contra Moyſen pro peccato diffidentiæ ad petrã in Oreb decreta fuit pœna ꝙ terrã ꝓmiſſiõis ĩgredi nõ potuit. Nume.xx.de hoc in.c.Nabuchodonoſor.§.cũ ſupna ĩdignatio.xxiij.q.iiij.Ad verbũ Thobiæ & Eccleſi.dico hoc regulariter,niſi ſaluti noſtrę aliter expediat:ſicut Paulo ſtimulus carnis.ij.ad Corin.xij.& ſecũdũ apoſtolũ ad Heb.xj.Alij diſtenti ſunt nõ recipientes redemptionẽ,vt meliorẽ inuenirẽt reſurrectionẽ.Ad tertiũ fateor ꝙ apoſtolus loquit̃ de acceptione pſonarum cõiter dicta:q̃ dicit vnius pſonę acceptionẽ præ alia in remiſſione pœnarũ, vel retributione pmiorũ, & nõ de acceptiõe ſpecialiter dicta, q̃ dicit præacceptionẽ contra debitũ.deus autẽ quia ſolus princeps & dñs omniũ, nulli de aliquo debitor niſi ex ꝓmiſſo,poſſet vni remittere pœnã nõ alteri ſine iniuria:ſicut princeps terrenus ſine vitio acceptionis perſonarũ poteſt vni remittere pœnã, quanuis nõ omnibus:ſecus in iudice inferiore, qui ſubditus eſt legibus,maxime cũ pœna eſt ipſi applicanda.omnis autẽ pœna gehennalis debetur deo.ergo &c.ſed vult ſolum apoſtolus non eſſe talem acceptionẽ perſonarũ apud deũ in retributione poſt hanc vitam:ſecus in hac vita,vbi ex æque pdite viuentibus vnũ cõuertit,nõ aliũ:vnũ acriter flagellat,nõ aliũ. & hoc volunt ſancti ꝙ hic nõ eſt tẽpus retributionis,vt ſcilicet ad proportionẽ meritorũ dona largiatur,vt inferat pœnas.Et cum in effectu cõtra hoc replicat̃ ꝙ ſic perit via iudicãdi ſup grauitate delicti ex acerbitate pęnę,cõtra Hiero.in d.c.nõ afferamus.dico cũ iuriſperitis ꝙ exceptio firmat regulã.Regulariter delictum ſine commiſſum eſt grauius qđ eſt acerbius vindicatum:ſed fallit in ſola pœna pręſentis tẽporis quã deus nonnunꝙ ad exercitium virtutis ſuis electis infert,aliqñ ad purgationẽ,aliquãdo ad manifeſtationẽ gloriæ dei:vt patet.iiij.ſententiarum.diſt.xv.

SECVNdo inquirendũ eſt an is ob cuius offenſam plaga populũ obruit,teneat̃ populo innocenti ad damnorum reparationem.Et arguo ꝙ ſic.Primo quicũꝗ caſualiter aufert rem ꝓximi, detinet vel detineri facit:niſi iuſta cã ſa-

ciat, tenetur ad reſtitutionem, vt eſt omnium doctorum ſententia .xv. diſt. iiij. limitantium ex hoc ſententiã per hos verſus explicatam. Iuſſio, cõſilium, conſenſus, palpo, recurſus, Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans: Currere cũ fure faciũt furtiq; reatũ, ꝙ videlicet faciunt furti reatum quo ad participiũ crimininis qualitercunq;: ſed nõ inducũt reſtitutionis obligationem, niſi cauſa fuerint. detẽtionis vel ablationis: ergo. Præterea cõſules ſeu rectores q alieno principi recuſant reddere quod p iniuriã eſt ablatũ, vel vindicare negligunt quod à ſuis improbè actũ eſt. dãt ipſi principi iuſta cauſam bellandi ſeu inuadẽdi. xxiij. q. ij. c. dominus. & tenẽtur ciuibus q ꝓpter offenſam eorum patiuntur, ad omnis dãni reparationẽ ergo ſimiliter cũ dãt deo cauſam pcutiẽdi quacũq; plaga populum, tenẽtur &c. Et cõfirmať: qa talis cauſaliter lædit proximum, & aufert dando cãm ablationi: magis q̃ ſi bouẽ cornupetã ab heri & nudiuſtertius nõ recluſerit, & ille quempiam interfecerit: vel ſi ciſternã foderit & nõ operuerit: qui abſq; dubio tenetur ad damni reparationẽ. Exod. xxj. Scd'o confirmatur, qa talis peccat in oẽs q propter ipm damnificanť: & nõ ſolũ contra charitatẽ: qa ſic etiam peccat quicũq; dãnificationẽ ꝓhibere potẽs non ꝓhibet. ergo cõtra iuſtitiã: & nõ ſolũ ex omiſſione, quia nõ impẽdit miam: & p conſequẽs teneť ad reſtitutionẽ. Tertio confirmatur: is ꝓpter cuius offenſam damnũ datũ eſt, occa ſionẽ damni dedit. Sed qui occaſionẽ damni dedit, damnum dediſſe vř. de iniurijs. c. fi. ergo tenetur dãna data reparare. In oppoſitũ arguo. Nulli tenemur ad reſtitutionẽ ex ablatiõe, niſi ſit iniurioſa. ſed blaſphemũ eſt ſuſpicari vel dicere ꝙ de9 auferendo facit alicui iniuriã: ergo ex ablatione quam facit deus, nemo obligatur ad reſtitutionẽ. Et confirmať. qa ſciẽti & conſentienti non fit fraus neq; dolus: vt eſt regula iuris lib. vj. ſed in ablationem quam facit deus, quiſq; conſentire tenetur, & conſentit actu elicito vel debito, cum teneamur velle vt domini voluntas in omnibus fiat, iuxta orationem dominicam. ergo. Et poteſt ex eodem fundamẽto ſic argui. Omnis ablatio quæ inæqualitatem iuſtitiæ continet, furti

ritur:ſic de ſæuiente manu dñi in nos q̃ p hoīs interceſſionẽ auerti poſſet ſi murum ſe erigeret ꝓ domo Iſrael,dicimur pcuti ex defectu iuuaminis,& p cãm quandã priuatiuam. & contingit hoc tripliciter.Primo nõ pſtante eo opẽ q ad hoc minime tenet:vt ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes q̃ in Capharnaũ factæ fuerũt,fortaſſe manſiſſent in hãc diẽ &c.Matth.xj.Perierunt ergo ex defectu iuuaminis,quod deus gratioſe adhibere potuiſſet:ſed vt non tenebat,etiam nõ adhibuit.Itẽ pugnãte Iſrael cõtra Amalech Exodi.xvij. remittẽte paululũ manus Moyſe vincebat Amalech,& vincebatur Iſrael.quandiu vero manus extẽſas habuit Moyſes ad deum,vincebat Iſrael.Moyſes non dicit peccaſſe pręfatigatione remittens manus.ita vincebatur Iſrael ex defectu iuuaminis p Moyſen adhibendi,ad quod ſaltẽ ꝓ tunc non obligabatur priuſquam ſciret ex manuum remiſſione Iſraeli tale detrimentũ eſſe obuẽturum.Scd'o fit qñ is omittit ferre opẽ qui ad hoc tenet ſola lege charitatis.Vñ ſicut in fame vel alia neceſſitate tenemur ad corporalẽ eleemoſynam:ita non minus cũ plagam graſſari videmus in populo,& bello atteri patriam,& incendio vaſtari,tenemur ad eleemoſynam ſpũalẽ ꝓ releuamine pauperũ populi.❡Tertio contingit qñ is omittit qui ſpeciali lege puta ex officio vel ſtipendio ad defenſionem populi per arma ſpiritualia tenetur.Iuxta hoc ad ſciendum quis horum ad reſtitutionem obligatur,pono tres propoſitiones.Prima.Qui primo mõ eſt cauſa priuatiua plagæ,neq; peccat neq; obligatur ad reſtitutionẽ.Patet quia qui ſic poſſet obſiſtere dãnificationi alterius ĩ tporalibus,& non facit ſi tp̃s eſt ſeu caſus ꝓ quo ſeu in quo nõ tenetur:neq; peccat,neq; ad reſtitutionẽ tenetur:imò nec ꝓprie dicitur cauſa priuatiua:niſi cũ debet ſeu obligat impedire & non facit:vt quantumcunq; peritus nauta potuiſſet ſeruare nauem quæ perijt in mari Hiſpanico:ſi non ſit eius curæ commiſſa,non proprie dicimus ipſum ſua abſentia cauſam fuiſſe ſubmerſionis illius.❡Secunda propoſitio.Qui ſecundo modo eſt cauſa priuatiua plagæ,peccat non impediens:ſed reſtituere non tenetur C

Quòd peccat,patet:qa p caſũm omittit in neceſſitate pxi‑ morũ dare eleemoſynã qñ ,ppter neceſſitatẽ ad hoc tenet: de quo ſeruit illud Matth.xxv.Eſuriui,& nõ dediſtis mihi mãducare &c.Vñ colligit manifeſte ꝙ nõ ſolũ tenemur ad eleemoſynã in extrema neceſſitate corporis,cũ vtiq; ſine il‑ lo imminet mortis piculũ,ſed etiã in neceſſitate arcta:vt re‑ cte tradit.do.Pet.de Pal.diſt.xv.iiij.Et ꝙ nõ teneat reſtitue re,patet ex ſimili de eleemoſyna corporali.Nã q in neceſſita te recuſat mutuũ tradere indigẽti:nõ ,ppterea tenet damna reparare q̃ alius ex defectu pecuniæ incurrit.Similiter q in neceſſitate nõ dat cibum fame morięti,peccat qdẽ,& inter‑ ꝑtatiue ſiue priuatiue occidit.Nõ tñ tenet ad reſtitutionẽ ac ſi manu vel cõſilio aut aliàs cãliter & poſitiue occidiſſet immo(vt deduxi in materia reſtitutionũ)quãuis dolo qs
D deſiſtat obuiare damnis aliorũ.non ,ppterea obligat ad re‑ ſtitutionẽ.¶Tertia ,ppoſitio:Qui tertio mõ eſt priuatiua cã plagæ vel dãnorũ in pplo:nõ ſolũ peccat contra charita tẽ,ſed etiam contra iuſtitiã:& tenet damna reparare q̃ po‑ pulo inferunt ob carentiã debitæ defenſionis.Patet manife‑ ſte:qa milites cõducti ad defenſionẽ tenẽtur reſarcire omnia damna q̃ conducẽtibus p eorũ negligentiã vel nõ debitam defenſionẽ obueniunt.Vnde nauta conductus ducere nauẽ ad certũ locũ,ſi p eiũs abſentiã vel negligentiã nauis peri‑ clitet,tenetur de mercibus & naue pdita ad reparationem. Similiter quia regis officiũ eſt patriã ab inuaſoribus defen‑ dere:furta cohibere &c.c.regũ officiũ.&.c.rex debet.xxv.q. v.ideo damna quæ in talibus contingũt ex regis negligen‑ tia,tenetur reparare.Ex hoc ſequit corrolarie ꝙ aliquoties
E vir eccleſiaſticus tenet laicis reparare dãna quæ ,p ſuis pec catis eis infert deus:puta requirũt ad tpalẽ pœnã ,p culpis dimiſſis,vel in quibus adhuc ſunt:quã deus nõ inferret,niſi vir eccleſiaſticus iuxta officij ſui debitũ negligeret populũ defendere.patet exẽplariter de milite conducto ad defenſio‑ nẽ ab eo q inuadit bello iuſto.is eñ ſi opas debitas impẽde re neglexerit,tenet de dãno.Eccleſiaſticorũm aũt beneficia ſunt ſtipendia propter quæ obligantur ad defenſionem po‑

puli,& portare eorũ pctã apud dñm. Nume.xviij. Filijs Leui dedi oẽs decimas pro miniſterio quo ſeruiũt mihi in tabernaculo fœderis, vt non accedãt vltra filij Iſrael ad tabernaculũ, nec cõmittant pctm̃ mortiferũ, ſolis filijs Leui mihi in tabernaculo ſeruientibus,& portantibus pctã populi. Et quid eſt dñi ꝙ nos laici de mãmona iniquitatis amicos faciũt, niſi vt eos cũ defecerint recipiamus in eterna tabernacula noſtra? Lucæ.xvj. conſimiliter ꝓpter defenſionẽ, vt ſepẽ obijciamus diuinæ iracundiæ,& impediat plaga ꝑcuti populũ. Ezechielis xxij. Et q̃ſiui de eis virũ q interponeret ſepẽ,& ſtaret oppoſitus cõtra me ꝓ terra ne diſſiparẽ eam,& non inueni:& effudi ſuper eos indignationẽ meam. Ecce quõ beneficium datur propter officium. de reſcriptis. c. fin. lib. vj. non quidẽ (vt putamus) verbale tantum,& quod ex eccleſiæ inſtitutione ore pronunciamus, ſed propter officiũ taliter factum, vt ſcilicet valeat ad ſupportandum pctã populi,& eos contra diuinam iracundiam defendẽdum. ¶ Si ſit cauſa poſitiua operans ſeu faciens ad punitionẽ aliorũ, hoc contingit tripliciter: vel dat cauſam vt puniantur pro ſuis proprijs ſceleribus, vel pro ſcelere alieno, ſic ꝙ peccatũ vnius inuoluat ſimul aliũ ad pœnã: vel tertio vt mixtim puniantur pro iniquitate propria & ſimul aliena. Si primũ, hoc contingit quadrupliciter. Primo dando etiam cauſam ſceleribus,& ex conſequenti flagello ſeu pœnæ, ſicut inducens alium ad furtum, eſt cauſa ſuſpẽdij eiuſdem.& de hoc in tertio articulo. ¶ Secundo remouendo prohibens. Sicut eñ tollens aſſeres ſuꝑ quos lapis quieſcebat, eſt cauſa deſcenſus lapidis: ſic qui enormitate criminum & multiplicitate tollit à ciuitate vel loco præſidia angelorum, eſt cã deꝑdationis & plagæ ciuitatis. de hoc Hieremię.li. Curauim⁹ Babylonem,& non eſt ſanata: relinquamus eam,& eamus vnuſquiſq; in terram ſuam, quoniam peruenit vſq; ad cœlum iudicium eius &c. Et Eſaiæ.v. de vinea expectata vt faceret fructũ, quæ fecit labruſcas. Aufer (inquit) ab ea ſepẽ,& erit in cõculcationem. ſepem (gloſſa) id eſt præſidia angelorum. Similiter quoniam viri iuſti placentes deo ſeruant

locū ab excidio:de quo Ambroſius libro de Abrahā patriarcha tractās illud Geneſis.xviij.de pcibus Abrahæ ꝓ Sodomis:Hic diſcimus quātus murus ſit patriæ vir iuſtus & quemadmodū nō debeamus inuidere vel temere derogare bonis quorū nos fides ſeruat:iuſtitia ab excidio defendit. Itē Hieremiæ.l.Circuite vias Hieruſalē,& q̄rite in plateis eius ſi inueniatis virū facientē iudiciū,& q̄rentē fidem,& propitiꝰ ero ei.Hieronymus exponit ei,ſcilicet ciuitati Hieruſalē.Itē Ezechielis.xxij.Et q̄ſiui de eis virū qui interponeret ſepē,& ſtaret oppoſitꝰ cōtra me ꝓ terra,ne diſſiparē eā: & nō inueni,& effudi &c.Qui ergo pellit viros tales,vt religioſos reformatos,vel impedit correctiones debitas,quæ
G hoīes iuſtos & bonos faciunt:ille p viā remouendi ꝓhibēs eſt cā oīm malorū q̄ p eos fuiſſent impedita.¶Tertio fit dando cām ſine qua non.Verbi gratia ſi complet numerum ſcelerum vltra quē non decreuit parcere deus:de quo Geneſis.xv.Dixit enim dn̄s Abrahę ꝙ peregrinū foret genus ſuū in terra non ſua,& ſubijcient eos ſeruituti & affligent eos quadringentis annis:veruntamen gentem cui ſeruituri ſunt ego iudicabo &c.generatione aūt quarta reuertenī huc.nec dū enim impletæ ſunt iniquitates Amorræorū vſq; ad p̄ſens tp̄s.id eſt nondū peruētum eſt ad eam ſcelerū multitudinē poſt quā decreuit eos de terra ſua deijcere.Sic Amos.j.Sup tribus ſceleribus Damaſci & ſup quatuor nō cōuertam eū.de quo Hieronymus in prologo,Sup tribus ſceleribus & ſuper quatuor non conuertam eum:tertio pc̄tōrū indulgentiā deū poſſe dare ſignificat:quem quarto eadem pc̄tā admittentibus nec indulgentiā nec pn̄iam daturū annunciat.Nam per ignis ſimilitudinem quem in p̄dictas gētes immittendum prædixit,grauem atq; irreuocabilem dei iram ad euerſionem earundem ciuitatum proceſſuram voluit demonſtrari.Quarto fit orando,imprecando ſeu maledicendo,vel arte necromantica vel alias dæmonum adiutorium inuocando.Quòd autem deus ad imprecationem ſeu maledictionē alterius aliquādo alium puniat pro ſuis peccatis,quem aliàs nō eſſet puniturus:patet Eccleſiaſtici.iiij.

Ab inope ne auertas oculos tuos ꝓpter irã:& nõ relinquas quærentibus tibi retro maledicere. Maledicentis enim tibi ĩ amaritudine animę exaudietur deprecatio illi9.exaudit enim eũ q fecit illum.Et Eccleſiaſtici.xxxv. Nõ accipit dominus pſonam pauperẽ:& pſonã lęſi exaudiet.& infra: Nonne lachrymę viduę ad maxillam deſcendũt: & exclamatio eius ſup deducentem eas:a maxilla enim aſcendunt vſq ad celũ. Et domin9 exauditor nõ delectabitur in illis.Et planius Eccleſiaſtici.iij.Benedictio patri firma'domos filiorũ: maledictio autẽ matris eradicat fundamenta.Vnde & diuinus ille Plato.xi.de legibus:Oe ipus cõtẽpt9 a filijs ea illis,imprecatus eſt quę exaudita effectaq a dijs ab omnibus feruntur &c.Quibus aptiſſimum factũ eſt a dijs preces parentũ aduerſus filios exaudiri.nihil enim imp̃catione parentũ (nõ iniuria)pernicioſius filio:&econtrario bene fieri eis cũ parentes honorãt,& eiſdẽ obediunt.Maledicere autẽ peccantibus zelo iuſtitiæ licet,nõ autẽ zelo vindictę.d' quo pGratianũ. xxiiij.q.iij.cũ ergo.in fi.Sic præceptum erat filijs Iſrael vt ſex tribus ſtarent ĩ monte Gariſim vltra Iordanem ad benedicẽdum obſeruantibus legem,ſex vero ad maledicendũ nõ obſeruantibus in monte gebal.Deuterono.xxvij.Sed quãdo ſine cauſa maledicit,ꝓcedit illud Prouer.xxvi.Sicut auis &c. ſic maledictũ fruſtra ꝓlatũ ĩ quempiã ſuperueniet:puta ĩ eũ q maledicit.¶Iſtis premiſſis pono hãc ꝓpoſitionem.Qualitercunque quis dederit cauſam vt deus populum puniat ſolum pro proprijs peccatis nõ tenetur ad reſtitutionem quãuis zelo vindictę vel aliãs animo nocendi id prouocans & faciens in charitatem & contra proximum peccet:ſecus cũ immediate procurat à diabolo illum puniri,quanquam in nullo hoĩ nocere poſſit,niſi à deo ad id acceperit poteſtatẽ. Prima pars patet:quocũq aĩo quis procurauerit iuſtitiã punitionis fieri,non tenetur ex hoc ad reſtitutionem:ſicut nec iudex ipſe malo zelo iuſtitiam punitionis faciens.executio enim iuſtitiæ iniuriam non continet.Vide circa hoc de ſnĩa iniuſta ex aĩo,q̃ tamen eſt iuſta ex cauſa & ordine. x.q.iij.epiſcopus.ſed deus eſt iudex oĩm cauſarũ & rerum.

ergo qui procurat vel dat cām vt alios puniat ꝑ ſuis pc̄tis & non pro alienis:quanuis iniquo aīo id facit & cōtra charitatē,non tenet̄ ex hoc ad reſtitutionē.De eodē exemplificari pōt,ſi quis odio gētis inducat regē vt illi bellū moueat ex iuſta cā quam contra illū habet:peccat contra charitatē,

H ſed nō obligatur illi genti ad reſtitutionē dānorū.¶Scd̄a pars patet:quia ſicut priuatus iniuſte punit hoīem ꝑ pc̄tō eadem etiam pœna quam infert iudex,& iniuſte ex illa cauſa iniuriæ depdatur patriam ex qua hoc iuſte & licite facit princeps:ita conſimiliter ꝓcurans hoc fieri,iniuſtitiā facit, & tenetur reparare totū damnum.ſic qui immediate procurat ꝑ dæmonem damna inferri.Nec obſtat ꝙ dæmon non pōt niſi ꝑmittente deo & coagēte:quia ſic nec hō pōt cuiquā nocere vel damnū inferre niſi deo ꝑmittente,& eodem principaliter agēte.Ex hoc patet ꝙ ſubtrahentes ꝑ maleficia lac vaccarum,vel inficientes blada & hmōi:tenent̄ reparare damna q̄ intulerunt,perinde ac ſi medio hoīs damna intuliſſent.Sed cōtra iſtud vr̄,qui pellit milites conductos ad defenſionē eorum qui inuaduntur bello iuſto:tenet̄ ad reſtitutionē damnorum æque vel magis q̄ꝫ milites conductitij cū ꝑ eorum negligētiam damna inferuntur; & ille ſolū eſt cā damnorum q̄ iuſte inferuntur,& tanquam remouens ꝓhibens.ergo cōſimiliter qui pellit ſc̄tōs viros de patria,vel præſidia angelorum qui nos peccatores tuerentur contra diuinam iracundiam:conſimiliter tenetur de damnis quæ tamen deus iuſte ꝑ peccatis noſtris infert.Præterea non ſolū qui iniuriam fecit principi pro qua eſt ei iuſta cauſa inferen

I di bellum:ſed etiam qui impedit correctionem vel ſatiſfactionē iniuriæ vnde princeps placaretur ne bellum inferret, tenetur ad damnorum reparationem.& talis remouet prohibens:ergo conſimiliter qui impedit correctionem peccatorum fieri vnde pacaretur deus ne ſaltem plagam inferret quanuis pro peccatis ipſius populi:videtur obligatus ad reſtitutionē.Nec releuare videtur ſi dicatur.hæc p̄ſidia angelorum & iuſtorum hominum ſunt præſidia gratioſa nō conductitia.iam repellens ſolam gratiam non videtur face

re iniuriam,tũ quia auferendo alteri grãm tertij bene ago contra iuſtitiã:vt ſi aufero quod eſt eius ſine pfixione termi ni,vel cum pfixione termini commodatũ:facio & dño rei & commodatario iniuſtitiã.Rñdeo,Aliud eſt pellere immediate ſeu remouere prohibẽs:aliud pditionis merito vel impcatione efficere apud deũ vt ipſe remoueat.Primo caſu admitto ipſum teneri ad reſtitutionẽ.Scd'o nõ:qa ſolum eſt cã vt deus ſubtrahat ſuã grãm pſidij.& ergo ad reſtitutionẽ nõ magis obligat ꝙ ſi impetrẽ odio Ioãnis vt Petrus ab eo repetat mutuũ vel cõmodatũ:vel ſi ego qui ſum ſocius Ioannis,prouoco Petrũ,& ex hoc moueat Petrus reuocare illam gratiam à Ioanne.vnde iſto ſcd'o modo remoueo ſeu pello prohibens per iniquitatẽ cum malo aĩo impetro,ſed non p iniuſtitiã:& ſola iniuſtitia obligat ad reſtitutionem.¶Si ſcd'm principale,puta ſi dat cãm quare puni tur populus pro ſcelere alieno,vt pctm̃ vnius etiã alios ad pœnã inuoluat:hoc fit dupliciter,videlicet p viã meriti:qa videlicet diuinã maieſtatẽ offendens prouocat,ſicut iniuriã faciẽs terreno principi,illum prouocat & inducit bello patriam impetere;& ſic offenſam patris vindicat in filijs,& iniquitatẽ vnius ſociorũ in re cõi vtriuſqꝫ.hoc modo vaſtatæ ſunt merces & naues communes Ioſaphat propter ſocij ſcelera,videlicet Ochoſiæ.ij.Paralip.xx.Secundo fit per viam iniuſtitiæ,& pcum ſeu impetrationis.Et hoc iterum dupliciter.Primo impetrãdo & petẽdo id in quo populus damnificabitur,nõ tñ ex intentione damni alterius.De hoc.j.Re.viij.petẽtibus regẽ pdixit dñs ius regis:ius inquã vſurpatiuum ſeu ius cogendi quo tollet filias & filios,agros vineas & olíueta veſtra tollet,& dabit ſeruis ſuis.in qua abiectione domini,& perfectione regis gens tota damnificata fuit,& videntur talia orantes teneri ſicut medicus antidotũ conſulens per imperitiam vnde corpus vel membrum lęditur,& iuriſperitus in quo cauſa perditur.Secundo ex intentione & animo damnificandi & maledicendi alteri,vel orãdo ꝙ dñs ei aduerſetur & infortunet.Circa hoc membrum pono hanc concluſionẽ.Is pro cuius peccato innocẽs à deo

percutitur,ſiue ꝑ viā meriti,ſiue per viā inſtantiæ & precū tenetur de omni damno quod deus ꝓ eius pctō innocentibus ſeu innoxijs infert,probatur,quia ille,ꝓ cuius offenſa populus innocēs bello impetitur,tenetur de oī damno populi innocentis.nam populus innocēs iniuſte patitur,quāuis princeps populū talem iuſte inuadat ꝓ offenſa rectoris vel forte principis ſeu ducis eorū:& quia iniuſte patit̄,oportet aſſignare a quo iniuſte patiat̄:& eſt nō ille qui ex cā iuſta bellum mouet,ſed is qui cām dedit pro qua bellū infertur.ergo ſimiliter is ꝓ cuius culpa innocēs popul9 a deo dānificatur,& plagis atterit̄:tenetur populo innocēti de oī dāno.❡ Præterea qui canē irritat & efficit vt alium mordeat:quamuis tñ ad manū nō tenuerit,ad minus tenetur in factū actione:imò dño illius ſerui qui morſus eſt,tenetur lege Aquilia:vt eſt tex.in.l.Itē Mela.ff.ad.l.aquiliā.ergo qui irritat deū & ꝓuocat vt eius pctō etiā innoxius puniatur, tenetur de damno innocēti illato.Quòd aūt maledicēdo vel orādo aliquoties impetremus innoxijs damna inferri,videtur:quia deus ad probā ſeu pro virtutis exercitio nonnunquā aufert ſctis hoībus tpalia bona ad conſeruationē humilitatis,vel meritorum augmentū.Ergo nihil ꝓhibere vr̄ quin aliquoties id faciat audiēs malorum petitionē vel imprecationē ſeu maledictionem,ſicut & ꝓ offenſa malorum iuſtos damnificat,ſemꝑ tñ ad iuſtorum vtilitatē ſpūalē.Et iſtud exemplariter contigiſſe videtur Iob primo.ꝙ ad petitionē dæmonis Iob in ſubſtantia fuit ꝑcuſſus.& Matth. viij.dæmonibus petētibus conceſſit ire in gregem porcorū.Suꝑ quo dicit gl.Niſi qs more porci vixerit,diabol9 nō accipit in eum poteſtatem:niſi forte ad probādum.ergo ad probandum bene accipit &c.Sed ꝙ non teneatur quis ad reſtitutionem qualitercunq; apud deum cauſam dederit punitioni ſeu damnis iuſtorū:fortiſſime probatur hoc medio. Qualitercunq; quis effecerit apud tertium vt ſolam grām ſubtrahat,non obligatur ad reſtitutionē,vt patet:quocunque animo effecero apud Petrum vt repetat a Ioanne mutuum vel commodatum:non obligor Ioanni ad aliquā re-

ſtitutionē.Sed à deo(vt ſupra argui)oīa ad grām poſſidea
mus,& quaſi mutuum nobis creditū.ergo.Et cōfirmatur:
charitatis eſt ſi quis ſciat deū innocentibus pœnā ſeu dam=
nū decreuiſſe,orare & velle vt in hoc dei volūtas fiat,iuxta
doctrinā Saluatoris ī oratione dñica:Fiat volūtas tua &c.
Matt.vj.Huius exemplū habemus Actuū.xxj.prophetāte
Agabo:Hæc dicit ſpūſſctūs:Virū cuius eſt zona hæc,ſic
alligabūt in Hieruſalē Iudæi:& tradēt in manus gentiū.cū=
q̄ rogarēt Paulū diſcipuli ne in Hieruſalē aſcenderet,Quid
facitis inquit flentes & affligētes cor meū?Non ſolū alliga
ri in Hieruſalē,ſed mori paratus ſum ꝑ noīe dñi mei Ieſu.
hoc audito quieuerunt dicentes,Domini voluntas fiat.Sed
q̄ prædeſtinata ſunt precibus futura ſine ante prænuncia-
tionem fuſæ preces fuerint,ſiue poſt fundantur:æque deus
illa propter preces facit.xxiij.q.iiij.obtineri.ergo licet oran-
do procurare vt innocens(qualis erat Paulus)plagis afficia
tur & damno:& per conſequens ex hoc ad reſtitutionē nō
obligatur.Secūdo confirmatur:quia angelus princeps Per
ſarum reſtitit apud dominū angelo directori plebis Iſraeliti
cæ.xx.diebus,& tam valide vt nullus ei aſſiſteret ex princi
pibus,ꝙ Michael princeps Iudæorū ſolus.Danielis.x.Ergo
licet impedire apud dominum relaxationem populi innocē
tis iniuſta captiuitate detenti.&pari modo licet captiuitatē
procurare & damna.¶Reſpondeo.Ad primum dico pri= L
mo ꝙ regulariter dominus punit peccata plagam ꝑ homi
nes inferendo,qui damna & mortem iniuſte inferunt:vt pa
tet in bellis innumeris quibus attriuit populū Iſrael,& ſer-
uitute qua illum preſſit in Aegypto,tandem viſitans ſuper
his quorum miniſterio vſus populū percuſſit & attriuit.
de hoc Eſaiæ.li.in.fi.& Geneſis.xv.Quanquam igitur deus
per ſe auferendo cenſeretur ſolam gratiam auferre,nihilomi
nus quibus vt miniſtris vtitur,contra iuſtitiam quod in-
nocentum eſt auferunt,& ſic peccato noſtro damus in hoc
cauſam iniuſtæ damnificationi.Et idem eſt cum à diabo-
lo fit domino non mandante,ſed permittente.Et eſt intel-
ligendum quòd deus ſic adducendo oppreſſores ad vin-

dicandũ alterius gẽtis pctã,non immittit eis propoſitũ ſed voluntatẽ malã:ſed magis inflectit vt cum ꝓpoſuerint ſibi velle ſubiugare alios,faciãt hoc de populo cui eſt infenſus: vt quo ad primã voluntatẽ malam ſit ꝑmiſſiua cauſa tãtũ: ſed q o ad influxam poſitiua:quẽadmodum ſi ego hoĩem q ꝓpoſuit interficere vnũ antequam panẽ ſumat aut potũ orẽ vt laicum non ſacerdotem occidat,aut Turcam & non Chriſtianum.¶Scd'o dico:ſupponamus deum ꝑ ſemetipſum dãna inferre,vt videẽ dum continet pluuiam,vel bladorũ modicum germen concedit,vel qa parũ farinæ cõtinet,modici valoris eſt:q̃ꝫ q & hoc dæmonũ miniſterio frequẽter fiat:qũo & Iob à dæmone in tota ſubſtãtia læſus eſt.
M Hoc ſuppoſito dico ꝙ deus infert iuſtis dãna ꝑ ſeipm duo bus modis.Primo ꝓpter ſolam vtilitatẽ ipſorum ad ꝓbandũ vel humiliandũ:& fit ꝑ viã ſubtractionis gratię:& qui orando daret cãm apud deũ vt ſic fieret,non obligareẽ reſtituere.Scdo modo fit ꝑ viam commutationis,vel ꝑ modũ punitionis & vindictæ,puniendo videlicet in eis pctm̃ conſocij vel cognati,aut ſuperioris,vel aliàs affectu vel loco coniuncti.& poſſumus hũc modũ appellare viã belli:& ſic perinde eſt ac ſi terreno principi cãm belli dediſſet,vnde innocentes grauantur.& de hoc ſcd'o mõ ꝓcedit concluſio.Et conſimiliter dicendũ eſt ſi ponaẽ deum ꝑ alios facere de ſuo mãdato,vt ꝑ ſctõs angelos vel hoĩes bonos.imò & de primo modo multi dubitarẽt.Sunt enim btũs Thomas, Scotus,Richardus,Palude,& plures alij in ea ſnĩa,ꝙ impediens alium à promotione ad beneficiũ vel officiũ,ſi faciat animo nocẽdi,tenetur ad reſtitutionẽ.Secus ſi animo conſulendi ſuæ vtilitati vel indẽnitati.Sed de hoc dixi alibi in materia reſtitutionum.ſatis eſt propoſito noſtro,cum aufert non quaſi gratiam,ſed in vindictam pro peccato,ꝙ perinde tenetur ac ſi gratia non eſſet: & perrarum eſt ꝙ in tali damnificatione non vtatur medio dæmonum vel hominũ iniuſte damna inferentiũ de permiſſione dei,& non mandato.¶Ad primam cõfirmationem dico ꝙ aliud eſt ante p̃nunciationem vel etiam poſt dare cauſam quare velit deus

innocentem

innocentē affligere,ſeu dāno afficere,qđ nō licet: ſicut neć manu ſine dei mādato dāna ipſa vna cū deo inferre.aliud eſt orare vel potius aſſenſum adhibere,& hoc expetere vt voluntas dei in oībus fiat. ℭ Forte obiicies de Helia qui oratione effecit vt nō plueret ſup terrā annos tres & menſe ſex, in quo plures iuſti ꝑ alieno ſcelere:(videlicet ipſius domus Achab) puniti ſūt,de hoc Iaco.vlt.Et.iiij.Reg.xvij. ſimiliter orauit:Si homo dei ſum,deſcēdat ignis de celo,& deuoret tē & quinquaginta tuos.qđ & vſq3 in ſecundū vicē factū eſt donec tertius veniēs curuaret ſua genua ſua ante Heliā: & peteret vt miſereret animæ ſuæ.in q̄ videnť innocentes etiā aliqui cōſumpti.de quo.iiij.Reg.ſ.Et.ij.Reg.xxiiij.ꝑ pctō numerationis populi qđ Dauid cōmiſerat,data eſt Dauid optio triu pœnarū,vt vel ſeptē ānis eſſet fames in terra, vel tribus mē ſibus fugeret aduerſarios,nec poſſet reſiſtere:aut tribus diebus angelus dñi peſte cæderet populū:& qđ illorū eligeret,fieret:& elegit tertiū:in quo multos innocentes fuiſſe occiſos apparet ex hoc ꝙ orās dñm dixit:Ego ſum q peccaui.iſti qui oues ſunt,quid fecerūt: Vertať obſecro manus tua cōtra me &c.Ergo licet oratione dare cauſam diuinæ volūtati,& nō ſolū cōcomitanter,ſed antecedēter ꝑ viā cauſalitatis,quāquā tēpore ſemꝑ poſterius quā innocētes dānificenť.Rñdeo.Hæc ſolū ꝓbant ꝙ de volūtate & aſſenſu dñi licet orando dare cauſam dāni vel mortis innocentū: imo ſic liceret velle & manu īterficere:vt in exēplo Abrahę qui iuſſus fuit offerre Iſaac.Geneſis.xxij ſecus ſi oratiōe peccaminoſa vel maledictione nitamur innocētis ꝓcurare dānum vel mortem,& nō fundimus ex iuſta cauſa,puta quia vidimus deum velle vt oremus:vel quia veriſimiliter timeamus,niſi innocens in malorum ſocietate fuerit temporaliter coercitus,ſeductus eorū ſuaſioni acquieſcet ad malum:quo caſu licet mihi orare id,ſed non manu inferre ſine ſpeciali aſſenſu dei vel mandato.Sed difficultas noſtri articuli de hoc eſt quando deus innocentem punit pro alterius peccato,an is qui deum offendēs prouocat,teneatur damnorum quæ innocentes patiuntur pro eius peccato. Ad ſecundam cōfir- O

mationē de angelis,vt habet magiſter ſentētiarū.xlv.diſ.iiij. adeo ſūt ſupernæ veritati addicti,vt nihil abſolute velle queāt qđ nō prius diuina didicerint voluntate implendū eorū ergo reſiſtere eſt merita plebis hincinde in cōſpectu dei adducere,& ſup adductis diuinā voluntatē & bonitatē quid debeat fieri cōſulere.Etiā licet in illa captiuitate iniuſta quidē innocētes detinerent,vt Daniel & alij.qa videbāt illis eſſe ad augmētū meriti:iuſta & vera charitate poterāt orare vt ſic detenti glorioſius triūpharēt.& ſic nō tangit præſentē difficultatē quæ eſt dū quis ſuo peccato alium ad pœnā inuoluit.Etiam qui iuſta & licita ratione dat cauſam dānis aliorum etiam quæ iniuſte per alios malos vel dæmones inferuntur:quia ipſe nō iniuſte damnificat,nō tenetur damnorum:ſecus cum dat iniuſtā cauſam,ſeu cum alios innocētes ipſe damnificat iniuſte.Si tertio modo,puta ſcelere ſuo eſt cauſa quare mixtim punit̄ populus pro alieno & proprijs pctis coniunctim ſcilicet pro vtriſq;:videbit̄ fortaſſe inſolidum populo ad damnorum reparationē teneri:quia nō eſt diſtinguere aliquā partē damnorū cuius ſuū peccatū nō ſit cauſa:ſicut in tractu nouis non eſt aſſignare aliquā partem motus quin pcedat cauſaliter à quolibet trahentiū,licet vt partiali cauſa.Iam cū aliquis eſt cauſa totius dāni,tenet̄ inſolidū de dāno,etiā ſi ſit cauſa partialis tm̄.Vnde ſi vnus cōmittat primo offenſam in principē quæ ſit iuſta cauſa belli. & deinde alius cōſimilē,& atteritur vtriuſq; offenſa populus quilibet inſolidū tenetur de omni dāno.Vnde in.l.vulgaris. in.§.ſi duo.ff.de furtis.dicitur quāuis ſinguli ſignū tollere nō potuerūt:quia pro parte ſingulos furtū feciſſe dici non pōt: totius furti ſingulos reos teneri. Hinc in.c.ſicut dignū.de homicidio,doctores tradūt theoricā:Quia cōſiliū peruagatur omnem partē dāni,nō aūt cooperationis qui conſulit,tenetur de omni dāno:cooperās aūt de ea pte dāni ſolū quā intulit.Ergo ſimiliter in pposito qa crimē iſtius ſua cauſalitate puagat̄ oēm partē dāni,ſequit̄ q̄ inſolidū de toto tenet̄.Pro eodē facit q̄ ſi plures trabē deiecerint,& illa aliquē oppreſſerit,oēs tenentur lege aquilia.l.item Mela.§.ſi plures.ff.ad le-

gẽ Aquiliã. Nec obſtat ſi dicas hoc in iure ciuili cõtra ratio nẽ ꝓ cõi vtilitate receptũ, vt de hoc eſt textus. l. ita vulneratus. §. vnicũ. illud pro exẽplo tradẽs, cũ plures trabẽ alienã furandi cã ſuſtulerint, quã ſinguli ferre nõ poſſent: furti actiões oẽs teneri: quãuis ſubtili ratiõe dici poſſet neminẽ eorũ teneri: qa neminẽ verũ ſit eã ſuſtuliſſe. Iam qđ cõtra rationẽ ꝓ cõi vtilitate receptũ eſt in aliquo caſu, nõ debet (maxime in foro conſcientiæ) vltra proprios terminos extendi, vt hic fieret extendẽdo ad ablationẽ boni animæ, qđ efficaciter nõ aufert, maxime cũ ſolũ pnicie exẽpli aufert. Primo qa multis videretur Iulianus nõ recte exẽplificaſſe, cũ aliud ſit ſuſtuliſſe ſeu abſtuliſſe: aliud ſolum abſtuliſſe: ſicut aliud eſt dictũ Ioannes trahit vel pellit nauẽ: & ſolus trahit vel pellit. alias nullus equorũ diceretur trahere currũ, ſed tantum omnes ſimul. Sed iſtud eſt nõ ſatis reuerenter ſentire de iuris prudentibus. Ideo aliter dico quòd in pœnalibus ad rigorẽ & ſubtilem rationem inueſtigandi ſtrictior debet fieri interpretatio tam in odioſis, quam in aliꝫs: iuxta regulam, odia. in ſexto. & notata doctorum ibi. Iam actio furti eſt pœnalis: & ergo licet vnus ſatiſfecit, alius nõ liberatur: vt cõſimiliter in actione legis Aquiliæ. l. item Mela. §. ſed & ſi ſeruũ. ſecus in actione rei perſecutoria, vt in condictione furtiua. C. de cõdi. fur. l. ſ. & ibi vide Cynum. In propoſito autem loquimur in caſu perſecutionis rei, puta damni illati: ita videretur inſolidũ teneri is qui cauſa eſt vt mixtim populus pro ſuis propriꝫs peccatis puniatur, & cum hoc ꝓ ſcelere illius. Sed ſubtilius intuenti facile eſt deprehẽdere quòd iſtud in caſu noſtro nõ procedat: quia licet ſociꝫ ſimul auferentes trabem, quilibet inſolidum teneatur damnificato: tamen reſtitutione facta ꝑ vnum, aliꝫ complices non tenentur illi qui reſtituit totum, reddere: ſed vnuſquiſque pro rata. ſi fuerint ſex, quilibet ſexam partem. ſi tantum duo, quilibet medietatem. Sed in ꝓpoſito ſunt ſociꝫ in cauſalitate damni illati: ideo nõ tenẽt illi inſolidum, ſed pro rata cauſalitatis. Si fuerit medius cauſando, obligatur ad medium reſtituendum. Quod ſic deduco: quia ponamus eum reſtituiſſe totum damnum, & alius reci

piēs fuit media cā: teneť mediū illi reddere. ergo ab initio nō obligabať naturali iure niſi mediū reſtituere. Itē ponamus ꝙ vtrūqȝ deus ęqualiter puniat ꝓ ſuo & alterius ſcelere: neu ter alteri teneť: & iuxta naturalē æquitatē ſi ſcelus vnius ſit potior cā dāni, id eſt plus ad hoc faciens: teneť ad ꝓportio nē illius quāto plus dedit cām alteri repare, verbi gratia, to tius damni vtriuſqȝ ſcelus Ioānis eſt cā vt duo, & ſcelus Pe tri vt vnū. Ioānes teneť Petro reparare vnā tertiā partem ſui damni. Vnde ſicut qui fortius trahit quantū duo alij: iuxta naturalem æquitatē meretur & debet habere mercedē duo rū: ſic is qui eſt cā damni duplo cōparatione ad ſociū, teneť duplo plus quā ſocius: ita ꝙ cōtribuendo ad reſtitutionem cū ſocio ipſe deberet duplo plus dare quā ſoci9. Ex his patet ꝙ is qui ſcelere ſuo dat cām vt populus mixtim puniať, non tantū pro ſcelere eius qd̄ eſt populo alienū, ſed vnā pro ꝓ prijs criminibus: teneť populo reparare partē damni ꝓpor tionabiliter ad gradū cauſalitatis: ſi peccatū ſuū fuit media cauſa, medium: & ſic proportionabiliter. Et hoc procedit quando non fit reciprocatio, vt ipſe etiam puniatur ſeu dā mnificetur pro peccatis populi: quia ſi mixtim duo ſint in uicē cauſæ plagæ ſeu damnificationis & æqualiter, neuter al teri tenetur: ſi vnus plus altero, iuxta hoc proportionabili ter ad aliquam reparationem tenetur. Et poſſent ex dictis pulcherrimæ propoſitiones & variæ inferri: ſed tranſeo ꝓ perans ad alia. Sed obijciet fortaſſe aliquis, ſtat illum pro cu ius ſcelere populus plaga pcutitur, mixtim vel ſolitarie pec caſſe vnico peccato, puta blaſphemiæ, ſodomiæ, vel huiuſ modi ergo non obligatur populo ad aliquam reſtitutionē. Conſequētia tenet: quia ſola iniuſtitia obligat ad reſtitutio nem: & ſic præter peccatum blaſphemiæ vel huiuſmodi de buiſſet etiam committere culpam iniuſtitię. Et confirmatur quia ſi obligaretur reſtituere, eſſet ex eo quia cauſam dediſ ſet damnis populi. ſed hoc non: quia ſancti angeli ſæpe in ſtant ad dominum vt puniantur indiſtincte homines pro peccatis malorum, qui palam & quaſi ad ſpectaculum pec care non verentur. & idem in ſanctis hominibus. ſed *illi* non

tenentur ad reſtitutionem: & dant cauſam illis damnis ſicut cõſulentes vł pręcauentes. nec obligãtur: ergo nec ſcelus vł peccatũ admittens. Idẽ poteſt perſuaderi de inflectentẽ animũ eius q vult ſubiugare ſuę ditiõi populũ vt prius vel potius Francos inuadat, q̃ noſtrates: q ex hoc nõ videt obligari ad reſtitutionẽ, ꝙ orando vel ex aliqua cauſa & ratione ad hoc ꝑſuadendo induxerit ſeu inflexerit: etiam ſi prius firme propoſuerit noſtrates inuadere. ergo ſimiliter nec is ꝓ cuius ſcilere. Præterea ſi ex hoc obligaretur aliqs ad reparationem damnorũ, qa ꝓ ei9 ſcelere mixtim vel ſolitarie popul9 plagatur, ſequeretur hęc abſurditas, quòd qcũque peccauit aliquando mortaliter, deberet cogitare an eſſet obligatus ad damnorũ reparationẽ. Sequela probatur: qa incertũ eſt an ꝓ illo peccato ſolitarie vel mixtim deus plagam illam infert. Et abſurditas ꝓbatur: qa ſic nullus talium vere pœniteret ſine reſtitutione: qa in ꝓbabili dubio nemo poteſt ſine diſcrimine partem illã quę certa eſt dimittere, partem dubiã amplectendo. Nã iuxta maximam doc. Qui ſe exponit diſcrimini peccati mortalis, eo ipſo peccat mortaliter. Et cõfirmat: qa cõſtabat Dauid plagã graſſari in populo pro peccato quod cõmiſit ĩ numerãdo populũ: vt patet. ij. Reg. xiiij. & nõ legit quãcunq̃ de hoc populo feciſſe reſtitutionẽ quãuis tamen cõfiteretur populũ inſontem eſſe: petens propterea manum domini ĩ ſe cõuerti & domũ patris ſui. ergo &c. Secũdo cõfirmatur: qa ſic qlibet peccator in tẽpore belli vł alterius plagę teneretur propter dubiũ alteri ad reparationẽ damnorum. Præterea cum populus mixtim pro alieno & proprijs peccatis percutitur, præceſſerunt ſufficientia peccata pro quibus eadem damna populo intuliſſet, quanuis prius ſuum ſcelus non admiſiſſet. ergo tunc non obligatur ad reſtitutionem. Conſequentia tenet: quia tunc eadem damna ęqualiter populo obueniſſent, ſicut fur ęque ſuſpenſus fuiſſet quanuis nõ adieciſſet ſextum furtum. Ad iſta reſpondeo. Ad primum nego cõſequentiam. Ad probationem cõſequentię dico ꝙ ad contrahendum obligationem reſtitutionis nõ requiritur peccatũ iniuſtitię: imo poteſt cõtrahi ſi

certus eſſe vel probabiliter dubius ꝙ plaga graſſatur in populũ qa eſt indefenſus: quia ſtipendiati diligentiam defenſionis nõ adhibent. Fateor tamẽ ꝙ in dubio ꝓbabili nõ ſtatim teneaẽ totũ reſtituere, vt in ꝓpoſito omne damnũ illatũ, ſed debet ad minus rẽ gratioſe cõponere: quẽadmodũ ſi aliqua certo cõtractu acquiſierit de quo poteſt intelligi probabile dubiũ eſſe & fortaſſe problema neutrũ an ſit cõtractus vſurarius, vel dubitat ex ꝓbabili cauſa an pater bello iuſto vel iniuſto aliqua cõquiſierit, vel aliàs ꝑ oppreſſionẽ, iniuſtitiã vel cõcuſſionẽ: quãquã ſine cauſa de parentũ conquiſitione nemo dubitare debeat. Ad cõfirmationem de Dauid, quamuis reparationẽ populo feciſſe nõ legitur, nõ tamen credendus eſt eã omiſiſſe: ſicut nec de Vria iiuſte occiſo parentib9 vel ꝓlibus ꝑ mortẽ eius damnificatis. ❡ Ad ſecundã cõfirmationẽ patet ex dictis ꝙ nõ q̄libet habet ſibi dubiũ formare ꝙ ſuo peccato ſit cauſa belli vel alteri9 plagę in populo. ❡ Ad tertiũ, nihil refert an ꝓpter alia peccata popul9 paſſurus fuiſſet eadẽ dãna, quãdo etiã nũc ꝓpter ſcelus Petri patitur: vt ſi duo offenderit regẽ, ꝓpter quorũ offenſas bellũ erat moturus: & qa ego terti9 cõſimiliter offendo, ꝓpter tres offenſas facit: ergo teneor ęque vt primi. exẽplũ. duo habebant traben furtiuam in humeris. ego etiam appono manũ, & teneor vt alij de furto. V

TERTIO inquirẽdum eſt an is cui9 peccato alij ſunt ſcandalizati, ſeu ad peccatum inducti, poſſit non reparato prius animę damno vere pœnitere. Et videtur ꝙ ſic. Primo quia obligamur ſolum ad reſtitutionem ei cui ſubtractũ eſt aliquid inuito. Nã ex hoc peccamus per iniuſtitiã auferẽdo vel detinẽdo bona fortunę alteri9: qa id facimus eo inuito: quia de ei9 aſſenſu & volũtate capiẽs vel detinẽs, nullã iniuſtitiã facit: ſed quicũq; peccat, volens peccat, & nõ inuitus. Vnde Ambroſius de vita beata probat non poſſe hominem culpam ſuam alteri aſſcribere: quia nemo noſtrum tenetur ad culpam niſi propria voluntate deflexerit. Non habent crimen quæ inferuntur reluctantibus, voluntaria tantũ cõmiſ-

ſa ſequitur delictorũ inuidia &c.xv.q.ſ.nõ eſt. Et ſecundũ philoſophũ.ij.Ethi.ridiculũ ẽ accuſare externa,& nõ ſeipm potius,qui ab his facile capiat.Etiam Chryſo.ſnia eſt ꝙ nemo læditur niſi à ſeipſo. Adamas inquit malleis cæſus non infringit.ita qͥ à ſemetipſo nõ lædet:etiã ſi tondat ab alijs,nõ põt lædi. Præterea ſciẽti & cõſentienti nõ fit fraus neqꝫ dolus,vt eſt regula iuris lib.vſ.ergo nec iniuria.tũc vltra. Non obligamur reſtituere alteri niſi per iniuſtitiã læſo,& cui iniuria fit nõ reſtituẽdo.nã ſi aliũ iducã ꝑce vel precio vt amputet ſibijpſi manũ:nõ teneor illi ad aliquã reſtitutionẽ.ergo nõ obligamur ad reſtitutionẽ illi quẽ exẽplo pctĩ ad peccãdũ induximꝰ,ex quo volẽs ſibijpſi nocuit, Præterea tertio. Nemo tenet de hoc qđ occaſione accepta nõ data actũ ſuũ ſeu factũ cõſequitur.ſed ꝙ publicæ peccantẽ qñ alios non hortatur ne laborat ad peccandũ inducere,alij imitent peccando,eſt per occaſionẽ acceptã ab alijs,& nõ datã à peccãte.ergo. Maior patet per illud apoſtoli.ij.ad Corin.v. Chriſti bonus odor ſumus in his qui pereũt,& in his q ſalui fiũt: alijs odor vitæ in viã,alijs odor mortis in mortẽ. Non eſſet aũt Apoſtolus in hoc Chriſti bonus odor ſi rñdere deberet de his quæ per occaſionẽ acceptã ſequuntur. Etiã ad Rom. vij. Occaſione accepta peccatũ per mandatũ operatũ eſt in me oẽm concupiſcentiã. Et de Chriſto dicit Eſa.viij.ꝙ erit in lapidem offenſionis,& in petram ſcandali,& in ruinam & laqueũ habitantibus in Hieruſalẽ. Et minor ꝓbat:quia niſi per occaſionẽ acceptã & non datã quis imitaret aliorũ pctã,non liceret hiſtorias facinoroſorũ hominũ cõſcribẽdo poſteritati memorãdas tradere:ex quo illorũ æque vt viuorũ hominũ imitãtur exẽpla:qđ ineptũ & blaſphemũ eſt de ſcriptura ſacra ſuſpicare vel ſentire. Præterea q̃rto,cõſulens alteri facinus ſeu pctm̃,ad nullã obligatur reſtitutionẽ:ergo multominus is cuius exẽplo forte cõtra eius voluntatẽ vel præter alius inducitur ad peccandum. Antecedens patet: quia ex conſilio nemo obligatur,niſi ſit fraudulentũ: vt eſt regula iuris libro ſexto,nullus ex conſilio. Et quamuis ex conſilio fraudulento ſuper contractu conſulens tenet con-

trahenti:tñ cõſulens maleficiũ nõ tenetͬ facienti ſeu cui cõſu lit:ſed ei cõtra quẽ cõſiliũ dedit:vt ſuper dicta regula dicit gloſſa,& ſequũtͬ oẽs doctores. Primò qa ſcire debebat id ſibi nõ expedire,iuxta.l.ij.in fine.ff.mãdati, Secũdo qa ex im probitate ſua nullus cõſequitͬ actionem.ff.de furtis.l.itaꝗ fullo. Præterea quinto ꝓbatͬ hoc deducẽdo ad duo inconue nientia. Primũ,qa ſi teneretͬ ad reſtitutionẽ illi quẽ exemplo pcti traxit ad culpã:teneretͬ illũ reducere à pcto:& ſi nõ poſ ſet,teneretͬ ei in aliis recõpenſare.nã ſi tibiã alterius rupi:qa reſtituere nõ poſſum,teneor ad aliã recõpenſam.ſed hoc eſt abſurdiſſimũ.vt ei ꝓpter obſtinatiõnẽ,& qa reduci nõ põt, obligarer in bonis fortunæ recõpenſa ei ſatiſfacere. Etiã nõ videtͬ qua recõpenſa ei ſatiſfieri deberet. Secundum incõue niens eſt ꝙ aliquis poſt mortẽ & verã pniam poſſet incipe re eſſe obligatus ad reſtituendũ,ſi tunc primũ incipiant pec cando eũ imitari. ¶ In oppoſitũ eſt illud Anacleti. Deterio res ſunt qui doctorum mores vitamꝗ corrumpunt, ijs qui ſubſtantiam aliorum prædiaꝗ diripiunt:quia illi quæ extra nos ſunt auferũt,iſti noſipſos decipiunt & corrumpunt.vi. q.i.deteriores. ¶ Pro huius ſolutione pono duas propoſi- tiones. Prima eſt:Exemplo efficacius alios corrũpimus,ꝙ doctrina vel cõſilio. Patet.nã vt refert Philoſophꝰ.x.Ethi. quidam opinati ſunt vtile ad vitam docere ꝙ omnis volu- ptas praua ſit:quia pleriꝗ ad voluptatem inclinãtur,& vo luptatibus inſeruiunt:& hos oportere in contrarium duce re,nam ſic erit ad medium deuenire. Philoſophus ꝓbat hãc doctrinam non eſſe vtilem ad vitam ſeu mores bonos.nam qui de affectibus & actibus habentur ſermones minorem fi dam habent ꝙ opera. Quando igitur diſcordant ab ijs quæ ſecũdum ſenſum ſunt,ſpreti atꝗ reiecti etiam verum inſu- per interimunt. Qui enim voluptatem vituperat:ſi quando deprehendatur illius appetens,ad illã inclinari videtur qua- ſi talem omnem exiſtentem.nam diffinire, id eſt diſcernere, non eſt multorum.concludens ꝙ ſermones qui veri ſunt,nõ ſolum ad ſciendum ſunt vtiles,ſed etiam ad viuendum.quia conſentanei operibus fidem habent:quapropter prouocant

A

impoſſibile puto virũ diutius in bonis ꝑmanere operibus qui mala aſſidue cõuerſatione vtit̃. Cũ ſancto ſanctus eris, ait Pſal. Certe veredicã, perraro homo vel bonus vel mal9 efficit̃, niſi ob ſocietatis cãm. Pueri cor tanꝗ̃ tabula in qua nihil depictũ eſt, fore dicit̃. Illud ergo qđ a ſocietate recipit, vſq; in ſenectutẽ retinet. ſiue bonũ ſiue malũ ſit. Hæc ille. Pro eodẽ ſeruit illud Eccli.x. Secundũ iudicẽ populi, ſic & miniſtri eius: & qualis eſt rector ciuitatis, tales inhabitantes in ea. Itẽ Prouer.xxi. Princeps qui libenter audit verba mẽdacij: oẽs miniſtros habet impios. ¶ Ex hoc ſequit̃, doctor vel ſacerdos vel magiſter publice peccãs adiungit peccato circũſtantiã trahentẽ in aliã ſpeciẽ peccati. ſic duplici peccato peccat: qa hoc nõ ſolũ eſt peccare, ſed peccati peſte & fœtore interficere alios & corrũpere, ac cõtra beatitudinis fundamenta in cathedra ſedere peſtilẽtię. patet p gloſſam ſup verbo Eſaiæ.iij. Peccatũ ſuũ quaſi Sodoma ꝑdicauerũt, nec abſcõderũt. Peccatũ ſuũ ſicut Sodoma prędicat, nec abſcõdit, q pctĩ ſui exẽplo tãꝗ̃ fœtore alios corrũpit. Itẽ Hiero. exponẽs illud Mat.xxiij. Vę vobis Scribæ & Phariſęi hypocritæ q clauditis regnũ cœlorũ ante hoĩes: vos eñ nõ introitis: & introeũtes nõ ſinitis intrare. Omnis magiſter q ſcãdalizat malis operibus diſcipulos ſuos, claudit ante eos regnũ cœlorũ. Pręterea ratione ꝓbo: qa ſi opere aliàs licito minus caute facto corrũperet ꝓximũ, ſiue induceret ad peccatũ, peccaret mortaliter: ergo multo magis ſi id facit ope dãnato. Antecedẽs patet: qa ſecundũ Aug. q p aliquã negligẽtiã in malã venit ſuſpicionẽ, vnde ſcit vitã ſuã longe abeſſe: & dicit corã deo ſufficere ſibi cõſcientiã ſuã: exiſtimationẽ hoĩm nõ ſolũ impudẽter ſed crudeliter cõtẽnit, occidẽs aĩas aliorũ ſiue blaſphemãtiũ viã dei: qbus ſecũdũ ſuã ſuſpicionẽ tanꝗ̃ turpis ꝗ̃ caſta eſt diſplicet vita ſctõrũ, vel etiã cũ excuſatione imitãtiũ nõ qđ videt, ſed qđ putãt. xi. q.iij. nõ ſunt audiẽdi. De eodẽ eſt expſſa ſnĩa apl̃i.i.ad Cori.viij. Videte ne hæc ſnĩa veſtra offendiculũ fiat iſirmis. Si eñ viderit eũ q habet ſciam, in idolo recũbẽtẽ: nõne cõſciẽtia ei9 cũ ſit infirma ędificabit̃ (.i. induceſ̃) ad mãducãdũ idolothyta. & ꝑibit iſirm9

C

D

in tua ſcientia frater propter quē mortuus eſt Chriſtus? ſic aūt peccantes in fratres. & pcutientes cōſcientiā eorū infirmā, in Chriſtū peccatis. quapropter ſi eſca ſcādalizet fratrē meū, nō manducabo carnē in æternū. Et ad Rom. iiij. Si propter cibū frater tuus cōtriſtat: iā nō ſecundū charitatē ambulas. Noli tuo cibo illū pdere, p quo mortuus eſt Chriſtus. & infra. Itaq̧ q̄ pacis ſunt ſectemur, & q̄ edificatiōis ſunt īuicē cuſtodiamus. Noli ,ppter eſcā deſtruere opus dei. Omnia quidē ſunt mūda mundis, ſed malū eſt homini q p offendiculū manducat. De eodē eſt exēplaris ſentētia Eleazari. ij. Macca. vj. hic dū cogeretur carnes porcinas comedere: aſtātes iniqua miſeratione cōmoti propter antiquā viri amicitiā attulerunt ei ſecrete carnes de quibus ei edere licebat. vt ſimularet mādurcaſſe de carnibus porcinis, vt rex mādauerat, vt ſic à morte liberaretur. Ille autem (vt dicit textus) ſecū dū ſanctæ & à deo cōditæ legis cōſtituta reſpōdit, p̄mitti ſe male in infernū. nō eñ ætati noſtræ dignū eſt fingere, vt adoleſcētes arbitrantes Eleazarū nonaginta annorū trāſijſſe ad vitā alienigenarū, ipſi propter meā ſimulationē decipiant. Ex quibus manifeſte patet q̄ non ſolū opere prauo, ſed qđ ſpeciē habet mali, alios ſcandalizantes, eorū animas occidimus, & in Chriſtū peccamus. Eſt ergo duplicata iniquitas quādo corā alijs peccās eos trahit ad imitandū. Et dixi notanter, doctor, ſacerdos vel magiſter: qa efficacius corrūpūt exēpla illorū ſubditorū animos vel diſcipulorū. velocius eñ & citius (vt Satyricus habet) nos corrūpunt exēpla domeſtica, magnis cū ſubeūt animos auctoribus. ¶ Secūda ,ppoſitio. Qui exēplí pnicie alios ad peccandū inducit, obligat in vim reſtitutiōis ad reparationē dāni aīæ. pbo ſic. Quicunq̧ cōſilio ſuaſu adulatione vel quacūq̧ ſpecie inductiōis eſt cā ablationis bonorum fortunæ, tenetur ad reſtitutionem eorū quæ ablata ſunt, vt eſt maxima omnium doctorum. xv. diſ. iiij. ſententiarum. ergo multo magis in bonis animæ obligat reſtituere, cum illa incomparabiliter excedāt bona fortunę. Nec obſtat ſi bona animæ efficaciter & p vim præciſam auferri non poſſunt: quia ad inducendum obligationē reſtitu

tionis ſufficit cauſam dediſſe ablationi: vt ſi metu aliquẽ cõ pello vt rẽ propriã mittat in mare, nõ minus ei obligor reſti tuere, q̃ ſi metu cõpulſus mihi donaſſet. ſimiliter cũ do cau ſam principi cui iniurior vel quẽ offendo, vt moueat bellũ populo, ſum ſolũ cã diſpoſitiua, nõ efficax: & teneor de om ni dãno populi. ſimiliter ſi cõſulo vel ſuadeo vel p̃cibus in ſto vt moueat bellũ qđ iniuſtũ eſt: quãuis ſum ſolũ cã diſpo ſitiua vel pſuaſiua nõ efficax, teneor de oĩ dãno. ¶ Prẹterea q̄ exẽpli pernicie alios ſeducẽs & ꝓuocans ad peccandũ, te neat̃ reſtituere: videt̃ ꝓbari ex illa ſentẽtia Hiero. Qui de ſer uitoribus ſuis aliquos ordinãt, vitã eorũ in ſcandalũ popu li exponentes: rei ſunt infidelitatis eorũ qui ſcandalizantur ſ. q. ſ. hi quoſcunq; de aſſeclis. ergo magis ille cuius exemplo populus ſcandalizatur, ſi ille qui talem p̃ficit, eſt obligatus. Vnde Gerſon doctor egregius in ſermone quẽ de pœnitẽtia in cœna dñi habuit, quatuor ponit ſordidas trãſgreſſiões, q̃ vix ad fundũ extergi poſſunt. Prima, corruptio aliorũ i mo ribus: ſup quo, inquit, accipite qđ Berengarius moriens di xerit, Hodie apparebit mihi dñs meus Ieſus Chriſtus vel ad gloriã, ſicut ſpero ꝓpter pœnitentiã meã: vel ad dãnationẽ, ſicut formido ꝓpter aliorũ corruptionẽ, quos ad viã verita tis reducere nõ potui. Horreant & caueant qui ad ſimilitudi nem dæmonũ gaudent trahere alios ad interitũ, p̃ſertim iu uenes & pueros. neſcio ſi tales poterit vnq̃ ſatis pœnitere. ſufficere eis debuerat damnatio ꝓpria. Quid de malis exem plis literatorũ virorũ & magiſtrorũ? &c. Secunda eſt apud eũ cauſam dare bello iniuſto manu vel cõſilio &c. Tertia iniuſta patrocinatio vel diffamatio, qua tollunt̃ hæreditates vel honores. Quarta, iniuſta ad dignitates ꝓmotio p ſimo niam: vel alias. Quantũ periculi ſit in huiuſmodi ſeductio ne, doctor ſubtilis xv. iiij. q. iij. planius exprimit. Quia inq̄t facilius eſt peruertere q̃ conuertere, tenetur per ſe orãdo, & aliorum orationes procurando, & alios efficaciores perſua ſores adhibere: dũ tamen illis non prodat occultum alterius peccatum: quod intellige niſi ob neceſſitatem ſalutis, quę ve riſimiliter alia via procurari non poſſet. Recte igitur Sene

ca epiſtola ſeptima ad Luciliū inquit,Agite dijs ĩmortali-bus gratias,ꝙ eum docetis crudelē eſſe qui non pōt diſcere. Sed quid ſi homini reſoluto facere malū,demonſtro quēad-modū facturus ſit,vel adulando laudator ſum ꝓpoſiti?Itē ei qui omnino facturus eſt ſuadeo, vel eundē oro ac hortor vt faciat nō mutans voluntatē,ſaltē quo ad ſpeciē facti: ſed qđ prius voluit,iam ex alia partiali cā etiā velle incipit,pu-ta ꝓpter preces vel ſuaſum meū:ſicut ſi prius volui ire Mechliniam ad recipiendū pecuniam,& poſtea intelligo illic libros ſingulares exponendos venditioni,incipio velle ire ꝓpter vtrunqꝫ cauſam ſimul. Preterea aliquoties abſqꝫ dolo luſus gratia ſuadeo vel hortor vt virū ſe exhibeat,etiam capiens ꝑter vxorē pulchrā cōcubinā,vel vt nō ferat à magiſtro correctionē,ſed confidenter eū percutiat:& ille facit:an in his omnibus teneor ei ad reſtitutionē? ¶ Pro huius dubij reſolutiōe eſt aduertendū.Cū homo eſt firmi ꝓpoſiti ali-

E quid facere,& poſt incipit ex noua cā idē velle:ſiue cā pertineat ad genus cauſę efficientis,ſeu cauſę finalis:ad minus eſt alia voluntas ſeu volitio numero,cuius eſt hęc noua cauſa. vnde p hoc ꝓbat.viij.Phyſicorū Philoſophus ꝙ motus ꝓiectionis nō eſt vnus numero.Idē patet auctoritate Fabiani papæ:vt patet ex Iſidoro libro de ſynodis epiſtola Fabiani tertia.Hęc vos ĩquit auctore deo omnia facere nō ambigo, ſed occaſione admonitiōis exorta bonis veſtris deſiderijs & operibus me furtim ſubiungo: vt qđ nō admoniti facitis, qñ vobis & admonēs addit,iā nō ſoli faciatis.ergo in ꝓpoſito cū prius ſolus fuiſſet facturus:qñ velle incipit ꝓpter cōſilium vel laudē vel ꝑces adhibitas,iā nō ſolus facit ſeu cauſat iliā voluntatem.eſt ergo alia à voluntate prius cōcepta. Nā quantūcunque parum ponderi adieceris quo horologium voluitur,adiectum eſt cauſa totius motus horologij. Idem in tractu nauis.nec eſt diſtinguere quòd aliqua pars ab vno & non ab altero trahatur.ſic cōſilium laus vel adulatio vel preces ac cōſimilis cauſa ſuperueniens incipit partialis cauſa eſſe totius affectus ſeu volitionis quæ nunc eſt. ergò differt à prius exiſtente.vnd etiam ſeruum corrupiſ-

ſe dicitur,& teneť edicto ſerui corrupti(qď pœnale eſt)qui ſeruo malo demonſtrauit quēadmodum delinqueret:imò ſi erat ſeruus oĩno fugiturus,vel furtũ facturus:qui laudator huius ꝓpoſiti extitit,teneť nõ eñ laudãdo augere oportet malitiã,ſed ſiue bonũ ſeruũ fecerit malũ,ſiue malũ deteriorē, corrupiſſe videť:vt eſt textus in.l.ſ.ff.de ſeruo corrupto. Et quãuis cũ luſus gratia ſine dolo malo eũ malũ fecerit,vel deteriorē,nõ teneť edicto ſerui corrupti:teneť tñ de dãno actione in factũ,cũ in anima deteriorē facit,vel malũ:ſicut dum ſic ioco cõſulit vnde in corpore deteriorať, teneť vtili lege Aquiliæ:vt eſt tex.in.l.dolo malo.iuncta.l.ſed cõmodius eſt ff.de ſeruo corrupto.Nec põt textus iductus limitari ad laudē qua ſeruus vel plura mala velit ꝙ̃ prius,vel idē intenſius & maiori zelo,ꝓpter hoc qa textus dicit.nõ eñ oportet laudando augere malitiã.ratio eſt.qa textus ꝓ̃ſumit ex ſola laude auctã malitiã,& ſeruũ factũ deteriorē,qď ſolũ procedere videť illo capite:qa laude vel cõſilio eſt cauſa partialis cõtinuationis malitiæ in nouo actu:& cõtinuãdo culpã ſemꝑ eſt deterior,quãuis nec intēſius nec plus ꝙ̃ prius velit:& ſic nihil releuat ꝙ laude nõ adhibita vel cõſilio æquè ſeipſum feciſſet cõtinuãdo deteriorē:ſicut furē nihil releuat ꝙ alius fuiſſet idē ſubtracturus.¶His ꝓ̃miſſis dico ad dubiũ motũ ꝙ in quolibet illorũ caſuũ quis peccat in deũ,cũ ſe cauſam exhibeat pcťi:& iuxta metas humani iuris tenetur deo ſerui corrupti,qñ dolo malo facit:vtili Aquilia qñ ludo ſeu ioco facit ſine dolo,quãto ſeruũ dei viliorē fecerit.Sed in vim reſtitutionis quia dãnũ ſeu detrimētũ illatũ reparari habet,nõ pœna exequi vel exſolui,nõ teneť edicto de ſeruo corrupto vel edicto legis Aquiliæ.vtrũqꝫ eñ pœnale eſt:& ideo dum cum vno eſt actũ,cæteri nõ liberãtur:vt.l.itē Mela.§.ſed & ſi ſeruum.ff.ad legem Aquiliã.Sed ſolum tenetur quantum dãni intulit.Et quia ſolum auxit damnationem & culpam per continuationē, prima facie videretur ſatiſfacere retrahendo eum à culpa conſimili vel grauiore.nam tũc tãtũ diminuit quãtum auxit.Et nõ videtur obligatus reducere ad verã pœnitentiam,quia hoc eſt reponere ad vitã ſpiritualē,

quã iſte nõ ademit.Sed qui rõne induceret fornicantẽ vt faciat homicidiũ:quia nõ adimit illi vitã ſpiritualẽ,ſed damnationẽ auget,nõ teneretur illũ ad contritionẽ ſeu vitã ſpiritualẽ adducere.Nec eſt ſatis obligato ad dãni alicuius reparationẽ Petro,vt ipſum alio tẽpore a dãno cõſimili vel maiori ſeruet,nam ſi qui cauſaliter vel manu furtũ fecit,in vim reſtitutionis ſatiſfaceret ꝓhibendo ne Petro alius adhuc tãtũdem quãtũ ipſe furatus fuit furetur,vel reſtituendo furtũ illius tertij liberaret ab obligatione furti ſui proprij.Ideo ꝓbabiliter videt̃ ꝙ tenet illum ad mentis conuerſionẽ deducere,& vitã ſpiritualẽ:quia obligatur reparare dãnum animæ qḋ intulit,auferẽdo reatũ peccati,puta obligationem
G dãnationis,& culpã peccati,puta quorũ cauſa fuit: & quia hoc fieri nõ põt ſine cõtritione & vera pnĩa, oportet fateri ꝙ ad hoc obligetur.Vnde nõ releuat ꝙ alias idem facturus erat,& erat eius animi ſeu ꝓpoſiti reſoluti.Nã ſi rex qui iam decreuit Brabãtiæ inferre bellum iniuſtũ,adhibito conſilio meo,prece,adulatiõe vel hortatu iam incipiat ꝓpter cõſiliũ meũ preces adulationẽ vel hortatũ idẽ velle,& ex illa volũtate bellũ & dãna inferat,ego teneor oĩm dãnorũ:ſicut furti teneor cũ furtũ aſportari iuuo,qḋ alias Petrus ſolus ſimiliter inceperat,& aſportaturus erat.Et cũ in effectu arguitur, non adimit vitã ſpiritualẽ inueniẽs eũ mortuũ,ergo nec illã
H tenetur reſtituere:Eſt duplex reſpõſio. Primo licet illã non adimit,tamẽ cauſaliter culpã & reatũ dãnationis intulit, q̃ auferre tenetur:& hoc fieri non poteſt ſine vitæ ſpirituali reductione.Iam quicũꝗ tenetur ad aliquid,tenetur ad omne illud ſine quo hoc haberi non poteſt.Secunda reſponſio eſt, ꝙ licet vitam ſpiritualem non adimit actu,hoc eſt per accidens,quia eam non inuenit:nihilominus adimit virtute:qa nouam mortem ſpiritualem inducit,& animam in eo ſtatu reponit quo vitam ipſam perderet niſi alia etiam morte ſpirituali præuenta eſſet.Cuius ſimile eſt cum quis ſecũdo vel
L tertio excommunicatur quo ad ſeparationẽ a ſacramentis, & communione fideliũ. ¶Ex his patet q̃ periculoſum ſit apud alios obſcœna referre,quãuis ſolum vt riſum cõcitemus,

mus,nõ vt animos audictũ ad alicui9 mali deſideriũ inflã=memus:qa regulariter ad minus cõplacẽtiã quãdã de turpi opere ingerit,vel etiã ad cõſenſum adducit:& obligamur reparare dãnũ aïæ qd' intulimus.Hinc periculũ eſt docere vel legere figmẽta poetarũ:qa habet Iſidor9,oblectamẽta fabularũ nimiũ mẽtẽ excitãt ad incentiua libidinũ.Nec thura ſolũ offerẽdo dæmonibus9immolat,ſed etiã eorũ dicta libẽtius capiendo.xxxvij.diſt.ideo ꝓhibent,Secũdo ſequit̃,non ſolũ qui crimine publico,ſed etiã qui ſpecie mali aliorũ animos corrũpit,ſeu ad lapſum pc̃ti inclinat & adducit,peccat quãdiu ſcãdalizat:vt ſacerdos tenẽs in domo ſuſpectã quã forte nunꝙ cognouit,vel forte cognouit vltra tẽpora,ſed nõ a multis annis:qa iuxta Aug.ſñiam quã prius iduxi.xj.q.j.nõ ſunt audiendi.nõ ſolũ impudenter,ſed crudeliter ſuã exiſtimationẽ cõtẽnens occidit ꝓximorũ animas. ℂ Tertio ſequitur ꝙ amoto lapide offenſionis ſeu facto quo alij ſunt ſcãdalizati:cõtinuo tñ is qui verbis ſcurrilib9 & obſcœnis crimine publico ſeu aliàs exẽplo malo aliorũ animos corrupit,manet in pc̃tõ quãdiu reducti nõ fuerint qui per illũ ſic corrupti fuerunt & ſcãdalizati,intelligo ſi eos reducere ſeu reuocare põt,& negligit:patet:qa manet in pc̃tõ detẽtionis alieni donec damnum animæ reparauerit,ac ſi alterius vrnã precioſam vel margaritam rapiſſet,vel deieciſſet in mare. ℂ Quarto ſequitur ꝙ ſatiſfaciens ad præſcriptionem ſeu ſententiam legis Aquiliæ vel legis ſerui corrupti non liberatur per hoc in toto cõſcientiæ ab onere reſtitutionis damni animæ.patet:quia per illas ſolũ condemnatur ad reſtitutionem aliquã exſoluẽdã pſonæ cuius intereſt,puta lege ſerui corrupti directa dño,vtili etiã patrifamilias de corruptione liberorũ.l.vt tantum.eo.ti.& quãto deterior factus min9 valet.in duplũ iudiciũ datur.eo.ti.l.j.& dat̃ illud edictũ ſolũ in eo qui dolo fecerit.i.de induſtria ſeu ex aio fecit corpore aut animo deteriorẽ,ſeu dño min9 vtilẽ.Aquilia aũt directa datur in eũ qui dolo vel culpa corpore ſuo in aliud corpus dãnum dedit:vtilis in eũ qui in corpore damnũ dedit,ſed non ſuo corpore.Qñ autẽ nec ſuo corpore nec in corpus datur

actio in factū:vt ſi quis mia ſoluerit ſeruū cōpeditū vt fu-
geret.inſti.de.l.Aquilia ī fine.& ide vide qūo ex.c.ſ.legis Aq
liæ fit eſtimatio quāti plurimi valuit toto anno.&.c.ij.quā
ti plurimi fuerit a.xxx.ꝓximis diebus.Sed poſtq̄ de his ſa-
tiſfecerit,nihilominus tenet̄ reparare corrupto damnū aīæ,
K eundē in viā iuſtitię reducēdo.¶Quinto ſequit̄,quāuis cor
rupto,puta inducto ad luxuriā,ebrietatem vel aliud pctm̄,
nulla det̄ de iure actio in ſe ſeu aduerſus corrūpentē:nō mi-
nus diuino iure tenet̄ ei ad reparationē dāni animæ,ne ſatiſ-
facere pōt quacunq; æſtimatione pecuniaria, nec corrupti
remiſſione liberat̄:ſed in hoc cōſimiliter alijs extinguit̄ ob-
ligatio qūcunq; alius & per quēcunq; reductus fuerit,ſicut
ſi rem furtim ablatā per quēcūq; recuperauerit.¶Sexto ſe
quitur ꝙ licet exēplo corrūpens ſeu ſcandalizās & inducēs
ad pctm̄.iuxta iuris diſpoſitionē nō teneatur ſerui corrupti,
vel lege Aquilia ad dāni reparationem niſi exēplo alteri re-
monſtret & ipſum docere velit qūo ſequens debeat pfice-
re,vel cōſimiliter aliquid plus ſit quā ſuū pctm̄ palā ſeu pu
blicū ponere:nō minus tenet̄ deo ſerui corrupti, nec ſolum
deo,ſed etiā corrupto ad dāni reparationem.& ergo vt vere
pœniteat,nō ſufficit aliū etiā deteriorē forte lucrifacere,vt ſic
deo ſatiſfaciat,& aliquid lucret̄:ſed oportet eundē quē exē-
pli pernicie vel aliās ſeduximus,ad viā adducere veritatis.
Ecōtra aūt non ſtat hominē lege Aquilia vel lege ſerui cor-
rupti teneri ex peccaminoſa deterioratione cuiuſcunq; ho-
minis,quin teneatur & deo & illi deteriorato per labem pec
cati ad reparationem damni animæ.nā ſi ſic,maxime eſſet
quando per culpam ciuilem ſine peccato eſſet hoc damnū
datum.ſed hoc nō,quia ſi ratio illa,ſcilicet ꝙ ſolum interceſ
ſerit vel interuenerit culpa ciuilis,& non peccatum ſiue of-
fenſa:nō releuat quo minus contrahat homo obligationem
reparandi damnum temporale:imò & cum augmento,iu-
xta diſpoſitionem legis Aquiliæ quanti plurimi fuerit pro-
ximo anno,vel proximis.xxx.diebus:& ꝙ inficians ſeu ne-
gans condēnati debeat in duplū.ff.ad legē Aquiliā.l.ij.&.l.
inde Neratius.§.hanc actionē.multo minus releuat in dāno

peccati,qđ eſt verũ dãnũ aiæ.Ex hoc patet,cũ aliquoties no ſtro veniali per inaduertẽtiã & incõſiderationẽ aliquã alios ſcãdalizamus inducẽdo ad aliqd mortale, tenemur ad dãni reparationẽ,eoſdẽ ad cõtritionẽ ſeu ſtatũ gratię reducendo. ſic forte erat de Petro qñ indiſcrete a cõione gẽtiũ ꝓpter Iudęos ſe ſubtrahens gentes cogebat iudaizare.ad Gal.ij.¶Se ptimo his dictis eſt annotandũ ꝙ licet ĩpoſſibilitas reſtitutionis ablati ex bonis corporis fortunę vel famæ pariat obligationẽ alicuius qđ poſſibile eſt ei qui abſtulit,ſic ꝙ nõ pure ac in totũ extinguat obligationẽ,ſed obligatio talis deſcẽdit in hęredẽ,vt deduxi in qđlibeto de detractiõe circa ſextã difficultatẽ,& facilè confirmaẽ ex hoc ꝙ actio legis Aquiliæ cõtra heredẽ dareẽ,ſed ſolũ tanti quiſq; obligareẽ quantũ dederit dãni.inſtit.de lege Aquilia.§.qua ratione.&.ff.ad legẽ Aquiliã.l.inde Neratius.§.hanc actionẽ.ergo naturaliter ſeu naturali ratione obligaĩ hęres ꝓ rata dãni dati.Sed in caſu dãni animæ,impoſſibilitas reſtituẽdi ablatũ ſupueniens, puta per mortẽ ſcãdalizati,nõ facit reſolui obligationem in aliã aliquã tẽporalis recõpẽſæ poſſibilis,nec deſcendit in hęredẽ,ſed pure extinguiẽ ꝑ ſupuenientẽ impoſſibilitatẽ: ſicut in eo qui vouit ieiunare,ꝑ ſuperuenientẽ impoſſibilitatẽ extinguiẽ obligatio ieiunãdi.Vñ filius in hoc nõ portat iniqtatẽ patris,ſi pater viuens multos exẽplo hortatu mandato'ue vel metu induxit ad peccatũ,vt ꝓpter hoc filiũ reducere teneaẽ in vi reſtitutiõis illos seductos ad frugẽ melioris vitæ, quãuis dãna alia q̃ dedit pater,reparare teneaẽ. Veruntamen pater nõ ſufficienter ac vere pœnitet niſi vidẽs mortem ſibi iminere, quãtũ in ſe fuerit ꝓcuret ꝑ alios reduci quos ꝑ ſeipſum nõ poſſe reduci iã videt.Sed etiã illud ꝓ cõſolatiõe peccatorũ eſt aduertẽdũ,ꝙ vndecũq; reducti fuerint ad frugẽ melioris vitæ quos homo ſcãdalizauerit:ꝑinde ſeu ęqualiter tolliẽ obligatio ac ſi ipſe reduxiſſet.in dãnis pecuniariis M niſi alius nõſtro nõie repararet, nos minime releuat: vt ſi dẽ Petro pecuniã quantam Ioannes abſtulit:non minus obligatur Ioãnes. An autem ſufficiat ſemel reductos eſſe ad mẽtem bonam, vel oporteat adduxiſſe ad eam ſtabilitatem ſeu

L

mentis immobilitatē à bono qua erant prius q̄ſ ſeducerent: ꝓ nūc breuitatis cā transeo.¶ Ad rōnes ante oppoſitū. Ad primā, qui ꝑ ignorantiā adducit ad peccatū, peccat, & dānificat inuitus. ſunt em̄ q̄dā peccata noletiū, q̄ ſunt & neſcietiū. xv. q. ſ. merito. & ad ꝓbationes quibus deducit ꝙ nemo peccat inuitus: verū eſt quo ad factū: qa omiſſio vel cōmiſſio qua peccat̄, neceſſario eſt volūtaria: peccat tñ homo inuitus quo ad incurſionē peccati vel dāni aīæ. ſed qa hęc ſolutio nō releuat in caſu peccati ſciēter admiſſi, opus eſt ſolutione gñaliori.

N Et dico primo ꝙ licet forte ſeruus nō ſit inuitus, tñ dn̄s eius deus eſt inuitus: ſicut in materia ſerui corrupti, cui voleti demōſtrat̄ queadmodū ꝓpoſitū malū deducere debeat in opus, vel laude aut cōſilio ꝓpoſitū malū i eo firmat̄. Et ſi tunc inferas, ergo deo tenemur ad reſtitutionē, ſed nō ſeruo, puta homini ſcandalizato: dico ꝙ ſufficienter inuitus eſt cuius cōſenſus à ſuperiore eſt reprobatus, vt patet ex. c. ſtatutum. de reſcriptis. & . c. exigit. de cenſi. lib. vſ. vbi nec ꝓdeſt cōſenſus dātis, nec poſt factū remiſſio quin teneatur dāti reſtituere. In ꝓpoſito & cōſenſus reprobatur à ſuperiore puta deo, & remiſſio. ſecus cū cōſenſus⁹ ſolū eſt peccaminoſus ſeu culpabilis, & contra dei pręceptum, qn̄ non eſt irritus & reprobatus, vt cū cōtra iuramentum vel votū aliquid donat, matrimoniū cōtrahit, & ſic de alijs.¶ Ad ſecūdā dico ꝙ regula ꝓcedit de conſenſu nō irritato & reprobato à ſupiore. nā i caſu. c. ſtatutū. & . c. exigit. fit iniuria imò peccatū furti danti & cōſentienti. Etiā in ꝓpoſito licet ſeruus cōſentiat, dn̄s inuitus eſt: vt dixi. Et ad ꝓbationē exēpla rē cū dicit̄, inducēs hominē vt ſibiꝑſi manū vel pedē ampūtet, nō tenet̄ illi ad aliquā reſtitutionē, & tñ nō eſt dn̄s membrorū ſuorū: vt. l. liber hō. ff. ad legē Aquiliā. Et patet idē ex verbo apoſt. ad Gal. iiij. Teſtimoniū ꝑhibeo vobis qm̄ ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & eos dediſſetis mihi Rñdeo, aliud eſt ibi, qa licet nō ſit dn̄s mēbrorū, eſt tñ dn̄s eius obligatiōis pecuniariæ q̄ ei q̄reret̄ ex delicto amputandi illius mēbrū: & qn̄ conſenſu eius fit per ſeipſum vel aliū, non orit̄ illa obligatio. In ꝓpoſito autē nullius dominū vel arbi

triũ habet, qđ patit ex hoc ꝙ ꝑ aliũ dãno peccati lædit. Ex his põt aliter regula limitari, ꝙ ꝓcedit de cõſentiente in ijs quorũ arbitriũ vel dñium habet. homo aũt nõ habet arbitriũ & dominiũ animæ longe minus ꝗ̃ ſuorũ mẽbrorũ. Vel ſoluit ꝙ cõſentienti nõ fit iniuria ꝗ̃ dicit iniuſtitiã factã inuito. nihilominus põt ei iniuria fieri ꝗ̃ dicit nudã iniuſtitiã ſeu inæqualitatẽ iuſtitiæ oppoſitã. Nã quãtũcunq; qs velit dare vſurã ꝓ mutuo, & nolit forte gratis mutuũ capere. nihilominus fœnerator iniuſte facit fœn9 capiẽs, & tenet ei reſtituere, niſi forte liberali aĩo remittat, vt icipiat gratis habere, & nõ ꝓ mutuo. Altiſ. tñ in tertia parte dicit ſoluentẽ vſuras ſolũ volentẽ cõditionata volũtate, nõ abſoluta & diſcreta. vide qũo intelligi debeat. ¶ Ad tertiã nego minorẽ: quia exẽpla non ſolũ ꝑ occaſionẽ acceptã ſed datã inclinant aĩos hominum ad imitandũ. vnde Paulus dicebat Petro ad Gala. ij. Gentes cogis iudaizare. & in hoc ipſum dicebat rephẽſibiliter ambulare, notans eũ de ſolo exẽplo ſubtractiõnis à cõuerſatione gentium. Itẽ. j. ad Corinth. viij. Sic peccantes in fratres, & ꝑcutientes eorũ cõſcientiã infirmã: in xp̃m peccatis. Et ad ꝓbationẽ, nõ æquẽ inclinãt hoĩm animos ad imitandũ facta mortuorũ narrata, vt exẽpla viua. Et item aliud eſt cum ſugillatione & reprehenſione aliorum facinora referre (quod ſcriptura ſacra facit) aliud cum quadam admiratione, laude, vel delectatione, ſeu gaudio, vt poetę faciunt: quod vtiq; diabolo eſt thurificare, & ad conſimiliter agendum animos audientium vel legentium inuitare. ¶ Ad quartũ, quòd licet in foro iudicij non conceditur actio ei qui conſilio alterius maleficium fecit, vt in dicta regula gloſſ. & doct. habẽt, nihilomin9 in foro animæ obligat ei reparare damnũ æquẽ acſi metu ad maleficiũ perpetrandum ipſum impuliſſet. ¶ Ad quintũ nego aliquas abſurditates ſequi. Et cũ primo inducit ꝙ ſic ex ĩpoſſibilitate reducẽdi obligaret ad pecuniariã recõpenſam, & ſic ex ſua obſtinatione &c. dico ꝙ per obſtinationẽ in hac vita non debet p̃ſumi ĩpoſſibilitas: quia de nemine deſperandũ eſt in hac vita. Etiã impoſſibilitas ſupueniens (ſicut ſupra dixi) non mutat ſeu transfert in

aliã rei pecuniariæ obligationẽ. Ad deductionẽ ſecũdi incõ uenientis ſiue abſurditatis, nõ eſt incõueniens aliquem poſt mortẽ incipere obligari ad aliquã reſtitutionẽ, qñ cãm dedit in vita. patet de eo q poſuit in vino toxicũ, vel in domo cãm incendij qđ ad mẽſem poſt habebit primo effectũ. Sed in ꝑpoſito noſtro hoc nõ ꝓcedit, qa (vt dixi) ĩpoſſibilitas reductiõis per vtriuſuis illorũ mortẽ ſeducẽtis vel ſeducti diminuit obligationẽ: quanto magis præcedẽs ĩpedit eã naſci.

Cõtra ſecũdã propoſitionẽ tactã in.iij.ar.ſ. q exẽpli ꝑnicie alios ad peccandũ inducit, obligat̃ ad reparandũ: arguit dñs Qđlibetarius ſic. Is cuius peccato alius ad peccandũ inducit, nõ efficit in anima ſcandalizati peccatũ: ergo nõ tenetur reparare dãnũ animæ. Cõſequẽtia tenet, qa nulla alia ratione tenet̃ dãnũ reparare, niſi qa cauſaliter itulit. Et antecedens ꝓbat̃, qa exẽplar nõ efficit exẽplatũ, ſed is qui exẽplar ad cõformiter effigiandũ exemplatũ refert. Seneca. lxv. epiſtola ad Luciliũ. Vnde & Plato videt̃ cãm exẽplarẽ diſtinxiſſe à cauſa effectiua. Et confirmatur, quia nihil efficit qđ nõ eſt. ſed peccatũ hominis vt plurimũ tranſijt priuſq̃ alij imitentur. ergo non efficit imitari peccata. Reſpondeo, ad primũ nego antecedens: & ad ꝓbationem dico ꝙ cauſa exẽplaris quia iuuat & dirigit efficientẽ ſicut doctrina vel cõſilium, cõprehenditur ſub cauſa effectiua. Et ſupponamus Platonẽ voluiſſe ꝙ exẽplaris ſit ſpecies cauſæ diſtincta contra efficientẽ: nihilominus exẽplar inducẽs ad imitandũ, eſt efficiẽs, ratione inductionis. quẽadmodũ preces vel cõſiliũ. non eñ tunc habet rationẽ nudi exẽplaris, ſed perſuadentis, & qđ inducit. Ad cõfirmationẽ dico, ſicut conſiliũ, preces aut minę ſunt cauſa effectus, & ſæpe tranſierũt prius q̃ ſequat̃ effectus: ſed ſatis eſt manere virtualiter, ac prout ſunt in memoria: ita ſimiliter de exemplari facinore ſeu peccato.

Cõtra: is qui aliũ imitãdo peccat, ſeipſum ſpũaliter occidit & exanimat. ergo is cuius peccato ſcãdalizantur, põt teneri hoĩs ſpũaliter vulnerati, ſed nõ occiſi: & per cõſequens nõ tenetur eũ ad vitam ſpiritualẽ reponere. Antecedens ꝓbatur, quia ſecũdũ iura humana qui ſolũ mortiferum vul-

nus intulerit: ſi alius eundē exanimauerit: primus nō tenet̄ hominis occiſi: ſed tm̄ hominis vulnerati: vt ē tex. i. l. itē Mela. §. ſed & ſi ſeruū. ff. ad legē Aquiliā. Et cōfirmat̄ q̄a vt plurimū ſunt ī peccato mortali antequā ſcādalizant̄. iā q̄ mortuus eſt, nō vltra occidet̄. Etiā frequēter eſſent deterius acturi q̄ noſtro exēplo minora cōmittūt. ergo illo caſu ſcandalizans nō nocet eis, ſed ſeruit eorū vtilitati, & p̄ cōſequens nō tenetur ex hoc ad aliquā reparationē. Vltima cōſequētia tenet: quia nō obligat̄ eis dāna reparare q̄ ꝓfuit nec dānificauit. Ad primū nego conſequentiā: & ratio eſt q̄a dū inducitur ad peccandū vl' ſcādalizatur, ſimul occidit̄ ab inducēte et à ſeipſo: ab vtroq;. ſ. vt à cauſa partiali: ſicut ſi plures trabē deiecerit, & hoiem oppreſſerint: oēs lege Aquilia tenētur hoīs occiſi. l. itē Mela §. ſi plures trabē. ff. ad. l. Aquiliā. Et cū dicitur in ꝓbatione añcedētis ex ea lege eū ſolū teneri hōis vulnerati ſi poſtq̄ vulnus mortiferū intulerit, alius illū exanimauerit: hoc procedit q̄n vulnus à primo ictu dicit̄ mortiferū: quia potēs inferre mortē, ſed tm̄ incertū eſt an medicina curari poſſit aut certū fuerit q̄ ex vulnere eſſet vita exceſſurus, vterq; tenet̄ hominis occiſi: ſed æſtimatio diuerſa fiet: quo ad primū quāti plurimi fuit ī anno priore, à die vulneris dati retro gradiēdo: quo ad ſecūdū quāti plurimi venire poterit ī anno ꝓximo quo vita exceſſit: vt eſt tex. i. l. ita vulneratus. eo. ti. & ſic illas leges cōcordat glo. in verbo teneri. ſimiliter Batto. et alij doc. ſed caſum noſtrū nō tāgit, q̄a hic ſimul ab vtroq; occidit̄. Ad cōfirmationē dico q̄ aīa ſpiritualiter morit̄ quoties peccat mortaliter: & ita q̄ ē cauſa mortalis culpę occidit animā. Nec ē icōueniēs mortuā ſpiritualiter adhuc occidi, & pluries mori. Etiā (vt ex dictis patet) q̄cūq; īfert mortiferū vulnus vñ neceſſe ſit hoiem mori, tenet̄ hois occiſi. q̄d ergo mirū ſi ī ꝓpoſito dicat̄ pluries occidi q̄n mortiferū vulnus dat̄ ex q̄ neceſſe ſit ipſum mori? Etiā ſi loquamur de morte dānatiōis, adhuc mortu9 ñ ē q̄ādiu vita naturali viuit, ſed vuln9 habet vñ neceſſe ſit ſic mori, q̄tū ad hois attinet. ſi reſuſcitet̄, ē miraculū & ſpecialis gratia dei. Ad aliđ q̄ frequēter deteri9 &c. nō excuſat̄ ab iniuria amputās manū quāuis aliās fuiſ-

ſet ab aliȷs occidẽdus,q̃ iam illa pœna ſatiant,& ꝑtereūt:vel q̃ ſpoliat domū vtenſilibus,& aliȷ hoc vidẽtes putāt oia ſub lata,alias ſimul luſtraturi angulos in q̃bus theſauri ſunt recōditi.ſic in ꝓpoſito ſatius nobis eſt nō nocuiſſe exempli ꝑnicie ĩ modico,qñuis alias,deteriora paſſur9 fuiſſet a ſeipſo:q̃a illorū nos nō fuiſſem9 cauſa.falſum ergo aſſumit ꝙ nō nocuimus vel nō dānificauimus quãuis noſtro dāno occaſionaliter a grauiore dāno ſeruatus ſit.Circa hæc tñ aduerte, cum certi ſumus alliquẽ deterius acturū niſi demonſtremus modū quo minus facere poſſit.vel cōſulamus & hortemur vt ſi alterum facturus ſit,faciat qđ eſt minus:vtiq̃ licet hoc demōſtrare,cōſulere vel hortari,iuxta doctrinā Aug.xxxiȷ q.ȷ.ſi qđ verius eſt ſed nō tangit difficultatẽ,quā præ manibus habemus,cū hic nec certi ſimus ꝙ alias deteri9 ageret, nec ꝓpter euitādū facim9,licet occaſionaliter ad hoc ꝓſit,ſicut pctm̃ ad humiliationem,& vt quis fortius ſurgat.Nec ſub conditione inuitamus ad minus peccatum , ſi videlicet alias grauiora admittere omnino vellet,ſed abſolute ad peccatum minus noſtro exemplo inuitamus & allicimus.

PROPTER QVID dicit Sapiẽs.Qui delinquid in cōſpectu eius q̃ fecit eū,incidet ĩ manus medici:cū ſcriptū ſit: Vniuerſa æquè eueniūt iuſto & ĩpio?Prima ſnĩa habet Eccleſia. xxxviȷ.& ſecūda Eccl's.ix. nec inuicẽ aduerſant,quãuis videat.volẽs nāq̃ deducere ſapiẽs nullā in pñti vita certitudinẽ eſſe homini an amore vel odio dei digñ9 ſit adiūgit:Sed oĩa in futurū ſeruant ĩcerta.hoc ꝓbat eo ꝙ vniuerſa æquè eueniūt iuſto & ĩpio,bono & malo,mūdo & ĩmūdo,immolāti victimas & ſacrificia cōtẽnẽti &c.quo nō vult nihil regulariter diſcriminis eſſe bonis à malis quo ad ꝓſpera & aduerſa:ſed ſolū ꝙ nullum ſignū ꝓſperitatis vel ſucceſſus aduerſi ſufficiẽter arguit de neceſſario aliquẽ iuſtū vel demōſtret eſſe impiū.Regulariter tñ & plurimū bonis ꝓſpera largit,malis vero cōtraria.Prima pars patet ex illo Pſal.j.Et erit tāq̃ lignū qđ' plātatū eſt ſecus decurſus aquarū:& oia quæcūq̃ faciet ꝓſperabunt.Itẽ in Pſal.Btĩ oẽs qui

timent dñm qui ambulãt in vijs eius.labores manuũ tuarũ q̃a mãducabis &c.Itẽ Prouer.xvj.Cũ viæ hoĩs dño placuerint,inimicos quoq; eius cõuertet ad pacẽ.Item Eccli.4.Pro iuſtitia agonizare ꝑ anima tua,& vſq; ad mortẽ certa ꝓ iuſtitia:& deus expugnabit ꝓ te inimicos tuos.Itẽ Aug.Semper deus paratus eſt bñfacere:ſed malitia hoĩm prohibetur. xvj.q.j.decimæ.Similiter malos regulariter plagis ꝑcutit,& aduerſitatibus inuoluit.Eſaie.j.Si me audieritis,bona terræ comedetis.ſi me nõ audieritis,deuorabit vos gladius:q̃a os dñi locutũ eſt.nã & orbis terrarum pugnat cum dño cõtra inſenſatos.Sapiẽ.v.& Leuit.xxvj.Qđ ſi nõ audieritis,viſitabo vos velociter in egeſtate et ardore qui cõficiat oculos veſtros,& cõſumat aĩas veſtras.Ponã faciẽ meã cõtra vos. & corruetis coram hoſtibus veſtris,& ſubijciemini his qui oderunt vos.fugietis nemine ꝑſequente.Si aũt nec ſic obedieritis mihi,addã correptiones veſtras ſeptuplum ꝓpter pctã veſtra,& cõſumã ſuperbiã duritiæ veſtræ,daboq; vobis deſuꝑ celũ ſicut ferrũ,& terrã æneam.cõſumet̃ incaſſum labor vr̃,& nõ ꝓferet terra germẽ,nec arbores poma præbebunt,mittãq; in vos beſtias &c.Itẽ Deutero.xxviij.numerat benedictiones quibus ꝓſequitur deus bonos, & ex aduerſo maledictiões q̃ manẽt malos.Rebellibus nãq; qui nõ obediũt,euenire ſole qđ Aggæi.j.ſcribit,Seminaſtis multũ. & intuliſtis parũ.comediſtis,& non eſtis ſatiati bibiſtis,& non eſtis inebriati.operuiſtis vos,& nõ eſtis calefacti:& q mercedẽ cõgregabat,miſit eã in ſacculũ pertuſum.& infra. Reſpexiſtis ad amplius,& factum eſt minus:& intuliſtis in domũ,& exſufflaui illud.ꝓpter hoc ꝓhibiti ſunt ſuper vos celi ne darẽ rorẽ, & terra ꝓhibita eſt ne daret germẽ ſuum. Sed extra regulam ad ſpiritualem vtilitatem aliquoties bonis aduerſa immittit,& malis iratus proſpera,non ex beneuolentia,ſed vt poſt acrius puniat.Ezech.xvj.Receſſit zelꝰ meus a te iam non iraſcar tibi amplius.vel vt in præſenti ꝓſperis detractis nobiliores ſuæ calamitates fiant:vt habet Philoſophus.ij.Rheto.c.de locis enthymematum.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PROPTER quod dicit ſapiens: Noli ſtultus eſſe, ne moriaris in tempore non tuo. quando apud Iob terminos homini cōſtitutos legimꝰ qui præteriri non poterunt? Huius difficultatis ſolutio perpenditur facile ſi aduertamus naturæ periodum pluriū differre ab ea quā iuxta meritorum noſtrorum futuram qualitatem nobis præfixit deus. Nam vt deus falli non poteſt nec fallere, ita termini quos vitæ noſtræ præſcripſit, preteriri non poterunt: & numerus menſiū vitæ noſtræ apud eum certiſſimꝰ eſt. Iob. xiiij. Numerum vero dierum & menſium ad quos naturalis periodus ſe ꝓtendit, quos ſecundum curſum naturæ victuri eſſemus, frequenter deus exigentibus perditis moribus & peruerſitatibus noſtris breuiat præmature nos rapiens de medio, quoniam ſumus vita indigni. & hoc voluit ſapiens Eccl's. vij. Ne impie agas multum, & noli ſtultus eſſe, ne moriaris in tempore nō tuo. Vnde ſcriptum eſt, Viri ſanguinum & doloſi nō dimidiabunt dies ſuos. pſal. xiiij. & propheta: Ne reuoces me in dimidio dierum meorum. ſpal. cſ.

Finis. Laus deo.

Quæſtio quodlibetica prima magnifici viri artiũ & ſacræ Theologiæ, pfeſſoris eruditiſſimi Magiſtri Ioãnis briaert de Aeth, clariſſimæ Academiæ Louanienſis Vicecancellarij digniſſimi, anno domini. 1508. diſputata.

VTRVM CONFITENS OMnia ſua mortalia peccata, omittens confiteri voluntarias occaſiones per quas in foueam peccati incidit, teneatur confeſſionem iterare. ¶ Pro deciſiõe huius q̃ſtionis erunt duo articuli. Primus an peccator poſt lapſum mox teneatur per contritionem ſeu pœnitentiam reſurgere à peccato. Secũdus an voluntariæ occaſiones per quas in peccatũ cecidit, ſint neceſſario confitendæ. Quo ad primum articulum adducam in primis tria motiua quibus pars affirmatiua apparentiſſime probari videtur: vt illis ſolutis non facile iudicemus ex ſola temporis mora multiplicari peccata. Primum fundatur in lege charitatis deo debitæ. Secundum in lege dilectionis quàm quiſq; tenetur ad ſe habere. Tertium in lege naturali qua quiſq; vitare tenetur periculum mortalis peccati. Ex primo fundamento ſic argumentor. Omni præcepto affirmatiuo implicite prohibetur contrarium eius quod cadit ſub obligatione præcepti affirmatiui: quo fit vt præcepto quo dei amicitia præcipitur, ipſius inimicitia intelligatur prohibita: & per conſequens permanẽtia in mortali peccato. ex quibus ſequitur quòd peccator poſt lapſum mox obligatur per contritionem à peccato reſurgere. Antecedens patet exemplariter in ſingulis præceptis affirmatiuis. Præcepto nanque de honorando parentes prohibetur irreuerentia ad eoſdem. Præcepto de ſanctificando ſab-

batũ, ꝓhibet pollutio ſabbati. ꝓpter qđ doctores multi dicũt fornicãtẽ, ſiue aliud peccatũ in die feſto aut dñica die ꝑpetrantẽ, duobus mortalibus peccatis manere obnoxiũ. Primã cõſequentiã probo: qa amicitia & inimicitia circa idẽ ſunt cõtraria. Secundã probo, qa ꝑmanere in mortali peccato eſt permanere in odio & inimicitia dei: quoniã ſimiliter odio ſunt deo impius & impietas eius. Sapientiæ. ix. Cõfirmo idẽ excludendo ſolutionẽ q̃ dari põt: peccator non odit deũ, & ſic nõ exercet cõtrariũ actũ dilectiõis debitę, quãuis toto tpe quo in ſtatu mortalis culpæ eſt, ſit à deo oditus, & iõ paſſiue ĩ odio & inimicitia dei. ¶ Hãc ſolutionẽ ĩprobo: ꝑcepto diligẽdi deũ tenemur ea qualitate & gradu dilectionis eũ diligere, vt ſimul ab eo diligamur. ergo in ꝓhibitione eſt nõ ſolũ odire, ſed etiã talẽ ſe exhibere vt odio habeat. Ex ſecundo fundamento dilectionis ad ſeipſum, arguitur. Mortẽ languentibus cenſet inferre, q hãc cũ põt nõ excludit: & hoc vigore & in vim ꝑcepti dilectionis quã proximo debemus. Cũ igit̃ nõ minus obliget nos præceptũ diligendi noſipſos, ſequit̃ ꝙ nobis mortẽ animæ inferre cẽſemur quoties cũ poſſumus illam non excludimus. Antecedens eſt Symmachi papæ diſt. lxxxiij. in principio. Non eſt grandis differentia lethum inferas, vel admittas. Mortem enim languenbus &c. Et Ambroſi. lxxxvj. diſt. Paſce fame morientem. ſi non paueris, occidiſti. Cum igit̃ poſt lapſum ſtatim poſſumus mortem ſpiritualem à nobis excludere: ſi non facimus, cenſemur illam tunc nobis inferre: quod eſt contra legem dilectionis quàm ad nos habere debemus. Confirmo: obligationem indeterminatam præcepti affirmatiui facit pro determinato tempore currere neceſſitas occurrẽs. ſed non poteſt eſſe maior neceſſitas ꝙ̃ actualis mortis ſpiritualis. ergo pro tempore quo eſt ſiue imminet illa neceſſitas, tenemur illi occurrere, & per conſequens &c. Antecedens patet in præceptis eleemoſynarum tam corporalium ꝙ̃ ſpiritualiũ reſpectu proximi, vt dicatur præcepti tranſgreſſor qui neceſſitatem proximi videns, ab eo clauſerit pietatis viſcera. j. Ioann. iij. Qui habet ſubſtantiam huius mundi, & viderit

proximũ ſuũ neceſſitatẽ patientẽ,& clauſerit viſcera ſua ab eo &c. Hinc pceptũ eſt Deutero.xxij. Nõ videbis bouẽ vel ouẽ fratris tui errantẽ,& ptei bis, ſed reduces fratri tuo. Et Exo.xxiij. Si videris aſinũ odientis te iacentẽ ſub onere, non pertranſibis,ſed ſubleuabis &c. Ex tertio fundamẽto ſic arguo: Quiſq; obligaĩ(quãtũ põt) veriſimile periculũ mortalis peccati vitare: vt in ſecũdo articulo oſtendeĩ. ſed niſi peccator mox à peccato reſurgat poſt lapſum, veriſimile alterius peccati periculũ iminet.ergo poſt lapſum obligaĩ quãtum põt breuiſſime a peccato p pœnitentiã verã reſurgere. Minorẽ pbo p Gregoriũ ſup Ezechielẽ homilia. xj. Peccatũ quippe qđ p pœnitentiã citius nõ deleĩ, aut peccatũ eſt, aut cã peccati,ſimul & pœna peccati Omne enim qđ prius cõmittiĩ,peccatũ eſt:ſed ſi citius pœnitendo nõ tergiĩ,iuſto iudicio omnipotens deus obligatã peccatis mentẽ etiam in culpã alterã pmittit cadere: vt qui flendo & corrigendo noluit mundare qđ fecit, peccatũ incipiat peccato cumulare. Ad partẽ oppoſitã adduco vnã rationẽ hãc. Peccator poſt lapſum in mortale peccatũ, nõ obligaĩ ſemp ſtatĩ confiteri: ergo nec p cõtritionẽ reſurgere à peccato. Tenet cõſequẽtia, qa in quocũq; caſu quis obligaĩ de mortalibus peccatis cõ teri, obligatur & confiteri ſi adſit oportunitas confitendi. Antecedens probo. Nõ magis obligatur peccator poſt peccatum mox confiteri,q̃ nõ baptizatus ſuſcipere baptiſma. ſed non baptizatus non obligatur ſtatim ſuſcipere baptiſma: ergo nec peccator mox poſt lapſum in peccatum confiteri, Minorẽ huius probationis probo: quia ſi non baptizatus obligaretur ſtatim ſuſcipere ſacramentum baptiſmatis, nunquã in primitiua eccleſia fuiſſet per ſanctos patres prohibitum conferri illud ſacramentum præterquã in feſto paſchæ & Pentecoſtes: quod tamen fuiſſe prohibitũ patet de conſecratione diſ.iiij.c.non ratione.& pluribus ſequẽtibus: licet illa prohibitio ſit poſtea per eccleſiã relaxata. ¶ Pro reſolutione materię huius articuli pręmitto vnã peccatorum diſtinctionem. Inueniuntur naq; in triplici genere ſiue differentia. Quædam ſunt peccata à quibus non ceſſamus niſi

per cōtrarium actū,vt qui damnū in bonis fortunæ,corporis,famæ vel aīæ alicui intulit,cenſetur continue detinere& continuare pctm̄ iniuſtitiæ quoaduſq; velit quantū in eo eſt dānū reparare,& alienū non detinere.Scd'i generis pctā ſunt quibus iniuriamur,ſed nullū damnum inferimus:vt ſi blaſphemamus,periuriū facimus & ſic de alijs ſine hoc ꝙ aliqui ſcandalizenť,& impactionis labē contrahant:in quibus tranſeunte actu nō amplius actu peccamus,ſaltē eodē genere pcti.Tertij generis pctā ſunt quibus ab obedientia deo debita diſcedimus:ſed damnū ei nullū(niſi ꝓpriæ aīæ) facimus,nec iniuriā cōtumeliæ ſeu contēptus inferimus:vt cū fragilitate nos impellēte vel infirmitate paſſionis ſeu occaſionis oblatæ,aut ꝑ ignorantiā in aliquo peccamus.His præmiſſis pro deciſione præſentis articuli pono aliquas ꝓpoſitiones.Prima.In pctis à quibus ceſſare non pōt hō niſi contrariā voluntatem habendo,tenetur pctōr ſtatim pœnitere,id eſt nolle peccare:ſed non immediate ꝑ contritionē à pctō reſurgere.Primā partē huius ꝓpoſitionis probo tali medio.hō tenetur nunquā actualiter peccare.ergo in qbus ab actualiter peccando ceſſare non pōt niſi pœniteat,obligatur mox pœnitere.Sed fortaſſis obijciet aliquis:Obligatio de pœnitendo eſt præcepti affirmatiui: & omnium doctorum etiā ſanctorum ſnīa eſt ꝙ p̄cepta affirmatiua obligant ſemp,non ad ſemper.ergo non obligamur ſtatim pœnitere.Confirmatur,idem eſt in detētione alieni quod deo debetur,& in detentione alieni quod homini eſt debitum: maxime cum mitius agat deus q̄ homo.ſed non tenemur ſtatim homini quod illi debemus ſoluere,ſed cum temporis aliquo temperamento.l.quod dicimus.ff.de ſolutionibus.ergo non obligamur ſtatim pœnitere.Secundo poteſt quis in prædictis peccatis ceſſare à peccato abſque hoc quòd pœniteat.ergo fundamētum aſſumptum corruit,ꝙ ſcilicet in iſtis non poteſt ceſſare a peccato niſi pœnitēdo.Antecedēs probo:quia ſtant ſimul,ꝙ nolo continuare peccatum,& ꝙ non doleo feciſſe.Exempli gratia,cepi & detinui aliquid alterius,vt hominem irritarem,& gaudeo prouocaſſe:ſed no

lo amplius detinere.hic ceſſo à pctō detētionis,& nō pœniteo.Cōfirmať,quia pōt nolle amplius detinere, vt dedecus infamiæ fugiat,vel ne pœnas.æterni cumulet,vel in ſeculo aduerſitatē ex pctō patiať:quocūq; iſtorū modorum ceſſet à pctō,nō penitet,cū pœnitētia ſit actus virtutis,& iſti ſunt actus vitioſi & peccaminoſi:ſicut facere opus de genere bonū ꝓpter inanē gloriā,ergo in illis peccatis non obligatur quis ſtatim pœnitere.Reſpondeo ad primū,nō ſequitur.nullum præceptū affirmatiuū obligat ſemp:ergo nullum obligat ſtatim.Cōmittitur enim fallacia cōſequentis arguēdo à non ſemper ad nō ſtatim:ſicut arguendo a nō ſemp ad non nūc.Et pro materia dico qđ præcepta affirmatiua obligāt ſtatim quādo ſtat in eſt neceſſitas.nulla autē eſt maior neceſſitas,q̃ ceſſandi a peccato.Ad cōfirmationē dico, aliud eſt de actuali ſolutione,aliud de voluntate ſoluendi.quādiu non aſſumit voluntatē ſoluendi(intelligo poſt terminū quo cœpit debere)manet in pctō detentionis.In ꝓpoſito loquiť de mutatione voluntatis.Ad ſecundū dico q; teneť pœnitere non detentionis prius factæ ſic quòd nolit amplius detinere.& hoc propoſito noſtro ſufficit.Ad cōfirmatiōnē dico q; ceſſat à peccato detentionis in caſu poſito: ſed non bene ceſſat,cū ceſſet peccaminoſe:& tenetur ceſſare non de nouo peccando:& ideo tenetur pœnitere,vt dicit nolle peccare.Nec miretur quiſquā quòd ſic accipio pœnitere,cum aliquando in ſcripturis accipiatur pro acto vitioſo,ſicut Sapientiæ.v.Pœnitentā agentes &c.Secundā partē concluſionis,videlicet qđ non obligatur quis per contritionē ſtatim ab illis peccatis reſurgere,probo:quia ſi ſic,ſequitur prima hæc abſurditas,quòd nullus poſſit per integram horā manere in vnico pctō mortali,puta in pctō voluntatis fornicandi,vel in pctō furti &c.Sequela patet:quia ꝑ ſecūda me dietate horæ currit præceptū contritiōis,& ita peccat duobus peccatis,& nō vno tantū.Si dixeris q; tenetur immediate cōteri poſtq̃ pctm̄ tranſijt,nō cū illud habet:cōtra,nō excuſať magis a trāſgreſſione p̄cepti cōtritiōis,q̃ vnico actu manet volēs fornicatiōe, q̃ ſi diſtinctis actib9,ſine tñ itera

ruptione per tēpus vel iuſtās mediū.ſed ſi in prima medieta te horæ vellet fornicari cū Bertha.& in ſecūda cū Catharina,ſine intermiſſione volūtatis fornicādi: tunc ꝓ ſecūda me dietate horæ currit ei ꝑceptū cōtritiōis.ergo &c.Præterea nō peccat q̄ imediate atterit de pctō,& ſe diſponit ad cōtri tionē.ergo nō obligaē q̄s ſtatim cōteri.Tenet conſequētia, q̄a ꝓ tpe attritionis,& quo ſe ad cōtritionē diſponit,nō eſt adhuc cōtritus.Cōfirmo:q̄a in nullo paſſu ſcripturæ habeē q̄d præceptū ſit homini ſtatim de pctō cōteri.modo (teſte Hieronymo) qd' non ex ſcripturis ſacris habet fundamētū, eadē facilitate cōtemnitur qua dicitur.Secunda propoſitio. Quoties pctm̄ tale fuerit,vel talis ſtatus peccatoris,q̄ veriſimiliter deus vel criminibus indignitatem offenſæ ſtatim ſit vindicaturus,vel populū ꝓpter eius offenſam percuſſurus:teneē ſtatim de pctō cōteri & pœnitere.Prima pars patet,quia de tali pctō intelligit Greg.Pctm̄ qd' per pœnitentiā nō diluitur,mox ſuo pōdere in aliud trahit:quo fit vt nō ſolū peccatū,ſed & cauſa peccati ſit.Cū ergo nemo ab euentu peccare iudicandus ſit:neceſſe eſt fateri quoties hoc veriſimiliter imminet:niſi ſtatim conuertatur & pœniteat,q̄ de nouo peccat.Confirmatur:quia hoc eſt ſe exponere diſcrimini ſeu periculo peccati.quicunq; vero ſe tali periculo exponit,peccat.Secunda pars patet:quia qui occaſionē dāni dat,damnum dediſſe videtur.de iniu.& dam.dato.capitu.fina.Nec releuat(vt ibi dicitur) ignorantia quando ex facto ſuo ſcire debuit iniuriam vel damnū veriſimiliter poſſe contingere.ſed peccata ſodomitica ſeu cōtra naturam ſunt huiuſmodi,vt patet Geneſis.xix ſimile eſt de blaſphemijs in iuramentis & alijs,propter quæ dominus non ſolum perſonas,ſed & ciuitates abſorberi facit,famem & plagas in terram immittit.in authē.vt non luxurientur homines contra naturam.colla.vj.Præterea Exod.xxj.Si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiuſtertius,& conteſtati ſunt dominum, nec recluſerit,occideritq; virum aut mulierem:& bos lapidibus obruetur,& dominum eius occident.ſed ſatis conteſtatus videtur quando bouem cognouerit cornupetam,vel

cognoſcere ſeu aduertere deberet.ergo non recludēs ſeu potius concludēs pctm̄ pnīa,dei iram placando,ne in alios ſęuiat in plaga & aduerſitate:aliorū ſe reū mortis conſtituit. Ex his ſequit̃ tertia ꝓpoſitio:Habēs nūc opportunitatē impetrabdæ abſolutionis,quā veriſimiliter intra annū amplius habere non poterit,obligatur non differre neq; pniam ſiue contritionē,neq; confeſſionē.Probatur exemplariter:habēs caſum reſeruatū ſedi apoſtolicæ:ſi nūc habet p̄ſentē eū qui pōt abſoluere,nec eſt veriſimile q intra annū talē habere poterit a quo abſolui valeat:differendo pniam & cōfeſſionem vel contemnit pręceptū eccleſiæ de cōfitendo ſemel in anno vel ad minus periculo tranſgrediēdi illud p̄ceptū ſe cōmittit:ergo peccat:nec pōt ſine pctō differre confeſſionē & pœnitentiā.Quarta ꝓpoſitio ſequit̃:Non licet differre pniam contritionē vel itē confeſſionē illi qui ſe articulo ſeu dubio ꝓbabili mortis exponit.ſimiliter ſacramenta ꝑtractaturo aut ſuſcepturo neceſſe eſt ad minus lamenta pniæ contritionis aſſumere.Oīa enim ſacramenta obſunt indigne tractantibus,licet proſint ꝑ eos digne ſumentibus.ſ.q.ſ.omnia ſacramēta.Quinta ꝓpoſitio,Certioratus vel reuelatione vel coniectura ꝓbabili q offenſam admiſſam in terris vindicare nec velit deus criminibus,nec flagello plagæ punire ī aliīs monitus vt de iniuria dei ſatiſfaciat ꝑ dei vicariū:tenet̃ ſtatim poſt monitionē de pctō cōteri,& vere pœnitere.Et loquor in caſu quo non tenetur ad aliquā reſtitutionē ꝓpter læſionē diuini honoris,vel corruptionem ſuorum ſeruorū chriſtifidelium,vt plane differat à prima ꝓpoſitione & in materia peccati,& in genere actus adhibendi:quia hic de actu placante deum,ibi de actu ſolum intermiſſionem peccati inducente.Hāc propoſitionem probo.Præcepti eſt reddere omnibus debita:cui tributum,tributum:cui vectigal, vectigal:cui honorem,honorem:cui timorem,timorem:vt nulli quicquam debeamus,niſi vt inuicē diligamus.ad Ro. xiij.quod procedit quando vel dies interpellat ꝓ homine, vel homo ipſe creditor per ſe vel procuratorem legitimum ſolutionem reqrit & exigit.ſed prælati ſunt Chriſti vicarij

in terris,& eius ꝓcuratores legitimi.ergo ꝑ illos vt moniti vt deo iniuriã illatã compenſemus(quod ſolũ contritionis placatione facere poſſumus)ſeqͥt ꝙ ſic moniti ad contritionẽ ſiue pniam ſtatim obligamur.Pro quo vr̃ eſſe ima Greg c.ſi is q̃ p̃latus eſt.xxiij.quæſt.iiij.Si is q̃ p̃latus eſt,debitori dñico culpas impune dimittit:non mediocriter ꝓfecto offendit qui debita celeſtis regis dñi ſua p̃ſumptione reſoluit,quanto magis mouere tenet̃ & exigere ſatiſfactionẽ. Huius ſimile eſt de procuratore terreni principis vel ciuitatis,ſi noĩe dñi ſui de iniuria illata etiã ſi nullũ dãnũ ſequutũ eſt,requirit ſatiſfactionẽ.Aduertendũ tamen eſt ꝙ aliud eſt monere creditorẽ remõſtrando ei obligationẽ,ſiue illud ad quod tenetur,& exigere vel requirere monendo ſolutionẽ. nam primum non obligat in vim præcepti,ſed ſcd'o modo factum monitionis adhibẽs currere facit præceptũ,ita ꝙ non ſtatim ſatiſfaciens cõſtituitur in mora.Sexta ꝓpoſito. Etſi ſpecialiter monendo poſſit eccleſia cõſtringere hoĩem vt deum de offenſis commiſſis placet,non tamen ꝑ ſabbati ſanctificationẽ.Pro huius ꝓbatione eſt aduertendum ꝙ Alexãder de hales & plures alij doctores ꝓbatiſſimi in hac ſnĩa fuerunt,ꝙ maximum p̃ceptũ legis.quod eſt de diligendo deũ ſuꝑ omnia,ſiue ex toto corde,tota anima &c.ꝓpter indeterminationẽ tẽporis à paucis recte obſeruaretur.Ideo eccleſia propter confuſionem quæ fomentum dilationis & ex cõſequenti tranſgreſſionis parere videbat̃,limitauit ip̃m ad certum & determinatum tempus,videlicet ad diem dominicum.Et quoniam actus dilectionis dei ſuper omnia, ad minus pro ſtatu naturæ corruptæ ſine charitate ſeu gratia haberi non poteſt:dicũt quemlibet hominẽ obligari vt ſemꝑ die dominica charitatẽ aut habeat,aut ſe ad ſtatũ gratiæ reponat.Sed hæc opinio nec veritatẽ attingit,& multis peccatoribus laqueum inijcit.Quòd veritatem nõ attingit probo.Præceptum ſanctificandi diẽ dominicã,ſuccedit p̃cepto ſanctificandi ſabbatũ in lege veteri:vt oẽs concedũt: nec arctius ligat,imò multo minus q̃ p̃ceptũ illud de ſabbato pro tempore veteris legis quo ad vacationem à ſeruili

opere,ſaltē ſeruitute corporis.Sed ꝑcepto ſanctificandi ſabbatū non obligabant Iudæi ad dilectionē dei ſup omnia habendā:aliàs primū & maximū eius mādatū eſſet pars tertij ꝑcepti decalogi.& incōparabiliter maius & difficilius erit in lege illa ſanctificādi ſabbatū implicatū quā expſſum,cōtra rationē & naturā legis,q̄ lucida & clara eſſe debet,ſecūdū Iſidorū.c.erit aūt lex.iiij.diſt.Cōfirmat̃,qa poteſtas data eſt eccleſiæ à deo in ædificationē,non in deſtructionem.ij.ad Cor.vlt.Sed ꝑcepto ſanctificandi diem dominicum nō poſſet ꝑcipere chriſtifidelibus omnibus actum dilectionis dei ſuper omnia ſine graui diſpendio & iactura ſalutis animarū, quia plures ex illo præcepto conſtituerentur tranſgreſſores, cum pauciſſimi aut nulli ad cauſam illius præcepti ſe diſponant ad eliciendum actum dilectionis dei ſuper omnia. ergo in deſtructionem fuiſſet ſua poteſtate abuſa eccleſia, quod nephas eſt ſentire:nec valet eorum motiuū: quia licet indeterminatio quibuſdam poſſit eſſe tranſgreſſionis accepta occaſio,non tamen data.Item reſtrictio ad certum & frequenter occurrens tempus,multo magis eſſet occaſio tranſgreſſionis.Ideo magis eſſet in la queum quàm in remedium.Prę terea præceptum confitendi ſemel in anno omnia ſua peccata ſacerdoti,non adſtringit eos qui poſt nouiſſimam confeſſionem nullum mortale admiſerunt.Illis enim(vt eſt communis doctorum ſententia,præſertim theologorum)ſufficit in hoc paſtori vultum agnoſcendum offerre,dicendo à nouiſſima cōfeſſione nullius mortalis peccati ſe eſſe conſcios. ergo ꝑceptū ſanctificandi ſabbatū non obligat hominē dominico die ad dei amorem ſuper omnia, quando alias diuino præcepto dilectionem illam elicere minime obligat̃.Cōſequentia tenet,quia minus difficultatis habet & oneris ſecundo eadem peccata confiteri in fine vnius anni,quā ſingulis diebus dñicis ad actū eminentiſſimę bonitatis adſtringi, qui eſt deū ſuper omnia amare.In huius cōfirmationē accedit declaratio Benedicti in decretali extrauaganti q̄ incipit inter cūctas,ꝙ abſurditas eſt dicere cōfeſſum rite fr̄ibus ꝓpter decretalē omnis vtriuſq; ſexus,ſi alia peccata nō habet,

eadē debere confiteri proprio ſacerdoti.imò mandat papa Sixtus vt contra illos procedat de hæreſi.Ex quo infero ꝙ hæreſis eſt & contra fidē dicere ꝙ eccleſia hoc poſſit ꝑ ſuū ꝑceptum inducere.Cōſequētiā probo:quia error circa diſpoſitionē actualem eccleſiæ,in quibus tñ poteſtatē habet à deo,non eſt hæreſis,ex quo nihil ad fidē catholicā vtrum eccleſia fecerit an non fecerit qđ faciendi habet poteſtatem. Ex quo vlterius ſequitur:ſi hoc non pōt ꝑcipere,vt qs eaſdē pctā q̄ ſemel rite confeſſus eſt,& ab illis abſolutus,iterū confiteatur,vtputa ꝙ iteret in mortis articulo in quorūm memoriā deuenire pōt,vel ſemel in generali confeſſione,aut dum alia nō habet:ꝙ etiā non pōt hoiem obligare ad illud quod incomparabiliter eſt difficilius,videlicet quolibet dominico die diligere deum ſuper omnia.Fortaſſis obijciet aliquis:Summus pontifex eſt vicarius Chriſti cum plenitudine poteſtatis:aliàs non reliquiſſet Chriſtus eccleſiā ſufficiēter ordinatam & prouiſam in neceſſarijs.ergo pōt ꝑcepta dei ampliare,interpretari,& reſtringere:& per conſequens ꝑceptum diligendi deum ſup oīa,quod indeterminate & cōfuſe obligat:vt aliquo tpe illud faciamus,ad certa tpa reſtringere & limitare:vt puta quoqꝫ die dominico &c.Confirmatur:quia ſic limitauit ꝑceptum confitendi,& ꝑceptū ſumendi corpus Chriſti:q̄ indeterminate & abſqꝫ certi tpis ꝑfixione obligabāt:vt circa feſtū Paſchæ illa explere teneamur.Ex quo ſic argumentor.Qui circa feſtū Paſchæ nō cōfitetur neqꝫ ſumit Euchariſtiā,eſt tranſgreſſor diuini ꝑcepti.ergo eccleſiæ limitatio circa dei præcepta eandē vim habet cum diuina ordinatione.Tenet cōſequentia,quia alias talis non diceretur ꝑuaricator diuini mandati,ſed poſitiui præcepti humani.quod valde confirmare videtur.c.ſic oēs xix.di.Sic oēs ſanctiones apoſtolicæ ſedis accipiēdæ ſunt,tāquā ipſius diuina voce Petri firmatæ.Præterea nemo dubitat qn diebus feſtis teneamur deo cultū latriæ exhibere,vt ipm deū creatorē & dominū oīm agnoſcamus:ad qđ dei lege ſolū indeterminate & abſqꝫ omni tpis præfixione obligamur.ſed cult9 latriæ cōſiſtit in recognitione affect9 quo

nos deo ſubdimus vt patri creatori & dño omniū:qđ ſolū ſit per amorē dei ſuper omnia.ergo ad illū obligamur quo- libet die dominico &c.¶ Pro clara iſtorum ſolutione præ mitto ꝙ ſicut ab obligatione diuini pręcepti eccleſia nemi nem eximere pōt:ita nec obligationē diuini p̄cepti ſtrictio rē vel largiorē facere poteſt.Sed ex cauſa illud qđ de præce- pto diuino eſt in obligatiōe indeterminata,poteſt ſub obli- gatione limitata & determinata ponere.ſed illius determina tionis tranſgreſſor nō ex hoc dicitur diuini mandati viola- tor.hoc patet in exēplis de confeſſione facienda,de ſacramē- to euchariſtiæ ſumēdo.Primo,quia poteſt papa ab illa lege hoīem eximere,& ꝙ teneatˀ ſolū quantū ius diuinū ip̄m ad ſtringit.Scd'o qa princeps legibꝰ ſolutꝰ eſt.l.princeps.ff.de legibus.ergo papa illo iure ſuo nō ligatur:ligaretˀ autē ſi eſ- ſet iuris diuini,cum nullo diuino iure ſolutus habeatur. Ex hoc patet verus intellectus ſententiæ doctorū dicentiū prin cipē imò & conſuetudinem poſſe ius diuinū limitare. Non enim fieri pōt vt limitatio illa diuini iuris fiat:alias papa nō maneret exemptus,ſed peccaret ſicut quis alius trāſgredien- do:ſed ponitur aliquid ſub obligatione humana circa diui- num præceptum,qđ' alias & de iure diuino non ligat. Hoc exemplariter declarari poteſt in præceptis legis naturæ. Nā multa illorum iure ciuili reperiuntur limitata:cuius limita- tionis tranſgreſſio non eſt ex hoc naturalis iuris præuarica- tio.aliter etiā princeps ſua cōſtitutione teneretur.Hoc p̄miſ- ſo rñdeo ad obiectiones.Ad primam,licet papa ſit vicarius Chriſti in terris cū plenitudine poteſtatis circa neceſſarium ſtabile qđ humana traditione obligationis vim habet:in ne ceſſario tamen inuiolabili qđ diuina inſtitutione eſt poſitū, immutare nihil poteſt:quemadmodū nec deus ipſe circa ne ceſſarium incommutabile,vt prolixe declarat Bernardus lib de præcepto & diſpenſatione in prin.& ideo non poteſt papa facere vt aliquid ſit diuini iuris quòd deus non inſti- tuit:nec efficere quod à deo inſtitū fuit, hominē vel ſemet- ipſum non obliget. Ad ſecundū patet ex nunc dictis.qui cir ca feſtū paſchæ nō confitetur,non poteſt ex hoc dici diuini

ſed tantũ humani iuris trãſgreſſor:aliter papa illa conſtitu-tione quaſi diuino iure ligaretur.poſſet tñ accidere ꝙ tunc humanũ ius trãſgrediẽs etiã diuini iuris eſſet tranſgreſſor, vt ſi illo tpe curreret caſus ſecundæ aut tertiæ vel quartæ ꝓpoſitionis prius poſitæ.ſed de hoc nihil ad ꝓpoſitũ.Ad ter-tiũ dico ꝙ cultus latrię non ſolũ cõſiſtit in exhibitione ſummi amoris.ſed in oĩbus quibus deus vt deus agnoſcĩt:om-niſcius,oṗs,& ſic de alĳs.Vnde iuramẽtũ eſt cultus latrię, ſimiliter ſacrificatio,imò proteſtatio oĩpotentiæ &c.q̃ tñ deo frequenter fiunt ſine illa ſummi amoris exhibitione & ſacrificio.Si quis replicet,ſaltẽ poſſet eccleſia limitãdo ſcd̃m intellectũ doctorũ obligare hoĩes vt quolibet die dñico te-neanť elicere actum dilectionis dei ſup oĩa:Dico primo ꝙ hoc non fecit,ſed tantũ ad cultũ & recognitionẽ oĩpoten-tis dei nos adſtrinxit.Scd'o dico ꝙ:hoc non poſſet,ſicut nec virginitatẽ hoĩbus indicere.xxxĳ.qõne.ſ.integritas.& erit poteſtate ad deſtructionem abuti,laqueũ pcti infinitis ho-minibus inĳciendo:quod ſumme cauere oportet.ad Rom. xiiĳ.Hoc iudicate magis,ne ponatis offendiculũ fratri ;vel ſcandalũ.& infra.Quæ pacis ſunt ſectemur:& q̃ ædificatio-nis ſunt,inuicem cuſtodiamus.Ad rationes ante oppoſitũ, ad antecedens primæ rationis dico ꝙ præcepto affirmati-uo prohibetur cõtrarium poſitiuũ eidẽ quod cadit ſub ob-ligatione illius præcepti:non autẽ contrarium negatiuum. & p hoc ad improbationẽ ſolutionis dicendũ,quanuis te-neamur deũ diligere ea qualitate & eo gradu dilectionis vt ſimul ab eo diligamũr:ad illã tñ qualitatẽ ſiue diſpoſitionẽ habẽdam ſolũ obligamur præcepto affirmatiuo,videlicet ꝓ tpe quo ad actũ dilectionis ſumus obligati:& ideo nega-tio illius nõ eſt ſimpliciter in prohibitione,ſed actus tantũ illi repugnans,per quem illa diſpoſitio perditur.Ad ſcd'am rationem dico ꝙ aliud eſt mortem corporalem vel ſpiritua-lem à ſe vel à proximo excludere,ne adueniat,aut inſit:aliud poſtquã ineſt,ſe vel proximum ab ea reſuſcitare.nã primũ eſt neceſſitatis,quia ſemper affert proximo vel ſibi damnũ niſi ſtatim repellatur.Secundum vero non ſemper affert no

num damnum corporale aut ſpirituale.Sicut ſi medicus haberet poteſtatem reſuſcitandi mortuum corporaliter,non obligaretur ſtatim illū reſuſcitare,ſed poſſet ad tempus differre:obligatur aūt mortem ab ægroto repellere quantum poteſt ſi immineat:ita ſimiliter licet viuentem ſpiritualiter teneamur à ſpirituali morte(quam adducit peccatum)præſeruare:à nobis tamen iam ſpiritualiter mortuis nō obligamur ſtatim illam expellere ſub pœna noui peccati,ſicut nec à proximo,præſertim cum maiorem opportunitatem id faciendi expectamus.Hinc Aug.ſ.de ciui.c.ix.ait:Si propterea quiſquis obiurgandis & corripiendis male agentibus parcit,quia opportunius tempus inquirit,vel eiſdē ipſis metuit ne ex hoc deteriores efficiantur,& ad bonam vitam & piam erudiendos impediant infirmos alios,& pmant,atq; auertant à fide:non videtur eſſe cupiditatis occaſio,ſed cōſiliū charitatis.Verba autem Exodi ſimiliter & Deutero.allegata intelliguntur in caſu in quo proximo imminet damnū niſi eius aſinus ſubleuetur,aut eius bos vel ouis errās ei reducatur.ſed pctōri nō ſemp imminet damnū noui peccati ſi non ſtatim pœniteat.Ad tertiā rationē negatur minor: & ad eius pbationē dico verbū Gre.eſſe intelligendū in caſu ſ.partis ſecūdę ppoſitionis:vt ibidē dixi.Vel itē dici pōt q verbū Grego.veritatē habet de eo q expectatus à deo vt pœniteat,contēnit pœnitere,ſcd'm illud Apoſt.ad Rom.ij. An diuitias bonitatis eius & patientię & lōganimitatis cōtēnis?Ignoras quoniā benignitas dei ad pœnitentiā te adducit?ſecundū aūt duritiā tuā & impœnitens cor theſaurizas tibi irā &c.Vnde Ezechie.iij.in verbo,Si cōuerſus iuſt9 fecerit iniquitatē.ſoluens quæſtionem cur deus ops offendiculū ponit ei quē cecidiſſe iam cōſpicit,& feciſſe iniquitatē ſic inquit:Diſtricta ſunt oīpotētis dei iudicia.qui pctōrem diu expectat vt redeat:non redeunti & contemnenti ponit offendiculū,vbi grauius impingat.¶Secūd9 articul9:An voluntariæ occaſiones per quas in peccatū quis lapſus eſt, ſint neceſſario cōfitēdæ,ita q pter earū omiſſionē oporteat confeſſionē iterare?Et primū oſtēdo nullas pctōrū oc-

caſiones eſſe cõfitẽdas neceſſario.nulla occaſio peccati eſt pct̃m mortale.ſed ſolũ mortale pct̃m eſt materia confeſſio-nis:vt patet ex.c.oĩs vtriuſqꝫ ſexꝰ.de pe.& re.vbi iubemur ſemel in anno oĩa noſtra pct̃a cõfiteri.qđ intelligi debet de mortalibus,ſcđm communem doctorũ ſñiam.Nam venia lia ꝑ orationẽ dñicã delent,& per aquã benedictã de pœni. diſt.iij.de quotidianis.& diſt.vj.qui vult ergo nullas pct̃o-rũ occaſiones neceſſe eſt cõfiteri:& ita ꝑpter earũ omiſſio-nẽ nõ oportet &c.Maiorẽ probo,quia ſicut volũtas & hõ non ſunt peccatũ,ſed ſolũ cauſa pcti:multo minus videt̃ oc caſio pcti eſſe pct̃m:ſed eſt illud vnde hõ impingit & labit̃ in peccatũ.Sed quia turpe eſt dialectico inſtare ad nomen.ſ. Topi.ideo ad rem ſeu intellectum doctorum oſtẽdo ꝙ nõ oportet confiteri hoc ꝙ occaſiones pctõrũ non vitauimus, ſeu ꝙillis nos immiſcuimus ſeu volũtarie ſubmiſimus.Pri-mo ſic.Nemo peccat occaſionibus peccatorũ ſe immiſcẽs: ergo non oportet hoc confiteri.Antecedẽs probo,ad impoſ ſibile nemo obligari poteſt,vt patet per Hierony.de expo-ſitione fidei ad Damaſum papam dicentem:Execramus eo rũ blaſphemiã qui dicunt homini impoſſibile aliquid à deo ꝑceptum.ſed impoſſibile eſt vt omnes peccatorũ occaſio-nes viteinus.ergo nemo peccat illorũ occaſionibus ſe im-miſcens.Minor patet:primo quia illæ ſunt neceſſitates hu-ius erumnoſæ vitæ,a quibus propheta petit liberari dicẽs, A neceſſitatibus meis erue me domine.pſal.xxiiij.& heu mi hi quia incolatus meus prolongatus eſt.pſal.cxix.Confir-mo per illud apoſt.ſ.ad Corint.v.Scripſi vobis in epiſtola, non commiſceri fornicarijs.additur,non vtique fornicarijs huius mundi:alioqui debuiſſetis de hoc mundo exiſſe.Mul to magis de hoc mundo exire oporteret ſi omnes peccati occaſiones deberemus vitare.Etiam ſecundum apoſto.ad Ro.vij.quiſque ex corpore ſuo habet incitamenta & occa-ſiones quæ ipſum inuoluunt & implicant ad peccatũ.Scio inquit quia non habitat in me(hoc eſt in carne mea)bonũ. Nam velle adiacet mihi:perficere autem bonũ nõ inuenio. Non enim quod volo bonum hoc ago,ſed quod odi malũ

illud facio &c. Sed quia hæc omnia ſolui poſſent dicẽdo q̃ procedũt de occaſionibus venialiũ pctõrum, de quibus nihil ad ꝓpoſitũ, cum venialia non ſint neceſſario cõfitenda, vt ſtatim dictũ eſt, & ꝑ cõſequens nec illud quod eſt voluntarie ſe occaſionibus illorũ immiſcere: qm̃ exponere ſe periculo pcti, non excedit in grauitate pctm̃ cuius periculo ſe quis exponit: ideo ſcd'o probo ꝓpoſitum de occaſionibus pctõrum mortaliũ: nõ tenemur occaſiones mortaliũ: pctõrũ vitare, ergo nec confiteri ſi voluntarie illis nos immiſcuimus. Antecedẽs ꝓbo, quia ſi ſic. nõ liceret militare vel negociari, non liceret prælaturã aſſumere, non miniſteriũ curæ animarũ vel audiendi cõfeſſionẽ petere vel exercere, non ad doctrinæ ſiue ſciæ gradũ eminentẽ tendere. ſed hæc videtur falſa & abſurda: ergo & illud ex quo ſequũtur, Sequela quo ad militiã patet, quia ad recte militandũ oportet neminem concutere, vltra ſtipendiũ non q̃rere. Lucæ. iij. deinde ꝓpter ſalutẽ reipu. nõ ꝓ gloria triumphi, non ꝓ p̄da pugnare, aut pro hmõi periculo mortis ſe exponere: q̃ ſupra hoĩem eſſe videntur, & longe à militãtibus noſtri tpis: & ideo qui militãt, multis pctõrum occaſionibus ſe ſubdunt. hinc de pœni. diſt. v. c. contrariũ. dicit Leo papa. Nõ eſt liber a laqueis diaboli qui ſe militiæ mũdanæ obtulerit implicare. De negociatione patet idẽ. c. qualitas. eadẽ diſt. vbi dicit̃ difficile eſſe inter emẽtis vendẽtiſq; commerciũ non interuenire pctm̃. Quod ſi gloſſet̃ de veniali pctõ, adduco verbũ prophetæ Pſal. xvij. Qm̃ nõ cognoui literaturam) alia trãſlatio habet negociationẽ) introibo in potentias dñi. ergo q nouit, id eſt negociationẽ facit, non introibit. & pro hoc eſt ſnia Chryſoſtomi in. c. eijciens. lxxxviij. diſt. De p̃latura patet ꝑ illud Prouerb. xvij, Qui altã facit domũ ſuã, q̃rit ruinã. De miniſterio curæ animarũ & audientia cõfeſſionum probo idem per Auguſtinum ad Valerium. & ponitur. xl. diſt. ante oia. dicẽtem. Nihil eſt in hac vita & maxime in hoc tp̃e difficilius & laborioſius & periculoſius epiſcopi præſbyteri aut diaconi officio. Hinc Chryſoſtomus. c. multi. eadẽ diſt. Qui primatum deſiderat, confuſionem inueniet in cælo. De emi-

nentia ſciæ idē patet.j.ad Corin.viij.Scia inflat,charitas ædi
ficat.ſi qs exiſtimat ſe ſcire aliquid,nōdum cognouit queād
modū oporteat eū ſcire.ergo q̄rēs ſciam regulariter peccat
vel de ea ſuperbiendo,vel in modo ſciendi:vt verificet̄ illud
Eccl'ſ.j.In multa ſapientia multa indignatio.De eminentia
virtutū idē oſtēdo p Aug.in expoſitione Pſal.lxiij.tracta-
tu.ij.Oia vitia in malefactis timēda ſunt:ſupbia in bñfactis
plus metuēda eſt.Falſitas ſequelæ patet:qa hoc eſſet vniuer
ſum mundū damnare,ſeu dānabilē pdicare.Tertio adduco
fortiorē rōnem.Frequēter ad vtrunq; contradictoriorū oc
currūt hoī æqualiter laquei occaſionū trahentiū ad pctm̄.
ergo non tenemur illas occaſiones veriſimiles etiā mortaliū
pctōrū vitare.tenet cōſequentia,quia ſic eſſemus ad impoſ
ſibile obligati,cū neceſſario nos habeamus committere al-
teri parti cōtradictoriorū.Antecedēs pbo de contrahendo
matrimoniū.nam ex nō contrahēdo imminet hoī fornica-
tionis occaſio & adulterij.ex contrahendo occaſio cogno-
ſcēdi vxorē tpe menſtruorum.itē zelotypiæ ad vxorem,ac
etiā immoderatæ libidinis,& nōnunq; extinctionis fœtus.
Itē quibuſdā ex ſolitudine eſt malæ voluntatis & prauorū
deſideriorū occaſio.Hinc apud Senecā epiſto.x.ad Luciliū
Crates Stilbonis auditor cū vidiſſet adoleſcētē ſecreto am-
bulantē,interrogauit qd illic ſol9 faceret:cui rñdenti,Mecū
loquor:dixit Crates,Caue rogo & diligēter attēde ne cum
hoie malo loquaris.Et ex ſocietate hoim ſeductionis occa-
ſio.Pro parte oppoſita adduco hāc rōnē efficacē & vnicā.
Qui ſe exponit occaſioni mortis corporalis,niſi ex iuſta cā
qua aliquid præfert corpori quod licite plus amat q̄ corp9
peccat.ergo exponens animam occaſioni & periculo interi
tus ſpiritualis peccat.Tenet conſequentia:quia nihil licite
præferri poteſt ſpūali vitæ animæ,quæ eſt ex coniunctione
ad deum.¶ Pro reſponſione ad hunc articulum præmitto
primo q̄ vt dicit Cancellarius Pariſieñ.Gerſon in compen
dio ſuo theologiæ tractatu de tertia parte pœnitentiæ:Oc-
caſiones peccatorum ſunt duplices,quædā ſunt propinquę:
& hæ ſunt in noſtra poteſtate;& eas poſſumus amouere

ſiue repellere quemadmodum cœna ſiue refectio delicata & exceſſiua eſt cauſa ꝓpinqua luxuriæ, ſecūdū illud Prouerb. xx. Luxurioſa res vinū, & tumultuoſa ebrietas. qcunq; his delectat̃, nō erit ſapiens. & xliiij. diſtinctione, in ſumma. Ventris nanq; ingluuies ad luxuriā ꝓuocat facile: & omne opus bonū diſſoluit. Aliæ ſunt occaſiones peccatorum remotæ, quæ in noſtra ptāte non ſunt, vt ſuggeſtio diabolica, vel aliſcuius rei delectabilis oculis noſtris facta oblatio: nec in noſtra poteſtate arcere diabolum quin talia noſtræ menti offerat: ab illis tamen auertere intellectum quantū poſſumus tenemur. Secūdo præmitto ꝙ occaſiones ꝓpinquæ peccatorū ſunt in duplici differentia: quædā acceptæ: quædā datæ. Occaſio accepta eſt quum factū vel res ex ſua natura non inducit ad illud cuius occaſio dicitur: quomodo dicit apoſtolus ad Ro. vij. Occaſione accepta peccatum ꝑ mādatū operatū eſt in me omnem concupiſcentiam Lex nanq; de ſui natura cohibet appetitū à peccato, ſed ea eſt noſtræ carnalitis cōditio, vt ardentius deſideret prohibita, qbus nō memoratis iaceret quaſi ſopita, vt dicit gl. ſuꝑ verbo apoſtoli nunc allegato, ſimiliter ratio de ſui natura ſedatiua eſt iræ, ſed ea eſt maleuoli cōditio, vt ratione magis irritet̃, inquit Chryſoſto. ſuꝑ Mat. Sicut fieri nō pōt vt ligna mittēdo ignē extinguas, ita fieri nequit vt rationē reddēdo places hominē malū. Occaſio data dicit̃ quæ de ſui natura inductiua eſt ad illud cuiꝰ occaſio dicit̃, licet nō ſit eius cauſa efficax, id eſt neceſſaria illud ponēs in eſſe. hoc modo ventris ingluuies aut vēter mero æſtuās eſt occaſio peccati luxurię His p̃miſſis pono aliquas ꝓpoſitiones. Prima, De neceſſitate ſalutis obligamur vitare omnē occaſionē ꝓximam mortalis culpę quę ꝑ ſe inductiua & implicatiua eſt ad peccatum. ꝓbo ꝑ illud Mat. v. & xviij. Si oculꝰ tuus ſcandalizat te: erue eum, et ꝓijce abs te. bonū eſt tibi vnū oculū habentē vitā intrare, ꝙ̃ duos oculos habētem mitti in gehennā ignis. Et Eccleſiaſtici. vij. Noli quęrere fieri iudex, niſi virtute potens ſis irrumpere iniquitates: ne forte extimeſcas faciem potētis, & ponas ſcandalū in agilitate tua. i. in leuitate affectus ſiue actus tui, ſecundum gloſſ.

Secũnda propoſitio,Idem cenſendũ eſt de occaſionibus acceptis qñ veriſimiliter ex illis aduertimus nos declinaturos in peccatũ.Probo primo p.c.falſas.de pœni.diſti.vſ. vbi dicit textus Gregorij:Miles,negociator, vel alicui officio deditus qđ ſine peccato exerceri nõ poſſit(p qđ denotat diffi cultas nõ impoſſibilitas ſecundũ gl.)recognoſcat ſeverã pœnitẽtiã agere nõ poſſe,p quã ad æternã vitã pũenire valeat, niſi negociũ relinquat,vel officiũ deſerat.& eadẽ ſentẽtia habet p plura capitula ibi poſita.Præterea q amat piculũ, peribit in illo.Eccli.iij.Sed q nõ fugit quantũ põt huiuſmodi occaſione,exponit ſe periculo mortalis culpæ:ergo peccat, & p cõſequens obligat eas vitare.Tertio probo idem.Qui adminiſtrat gladiũ ei q p occaſionẽ acceptã pręnoſcit illo abuſurus,peccat:ergo nõ minus peccat cũ ſibi exhibet quo veriſimiliter puidet,ſe abuſurũ.Itẽ perinde eſt hominẽ occidere p occaſionẽ datã,vel acceptã:ergo perinde eſt occaſioni occidendi ſe ingerere datæ, vel acceptæ. Quarto pbo idẽ ſic.Scãdalũ paſſiuũ nõ minus vitãdũ eſt q̃ actiuũ. ſed qſq; quãtũ põt obligat ſcandalũ actiuũ vitare:vt patet ex verbo Saluatoris Mat.xviij.Vę homini p quem ſcandalum venit &c.ergo & ſcandalũ paſſiuũ obligamur vitare. Maior patet.xvſ.q.ſ.vbi dicit textus Hieronymi capit.Si cupis. Non multum diſtat in vitio,aut decipere poſſe,vel decipi Chriſtianũ.qđ etiã dicit gloſ.Mat.xviij. propter quod Saluator Mat.x.præcipit nobis habere ſimplicitatẽ columbinam,& ſerpentis aſtutiã.ſimplicitatẽ, ne cuiq; machinemur dolos. ſerpentis aſtutiã,ne aliorũ ſupplantemur inſidijs:ſecundum Auguſtinũ exponentẽ illud Pſal. lviij. Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis &c. Aſtutia ſerpentis eſt vt cũ cœperit pati incantatorem ſuum marſum,qui eam quibuſdam carminibus pprijs euocat,ſicut ſunt mlta magica:illa amãdo tenebras ſuas quibus ſe inuolutã occultare dicitur: cum exire latebras noluerit,recuſans audire illas voces quibus ſe cogi ſentit,allidit vnam aurem terræ,& de cauda obturat al terã:atq; illas voces quantũ poteſt euitans non exit ad incãtantem.ſimiles nos eſſe oportet cõtra diaboli inſidias,id eſt

peccatorũ occaſiões.Hinc Philoſoph9 circa finẽ.ij.Ethi,tria documẽta aſſequendi virtutẽ tradens, primũ dicit eſſe ante oia abire longius à magis cõtrario: vt Calyplo monebat dicens: Extra fumũ & vndã cuſtodi nauem.Secundũ cõſiderandũ eſſe ad quæ nos ꝓniores ſumus, nã alij ad alia natura ferunt.in cõtrariũ autẽ noſmetipſos retrahere ac reniti oportet.Tertium,in oibus cauẽdum eſſe à voluptate.non eñi incorrupti de illa iudicamus. Quod igit̃ ſeniores populi paſſi ſunt erga Helenam,hoc pati nos conuenit erga voluptatem & illorũ ꝑ omnia dicere vocẽ.Tertia ꝓpoſitio.Non cenſet peccare q neceſſitate ſiue inuolũtarie in diſcrimine etiã mortalis peccati eſt: ſed q volũtarie tali diſcrimini ſe ſubdit. Primam partem ꝓbo per Augu.in de vera religione. Vſq; adeò peccatũ voluntariũ malum eſt, vt niſi ſit voluntariũ, nullo modo peccatũ ſit:& hoc quidẽ adeò manifeſtũ eſt, vt nulla huic doctorũ paucitas,nulla idoctorũ turba diſſentiat. quare aut negandum eſt peccatum cõmitti, aut fatẽdũ eſt cum volũtate committi.Ex qua ꝓpoſitione ſequit̃ alia.Cum ad vtrãq; partem æquales ſiue æquẽ fortes peccati occaſiones imminent,nõ peccat in alterã partem occaſioni etiã multum forti ſe cõmittens.Ex his propoſitionibus infero hoc corollariũ.Confiteri oportet quoties ſponte occaſioni mortalis culpæ qs ſe ſubmiſit,etiã ſi ex ea deductus nõ fuerit in aliud peccatũ.Et ideo hoc omittens cõfiteri,obligatur cõfeſſionẽ reiterare.Probo hoc corollariũ. Sponte ſe cõmittere ſiue ingerere occaſiõi mortalis culpæ eſt mortale peccatũ,vt patet ex ratione poſt oppoſitũ adducta,&ex ijs quæ adducta ſunt ꝓ ꝓbationibus primæ &ſecundæ ꝓpoſitionum.ſed oia peccata mortalia ſunt neceſſario confitenda. ergo ſi quis omittat cõfiteri quoties occaſioni mortalis culpæ ſe cõmiſit obligatur cõfeſſionem reiterare. Minorem ꝓbo:qa cõfeſſio oris correſpõdere debet cõtritioni:vt patet ex.c.ſ.agite pœnitentiã.de pœni.diſt.ſ.ſed cõtritio eſſe debet de oibus peccatis ſaltẽ mortalib9,ergo & cõfeſſio,& ꝑ cõſequens &c.Minorem probo per Augu.in lib.de vera & falſa pœni. & ponitur de pœnitentia diſt. iij.ſunt plures.dicentem,Nunq̃ aliquem ſa

nauit dñs quē oīno non liberauit.totū em̄ hoīem ſanauit in ſabbato:qa & corpus ab infirmitate,& aīam ab oī contagione liberauit:indicans pœnitētes oportere ſimul dolere de omni crimine orto ī aīa & corpore.Quædā enim impietas infidelitatis eſt,ab illo qui iuſtus & iuſtitia eſt,dimidiā ſperare veniā.Cū igiť ſcđm Aug.cōfeſſio ſit p quā aperitur morbus in ſpe veniæ,ſequitur q̄ oportet cōfitentē oīa mortalia ſua pc̄tā in confeſſione detegere,& nullū p̄termittere: quod etiā exp̄ſſe præcipiť in.c.omnis vtriuſq; ſexus.de pœ. & re.Ex hoc corollario ſequitur alia ꝓpoſitio.Quādo aliqs cōfitens inferiori,ab eo remittiť ad ſuperiorē,ꝓpter caſus reſeruatos:ſi cōfitetur ſuperiori ſolū pc̄tā reſeruata,non abſoluiť ab eo ſacramentaliter:ſed ſolū à vinculo eccleſiæ,qđ reſeruationis dicimus:poſt quod inferior auditis oībus pc̄tis etiā reſeruatis,ſacramentalē abſolutionē de oībus pōt impēdere.Probo,nō pōt qs abſolui ſacramētaliter niſi ab oībus pc̄tis ſuis ſaltē mortalibus abſoluať.ſed nō pōt ſacerdos q̄cunq; ſacramentaliter abſoluere à pc̄tis ei p cōfeſſionē ſcienter aut ex negligētia nō detectis.ergo vbi ſuperior ſolū audit pc̄tā reſeruata:ſi cōfitens habet alia mortalia cōfitēda, non pōt eū ſacramētaliter abſoluere.Maiorē ꝓbo:Abſolutio ſacramētalis à dei miniſtro impertita,conformis eſſe debet dei abſolutioni:vt patet ex dicto magiſtri diſt.xviij.iiij. ſed deus neminē abſoluit niſi ab oībus pc̄tis abſoluat ſimul vt declaratū eſt ī ꝓbatione p̄cedentis corollarij.Minor ab oībus cōcediť,& patet ex ijs q̄ adducūť à Gratiano de pœ. diſt.vj.c.q vult.Iudiciaria em̄ ptās hoc poſtulat,vt qđ debet iudicare diſcernat.diligēs igiť inqſitor ſapiēter & quam aſtute interroget à pc̄tōre qđ forſan ignorat,vel verecūdia velit occultare.Sequiť alia ꝓpoſitio.Sine ſufficiēti cōſciētię examine p̄uio cōſitens,etiā ſi oīa priora pc̄tā cōfiteať,non abſoluitur ſacramētaliter:& tenetur confeſſionē iterare.Idē eſt ſi de aliquo mortali nō atteriť,vel ſi cōfitetur nō habens actuale ꝓpoſitū vitādi oīa mortalia peccata.Primā partē ꝓbo:quia talis ſe cōmittit diſcrimini diuidēdæ cōfeſſionis, ſiue nō faciendi integrā confeſſionē.Vñ ſcđm doctorē ſub-

tilem in.iiij.volens rite cõfiteri,& ſacramẽtaliter abſolui,ad hibere debet tãtã diligentiã examinãdi ſuã cõſcientiã quã-tã adhiberet circa aliud multũ arduũ & difficile qđ ſibi eſſet cordi.Scđam partẽ ꝓbo.ad verã cõfeſſionẽ reqrit dolor de pc̃tis cũ actuali ꝓpoſito vitandi oĩa mortalia pc̃tã.ergo q hęc nõ habet,tenet̃ confeſſionẽ iterare.Antecedẽs patet p Bernardũ de mõ viuẽdi,ad ſororẽ,ca.xxvij.Nihil aũt peius ꝙ culpã cognoſcere nec deflere.Idẽ ꝓbo.nõ eſt vera cõfeſſio ſine pnĩa,vt patet ex.c.qđ' qdã.&.c.deus q eccleſiã.de pœn.& re.ſed pnĩa(vt dicit magiſter in.iiij.diſtin.xiiij.)eſt virtus qua cõmiſſa mala cũ emẽdationis ꝓpoſito plãgimus & o-dimus &c.Tertio fundo illud efficacius in ſcriptura ſacra. Ad hoc ꝙ quis reſtituat̃ ad ſtatũ ſalutis,nõ ſufficit malum deteſtari,ſed oportet etiã adhærere bono,vt patet p ꝓphe-tã Pſal.xxxiij.Declina a malo,& fac bonũ.inquire pacẽ,& pſequere eã.Quæ verba allegãtur.ſ.Petri.iij.& p aplm ad Ro.xij.Odiẽtes malũ,adhærẽtes bono.& Eſa.i.Quieſcite a-gere peruerſe,diſcite bñ facere.Sed nemo adhæret bono,niſi ꝓponat bñ agere.nõ ꝓponit aũt qs efficaciter bñ agere,ni-ſi velit vitare omne impediẽs,quod eſt mortale pc̃m.ergo &c.De alijs caſibus qb9 eſt iterãda cõfeſſio,remitto ad do ctores in.iiij.nõ tñ credo verũ(qđ a multis dicit̃)iterandã cõfeſſionẽ qñ pnĩa ꝓ pc̃tis iniũcta omittit̃ impleri:vt ſatis haberi põt ex prius dictis:qa rite cõfeſſus & abſolutus nõ tenet̃ eadẽ pc̃tã iterũ confiteri.Ad rõnes ante oppoſitũ.Ad primã,ſolũ procedit de occaſionibus venialiũ pc̃torũ:& cõcedo nõ eſſe nos obligatos illas cõfiteri,neq̃ quoties vo-lũtarie illis nos ingeſſim9.aut volũtarie ſubmiſimus:quã-uis volũtarie illis ſe ſubmittẽs venialiter peccet,& cogetur hic vel in futuro de hoc ſatiſfacere pœnã ſuſtinẽdo.Ad ſecũ dã,ꝓcedit de occaſionibus acceptis:& illas qſq; vitare te-net,q ſuæ fragilitatis cõſcius ꝓ qualitate perſonæ aduertit ſiue probabiliter credit ſe in peccatũ declinaturũ ex ipſis.ſi autẽ poſſit & velit à prædictis amputare quod ſibi erat oc caſio pertrahens ad peccatum,vel ſi conſtantior & firmior factus propoſuerit & ſe cõſeruaturum credat ꝙ occaſione

taliũ amplius non ruet in pctm̃:non peccat ſe talibus miſcẽdo,cũ nõ ſint de ſe pctã:vel ſi etiã aduertat veriſimiliter hęc vitãdo maiores & periculoſiores pcti occaſiones ſibi imminere,non peccat his ſe immiſcẽdo:cũ oẽs pcti occaſiones vitare non poſſit,ſequẽs doctrinã Toletani cõcilij.in.c.duo mala.poſitã.xiij.diſt.Duo mala licet oĩno cautiſſime ſint p̃cauenda,tñ ſi periculi neceſſitas vnũ ex his ꝑpetrare cõpulerit:id debemus reſoluere,quod minori nexu noſcit̃ obligari.Ad tertiã rationem,ſolum cõcludit qñ ad vtranqꝫ partẽ contradictionis quis aduertit æqualiter imminere peccati occaſiones:aliàs ſi voluntarie qs ſe cõmittit vnius partis occaſionibus nõ cõſiderato alterius partis periculo:peccat quantum ad animum periculo peccati ſponte ſe exponens

Argumenta Quodlibetarij.

¶Cõtra duas primas ꝓpoſitiones argumẽtor.Nemo tenetur vitare aliquod opus ſupererogationis,ſeu cõſilij euãgelici:ergo non tenemur vitare oẽs pcti occaſiones.Añcedẽs ꝓbat̃ ſcd'm Bernar.in lib.de diſpẽſa.& præ.circa principiũ.Oĩa ꝑ dñm tr adita in ſermone dñi in mõte(q incipit Mat.v.& ꝓtendit̃ vſqꝫ in finẽ.vij.ca.)nunqꝫ niſi innocẽter nunqꝫ niſi ſalubriter aut imperãtur aut obſeruant̃.In qbus capitulis dñs ſuadet opa conſilij & pfectionis,Si quis te angariauerit,& voluerit tunicã tollere:dimitte ei & pallium &c.Conſequentia tenet,qa illa opa conſilij multis ſunt occaſio ſcãdali ſine pcti:vt ſi dimiſerint ſua raptoribus,paupertate compulſi furantur,& alia crimina fornicationis & adulterij ꝓ ſubleuãda paupertate & tollẽda fame cõmittũt.

¶Rñdeo.Ad ꝓbationẽ añcedẽtis dico ꝙ Bernardus intendit ꝙ illa opa cõſilij vt ſunt actus virtutũ nunqꝫ niſi innocẽter aut ſalubriter p̃cipiunt̃ aut fiunt:ſed vt ſint actus virtutũ,nõ ſatis eſt vt ꝓpter deum fiat,quod eſt recte offerre: ſed etiã oportet congruentes circunſtantias adhibere,iuxta illud Gen.iiij.ſecundum tranſlationẽ.lxx.Si recte offers,recte autem nõ diuidis:peccaſti.Sic eſt in propoſito quando præſcius ſuæ fragilitatis veriſimiliter aduertit ꝙ tale erit ei

peccati

peccati occaſio.¶Cōtra. Laudabile videtur & fortitudinis actus ob pericula ſeu diſcrimina deficiẽdi a ꝓſecutiõe cõſiliorū Chriſti minime deterreri. ergo nõ eſt pc̃m̃ ſpõte ingerere ſe occaſionib9 pc̃tõꝝ in ſpe ſaltẽ euitandi pc̃m̃. Antecedens patet: qa niſi ſic, nulli liceret penitus abdicare ꝓprietatẽ, vt faciunt fratres minores, cũ hoc ſit exponere corpus diſcrimini, & animã multis periculis, ad q̃ mẽdicitas ſeu extrema illa paupertas inducit. ꝓpter qđ orauit Sapiẽs. Mẽdicitatẽ & diuitias ne dederis mihi: ne egeſtate cõpulſus furer &c. Prouerb. iij. ſed hoc eſt falſum, vt patet ex determinatione eccleſiæ ca. exiit qui ſeminat. & in cle. exiui. de verbo. ſig. Rñdeo ad antecedens: Qñ homini veriſimile eſt vel ꝓbabile dubiũ ꝙ ex ſtatu cõſilij pc̃ta incurret, temeritatis eſt non fortitudinis illũ ſtatũ aſſumere vel ſubire cũ periculo aĩę: & tũc ꝓcedit illud Sapiẽtis: Qui altã facit domũ ſuã, petit ruinã. ſecus qñ de dñi adiutorio cõfiſus ſperat immaculato calle iter cõſilij tranſire. Et ad confirmationẽ, ſtatus ille perfectionis ex ſe nõ eſt implicans ad pc̃m̃, tamẽ ab imperfectis poſſet aliqñ temere aſſumi: ſicut ſi p̃ter neceſſitatẽ offerrent ſe martyrio præſcientes veriſimiliter aut dubitantes ꝙ ſub tormẽtis a Chriſto deficerent. ¶Cõtra corollariũ reſponſiuum argumentor: ſi oporteret cõfiteri quoties ſpõte nos ſubmiſimus occaſionibus mortaliũ peccatorũ, ſequeretẽ ꝙ aliquãdo oporteret nos confiteri de neceſſitate venialia peccata. hoc falſum eſt, vt tenet communis doctorum ſentẽtia. ergo &c. Sequela patet, quia cum venialia peccata ſaltem multiplicata ſint occaſio lapſus in mortalia, vt colligi põt ex ijs quæ adducit Gratianus de pœni. diſt. j. c. tres actiones. oporteret cõfiteri ꝙ illa non vitauimus. ſed hoc non eſt niſi veniale peccatum. ergo &c. Dico ꝙ quando aliquis aduertit ex peccatis quę de genere nõ ſunt niſi venialia, imminere ſibi periculũ mortalis peccati: niſi ab illis tũc abſtineat, peccat mortaliter. quare tunc cõfiteri habet ꝙ illa non vitauit. nec eſt hoc magis abſurdũ q̃ꝫ ꝙ confiteri habeat ſe nõ vitaſſe res in ſe licitas, vtputa militiam, aut negociationem quando ex illis aduertit ſibi imminere mortalis peccati periculũ.

¶ Cōtra. Ex quolibet veniali imminet mortalis peccati periculū ſiue occaſio. ſi ergo ꝑpter hoc nō vitaret veniale peccatū eſſet mortale, ſequereť ꝙ de quolibet veniali oporteret cōfiteri ꝙ illud non vitauimus. Antecedēs patet Eccli. xix. Qui ſpernit modica, paulatim decidit. Dico negādo añs. ad ꝓbationē dico ꝙ verbū ſapiētis ſolū cōcludit pctm̄ veniale diſponere quodāmodo ad mortale, non quidē de directo, ſed per quandā conſequentiā, aut ſicut remouens prohibēs: vt declarat doctor ſanctus. ſ. ij. q. lxxxviij. arti. iij. ex quo non ſequiť quodlibet eſſe occaſio mortalis, cū occaſio peccati (vt in ꝓpoſito de ea loquor) habeat periculū annexū. Periculū, vt dicit Philoſophus. ij. Rethoricæ, eſt timēdæ rei appropinquatio. Quod nō conuenit cuilibet peccato veniali.

Prior quæſtio ſine argumentis.

PROPTER quid Saluator Mat. vij. dicit, Anguſta porta & arcta via eſt quæ ducit ad vitā: cū ꝓpheta de hac via ſermonem faciēs Pſalm̄. cxviij. dicat: Ambulaui in latitudine, qa mādata tua exquiſiui. ¶ Pro ſolutiōe huius q̄ſtiūculæ p̄mitto ꝙ virtutes tā morales quā theologicæ ſunt via ſiue iter ꝑducēs rationalē creaturā ad vitā æternā: quæ iuxta certiſſimū Saluatoris teſtimoniū cōſiſtit in clara dei viſione, Hæc ē aūt vita æterna, vt cognoſcāt te ſolū verū deū. & quē miſiſti Ieſum Chriſtū Ioan. xvij. Prima pars huius præābuli probať Pſal. lxxxiij. Ibi de virtute in virtutē: videbitur deus deorū in Sion. quod verbū pertractans Auguſt. inquit, Virtutes agendæ vitæ noſtræ quatuor deſcribuntur a multis, & in ſcriptura inueniuntur. Prudentia, qua dignoſcimus inter bonum & malum. Iuſtitia, qua ſua cuiqꝫ tribuimus, nemini quicquā debētes, ſed omnes diligentes. Temperātia, qua libidines refrenamus. Fortitudo: qua oīa moleſta toleramus. Iſtæ virtutes nunc in cōualle plorationis ꝑ gratiam dei donantur nobis: a quibus imus in illam virtutem quæ eſt ſolius contemplationis dei. Idem ſentit Ambroſius in vno ſermone de martyribus, exponens illud Pſal. xv. No-

tas mihi feciſti vias vitæ.Ipſe dñs notas fecit mihi vias vitæ,cũ me docuit fidẽ,miam,iuſtitiã,caſtitatẽ.His enim itineribus puenit ad ſalutẽ.Hic Aug.libro de beata vita circa finẽ tertiæ diſputationis approbat ſniam matris dicẽtis,Ad beatã vitã,q̃ vita pfecta eſt,nos feſtinanter poſſe pduci ſolida fide,alacri ſpe flagrante charitate,pſumendũ eſt.Scd'o præmitto q carentibus habitu virtutis,via virtutũ difficilis & anguſta apparet,propter tres cãs,quas pulchre pertractat Buridanus.ij.Ethic.q.xiij.Prima ſe tenet ex parte intellectus:q̃n ſcilicet notitiam agendorũ non habet.Cũ enim ſecũdum Dionyſiũ bonũ ſit ex integra cauſa,malũ aũt ex defectu cuiuſlibet:& vt ait Philoſophus.ij.Ethico.delinquere multiphariã eſt:(nam malũ quidẽ infiniti eſt,vt Pythagorici putãt,bonũ aũt finiti)ſequitur(vt ibidẽ cõcludit)facile quidẽ non contingere ſignũ,id eſt opus virtutis,quod in medio conſiſtit.Difficile aũt contingere,præſertim non habentem illius notitiã:de quo.vij.Ethicorum dicit:Quẽadmodum corpori forti ſine viſione moto accidit fallit fortius propter non habere viſum,ſic & hic.Si aũt accipiat intellectũ in operari,differt.Scd'a cauſa eſt ex parte appetitus hoĩs,quæ vel ratione fomitis peccati,vel vitioſi habitus ex prauis actibus acquiſiti fortiter inclinatur & impellitur ad operationes contrarias actionibus virtutũ.de primo ſcribitur Geñ.viij.Senſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcẽtia.pp:er quã pronitatẽ difficile eſt hoĩ recte operari.Hinc apoſt.ad Rom.vij.Video aliã legẽ ĩ mẽbris meis repugnantẽ legi mẽtis meæ.Et Philoſoph9 circa fi.j.Ethi.vt reſolutæ corporis partes ſi ad dextrã mouere velis:in ſiniſtrã feruntur:ſic & in animo ferunt̃ incontinentium appetitus.De difficultate operãdi bonũ pueniente ex vitioſo habitu ſiue ex praua cõſuetudine dicit Hiere.xiij Si mutare põt æthiops pellẽ ſuam,aut pardus varietates ſuas & vos poteritis benefacere,cũ didiceritis malũ.Tertia cauſa prouenit aliquando ex parte corporis aut membrorum corporis:quæ quia non ſunt aſſueta ad exteriores actiones virtutum,ſæpenumero in illis laſſantur,& eas difficultes

exercent: quẽadmodũ ad voluptuoſam vitã aſſueto difficile eſt dura pœnitentiæ opera aſſumere. His p̃miſſis ad q̃ſtionẽ rñdeo. Amatoribus ſeculi & voluptatũ carnaliũ via perducens ad vitam anguſta & arcta videt̃, q̃ tñ virtutes & dei dilectionẽ habentibus latiſſima & facillima patet. Pria pars huius q̃ſtiõis euidẽter ſequit̃ ex iĵs quę nũc in ſecũdo pãnabulo dicta ſunt. Hinc Chriſtus Matth. xix. ait: Facili9 eſt camelũ per foramen acus tranſire, q̃ꝫ diuitem intrare in regnũ cœlorũ, .d eſt diuitias amantẽ, vt vult glo. Luc. xviij. Omnibus enim malis lapis offenſiõis eſt Chriſtus. quicquid dicit Chriſtus, amarũ eſt illis teſte Auguſt. in epiſtolã Ioãnis tractatu. iij. Nõ põt qs deo ſeruire, & mammonæ. Math. vj. Coanguſtatũ eſt eñ ſtratũ, itavt alter decidat: & palliũ breue vtrũqꝫ operire nõ põt. Eſaiæ. xxviij. Coanguſtatũ ſtratũ dicit̃ cor hominis. qđ amorem dei cũ amore mundi ſimul capere nõ põt. Vnde Chryſoſto. ſuper Matth. Omnis iuſtitiæ introitus ad vitã æternã anguſtus eſt viuẽti in carne, ꝑpter aduerſitatẽ naturæ carnalis, cui graue eſt & difficile à ſua natura carnales paſſiones p̃cidere, p̃ſertim q̃ ſunt circa delectationes guſtus & tactus, aſſumẽdo laborioſa pœnitẽtia opera. Secunda pars cõcluſionis ꝓbat̃ per Auguſtinũ tractantẽ illud Pſalm̃. xxx. Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos &c. id eſt facilem mihi feciſti iuſtitiã, quæ mihi aliqñ erat difficilis. Via iuſtitiæ laboranti anguſta eſt, amanti lata & facilis. & ad Ianuarium, Sicut corpus ſuo põdere facile nititur vel deorſum, ſi graue: vel ſurſum, ſi leue: ita aĩæ in id qđ amãt, facile ferunt̃ amore. ſicut enim ſunt pondera & collocationes corporum, ſic amores & delectationes animarum. vj. de trinitate. c. vlti. Hinc in ſermone de charitate ait idem Auguſt. Diuinarum ſcripturarũ multiplicẽ abundantiã latiſſimãqꝫ doctrinam fratres chariſſimi ſine vllo errore cõprehendit, & ſine vllo labore cuſtodit, cuius cor plenũ eſt charitate: dicente apoſtolo: Plenitudo legis eſt dilectio. ad Roma. xiij.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PROPTER qd Sapiens Prouerbiorum.xvij. dicit, Qui euitat diſcere, incidit in malũ: cũ idẽ Eccleſ.j.dicat, Qui apponit ſcientiã, apponit & dolorẽ? ¶ Partes huius quęſtiũculę repugnare ideò videntͬ, qa primæ partis ṽba innuunt eum q diſcit, vitare malũ: in quod eundẽ incidere affirmant ṽba ſecundæ partis dicendo apponentem ſciẽtiã apponere dolorem, q eſt quoddã malũ. Pro huius quæſtionis ſolutione, & eius partiũ apparẽter repugnãtiũ cõcordia, præmitto quòd ſecũdũ Auguſtinũ Sapiens ꝑ ſcientiam hic itelligit notitiã qua qs ſuam infirmitatem & imperfectionẽ attendit & cognoſcit: quã cuius alij præponendã dicit Augu. in ꝓlog. iiij. lib. de trini. ſic inquiens. Scientiã terreſtriũ celeſtiumq; rerũ magni æſtimare ſolet genus humanũ: in quo ꝑfecto meliores ſunt q huic ſcientiæ præponũt noſcere ſemetipſos: laudabiliorq; eſt animus cui nota eſt vł infirmitas ſua, quàm q ea non reſpecta vias ſyderũ ſcrutatͬ etiã cogniturus, aut q iam cognitas tenet, ignorãs ipſe viam qua ingrediatur ad ſalutẽ, ac infirmitatem ſuã. hanc ſcientiã q apponit, apponit & dolorem, dolorẽ ſcilicet peregrinatiõis ſuæ ex deſiderio patriæ ſuæ, & cõditoris eius beati dei. Vnde Bernardus ſuꝑ Cantica ſermone.xxxvj. Quomodo nõ vere cõtriſtabitͬ homo ex vera ſui cognitione, cum ſe perceperit oneratum peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatum, terrenis intricatum curis, carnalium deſideriorem fece infectum, cæcum, curuum, infirmum, implicitum multis erroribꝰ, expoſitum mille periculis, mille timoribus trepidum, mille difficultatibus anxium, mille ſuſpicionibus obnoxium, mille neceſſitatibus erumnoſum, procliuem ad vitia, inualidum ad virtutes? propter quorũ conſiderationem cogitur cum propheta exclamare: Quare miſero data eſt lux, & vita ĳs qui in amaritudine animæ ſunt? Hanc ſententiam qui euitat diſcere, incidet in malum. Eſaiæ.v. Propterea captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiã. nobiles eius interierũt fame: & multitudo eius ſiti exaruit. In captiuitatem videlicet carceris infernalis. ideò ibidem ſubditur, Pro-

VTRVM DAMNABILIVS ſit curam animarũ appetere, illam vt i ſtatu mortalis peccati ſeruare: an propter religionẽ vel maiꝰ bonũ deſerere et reſignare? ❡ Pro deciſione huius quæſtionis iuxta quatuor quæ in ea tãgũtur, erũt quatuor articuli. Primꝰ vtrum appetere curam animarum, ſit damnabile. Secũdus, vtrum exercere miniſteriũ curę in ſtatu mortalis culpę, preſertim quo ad orationes et ſuffragia (ſine quibus à nullo animarum cura licite tenetur) ſit etiam damnabile. Tertius, an damnabile ſit ob frugem melioris vitę ſeu propter religionis ingreſſum eam deſerere & reſignare, intellige cum digne adminiſtrauerit, & gregi aliũde proviſum nõ erit. Quartus, horũ quodnã damnabilius eſſe videatur. ❡ Quo ad primum videtur in primis illicitum & damnabile curam animarum appetere, primo ex verbo apoſto. ad Hebr. v. Nec quiſq̄ ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à deo tanquam Aaron ſicut nec Chriſtus ſemetipſum clarificauit vt pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum, Filius meus es tu. Hinc Auguſt. xix. de ciui. dei. c. xix. dicit, Locus ſuperior, ſine quo populus regi non poteſt, et ſi ita adminiſtretur atq̄ teneatur vt decet indecenter tamen appetitur. Cõfirmatur ex verbo Saluatoris Matt. xxiij. vbi ſcribas & phariſæos arguit dicens, Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis &c. Secundo non licet animarum curam niſi digniori cæteris committere. c. licet. & alijs capit. viij. q. j. Sed nemo ſine temeritate poteſt exiſtimare et credere ſe alijs digniorem et magis idoneũ: ergo nullus poteſt licite curam animarum appetere. Minor patet ex verbo Saluatoris Luc. xviij. Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Tertio ad idem arguitur ex. c. ſicut. j. q. vj. Sicut is qui inuitatus renuit, quęſitus refugit, ſacris altaribus eſt admouendus: ſic qui vltro ambit, vel importunum ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus. Confirmatur ex. l. ſi quenq̄. C. de epiſco-

pis & cleri. quæ ſic habet, Antiſtes tantũ ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, vt quærat̃ cogẽdus, rogatus recitat, inuitatꝰ effugiat. ſola ſibi ſuffraget̃ neceſſitas excuſãdi. Profecto enĩ indignus eſt ſacerdotio niſi fuerit ordinatus inuitus. In contrariũ eſt illud Eccleſiaſtici. vij. Noli quærere fieri iudex, niſi virtute potẽs ſis irrũpere iniquitates. ergo ab exceptiua ad partẽ exceptã argumentando, cõceſſum imò cõſultũ intelligit̃ vt dũ qs virtute potẽs eſt irrũpere iniquitates, quærat fieri iudex. ſed idem iudiciũ videt̃ de quærenda & appetẽda animarũ cura: ergo nõ eſt illicitũ quærere animarũ curam & appetere. Ad idem etiã eſt practica cãcellariæ apoſtolicæ q̃ in conceſſionibus gratiarũ etiã ad curas vtitur hac forma, Precibus tuis inclinati &c. Pro ſolutione huius quæſtionis præmitto ꝙ exigẽte ꝓximorũ neceſſitate, nõ ſolũ licet, imò neceſſe eſt vt homo eruditus ſe ingerat ad fratrũ directionẽ: & nõnunquã vt ſcientiã miniſtret, quãuis curatus eorũ non ſit. Patet ex p̃cepto fraternæ correptiõis. Patet etiã, quia parũ refert ad mortẽ animæ, eã inferre, vel amittere cũ poſſis prohibere. lxxxiij. diſtinctiõe in principio, & in diuina lege fundatum Exodi viceſimoter. & Deuterono. viceſimoſecundo de oue & boue proximi errantibus reducendis & ſeruandis donec proximus iam abſens redierit. Nam ſicut in temporalibus eam curam adhibere tenemur, vt ꝓximi prohibeamus damnũ, ita multo magis curare & occurrere tenemur, etiam ſi inuiti ſint, vt damnum animæ impediamus: vt recte infert Auguſtinus ſcribens Bonifacio. xxiij. q. iiij. ipſa pietas. Quo ad miniſtranda ſacramenta patet quòd dixi in ar. i. neceſſitatis, quando ſcilicet curatus abeſt, vel miniſtrare recuſat, aut forte neſcit: pro quo videtur eſſe textus xxvi. q. vi. ſi preſbyter. & c. agnouimus. Secundo præmitto aliud eſſe aliquem aſſumere ſibi honorem, aliud inſtare vt ſecũdũ merita dignitatis honor ſibi tribuat̃. Vnde Matt. ix. Saluator miſertus turbæ (quæ vero paſtore carebat) diſcipulis (qui paſtores deſtinãdi erant) inquit, Meſſis quidem multa, operarij vero pauci: rogate ergo dominum meſſis vt mittat operarios in meſſem ſuam. Quid autem aliud in diſcipu

Iis futurũ erat rogare dñm vt operarios mitteret, q̃ vt eos paſtores deſignaret qui curã gregis habituri eſſent. Et qs dubitat ſine pctõ fieri vt quis deũ roget vt ſibi de cura pro uideat, in qua populũ verbo & exẽplo ſit ædificaturus: ſic enim Eſaiã ſeſe obtuliſſe vt mitteret legimus dicentẽ, Ecce ego, mitte me. Sed aſſumere honorẽ temeritatẽ notat: cũ videlicet præter aut ſupra merita ſeu alijs vijs illicitis conten dit qs ad honorẽ: de quo & ſimilibus Oſee. viij. ſcribit: Ipſi regnauerũt, & non ex me: principes extiterũt, & nõ cogno ui. Vnde Aug. (cuius verbis & nõ ſnia quidã moti iudicãt illicitũ q̃tumlibet doctis & bonis viris appetere curã aĩarum) Qui epãtũ inquit deſiderat, bonũ opus deſiderat. dedu cens licitũ appetere, modo illũ quis vt proſit nõ ſolum vt præſit deſideret. & Greg. Quiſquis ergo ſacerdotium nõ ad elationis pompã, ſed ad vtilitatẽ adipiſci deſiderat: prius vi res ſuas cũ eo quod eſt ſubiturus onere metiatẽ. ſ. q. ſ. non eſt putanda. Et Vrbanus papa. Ad preſbyterij faſtigiũ talis ac cedat, vt & nomen ætas impleat, & meritũ probitatis ſtipendia anteacta teſtent. inde ſummi põtificis iure locũ ſperare debebit. lix. diſt. ſi officia. Idẽ habet in. lxxvij. diſt. in ſingulis. imò & hoc ꝓbabiliter arguendo, quemadmodũ p̃latus regimẽ aĩarũ cõmittẽs indignis, diſcrimẽ auget, & grauiſſime peccat, ſubditorũ aĩas ſub tali paſtore ꝑditionis periculo exponẽs: ita & is qui idoneũ ſe cognoſcens quantũ humana fragilitas noſſe ſe permittit, ſi illud nõ ꝓhibet vbi inſtando & preces fundendo ꝓ ſe prohibere poſſet: quãuis pauci hoc tpe tam ſcrupuloſi ſint, vt petere metuentes locũ cedant lupis. Ex quibus pro reſpõſione ad q̃ſtionem huius articuli hanc cõcluſionem infero. Viro digno & ſufficiẽter erudito appetere imò & ſolicitare curã animarum non eſt damnabile, imò licitum & laudabile. quæ etiam ſatis patet ex Amb. ſ. ad Ti. iij. ſuper illo verbo apoſtoli: Oportet epm eſſe irreprehenſibilem &c. dicente, Qualis debeat eſſe epiſcopus, deſcribit: vt nemo epiſcopatum, niſi qui fuerit ſidus, appetat, & qui ab omnibus contrarijs ſeſe abſtinere po teſt. Ex quo ſequitur argumẽtando ab exceptiua ad partẽ

exceptã,ꝙ qui ſentit ſe fidum & idoneum,põt appetere.his tamen hoc moderamẽ addi dicit,ne quis facile ac temere ſe idoneũ vel ex ſola doctrina vel ex vitæ puritate credat,cũ ad digne præſſendum vtrũq; noſcat neceſſariũ. Præceptũ enim legimus nõ plus ſapere ꝙ̃ oportet.ſed ad ſobrietatem, & vnicuiq; ſicut deus diuiſit mẽſurã fidei.ad Ro.xij. ℭ Ad rationes ad oppoſitũ,dico ad primã.Nemo aſſumit ſibi honorẽ cũ medijs oportunis & licitis ad honorẽ pertingit,vt patet ex dictis in ſecundo præambulo:& ſatis vocat̃ à deo qui non pompã appetit,nõ de prælatione gaudet,ſed neceſſitas aut vtilitas fratrũ trahit,fructũ quærit,eccleſiæ vtilitatẽ expetit.Ad confirmationẽ ex Augu.ſolũ vult Auguſtinus nõ eſſe appetendũ locũ ſuperiorẽ ad elatiõis pompã. ℭ Ad ſecundã rationẽ dico.Licet quiſq; debet ex humilitate(conſtat de ſtultitia vel improbitate)ſe alijs inferiorẽ putare vitę conditione aut merito,nõ tamẽ quò ad directionẽ aliorum verbo doctrinę,& exẽplaritate vitæ:& hoc principaliter attendi debet in cura animarũ.poteſt etiã ſine temeritate quis iudicare ꝙ magis idoneus nollet acceptari,aut ꝙ alteri minus idoneo prouidebit̃. ℭ Ad tertiã rationẽ dico ꝙ ambire eſt ſupra dignitatis proportionẽ honorẽ quærere:non autẽ ſi quis quærat iuxta ꝓportionẽ meritorũ & virtutum.hoc enim licitũ eſt,modo referatur ad aliorũ ſalutem,& eccleſiæ ædificationẽ procurandã.Ad confirmationẽ dico Leonem imperatorem hoc cõſtituiſſe eo tempore quo magis idonei exquirebãtur & compellebãtur ſuſcipere p̃lationes.ſed hoc tp̃e calamitoſo cũ digni negliguntur,nec animabus prouidetur,fratrũ neceſſitas exigit vt digni ſe ingerãt,& opportune importune prælatiões petãt & animarũ curas. ℭ Secundus articul9 eſt:An exercere miniſteriũ curæ animarũ in ſtatu mortalis culpæ,p̃ſertim quò ad orationes & ſuffragia, ſine qbus à nullo aiarũ cura licite tenet̃, ſit etiã dãnabile,ita ꝙ continuo qs peccet q ex officio vel aliàs obligat9 orare, orat in ſtatu mortalis culpæ?Ad hui9 articuli veritatẽ inqrendã inducã ad vtrãq; ptẽ argumẽta q̃ plus difficultatis afferre.vident̃.Ad partẽ affirmatiuam ſic argumẽtor. Nullus

ſoluendo pecuniã quę ſit nullius valoris aut põderis,ſatiſfa cit.ſed oratio eius q eſt in ſtatu mortalis culpę,caret & põdere & valore,cũ pondꝰ & valorẽ accipiat ex charitate. ergo obligatꝰ orare,ſi ĩ ſtatu mortalis culpę oret,nõ ſatiſfacit. Cõfirmaĩ.Nullꝰ ſatiſfacit deo ea re qua illũ ꝓuocat & offendit.ſed q ĩ ſtatu mortalis culpę orat , oratione offendit deũ irritat:ergo ſic orãs nõ ſatiſfacit.Minor patet ex ṽbo Grego. iij.q.vij.c.i grauibꝰ.Cunctis liquet cũ is q diſplicet,ad intercedendũ mittitur,irati animus ad deteriora ꝓuocaĩ.Scriptũ qppe eſt:Victimę impiorũ abominabiles ſunt deo.neq; ẽm omnipotẽtis dei iudicio qd ſed a q̃ daĩ inſpiciĩ.hinc ſcriptũ eſt:Deus reſpexit ad Abel.& ad munera eius. ad Caim autẽ & ad munera eiꝰ nõ reſpexit.Secũdo arguitur ad idẽ. Actus redditur vitioſus ſeu moraliter malus nõ ex indebita circũſtãtia finis tãtũ.ſed etiã ꝑſonę quæ actũ facit,itẽ & modi & qualitatis qua agiĩ.ſed dũ orat peccator,eſt idebita circũſtãtia ꝑſonę,ergo peccator ĩ ſtatu mortalis peccati orãs nõ ſatiſfacit obligatiõi de orãdo.Antecedẽs patet ex philoſopho. iij.Eth.Itẽetiã ꝑ illđ Gene.iiij.ſecũdũ trãſlationẽ.lxx.Si recte offers.recte aũt nõ diuidis:peccaſti.qđ Aug.tractãs ĩ.xv.de ciui.dei dicit eũ recte offerre , q videlicet vero domino(cui vtiq; offerendũ dignoſcitur)offert.Sed recte nõ diuidit ſit nõ omnẽ circũſtantiã debitã adiungit.cõcludẽs Caim peccaſſe qa ĩ ſtatu mortalis culpę obtulit ſacrificiũ altiſſimo,nõ obſeruãs circũſtãtiã debitã ꝑſonę.Minor patet,qa oratio eſt ſacrificiũ labiorũ,ſecũdũ illud pſal.cxl . Dirigaĩ oratio mea ſicut ĩcenſum ĩ cõſpectu tuo.& ad Hebr.vlt.Offeramꝰ hoſtiã laudũ ſp deo:id eſt fructũ labiorũ cõfitentiũ nomini eius.& idẽ habeĩ ĩ cle.ſ.de celeb.miſſarũ circa principiũ . Eſt ẽm oratio actꝰ latrię ,: vt cõmuniter doctores ſentiunt . Tertio arguiĩ ad idẽ ex ṽbo Sapientis Prouer.xxviij.dicẽtis,Qui declinat aures ſuas ne audiat legẽ,oratio eius erit execrabilis.ſed peccator a lege declinat aures, ergo &c . Confirmatur ꝑ Apoſtolum .ſ.ad Corinthios. xiij . Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meũ ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil

mihi ꝓdeſt.In oppoſitū arguit̄ p Aug.ſuper Ioan. tractatu. xliiij.pertractātē verbū cæci Ioan.ix. Scimus qa peccatores deus nō exaudit.vbi dicit ꝙ cęcus hoc dicēs adhuc inūctus loquit̄.Nā & peccatores exaudit deus. Si enim peccatores deus nō exaudiret,fruſtra ille publicanus oculos in terrā dimittens.& pectus ſuū ꝑcutiens,diceret: Deus ꝓpitius eſto mihi peccatori.¶ Pro deciſiōe huius articuli p̄mitto ꝙ nemo ſoluit ſeu ſatiſfacit obligationi orans cū volūtaria vagatione,diſtrahēdo ſcilicet mentē à deo,ad terrena cōuertēdo. Probat̄,Oratio ſecundū Damaſcenū eſt aſcenſus mentis in deū,& petitio decentiū à deo.ſed huiuſmodi aſcenſus mentis ſtare nō pōt niſi orans deū attenderit,quātūcunq; proferens verba labia mouerit.ergo ꝓpoſitū. Hinc Hugo de ſancto Victore,Si cū orationē fundimus,qdlibet aliud in corde verſamus:etiam ſi illud bonū ſit,à culpa liberi nō ſumus. Et Chryſoſtomus in homilia de oratione,q̄ incipit,Magnū vero bonū eſt oratio:inquit,Si corpore humi proſtrato, & ore incaſſum nugāte,mens totam domū & forū circumeat: quomodo dicere talis poterit ꝙ in conſpectu dei precatus ſit?Nā orat in dei conſpectu totā colligens animā ſuā,& nihil habens cū terra cōmune.Nec enim tam voce opus eſt,q̄ꝫ cogitatione:neq; tā manuū extentione,q̄ꝫ animi intenſione: neq; figura,ſed intellectu.Cōfirmat̄ ex.c.dolentes.de celebr. miſſ.vbi prælatus & minoribus clericis in virtute obedientiæ precipitur vt diuinū officiū nocturnū pariter & diurnū quantū eis dominus dederit ſtudioſe celebrēt pariter & deuote.Ex qbus patet q̄ꝫ ſit p̄ter rationē & inopinabilis quorundam doctorū opinio dicentium ꝙ legens horas canonicas aut intentione ſiniſtra, vt puta ad vanam gloriam, aut abſq; attentione,abſoluit ſe à præcepto eccleſiæ de legendis horis:licet apud deum de negligentia & peruerſa intentione culpetur.cui opinioni Gerſon in ſuis concluſiōibus adhęrere videtur,ſimiliter & dominus Petrus de Palude in.iiij. diſt.xv.q.v.art.ij.concluſione.iiij.dicens ꝙ euagatio mentis deliberatiua ſine exteriori occupatione in oratione quæ eſt diuini pręcepti,eſt mortalis,& arguit præcepti tranſgreſſio

nem: nõ autẽ in illa oratione q̃ eſt humani p̃cepti ſeu eccleſiæ. innitens huic fundamento ꝙ actus interior nõ põt cadere ſub humano p̃cepto. cuius fundamẽti falſitatẽ pulchre & admodũ erudite declarauit ſuperioribus annis dñs & præceptor meus decanus ſancti Petri Louanieñ. in vna. q. q̃dlibetica. Pro intellectu tñ nũc dictorũ aduertendũ eſt ꝙ triplex eſt attentio q̃ vocali orationi adhiberi põt, vt dicit Tho. ſecunda ſecundæ q̃ſt. lxxxviij. art. xiij. Vna qua orans attendit ad verba, ne in illis erret: & hæc nõ eſt ſimpliciter neceſſaria quo ad oẽs, licet fortaſſis ſit neceſſaria in miniſtris eccleſiæ quo ad oratiões quas tenent i eccleſia publice facere: vt patet ex. c. dolentes. ſuperius allegato. & cle. grauiſ. eo. tit. Secũda attentio eſt ad ſenſum verborũ, & hæc nõ eſt neceſſaria niſi ꝓpter quandã refectionẽ mentis ſpiritualẽ ſeu delectationẽ quã ex ſententia verborũ mens orantis cõcipit: ſine qua tamen poteſt orans orationis effectum conſequi. Tertia eſt attentio ad finem orationis, videlicet ad deum & rẽ quæ petiť a deo, & hæc neceſſaria eſt cuilibet vtiliter volenti orare: q̃ aliq̃ñ tanta eſt vt omniũ aliorum mens orãtis obliuiſcať: dicente Hugone de ſancto Victore, Pura eſt oratio q̃ñ ex abũdantia intentionis mens ita accendiť, vt cũ ad deũ ſe conuertit, etiam ſuæ petitionis obliuiſcať. Ad valorẽ tamen ſeu efficaciam orationis non requiritur de neceſſitate vt hæc attẽtio comitetur totam orationem, ſed ſufficit vis primæ intentionis, qua aliquis ad orandum accedit, modo per contrariã intentionem non interrumpatur. Interrumpitur autem per voluntariam mentis euagationem. Secundo præmitto ꝙ accedere peccatorem ad orationem imparatum, videlicet ſine diſplicentia peccatorum, & forte cum propoſito peccandi, vel pro opportunitate ſeu proſperitate impetrandi ad peccandum: eſt facto tentare deum, vtputa effectualiter velle experiri eius ſcientiam aut bonitatem ſeu virtutem, videlicet an etiam videat occulta noſtri dedecoris, & qualis mente in abſcondito ſumus, vel certe an etiam vitijs noſtris aliquando faueat, & mala ac damnabilia noſtra propoſita nõ execretur neq; exhorreat. Hinc Eccli. xviij. præceptum legi-

mus, Ante oratione͂ p̄para aīam tuam, & noli eſſe quaſi vir tētās deū. Sed accedere in ſpū humili, aut ſaltē attrito, ſeu cū pctōrū diſplicentia, ob id orans vt in verā contritionem & pctōrū remiſſione͂ addūcat: virtutis eſt opus, nec deū ꝓuo cat, ſed mouet potius ad miſerandū. Tertio p̄mitto, opor et recte orante͂ parati aī ſe exhibere vt diuinæ cedat voluntati, neq̄ remurmurare velit aut reniti ſi cōtra ꝙ petimus ipſe diſpoſuerit. Probat̄ ex verbo Cypriani in. c. ꝙ p̄poſterum, xiij. q. ij. Quā p̄poſterū, quāq̄ ꝑuerſum, vt cū dei voluntate fieri poſtulemus: qn̄ vocat nos & accerſit de hoc mūdo, non ſtatim voluntatis eius imperio pareamus, obnitimur & reluctamur, & pertinaciū more ſeruorū ad cōſpectū dn̄i cū triſtitia & mœrore ꝑducimur, exeuntes hinc neceſſitatis vinculo, nō voluntatis obſequio: & volumus ab eo p̄mijs celeſtibus honorari, ad quē venimus inuiti. Quamuis igitur nō ſumus obligati oīa velle q̄ ſcimus aut ſupponimus deū velle, nequaquam tn̄ repugnare licet, neq̄ contrarium eius velle aut petere quod ipſum velle ſcimus aut credimus, niſi præcepto & ſua volūtate ad hoc obligemur. Itaq̄ in omni oratione oportet totū diuino arbitrio actu virtute vel habitu cōmittere: nec vltra aut citra ęquā orare, aut abſolute petere. Ideo ſaluator inter orationes cōtentas in oratione dn̄ica hanc appoſuit: Fiat volūtas tua ſicut in celo & in terra. His p̄miſſis pono aliquas ꝓpoſitiones. Prima. Inficiens oratione͂ ſuā p̄ ſubtractione͂ attētionis, vel cōmixtione͂ prauæ intentionis. nō ſatiſfacit p̄cepto eccleſiæ ſeu obligationi aliunde contractæ de orando. Probatur, p̄cepta tam dei ꝙ eccleſiæ ſunt de actibus moraliter bonis: propter quod audiens miſſam die dominica propter vanam gloriam, nō ſatiſfacit præcepto eccleſiæ de audiendo miſſam. Et ideo Auguſt. in regula iuris dicit: Qui ex timore implet præceptū. aliter ꝙ debet facit: & ideo iam non implet: quia talis oratio non eſt moraliter bona, ſed vitioſa: vt patet ex primo præambulo. ergo ſic orans non ſatiſfacit. Sed contra hāc arguitur, deus ſic oranti ſæpe concedit quod petit: ergo talis oratio videtur licita, & per cōſequens ſatiſfactoria. Antece-

dens patet: quia ſic habetur Iob primo & ſecũdo, ſatanæ petenti facultatẽ Iob flagellandi & affligendi deus petitum cõceſſit. Similiter legioni dæmonũ petenti introire in porcos, id eis annuit: vt habetur Matt. viij. & Matt. v. Item populo Iſrael petenti regẽ cõtra Samuelẽ & dei voluntatẽ, etiam ad votũ annuit: vt ſcribitur .j. Regũ. viij. Secundo arguitur contra probationẽ cõcluſionis: Actu peccaminoſo ſeu moraliter malo aliquis ſatiſfacit ꝑcepto legis naturæ & diuinæ: ergo ſimili actu cõtingit ſatiſfieri præcepto eccleſiæ. Antecedes patet: in caſu quo quis obligatur & põt innocentẽ liberare à morte: ſi mendacio eũ liberet, videtur ſatiſfeciſſe huic præcepto, Erue eos qui ducunt ad mortẽ: & qui trahuntur ad interitũ, liberare ne ceſſes. Ad primũ dico cũ gloſſa Ioannis decimoquarto, Sicut deus quædam concedit propitius, quæ nõ cõcederet iratus: ita quædã concedit iratus, quæ nõ concederet propitius, in malũ ipſius petentis. Hoc modo ſatanæ petenti poteſtatẽ flagellandi ſanctũ Iob, & legioni dæmonum petenti introire in porcos, conceſſit petita in eorũ malum, & horribilis damnationis pœnam. Et ſimile accidit populo Iſrael petenti regem. Vnde ibidẽ ſubditur, Hoc erit ius regis qui imperabit vobis: filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietque ſibi equites & ꝑcurſores &c. Ad ſecundũ nego antecedens. Ad probationẽ nego talem ſatiſfeciſſe huic præcepto: Erue eos &c. Nec valet conſequentia, Ammodo non manet obligatus illum eruere, ergo adimpleuit præceptum: quia obligatio ad factum ex recta voluntate extinguitur facti exhibitione, quanquam in hoc obligationi non ſatiſfiat: vt qui iurauit vel vouit deo donare centum florenos: ſi dederit mala intentione. vt. ſ. in nequitia proſperetur, vel ſolo metu pœnæ, non manet obligatus alios centum donare, & tamen præcepto reddendi votũ vel iuramentum deo non ſatiſfecit. Vnde in multis poſſumus obligationem præcepti extinguere, præceptis non ſatiſfaciendo: vt ſi occido illum quem tenebar docere vel alere, dirimo obligationem: tamen præcepto non ſatiſfacio. Item quãdocũque reddo id mihi impoſsibile ad quod erã obli-

gatus,Fortaſſis obijcies.præceptū obligat tranſgreſſorē ad mortale pctm̄.ſed qui per actū venialiter culpabilē implet actū pcepti,peccat ſolū venialiter:vt patet ſi qs mendacio officioſo liberet innocentē à morte:ergo talis videt̄ ſatiſfeciſſe pcepto.R n̄deo.Præceptū obligat ad actum moraliter bonū,& recte ſeu debito modofaciendum:tn̄ qui paulo remiſſius q̄ couenit,vel paulo feruenrtius,aut cū aliquali indiſcretione facit,nō ſtatim mortaliter peccat:ſicut etiā ſurreptio à mortali trāſgreſſione excuſat.Sed qui illud omittit qđ principale eſt in præcepto,vel qđ principale eſt in phibitione,mortaliter peccat:& ideo qui ſciēter orationem ad quā obligatur,inficit veniali culpa:peccat mortaliter propter omiſſionem orationis debitæ:licet cōmiſſiue ſeu peccato cōmiſſionis ſolū venialiter peccat. Aduertit enim vel aduertere debet ſic orās talē orationē quantū in ſe eſt pdeſſe nō poſſe.Ex his infero ſecundā ppoſitionē.Qui ratiōe beneficij aut eleemoſynæ acceptæ obligatur orare, mortaliter peccat nō minus q̄ ſi orationem omitteret,ſi oret aut horas canonicas legat cū propoſito peccandi ſeu perſeuerandi in peccato.Probat̄.talis tenetur quantū in ſe eſt ſua oratione pdeſſe,& deū laudare.Pricipale em̄ de quo præceptū orandi fertur,ſeu qđ eſt materia pcepti,eſt pdeſſe quantū in homine eſt:ſicut in correptione fraterna:ſed qui ſic orat,de directo ponit impedimentū ne ſua oratio proſit.ergo nō implet præceptū de orādo.Minor patet:qa iuxta verbū Iſidori quē allegat magiſter diſtinctiōe decimaquarta quarti ſen tētiarū,talis videt̄ deū nō poſcere ſubdit9,ſed ſubſannare ſuperb9.Hinc Eſaie primo ad tales dicit dn̄s:Cū multiplicaueritis oratiōes veſtras,non exaudiā.Manus em̄ veſtræ plenæ ſanguine ſunt.vbi dicit gloſſ.Hoc teſtimonio vtendū eſt cōtra eos qui cū quotidianis operibus ſanguineas manus habeant,in oratione noctes dieſq; inuigilant.& Threnorū.iij. ſuper illud,Oppoſuiſti nubē(ſcilicet peccati)ne tranſeat oratio:dicit gloſſa:Qui enim præterita peccata non plangunt, & nouis peccatis prouocāt deum:quotidie delinquēdo,deū reddunt inexorabilem.Ideoq; in commentarijs Amos prophetæ

phetæ à beato Hieronymo credo dictũ, Odit deus ſacrificia hæreticorũ, & à ſe proijcit: & quotieſcũq; congregati ſunt in noĩe eius, deteſtatur fœtorẽ eorũ, & à ſe proijcit. ſ. q. ſ. odit deus. opinor em̃ de talibus regulariter accidere q̃ eorũ opera nõ ſolũ mala ſed etiã ex genere bona deus deteſtatur reſpuit, & frequẽter in eorũ malũ vertit: ſecundũ illud Aggei. ij. Sic populus iſte & ſic gens iſta añ faciẽ meã, dicit dñs, & omne opus manuũ eorũ, & omnia quæ obtulerunt, contaminata erunt. vbi dicit Hieronymus: Omne quòd fecerint, oẽ qđ mihi obtulerint vel vota ꝓ ſalute vel pacifica vel ꝓ pctõ vel holocauſta vel eleemoſynas ſiue ieiunia vel corporis caſtitatẽ, contaminata erunt. Tertia ꝓpoſitio. Pctõr ſi oret cũ reuerẽtia debita, & peccatorum diſplicẽtia, quãuis nõ ſit tãta q̃ eũ ad ſtatũ gratiæ reſtituat: licite orat. et ſatiſfacit obligatiõi de orando, ſi ſolũ ſit obligatus orare vt pſit quantũ eſt in ſe: ſecus ſi obligatur orando & aliàs ſatiſfacere pro alijs: vt in obligatis ad orandum ex beneficio ſeu eleemoſyna: hi ſecundũ communem & veriorẽ doctorũ ſententiam q̃ ſatiſfactio nõ ſit extra ſtatũ gratiæ, & hoc maxime pro alio, omittũt orare quẽadmodũ tenentur, & ideo obligationi nõ ſatiſficiũt: & ideo executores teſtamẽtorũ volentes (vt tenẽt) ſuffragijs aliorũ animas defunctorũ à penis purgatorij, redimi maxĩe curare debẽt illa ꝑ ſanctiſſimos hoĩes fieri. Illi vero de quibus loquitur prima huius ꝓpoſitionis, ſatiſfaciũt obligationi quãdo orationẽ nõ inficiũt, ſeu moraliter malam non reddũt. Pie em̃ credendũ eſt q̃ talis peccatoris oratio per viam gratiæ ſæpe impetrat à deo qđ petit, etiã pro defunctis purgatoriæ pœnæ relaxationẽ, licet nõ ꝑ viã ſatiſfactionis. Huius etiã veritas clare patet ex ſnĩa Augu. adducta in ratione poſt oppoſitũ. Quarta ꝓpoſitio: Sicut multis laborãtibus in edia non ſatis eſt homini vt ſecundum facultates quas habet, eleemoſynã diſtribuat: ſed procurare tenetur ac manuum labore quærere vt eorũ releuet neceſſitas: ſic deſęuiente in populum maxime chriſtianum ira dei, neceſſe eſt eos maxime qui propũgnatores & medij inter deum & populum dati ſunt, vehemẽtius feruorem

medicus accedit: q ſi æger eſt, qua præſumptione vult mederi? Ille ergo ad exemplũ vult pertrahi, q cunctis paſſionibus mortuus ſpiritualiter viuit. Secundo oſtendo principale ex hoc quod habet Malachię.ij. Et nũc ad vos mandatum hoc o ſacerdotes ſi nolueritis audire, & ſi nolueritis ponere ſuper cor, vt detis gloriam nomini meo: mittam in vos egeſtatem & maledicam benedictiõibus veſtris: & maledicã illis, quoniam nõ poſuiſtis ſuper cor. Ecce ego proijciam vobis brachium, & diſperdam ſuper vultum veſtrum ſtercus ſolennitatũ veſtrarũ: & aſſumet vos ſecũ. Recte igitur vobis ſacerdotib9 illud ꝓphetę dixerim: Intelligite hæc q obliuiſcimini deum nequãdo rapiat, & nõ ſit q eripiat, pſalmo.xlix. ¶ Ad rationes ante oppoſitũ. Prima cũ aſſumit ꝙ peccatoris oratio caret valore & põdere, veritatẽ habet quo ad ſatiſfaciendum ꝓ redẽptione animarũ viuorũ aut mortuorũ, & ꝓ poenis ad quas ꝓpter peccata dimiſſa obligant: ſed nõ de valore orationis quæ eſt ad impetrandum. Poteſt enim peccator orãs ſibi aut alijs a deo ĩpetrare quod petit, ſaltẽ de cõgruo modo oret ſecundũ tenorẽ & ſententiã tertię propoſitionis nunc poſitę. Secũda ratio & verbũ Sapientis adductũ ꝓ tertia ratione ꝓcedunt de peccatore orante ſecundũ modũ aut tenorẽ primę aut ſecundę propoſitionis: de quo etiam debet intelligi, verbũ Gregorij adductum in confirmationem primę rationis. Similiter & illud prophetę: Peccatori autem dixit deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Item illud Gregorij.x. moralium. Oratio fit execrabilis cũ a cenſura auertitur legis: quia dignũ profecto eſt vt ab eius beneficijs ſit quiſq; extraneus: qui nimirum paſſionibus nõ vult eſſe ſubiectus. ¶ Tertius articulus eſt, an damnabile ſit ob frugem melioris vitę ſeu propter religionis ingreſſum curam animarum relinquere. Et primo oſtendo hoc nunquã eſſe damnabile: quia nulla ratio exigit, qui priuata lege ducitur, vt publica reſtringatur lege.xix.quęſt.ij.duę ſunt leges. ſed ſpeciali lege ſpiritusſancti ducitur quiſquis ad eminentiora ac magis bona motus. ergo ſequitur nunquã eſſe damnabile ob frugem melio-

ris vitæ curã animarũ relinquere.Cõfirmat̃: qa hæc ſola eſt cã quare profeſſus laxiorẽ regulã vel religione põt de ſola licentia petita etiã nõ obtẽta ad religionẽ ſtrictiorẽ ſe trãſferre.c.licet.de regularibus.Secundo oſtendo idẽ. Inter cæteras obligationes obligatio voti ex maximis videt̃ eſſe. ſed non obſtante obligatione voti ad illud qđ eſt minus, põt qs ab illa obligatione ſe eximere vouẽdo qđ eſt maius:ꝑpter qđ nõ põt dici voti tranſgreſſor qui tẽporale obſequiũ qđ vouit,dignoſcit̃ in perpetuã religiõis obſeruantiã cõmutaſſe. c.ſcripturæ.de voto & voti redẽptione.ergo nunquã dãnabile eſt &c.Tertio arguitur ad idẽ. Cõſilia euangelica in oĩ caſu ſunt honeſta & licita.ſed ingredi religionẽ eſt vnum de cõſilijs euangelicis:vt patet Matthęi.xix.Si vis ꝑfectus eſſe, vade & vende omnia q̃ habes:& da pauperibus.ergo nunquã dãnabile eſt &c.Maior patet ꝑ Bernardũ libro de diſpẽſatione & p̃cepto,de huiuſmodi cõſilijs dicentẽ: Hęc quippe talia ſunt,q̃ nec liceat nec expediat aliqñ nõ habere.Eo ſiquidẽ ĩmobiliter quo & naturaliter bona,nunquã niſi innocenter,nunquã niſi ſalubriter aut imperantur aut obſeruantur:omni tempore omni perſonæ mortem contempta,ſalutem cuſtodita operantur.Hinc Hieronymus in epiſtola ad Heliodorum hortans eum ad religionis ingreſſum dicit:Licet paruulus ex collo pẽdeat nepos:licet ſparſo crine & ſciſſis veſtibus vbera quibus te nutrierat oſtendat mater: licet in limine pater iaceat:per calcatum perge patrem : ſiccis oculis ad vexillum crucis euola.Summum genus pietatis eſt in hac re fuiſſe crudelem. ¶ Ad oppoſitum arguo ex textu Gangreñ.concilij.xxx.diſtinctione poſito. Si qui filij parentes maxime fideles deſeruerint occaſione dei cultus,hoc iuſtum eſſe iudicantes,& non potius debitum honorem parentibus reddiderint,vt hoc ipſum in eis venerentur, quòd fideles ſunt : anathema ſint. Et videtur fundari in eo quod ſcribitur Matthęi.xv.& Marci.vij.vbi Chriſtus reprehendens ſcribas & phariſęos dicit.Vos autem dicitis:Quicunque dixerit patri vel matri,munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit:& non honorificauerit patrem ſuum & matrẽ

ſuā:& irritū feciſtis mandatū dei propter traditione veſtrā. Ibi dicit Hieronymus: Præceperat dñs vel ībecillitates vel ætates vel penurias parentū cōſiderans, vt filij honorarēt & in vitæ neceſſarijs miniſtrandis parētes ſuos. Prouidentiſſimā hāc dei legē volētes ſcribę & phariſęi ſubuertere: vt ipietatē ſub noīe pietatis inducerēt, docuerūt filios vt ſi qs ea q̄ parentibus offerenda ſunt, deo vouere voluerit, q verus eſt pater: oblatio dñi ꝓponaē parētū muneribus. Secūdo arguo ad idē ex. §. illa ſemper. de regul. & tranſe. ad religionem. vbi dicitur: Sicut maius bonum minori bono pręponitur, ita cōmunis vtilitas ſpeciali vtilitati præfertur. & in hoc caſu recte præponitur doctrina ſilentio, ſolicitudo contemplationi, & labor quieti. propter quod in fin. huius. §. concludit ꝙ quando poteſt epiſcopus prodeſſe pariter & præeſſe, non debet cedendi licentiam poſtulare aut obtinere. Stando autem in limitibus iuris diuini & naturæ, idē iudiciū videtur eſſe de ipſo curato: ergo propter religiōis ingreſſum nō ſemper licet curam animarum relinquere & reſignare. Pro ſolutione huius articuli pręmitto ꝙ obligatus alteri ad ſeruitiū non poteſt domino inuito religionem ꝓfiteri. Probaē. xvij. q. ij. c. fi. vbi dicit textus: Si quis incognitus monaſteriū ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus nō præſtetur: & ſi intra tres annos aut ſeruus aut liber aut colonus q̄ratur à domino ſuo, reddatur ei cum omnibus quæ attulit. Et clarius patet idem. liiij. diſ. c. generalis. & c. ſeruus. Et licet negligentia domini puniatur ſi ſeruum permiſerit trienniū ſtare in monaſterio, vt illum vendicare non poſſit: exceptio tamen eſt ſi tam lōge dominus abſuerit, quòd ſeruus ab eo inueniri non poſſet: vt eſt textus in dicto. c. fin. & gloſſa huius capituli ſuper verbo intra triennium, & in hac ſententia videtur eſſe ꝙ ſerui ꝓfeſſi poſt triennium debeat per eccleſiam vero domino fieri damni recompenſatio. Secundo præmitto quòd obligatus alteri in pecuniario debito quod niſi laborādo ī ſeculo ſoluere nō pōt, obligaē ī ſeculo remanere, & pecuniarij debiti ſoſonē laborando ꝓcurare. Hoc pōnit Gerſon expſſe ī opūſculo ſuo an licet grauato debitis religio

nē ingredi:aſſerens facientē oppoſitū peccare cōtra legē naturalē,diuinā,& humanā de ablatorū aut debitorū ſolutiōe, de reddēdo vnicuiq; qđ ſuū eſt,de nō faciendo alteri qđ ſibi nollet fieri.Nec valet allegatio ꝙ ad frugē melioris ſeu altioris vitæ aſpirat,qm̄ nemo ditandus eſt cū iactura aliena. Nō obſtat etiā qđ pro cōtraria ſentētia dn̄s Petrus de palu de inducit de ceſſione bonorū,ad quā alieno ęre grauatus pōt cōfugere:qa etſi quolibet caſu hoc poſſit iure fori, non tn̄ iure poli:imò quicūq; labore manuū pōt debitū extīguere,obligatͤ illo iuris remedio creditores nō fraudare:qđ oſtēdo ex ṽbo dn̄i Ezechielis.xxxiij.vbi demōſtrās ī pio viā qua poſſit viuere,dicit:Si egerit pœnitētiā à peccato ſuo,feceritq; iudiciū & iuſtitiā,pignus reſtituerit,rapināq; reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit,nec fecerit quicquā iniuſtū:vita viuet.& Apoſtolus ad Roma.xiij. Reddite oībus debita &c.nemini quicquā debeatis,niſi vt inuicē diligatis.Tertio pmitto,ſi alicuius parentes neceſſitatē patiunt in ſeculo,quibus ſine manuali labore aut alio modo in ſeculo manens filius ſubuenire nequit ꝑ cōditiōe & ſtatu:ſi derelictis parentibus,in religione ſe deo offert:imprudēs de rapina holocauſtū offerre videt. Patet veritas huius pręambuli ex prima ratiōe poſt oppoſitum facta:& etiā ex Ambroſio in.c. cæterum.lxxxvi.diſtin.vbi dicitur,Dei traditio eſt vt prius paſcas parentes.Nam ſi iuxta diuinum oraculum contumelia parentis morte luitur: quāto magis fames,quæ multo grauior eſt?Quarto pręmitto ꝙ magis obligamur deo & reip. Chriſtianæ aut patriæ ꝙ̄ priuatis parentibus. Hoc patet ꝑ Ambroſium primo officiorum.c.xxvij.dicentē iuſtitię primam pietatem eſſe in deum. ſecundam in patriam. tertiam in parentes. Hinc eſt ꝙ ad Roma. xvi. laudantur Priſca & Aquila,& eis gratias agūt eccleſiæ gentium quòd pro Pauli apoſtoli anima ſuas ceruices ſuppoſuerit: & Philoſophus primo Ethico. Etſi enim idem eſt bonum vni,& ciuitati, maius tamen & perfectius ciuitatis videtur & in capiendo & in conſeruando. Amabile quidem & vni ſoli:pulchrius tamen & diuinius genti ciuitatibusq;.Ex his præam

bulis ꝑ deciſione huius articuli infero aliquas ꝓpoſitones.
Prima eſt, Quādo veriſimiliter gregi deſerendo imminet periculū ſubuerſionis fidei aut morum: donec illi ſufficienter ꝓuiſum fuerit, obligatur paſtor differre religionis ingreſſum, nec ſinere curam vacare ad manus collatoris: q(vt nūc regulariter fit) fauore carnali aut magnatum precibus impulſus veriſimiliter ſine delectu illam cōferet non ſatis idoneo. Hāc ꝓpoſitionem ꝓbo, ſtando in limitibus iuris naturę aut diuini nō videt̄ magis licere paſtori animarū relinquere ſeu reſignare curam, quàm liceat epiſcopo petere licentiā cedendi, & ad frugem melioris vitę ſe transferendi a ſede apoſtolica. ſed iuxta ca. niſi cū pridem. de renunc. nō licet epiſcopo petere cedendi facultatem, & ad frugem melioris vitę ſe transferre, niſi ꝓpter aliquam illarum ſex cauſarum quæ ibi enumerant̄, videlicet ꝓpter cōſcientiā criminis, corporis debilitatē defectū ſcientię, malitiam plebis, graue ſcandalū, aut irregularitatē pſonę: vbi in. §. verum. dicit̄ quòd ſi ꝓpter alias cauſas quis ceſſionē affectet, nō eſt in hoc taliter poſtulanti fauendū: cū huiuſmodi poſtulatio videat̄ nō eſſe diſcreta. ergo cū quęritur vtrum liceat curā animarum relinquere ſeu reſignare, an nō reſolui debeat recurrēdo ad apices iuris naturę vł diuini: cōcludendū eſt ꝓpter religionis igreſſum nō eſſe licitū cedere niſi gregi aliūde ꝓuiſum fuerit: vbi pręcipue gregi deſerendo imminet periculū ſubuerſionis fidei aut morū. Secūdo patet veritas huius ꝓpoſitionis: quia magis obligamur deo & populo Chriſtiano, quàm priuatis parētib9 noſtris vt patet ex quarto pręambulo. ſed ꝓpter neceſſitatem parentū licet religionis ingreſſum differre aut omittere: vt patet ex tertio pręambulo: ergo multo. magis hoc licet quādo gregi deſerendo imminet periculum in ſubuerſione fidei aut morum. Secūda propoſitio quę ſequitur, eſt: Cum fides nutat apud plurimos (vt timeo nunc temporis accidit, tum propter raritatem excellenter doctorum in ſacris literis, tum etiam propter gentilium & hæreticorum libros qui nunc in lucē prodeunt) obligātur qui ſunt acutiori ingenio, & tenaciori memoria ſupra quā ſunt cōmunes homines, g

nõ cẽſent habẽtes: ſacris literis diligẽti⁹ ꝙ poſſint operã dare vt habeãt vnde cõmunẽ populi neceſſitatẽ ĩ doctrina aut morib⁹ releuare, & catholicã veritatẽ defendere poſſint. Probat. Lex erat populo Iſrael a deo data ꝑ Moyſen vt ꝗ fratri premortuo nollet ſuſcitare ſemen, diſcalciaret vno pede, ac ei in faciẽ cõſpueret. viij. q. ſ. olim. ad quod faciendũ quo ad Chriſtũ ꝓ nobis mortuũ naturalis ratio ligat, ſed ꝗ valent ingenio & tenacitate memorię, poſſunt Chriſto pręmortuo ſuſcitare ſemen, ſi velint diligentiſſime ſacris literis operã dare: igitur ſi ad quæſtuoſas artes ſeſe conferant, negligentes agrum dominicum colere: non videntur poſſe a peccato excuſari. Præterea exactio lucri fit a quolibet ad ꝓportionem cõmiſſi talenti. ſed ſtãte caſu dictę ꝓpoſitionis hi homines nõ afferũt lucrũ ſecũdũ talenti eis cõmiſſi ꝓportionẽ, niſi ſacris literis diligentiſſime operã dederint ad vtilitatẽ populi Chriſtiani. ergo ſequit̃ ꝙ ad hoc obligant̃. Minorẽ ꝓbo. huiuſcemodi homines nõ afferũt lucrũ ad ꝓportionem talenti niſi excellentiſſimo operi intellectus & memorię operã dederint: hoc autẽ opus eſt ſacras literas explanare & interpretari: vt patet ex apoſtolo. ſ. ad Corinthios. xiiij. Sectamini charitatem, ęmulamini ſpiritualia: magis autẽ vt ꝓphetetis. Eſt autẽ ꝓphetare (vt dicit interlinearis gloſſa) ſacras ſcripturas interpretari, quæ multis ſunt occultę. Maiorẽ ꝓbo ꝑ Auguſtinũ de fide ad Petrũ. & ponit̃. xv. q. ſ. in capi. firmiſſime. §. ex eo. vbi dicitur, Homines quia rationabiles ſunt facti, & de ſe & de omnibus rebus quas in vſum vitę pręſentis acceperũnt, rationẽ reddituri ſunt deo: & pro ſuorum actuũ qualitate recipient aut gloriam aut pœnã. Secundo euidentius ꝓbo eandẽ maiorẽ ex verbo Gregorij homilia nona euãgeliorũ, vbi pertractans illud euãgelij Matthęi. xxv. Homo quidam peregre proficiſcens &c. dicit: Lectio ſancti euangelij nos admonet ne nos qui plus cęteris in hoc mundo accepiſſe aliquid cernimur, ab auctore mundi grauius inde iudicemur. Cum enim augentur dona: rationes etiã creſcunt donorum. Et Ambroſi. lib. de dignitate ſacerdotali, capi. iij. ait Cui plus creditur, ab eo plus exigitur. Aliud eſt enim quod

ab epiſcopo requirit deus,aliud qđ à p̄ſbytero &c.Subdit, Licet oı̄m hominū opera de9 in ſuo examinat iudicio:plus tñ ab eo exigitur cui plus cōmittit̄.Tertio patet huius propoſitiōis veritas ex ſtatuto Lateranēſis cōcilij in cap.quia nōnullis.de magiſtris:vbi ſtatutū habet̄ ꝙ quælibet metropolis eccleſia habeat magiſtrū in theologia,qui ſacerdotes & alios in ſacra pagina doceat,atq; in his p̄cipue informet quæ ad curā animarū ſpectare noſcūtur.& ne aliqui ꝓpter raritatē magiſtrorū ab obſeruatiōe huius ſtatuti ſe excuſarent,præcipit̄ in cap.ſup ſpecula.eo.ti.ꝙ aliq dociles iuuenes ad ſtudia generalia mittant̄ literis ſacris daturi operā,q poſtea alios docere valeāt.Hinc glo.in cle.ij.de magiſtris,ſuper verbo honorē,dicit.Honorē hūc,ſcilicet magiſterij aut doctoratus,ſine pctō quis poſtulat in quacūq; ſciētia ſi eſt dignus:qa ex hoc petit oportunitatē cōmunicandi qđ habet:qđ laudabile eſt,& ad charitatē pertinēs.Obijcies fortaſſis,nemo obligat̄ ad ea quæ ſunt cōſilij.xiiij.q.ſ.duob9.c.ſi.ſed cōſiliū eſt eminentiori ſcientiæ operā dare, & eā eminēter ꝓſequi:qa vt dicit̄ in.c.niſi cū pridē.de renū.§.pro defectu.etſi eminēs ſciētia ſit deſiderāda in paſtore, mediocris tñ eſt tolerāda.ergo ſaltē male dictū eſt prędictos hoı̄es obligari ſacris literis diligētiſſimā operā impendere.Præterea ſatis videt̄ cuiq; bene agere,quanq; nō optime agat.ergo tales nō obligant̄ diligentiſſime ſacris literis operam dare,aut ad eminentē ſciētiæ gradū niti.Ad primū dico ſicut dicit doctor ſanct9.ij.ij.q.cxxxiiij.art.iij.Poſt Augu.in lib.de adulterinis cōiugijs:Nihil eſt adeò conſilij quin aliquo caſu ſit p̄cepti.ſic & in ꝓpoſito neceſſitas eccleſiarū aut animarū q̄ directione egent & defenſoribus in ijs quæ ad fidē & mores pertinēt,ſeu quæ agēda neceſſaria ad æternæ beatitudis conſecutionē cōcernūt:facit quo ad dare operā eminentiori ſciētiæ,& in eminēti gradu eā proſequi,id eſſe præcepti quòd aliàs eſſet cōſilij.Sicut em̄ peccare conuincit̄ qui vel habet vel ſibi ꝓcurare pōt facultatē qua tueri poteſt chriſtianum populum ab inuaſione infidelium,niſi cū effectu ꝓcurauerit & fecerit:ſic peccare conuincuntur qui facultatem ſibi

colligere poſſunt vt pplm ab errore ac aliis diaboli laqueis ſeruare poſſint,niſi ad hoc operã oẽm impendant neglecta vtilitate &c. Ad ſcd'm dico,ſicut collator beneficij ſcd'm veriſimiliorẽ multorũ doctorũ opinionẽ nõ bene agit ſi ſciẽter ꝑtereundo magis idoneũ conferat minus idoneo:vt ſundari ſolet in.c.vnico vt beneficia eccle.ſine dimi.confe.ita in ꝓpoſito niſi huiuſcemodi hoĩes ad eminentẽ ſcĩæ gradũ nitant̃,ſed contenti mediocritate quadã circa ardua & nondũ ſatis explorata torpeãt:nõ bene agunt,imò peccãt:nõ nego tñ quin poſſent idem opus modo minus conuenienti facere,& excuſari à pctõ.Ex qbus patet ꝙ male mereant̃ de religione chriſtiana q ꝑtextu religionis aut alterius priuatę vtilitatis tales iuuenes à ſtudijs gñalibus retrahũt:& ne ad eminentẽ ſcĩæ gradũ pertingat impediunt,ſe & alios paralogizantes ob dictũ apoſtoli,Scĩa inflat:charitas vero ædificat. Tertia ꝓpoſito q̃ ſeqũit̃ ex ſcd'a nũc poſita,eſt huiuſcemodi.Hoĩes de qbus loquit̃ ſcd'a propoſitio,ſi aliqñ vt hoĩes peccãt:cæteris paribus grauius peccãt hebetibus & eodem genere pcti nũc magis cũ chriſtifidelibus eorũ lumẽ eſt neceſſariũ,& ad eccleſiæ ædificationẽ obligant̃ proportionabiliter ad talentũ operari,ꝙ alio tpe dũ tãta neceſſitas non occurrit.Prima pars huius propoſitionis probatus.Prædicti hoĩes magis dei beneficiũ ꝙ alij acceperunt:ergo eodem genere peccati aliis grauius peccãt.Tenet cõſequentia:quia ſicut tradit Tho.ſ.ij.q.lxvij.art.vlt.quælibet maioritas etiã de bonis tẽporalibus peccatũ aggrauat.& Chryſo.Homo chriſtianus fortiter cadit in peccatum ꝓpter duas cauſas, aut ꝓpter magnitudinẽ peccati,aut ꝓpter altitudinẽ dignitatis.xl.diſt.c.homo.Deinde ſecundã partẽ ſimul & primã probo ſic.Quiſq; obligat̃ gratias ſiue naturales ſiue alias à deo collatas ꝓ cõditione ſuæ vocationis ad ſpirituales vſuras ponere:& ad hoc faciendũ ſe deteriorem aut inhabilem non reddere.qui eñ ſeruum deteriorem reddit,de ſeruo corrupto tenetur.ff.de ſeruo corrupto.l.j.Sed ex peccato lumẽ etiã intellectus obtenebratur & deterioratur & hebetatur quo ad intuendas & contemplandas multas veritates.ergo

tales hoies eodẽ genere peccati grauius peccãt ꝙ alij,& magis eo tẽpore quo eorũ lumen eſt neceſſariũ, ꝙ alio tẽpore. Minorẽ huius ratiõis oſtendo,& pcipue ꝙ circa diuinas veritates maxime obtenebrãt intellectus p peccatũ . primo ex hoc qđ ſcribit Sophoniæ.j.Ambulabũt vt cæci:qa dño peccauerũt.Et ex glo.ad Ro.xj.ſup illud,Cæcitas ex pte cõtigit in Iſrael:q dicit,Cæcitas cõtingit nõ natura, ſed culpa.vbi dicit Amb.Zelo em̃ excecati ſunt putãtes legẽ factorũ nũꝙ debere ceſſare.offenſione em̃ obtuſi ſunt:vt p incredulitate ſua cruciarent.Hinc glo.ſup illud Iob.xij.Ipſe(ſcilicet deus) cognouit decipientẽ,& eũ qui decipit: adducit cõſiliarios in ſtultũ finẽ:ait,Qm̃ ſępe cõmittũt hoies q ſciũt,pmittunt decipi vt cadãt in mala q neſciũt.Secũdo pbo idẽ ex verbo pphetę Ezech.xiiij.vbi habet.Hęc dicit dñs deus:homo de domo Iſrael qui poſuerit immũditias in corde ſuo,& ſcandalũ iniquitatis ſuę ſtatuerit cõtra faciẽ ſuã,& venerit ad pphetã interrogans p eũ me:ego dñs reſpõdebo ei in multitudine iniqtatũ ſuarũ.ſubdit infra ppheta,Cũ errauerit, & locutus fuerit verbũ:ego dñs decepi pphetã illum:iuxta iniqtatẽ interrogãtis:ſic iniquitas pphetæ erit.Tertio patet idẽ qa Socrates(ſicut narrat Aug.viij.de ciui.dei.c.iij.)cauſas rerũ primas atꝙ ſummas putabat nõ niſi mũda mente poſſe cõprehẽdi:& iõ purgãdæ moribus bonis vicę cẽſebat inſtãdũ,vt deprimẽtibus libidinibus exoneratus animus,naturali vigore in æterna ſe attolleret,naturãꝙ incorporei & incõmutabilis luminis(vbi cauſæ omniũ factarũ naturarũ ſtabiliter viuũt)intelligentiæ puritate cõſpiceret.Et tertio de ciuitate.c.vij.dicit cauſam erroris multorũ Philoſophorum fuiſſe eorũ ſuperbiã,ſecundũ illud apoſtoli ad Rom.j. Quia cũ cognouiſſent deũ,nõ ſicut deũ glorificauerũt. obſcuratũ eſt em̃ inſipiens cor eũ.Quarta ppoſito q ſequit eſt.Magis piũ eſt,& plus merent diuites q hoc tẽpore tenebricoſo à lumine doctrinæ & fidei fouẽt & nutriũt pdictos hoies tanꝙ futuras columnas & baſes eccleſiæ, ꝙ ſi beneficia erigant, vel ad monaſterij erectionẽ contribuant:imò ad hoc præcipuẽ obligant diuites prelati:qui micis Chriſti farcinati, ne

glecta Chriſti & fidei cauſa, in ædificiorũ ſolennitatẽ, organorũ põpam, & menſæ ſplendorẽ, innumeras pecunias expẽdũt & cõſumũt: ad quos Chriſtus dicere intelligit ꝓpter diſpenſationẽ eccleſiæ ſuæ: Quę vtilitas in ſanguine meo, dum deſcẽdo in corruptionẽ? Itẽ & illud Eſa. v. Cithara & lira & tympanũ & tibia & vinũ i cõuiuijs veſtris: & opus dñi nõ reſpicitis: nec opera manuũ eius cõſideratis. Prima pars huius ꝓpoſitiõis patet ex quarto pręambulo & eius ꝓbatiõibus. & certe ſicut ingenio & memoria vigẽtes obligant colligere & ediſcere doctrinas quibus hominũ illuſtrent tenebras, cõſimiliter & alij illis quaſi lucernis miniſtrare oleum obligant: ne lumen pereat ſeu extinguat deficiẽte oleo. Hoc patet ex gloſ. Ioſue. xiij. vbi habet ꝙ quibus cõmittit & iniunctũ eſt vt verbo dei & legi eius operã tribuant, & abſq; vlla vacent ſolicitudine, laicorũ & aliorũ miniſterijs ſuſtentari debẽt. Si eñ neceſſaria nõ p̃buerint, minus legi dei vacabunt, occupati corporalibus curis, & periclitabuntur laici. Obſcurabit eñ lux ſcientiæ q̃ in illis eſt, te non miniſtrante oleũ lucernæ: & culpa tua cæcus cęco ducatũ p̃bẽs in foueã cadet cũ eo. Ad ratiões ad oppoſitũ. Ad primã dico ꝙ nunq̃ priuata lege ſpiritusſancti quis ducit vel inclinat ad malũ, prout in ꝓpoſito. ſi gregẽ deſerat periturũ, peccaret multo magis q̃ ſi quis vxorẽ deſereret inuitã ꝓ religiõis ingreſſu. & cũ in minore aſſumit ꝙ lege priuata ducit quiſquis ad eminẽtiora & magis bona mouet, veritatẽ habet, cũ eminẽtiora & magis bona mouet, veritatẽ habet, cũ eminentiora bona & maiora cõueniũt & meliora ſunt ei. Aliàs dicendũ eſſet ꝙ ſacerdoti liceret p̃terire & nõ leuare eũ qui in puteũ mergit, ne à miſſa illo die celebranda impediat. Ex hoc ad cõfirmationẽ, illo caſu nihil arctat quare arctiorẽ religionẽ nõ poſſit adire. Sed ſi ponamus talẽ habere curã aïarũ fratrũ laxioris ordinis, q veriſimiliter eo decedẽte ſint in errorẽ deducẽdi, vel in manifeſtũ vitiũ: dico ꝙ tenet oues Chriſti nõ perdere, ſed paſcere manẽdo ĩ laxiori religiõe. Vñ Bernar. ĩ ep̃la. iiij. q̃ eſt ad abbatẽ morimũdi, eũ arguẽs ꝙ relinquere voluerit fratres q̃bus p̃fectus erat, ait ſcribens ad eũ: Nõne ſi recte

offers & nō recte diuidis:peccas? Recte em̄ forte diuidere dices eſſe ſoli ſaluti tuæ cōſulere,& filios tuos quos orphanos relinquis,cōſilio paterno deſtituere.Hinc gl. Mat. xxv. Multi hac ſibi blandiunt̄ puerſitate dicentes, Sufficit mihi de me rationē reddere.qd opus eſt aliȷs miniſtrare, vt de his cogar rationē reddere? Ad ſecūdā rōnē, ꝓcedit ſolū de obſequio ad qđ quis aliȷs nō obligat̄ niſi ex voto:aliud cū ad illud ex alia cā quis obligat̄:vt patet ex dictis in.ſ.p̄ambulo. &.ȷj.de obligatiōe ſeruitutis & debiti pecuniarȷj.Ad tertiā, verbū Bernardi ꝓcedit cū ſeruare cōſilia euāgelica eſt liberi arbitrȷj:& obligatione ſpeciali qs præuētus nō eſt,cui repugnet executio cōſilȷj.Quarto teſtat cōparare quodnam horū dānabilius ſit,vtrū videlicet ſeruare curā animarū in ſtatu mortalis culpæ,an eam reſignare ob frugē melioris vitę, currente caſu quo vtrunqꝫ eſt damnabile.Et ſine inuolutione breuitati cōſulens dico:Cū ex ſtatu mortalis culpæ ſolū fraudent̄ animæ tēporali ſubuentione quo ad expiationē pœnę purgatorȷj,& quo ad deſertionē curę paſtoralis:veriſimiliter ſinuntur perdi animæ in dānationē æternā.Grauius autē & dānabilius eſt nō ſuccurrere ſeu eripere à damnis maioribus.Dānabilius eſt ob frugē melioris vitæ curā animarū relinquere,caſu quo ex deſertione veriſimiliter perdent̄ multę animæ,q̄ꝫ eā tenere in ſtatu mortalis culpæ.Verū ſi ponamus in ſtatu mortalis culpæ ꝑ talē ſacramenta ſcienter cōtingi & miniſtrari,augebit contemptum dei:ſed non quantum ad hoc ꝙ eſt ſcienter permittere animas perire Chriſti ſanguine emptas:& ſic in effectu admittere vt p̄cioſus ſanguis in corruptionem deſcendat.

Argumenta quodlibetarȷj.

¶Iuris auctoritate permittitur cuilibet clerico non epiſcopo ad religionem conuolare.ergo illud non eſt damnabile. quo fit non eſſe damnabilius ꝓpter religionis ingreſſum curam animarum relinquere, q̄ꝫ eā in ſtatu mortalis culpæ tenere.Antecedēs patet.xix.q.ſ c.vnico.Clerici qui monachorum ꝓpoſitum appetunt:quia meliorē vitā ſequi incipiūt,

liberos eis ab epiſcopis in monaſterijs largiri oportet igreſ-
ſus &c. Rñdeo antecedẽs & eius ꝓbationẽ veritatẽ habere
de clerico qui nõ eſt lege diuina aut naturali ad aliqd incõ-
patibile ſtatui religiõis obligatus: queadmodũ paſtor ani-
marũ ligatus eſt ſuis ouibus vbi ex deſertione veriſimiliter
incurrent notabile damnũ animæ. Replica. Nihil ꝓdeſt hoĩ
ſi totũ mundũ lucret̃, animæ vero ſuæ detrimentũ patiat̃: vt
habet̃ Mat. xvj. ergo nõ eſt paſtori dãnabilius curã anima-
rũ relinquere ꝓpter religionis ingreſſum, ꝗ eã in ſtatu mor
talis culpæ tenere. Tenet cõſequentia: qa tenẽdo curã anima
rũ in ſtatu mortalis peccati, cõſequit̃ detrimentũ animæ, vt
patet ex dictis in ſecundo articulo. Dico negando cõſequẽ-
tiã: & ad eius ꝓbationẽ dico ꝙ licet talis detrimentũ aĩæ ꝓ
priẽ ex hoc aſſequat̃, longe tamen maius aſſequitur relinq-
quendo oues ſine paſtore à lupis deuorandas.

Prima queſtio ſine argumentis.

PROPTER qd Saluator Matth. vj. nos ꝓ-
hibet eſſe ſolicitos de craſtino, cũ Sapiens Pro-
uerb. vj. nos hortet̃ inſtar formicę cõgregare in
æſtate qđ comedamus in hyeme? Multi verba
Saluatoris ꝑuerſe itelligentes crediderũt eũ ꝓ-
hibuiſſe quãuis curã ſeu ſolicitudinẽ de tẽporalibus haben-
dã, nihilꝗ à quoquã pręſertim eccleſiaſtico ſeu ſpirituali vi
ro in futurũ ſeruãdũ: & ob id ſapientis verbũ nũc in mediũ
adductũ nõ quẽadmodũ ſonat litera, ſed ſpiritualiter ſeu my
ſtice itelligẽdũ: nec hoc qdẽ ſolũ, verũ etiã & illud apoſtoli
cũ præceptũ: Si quis nõ vult opari, nec mãducet. ij. ad Theſ
ſaloniceñ. vlti. aſſerentes ſic debere intelligi, vt nemo paſcat̃
verbo dei niſi inde aliorum ędificationẽ operetur. Illud vero
ſapientis hunc habere intellectum, quòd in æſtate hoc eſt
tempore huius vitæ fructus bonorum operum nos col-
ligere oporteat, quibus in die iudicij ad æternam deputē-
mur vitam. Præſens enim vita (teſte Hieronymo) meſſi
& æſtati comparatur: quòd nunc inter ardores tentatio-

num tp̄s eſt colligendi futurorū merita præmiorum. Dies vero iudicij, hyemis ſimilatur rigoribus: quia tunc nulla relinquitur facultas ꝓ vita laborandi, ſed tantū cogitur qſqꝫ de horreo priſcæ actionis quod recondidit ꝓferre. Sed hūc errorem aperte confutat Auguſtinus libro de operibus monachorum ferè per totum. c. xxvj. dicens ſaluatorē p̄dictis verbis non prohibere quanuis ſolicitudinē de tp̄alibus vel acquirendis vel cōſeruandis quantum huius vitæ neceſſitati ſatis eſt, ſed vt non iſta intueātur hoīes, & propter iſta faciant quicquid in euāgelij præconio facere iubent: hoc eſt ſuperfluam & illicitam ſolicitudinem prohibet. Redditur aūt horū ſolicitudo tribus modis illicita. Vno modo ex parte timoris ſuperflui illa perdendi, qn̄ videlicet aliquis timet ne faciendo quod debet, neceſſaria ſibi deficiāt: & ideo illud ad quod obligatur, agere omittit, quia tepide agit. Secūdo modo fit illicita ꝓpter nimium ſtudiū adhibitum in comparandis aut conſeruandis tp̄alibus: vtputa qn̄ ſolicitudinem circa ſpūalia & ſalutaria adhibendā omittit aut negligit propter ſtudiū ad tp̄alia adhibitū, aut ſi eo tp̄e de illis fit ſolicitus quo vacare debet & intentus eſſe ſpiritualibus. Tertio modo quādo quis temporalia ſic amat, & de illis ſolicitus eſt. ꝙ propter hæc deo principaliter ſeruit, & eius mādata facit: quod certe illicitum & peccaminoſum eſt: dicente Bernardo de diligendo deo. Etſi ſine præmio non diligitur deus: ſine tamen præmij intuitu diligēdus eſt. Et Auguſtinus de vera innocētia propoſitione. xx. dicit. Hoc affectu & deſiderio colendus eſt deus: vt ſui cultus ipſe ſit merces. Nam qui deū colit vt aliud magis ꝙ̄ ipſum promereatur: non deum colit, ſed illud quod aſſequi concupiſcit.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

QVare quidam propter virtutem & ſapientiā adipiſcendas diuitias abijciunt, cum ſapiens dicat Eccl'ſ. vij. vtiliorem eſſe ſapiētiam cū diuitijs, & magis prodeſſe videntibus ſolē? Pro reſolutione huius quæſtionis pono aliquas ꝓ

poſitiões. Prima eſt. Sapiētia & virtus pſtātiores ſunt & magis optādæ atq; eligēdæ q̃ diuitiæ. Probat: q̄a ſunt bona animi atq; interna: diuitiæ externa ſunt bona. Verū (vt inquit Ariſtoteles. j. Ethic. li.) bona animi principaliſſima ſūt & maxime bona. Ideo ibidē & in. x. Ethic. ponit in operatione quæ eſt ſecundū virtutē & ſecūdū ſapientiā, cōſiſtere humanā fœlicitatē. Secūdo patet idē Prouerb. viij. vbi dicitur: Melior eſt ſapiētia cunctis opibus p̄cioſiſſimis: & omne deſiderabile ei non poteſt comparari. Et infra loquens ſapientia inquit: Melior eſt fructus meus auro & lapide p̄cioſo, & genimina mea argēto electo. Secūda ꝓpoſitio eſt. Ad p̄clara opera virtutis & ſapiētiæ exercenda multū cōferūt diuitiæ patet ex Philoſopho. j. Ethi. dicēte: Impoſſibile eſt aut certe nō facile præclara ab eo agi cui deſunt facultates. Multa em̄ p amicos, & diuitias, p ciuilē potētiā, quaſi p inſtrumēta q̄dā fiūt. Et Hiero. tractās illud ſapiētis in q̄ſtione poſitū: vtilior eſt ſapiētia &c. dicit. Maioris eſt gloriæ ſapiens cū diuitijs, q̃ tantū ſapiens. Qui ſapiens eſt & nō diues: poteſt quidē docere qđ bonū eſt: ſed interdū nō p̄ōt præſtare quod petitur. Hinc dn̄s Salomoni ſolā poſtulanti ſapiētiam nō ſolū ſapientiam, ſed & ampliſſimas cōceſſit diuitias. iij. Regū. iij. Tertia ꝓpoſitio eſt. Acquiſitio diuitiarū ſæpenumero impedimēto eſt acquiſitioni ſapientiæ & virtutis. Veritas huius ꝓpoſitionis patet. Acquiſitio diuitiarū regulariter multas et graues habet ſolicitudines annexas, animiq; diſtractiōes & inquietudines. Sapiētiæ vero ac virtutis acqſitio animū requirit liberū, ſoli veritatis cōtēplatiōi intentū: igit̄ &c. Prima huius ſyllogiſſimi ꝓpoſitio patet ex parabo Saluatoris. Mat. xiij. vbi in expoſitione illius Saluator ſolicitudinē ſeculi & diuitiarū cōparat ſpinis ſuffocātibus ſemen: hoc eſt verbū dei, quod eſt veræ ſapientiæ verbū. Hinc Eccl's. ij. dicit Sapiens: Peccatori dedit deus afflictionem & curam ſuperfluam, vt addat & congreget & tradat ei qui placuit deo. innuens ſolicitudinem & curam acquirendi tēporales diuitias non pertinere ad eū qui ſapientiæ & virtutibus acquirendis dat operam. Secunda propoſitio patet ex

Philoſopho

Philoſopho.vij.Phyſico.vbi dicit:in quieſcendo & ſedendo anima fit ſciens & prudens.Et in ꝓlogo Metaphyſicæ inquit ꝙ ſuprema ſapientia inquiri cœpit omnibus exiſtentibus quæ ſunt ad vitam & eruditionem neceſſaria.Ex his ſequitur quarta propoſitio reſponſiua ad quæſtionem. Quādo acquiſitio atq; poſſeſſio diuitiarum impedimentū præſtant acquiſitioni & poſſeſſioni virtutis & ſapiētiæ:recte facit rerum verus ac iuſtus æſtimator qui ꝓpter virtutem & ſapientiam habendas atq; ſeruandas,diuitias abijcit ac contemnit.Quando autem nullum impedimentū afferunt perfectioni virtutis & ſapientiæ,ſtultum eſt illas abijcere ac cōtemnere:niſi ſaltem hoc fiat propter altiorem finem conſequendum:quem Chriſtus Mat.xix.cōſuluit adoleſcēti,Vade,vende omnia quæ habes,& da pauperibus. Prima pars huius propoſitionis patet ex prima propoſitione.Recte enī & iuſte facit qui propter maius bonum contēnit & abijcit minus bonum quādo vtrunq; aſſequi nequit. Secunda pars ſequitur ex ſecunda propoſitione:in quo caſu veritatem habet allegatum verbum ſapientis Eccl's.vij.

Tertia Quodlibetica quæſtio eiuſdem.

VTRVM LEGE CHARItatis obligemur proximum etiā nolentē ab oppreſſiōe,infamia vel morte liberare,quāuis id efficere non poſſimus ſine noſtro damno aut periculo? Pro deciſiōe huius quæſtionis ponentur tres articuli.Primus,an cōtra charitatis legem peccet qui pro viribus a proximo damna rerum famæ aut corporis non prohibet? Secundus erit, an illud charitatis officium obligemur ꝓximo inuito ſeu nolenti exhibere, Tertius,an etiā ad illud obligemur dum nobis vel rerum vel corporis periculum imminet.Pro deductione primi articuli argumētor ad partem negatiuam tribus medijs.Primum eſt:nullus aſtringitur propriam iniuriā repellere:ergo nec iniuriā proximi

tenet cõſeqñtia: qa nemo tenet lege charitatis magis dilige re ꝓximũ ꝙ ſeipſum: vt aperte declarat magiſter diſt. xxiij. de ordine diligendorũ ex charitate, diſſerens. Antecedens patet: qa põt quis amplecti conſiliũ Saluatoris Mat. v. ſcriptũ Ego aũt dico vobis, nõ reſiſtere malo: ſed ſi qs te ꝑcuſſerit in dexterã maxillam tuã, præbe ei, & alterã &c. Et apſus ad Rom. xij. Nõ voſmetipſos defendentes chariſſimi: ſed date locũ iræ. Secundo argumentor ad idẽ. Si nõ põt ſubueniri alteri, niſi alter lædatur: cõmodius eſt neutrũ iuuari, ꝙ alterũ grauari: vt habet textus Amb. xiiij. q. v. c. deniq. Sed regulariter nõ poteſt à ꝓximo ſeu ſocio repelli iniuria niſi iniuriãs lædat: igitur ad eã repellendã non ſumus lege charitatis obligati. Minor patet: qa ad minus lædit iniurians in honore, cũ repellens iniuriã oſtendat facto ipſum iniuſte agere. Tertio oſtẽdo id nũꝙ licere ſaltẽ priuatæ perſonæ occidẽdo aut mutilando iniuriantẽ, ex Auguſtino ad Publicolã. & ponit xxiij. q. v. de occidẽdis. vbi dicit, De occidẽdis hoĩbus ne ab eis quiſꝙ occidat, nõ mihi placet cõſiliũ, niſi forte ſit miles aut publica functione teneat vt non ꝓ ſe hoc faciat, ſed pro alijs, vel ꝓ ciuitate vbi etiã ipſe eſt, legitima accepta ꝑtãte ſi ei9 cõgruit ꝑſonæ. Pro veritate ꝑtis affirmatiuæ argumẽtor ex Amb. li. offi. dicẽte: Nõ inferẽda, ſed depellẽda iniuria lex virtutis eſt. Qui em̃ nõ repellit iniuriã à ſocio ſi põt: tã ĩ vitio eſt ꝙ ille q facit. Hic ſctũs Moyſes pri9 orſus ẽ tẽtamẽta ĩbecillis fortitudinis. Nã cũ vidiſſet Hebrǽũ ab Aegyptio iniuriã accipiẽtẽ, defendit, ita vt Aegyptiũ ꝓſterneret, & in arena abſcõderet. xxiij. q. iij. non iferẽda. Et Symmachus papa, Mortẽ infligere ꝓbatur qui hãc cum põt non excludit. lxxxiij. diſt. in principio. ¶ Quãtum ad materiã huius articuli variæ & multũ confuſæ atq; perplexæ inueniunt opiniones doctorum. Nam (vt dicit gloſſ. in ſumma. xxiij. q. ſ.) quidam dicunt nulli licere vim repellere repercutiẽdo. Alij dicunt laicis id eſſe licitum, nõ clericis. Alij vero aſſerunt clericis licere, dicentes (ſicut refert gloſſ. eadem cauſa. q. viij. in ſumma) ꝙ clerici poſſunt vti armis non modo pro defenſione, vt clypeo, lorica, & ſimilibus, ſed etiam armis impugna

totiſs ad ſui defenſionē,nō ad aliorū ꝓtectionē, dū tū illud incontinenti fiat,& ꝓ ſe tantū,nō pro aliĳs.& in neceſſitate ineuitabili:vt extra de homicidio.c.ĳ.ſed ſi aliàs poſſunt eua dere,nō ſumāt arma.extra de homici.ſuſcepimus.Gratianus dicta cā.q.viĳ.§.his ita reſpondet.determinat ꝙ ſacerdotes ꝓpria manu arma arripere nō debent,ſed alios ad arripien dū hortari poſſunt ad oppreſſorū defenſionē,& inimicorū dei expugnationē.Cuius opinionis fuit Thom.ĳ.ĳ.q.xl.art. ĳ.accipiens fundamentū ex illo verbo Saluatoris qđ Matth. xxvj.in pſona eccleſiaſticorū dixit dominus Petro:Cōuerte gladiū tuū in vaginā.Vnde in corpore q̄ſtionis reſoluendo dicit:Ad bonū ſocietatis humanæ plura ſunt neceſſaria: diuerſa vero à diuerſis melius & expeditius quā ab vno p aguntur:vt patet p Philoſophum in libris Politicorū.Hic l.cōſulta diualia.C.de teſta.ait.Abſurdū eſt ſi ꝓmiſcuis acti bus rerum turbent officia:&vni creditū,alius ſubtrahat,ac p̄cipue clericis,quibus opprobriū eſt ſi peritos ſe velint diſceptationum eſſe forenſium.Bellica autē exercitia (vt dicit idē doctor)maxime repugnant illis officĳs quibus epiſcopi & clerici aſſcribunt,ꝓpter duo.Primū qa bellica exercitia maximas inquietudines habēt,diſtrahentes animū à cōtem platione diuinorū,& orationibus ꝓ populo faciendis: quæ ad eccleſiaſticarū perſonarū officiū ꝑtinēt.Hinc Amb. Nō pila q̄runt ferrea nō arma Chriſti milites.coactus repugnare nō noui:ſed dolor,fletus,orationes,lachrymæ fuerunt mihi arma aduerſus milites.talia eñ ſunt munimenta ſacerdotis.aliter nec debeo nec poſſum reſiſtere.xxiĳ.q.viĳ.c.nō pila.¶Secundum propter qđ bellica exercitia incōpatibilia ſunt officio clericorum,eſt,ꝙ omnes clericorum ordines ordinantur ad altaris miniſterium:ſub cuius ſacramento paſſio Chriſti repręſentatur, ſecundū illud.j.ad Corin.xj.Quotieſcunque manducabitis panem hunc,& calicem bibetis, mortem domini annunciabitis donec veniat.Et ideo eis nō competit occidere vel effundere ſanguinem , ſed magis paratos eſſe ad ꝓpriĳ ſanguinis effuſionē pro Chriſto : vt imitentur opere quod gerunt miniſterio.Sed hæc opinio gene

raliter intellecta pro omni caſu q pōt ſecundū curſum humanarū rerū accidere,nō vr̄ vera:ſicuti ex ſequētibus patebit.Itaq̧ ꝓ deciſione materię huius articuli p̄mitto duo p̄ambula. Primū eſt,ſicut dicit diſt.v.decretorū, ius naturale inter oīa primatū obtinet tēpore & dignitate. cœpit em̄ ab exordio rōnalis naturæ.qđ nec variat tēpore, ſed imutabile ꝑmanet,p̄ſertim quātū ad prima eius principia & cōcluſiones imediate ex illis ſequētes,q̄ nulla humana vel diuina lege vel ordinatiōe imutari poſſunt. Naturalia em̄ iura quæ apud oēs gētes peræq̄ obſeruant,diuina quadā ꝓuidētia cōſtituta,ſemꝑ firma atq̧ imutabilia ꝑmanēt. Ea vero q̄ ipſa quęq̧ ciuitas ſibi cōſtituit,ſæpe mutari ſolēt vel tacito conſenſu populi,vl̄ alia poſtea lege lata inſti.de iure natu.gētiū & ciuili.§.ſed naturalia. Ad ius aūt naturale ꝑtinet defenſio cū moderamine inculpatę tutelę:vt patet in decretis diſt.j.c. ius naturale.vbi inter cætera ad hoc ius ꝑtinētia ponit violentiæ ꝑ vi repulſio.& idem habet in l. vt vim.ff.de iuſtitia & iure.& i.j.cap.ſi vero.de ſentē.excōica.dicit ꝙ vi vi repellere oēs leges oiaq̧ iura ꝑmittūt.Secundū pręambulū eſt.Ea charitate tenemur erga ꝓximos eſſe etiā inimicos,ꝙ ſi vires nobis ſuppetāt,eorū damna prohibere debemus. hoc patet Exo.xxiiȷ.vbi p̄ceptū habemus: Si occurreris boui inimici tui aut aſino errāti,reduc ad eū.Itē ſi videris aſinū odientis te iacere ſub onere,nō ꝑtranſibis,ſed ſubleuabis cum eo. & Deute.xxiȷ.Nō videbis bouē fratris tui aut ouē errantē, & p̄teribis:ſed reduces fratri tuo.etiā ſi nō eſt ꝓpinquus frater tuus,nec noſti eū,duces in dominū tuā:& erūt apud te quā q̄rat ea frater tuus,& recipiat.ſimiliter facies de aſino, & de veſtimēto,& de oī re fratris tui q̄ perierit. ſi inueneris eā, ne negligas quaſi alienā &c.Noīe autē fratris ſeu ꝓpinq inimicū etiā cōprehendi,nulli ſacrarum literarū perito dubiū eſt: ſicuti aperte ꝓbat Auguſtinus.j.de doctrina chriſtiana.His præmiſſis tanq̄ ex ipſis ſequētes pono aliquas propoſitiones.Prima eſt.Cuiq̧ licet,nō ſolū laico, verū etiā clerico, vi vi repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ. Patet veritas huius propoſitionis ex primo preambulo,item ex.c.dilecto,

de ſenten.excõmunic.i.vſ.vbi dicit:Cũ omnes legesomniaq; iura vim vi repellere,cunctiſq; ſeſe defenſare pmittant,licuit vtiq; ipſi decano ſi prædictus balliuus eũ bonis ſuis mundanis iniurioſe ſpoliare, vel ea violenter occupare pſumpſerit: cõtra illius violẽtã iniuriã ſe tueri.Sed p itellectu vltimę partis huius ppoſitionis aduertendũ eſt q; nõ eſt inculpata tutela ſi ſcandalũ puſillis afferat, vel ſi modũ iuſtę defenſionis excedat.Primũ oſtendo,qa lege charitatis obligat̃ qſq; potius quęlibet tormẽta & mala ſubire q̃ pximum ſcãdalizare,iuxta doctrinã Saluatoris Matthęi.xviij.Qui ſcãdalizauerit vnũ ex puſillis iſtis q in me credũt,expedit ei vt ſuſpẽdatũr mola aſinaria in collo eius,& demergat̃ i pfundũ maris. Et apoſtolus.j.ad Corin.viij.tractans quomodo licet idolothytis veſci,limitando ſubiũgit: Videte ne forte hæc licẽtia veſtra offendiculũ fiat ĩfirmis. Si enim qs viderit eũ q habet ſcientiã,in idolio recumbentẽ:nonne cõſcientia eius,cũ ſit infirma,ædificabit̃ ad mãducãdũ idolothyta, & peribit infirmus in tua cõſcientia frater, ppter quem Chriſtus mortuus eſt?Sic autẽ peccãtes ĩ fratres,& pcutientes eorũ cõſcientiã infirmam,in Chriſtum peccatis.Quapropter ſi eſca ſcandaliſet fratrẽ meum,nõ mãducabo carnes in æternum, ne fratrẽ meũ ſcandalizem.Hinc Eleazarus vir ætate puectus potius elegit glorioſam mortẽ,q̃ ſimulare ſe comedere de ſacrificij carnibus iuxta regis imperium. Nã cũ qdam iniqua miſeratione moti carnes illi attuliſſent qbusviro Iudęo veſci licitũ erat,vt ſic ſimularetur comediſſe de ſacrificij carnib9, dixit: Non eñ ætati noſtrę dignũ eſt fingere,vt multi adoleſcẽtes arbitrantes Eleazarũ.xc. annorũ trãſiſſe ad vitã alienigenarum,& ipſi ppter meam ſimulationem & ppter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiãtur, & per hoc maculam atq; execrationẽ meę ſenectuti conquiram.ij.Macca.vj.Pro intellectu ſecundę, vt appareat non eſſe inculpata tutela ſi modus iuſtæ defenſionis excedatur: videndum eſt quid ſit moderamen inculpatæ tutelæ, ſeu modus iuſtę defenſionis. Panormi.in.c.olim.ſ.de reſti.ſpo.dicit de hoc non poſſe dari certam regulam,ſed q; bon9 iudex arbitrari habeat vtrum

vi repellens iniuriã ſteterit in limitibus merę defenſiõis, an modũ exceſſerit,conſiderãdo qualitatẽ perſonarũ,& actuũ veriſimilẽ timorẽ imminentẽ.Pro informãdo aũt boni iudicis arbitrio dicit idẽ Panor.poſt plures alios doct.eſſe aduertendũ ꝙ aut vis inferẽ pſonis,aut rebus. Primo caſu anteꝗ̃ ꝗs pcutiaẽ põt incõtinẽti inuadentẽ pcutere ad effectũ euitandi pcuſſionẽ ſeu iniuriã:& tũc dicĩ potius repellere iniuriã ꝗ̃ inferre.ſed ſi iniuria iã facta eſt pſonæ, nõ eſt licitũ repercutere etiã incontinẽti:qa nõ eſſet defenſio,ſed vindicta, ꝗ̃ nõ eſt pmiſſa priuatis pſonis,ſed iudici:vt.l.nõ eſt ſingulis.ff.de reg.iu.& hoc verũ,niſi timeaẽ geminata pcuſſio.Ex quo ſequiẽ ꝙ pcuſſus nõ debet inſeq pcuſſorẽ cũ amplius nolit pcutere:tñ ſi de facto inſequiẽ,& eũ vulnerat,nõ debet puniri vt doloſus,ſed vt culpabilis:qa incõſultus calor vicio calũniæ caret.ij.q.iij.c.ſi quẽ pœnituerit.§.notandũ.Si vero vis inferẽ rebus,debet repelli incontinẽti.i.ꝗ̃ primũ poterit,licet iniuria ſit facta,qa illa nõ eſt vindicta,ſed potius ꝗ̃dã defenſio.Sed dimiſſis multis & varijs doctorũ ſentẽtijs ꝗ hãc materiã ꝗ̃ pplexã & intricatiſſimã faciũt,dico inculpatã tutelã & moderamẽ iuſtę defenſionis eſſe qñ nil vltra ad repellendũ vel defendendũ adhibeẽ ꝗ̃ veriſimiliter ad violẽtiæ ſeu iniuriæ illatæ ꝓhibitionẽ ſufficit.Quòd ſi vltra procediẽ,ad vindictã ſeu inuaſionẽ accedit. Dico veriſimiliter. qa in incertis & dubijs vti oportet cõiecturis & veriſimilitudinibus.Quãuis em̃ minus ꝗ̃ qđ fit,ſit neceſſariũ ad defenſionẽ:ſi tñ iniuriã repellens modereẽ actũ ſecundũ id qđ veriſimiliter apparet neceſſariũ ad defenſionẽ,excuſaẽ à culpa nõ ſolũ ciuili ſeu in foro cõtentioſo,verum etiã à peccato in foro conſcientiæ:quia debitum ordinẽ virtutis ſeruat, neꝗ̃ etiã ab ea diligentia quã quiſꝗ̃ diligentiſſimus eiuſdẽ ꝓfeſſionis & cõditionis adhibiturus eſſet,recedit: qđ requiriẽ vt culpæ leuiſſimæ argui nõ poſſit.Sed qm̃ ſermones vniuerſaliores de actibus ſunt magis inanes, quatuor pticulatius ingrẽda decreui.Primũ,ſi ad defenſionẽ ſeu cõſeruationẽ vitę neceſſaria ſit inuadentis occiſio,an licet ĩuadentẽ iniurioſe occidere. Secundũ,an etiã licet inuadentem occide-

re ſi hoc appareat neceſſariũ ꝓ cõſeruatiõe mẽbri, videlicet pedis aut brachij. Tertiũ an hoc etiã ſit licitũ ꝓ cõſeruatione honoris aut famę. Quartũ, vtrũ ꝓ tuendis fortunę bonis peccatũ ſit iuadentẽ ſeu ea auferre volentẽ occidere, aut mutilare. Pro primi abſolutione pono aliquas ꝓpoſitiones. Prima eſt. Dum qs vel ſe vel ꝓximũ ĩ hãc neceſſitatem incidiſſe viderit, ꝙ niſi inuadẽs occidat, ipſe vł ꝓxim9 iniurioſam mortẽ euadere nõ poterit: licitũ eſt nõ ſolũ laico, verũ etiam clerico & ſacerdoti ꝓ ſua vł ꝓximi vita ſeruãda occidere inuadentẽ. Veritas huius ꝓpoſitionis patet ex textu. Amb. allegato poſt oppoſitũ. patet etiã ex. c. qa te. l. diſt. vbi Stephanus papa ſcribẽs cuidã epiſcopo dicit: Quia te quaſi obnoxiũ iudicas eo ꝙ à Sarracenis captus hoĩes interfeciſſe videris, bene facis: ſed qm̃ nõ tua ſpõte id feciſſe cognoſceris, inde canonice nullo modo iudicaris. Dico notãter de vi iiurioſa, qa vim quæ iure inferẽ ab habẽte poteſtatẽ, et ſi fugiẽdo aut alio modo ſimili fortaſſis liceat vitare: nõ tñ licet hmõi vim ĩferẽti reſiſtere eũ lędẽdo aũt quouis modo nocumẽtũ iferẽdo, vt pulchre declarat doctor ſanct9. ij. ij. q. lxix. arti. vlt. Etiã ſecũdũ doctores ea eſt differẽtia ĩter eũ q occidit ſui inuaſorẽ, & iuaſorẽ ꝓximi: ꝙ occidens ſui inuaſorẽ ſecũdũ caſum dictę ꝓpoſitiõis excuſat ab irregularitate: ſed ꝓ ꝓximi vita cõſeruãda occidẽs inuaſorẽ, fit irregularis: qđ vtrũ verũ ſit, nũc indiſcuſſum relinquo. Primũ patet ex cle. vnica de homici. vbi dicit: Si furioſus aut infans ſeu dormiens hoĩem mutilet aut occidat, nullã ex hoc irregularitatẽ icurrit. Et idẽ de illo cẽſemus q mortẽ aliter vitare nõ valẽs, ſuũ occidit vł mutilat iuaſorẽ. Sed cõtra hãc ꝓpoſitionẽ videnẽ eſſe aliquæ pręgnantes obiectiões. Prima ẽ ex. c. de his clericis. l. diſt. vbi Nicola9 papa ſic dicit, De his clericis ꝓ qbus cõſuluiſtis. ſ. q ſe defendendo paganũ occiderũt: ſi poſtea ꝑ pœnitentiam emendati poſſint ad gradum priſtinum redire. aut ad altiorem aſcendere: ſcito nos nullam occaſionem dare, nec vllam tribuere eis licentiam quemlibet hominum quolibet modo occidendi. Ex quo apparet non licere alicui pro ſui defenſione alium occidere. Secunda obiectio eſt ex cap. interfeci-

ſti.de homi.§.ſi autē.vbi dicit textus:Si aūt ſine odij medi-tationē te tuaq; liberādo,hmōi diaboli mēbra interfeciſti(loquitur de furibus & latronibus)ſecundū indulgentiā dico, ꝓpter imaginē dei ſi aliqd ieiunare volueris,bonū eſt tibi, & eleemoſynā fac largiter.Si pſbyter eadē fecerit,nō deponatūr:tñ quādiu viuit pœnitentiā agat.ſed pœnitētia nō imponit alicui niſi ꝓpter pctm̄.ergo ſaltē nō videt licitū pſbytero ꝓ ſui defenſione aliū occidere.Tertio cōtra hanc ꝓpoſitionē videt eſſe manifeſta Auguſtini ſententia primo de libero arbitrio.c.v.vbi loquēs de lege quæ concedit viatori poteſtatē occidēdi latronē,ne ab eo ipſe occidatur, vel viro, aut fœminæ vt violēter irruētem ſtupratorē ante illatū ſtuprū ſi poſſit interimat:qui hoīes inculpata lege q̄uo inculpati queāt eſſe,dicit ſe non videre.Non em̄ lex cogit eos occidere;ſed relinquit in poteſtate.ſubdit:Q̄uo em̄ apud diuinā prudētiā ſunt iſti à pctō liberi,qui pro his rebus quas cōtemni oportet,humana cæde polluti ſunt? Ad idem etiam eſt eiūs ſententia in ca.de occidēdis.vt patet in tertia ratione ante oppoſitū.Cōfirmatur ꝑ Ambro.iij.libro officiorū cap.iiij.vbi reſpōdens quorundam quæſtionis:Si ſapiēs in naufragio poſitus inſipienti naufrago tabulam extorquere poſſit,an debeat,dicit:Mihi quidē etſi præſtabilius cōi videatur vſui ſapientē de naufragio quā inſipientē euadere:tamen non videt ꝙ vir chriſtianus & iuſtus & ſapiens quęre ſibi vitā aliena morte debeat,vtpote qui etiā ſi in latronē armatū icidat,ferientē referire nō poſſit:ne dū ſalutē defendit,pietatem cōtaminet.Hinc apoſtolus.j.ad Tim.iij.& ad Titū.j.dicit:Oportet epiſcopū nō eſſe iracundū,nō percuſſorē &c.Ad primā obiectionē dico cum glo.illius ca.ſuper verbo defendo,ꝙ textus loquitur in caſu quo quis ſe defendēs icaute,& ſine moderamine iculpatæ tutelæ aliū occidit, nō quādo ſeruato hoc moderamine & in neceſſitate ineuitabili.Ad ſecūdam dico cum ſecundo intellectu quem dat Panor.ad clauſulam textus dicti capituli allegatam,quòd tali ſacerdoti imponitur pœnitentia nō quia peccauerat ſe & ſua liberans latronem occidendo:ſed imponitur ei pœni-

tentia ad cautelam ꝓpter aliorū ſcādalū vitandū,aut ſi forte aliquid vltiōis aut vindictæ admixtū fuiſſet in hmōi defenſione: ne diſciplina eccleſiæ in opinione vulgi videat̄ deſeri:ſicut in ſimili dicit gl.fi.in.c.in lectū xxxiiij.q.ij.Ad tertiā rn̄det doctor ſanctus.ij.ij.q.xliij. arti.vij.ꝙ ſententia Auguſtini intelligit̄ eo caſu quo qs ꝓ ſui defenſione intendit occidere hoīem.Noſtra aūt deciſio qn̄ ſolū intēdit ſui defenſionē.ad quā forte veriſimiliter ſequet̄ mors quā ipſe nō intendit:ſicut medicus dās forte medicinā neceſſariā in caſu ad curā,quæ fortaſſis mortē accelerat.Aliter(ſaluo meliore iudicio)ad auctoritates Auguſtini & Ambroſij rn̄deo ꝙ veritatē habēt qn̄ iniuſte īuaſus ꝓbabili cōiectura ſcit aut ſperat (vt de cōi lege ſciri pōt)ꝙ ſit in ſtatu gratiæ & ſalutis & inuaſor in mortali pc̄ō tūc em̄ debet ex charitate poti9 mortē patiēter ferre,ꝙ̄ ꝓximo in ſtatu dānationis exiſtēti auferre tēpus pœnitēdi.ſecus cū ſibi timet,aut fortaſſis ſcit ſe nō eſſe in ſtatu ſalutis: quo caſu pietatem non contaminat ſi vtriuſꝗ ſaluti ſpirituali cōſulere nō valēs,primū ſibi cōſulat.Vn̄ ꝓ maiore declaratiōe pono hāc aliā ꝓpoſitionē.Quā uis in caſu p̄cedētis ꝓpoſitionis poſſit qs ꝓ ſui defenſiōe inuaſorē occidere:tn̄ ad hoc faciēdū nō obligat̄, imò meritoriū eſt nō repugnare mortē inferēti:& vt dixi,ſciēs ꝓbabiliter ſe in ſtatu ſalutis,ad hoc obligat̄ magis ꝙ̄ inuadentē accidere q iniurioſe inuadēs mortaliter peccat,& ideo in ſtatu dānationis eſt.ꝓbat̄:Null9 ſequēs cōſiliū Chriſti peccat imò mai9 qddā adipiſcit̄.xiiij.q.ſ.qſquis,ſed cōſiliū Chriſti eſt de iniurijs & dānis proprijs patiēter ferēdis: ergo mortem iniurioſam patiēter tolerare eſt meritoriū. Minor patet Mat.v.Ego aūt dico vobis,nō reſiſtere malo. Sup quo verbo dicit gl.Malū tēporale dicit:qđ tribus modis fit,cruciatu corporū,dāno rerū,angarijs operū. Tria ponit ſaluator ī textu:qa in numero notat̄ pfectio:vt q hoc īpleuerit, videlicet hæc māſuete & patiēter ferēs:pfectā iuſtitiā ſe habere nouerit.Cōfirmat̄ per expreſſam Hiero.ſentētiā in ca. nō eſt noſtrū.xxiij.q.v.ſic dicētis:Nō eſt noſtrū mortē arripere:ſed illatā ab alijs libēter accipere.Vnde & in pſecutio-

nib9 nõ licet mihi ꝓpria perire manu:ſed ꝑcutiēti colla ſub mittere.Et Aug.in epl'a,cxxvij.dicit de mãſuetudine eccleſiaſticorũ hoc eſſe.vt poti9 eligãt à ſceleratis hoibus occidi, quã eos occidēdos iudicibus ingerãt.Hinc Anto.iij.parte ſummæ.tit.iiij.ante.§.fi.dicit poſt Tho.ꝙ licet qs poſſit ꝓ ſuæ vitæ defenſiõe iuaſorē occidere:nullus tñ ad hoc tenet̃: ſed maioris ꝑfectionis eſſet ſi potius ꝑmitteret ſe occidi qñ aliter euadere nequit.Tertia ꝓpoſitio. Quantum ad defenſionē ꝓximi cæteris paribus in arbitrio defendētis eſt inuaſum iniuſte defendere,aut ſinere eũ occidi qñ defendi nõ põt niſi inuaſor occidat̃.Probat̃:qa cæteris parib9 æquè obligatur potēs defendere,ſaluti vtriuſqꝫ cõſulere:ergo põt vt libet ſinere inuaſum occidi,aut cũ iniuria inuadentē occidere. Dico notãter cæteris parib9:qa poſſet q inuadit iniuſte,eſſe tam vtilis & neceſſari9 eccleſiæ,vt potēs eũ defendere obligaret̃ ꝓ eius liberatiõe poti9 morte ſubire,ꝙ̃ eũ ĩdefenſum relinquere:quõ Priſca & Aquila ſuppoſuerũt ſuas ceruices ꝓ anima Pauli:vt habet̃ ad Rom.vlti.Etiã ſi inuaſus ſit pater aut filius,obligamur eũ defendere à morte,etiã interficiēdo inuaſorē.Dico etiã notãter qñ defendi nõ põt &c. qa ſi inuaſus iniurioſe aut quæſit9 ad mortē poſſit ſine occiſione inuaſoris defendi:obligamur illũ quouis mõ licito liberare, ſecũdũ illud Sapiētis Prouer.xxiiij.Erue eos q ducuntur ad mortē:& q ducunt̃ ad interitũ.liberare ne ceſſes. Sed contra has ꝓpoſitiões,præſertim cõtra ꝑcedentē,vident̃ eſſe aliquę obiectiones fortes. Prima eſt,ſicut patet ex primo præambulo ſuperi9 poſito,ad ius naturale ſpectat ꝓprię vitę cõſeruatio,& illi9 defenſio cũ moderamine inculpatę tutelæ. ſed quæ ſunt iuris naturalis,nũquã licet ꝑterire:cũ illud ius ſimpliciter ſit ĩmutabile:ergo nunquã licet ſinere ſe occidi vbi qs põt mortē ſine pctõ euadere.Secũda obiectio.Nemo poteſt ꝓ ſalute vitæ alteri9 mēbrũ ſui corporis exponere:ergo nec totũ corpus:& ꝑ cõſequēs nec vitã. Añs patet:quia nemo videt̃ dñs mēbrorũ ſuorũ.l.liber hõ.ff.ad legē Aquiliã Cõfirmatur ꝑ apoſt.ad Gala.iiij.dicētē.Teſtimoniũ enĩ phibeo vobis qa ſi fieri poſſet,oculos veſtros eruiſſetis,& de

diſſetis mihi.vbi gl.ſup verbo ſi fieri poſſet,inquit:Nō pōt fieri qđ iuſte nō ſit.Tertia obiectio. Famā negligēs cū eam ſeruare pōt,peccat in ſe & in ꝓximos.ergo multo magis vi tā negligēs.Tenet cōſequētia:qa vita corporis eſt ꝑferenda famę.Aña patet ex cap.nō ſunt audiēdi.xſ.q.iij.vbi dicit Au guſti.ꝙ fama ſeu exiſtimatio hoīm nō ſolū īpudenter,ſed ēt crudeliter cōtēnit.Quarta:Si dicta ꝓpoſitio eſſet vera,ſeq̄ reē ꝙ q iuraſſet redire ad carcerē iniurioſum ex quo ſibi im minet periculū mortis,tenereē ad illū redire.ſed hoc videtur falſum.& cōtra cōmunē doctorū ſentētiā:ergo &c.Sequela tenet:qa oē iuramentū eſt obligatoriū & ſeruādū qđ ſeruari pōt ſine interitu ſalutis æternę:vt patet ex.c.ſi vero. de iure iuran.Quinta ratio talis eſt:ꝑmittēs ſe occidi. videē tentare deū ꝑiculo dānationis ſe exponēs:qđ nūquā licet. ergo &c. Sexta ratio eſt cōtra tertiā ꝓpoſitionē nūc poſitā.Iniurioſe aliū inuadens cōmittit manifeſtū facinus. ergo nūquā eſt in arbitrio eius q pōt defendere.ſinere inuaſum occidi,aut oc cidere inuadentē:ſed teneē inuadēti reſiſtere.Tenet cōſequē tia:quia nō caret vitio ſocietatis occultę q manifeſto facino ri deſinit obuiare.lxxxiij.diſt.erro.Et in cap. quātæ. de ſentē. excō.dicit papa:Eos interpretamur peccantibus fauere,qui cū poſſunt manifeſto facinori deſinunt obuiare.Ad primā iſtarū obiectionū dico ꝙ duobus modis aliqua pertinēt ad ius naturale.Vno mō qa ſunt in ꝑcepto vel in ꝓhibitiōe iu ris naturæ.Alio modo qa ſunt iure naturæ ſic ꝑmiſſa & cō ceſſa,ꝙ nūquā alicui inuito niſi ob aliqua demerita ꝓhiberi poſſunt,ſed ferme ſemꝑ ęquitatē cōtinēt, aut ſaltē iniquita tē excludunt:quomodo cōtrahere matrimoniū iure naturæ cuiq; potenti eſt conceſſum:tamen nō cōtrahere nō eſt pec catū,imò melius iuxta doctrinā apoſt.j.ad Corin.vij. Solu tus es ab vxore,noli quęrere vxorē. Modo vim vi repellere eſt de iure naturæ. Hoc ſecūdo modo,nō primo,ad ſecundā obiectionē nego antecedēs.Ad ꝓbationē dico ꝙ verum eſt neminē eē dñm mēbrorū ſuorū quo ad hoc ꝙ poſſit ea à ſe abdicare amputādo,aut ꝓcurādo eorum amputationē,ſeū negligētia aut incuria ſinendo ea perire:vtiq; tñ quo ad hoc

poteſtatē habet vt poſſit patienter tolerare iniurioſam illo-
rū ablationē:ſicut ꝑpter nulla demerita licitū eſt alicui vt
ſibi mortē infligat:attamē pōt:tolerare & debet vt ei à iudi
ce ſcd̄m ordinē iuris infligat. Ad tertiā dico ad añcedēs ꝙ i
caſu contēnere famā ꝓ bono virtutis nō ſolū licet,ſed meri
toriū & laudabile eſt. Hic Seneca ep̄la.lxxxi. Nemo vr̄ mi-
hi plūs æſtimare virtutē,nemo magis illi eſſe deuot9,ꝙ q
famā boni viri ꝑdidit,ne cōſciētiā ꝑderet. Et Aug. ad Secū-
dinū manichæū. Sēti de Auguſtino qcqd volueris:ſola me
in oculis dei cōſcientia nō accuſet.xi.q.iij.ſenti. Attñ ſine cā
ꝓdigere famā nō licet:quo caſu intelligit̄ verbū Auguſtini
in dicto ca. nō ſunt audiēdi. Sic etiā ſine cā ꝑmittere ſe occi-
di,magnæ dementiæ eſt.ſecus cū ad exercitiū patientiæ vel
illius exēplū monſtrandum alijs,aut vt inuadēti ſeruet̄ tp̄s
pniæ. Ad quartā rationē admitto ſequelā. Nec valent moti-
ua doctorū aſſerentiū contrariū: quorū vnū tāgit Panor. in
dicto ca. ſi vero. in tertia oppoſitione. Iuramentū qd̄ vergit
in interitū vitæ ꝓximi,nō eſt ſeruādū.xxij.q.iiij.ca.i.cū qua
tuor ſeqnētib9:ergo nec iuramētū qd̄ vergit in detrimētū
ſeu pnicië ꝓpriæ vitæ. Scd̄m motiuū eſt ex glo. in cle. paſto-
ralis. de ſent. & re iudi. dicēte ꝙ ſi captiuus ad pœnā vel pe-
riculū mortis relaxatur iuramēto ſuo mediāte de redeūdo
ad carcerē:ſi mors eſt iniurioſa,nō tenet̄.fundat in textu q
dicit, Qua em̄ rōne aliqs teneret̄ cōſiſtorij talis ſubire iudi-
ciū,& in hoſtiū ſinu reponere,ac ad mortē ꝑ violentā iniu-
riā vltroneū ſe offerre? Ad primū iſtorū dico cōſequentiā
nō valere. Cū enim aliqs ſit magis dn̄s eorū ꝙ ad ſe ꝑtinet,
ꝙ ꝙ ad alios:poteſt licite multa pati,aut ſinere ſibi inferri,
ꝙ ei non licet alteri inferre,aut ſinere inferri. Ad ſecundum
dico ꝙ textus in quo ſe fundat illa gloſſa,nihil facit pro ſua
opinione,ſed ſolū ꝙ ex citatione aut alio vinculo ſacramen
ti in generali præſtito nemo obligatur ſe exponere iniurio-
ſę mortis periculo:quia virtute talis iuramenti non obligat̄
ad quod noluiſſet veriſimiliter ſe obligare ſi in ſpeciali de il
lo præcogitaſſet,iuxta theoricam docto. in cap. veniens. &
in ca. quintaualis. extra de iureiurando. Ad quintā rationē

dico ꝙ periculo dānatiōis nō ſe exponit qui cōfeſſus & ſacra cōione refectus, aut cōtritus de peccatis, vt meritū proprię patientiæ augeat, & alios ad volūtariā tēporalis mali ꝑpeſſionē adhortet, libenter mortē tolerat iniurioſam: imò pie credēdū eſt ꝙ hoc caſu ipa ſui ſanguinis effuſio eū à peccatis expurget ſi opus ſit purgatiōe. Ad ſextā rationē nego cōſequentiā. Ad ꝓbationē dico ꝙ textus illi & ſimiles intelligēdi ſunt qñ quis temere & ſine rationabili cā deſinit facinori obuiare: & maxime qñ dolo hoc omittit, vt Inno. dicit d.c. quantę. Vñ q nō ꝓhibet adulteriū, vt nō ꝑpetret homicidiū: nō propter hoc cenſet̃ fautor adulterij: arg. xxxiij. q. ij. ſi qd verius. Ita q nō prohibet facinus inuadentis, vt eius vitā ſaluet, qñ nō magis tenet̃ ſaluare vitā inuaſi ꝙ̃ inuadētis: nō cenſetur peccare, neq; ei fauere: niſi ei ad inuadendū aliū opē ferret. ¶ Secundo inquirandū eſt an pro tuitiōe mēbri licitū eſt occidere inuadentē volētē iniurioſe brachiū vel pedē aut aliud ſimile mēbrū amputare. Et videt̃ ꝙ nō: qa ſecūdū ordinē charitatis obligamur magis vitā ꝓximi diligere, ꝙ̃ ſalutē particularis mēbri noſtri corporis, ſine quo vita nobis ſeruari pōt. ergo &c. Pro huius ſolutione p̄mitto ꝙ ſi p̄uiderē venientē ad me vt manū vel pedem mihi amputet, in ipſo itinere præcipitandum, ex quo mortem incurret: nō teneor illi occurrere manum amputandam offerendo, ne ſeipſum præcipitet. Similiter ſi tyrannus offerat mihi ꝙ ſi vellim permittere brachium amputari, dimittet liberum quem aliter iniuria occidet: non teneor illi brachium offerre: quia pie motus poſſum velle illud ſeruare, vt plures alios ab iniuſta morte liberem. Ex hoc infero hanc propoſitionē reſponſiuam. Eo caſu quo licet (vt dictū eſt) pro conſeruatione vitæ proximo vitam adimere: ſimiliter licet pro conſeruatione mēbri corporis. Patet: quia ſecundum curſum rerum humanarū nullū eſt membrū, ſaltem ex principalibus, quod non probabiliter timere poſſimus fore in caſu nobis neceſſariū ad conſeruationē proprię vitę aut pluriū aliorum, vt manus ad defenſionem, & pes ad fugiendū hoſtem. Ad rationē dico ꝙ licet abſolute magis obligemur vitā ꝓximi diligere, ꝙ̃

ſalutẽ particularis mẽbri: nõ tñ tenemur ſtatim illud pditio ni exponere ꝓ vita ꝓximi:q ſuã vitã tã vilẽ habet vt eã venalẽ aut periculo exponat ꝓ iniquo deſiderio explẽdo. Etiã in hoc caſu defendens nõ tã cenſet inuadentẽ occidere. ꝙ ipſe iniurioſe inuadens ſeipſum. ❡ Tertio videndũ eſt an ꝓ conſeruatione honoris & famę licitũ etiã ſit an nõ iniuria inuadentẽ occidere. ❡ Pro deciſione huius q̃ſiti p̃ſuppono ꝙ fama eſt illęſę dign:tatis ſtatus legibus & moribus cõprobatus. l. cognitionũ. §. exiſtimatio. ff. de va. & extraor. cog. Ex q̃ ſequit̃ nõ omnis opinio vulgi temere cõcepta eſſe fama: cũ inſtar ſtultorũ freq̃eter laudet reprobanda, & laudanda reprobet. Secundo p̃ſuppono: ſicut hoſtẽ aggredi aut eundem expectare eſt aliq̃n actus fortitudinis: ita ſimiliter & hoſtẽ fugere: vt tertio Ethicorũ tractatũ de fortitudine morales philoſophi tractare ſolent. Cũ eñ homo etiã miles põt fuga vitã ſuã ſeruare, ſi ſua mors nullã vtilitatẽ neq; ſibi neq; alijs neq; reip. ꝓ qua militat affert: nõ ſolũ põt, verũ etiã tenet̃ vitã ſuã fuga ſeruare. Ex his ſequit̃ ꝓpoſitio rñſiua, ꝙ ꝓ cõſeruatione honoris aut famæ apud ſtultã vulgi iperiti opinionẽ nõ licet neq; ſe periculo mortis exponere, neq; inuadentẽ ꝓximũ occidere: q̃uãuis Bar. (quẽ doc. cõiter ſequunt̃) oppoſitũ ſenſerit in. l. vt vi. ff. de iuſti. & iure. Nec valet dicere ꝙ famã negligens, in ſeipſum eſt impius, & in ꝓximos crudelis, q inde ſcandalizant̃: q̃a hic nõ eſt infamia magis ꝙ ſi peritus miles cõtra vulgi opinionẽ pericula declinet. Poteſt etiã hanc infamiam abolere armorum exercitio, aut alijs dicendo ꝙ fugerit ne proximo vitam adimendo, viam ſalutis adimeret: propter quod, ſicuti dixi, poteſt in caſu ſalutẽ ꝓpriæ vitæ cõtemnere: ita etiã poſſet in caſu iacturã aut detrimentũ veræ famæ patienter ſuſtinere. ❡ Quarto inquirẽdũ eſt an pro tuendis fortunæ rebus, q̃n aliter ſeruari non poſſunt, liceat auferre volentẽ occidere. Quod ſic apparet Exodi. xxij. vbi dicitur, Si effringens fur domum ſiue ſuffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus, percuſſor non erit reus ſanguinis. Hoc autẽ tantum cõceſſum videt̃ ob ſolam cuſtodiã rerũ. ergo pro conſeruatione rerũ licet inuaſo

rem occidere qñ aliter ſeruari nequeũt.cui cõſonat.l.furẽ.ff ad.l.cor.de ſica.quæ ſic habet,Furẽ nocturnũ ſi qs occiderit: ita demũ impune feret,ſi parcere ei ſine ſuo periculo nõ po-tuit.In oppoſitũ eſt textus in ca.ſuſcepimus.extra de homi-cidio.vbi dicit ꝙ expedit potiꝰ poſt tunicã relinquere pal-lium,ꝙ̃ ꝑ cõſeruãdis rebus vilibꝰ & tranſitorijs tã acriter in alios exardeſcere,vt ꝑ illarũ rerũ cõſeruatiõe occidãtur.

¶Quãtũ ad preſentẽ quæſtionẽ inueniunt̃ varię ſenſiſſe do ctores.Nã Barto.quẽ ſequunt̃ plures legiſtæ,& etiã quidã ſummiſtæ,in dicta.l.furẽ,tenet eſſe licitũ ꝑ tuitione bonorũ fortunæ occidere inuaſorẽ. Doctores canoniſtæ in dicto ca. ſuſcepimus.& in capi.interfeciſti.de homicidio,& etiã theo-logi cõiter dicũt nõ licere,niſi ſaltẽ ꝑ cõſeruatione rerũ ſim pliciter neceſſariarũ ad vitã.Immo Scotus doctor ſubtilis in.iiij.diſt.xv.(quãuis minus recte)dicit nõ eſſe licitũ princi pibus ſeu cõmunitatibus occidere furẽ ꝑ ſolo furto ſeu ab-latiõe rerũ fortunæ.Itaqꝫ horũ opinionẽ tãquã verã ſequẽs, pro ſolutione huius quæſtionis pono hãc ꝓpoſitionẽ.Non licet priuatę ꝑſonæ ꝑ ſola tuitiõe bonorũ fortunæ inuaſorẽ occidere.Probo:Secũdũ Aug.primo de doctrina Chriſtia-na,ille iuſte & ſancte viuit q eſt rerũ integer ęſtimator.Is ve ro eſt qui ordinẽ diligẽdorũ ſeruat,vt inˀ dilectione nõ p̃fe-rat qdˀ poſtponẽdũ eſt.ſed vita ꝓximi p̃ferẽda eſt bonis for tunæ.ergo &c.Minor patet per magiſtrũ diſtin.xxix.iij.ſen ten.vbi ordinẽ diligendorum ex charitate hunc eſſe dicit,vt prius & magis diligatur qdˀ ſupra nos eſt.qdˀ eſt deus.Secũ-do qdˀ nos ſumus.Tertio qdˀ iuxta nos eſt : vtputa proxi-mus. Quarto quod infra nos eſt,videlicet corpus,& exter-na bona.Secũdo probo idem.extra articulũ neceſſariæ defen ſionis pro perſonali ſuiipſius vel ꝓximi iniuria repellenda nulli priuatæ ꝑſonæ licet aliũ occidere niſi in caſu ſpecialiter à iure nõ ſolũ permiſſo,ſed etiam conceſſo Sed ꝑ conſerua-tione rerum ius non cõcedit aliũ occidere,licet in aliquibus caſibus permittat.ergo &c.Minor patet:quia.l.furem . alle-gata quæ magis concedere videtur quàm aliqua alia ,dicit quòd furem nocturnum occidẽs,ita demum impune feret,

ſi parcere ei ſine periculo nō potuit:nō dicit ſine rei ſuæ peri culo,quāuis cōiter doctores ſic ītelligāt,ſaltē legiſte.Nec valet cōſequētia: Lex permittit hoc fieri,ſeu facientibus nullā irrogat pœnā:ergo hoc eſt licitū:ſicut occidēti turpiter inuētū cū vxore,filia,aut ſorore vel matre,nullā infligit lex pœnā:vt patet ex.l.qđ ait lex.§.qđ ait.ff.de adulterijs.neq̧ etiā canō ſi fuerit ſic inuētus clericus,pœnā excōicatiōis: vt patet ex cap.ſi vero.i.de ſnīa excōicationis. Et tñ(vt etiā ſentit Panor.in hoc cap.)talē ſic inuētū occidēs peccat:ſicut aperte videtur dicere textus in cap.admonere. & in ca.inter hæc xxxiij.q.ij.Sed pro ꝑpriæ iniuriæ repulſione aut vitæ defenſione nō ſolū permittit lex,ſed etiā cōcedit expſſe in certis caſibus extra articulū neceſſitatis inuaſorem occidere:vt patet de aſſaſinis iam diffidatis & reipub.inimicis.de homi.in ſexto,capit.pro humani.Sic etiā de nocturno agrorū depopulatore,& latrone publico,ac deſertore militiæ cōceſſum videt.C.qñ vnicuiq̧ vindicare ſe ſine iudice licet.Et licet titulus vtatur verbo vindicare,improprie vtit:quia lex prima & ſecunda nō loquūtur de vindicta priuatæ perſonæ, ſed quā noīe reipublicæ cōuenit inferre.Ad rationē ante oppoſitū dico cū Auguſtino ꝙ furē nocturnū ideo licuit occidere,quia nō pōt diſcerni ꝙ ad furandū tantū,nō ad occidēdū venit:qđ in fure diurno cognoſci pōt:ꝑpter quod talē nō licuit occidere:vt patet Exodi.xxij.vbi dicitur:Quod ſi orto ſole hoc fecerit:homicidiū perpetrauit,& ipſe moriat. Vel dici poteſt ꝙ in lege Moyſi ex ſpeciali legis cōmiſſione ſeu cōceſſione licuit furē nocturnū occidere, queadmodum nūc licet nocturnū populatorē agrorū:vt dictū eſt. Nō eſt igitur ratio diuerſitatis quā aſſignant multi doctores poſt gloſſam dictæ.l.furē.videlicet ꝙ fur nocturnus non pōt cognoſci,& ideo ab eo nō poſſent iudicialiter repeti furto ablata:diurnus vero noſci pōt:ꝑpter qđ poterit per iudicem cōpelli ad reſtitutionem ablatorū.Ad rationes ante oppoſitum.Ad primam dico ꝙ ſicut nullus tenetur à ſe repellere iniuriam cum vult pro exercitio patiētiæ illam tolerare:ita ſi ſciat proximū ſimiliter velle pati iniuriam,non obligatur

tũ liberare:qđ itelligo de priuata pſona:qa poteſtas ſeu cõſulatus obligat̃ etiã volẽtẽ iniuriã pati liberare.Qđ ſi quis cõtra hoc adducat textũ ca.ſi.xxiij.q.iij.vbi Augu.peccaſſe dicit Iudæorũ populũ ꝙ nõ liberauerit Chriſtũ a morte,quẽ tñ conſtat voluiſſe ꝓ redẽptiõe gñis humani pati:dico ꝙ Aug ſi loquat̃ de populo apud quẽ auctoritas publica nõ fuit.vult ꝙ peccauerit qa nõ ſciuit Chriſtũ oĩno velle pati, neq̧ inquiſiuit an iuuari vellet.Vnde populus q nõ liberauit beatũ Andreã a paſſione iniuſte illata,á pctõ excuſatur, qa rogauit populũ btũs Andreas vt nõ ipediret eius paſſionẽ.Ad ſecundã rationẽ dico ꝙ dictũ Ambroſij veritatẽ habet qñ nõ cõſtat de iniuria patiẽtis.Vel dico ꝙ nõ nocetur ei qui ab iniuria iferẽda ꝓhibet̃:cũ docuerit Amb.a ꝓximo repellẽdã eſſe iniuriã,in cap.nõ iferẽda.ſuperiꝰ allegato. Ad tertiã patet rñſio ĩ ſolutiõe ad tertiã rationẽ poſita cõtra primã ꝓpoſitionẽ primi inquirẽdi.Vel dico ꝙ Aug.loquitur extra caſum ineuitabilis neceſſitatis:cũ faciat differentiã inter militẽ q auctoritate publica fungit̃,& priuatã perſonã.

¶ Secũdus articulus eſt.An ꝑdicta pietatis officia obligemur exhibere ꝓximo inuito ſeu nolẽti?Qđ nõ,oſtẽdo tribus medijs.Primũ eſt,Perfectio nr̃a conſiſtit in imitatione Chriſti iuxta illud ſaluatoris Lucæ.vj.Nõ eſt diſcipulus ſupra magiſtrũ.perfectꝰ aũt oĩs erit ſi ſit ſicut magiſter eius. & Mat.v.Eſtote pfecti ſicut & pater veſter celeſtis pfectꝰ eſt.ſed deus inuitis bñficia nõ pſtat ergo &c.Minor patet Ezech.iij.vbi dñs prophetæ dicebat.Adhærere faciã linguã tuã palato tuo:qa domꝰ exaſperãs eſt.Et apoſt.Actuũ.xiij. iudæis dixit:Vobis oportebat primũ loq verbũ dei:ſed qa repellitis illud,ecce cõuertimur ad gẽtes.Secũdo arguo ad idẽ.Nõ obligamur ꝓximũ defendere niſi ꝓpter iniuriæ repulſionẽ:ſed qñ nõ vult defendi,nulla fit ei iniuria.ergo &c. Minor patet:qa vr̃ cõſentire in nocumẽti illationẽ.Iã ſcienti & cõſentienti nõ fit iniuria neq̧ dolus:vt habet regula iuris in ſexto.Etiam beneficiũ non cõfertur inuito.l.inuito.ff. de reg.iur.Tertio ad idem.Ex ordine charitatis quiſq̧ magis obligat̃ ſibi ꝙ̃ alteri:quia vt dicit Philoſophus.ix.Ethi.

Amicabilia quæ ſunt ad alterū, ſunt ex amicabilibus q̄ ſunt ad ſe. ſed patiēs iniuriā ſi nolit pōt ſe nō defendere: ergo alter nō obligatur eū nolentē defendere. Ad oppoſitū eſt ſentētia Aug. xxiij. q. iiij. ipſa pietes. ¶ Pro ſolutione huius articuli. Sicuti ſunt quatuor bonorū genera, vtpote fortunæ, famæ, corporis, & aīæ: pono quatuor ꝓpoſitiones. Prima eſt. Priuata pſona nō obligāt ꝓximo inuito beneficiū defenſionis rerū ſeu bonorū fortunæ exhibere, niſi in caſu imminētis ſcādali. Patet veritas huius ꝓpoſitionis: qa obligatio tuēdi bona ꝓximi ſolū currit in fauorē ipſius: cui fauori qn̄ eſt nolēs defendi, videt renunciare: cū vnicuiq; renūciare liceat ei qd in eius fauorē eſt introductū. ca. ad apoſtolicā. extra de regula. Dico notāter priuata pſona: qa poteſtas ſeu qui publica auctoritate fungitur, oīa crimina etiā nō requiſitus cohibere tenet. xxiij. q. v. ca. regū officiū. Dico etiā niſi in caſu imminētis ſcandali: qa ſi ex ablatione rerū iniurioſa veriſimiliter aliorū ſcandalū immineret, videlicet ꝙ is cui auferuntur bona, habet filias q̄ ob penuriā veriſimiliter ꝓſtituerent: qa tūc talis peccat nolēs defendi, ſi nō poſſit p ſe ſua tueri: obligamur ei inuito beneficiū defenſiōis præſtare in fauorē aliorū. ¶ Secūda ꝓpoſitio. Obligamur ꝓximi etiā nolentis ſeu inuiti famā defendere: quēadmodū & ipſe obligāt: ne proximos ſcādalizet. Patet: qa ex iactura famæ vt in pluribus ſequit aliorū ſcandalū. ſed illud ꝓhibere tenemur quantū poſſumus. ergo &c. Hinc ꝓpheta pſal. c. dicit, Detrahentē ſecrete proximo ſuo, hūc perſequebar. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Nos obligamur membrorum & vitæ proximi ſalutem tueri ſiue volens fuerit ſiue inuitus, quādo ſine cauſa ratiōabili, vtputa ſine profectu virtutis, ipē vel alius ei membra aut vitam auferret. Dico ſine profectu virtutis, qm̄ ſi propter martyrij palmam aut patientiæ profectum nollet defendi, non obligaretur priuata perſona eum defendere: ſecus de eo qui publica fungitur auctoritate: vt dictū eſt. Veritas huius ꝓpoſitionis patet ex Auguſtino in cap. ipſa pietas. xxiij. q. iiij. vbi dicit: Si duo aliqui in vna domo ſimul habitarēt, quam certiſſime ſciremus ruiturā: nobiſq; id prænūciantibus no

lent credere,atq; in eadē manere perſiſterēt: ſi eos inde poſſe-mus eruere vel inuitos,vt vlterius redire ſub eius periculū nō auderēt:puto niſi faceremus,nō immerito crudeles iudi-caremur. Cōfirmaẽ per gloſſam.lxxxiiij.diſ.in prin. dicentē ꝙ medicus teneẽ curare diuitē infirmū ei nolentē aliquid dare etiā ſuis expenſis.ſed ſi cōualuerit,repetet expenſas. Idē ſentit ſpeculator titulo de ſalarijs.§.quarto. ¶ Quarta propoſitio, Obligamur proximū etiā inuitū à detrimentis bonorū ani-mę tueri. Veritas huius ꝓpoſitionis ſequiẽ ex p̄cedente ꝓpo ſitiōe: vt patet per Auguſtinū in dicto capitulo, ipſa pietas. ſic dicentē: Quid igiẽ de opere miſericordię,qd̄ ꝓ vita ęter-na adipiſcenda, & pœna æterna vitāda hoībus debemus im pendere,iudicandum eſt: ſi pro ſalute iſta nō ſolum tempo-rali,verum etiam breui & ad tempus exiguum duratura ſic nos ſubuenire hominibus ratio vera & benigna compellit? ¶ Ad rationes ante oppoſitum, ad primam dico ad maio-rem ꝙ ſicut, ibidem dicit ſimilitudinem pro ſua conditione & modo: vt videlicet homo ſeruet quæ ad eius officium ꝑ-tinēt: ſicut deus ſemper ſeruat quæ ipſum decent, & ſuę ma ieſtati cōueniunt. quam ſimilitudinem dicit ſicut, in illo qd̄ dicit Chriſtus Ioānis.xvij. Rogo pater vt omnes credituri ſint vnum, ſicut tu pater in me, & ego in te. vt patet ex cap. dānamus. extra de ſumma trinitate & fide catholica. ¶ Ad ſecundum dico ad probationem minoris quòd nolens de-fendi non ſemper conſentit vt ei inferatur iniuria. Item nos obligamur inuitum defendere non tantum propter iniuriæ repulſionē,ſed propter aliorū ſcandalū vitandū,aut qa inu-tiliter pateretur: vt dictū eſt. Et ita maior illius rationis ge-neraliter accepta nō eſt vera. ¶ Ad tertiā dico ꝙ minor eſt vera quando is cui iniuria infertur,vtiliter aut ꝓpter maio ris mali vitationē pati vult: quo caſu poſſumus ei beneficiū defenſionis nō impendere. ¶ Tertius articulus eſt, Vtrū di cta charitatis officia obligemur impēdere ꝓximo dū nobis rerū aut corporis periculū iminet. ¶ Pro deciſione materię p̄ntis articuli occurrūt tria dubia diſſoluēda. Primū, An ꝓ ſaluāda ꝓximi vita oporteat bōa fortunę diuitias et faculta

tes perditioni exponere. Secũdũ, Vtrũ pro eius vita ſeruanda liceat & etiã oporteat vitę pi̇culũ ſubire. Tertiũ, Vtrũ ꝑ vita noſtri ꝓximi ſeruanda aut etiã procurãda oportet nos nõ ſolũ periculo vitę exponere, verũ etiã ipſam mortẽ obire. ¶ Pro diſſolutiõe horũ dubiorũ pono tres ꝓpoſitiones ſeu q̃ſtiones. Prima eſt. Pro redimenda ꝓximi vita à periculo mortis ꝓpter eius demerita ꝑ iudicẽ ei infligẽdę, nõ obligamur pecunias ſeu noſtras facultates expẽdere: qđ tamẽ facere tenemur ſi ꝑ iniuriã aut ſine eius demeritis vel ex naturali cã ei mors immineret, niſi potior aliqua cã occurrẽs nos excuſet. Prima ps huius ꝓpoſitionis patet, qa vt coerceant̃ atq; deterreant̃ malefactores, nõ ſolũ expedit, verũetiã neceſſe eſt crimina eſſe punita: imò longe ſanctius eſt ſinere iuſtitiã fieri in terrorẽ aliorũ, q̃ꝫ pręce aut pręcio homicidã aut latronẽ redimere, pſertim in locis vbi cõiter talia ꝑpetrant̃. Secũda pars patet ꝑ illud Ambroſij. Si tẽpore periculi quo iuſtus rapit̃ ad mortẽ, plus apud te pecunia tua valeat q̃ꝫ vita morituri: nõ eſt leue peccatũ. lxxxvj. diſ. nõ eſt ſatis. Patet ẽt ex hoc qđ ſupius allegaui Prouerb. xxiiij. Erue eos q ducũtur ad mortẽ: & q trahunt̃ ad interitũ, liberare ne ceſſes. Dixi in fine, niſi aliqua potior cauſa nos excuſet: qa in caſu poſſet ſeruari pecunia ſi nobis aut alijs ſanguine magis cõiũctis aut reipubli. vtilibus eſſet neceſſaria. ſed videat qſq; ne mẽtiat̃ ſibi iniqtas: & neceſſitatẽ fingat, qñ vix inuenit̃ eſſe vtilitas Similiter ſi eũ qui neceſſitatẽ etiã extremã patit̃, aut cui mors ꝑ iniuriã infligẽda eſt, ſciã eẽ alijs aut reip. ꝑniciosum, vt puta occultũ hęreticũ alios ſeducentem, blaſphemũ, ſodomitã, latronem (vt apparet) incorrigibilẽ: nõ teneor illum iuuare, ſed licite permitto eũ perire: quo caſu intelligendũ eſt illud Auguſtini: Vtilius eſurienti panis tollit̃, ſi de cibo ſecurus iuſtitiã negligat: q̃ꝫ eſurienti frangatur, vt iniuſtitię ſeductus acquieſcat. v. q. v. nõ omnis. Similiter & illud qđ. ij. Paralip. xix. dicit̃ de Ioſaphat, q regi Achab impio in cauſa tamẽ iuſta p̃bebat auxiliũ: cui ibidẽ dicitur à dño ꝑ ꝓphetã: Impio p̃bes auxiliũ: & his qui oderunt dominũ, amicitia iungeris: & iccirco irã dñi merebaris &c. ¶ Secũda propo-

ſitio.Propter ꝓximū liberandū a morte nō obligamur nos morti aut periculo mortis exponere,niſi vel ei vel aliјs vita ſua ſit neceſſaria ad pœnitentiā,aut ad impediendū graue ali quā ſcādali ſeu turbationis occaſionē:tamē ꝓpter pietatē in ꝓximū exercēdā hoc nobis licitū eſt.Prima pars huius ꝓpo ſitionis patet:q̄a regulariter præſertim cęteris paribus licitū eſt nobis ꝓpriā vitā vitę ꝓximorū pręferre : vt patet ex ꝓpoſitionib9 & eaꝝ declarationibus quæ poſitę ſunt in.ſ.ar tic. Primam exceptionē videlicet niſi vita fuerit ei vel aliјs ad pœnitētiā neceſſaria,ꝓbo:q̄a obligamur magis ſalutē ꝓximi diligere q̄ noſtrā corporalēvitā:vt patet ex ordine dili gendorū ex charitate,quē ponit Aug.ſ.de doctrina Chriſtia na,& magiſter.in.iiј.d.xxix.Et ſ Ioā.iiј.In hoc cognouimus charitatē dei,quoniā ille ꝓ nobis animā ſuā poſuit:& nos de bemus ꝓ fratribus animas ponere.Secūdā exceptionē decla ro & oſtēdo,videlicet, aut ad impediendū grauē ſcādali aut turbationis occaſionē &c.q̄a ꝓ publica vtilitate ſeu reip.pa ce cōſeruanda ſe morti exponere,ad officiū virtutis fortitu dinis pertinet:ſicut patet ꝑ philoſophū.iiј.Ethicorū.c.de for titudine.Vnde ſi q̄s ſciret ex occiſione principis etiā iniuſti ſeu tyrāni aut alicuius quē multū amat,graue periculū reip. aut multis innocētibus imminere:deberet ꝓ eius liberatiōe ab iniurioſa morte, ſeſe periculo mortis exponere. Vltima pars p̄dictę ꝓpoſitiōs patet:q̄a p̄cipuus fortitudinis actus, q̄ eſt morti ſe exponere,nō ſolū exerceri pōt licite dumcadit ſub pręcepto,verū etiā dū eſt cōſiliј.ob id excuſant̄ a pecca & maxime laudādi ſunt q̄ ꝓpter aliquā exhibendā pietatem vt pote viſitatiōis,cōſolationis,ac ſalutaris admonitiōis, in fectos peſte,aut alio cōtagioſo morbo laborātes viſitāt cū veriſimili periculo īfectiōis:aut q̄ eos cuſtodiūt,ſeu ipſis ſer uiūt,aut ad hoc faciēdū voto vł ſacramēto ſeſe adſtrīgūt.at tamē ob nullā vtilitatē ſeu ꝓ precio aut pecunia ſe periculo mortis aut īfectiōis exponere,maximę eſt ſtultitię, & graue peccatū:vt patet ex textu Hier.i.cap.vide.ſ.q.ſ. Vnde Cicero libro officiorū primo.Fugiēdū illud ē,ne nos offeramus peri culis ſine cauſa:quo nihil pōt eſſe ſtultius.In his tamē caſib9

pōt ſine peccato vitæ ſtipendiū recipi,& opus ipſum pietatis gratia exhiberi:vt in teſte depoſituro extra ciuitatē ſeu locū habitationis.Neq; etiā illicitū eſt pro augmēto tolerātiæ laborū,fœtorū & huiuſmodi ſtipendij augmentū petere,ſed nō ob id q vitę periculo ſe exponit,cū vita nō ſit res æſtimabilis prȩcio.Tertia propoſitio.Pro reuocatione pximi à peccato,aut pſeruatione à ſcādali ſiue peccati piculo, nō tantū poſſumus ſed etiā obligamur & ipſam mortē & illius periculū ſubire.Patet veritas huius ppoſitionis:qa magis tenemur diligere ſalutē proximi,q̄ noſtrā corporalē vitā,vt nūc pluries dixi.Itē per Auguſtinū.i.Cōfeſſionū dicētē eos peccare qui ob metū infamiæ aut cruciatus corporū corripere nolūt.Ex his ppoſitionibus infero.Et ſi medicus aduocatus à peſtifero vt eū preſentialiter viſitet, & curet ſi poſſit,non obligetur eū viſitare niſi velit cū veriſimili piculo infectionis mortalis:tñ ſacerdos etiā nō curatus ab eodē vocatus vt eius confeſſionē audiat:nō obſtāte periculo infectionis adire tenet̄ caſū quo paſtor ſeu curatus abſuerit, aut prȩſens(quāuis illicite)audire noluerit.Patet veritas ſecundæ partis:qa currit caſus quo talis ſacerdos obligat̄ ex talento clauis ſeu ordinis ſibi credito opari.Nec releuat tale preſbyterū q ſic laborās via cōtritionis ſine cōfeſſiōe ſaluari pōt:quia fortaſſis hoc nō faciet.Secundo via contritionis nō eſt tā certa p conſecutiōe ſalutis,ſicut remediū ſacramenti confeſſionis.Demum ex omnibus prædictis hāc concluſionem reſponſiuam infero.Et ſi non ſemper, tamē in plurimis caſibus obligamur proximum etiam nolētem aut inuitum ab oppreſſione iniuria aut morte liberare, quàmuis id efficere non poſſimus ſine noſtro damno.aut proprię vitę periculo.Sed contra hanc concluſionē arguit dñs Quodlibetarius.Ad veritatē vitæ quæ omnibus eſt neceſſaria ad ſalutem,requiritur vt homo ſupra ſe deum diligat, pximū vero infra ſe,aut ſaltem non ſupra : ergo nunquam tenetur quiſquam liberare ſeu tueri proximum cum proprię vitæ periculo.Tenet cōſequentia:quia hoc faciens videtur diligere proximum plus quàm ſeipſum.Solutio.Nō diligit proxi

mum ſupra ſe qui ob pietatem (quam poteſt proprię vitæ præferre) ſe morti offert.aut eius periculo ſeſe exponit.

Prima quæſtio ſine argumentis.

PROPTER qd Iob.xxj.c.domus impiorũ dicunt eſſe ſecurę & pacatę:cũ Eſa. lvij.dicat dominus:Nõ ẽ pax ĩpijs? Difficultas huius quęſtionis duos diuinę legis p̄cones ſapientiſſimos pariter & ſanctiſſimos ĩ tãtũ clim pplexos fecit, vt curſum rerũ humanarũ attẽdẽtes,de ęquitate viarũ domini nutare viſi ſint.Vnde pſal.lxxij.inquit ,ppheta : Mei autẽ pené moti ſunt pedes,pené effuſi ſunt greſſus mei: qa zelaui ſup iniquos,pacẽ peccatorũ vidẽs.ĩ laborẽ hominũ nõ ſunt, & cũ hominibus nõ flagellabunt.Et Hier.xij.magna cũ admiratiõe inquit ,ppheta loquens ad dominũ:Quare impiorũ ,pſperat via bene eſt omnibus q preuaricantur,& inique agunt?plãtaſti eos,& radicẽ miſerunt : ,pficiũt,& faciũt fructũ.Pro breui huius q̃ſtiunculę reſolutiõe premitto q̃ ſicut dicit Tho. ſecũda ſcď ę. q.xxix.pax ,pprie dicta & cõcordia dit ferũt ſicut magis cõe & min⁹ cõmune. Omnis pax ẽ cõcordia:ſed nõ omnis cõcordia eſt pax.Nã cõcordia ẽ diuerſorũ cordiũ cõformitas electionis,vt eadẽ velint,eadẽ reſpuãt. Pax vero eſt ordinata cõcordia ſeu cõſenſio hominis nõ ſolũ cũ alijs,verũ etiã apud ſemetipſum:ita quòd ei⁹ appetit⁹ rationalis videlicet & ſenſualis ĩ eadẽ recto ordine ferant,nõ in diuerſa aut cõtraria.Nã ſi ratiõi ſenſualitas,viro mulier, ſapienti ſtultus ſumma cũ cõſenſione imperet: cõcordia eſt, nõ pax:quoniã rectitudo ordinis rerũ nõ ſeruatur. Hinc ab Auguſt.xix.de ciuitate dei.c.xiij.definitur pax q̃ eſt omniũ rerum tranquillitas ordinis. Hoc præmiſſo reſpondeo ad quæſtionem ponendo aliquas propoſitiones:Prima eſt: In ſolis iuſtis ineſt pax. patet: quia ſicut quæſtione prætacta articulo.iij declarat Thomas pax eſt effectus charitatis, ſecundum illud pſalmiſtę: Pax multa diligentibus legem tuam. ſed charitas in ſolis iuſtis ineſt, igitur & pax. Ob id ſapiens Prouerbiorum.xvj.inquit: Cum placuerint domi-

no vix hominis,inimicos quoq; eius conuertet ad pacē.Et ad Roma.xiiij.Non eſt regnū dei eſca & potus:ſed iuſtitia & pax et gaudiū in ſpiritu ſancto.Secūdo patet idē:qa vt ha betur Eſaiæ.lvij.Cor impij eſt quaſi mare feruēs,qđ quie ſcere nō pōt,ſed redūdant fluctus eius in cōculcationem & lutū.Vnde Philoſophus.ix.Ethicorū de impijs ſermonē fa ciēs ait:Diſſident ſecum ipſi,& alia volūt,alia cupiūt,neq; ſecū ipſi cōgaudēt neq; cōdolēt.eſt em̄ in ſeditione eorū ani mus:cum interdum propter improbitatem doleat ſi qui buſdam ſe abſtineat:interdū vero lætet,& modo huc mo do illuc rapiat. ℭSecūda ꝓpoſitio eſt. Cōcordia q̄ eſt pax generaliter dicta,aliqñ inter impios inuenit,ſed momenta nea,inſtabilis.& admodū rara ꝓbat ex hoc qđ ſcribit Iob. xxj.c.de impijs Ducūt in bonis dies ſuos.& in pūcto deſcē dūt ad inferna.Et pſalmo.xxxvj.Vidi impiū ſupexaltatū & eleuatū ſicut cedros libani:& trāſiui,& ecce nō erat:& non eſt inuētus locus eius.Cauſam aūt ꝓpter quā aliquātula & momētanea donant tēporali pace aut ꝓſperitate,ſignat ꝓ pheta ſupradicto pſalmo dicēdo:Quia nō eſt reſpect9 mor ti eorū,& firmamentū ī plaga eorū.hoc eſt(vt exponit Au guſtinus)qa poſt hāc vitā mors æterna a qua declinare non poterūt,itē & cruciatus gehēnæ certus firmus & ꝑpetuus eos manēt.ℭSecūdo dico ꝙ hæc pax quā ſolam concordiā hoīs cū alijs appellamus,rara inuenitur in impijs in potēta tu cōſtitutis.Nā vt quidā ait,rara eſt cōcordia apud de im perio certātes.Et Prouerb.xiij.Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia.Apud Xenophontem de tyranide inquit Hierony mus tyrannus ad Simonidē:Tantū boni eſt in amicitia, vt ad eā rem perficiendā,deorū atq; hominū munera videan tur concurrere.At huius rei tam bonæ tāq; præclaræ nemo magis eſt expers quàm tyrannus.Nam cum inter parentes & liberos & fratres adinuicem viroſq; & vxores omnium firmiſſimæ arctiſſimæq; ſint amicitię,eaſq; priuati homines diligentiſſime colant:ideo tamen ne hæ quidē amicitiæ va lent apud tyrannos,vt ſæpe filius à patre,& pater a filio,& coniunx à coniuge,& frater à fratre necetur.

Secunda quæſtio ſine argumentis.

PROPTER quid Sapiẽs Prouerb.xvij.dicit Qui in ruina gaudet alterius,nõ erit impunitus: cũ Pſal.lvij.dicat ꝓpheta: Letabit̃ iuſtus cũ viderit vindictã: Ex hoc dicto ꝓphetæ dogmatizarunt qdã hæretici ꝙ hõ iuſtus deſiderare debet punitionẽ ſeu malũ & vindictã hoim pctõrũ,& de eorũ aduerſitate & malo ſeu punitiõe tã tẽporali ꝙ̃ ſpũali gaudere & lætari: qđ aperte repugnat verbo dñi Ezech.xxxiij. Nolo mortẽ peccatoris,ſed magis vt cõuertat̃ & viuat.Secũdo patet falſitas huiꝰ hæreſis,qa aperte repugnat ꝑcepto diligẽdi ꝓximũ,q̃ iuxta doctrinã Saluatoris Mat.v.&Luc.vj.iubemur diligere nõ ſolũ amicos,ſed etiã inimicos, eiſq; bñfacere.ſed lętari de eorũ malo ſeu aduerſitate, ꝑtinet ad odiũ eorũ:igit̃ nunꝙ̃ licet.¶ Pro rñſione ad hãc q̃ſtionẽ ꝑmitto ꝙ cũ ſecundũ doctrinã Sapiẽtis. Prouer.xiij.deſideriũ ſi cõpleat̃,delectat animã.nõ magis licet de bono aut malo ꝓximi ꝗuis inimici lætari aut gaudere,ꝙ̃ liceat ei malũ optare,imꝑcari aut cupere. Hoc ꝑmiſſo pono aliq̃s ꝓpoſitiones. Prima.Gaudere de ruina alterius in malũ culpæ qđ eſt pctm̃,ſemꝑ eſt peccaminoſum.patet, qa hoc ꝑtinet ad inuidentiã fraternæ gratiæ,q̃ eſt grauæ pctm̃:vt puta in ſpiritũ ſctm̃.vt magiſter & cõiter docto,dicũt diſt.xliij.ij.ſentẽ. Secũdo patet idẽ,qa malũ culpæ ſemꝑ excludit rectitudinẽ & æquitatẽ diuinæ legis ſeu voluntatis:de cuius excluſione gaudere,diabolicũ eſt.Secũda ꝓpoſitio eſt.De ruina ſeu malo pœnæ ꝓximi,videlicet de morte,aduerſitate, ægritudine, infamia,inquãtũ eſt illius malũ ſeu nocumentũ,nunꝙ̃ licet gaudere,ꝓbat̃:qa hoc mõ nemini licet optare alteri malũ,cũ ſic velle alteri malũ nõ ſit aliud ꝙ̃ odire:qđ ſimpliciter eſt in ꝓhibitione.ergo nunꝙ̃ licet gaudere de malo alterius inquantum hmõi.Tenet conſequentia ex præãbulo ꝑmiſſo. Secũdo ꝓbatur:quia hoc modo gaudere de malo alterius. pertinet ad nocẽdi & vlciſcẽdi crudelitatem,quæ nulli licet. Quãuis em̃ princeps iuſtã & rationabilem cauſam habeat

inferēdi alĳs bellū:ſi tñ aīo vlciſcēdi hoc faciat:iniuſtum eſt
bellū:vt no.gl.in ſumma.xxiĳ.q.ĳ.nocēdi cupiditas,vlciſcē-
di crudelitas,atq; īpacat9 īplacabilis aīus,libido dñandi.ſūt
q̄ in bellis iure culpant.iqt Aug.eadē cauſa.q.ſ.c.qd culpat.
Tertia ꝓpoſitio eſt.Licitū ē gaudere de ruina ſeu malo pœ
næ alteri9 inquātū implet ex hoc ordo diuinæ iuſtitiæ pu-
niētis pc̄tā,aut inquātum hoc malū eſt ꝓuocatiuū ꝓximi
pc̄tōris ad pñiam,ſeu īpediēs facultatē nocēdi ſiue lædēdi ī-
nocētes.Ideo Iacob.i.dicit ſcriptura: Oē gaudiū exiſtimate
fratres mei cū in tētatiōes varias īcideritis:ſciētes ꝙ ꝓbatio
fidei vrē patiētiā operat.Et apl's.ĳ.ad Corin.vĳ.ſcribēs Co
rinthĳs ait:Gaudeo,nō qa cōtriſtati eſtis,ſed qa cōtriſtati
eſtis ad pñiam.In hūc em̄ modū lętabit iuſt9 cū viderit vin
dictā.Sed attēdat qſq; qd ſequit,man9 ſuas lauabit ī ſangui
ne pc̄tōris.Scd'm Aug.lauat qs manus ſuas ī ſanguie pc̄tō-
ris,qñ vidēs pc̄tōris pœnā,ſeu dei irā ſup impiū:cōfugiēdo
ad dei auxiliū ſeſe ꝑſeruat atq; corrigit à pc̄tis:ne & ipſe pa-
rē aut maiorē dei irā īcurrat.aliq qui vel audiēs vel videns
aliorū ruinā ſeu afflictionē geſtit aut exultat,aduertat formi
dādā ſemp Saluatoris ſnīam Luc.xiĳ.cui cū qdā nūciaret de
Galilæis quorū ſanguinē Pilatus miſcuerat cū ſacrificĳs eo
rū,rñdēs dixit illis:Putatis ꝙ hi Galilæi præ oībus Galilęis
peccatores fuerint,qa talia paſſi ſunt? Non,dico vobis:ſed
niſi pœnitētiā habūeritis,oēs ſimiliter peribitis ſicut illi de-
cē & octo ſupra quos cecidit turris in Syloe,& occidit eos.

Alia q̄ſtio per eundē Louanĳ prælecta.

QVAERITVR VTRVM
ſtudētes beneficiati ꝓpter ſtudiū ex-
cuſentur à lectione horarū. Et appa-
ret ꝙ ſic,tali medio.ſicut dicit.c.vni-
co de cler.nō reſidē.lib.vſ. ꝓpter eui-
dentē eccleſiæ vtilitatē aliquis excuſa
tur ab intereſſendo diuinis officĳs in
eccleſia,ſic ꝙ licite recipiūt & poſ-
ſunt retinere diſtributiones quæ ſolis reſidentibus & diuino
intereſſentibus officio diſtribui ſolent,quas aliter recipere

nō poſſent:vt patet ex cōſtitutiōe illi9 capituli.Sed ſtudiū, maxime ſacrarū literarū,eccleſiæ vr̄ ſummev tile:qa ſicut di cit̄ in.c.cū ex eo.de elec.& ele.poteſtate lib.vſ.vniuerſalis eccleſia ad ſui regimē viris literatis q̄ꝫ maxime noſcit̄ indigere. ergo clerici ſtudētes nō ſimulate,ſed vere,vident̄ ꝓpter vtilitatē ſtudij excuſari à lectione horarū canonicarū,etiā ſi fru ctus ſuorū bñficiorū recipiāt.¶ Secundo arguit̄ ad idē: aliquibus laicis dant̄ ab eccleſia decimę aut alia ſtipēdia ex pa trimonio crucifixi ꝓpter aliqua ſeruitia p̱ eos eccleſiæ exhibita:& tñ nullus dicit eos obligatos ad horas canonicas legēdas.ergo ſimiliter veri ſtudētes q̄ fructus bñficiorū ſuorū in ſtipendiū laborū ſuorū recipiūt,vident̄ poſſe excuſari ꝓpter laborē & vtilitatē ſtudij à lectione horarū canonicarū.
¶ Ad oppoſitū videt̄ eſſe apl's.ſ.ad Corin.ix.Neſcitis q̄m q̄ in ſacrario operant̄:quę de ſacrario ſunt,edūt:& qui altario deſeruiūt,cū altario ꝑticipant:in quo verbo apoſtoli fundatur.c.cū ſecundū aplm̄.de ꝑben.& dignita.¶ In hac quęſtione eſt opinio quorundā ꝙ oēs clerici ſiue in minoribus ſiue in ſacris ordinibus cōſtituti obligant̄ oī die legere horas canonicas.Quā opinionē videt̄ ſequi gl.ſi.in.ca.ſ.de celeb.miſ. & Inno.ibidē circa principiū.cuius opinionis fundamenta ſunt aliqua.Primū ex.c.clerici.xcſ.di.clerici q̄ ad opus ſanctū adeſſe contēpſerint,ſecundū arbitriū epiſcopi eccleſiaſticā ſuſcipiāt diſciplinā.& xcij.diſt.c.ſi.dicit textus,Si quis p̄sbyter aut diaconus vel quilibet clericus eccleſię deputatus in quolibet loco fuerit in quo eccleſia eſt,& ad quotidianū pſallendi officiū matutinis vel veſpertinis horis ad eccleſiā nō cōuenerit:deponat̄ à clero:ſi tamen caſtigatus veniā ab epiſcopo per ſatiſſactionem noluerit promereri. Secundum fundamentum tangit Panor.c.ſ.de celebra.miſſa. credens illud eſſe de mente iuris diuini & humani,ꝙ eo ipſo quo qs promouetur ad ordines etiam non ſacros,in ſortem domini aſſumitur,& transfert ſe in deū & eccleſiam. nam ſicut dicitur.xxſ.diſt.c. cleros & clericos. Cleros græce,ſors eſt latine vel hęreditas.Propterea ergo dicti ſunt clerici,quia de ſorte dñi ſunt,vel quia dñi partem habent. Generaliter autem cle

rici nũcupanť oẽs qui in eccleſia Chriſti deſeruiunt:quorũ gradus & noĩa ſunt hęc,oſtiari9,pſalmiſta,lector,exorciſta. acolythus,ſubdiaconus, diaconus, p̃ſbyter,ep̃s,&.xij.q.j.c. clericus.q(inqt textus Hiero.)clerici dicunť,qa de ſorte dñi ſunt:vel qa ipſe dñs ſors.i.pars clericorũ eſt. ꝓpterea talẽ ſe exhibere debet clericus,vt ipſe poſſideat dñm, & ipſe poſſideatur à dño.&.c.ſeq.Cui portio deus eſt,nihil debet curare niſi deũ:ne alterius ĩpediať neceſſitatis munere.& hæc vř eẽ cã ꝓpter quã priuilegia ĩmunitatis & libertatis eccleſijs & eccleſiaſticis pſonis ſunt cõceſſa.Vñ.C.de ſacroſanc.eccle.l. placet.§.primo diciť.Prima quippe illius vſurpatiõis cõtumelia depellenda eſt ne p̃dia vſibus celeſtiũ ſecretorũ dedicata,ſordidorũ munerũ fece vexenť.& de ep̃is & cle.l.p̃ſbyteros.dicit textus.Preſbyteros,diaconos, ſubdiaconos, atq; exorciſtas, & lectores & oſtiarios pſonaliũ munerũ expertes eſſe p̃cipimus.Idẽ expreſſe tenet noua cõſtitutio Federici imperatoris,itẽ nulla cõitas.q̃ eo.tit.inſeriť. Propter eãdẽ cãm etiã de iure clerici à poteſtate iudicis ſecularis eximunť in ca.cũ nõ ab hoĩe.de iudi.& ideo in recõpenſam horũ bñficiorũ dicũt p̃dicti doc.quoſdã clericos etiam in minoribus cõſtitutos eſſe obligatos ad ſeptẽ horas canonicas non ſolũ humano iure ſiue poſitiuo,ſed etiã diuino:qđ fundãt ex verbo ꝓphetæ Pſal.cxviij.dicentis. Septies in die laudẽ dixi tibi &c.Dicunt tñ iure diuino eos ſolos eſſe adſtrictos ad ſeptẽ horas canonicas: hoc eſt ad ſepties in die orandũ & deũ laudãdũ.ſed ad modũ hũc determinatũ legẽdi horas q eſt ĩ vſu & cõſuetudine ecclïarũ,ſolo iure poſitiuo obligari, qñ talis modus legendi horas,vt puta ꝙ tales aut tales pſalmi aut oratiões legant,accidit ex inſtitutione p̃latorũ eccleſiæ. Sed qa hæc opinio in ſua generalitate cõiter nõ recipiť nec teneť,neq; etiã eius veritas efficaciter cõcluditur ex motiuis ſeu fundamentis pro ea adductis,ſicut in ſequẽti declarabiť: ideo ꝑ reſpõſione ad quęſtionẽ & illius declaratione pono aliquas ꝓpoſitiones ſeu cõcluſiones.Prima.Clerici ſacris ordinibus ſiue aliq̃ ſacro ordine inſigniti, vtputa ordine ſubdiaconatus,diaconatus,aut p̃ſbyteratus, ſimiliter & clerici

beneficiati:ex ſtatuto & ordinatiōe eccleſiæ obligant̄ ad horas canonicas. Hæc ꝓpoſitio probat̄ extra.c.ſ.de cele. miſſa. qđ ſecundū archidiaconū etſi.xcj.diſ.ponat̄ ꝑ palea, tn̄ in titu.de celebr.& de diuinis officijs ponit̄ pro grano: vbi tex. ſic dicit: Pręſbyter mane matutinali officio expleto penſum ſeruitutis ſuæ, videlicet primā, tertiā, ſextā, nonā, veſperāq̧ perſoluat: ita tn̄ ꝙ in horis cōpetentibus iuxta poſſibilitatē aut a ſe aut a ſcholaribus publice cōpleantur. Et qa aliqs ꝓteruire volens dicere poſſet hoc ca. loqui de p̄ſbytero, nō de alijs clericis nō p̄ſbyteris: in cōfirmationē poſitæ huius ꝓpoſitionis adducit.c.dolentes.eo.ti.qđ ſic ſe habet: Dolentes referimus ꝙ nō ſolū quidā minores clerici, verū etiā aliqui eccleſiarū p̄lati circa comeſſatiōes ſuꝑfluas & cōfabulatiōes illicitas (vt de alijs taceamus) fere medietatem noctis expendunt, & ſomno reſiduū relinquentes, vix ad diurnū cōcentū &c. In fine vero ponit̄ hęc clauſula: Hæc igit̄ & ſimilia ſub pœna ſuſpēſiōis pœnitus inhibemus, diſtricte p̄cipientes in virtute diuinę obedientiæ vt diuinū officiū nocturnū pariter & diurnū quantū eis dederit deus ſtudioſe celebrent pariter & deuote. Ex qua ꝑticula textus finali ad primā relata (vt debet) manifeſte ſequitur ꝙ nō ſolū p̄ſbyteri, ſed etiā alij clerici p̄ſertim b̄n̄ficiati obligantur ad horas canonicas deuote legēdas. Idē etiā patet ex.c. Eleutherius.xcj.diſt. vbi Pelagius papa Eleutherio fr̄i & coepō mādat vt clericos ſuos cōtra canones ſuperbientes debita obiurgatiōe cōpeſcat, & modis oībus vigilijs & eccleſiaſticis officijs (vt exponit gl.) vacare cōpellat. Et manifeſte apparet veritas dictæ ꝓpoſitiōis ex.c.ſi.xcij diſt. ſupra allegata. Sed qa aliquis q̄rēs excuſatiōes in peccatis dicere poſſet hos textus loqui de horis canonicis dicēdis in eccleſia, & de clericis & p̄ſbyteris q ad horas canonicas obligant̄ ratione ſtipēdij qđ recipiūt, aut ratione beneficiorū in quibus reſident: nō aūt vident̄ cōcludere eos eſſe obligatos q ex legitima cauſa ſunt abſentes, quorū noīe officiū in eccleſia fieri debitū, ꝑ alios fit & ſupplet̄: ideo cōtra hāc ſolutionē pono hāc ſecundā ꝓpoſitionē, ꝙ p̄dictæ cōſtōnes iuris & aliæ nō ſolū obligāt clericos de q̄bus

loqũitur prima propoſitio,ad legendum ſeu canendũ horas canonicas in eccleſia:verũ etiã ad priuate eas legendũ ſi in eccleſia nõ legãt:ſuppoſito etiã ꝙ ex cã legitima ſint abſentes. Veritas huius ꝓpoſitionis(ſicut etiã ſentit Panor.)patet ex c.ſ.de cele.miſ.vbi in principio cõcedit clerico ſeu pſbytero vt poſſit de mane dicere officiũ vſqꝫ ad veſperas incluſiue: qđ intelligi debet in priuato,qñ ꝓpter occupatiões officio in eccleſia canendo interreſſe nõ põt:qa de officio horarum publice in eccleſia faciendo ſubdit ibidẽ ꝙ horis cõpetentibus iuxta poſſibilitatẽ aut à ſe aut à clericis publice cõpleat. Idẽ etiã videt ſatis efficaciter oſtendi ex cle.ſecunda de celeb. miſ.vbi papa vnà cũ concilio Viennẽ.clericis tã religioſis ꝙ alijs domeſticis cardinaliũ ſacroſanctæ Romanæ eccliæ ac quorũcunqꝫ pontificũ gratiã & cõionẽ apoſtolicæ ſedis habentiũ indulget ex ſpeciali gratia vt illud idẽ officiũ qđ ibidẽ cardinales ſeu põtifices dicerẽt,licite dicere valeãt,nec ad dicendũ aliqd aliud teneant. Ex quo manifeſte ſequit ꝙ papa & cõciliũ prẹſupponũt & tenẽt pdictos clericos q regulariter abſunt ab eccleſijs ĩ quibus officiare deberent,eſſe obligatos ad legendũ in priuato horas canonicas: aliter nõ eſſet opus eis concedere ex ſpeciali gratia tale priuilegiũ:qa ſi nõ eẽnt obligati:ſicut poſſent nõ legere licite,ita poſſent vbi legere vellent ſe conformare in officio cui vellent, ſine quocũqꝫ priuilegio.Idẽ profecto ſenſit et tenuit ſacroſancta ſynodus Baſilienſis q ſeſſione.xxi.de modo legẽdi horas canonicas extra chorũ.ſic ſtatuit:Quoſcũqꝫ bñficiatos ſeu in ſacris conſtitutos,cũ ad horas canonicas teneant, admonet hæc ſancta ſynodus,ſi oratiões deo acceptas fore cupiũt,vt nõ in gutture vel inter dentes ſeu deglutiendo aut ſyncopãdo dictiones,nec colloquia nec riſus intermiſcendo,ſed ſiue ſoli ſiue aſſociati diurnũ nocturnumque officium reuerenter verbis diſtinctis peragant,& tali loco vnde à deuotione non retrahantur:ad quã ſe diſponere & præparare debẽt.Ex quo aperte habetur ꝙ hæc ſynodus tenuit pdictos clericos ab eccleſijs ſuis abſentes eſſe obligatos ad legendum in priuato horas canonicas.¶ Tertia propoſitio.Clerici non be

neficiati,neq; aliquo ordine ſacro inſigniti,ſed ſola ſimplici tõſura aut minoribꝰ ordinibus,nõ obligant ad horas canonicas. Veritas huius ꝓpoſitiõis patet ex cõſtitutiõe Baſilen. ſynodi mõ allegata: q̃ ſpecialiter dicit quoſcũq; bñficiatos vel in ſacris cõſtitutos teneri ad horas canonicas: ꝑ qd' innuit alios ad eas eſſe de iure obligatos. Nã ſicut (vt dicit textus.c.q̃lis hic q̃cq;.xxv.di.) qd' de vno negat,cõſequẽs intellectus eſt vt de qduſdã cõcedat: ita (vt notat gloſſa illius.c. cũ ſuis cõcordãtijs) qd' in iure de aliquo aut aliquibus dicit ſeu aſſerit,videt de alijs negari,ꝑſertim qñ ſunt cõſtitutiões pœnales ſeu oneroſæ,q̃ nõ ſunt extra ꝓprios terminos trahẽdæ & leuiter extẽdẽde: vt notat gl.in.c.ſciãt cũcti.ĩ verbo alios.de elec.pote.li.vſ. Itẽ generalis cõſtitutio eccleſiæ hoc habet,vt hmõi clerici nõ reputent obligati ad horas canonicas: ꝓpter quã Panor.c.ſ.de celeb.miſſa.credit eos poſſe excuſari.arg.c.cũ dilectꝰ.de cõſuetu. Nã cõſuetudinis vſuſq; lõgæui nõ eſt vilis auctoritas.ca.ſeq. &.xſ.diſt.c.cõſuetudinis. & in his rebus in q̃bus nil ſtatuit diuina ſcriptura,mos ppl'i dei et iſtituta maiorũ ꝑ lege tenẽda ſũt.ibidẽ.c.ĩ his rebꝰ Manifeſtũ eſt etiã eccleſiã nõ voluiſſe clericos ratione ſimplicis tõſuræ eſſe adſtrictos ad lectionẽ horarũ canonicarũ: q̃a admittit pueros q̃ ſeptimũ ętatis annũ attigerũt,poſſe tõſurari: vt notat glo.ſuꝑ verbo infanti.in.c.nullus eps.de tẽp. ordi.lib.vſ.& fundat in.c.de his.xxviii.diſt.certum aũt eſt in illa ætate paucos aut nullos inueniri idoneos ad lectionẽ horarũ canonicarũ ergo. ¶ Quarta ꝓpoſitio. Clerici bñficiati qui nõ ſunt in ſacris conſtituti ordinibus,ſi nullos fructus aut nulla emolumẽta ſuorũ beneficiorũ recipiãt,nõ obligãtur ad horas canonicas: ſed ſolũ qñ aliquid ex fructibus beneficiorũ ſuorũ recipiunt,aut incipit eis currere tẽpus pro quo in fine anni ſunt ex hmõi fructibus aliquid recepturi. Secũda pars huius ꝓpoſitiõis patet ex ijs quæ adducta ſũt in cõfirmationẽ primæ ꝓpoſitionis. Vnde Hoſtien.in ſumma in titu.de celeb.miſ.dicit ꝙ oẽs tenentur,etiam ſi ab eccleſia tenuem haberent ſuſtentationem: & ſibi imputent ꝙ

tale beneficiũ acceperũt.fundat in ca. horrendas.xxxij.q.v. cuius ca.textus nihil ad ꝑpoſitũ facit.ſed melius & efficacius hui9 dicti veritas fundat in ca.clericus victũ.xcj.diſti. vbi dicit textus loquẽs de clerico quẽ fructus ſui bñficij alere nõ poſſunt:Clericus victũ & veſtitũ ſibi artificiolo vel agricultura abſqꝫ officij ſui dũtaxat detrimento ꝑparet.Ex quo textu ſequit q̃ clericus tenues fruct9 bñficij recipiens vt ex eis viuere nõ poſſit obligatus manet ad lectionẽ horarũ canonicarũ.& ſimile hrĩ põt ex.c.ſ.de celeb.miſſa.Prima pars huius ꝑpoſitiõis oſtendit:qa tota ratio ꝑpter quã eccleſia voluit bñficiatũ ad legẽdũ horas canonicas eſſe obligatũ,accipit ex aplo.ſ.ad Cori.ix.Qui altario deſeruiũt,cũ altario participãt,& ecõtra:ſicut apparet ex ca.cũ ſecundũ aplm.de pbẽ.& digni.vbi ſic habet textus in prin.Cũ ſecũdum apoſtolũ q altari ſeruit,viuere debeat de altari:& q ad onus eligit,repelli nõ debet a mercede:patet à ſimili vt clerici viuere debeãt de patrimonio crucifixi,cui9 obſequio deputant &c.Idẽ hr ex.c.extirpãdæ.eo.tit.Secũdo oſtẽdit eadẽ veritas ex regu.iuris in.vſ.Qui ſentit onus ſentire debet & cõmodum.& ecõtra.q̃ ex reg.iur.ciuilis eſt ſumpta.l.ſecundũ naturã.ff.de reg.iu.q̃ ſic dicit:Secũdũ naturã eſt cõmoda cuiuſqꝫ rei eũ ſequi quẽ ſequunt incommoda.Tertio aperte videt idẽ aſſerere apoſto.ſ.ad Corin.ix.vbi dicit illud,Nõ alligabit os boui triturãti:ſcriptũ eſſe ꝑpter nos:qm̃ debet in ſpe qui arat arare:& q triturat,in ſpe ꝑcipiendi fructus.vbi dicit Ambro.ſuꝑ verbo nõ alligabis,ita:dñs ordinauit ijs q euãgeliũ annunciãt,de euãgelio viuere.ipſa eñi naturalis ratio hoc habet,vt qs inde viuat,vbi laborat:quã rationem deus naturæ & cõuerſationi humanæ decreuit.Hic Nume. xviij dicit dñs ad Aarõ,Filijs Leui dedit oẽs decimas Iſrael in poſſeſſionẽ pro miniſterio quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis.&.ij.Paralip.xxxj.rex Ezechias præcepit populo habitanti Hieruſalem vt daret partem ſacerdotibus & leuitis,vt poſſent vacare legi dei.Et mirũ eſt Petrum de Pal. in.iiij.diſt.xv.q.v.arti.ſ.gñaliter aſſeruiſſe quoſcunqꝫ beneficiatos exiſtentes in pacifica poſſeſſione.aut ſi non ſint,.ſed

corum

torũ negligẽtia accidit,eſſe obligatos ad horas canonicas ſi ue aliquid recipiãt ex fructibus beneficiorũ ſuorũ,ſiue nõ: qđ(ſicut ex præmiſſis patet)non videt veritatẽ habere,niſi ſaltẽ qñ habenti poſſeſſionẽ beneficij fructus debent de iure ſeu cõſuetudine,ſic ꝙ ſine eius cõſenſu nõ poſſent alteri ap plicari.ſi vero habẽs bñficiũ,ſolũ poſſit ꝑcipere fructus bñficij ex gratia aut priuilegio,& ideo nullos fructus beneficij accipit:nõ credo eũ obligatũ ad horas canonicas legẽdũ. Nec eſt neceſſariũ ſequi ſentẽtias doctorũ multorũ, vbi rationes efficaces aut multũ ꝓbabiles nõ habẽt:vt docet Augu.in.c.ego ſolis eis ſcripturis.ix.diſt.& ad cõtrariũ rationes ꝓbabiles adduci poſſint.Quinta ꝓpoſitio. Clericus beneficiatus excõicatus ſi nõ ſit in ſacris ordinibus cõſtitutus ꝓ tẽpore quo manet excõicat9, nõ videt eſſe obligatus ad legendũ horas canonicas.Patet ex præcedenti ꝓpoſitione,& eius ꝓbationibus:quia talis pro rata tẽporis quo manet excõmunicatus & irregularis,quãuis nõ ſit bñficio priuatus, eſt tñ perceptiõe fructuũ ſeu emolumentorũ beneficij ipſo iure priuatus:& ſi quos fructus recipiat ꝓ rata illius temporis,obligatur illos reſtituere.vt eſt cõis ſentẽtia multorum doctorũ,fundata extra de appel.in.c.paſtoralis.vbi dicit tex. in fine ꝙ illi ꝓuentus eccleſiæ merito ſubtrahũt.glo.rationẽ aſſignans illius dicit.Qui em̃ extra eccleſiã eſt,nihil noĩe eccleſiæ põt poſſidere.xxiij.q.vij.c.quicũqꝫ.&.c.ſi de rebus &c.vñ poſt longã diſceptatiõẽ dicit gloſſa in fine,Ego credo licet depoſito ꝓuideatur,ne in cleri opprobrium mẽdicare cogatur:ꝙ excõmunicato in nullo ſit prouidẽdũ,qui cõtemnit claues eccleſiæ,niſi forte fame periret. Hanc opinionẽ gloſſe ſequũtur Panor.Ioã.Andr.& plures alij doctores in dic.c.paſtoralis.ſecundum quorum opinionẽ propoſitio nunc dicta veritatẽ habere videtur:non ſecundũ aliorum opinionem,qui ponũt excõmunicatũ nõ eſſe ipſo facto priuatũ fructibus ſuorũ beneficiorũ.ſed textus videtur magis fauere alteri opiniõi,ſi bene cõſideretur & põderetur. Nam textus illius capituli reſpõdens ad ſecundam quæſtiõẽ dicit & cum excommunicatio executionem ſecum trahat,& per.

denunciatiõem excõmunicatus nõ amplius ligeť, nõ obſtã te appellatione poſt ſententiam excõmunicationis latam ante illius denunciationem interpoſita pōt iudex qui tulit ſencẽtiam excõicationis, ipſum excõmunicatum denuncia re, vt ab aliis deuitetur: & illi excõmunicato merito ſubtra hunť fructus eccleſiaſtici, cui eccleſiæ cõmunio negatur. Ex quo cõcludit Panor. ꝙ ſubtractio fructuum ideo nõ ſuſ pendiť ꝑ appellationẽ, qa oĩno ſequiť ipſam excõicationẽ. Notãter dictũ eſt in dicta ꝓpoſitione de beneficiato excom municato q nõ eſt in ſacris: q excommunicatus irregularis ſuſpenſus aut depoſitus habẽs aliquẽ in ſacrorum ordinum: ꝓpter ordinem quẽ retinet, licet ſit illius ordinis miniſterio ſeu executiõe priuatus, obligatur ad horas canonicas, vt vi detur eſſe cõmunis theorica doctorũ: priuate tamẽ eas dice re debet. nõ cũ aliis publice ĩ eccleſia. Motiuũ Angeli in ſum ma tit. de horis canonicis, q cũ aliis pluribꝰ doctoribꝰ videť tenere oppoſitũ prędictæ cõcluſionis, cũ non ſit multũ effi cax: licet ab eius opinione recedere. Adducit eñ primã gloſ. c. legi. xvi. q. ſ. quæ dicit nullũ criminoſum ex ſuo crimine cõ modũ debere reportare: ꝙ ꝗꝫ friuolũ ſit, cuilibet mediocri ter docto facile eſt videre. Sexta ꝓpoſitio. Clericꝰ q nõ eſt ĩ ſacris cõſtitutꝰ, nec habẽs beneficiũ ex quo aliqd recipiat, ſed ſolũ ĩ recõpẽſam bñficiorũ dimiſſorũ aut alio licito mo do habet penſionẽ aut penſiones aſſignatas ad fructus bñfi ciorũ aut monaſteriorũ: nõ obligať ꝓpter illas pẽſiones ad horas canonicas. patet veritas huius ꝓpoſitiõis ex ꝑdictis. qa onꝰ legẽdi horas canonicas ĩuenit ex cõſtitutiõibꝰ & cõ ſuetudine eccleſiæ tantũ impoſitũ alicui ratione ordinis ſa cri aut beneficii cuius fructus ꝑcipit. Sed contra hãc ꝓpoſi tionẽ videť militare ṽbũ apoſtoli ſupra allegatũ: Qui de al tario viuit &c. Cũ igiť prędicti viuãt de patrimonio cru cifixi, videť ꝙ etiã ſeruire debẽt ꝑ lectionẽ horarũ, ſicut bñfiati tenenť. Dicẽdũ ꝙ neqꝫ ex illo ṽbo apſi, neqꝫ ex alio paſ ſu ſcripturę ſacrę cõcludi põt aliqſ eccleſiaſticos eſſe obliga tos ad horas canonicas, ſꝫ ſolũ ꝙ ſũt obligati ad orãdũ vel alio modo deo et eiꝰ eccliæ ĩ ſpiritualibꝰ ſeruiẽdũ: ꝗꝫ obli-

gatione ad orãdũ quãtũ ad aliqs videlicet bñficiatos & ĩ ſacris cõſtitutos eccleſia limitauit & ſpecificauit ad ſeptẽ horas canonicas q̃tidie legẽdas deuote,alios reliq̃tes ſub gñalitate:& ideo illos de quibus loquit̃ ꝓpoſitio,cõcedẽdo eſſe obligatos ad orãdũ pro illis q eccleſiæ fructus & emolumẽta q̃ pcipiũt,& patrimoniũ & redditus cõtulerũt ꝓ remedio peccatorũ,vel ꝓ ſalute ac quiete animarũ ſuarũ,vt dicit̃ ĩ.c.indigne.xij.q.ij. ſed nõ obligat̃ ad illũ ſpecialẽ modũ orãdi q eſt ꝑ horas canonicas.Septima ꝓpoſitio,Laborãtes aliquo morbo,ſimilr̃ ſenes ĩpotẽtes quos lectio horarũ canonicarũ notabiliter grauat aut lædit ꝓpter corporis aut ſenſuũ diſpoſitionẽ,nõ ꝓpter tędiũ aut deuotiõis defectũ:excuſant̃ à lectione horarũ canonicarũ,nec obligant̃ ꝑ alios facere legi:ſi tñ cõmode poſſunt in recõpẽſam s'ias oratiões dicere,dicant.ꝙ ſi tãta ſit infirmitas,vt ſine notabili læſiõe nihil legere poſſint,ſimpliciter liberant̃,vt eſt cõis ſentẽtia doctorũ,qui hãc materiã ptractãt,arg.c.ſignificatũ.de p̄bẽ.& digni.& habet̃ expreſſe.c.ſ.xcj.diſt.& etiã.c.clericus victum. vbi dicit̃ in fine,Clericus qui abſq; corpuſculi ſui inæqualitate vigilijs deeſt.i.horis canonicis(q̃ dicunt̃ vigiliæ ſecũdũ Franciſcũ de zaba.qa cũ vigilia & attẽtiõe dici debẽt)ſtipẽdio priuatus excõicet̃.Ex quo ſequit̃ arg.ab exceptiua ad alterã exponentiũ,ꝙ ꝓpter ægritudinẽ aut corporalẽ impotẽtiã clericus excuſat̃ ab officio diuino.& q̃uis textus loquit̃ de vigilijs & de diuino officio qđ fit ĩ eccľia,ſimilis tñ ratio eſt de horis legendis priuatim extra eccleſiã:qm̃ lex debet eẽ iuſta,honeſta,poſſibilis &c.iiij.diſt.erit aũt lex.Octaua propoſitio,Studentes bñficiati aut inſacris ordinibus cõſtituti,ꝓpter ſtudiũ nõ excuſantur à lectiõe horarũ canonicarũ. Hanc propoſitionẽ ponit virtualiter beatus Tho. Quodli. vj.art.viij.vbi quærit vtrũ clericus bñficiatus in ſcholis exiſtẽs teneat̃ dicere officiũ mortuorũ.Ad quã q̃ſtionẽ reſpondens dicit,Clericus beneficiatus in aliqua eccleſia tenet̃ dicere officiũ ſecundũ illius eccleſiæ modũ.Et cõſiderandũ ꝙ officiũ mortuorũ aliq̃n in eccleſia dicit̃ ſicut ordinarie ptinẽs ad eccleſiæ officiũ,ſicut in tota eccleſia in die animarũ

dicit officiū ꝑ mortuis,& in qualibet eccleſia eſt aliqua ſu per hoc ſpecialis cōſuetudo,vt ꝙ dicat ordinarie officium mortuorū ſemel in ſeptimana,vel qualitercunq; aliter ſcđm certū tēpus:& ad hmōi officiū mortuorū tenet clericus bñficiatus in aliq̄ eccleſia in ſcholis exiſtēs,ꝑ qđ ſatiſfaciat mortuis quorū recipit bona. Aliqñ dicit officiū mortuorū in eccleſia extraordinarie ī aliqua eccleſia ꝓpter aliquā cām ſpāliter emergentē,ad preces ſcilicet alicuius pſonæ,vel ꝓpter aliqd huiuſmodi:& ad huiuſmodi officiū mortuorū nō tenet exiſtens in ſcholis. Hāc opinionē ſequit Petrus de Pal. in.iiij.diſ.xv.de huiuſmodi clericis dicendo,ſi nō habēt breuiariū,nec habere poſſunt emendo aut cōmodādo, excuſantur. Sed ſi emāt libros legales,medicinales et philoſophicos, imò etiā theologicos,nō excuſant:quia potius breuiariū ꝙ̄ bibliam emere debent,ſi vtrūq; habere nō poſſunt: & plus addiſcere debent pſalteriū & officiū ꝙ̄ Philoſophū. In hac ſentētia eſt ſanior pars doctorū iuris,vt Hoſtiē. paſſu ſupra allegato in ſumma,Panor.& Io. An.in ca.ſ.de celebra.miſſa. itē Franciſcus de zaba.in cle.prima eo.tit.q.v. & in cle. prima.de magiſtris.q.vij. Quorū ſentētiā ſequunt Antoninus, Angelus,& plures alij ſummiſtę.quorū opinio videt hac ratione poſſe cōfirmari. Quæ largitione fideliū ſunt ad certum vſum deputata:ſalua ſedis apoſtolicę auctoritate non poſſunt ad aliū vſum applicari:vt patet ex cle.qa cōtingit.de relig.domibus.nihil enim eſt qđ hominibus magis debeat,ꝙ̄ vt ſupremę voluntatis poſtq̄ iam aliud velle nō poſſunt,liber ſit ſtylus,id eſt diſpoſitio.C. de ſacroſan.eccle.l.ſ.Sed red ditus à laicis dati ſunt eccleſijs vt earum clerici orationibus ſeu officio vices eorum ſuppleāt,& de ſuperfluo pauperes alant:& ideo de reſcrip.lib.vj.c.fina.dicitur ꝙ propter officium datur beneficium. Quare recipiens fructus beneficij, & non ſciens officium,cōtrectat rem alienam fraudulenter inuito dño,& ſacrilegium committit: vt patet ex cap. indigne.ſuperius allegato.xij.q.vbi dicit textus, Valde iniquū & ingens ſacrilegium eſt,vt quocunq; vel pro remedio peccatorum,vel pro ſalute ac requie animarum ſuarum vnuſ-

quiſq; venerabili eccleſiæ cōtulerit,aut certe reliquerit:ab ĩjs a qbus maxime ſeruari cōuenit,i aliud trāſferri aut cōuerti pmittat.ꝑpterea q prædia eccleſiæ aliter q̄ꝫ tradita ſunt pe‐tierit vel acceperit aut poſſederit:quo iratus deus animas ꝑcutit,anathemate feriatur.Cū igiẽ ex diſpoſitione,aut aliquo priuilegio nō cōſtet eccleſiā aut ſummū pontificẽ relaxaſſe aut cōmutaſſe illud onus legēdi horas canonicas ꝑpter ſtu‐diū literarū,ſeqtur ꝙ ſtudētes beneficiati recipiētes fructuū beneficiorū portionē etiā quāuis tenuiſſimā,licet nō ſint in ſacris ordinibus cōſtituti, nō excuſanẽ quotidiana lectione horarū canonicarū: quinimo omittentes nō faciūt furctus ſuos:ſed ſi quos receperint,illos reſtituere tenētur. Cuius ꝓ‐bationē & deductionem cauſa breuitatis nūc omitto. Mo‐tiua Henrici Boyc tenētis cōtrariū in capi.ſ.de celebra. vidē tur parui momenti. Primo ex gl.cap.cū omnes.de cōſtitutio nibus,quā ꝓ ſe allegat,nō plus habetur q̄ꝫ quòd cōſuetudo valet ꝙ clericus abſens percipiat fructus beneficij,nón ꝙ à le ctione horarū excuſetur.Etiā ex cap.cū ex.lib.vſ.& ex cap.re latū.de cle.non reſi.nihil aliud concludi poteſt q̄ꝫ qꝫ b̄n̄ſiciati propter ſtudium licite abeſſe poſſunt à ſuis beneficijs habi‐ta diſpenſatione ſuperioris,vt patet inſpicienti textus illorū capitul.Nona & vltima propoſitio. Obligati ratione bene‐ficij aut ordinis ad legendum horas canonicas, ſi faciunt le‐gi per alium,non liberātur.Probatur:quia hoc onus eſt me re perſonale perſonis ratione beneficij aut ſacri ordinis im‐poſitum: quale eſt onus ſeu præceptum de quadrageſimali ieiunio. Sicut ergo obligatus ad quadrageſimale ieiunium non libetatur ſi alius pro eo ieiunat:ita nec obligatus ad ho ras canonicas, ſi alius pro eo legat.Similiter etiam de fructu labiorum quē ipſi tenentur perſoluere, vt dicitur in clemen. graui.de celeb.miſſa. ad cuius perſolutionem induſtria per‐ſonæ videtur electa. Quæ autem alicui committuntur ſeu iniunguntur propter induſtriam perſonæ, non poſſunt per alium impleri,iuxta textum & notata doctorum in cap. fi‐na.de offic.iud. deleg.niſi forma commiſſionis expreſſe ha‐beat vt id ꝑ alium expediri valeat: vt habetur in ca. is cui.

eodē tit.li.vſ.Et hæc ſunt ꝓbabiliter dicta ſub correctione melius ſentientiū.Nec contra hanc propoſitionē facit.c.pue nit.ſcd̄m ꝙ Boyc ꝓ ſe allegat ſentiēs contrariū:qa illud.c.lo quit ſolū de officio publice in eccleſia faciēdo,nō de illo ad quod clericus obligat̄ etiā in priuato dū rationabiliter ab eccleſia abeſt.¶ Ad rōnes ad oppoſitū,Ad primā dr̄ ꝙ li= cet ſcd̄m caſum illius.c.aliqs reſidēs excuſet̄ ab intereſſendo diuinis officijs in eccleſia ꝓpter euidentē eccleſiæ vtilitatē, ꝗ nō cōpatit̄ ſimul actualem p̄ſentiā in eccleſia tp̄e quo fit diuinū officiū:nō excuſatur tñ ab officio horarum canoni= carū extra chorū dicendarū:imò(vt dicit Antoninus ī ſum= ma)tenet̄ legere horas vel equitando,vel ſtando,aut ī came= ra ſedendo.Studiū vero literarū propter vtilitatē eccleſiæ be ne excuſat à reſidentia ſaltē ad tp̄s ab eccleſia ī qua beneficia tus aliter reſidere tenet̄,vt patet ex.c.cū ex eo.ibidē allegato. nō tñ excuſat à lectione horarū canonicarū in priuato:quia nō eſt ſtudio incōpatibilis.Pauci enim ſtudētes inueniunt qui in ocio & vanitate non impendant plus tp̄is ꝙ̄ requi= rat̄ ad lectionē horarum canonicarū.Ad ſcd̄am rationē ne= ganda eſt etiā conſequētia:qa ſicut dictū eſt in ſexta ꝓpoſi tiōe,onus legēdi horas canonicas nō eſt impoſitū oībus ſuſ ſtentationē vitæ vel in toto vel in parte ꝑcipiētibus ab ec= cleſia:ſed ſolis bn̄ficiatis,aut aliquo ſacrorū ordinū inſigni= tis.Ob quā aūt cām decimæ aliquæ ſunt cōceſſæ laicis,&ab eis licite teneri poſſunt,alterius eſt ſpeculationis ideo nunc trāſeo.Ad motiua ſeu fundamēta adducta ꝓ opinione illo= rū q dicunt oēs clericos eſſe obligatos ad horas canonicas, reſpōdendū quia non concludūt neqꝫ efficaciter oſtendunt veritatem illius opinionis.Et ad primum fundamētum pa= tet ꝙ textus adducti loquuntur de clericis beneficiatis,ſiue eccleſijs aſſcriptis,ſiue in ſacris conſtitutis:qui obligantur propter ſtipendium ab eccleſia perceptum aut ratione ſa= cri ordinis in eccleſia officiare,& diuina celebrare:quod ſa= tis patet ex.c.ſi.xcij.diſ.allegato,vbi dicitur.Si quis preſby= ter aut diaconus vel quilibet clericus eccleſiæ deputatus,ad quotidianum pſallendi officium matutinis vel veſpertinis

horis nõ cõuenerit.deponat à clero.vbi Archidia.dicit hãc particulã,eccleſiæ deputat9,determinare hãc particulã quilibet clericus,ſupple in minoribus cõſtitutus:nõ aũt illam,ſi qs p̃ſbyter aut diaconus,ex quo ſecundũ eũ innuitur ꝙ clericus in minoribus cõſtitutus niſi ſit eccleſiæ deputatus,hoc eſt bñficiat9,nõ tenet ad illud pſallẽdi officiũ de quo loquit textus illius cap. Ad ſecũdũ fundamentũ dico cũ Pal.in.iiij. diſt.xv.ꝙ clerici qa ratione clericalis tõſurę aut minorũ ordinũ diuino cultui aſſcribunt,vt oſtẽdũt text9 ibidẽ allegati,& etiam cap.de his.xxvij.diſti.& etiã qa gaudent priuilegio clericali:quãto tẽpore illo gaudẽt, debẽt recõpẽſare aliq̃ ſpirituali officio.quare bene decet vt epiſcopus aliquid ſpiritualẽ eis iniungat,ꝑpter quod infantẽ aut illiteratũ tonſurare nõ debet.vt in cap.nullus,de tẽpo.ordinã.lib.vj.ſed maiorem ĩfante,qui aliqd deuote dicere ſeu orare poſſit.Nec verbũ illud Pſalmiſtæ.Septies in die laudẽ &c.infert aliquẽ eſſe obligatũ ad ſeptẽ horas canonicas:qui ſicut eſt dictum,ille modus orandi eſt ex inſtitutione iuris humani,non iuris diuini:neque concludit aliquẽ clericũ beneficiatũ aut non beneficiatũ ad ſepties quolibet die orandũ eſſe obligatum. Pro cuius intellectu notandũ ꝙ ſicut dicit Augu.in expoſitione Pſalte.cxviij.pertractans illud verbũ ꝓphetæ,numerus ſeptenarius vniuerſitatis indiciũ eſt.Vñ dicit in illo verbo ſapientis poſito Prouer.xxiiij.Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit:dictũ eſſe ſepties cadit, pro omni genere tribulationis qua in conſpectu hominũ deijcitur:iuſtus & ꝓ eo ꝙ ipſis omnibus tribulationibus proficit, poſitum eſt reſurgit.Hinc Caſſiodorus,Si ſpiritualiter intẽdas, cõtinuationem magis dictam ſapienter aduertis:vt eſt illud,Benedicam dñm in omni tempore:ſemper laus eius in ore meo.& Amb.tractans illud ꝓphetæ in expoſitione prędicti Pſal.dicit,Puto magis ꝙ purus & quietus & vacuus omni onere delictorũ declaretur affectus,vt ſine illis iracundiæ imprecationibus,aut flagitioſæ cupiditatis incendio deſeratur oratio.De quibus patet ex prædicto verbo ſolum conclud: poſſe efficaciter deũ oratione aut alio ſancto opere eſſe laudan-

dam quantũ oportet & neceſſarium eſt cuiq; ex cõditione ſui ſtatus: non ꝙ ſeptẽ vicibus ſit in die à quolibet etiã ecclesiaſtico orationibus diſtinctis laudãdus. & quãuis tex. in prin. de celeb. miſ. videatur inniti illi ꝓphetæ verbo dicens ſeptẽ horas canonicas à præſbytero eſſe quotidie perſoluendas: nõ tñ innititur tanq̃ principio concludenti preſbyterũ ad illũ ſeptenarium horarũ & orationũ iure diuino eſſe adſtrictũ, ſed tanq̃ principio ex quo accipit rationẽ congruitatis ꝓpter quã ſancti patres conſtituerũt ſeptem diſtinctis vicibus per ſeptẽ horas canonicas quocq; die à clerico beneficiato aut in ſacris cõſtituto deũ eſſe laudandũ, ſicut in ca. nõ debent. de conſang. & aff. rationẽ cõgruitatis prohibitionis matrimonij carnalis vſq; ad quartũ gradũ incluſiue & nõ vltra, conſilium accepit ex hoc ꝙ quatuor ſunt humores in corpore: vt patet inſpicienti textum illius capituli.

¶ Vtrum brauium ſeu ſummam pecuniariã Brugis vel alibi conquiſitam per ſortes, quã quidam vocant ludum ollæ, vulgo inde lottinge of otterie, poſſit quis bona conſcientia poſſidere, & tanq̃ iuſtum lucrum retinere.

PRO DECISIONE Huius q̃ſtionis primo præmitto: Lucrum aliquod ex hoc nõ debet cẽſeri illicitũ ꝓhibitũ ſeu reſtitutiõi obnoxiũ, ꝙ fortunæ innititur, ſeu ex fortuna ꝓueniat, nõ ex hoĩs induſtria aut labore. Veritas huius p̃ambuli patet, qa ſi lucrũ aliqđ deberet cenſeri ꝓhibitũ & reſtituendũ quia fortunæ inniti tur, ſequeret̃ ꝙ omne lucrũ cõquiſitũ ex diuiſoria ſorte eſſet illicitũ, & tãq̃ iniuſtũ reſtituẽdũ. ſed hoc ẽ falſum. ergo &c. Sequela patet, qa oĩe tale lucrũ innitit̃ fortunæ. Falſitas patet ex dictis ferme oĩm doc. de hac materia loquẽtiũ. Vnde ſctũs Tho. ij. ij. q. xcv. art. viij. inquit, Si ſortialiũ effectuũ ex

pecietur euētus à fortuna(qđ ſolū locum habet in diuiſoria ſorte)nō videt̃ habere vitiū,niſi forte vanitatis: ſicut ſi aliq̄ nō valētes aliquid cōcorditer diuidere,velint ſortibus ad diuiſionē vti,quaſi fortunæ exponētes quis quā partē accipiat iā indubitatū eſt ſolū vanitatis vitiū nō facere reſtitutioni obnoxiū aliqđ lucrū,niſi iniuſtitia cōcurrat.Idē ſentit Alexan.de hales.ij.parte ſummæ.q.clxxxv.mēb.ij.& Ang.ī ſumma,in verbo ſors.§.ij.poſt gl.in ſumma.xxvj.q.ij.Idē etiā dicit Antonius.ij.par.tit.xij.cap.j.§.ix. ¶ Secūda p̄mitto:Lucrū aliqđ ſeu diuitiæ ex eo nō ſunt cēſendæ iniuſtæ,& reſtitutioni obnoxiæ,ꝙ ſine labore aut induſtria poſſidētis ſint cōquiſitæ vel habitæ:neq̄ etiā eſt ſemꝑ pc̄m̄ optare aliqua tēporalia aſſequi bona ſine labore ad illa ordinato, ſeu q̄ ſit illorū iuſtū p̄ciū.Patet Veritas huius p̄ambuli:qa aliàs diuitiæ ex ſucceſſiōe parētū,maiorū aut lateraliū cōſanguineorū obueniētes eſſent iniuſtæ,& obnoxiæ reſtitutioni:cū ſæpe cōtingat illas obuenire ſine aliq̄ labore & induſtria poſſidētis:& tñ nullus doctus illas dānat,aut reſtituēdas aſſerit, imò oīs lex tales diuitias ꝓbat,cōcedit ac ratificat.Similiter nullus dicit bona cōquiſita titulo liberalis donationis factę ab aliquo diuite potēte ſua,donare,eſſe iniuſta,aut reſtitutiōi obnoxia:q̄ tñ ſæpe ſine labore & īduſtria donatarij parta ſunt.Neq̄ etiā quiſq̄ perit9 diceret eſſe pc̄tū ſi q̄s optet vel à deo,vel à fortuna,vel titulo liberalis donatiōis ſibi obuenire aliqua tēporalia ad vitā & honeſtatē ſtatus cōducētia,vt ſine ſolicitudine illorū acquiſitiōi adhibēda poſſit liberi9 deo inſeruire,aut alteri pio operi intendere. ¶ Tertio p̄mitto ꝙ lucrū aliqđ ex eo nō debet cēſeri iniuſtū & de neceſſitate reeſtituendū,ꝙ ex cupiditatate auaritia negociatione ꝓhibita vel opere peccaminoſo ſit acquiſitū,ſi nō īteruenerit fraus,dolus,deceptio,extortio,metus,vis aut aliud ſimile reddens lucrū illud iniuſtū iniuſtitia oppoſita iuſtitiæ cōmutatiuę.Vñ q̄ ex auaritia iuſta neceſſitate excluſa negociat̃ in die feſto,aut facit op9 mechanicū tūc ꝓhibitū,nō tenet̃ lucrū iuſtū inde ꝓueniēs reſtituere,ſed tenere pōt:ſicut dicit dñs Petr9 de palude in.iiij.d.q.iij.cōclu.iiij.de lucro ꝓ-

moralibus) in guerris faciēdis, q̄ malis innumeris plenę ſunt ſola vtilitas reipub. eos excuſat à pctō, q̄ vtilitas eſt cōſerua tio patrię, aut euitatio dāni publici notabiliter peioris quā ſit dānū particulare ex guerra ꝓueniēs. ¶ His ꝑmiſſis ponunt aliq̄ ꝓpoſitiones. Prima eſt. Ludus ollæ, de quo in qōne fit mētio, nō eſt ex ſe illicitus, iniuſt9 ſeu ꝓhibit9. Probatur. Ille lud9 nulla lege ꝓhibet, neq; naturali, neq; diuina, neq; hūana poſitiua: ergo nō debet cēſeri illicit9 ſeu iniuſt9. Cōſequētia nota eſt. Antecedēs patet, q̄ nō lege diuina, neq; humana: qa neq; in ſcriptura ſacra neq; codicibus iuris humani inuenit aliqua lex hūc ludū ꝓhibēs: niſi dicat illa lege eſſe ꝓhibitus qua ꝓhibet lud9 alearū aut taxillorū, ꝓpter ſimilitudinē vnius ad alterū. ſed hoc dici nō pōt, vt infra declarabit. ergo &c. Nō etiā lege naturali qua ꝓhibet oīs iniq tas, pōt intelligi ꝓhibitus: qa vel hoc eſſet ex eo q̄ innititur fortunæ, aut q̄ aliqui ꝓuocant ad aliquod lucrū auare ſeu inordinate q̄rendū, aut q̄ ſit ex ſe vanus & inutilis. Neutrū duorū primorū dici pōt, vt patet ex primo & quarto ꝑambulis. Neq; etiam tertium, qa vt ꝑſupponit, ludus ille practicatur vt cōitas Brugēſis aut alia aliqd acqrat vnde ſoluat cōia debita, ſeu alleuietur in cōibus oneribus, quo poſſint ciues quo velint liberius proficiſci. ex cuius cōitate ſalute & proſperitate, multorum ſalus & proſperitas pendent. quare non videtur illicitum hoīes tardos ad piam ſubuentionem faciēdam allicere ſpe alicuius brauij aſſeq̄uēdi vt illā faciāt. Eſt enim opus maxime pium ſubuenire alicui deſolatæ patriæ, ciuitati, aut communitati fidelium. argumento. l. ad inſtructiones itinerum. C. de ſacroſanctis eccleſijs. ¶ Secunda ꝓpoſitio. Legibus humanis prohibētibus ludum alearum aut taxillorū non eſt cenſendus prohibitus ludus ollæ ꝓbat. leges prohibentes ludū alearum aut taxillorum, nullam faciunt mentionem de ludo ollæ, neq; à paritate rationis poſſunt intelligi extenſæ ad ludum ollæ: cum ratio ꝓhibitionis ludi alearum locum non habeat in ludo ollæ. Nam cauſa ꝓpter quām ludus aleæ legibus fuit prohibitus, non eſt quia fortunæ innititur: quoniam ſic omnis ludus aleæ eſſet pro-

hibitus,qđ tñ falſum eſt,qa leges nõ ꝓhibent lūdere ꝓ mo= dico,ſeu cã cõuiuïj:vt paret ex.l.qđ in cõuiuio. ff.de aleato= ribus.ſed cã ꝓhibitionis eſt vel fuit(vt dicit Petrus de palu. in.iiij.d.xv.q.iij.art.v.) ꝙ perdẽs in illo ludo ſolet blaſphema re,vel ꝙ hoĩes in ludo alearũ aut taxillorũ ſolẽt totã eorum ſubſtãtiã breui tpe cõſumere,et ꝺ paupari:q̃ regulariter nõ cõtingũt i ludo ollę, q̃ magis eſt ſimilis ſorti diuiſoriæ ꝗ̃ lu do aleę.Et iõ Angelus in ſumma in verbo ludus. §.iiij. dicit hos ludos nõ eẽ ꝓhibitos qa mali ſunt, ſed iõ malos eſſe qa ꝓhibiti ſunt,et ꝙ cã ꝓhibitiõis ſunt mala q̃ cõiter ex ipſis ſe quunt.q̃ qa cõiter nõ eueniũt in raro ludẽtibus,ſicut in ſępe ludẽtibus:iõ dicit ꝙ ꝓhibitio nõ extẽdit niſi ad deſeruiẽtes talibus ludis,hoc eſt ad frequẽter ludentes:vt etiã videt ſen tire gl.in ca.epiſcopus.xxxv.diſt.ſup v̾bo deſeruiẽs. Et ꝙ di cit Angelus de cã ꝓhibitiõis,expreſſe fundat in cõſtitutiõe græca q̃ habet.l.fi.C.de relig.& ſump.fu. Hæc aũt ꝓhibitio legũ ciuiliũ(vt cõiter dicũt doctores)abrogari põt ꝑ cõtra= riã cõſuetudinẽ:imòvbi nõ eſſet ſic abrogata,nõ tñ ligat ni ſi ſubiectos legibus ĩperialibus:quales fortaſſis hodie pau= ci aut nulli ſunt:vt dicit doctor ſubtilis in.iiij.diſt.xv.art.iij. cũ ferme oẽs nũc vtant legibus municipalibus.quare ex ꝓ= hibitione ludi alearum facta ꝑ leges ciuiles aut canones pu re humanos,parũ aut nihil concludi poteſt pro prohibitiõe ludi ollæ.Ex his ſequit ꝙ Cõrardus in libello ſuo de cõtra= ctibus.q.lxxſ.non recte eqparat ꝓdictũ ludũ ollæ ludo alea rũ aut taxillorũ,cum plures ſint circũſtantiæ ſępe deprauã= tes ludum alearũ,quæ non cõcurrũt in ludo ollæ.Nã ludus alearũ aut taxillorũ ludẽtes in ocio detinet,& diſtrahit à cõ= ſideratiõe vtiliũ & laudabiliũ operũ:qđ nõ facit ludus ollæ ex ſui natura.Etiã ex ludo aleæ nunquã vel raro poteſt ꝓcu rari vtilitas cõis,queadmodũ põt ex ludo ollæ, vt ſupra di= ctũ eſt.Tertia ꝓpoſitio.Ludus ollę ex hoc nõ debet cenſeri illicitus ſeu ꝓhibitus,ꝙ fiat ſpe lucri conſequẽdi,ꝓſertim ſi lucrũ illud ordinetur ad cõmunẽ vtilitatẽ,aut priuatã ꝓ ho neſta cõſeruatione vitæ & ſtatus hominis. Patet veritas hu ius ꝓpoſitionis quia ſi ſpes ſeu deſiderium lucri deprauaret

ludū ollæ:etiā deprauaret oēm negociationē,& oē opus me
chanicū,itē et oēm ludū quātūlibet artificioſum:qđ tñ cōi
ter negāt doctores.Pauci eñ ſunt aut nulli q negociationē
aut opus mechanicū exerceant niſi ꝓpter lucrū aſſequēdū,
ſæpius ad priuatā vtilitatē relatū,ꝙ ad cōem.Quòd ſi dicatˀ
ſpes lucri expectari à fortūa deprauare illū ludū, hoc falſum
eſt:qa lucrū aliqđ nō eſt ideo illicitū,ꝙ expectatˀ a fortuna;
vt patet ex primo ꝑambulo. Etiā cōitas Brugenſis aut alia
lucrū qđ expectat ex ludo ollę,nō habet a fortuna,ſed ex im
poſitiōibus diuerſarū ſummarū pecuniæ p hoies factis alle-
ctos ad illas impoſitiōes faciēdas ſpe alicuius ꝑmij aut bra-
uij aſſequendi a fortuna ſeu ex ſorte diuiſoria.Quarta ꝓpo-
ſitio.Ludus ollę ſicut ab aliquibus ciuitatibus aut cōitati-
bus interdū practicatˀ,iniuſtitiā ſeu iniquitatē videtˀ habere
annexā,qñ creditores illius ciuitatis ſeu cōitatis cōpelluntˀ
inuiti credita exponere ſorti metu illa aut illorū partē perdē
di,ſeu nūquā illorū ſolutionē aſſequendi. Veritas huius ꝓ-
poſitiōis patet,qa ſicut dicit doc.ſanctus.j.ij.q.xcvj.art.iiij.
Lex eſt iniuſta qñ onera cōia nō ęqualiter ſecūdū ꝓportio
nē gęometricā īponit ſubditis.ſed nulla apparet ratio qua-
re creditores alicuius ciuitatis debeāt magis ferre onera illi9
ciuitatis ꝙ alij non creditores:ergo irrationabile & iniuſtū
vr̄ illos cōpellere metu ꝑdēdi ſua credita ſeu nūquā ſolutio-
nē aſſequēdi,vt ſua credita ſorti exponāt ſeu ludo ollæ:q(vt
ꝓſupponitˀ)practicatˀ ꝓpter alleuianda onera cōitatis. Quī
ta propoſitio.Lucrū ex ludo ollę cōquiſitū nō debet cenſe-
ri illicitū,iniuſtū,ſeu reſtitutioni obnoxiū,ꝙ ſpe lucri cōſe-
quendi quis certā ſummā pecuniæ ad ſortē ſeu ludū ollę im
poſuit,etiā ſi ex ſola auaritia ſeu cupiditate inordinata illud
lucrū appeteret.Prima ps huius ꝓpoſitionis patet ex decla
ratione.iij propoſitiōis ſupius poſitæ.Nā vt declarat Tho.
ij.ij.q.cxviij.art.j.nō ois appetitus lucri aut diuitiarū eſt illi-
citus,vt puta qñ hō eas ſolū q̄rit inquantū ſunt ei neceſſa-
rię ad vitā ſcđm cōditionē ſui ſtat9.Idē ſentit Ariſt.iiij.Ethi
corū circa pricipiū tractās de liberalitate.Et Cicero.j.li.offi
ciorū dicit:Nec vero rei familiaris ampliatio nemini nocēs

eſt:neq; dici poteſt lucrũ illud illicitũ,aut ſpes illius lucri il-
licita qa expectaẽ ex medio illicito:qavt patet ex prędictis,
ludus ollæ nõ eſt ex ſe illicitus,neq; aliqua lege ꝓhibitus.Se
cũda pars ꝓpoſitiõis patet ex tertio preambulo ſupius po
ſito.Nõ eñ oẽ lucrũ ex auaritia q̃ſitũ eſt iniuſtũ,aut reſtitu
tioni obnoxiũ:vt ſi quis ex ſola auaritia aut cupiditate inor
dinata acquirendi diuitias exerceat negociationẽ aut aliqđ
opus mechanicũ,uõ ꝓpter hoc teneẽ iuſtũ lucrũ inde pce-
ptũ reſtituere:vt oẽs admittũt doctores.Sexta ꝓpoſitio.Lu
crum ex ludo ollæ cõparatũ,ex eo nõ debet reputari illicitũ
iniuſtũ aut reſtituendũ ꝙ ſine induſtria & labore illius q ad
ludũ impoſuit ſit cõquiſitũ.Veritas huius ꝓpoſitiõis patet
ex ſecundo pręambo prius poſito.¶Cõtra p̃dicta adducũt
aliqui q ſunt cõtrarię opinionis:aliquas rationes, & docto
rũ auctoritates.Primo cõtra nũc dicta adduciẽ Cõrardus
in libro ſuo de cõtractibus,tractatu.iiij.q.lxxj. cõcluſione.ij.
qui dicit ludũ ollæ poſſe reprobari ex ſimilibus fundamen-
tis quibus reprobaẽ ludus fortunæ taxillorũ aut alearũ.Se-
cũdo ad idẽ eſt Gabriel in.iiij.diſt.xv.q.xiij.art.j.& cõſequẽ-
ter in dubio.viij.volens lucrũ illud eſſe turpe lucrũ , qđ ab
eccleſia debet eſſe alienũ.xxj.q j.c.clericus.&.xiiij.q. iiij.qm̃
multi.Oportet eñ ab oĩ ſpecie mala abſtinere. j. ad Theſſa.
v.Pręterea ſi laico non licet mercari niſi propter neceſſitatẽ
aut pietatẽ,vt dicit Alex.de Hales.iij.parte quæſtio.l. neſciẽ
quã cauſam allegabũt imponẽtes ad ludũ ollæ, niſi ſolã aua
ritiã.Secundo adduciẽ hæc ratio.Lucrũ ꝓueniẽs ex ludo ol-
læ innitiẽ fortunę & euentui fortuito ſine aliqua oꝑa indu-
ſtria aut ſolertia lucrãtis:ergo lucrãs nihil habet iuris aũt iu
ſti tituli in illo lucro,nõ amplius ꝙ in eo qđ quis lucraẽ lu-
do alearũ,cui ludꝰ ollę oĩno cõpandus eſt.Et iõ q̃cũq; dicit
Angelꝰ de ludo alea,quẽ vocat diabolicũ:dici poſſent de lu
do ollę,et illi applicari.Tenet cõſequẽtia: qa lucrũ ocio cõ-
patũ,eſt illicitũ,& iure diuino ꝓhibitũ. Gene.iij. In ſudore
vultꝰ tui veſceris pane tuo.Cõfirmaẽ.Malę fidei poſſeſſor
dr̃ q cõtra le.iterdicta mercaẽ.ſed ludꝰ ollę p oĩa ſiſis ẽ ludo
aleę oĩ iure ꝓhibitio.ergo &c.Ad has rões r̃ńde prio ad illđ

quod adducitur ex Cõrardo libro ſuo de cõtractibus, dico ꝙ de eius opinione ſeu ſnīa parū curādū eſt, q in hac materia & pluribus aliȷs ſeipſum & alios ſępe paralogizat argumētādo ex principȷs male intellectis. Secūdo dico ꝙ ludus ollæ nō eſt oīno ſimilis ludo alearū aut taxillorū, neqꝫ ex ſimilibus fundamētis pōt reprobari. Nō em̄ ludus alearū eſt ꝓhibitus quia innititur fortunæ, vt patet ex primo p̄ambulo, ſed ꝓpter circūſtātias malas cōiter illū ludū cōcomitantes: q̄ nō ſic cōcomitātur ludū ollæ, vt patet ex declaratiōe ſecūde ꝓpoſitiōis ſuprapoſite. Etiā ipſe Conrardus exp̄ſſe aſſerit ludū fortunę poſſe fieri ſine pc̄tō ſecluſis malis circūſtātȷs, & ꝓhibitione iuris poſitiui: q̄ ꝓhibitio locū nō habet i ludo ollæ, vt patet ex dicta ſecūda ꝓpoſitiōe. Tertio dico ad id qđ adducitur ex Gabrielæ Biel, ꝙ in primo arti. illius quęſtionis. xiȷ. nihil aſſerit, ſed ſolū recitat cōtrarias doctorū opiniones de hoc, vtrū acquiſitū ꝑ ludū alearū extra caſus ꝑmiſſos & cōceſſos poſſit retineri, & nō oporteat reſtituere, aut erogare pauperibus ſiue in pios vſus. imò ibidē in quarto notabili videt̄ tandē magis declinare in partē negatiuā, videlicet ꝙ nō ſit de neceſſitate ſalutis reſtituendū, prælertim vbi leges imperiales nō obligant: cū ibidē ſoluat motiua cōtrariū opinantiū. Bonauenturæ et aliorū. V n̄ in. ȷ. quæ. arti. ꝙ dicit q̄ quāuis aleator lucrās aliquid notabile ab aliquo quē nō attraxit, & q ſua donare poteſt, etiā ſine dolo & fraude, peccet mortaliter: ipſum tamen ad lucri reſtitutionē de neceſſitate ſalutis teneri nō eſt certum euidenter. Et in octauo dubio tertȷ art. exp̄ſſe magis ꝓ noſtra opiniōe loquit̄ q̄ꝫ ꝓ cōtraria opinione: vt patet illius dubȷ reſolutionē intuēti. Quarto dico ꝙ ludus ollæ ex ſe nō babet ſpeciem mali, licet aliqui occaſiōe magis accepta q̄ꝫ data ex illo ruāt in pc̄tm̄: ꝓpter quod tamen non eſt ſimpliciter damnādus, vt patet ex. iiȷ. præambulo prædicto. Et quāuis haberet ſpeciem mali vt prętēditur, hoc tamē ſolum arguit ludū ipſum eſſe prohibitum, non lucrum ex illo proueniens eſſe iniuſtū prohibitū, aut reſtitutioni obnoxium, vt patet ex. iȷ. pręambulo. Quarto dico ad illud quod adducitur ex Alexā. de ha-

les,ꝙ imponentes ad laudem ollæ,poſſunt rationabiles cau-
ſas habere illius impoſitiõis,videlicet vt habeãt aliquid ero
gandum in pios vſus,vt habeãt aliquid ſibi neceſarium ſeu
conducens ad vitã,& honeſtatem ſtatus:pro cuius acquiſi-
tione non detrahantur ſeu impediãtur ab alio opere pio vti
li aut honeſto &c.Ad ſecundũ adductum in contrarium ne
go conſequentiam.ad probationem dico ꝙ ex illo moriuo
probaretur ꝙ illictũ eſſet pro ſe & ſucceſſoribus emere red-
ditus.cũ illi multis eos habentibus præſtent occaſionẽ ocij.
Secundo dico ꝙ licet ocium ſeu ocioſa vita ꝓprie loquen-
do de ocio,lege naturali & diuina prohibeatur:nulla tamen
lege ꝓhibetur quodcũꝙ lucrũ ocio & ſine labore & indu-
ſtria lucrantis ad hoc ordinatis cõquiſitũ:vt patet ex tertio
præambulo.Nec valet dicere ꝙ prohibetur Gene.iij. In ſu-
dore vultus &c.quia ibi non præcipitur omnis conquiſitio
panis neceſſarij ad vitã debere fieri labore & induſtria hoïs:
ſed prædicitur futura pœna inflicta generi humano ꝓpter
peccatũ primi parẽtis,ita ꝙ ſine labore alicuius aut aliquo-
rũ ex cõmunitate hoïm non dabit terra hoïbus alimenta ne
ceſſaria:ſicut cũ ibidem dicitur mulieri:In dolore paries fi-
lios tuos:nõ ei præcipitur vt dolores partus ꝓcuret,ſed pre
dicitur ei futura pœna inflicta generi fœminarum.Non eñ
credo aliquis doct⁹ diceret mulierẽ peccare contra aliquod
præceptum ſi vel à deo ſupernaturaliter,vel arte medicinæ
vbi naturaliter fieri poſſet,procuraret partum fieri ſine do-
lore.Ad confirmationem dico ꝙ imponentes ad ludum olæ
nihil mercantur cõtra legum interdicta. Primo,ſicut patet
ex ſecunda propoſitione,ludus ollæ non eſt legibus interdi-
ctus.Secundo ſuppoſito ꝙ ludus ille eſſet legibus interdi-
ctus,vt ludus alearum vel taxillorum:tamẽ ſicut dicit Gab.
paſſu prællegato reſpondendo ad motiuum Bonauentu lu
crum non eſt interdictum:& ideo lucrans non poſſidet con
tra legum interdicta. Et ſi quæratur quo titulo poſſidet:re-
ſpondeo cum eodem poſt Alexan.de hales ꝙ titulo interue-
nictis pacti & obligationis condicti vtriꝙ parti placentis.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

5-2